ÖLDÜRMEYECEKSİN

-2-

Kemal KUTLU

OTAĞ YAYINEVİ

OTAĞ YAYINLARI 53

Dizgi - Baskı - Cilt :
Bayrak Yayımcılık - Matbaacılık Koll. Şti. ☎: 528 39 53
Salkımsöğüt Sk. 14 Cağaloğlu - İST. — 1985

KEMAL KUTLU

ÖLDÜRMEYECEKSİN

İKİNCİ CİLD

Roman

OTAĞ YAYINEVİ

TAKDİM

«Öldürmeyeceksin» romanının birinci cildi 1979 yılında basılmış ve yayımdan kısa bir süre sonra bitmişti.

Şükürler olsun ki ikinci cildinide sizlere ulaştırmanın mutluluğu içindeyiz.

Bu romanın bir talihsizliği var ki, bizçe çok daha önemli: Edebiyat dünyamız, «Öldürmeyeceksin»i hiç duymamış gibi davrandı. Biz, Yayıncı olarak romanı ulaşması gerekli tüm kişi ve yayın organlarına ulaştırdık. Ama itiraf etmeliyiz ki, hiç kimseye romanı eleştirmesi ve tanıtması için özel bir rica ve minnette bulunmadık. Nasıl bulunabilirdik? Biz yayınladığımız bütün kitaplar gibi «Öldürmeyeceksin»in de kendini duyurma gücünü zaten kendinde taşımakta olduğunu biliyorduk. Dahası edebiyatçı ve eleştirmenlerimizi rica ve minnetle yönlendirilebilecek, hatır-gönül için kalem oynatabilecek kişiler olarak görmüyorduk. Yanılmış mıyız acaba? Hayır, biz insanımızın «kadirbilirlik» meziyetinden büsbütün yoksun hale geldiğine inanmıyoruz. Bizler bir insanımızın kadrini değerini mutlaka bilir ve teslim ederiz. Fakat ne yapalım ki tabiatımızdır; bunu ifade için o kimsenin ölümünü bekleriz!..

Hiç kimseyi suçlama niyetimiz yok. Hem zamanımızda okumak o kadar kolay bir iş de değil artık. Hele altıyüz sayfalık «Öldürmeyeceksin»i sabırla bitirip sonra da oturup kitabı eleştirmek, birşeyler yazmak, büyük iş! Gerçi baştan, ortadan ve sondan birer sayfaya bakıp birkaç sayfa eleştiri yazısı yazmak olmamış iş

değil. Fakat hemen bütün kitaplarımız gibi «Öldürmeyeceksin»in de bu bakımdan bir şansı yoktu. İyiki de yoktu. Zira Otağ Yayınevi, gerçek olmayan fakat sesli ve tantanalı bir kabule, derinden etkilenmiş, gerçek, fakat dışa vurulmamış bir kabulü tercih eder. Nitekim kitaplarımızın pek çoğunun kendi alanlarında Türkiye'nin ilk kitapları olduğunu, sürekli arandığını, yeni baskılarını yapamadıklarımızın yerlerinin, başka yayıncılar tarafından benzeri kitaplarla doldurulmaya çalşıldığını görüyor, bundan sevinç duyuyoruz.

«Öldürmeyeceksin», masal niyetiyle okunabilecek tarih romanlarını bir yana bırakırsak, tarih romanları türünde ülkemizin ilk olmasa da önemli ilk örneklerindendir. Ele aldığı tarih döneminin Türkiye ve dünya tarihi bakımından taşıdığı büyük önem, romanı daha da ilgi çekici yapıyor.

Haçlı Seferleri, gelecekte dünya tarihini ayrı zamanlarda şekiliendirecek iki kudretin, Avrupa'nın ve Türkiye'nin birbirlerini derinden etkileyecek şekilde karşılaşmaları. Bu karşılaşma, korkunç bir savaşlar dizisi şeklinde de olsa etkileşim gerçekten çok ciddi ve uzun süreli olmuştur. Batılı pek çok tarihçi, bütün bir tarih boyunca ve günümüzde de bu etkilerin devam ettiğini belirtir. «Öldürmeyeceksin», konuyu bu plânda ele alan ilk romandır. Bu roman hasamet duygularımızı kabartmaz, dışımızdaki bir topluma düşmanlık ve kin hisleri de telkin etmez. İnsanlık tarihinin yüz-akı Türk-İslâm toplumu ve medeniyetinin, tam zıddı bir kültür ve toplulukla boy ölçüşmesini canlı ve gerçek tablolarla sunar.

«Öldürmeyeceksin»in ikinci cildinin de birincisi gibi anlaşılarak ve özümlenerek okunacağını umuyor, Yazar'ına yeni çalışmalarında başarılar diliyoruz.

OTAĞ YAYINEVİ

I. Haç'ın Uzayan Gölgesi

And olsun ki, canlarınız ve mallarınızla sınanacaksınız... Sizden önce kitap verilenlerden ve Allah'a eş koşanlardan hakaretler göreceksiniz. Fakat eğer sabrederseniz, sonunda hiç kuşkusuz siz kazanacaksınız.

KUR'ÂNI KERİM, Âl-i İmrân S. 186 ncı Âyet

Demir kapı kanatlarının her birinin iç tarafında altışar yiğit hazır bekliyordu. Parmakları tutamakları sıkı sıkıya kavramıştı. Belden yukarısı çıplak vücutlarında ve kollarında kaslar gerilmiş, şişmişti. Beklenen işaret gelir gelmez, on iki çift kol birden kanatlara asıldı. İyi yağlanmış rezeler üzerinde dönen ağır kapılar, sessizce yan duvarlara kadar dayandı. Yalınkılıç altmış iki Türk atlısı, şimşek gibi dışarı uğradı.

Güney kapısının tam karşısına yerleşmiş bulunan Haçlı birliği, günün o saatinde yarı uykulu haldeydi. Çoğu zırhlarını çıkarmış, silahlarını bir yana atmış, yonca yığınları üzerinde uyuyorlardı. Beş günden beri surlardan ok menzili kadar uzakta, kent'in bu yönünü kuşatmak üzere gelmesi beklenen Saint - Gilles Kontu Raymönd'un yolunu gözlüyorlardı.

Aşağı Lorraine'li bir Haçlı, gözlerini uğuşturarak nal seslerinden yana baktı, baktı... Telaşla yerinden doğrulup haykırdı:

— «Türkler! Türkler!... Çıkış yapıyorlar. Silah başınaaa...»

Uyarı bir yarar sağlamadı.

Su arkının kenarındaki iki söğüt ağacı arasına kurulu hamağında uyuyan şövalye irkilerek uyandı, yere atladı. Günlerden beri su sıkıcı görevdeydi ve İznik surlarında en küçük bir hareket görmemişti. Aklınca, Türklerden daha çok bir gece baskını gelebilirdi. Her sabah, gün ışıdıktan sonra içi rahatlıyor, dinlenmeye çekiliyordu. Çıkış yapanları görünce kılıcını kavrayıp sırtını kalın bir söğüt ağacına verdi, kendini savunmak istedi. Sağından, solundan atlılar geçiyordu. Beynine inen bir topuzla yüz üstü devrildi. Adamlarından hiç biri şövalyeden daha bahtlı değildi.

Türkler, yonca tarlasının güney ucuna kadar at sürmeğe gerek duymadan otuz beş kişlik Haçlı birliğini zararsız hale soktular. Yeşillikler üzerinde on yedi ceset yatıyordu. Geri kalan Kutsal Savaş gönüllüleri teslim olmuşlardı.

Komşu Flanders ordusunun en yakın birliği beş yüz adım uzaktaydı ve bu mesafe, yonca tarlası ile İznik'in güney kapısı arasındaki uzaklıktan kat kat fazlaydı. Türk atlıları acele etmeden kente dönmeğe başladılar. İçlerinden yalnız ikisi, çıkıştan itibaren hız kesmeksizin güneye, çamlarla kaplı, birbirine yaslanmış tepelere doğru hızla uzaklaşıyordu.

Bir süre sonra Emîr Baydar, başını döndürüp arkaya baktı:

— «Yavaşlayalım artık,» diye dizginleri çekti. «Ardımızdan gelen yok.»

Hayvanlar, başlarını silkeleyip sokrandılar. Koşudan heveslerini alamamışlardı. Ama önlerinde, yeteri kadar yorulmaları için bulunmaz bir fırsat vardı. Süresi belirsiz bir yolun başındaydılar.

Çıkış hareketinin tasarlanması sırasında, Emir Baydar'la Onbaşı Okurmuş'un izleyecekleri yol konusunda bir sınırlama yapılmasından kaçınılmıştı. Okurmuş, çevreyi avucunun içi gibi tanırdı. Karşılaşılacak durumlara göre yol seçimini yapabilirdi.

— «Yönümüz iyi mi?» diye Emir sordu.

— «İyidir beyim,» dedi emektar asker. «Şu yayvan sırtın güneyine düştük mü, çok geçmeden Kalimidis köyüne uzanan araba izini keseriz. Oradan kuzey doğuya doğru üç saatlik mesafede ana yola kavuşuruz. Sakarya vâdisine kadar varırsak, doğuya dönerek nehri geçer ve—»

— «Allah vere de Sultanı bulmak için Sakarya'dan daha doğuya gitmek zorunda kalmasak.»

— «Kalmayız İnşallah beyim.»

— «Azığımızı Kalimidis'den tedarik edeceğiz değil mi?»

Ağırlık olmasın diye, çıkış hareketi sırasında yanlarına azık almamışlardı. Yol üzerinde herhangi bir köyden yiyecek sağlamanın güç olmadığını düşünmüşlerdi.

— «Belî beyim,» dedi Okurmuş. «O köyde Ohanes adında bir Ermeni, han işletir. Yıllardan beri tanırım. Günün her saatinde taze ekmek ve kızarmış et bulundurur.»

Baydar, düşünceliydi. Sormaktan kendini alamadı:

— «Köylünün bize karşı tutumu nasıl olur ki?»

— «Benden iyi bilirsin beyim. Bu mundar millete güvenmek olmaz. Ayağımızın kaydığını görmesinler, tuz-ekmek hakkını hemen unutur sırtımızdan vurmağa kalkarlar. İlle, sanırım şimdilik saygıda kusur etmeyeceklerdir. Ne de olsa gücümüzün daha tükenmediğini bilirler.»

— «Elbet duymuşlardır, Haçlı ile Bizanslı'nın başkentimizi kuşattığını.»

— «Duymuşlardır duymasına... Belki daha da ileri gidip, yakından — ıraktan, kuşatmanın nasıl gittiğini görmek için adamlar salmışlardır. Ne var ki, ordumuzun ve Sultanımızın yaklaşmakta olduğunu unutamazlar.»

Bineklerini yayvan sırta vurdular. Konuşmadan bir süre tırmandılar. Okurmuş, Baydar'ın sol gerisine sokulup söze girişti:

— «Sen, büyükler arasında konuşulanları sık sık duyarsın beyim. Merakımı hoş gör... İznik'i bu it sürüsünün elinden kurtarabilecek miyiz dersin?»

Emîr, yan gözle, dik dik baktı yaşlı onbaşıya. Okurmuş, aklının ermediği işlere karışmasa olmaz mıydı?

Kendisinden daha yaşlı olan yol arkadaşını terslemek istemiyordu. Sabırla, ama isteksiz bir tavırla:

— «Allah büyüktür,» dedi. «Düşman gerçekten de kalabalık, ama bizden kent almak kolay değildir.»

Okurmuş üsteledi:

— «Söylenenler doğruysa, bu seferki Haçlılar, Avrupa denen memleketin en güçlü derebeylerinin askerleriymiş. Güney surlarımızı kuşatmak üzere yolda bulunanlarla birlikte sayıları dört yüz bini aşıyormuş. Haydi aralarındaki karılarla çağa-çocuğu, kara cübbelileri ve yağmacıları adamdan saymayalım, gene de savaşçı sayısı üç yüz binden artık olsa gerek... Oysa biz, sıksak sıksak altmış - yetmiş bin asker çıkarabiliriz.»

Emîr Baydar, bu konuda konuşmaktan hoşlanmadığını belli etmek için sustu. Sırttan aşağı doğru hafif süratli ile iniyorlardı. Emektar onbaşı çenesini tutamadı:

— «Üç yüz bin Haçlı... Buna en azından elli altmış bin, belki de yüz bin Bizanslı katılınca... Kırmakla tükenir mi bu kâfir?»

— «Allah büyüktür,» diye Emir tekrarladı. Sonra, yumuşatmağa çalıştığı, belli belirsiz bir öfkeyle ekledi: «Her rütbedeki kişiler üstüne düşeni yaparsa, sorduğun sorunun cevabını düşünmek en sorumlu mevkide olana kalır. Bizim görevimiz, namusumuza emanet edilmiş olan mektubu ulaştırmak için Sultanımızı yol üstünde bulmak...»

Okurmuş hafifçe kızardı. Nal seslerine karışan bir mırıltıyla özür diledi:

— «Haklısın beyim... Bağışla. Haddini bilmezlik ettim.»

Baydar, gülümseyerek yol arkadaşının gönlünü aldı:

— «Aldırma. Sen de haklısın. Bu günlerde hepimiz aynı şeyi düşünüyoruz.»

Köyler arası araba yoluna vardılar ve kuzey doğuya yöneldiler. Baydar, yapma bir neşeyle devam etti:

— «Bilirsin, benim de senden bir farkım yoktur. Emirlik rütbesine okur yazarlığım ya da ileri görüşlülüğüm sebebiyle yükselmedim. Emir kuluyuz biz. Aldığımız buyruğu yerine getirir, ötesine karışmayız. Böylesi daha iyi değil mi?»

Yaşlı asker başını sallayıp itiraz etti:

— «Böylesi daha çetin beyim. Daha çetin ya, elden ne gelir?»

Bir süre, ağızlarını açmadan araba izini takip ettiler. Sonra, azık alacakları köyün bacalarından tüten duman burunlarına gelince, onbaşı sessizliği bozdu:

— «Istersen köyün içinden geçmeyelim beyim. Ohanes'in hanı köy çıkağındadır. Ormandan dolaşıp doğruca hanın karşısına çıkabiliriz.»

Emir biraz düşündü.

— «Zaman herşeyden değerli,» dedi. «Kestirmeden gideceğiz. Yani köyün içinden... Kuşkulu bir du-

rumla karşılaşırsak, hana uğramadan, hızla yolumuza devam ederiz. Azığı nereden alsak olur.»

Düne kadar devletin sadık ve mutlu tebaası gibi görünen Rumlar, Haçlı ve Bizans ordularının İznik'e yürümesinden bu yana birden değişmişlerdi. Bizans boş durmuyor, Türkiye sınırları içinde yaşayan Hristiyan halkı ayaklanmağa, direnmeğe kışkırtıyordu. Karadan, üç yönden çevrilmiş bulunan Iznik'e erzak ikmali yapmak amacıyla, göl yolu ile dışarıya gönderilen Türk levazım memurları, Rumlardan düşmanlık gördüklerini anlatıyorlardı. Gölde balıkçılık yapan Hristiyanların da, düşman hesabına casusluğa yeltendikleri biliniyordu.

Yolun köy kenarından geçen kısmı, yer yer çamur gölcükleriyle kaplıydı. Köyü ikiye ayıran dere, geç kalan ilkbahar yağmurlarıyla taşmış, sel suları henüz tamamen kurumamıştı. Çevrede ağaçlar yüksek olduğundan, manzara kasvetliydi.

Tahta köprüyü geçerken, karşı kıyıda duran iki ihtiyar köylü Okurmuş'u tanıdılar ve yol kenarına kadar koşup saygı ile eğildiler. Az ilerde, kucağında bebeği ile gelen bir kadın, kırk yıllık ahbabı ile karşılaşmış gibi sevindi ve kendi diliyle dualar etti. Eşek sırtında yol alan iki köylü daha, emektar onbaşıya bağlılık ve saygı gösterisinde bulundu. Baydar:

— «Bakıyorum, seni çok iyi tanıyorlar,» dedi.

— «Tanırlar beyim. İki yıl önceki kıtlıkta, bu köye yirmi araba dolusu tahıl, yüzelli baş hayvan, elli tulum Bursa yağı ve fıçılar dolusu şarap getirmiştik. Nur içinde yatsın, başımızda Toylu bey vardı ya, dağıtım işini ben yapmıştım. Sultanımız o kış bunların elinden tutmamış olsa, hepsi açlıktan ölüp giderdi.»

Ohanes'in hanı, iki katlı, yarı ahşap yarı kârgir binaydı. Han avlusunda, sık karaçimenler üzerinde beş

köylü kazma ve küreklerle çalışıyordu. Anlaşılan, büyükçe bir su birikintisinin, kenardaki iğde çalılığına doğru akmasını sağlayacak bir ark açıyorlardı. Öte yandaki düzlüğün bir kenarında, söğüt dallarına yeni yıkanmış çamaşırlar asılıydı. Han kapısı önünde, burnunu ön ayaklarına dayamış iri bir köpek uyukluyordu. Üst kat pencerelerinden birinde, siyahlar giyinmiş bir kadın göründü, sonra kayboldu.

Türklerin yaklaştığını görünce, kazmalı adamlardan biri işi bıraktı, aceleyle Okurmuş'un dizginlerini tutu, yarım yamalak bir Türkçeyle:

— «Hoş geldin saygıdeğer komutan,» dedi. «Köyümüze ve hanımıza onur ve uğur getirdin.»

Başını han'dan yana dönüp haykırdı:

— «Ohanes... Ohanes... Konuklar geldi.»

Baydar, içinin rahatladığını hissediyordu. Bütün kuşkuları boşunaydı demek. Gördüğü ilk Rum köyünde, Sultanın sadık tebaası ile karşılaşmıştı. Usulca yere indi, dizginleri teslim edecek bir uşak aramak için başını sağa çevirdi.

Asılı çamaşırlarla koyulaşan söğüt dalları arasından fırlayan silahlı adamları farkettiğinde iş işten geçmişit. Telaşla yana döndü. Arkadan birinin sertçe itmesiyle yüz üstü yere, nemli karaçimenlerin üstüne düştü. Okurmuş'un feryadı kulaklarını tırmaladı:

— «Beyim kaç!... Beyim kaç, tuzağa düştük...»

Kolay yenilir yutulur kişi değildi Baydar. Burnuna nişan almış bir çizmeyi, yattığı yerde, sol avucunun içi ile kesip saldırgan ayağa sarıldı, yay gibi fırlayıp ayağa kalktı. Sırtına dürtülen ve acısı içine işleyen kargıya aldırmadan, karşısındaki adamın gırtlağını sıktı. Artık gözü hiç bir şey görmez olmuştu. Dört bir yanı düşmanla çevriliydi. Başına doğru savrulan bir baltayı sapından yakalayıp söktü, sahibinin elinden

aldı. Kolunun olanca gücüyle vurmağa başladı. Sağında ve solunda çığlık sesleri, imdat haykırışları duyunca rahatladı. Nice böyle kırışlara girip çıkmıştı o... Kavgada, kendini evinde gibi rahat hissederdi. Gözucuyla Okurmuş'u aradı. Sol ilerisinde, yay geren bir çift kol gördü. Okun parlak temreni sanki tam da kendi gözüne nişanlanmıştı. Eğileyim dedi. Böğründe şiddetli bir sancı duydu. Kara yelekli ok, vınıltıyla gelip sağ omuz başına saplandı. Sonra ensesinde soğuk, buz gibi yakıcı bir el gezindi. Dizleri büküldü. Yere düşerken, sapı kana bulanmış düşman baltası parmaklarının arasından kaydı.

İki adım ötede, Okurmuş Onbaşıyı yüz üstü yatırmış, omuzlarına iki kişi birden çökmüşlerdi. Az önce «Ohanes... Konuklar geldi...» diye bağıran Rum elindeki paslı kasap bıçağını yaşlı askerin kürek kemikleri arasına sokup çıkarıyordu. Karaçimenler al kana bulanmıştı.

Bizanslı bir subay yaklaştı. Baydar'ın cesedini incelemek için ellerini dizlerine dayayıp eğildi. Yanındaki soylu Haçlı homurdandı:

— «Hâlâ yaşadığını mı sanıyorsun? Adamın postu delik deşik oldu...»

Bizanslı elini uzattı. Türk Emîrinin boynuna örme sırımla bağlanmış meşin torbayı almak istedi. Hareketini tamamlamadan, hoyrat bir el tarafından kenara itildi.

Soylu Haçlı ve Bizanslı subay, dev yapılı Vareng savaşçısına dik dik baktılar. O aldırmadı. Baydar'ın boynundaki torbayı tutup çekti. Örülü sırımları dikiş ipliği gibi kolaylıkla kopardı. Tek kelime konuşmadan han'a doğru yürüdü. Her adımında sanki yer sarsılıyordu. Arka ayakları üzerinde kalkmış bir mandaya benziyordu. Sırtındaki dövme çelik zırh, en azından bir

adam ağırlığında vardı. Çıplak kol ve bacakları sık, siyah kıllarla kaplıydı.

Bizanslı Subay dişlerini gıcırdattı. Haçlı'nın soru dolu bakışlarına cevap verdi:

— «Vareng teğmeni John... Sarayda ve çevresinde, kısaca İngiliz diye tanınır. Kütüğün biridir ama, Majeste İmparator hazretlerinin yakın adamıdır.»

Haçlı, çakır gözlerindeki şaşkınlığı bu kadarcık açıklamayla gideremeyecekti.

— «İçerideki kadınla ilgili mi bu ayı?» diye sordu.

— «Hem de nasıl... Bir çok yönlerden. Kadın da İngiliz asıllıdır. Teğmen, çok zaman o kadının muhafızı olarak görevlidir. Ayrıca geceleri, aralarında değişik tür bir ilişki başladığını söylerler. Anlarsın ya...»

— «O torbada ne vardı?»

Bizanslı Subay omuzlarını silkti.

— «Bilmiyorum. Kale Komutanından Sultan'a gönderilen bir mektup vardı sanırım. Görmeme izin verilmemişti. Benim görevim, bu iki Türk'ün yolunu kesmek ve ikisini de öldürüp sonucu Teğmen John'a bildirmekti.»

— «Peki, hiç merak etmedin mi Bagrat? Kimdi bu iki Türk?»

— «Merakın bu gibi durumlarda bir yararı olmaz dostum.»

— «Türklerin buradan geçeceklerini nerden biliyordun?»

— «Bilmiyordum. Bana bildirildi. Han'daki kadın bu gibi şeyleri öğrenmekte çok ustadır.»

— «Demek istiyorsun ki, İznik surları içinde Bizansın—»

Bagrat güldü.

— «Yalnız İznik surları içinde değil, Bizans'ın her yerde gözü ve kulağı vardır Baldwin. Şunu aklından çı-

karma!... Eğer günün birinde kendi çıkarlarını Bizansın çıkarları ile çatışır halde bulursan, en güvendiğin adamın bile Bizans'a casusluk yapabilir.»

Haçlı'nın mavi gözlerinde soğuk bir pırıltı belirdi:

— «Bu bir tehdit mi?»

— «Hiç kimse dostunu tehdit etmez. Sadece seni uyarıyorum. Çünkü yakın bir gelecekte Bizans'la senin aynı kemiği kapmak isteyen iki köpek kadar hırslı hasımlar olacağınızı biliyorum.»

Gözgöze geldiler. Bir süre konuşmadan durdular. Sonunda Bagrat'ın kara, bulanık gözleri güldü:

— «O zaman da hâtırda tut: ben senin dostunum.»

— «Bir Bizanslı olduğun halde...»

— «Ben herşeyden önce Ermeniyim.»

Askerler, hanın arka bahçesinden atları getiriyorlardı. İki Türk şehidinin cansız gövdeleri Kalimidis köyünün nankör halkına bırakılmıştı. Kadınlı erkekli yığınla insan ölülerin başına birikmişti. İçlerinden kimisi Baydar'ın ve Okurmuş'un cesetlerini tekmeliyor, kimisi onların artık duymayan kulaklarına iğrenç küfürler yağdırıyordu. Rumlar, kendi millî törenlerince zaferi kutluyorlardı.

Bagrat ve Baldwin, arkalarına bakmadan uzaklaştılar. Aşağı Lorraine Dükü Godfrey de Bouillon'un karargâhına varıncaya kadar, kestirmeden en az üç saat yol almaları gerekiyordu. Bir süre aralarında konuşmadılar. Sonra, Baldwin sordu:

— «Beni buraya neden getirdiğini anlayamadım.»

Bagrat, atının kulakları arasından ileriye bakıyordu. Başını çevirmeden karşılık verdi:

— «Kafanı böyle basit şeyler üzerinde yorma. Sadece Bizans'ın kudretini göstermek istedim.»

Baldwin sinirlendi:

— «Bizans'ın kudreti!.. Bırak hep aynı sakızı çiğnemeyi Bagrat... Bana sorarsan Bizans içinden çürümüş, kokmuş bir zavallı devletcik. Öyle olmasa dünyanın öbür ucundan bizi yardıma mı çağırırdı?»

Bagrat bir kahkara attı:

— «Bizans sizi yardıma çağırmadı ki,» dedi. «Sizi kullanmak istedi. Bunu siz de iyi biliyorsunuz. Kabul et Baldwin, buraya doğulu din kardeşlerini Türk zulmünden kurtarmağa gelmedin değil mi?»

Baldwin, kritik durumlarda düşünmeden cevap vermemeyi bilirdi. Onun kısa suskunluğundan yararlanan Bagrat tekrar bir kahkaha attı ve devam etti:

— «İstersen işin o yanını hiç kurcalamayalım. Sana Bizans'ın kudretinden söz ediyordum değil mi? Yarım milyonluk Haçlı ordusu on beş gün önce yola çıktığı halde neden İznik kentini bütünüyle kuşatamadı dersin? Saint - Gilles Kontu Raymond neden bu güne değin güney surları önünde yerini alamadı? Neden İznik'in dışarı ile olan bağlantısı kesilemedi? Hepsinin karşılığını ben bir tek kelimeyle sana vereyim dostum: çünkü İmparator Komnenus öyle istiyordu... Sonunda göreceksin, Bizans ne yapıp yapacak, İznik'in sizin elinize geçmesini önleyecektir!»

Soylu Haçlı kaşlarını çattı. Homurdandı:

— «Bu kez iyice saçmaladın Bagrat! Aleksis belki güneşin batıdan doğmasını bile sağlayabilir ama, İznik surları üzerinde kızıl haçlı sancaklarımızın dalgalanmasını önleyemiyecektir.»

Bagrat alaylı alaylı içini çekti:

— «Seni çok takdir ediyorum dostum,» dedi. «Bütün Haçlı ordusu içinde senden daha uyanık, senden daha zekî bir kişi yok. Ama Bizans'a komşu olan yerlerde başarı kazanmayı umuyorsan, sıkı bir eğitimden

geçmen şart... İstersen bu tartışmayı burada keselim. Bir kaç gün sonra, benim dediklerim teker teker gerçekleşince devam ederiz. O zaman seninle sıkı bir pazarlığa girmek istiyorum.»

— «Pazarlık mı? Ne pazarlığı?»

— «Servet, ikbal ve hükümranlık pazarlığı Baldwin... Servet, ikbal ve hükümranlık... Benim desteğimle çok şeye sahip olabilirsin ve benim desteğimle yükseleceğin yerde, bana da yanında bir mevki ayırabilirsin.»

— o●o —

İngiliz, elinde meşin torba olduğu halde hanın üst kat basamaklarını tırmandı, bir odanın kapısını parmağıyla tıklattı, içeri girdi. Kontes de Valera iki eliyle tutuğu çanağı ağzından çekip emir verdi:

— «Yatağın üzerine bırak onu. Bana Hayim'i gönder.»

Dev Vareng teğmeni ayak parmaklarının ucuna basarak dışarı çıktı. Kadın, porselen kaptaki yeşil, ılık sıvıyı içmeğe devam etti. Çok geçmeden kapı tekrar vuruldu. Bu kez içeriye orta boylu, şişman, pembe suratlı, çatal - kara sakallı bir Yahudi girdi. Yerlere kadar eğilerek selamladı:

— «Emriniz Kontes?»

Kadın, yeşil sıvıdan bir yudum daha aldı, çenesiyle işaret ederek buyurdu:

— «Aç şu mektup kılıfını. İçindeki Türkçe yazıyı oku, tercüme et.»

Yahudi, boğum boğum, tombul ve kirli parmaklarıyla torbayı açtı. İçinden dürülmüş, mumlanmış ve mühürlenmiş bir kâğıt çıkardı. Mührü inceledi:

— «İznik Emîri tarafından gönderilmiş,» dedi.

Mührü kırdı. Kırık mum parçacıklarını yere attı. Dürülmüş kâğıdı açtı ve dikkate okumağa başladı. Mor, pörsük dudakları bir geriliyor bir gevşiyordu. Karanlık, çipil gözlerinde donuk parlamalar vardı. Sonunda sırıttı.

— «Bu mektup, daha önce aldığımız haberleri doğruluyor Kontes,» dedi. «Muhammed İlhan, Sultan'ın, ordusu ile birlikte İznik'e yaklaşmakta olduğunu öğrenmiş. Beylerbeyi, kentin yiyecek ihtiyacının şimdilik göl yolu ile yapılan ikmal seferleri sayesinde karşılanabildiğini ,ancak surları çepeçevre savunmağa yeter askeri bulunmadığını açıklıyor. Sultanın, ordudan ayıracağı on - onbeş bin askeri, kent savunmasını takviye amacıyla, süratle önden göndermesini diliyor. Şimdilik güney surlarının kuşatılmamış olduğunu bildiriyor ve takviye birliklerinin güney kapısından içeriye alınabileceğini yazıyor.»

Bir aferin bekler gibi, hayran gözlerle Kontes'in yüzüne baktı. Kadının o güzel, ince yüzünde hiç bir değişiklik olmadı. Başı pencereden dışarıya dönmüş, aşağıda, Rum köylülerinin iki Türk ölüsüne yaptığı hakaretleri seyrediyordu. İri, mavi gözlerinde his ve heyecan belirtisi yoktu. Oysa boynundan topuğuna kadar bütün vücudunu örten siyah, kadife giysileri içinde bile ne kadar tahrik edici, çıldırtıcı bir dişiydi...

Yahudi, sessizliği bozmadan kadını seyre devam etti. Alt dudağı çenesine doğru sarkmış, kirli ve seyrek dişlerinin uçları görünür olmuştu. Hayalinde ilerliyor, ilerliyor, aradaki üç adımlık mesafeyi kapatıyor, ellerini Kontes'in diri göğüslerine, ince beline ve dolgun kalçalarına doğru uzatıyor, kadifenin ve kadife altındaki daha da yumuşak cildin parmakları altında ürpermesini hisseder gibi oluyordu. Kadın usulca başını döndürünce içini çekti, bakışlarını yere indirdi.

— «Teşekkür ederim Haylm. Kâğıdı yerine koy. Teğmen John'a söyle, hemen ayrılıyoruz burdan. Hazırlıkları bitirince bana haber verin.»

— o●o —

Hancı Ohanes, Kontes'le adamlarının uzaklaşmasını izledikten sonra, binanın arka tarafına, mutfağa yöneldi. Esmer, kırış kırış yüzü elemliydi. Oğlu Grigor, büyük demir sobanın başında, yüzü arka avluya bakan pencereye dönük, hareketsiz duruyordu. Yaklaştı. Delikanlının omuzunu nasırlı parmakları arasında sıkı sıkı tutup sarstı. Mırıldandı:

— «Biliyorsun... Elimizden bir şey gelmezdi.»

Grigor sertçe döndü. Suratında bir damla kan yoktu. Sesi titriyordu:

— «En azından, kurulan pusuyu anlayınca görünmeden yol üstüne çıkabilir, onları uyarabilirdik. Ödeyemedik tuz-ekmek hakkını. Nasıl sileceğiz anlımıza sürülen bu ar lekesini? Dostlarımız gözlerimizin önünde parça parça edilirken kılımızı bile kıpırdatamadık... Yaşadıkça, bu günü hâtırlayıp utanacağım.»)

Ohanes boynunu büktü.

— «İkimizi de bir dakika boş bırakmadılar ki...» diye yakındı. «Bagrat kuşkulanmıştı halimizden. Öyle olmasa en azından altı kez mutfağa gelip orada olup olmadığımıza bakar mıydı? Sofraya yalnız ikimizin hizmet etmesinde ısrar eder miydi? Zaten istesek bile han'dan dışarı adım atamazdı, çünkü çevremiz bir bölük askerle sarılıydı. Üzülmekte haklısın oğlum, ama kendimizi suçlamanın bir yararı yok. Elimiz kolumuz bağlıydı. Tehlikesini göze alıp delice bir girişimde bulunsak şimdi biz de ölmüş olurduk.»

Genç adamın gözleri dolu doluydu. Hâlâ o kanlı vuruşmayı görür gibiydi.

— «Aslanlar gibi direndiler,» diye yürekten hıçkırdı. «Aslanlar gibi... Yanılıp da atlarından inmemiş olsalardı, silah çekecek zaman bulsalardı eğer... Tanrı bilir ya en azından yirmi Bizanslıyı yere sererlerdi. Yine de dört kişinin hakkından geldiler.»

Hancı haç çıkardı, gözlerini yumdu. Grigor dişlerini gıcırdattı:

— «Gün gelecek, Bagrat alçağından soracağım bunun hesabını! Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üzerine and içerim ki bunun hesabını soracağım! Akrabalığımız yoktu ama, Okurmuş Onbaşı benim amcam sayılırdı. Kanını yerde bırakmayacağım onun.»

Mutfak kapısının sertçe itilip kapanması üzerine irkilip döndüler. Kır saçlı, dik vücutlu, yüzü kederden solmuş bir kadın, sırtını kapıya dayamış duruyordu. Ohanes ve oğlu rahatladılar. Grigor:

— «Keşke yataktan kalkmasaydın anne,» dedi. «Ayağın tutulacak gene.»

Kadın, elinin bir hareketiyle delikanlıyı susturdu. Sargılar içindeki sol ayağını sürükleyerek yaklaştı, fısıldadı:

— «And içtiğini duydum... Umarım ilerde, sözünün eri olduğunu göstereek bir fırsat bulursun. Ama hemen şimdi, vakit geçirmeden yapmak gereken bir başka iş var. Bir namus borcu...»

— «Nedir o?» diye Grigor heyecanla sordu.

— «Dakika vakit geçirmeden hemen yola çıkacak, kimseye görünmeden köyden ayrılacaksın. Kese yollardan, İznik gölünün batı kıyısına gideceksin. Bir balıkçı kayığı bulup, kentin göle bakan kapılarından birine ulaşacaksın. Nöbetçilere, önemli bir haber getirdiğini bildireceksin. Yetkili bir subayın karşısına çıkarılınca,

bu gün burada olup bitenleri anlatacaksın. Okurmuş Onbaşı ile yanındaki Emir'in öldürüldüklerini, Emir'in boynundaki haber torbasının düşman eline geçtiğini bildireceksin. Türkler, olanı biteni öğrenirlerse karşı tedbirler alırlar hiç değilse.»

Baba-oğul şaşkın ve kararsız birbirlerine baktılar. Kadın, sinirli, aksi bir sesle açıklamaya girişti.

— «İkiniz de sıkı göz altındaydınız. Ama hasta olduğum için kimse benden kuşkulanmıyordu. Kontes aşiftesinin bitişiğindeki küçük depo bölmesine kadar kendimi sürükledim. Duvardaki bir yarıktan içeriyi gözetledim ve dinledim. Yahudi, öldürülen Türk subayının boynundan çalınan mektubu okuyup Rumcaya çevirdi... Anladığıma göre, Sultan, Türk ordusunun başında İznik'e yaklaşıyor. Emir Muhammed, kenti savunabilmek için Sultan'dan acele asker yardımı istiyor. İşte... Yolu kesilen haber bu.»

Sustu. Sık sık soluyor, hâlâ kararsız görünen kocası ile oğluna eleştirici gözlerle bakıyordu. Birden çıkıştı:

— «Eee... Ne duruyorsunuz öyle? Az önce ikiniz de çaresizlik yüzünden dostlarınıza yardım edemediğinize üzülüyordunuz değil mi? Buradan İznik'e bir haber uçurmak çok mu çetin geldi?»

Ohanes karısına sokulup ağzını açacak oldu. Kadın elinin tersiyle onu kenara itti. Grigor heyecanla atıldı:

— «Nekadar çetin olsa da Tanrı'nın izniyle yapacağım bu işi anne. Bana güvenebilirsin. Ama, karşısına çıkarılacağım Türk Emiri bana inanmazsa, elimden bir şey gelmez.»

— «İnanacaktır...» diye kadın elini önlük cebine attı. Yahudi Hayim'in, kırdıktan sonra umursamazlık-

la yerlere attığı mühür mumu parçalarını çıkardı, uzattı.

— «Gerçi anlatacağın gerçekler yalan söylemediğini ispatlamağa yeter, ama bunları da yanında götüreceksin. Bu kırmızı mum parçacıkları tanığın olacak. Eğer mektup Bizans İmparatorunun eline geçmemiş olsaydı, bu mumlar bozulmamış halde, dürülü kâğıdın üstüne yapışık kalacaktı. Bak... Yakından bak, yakından... Parça bölük de olsa, Beylerbeyi'nin mührü besbelli.»

— o●o —

Laçin, önsezilerine önem verirdi. Önsezileri ona, daha Haçlı ordusu İznik önlerine gelmeden önce kötü haberler vermişti.

Dirseklerini surların asırlık taşlarına dayayıp öne doğru eğildi. Düşman saflarını dikkatle incelemeğe çalıştı.

Kale duvarlarının en çok yüz adım kadar yakınına sokulabilmişti Haçlılar. Bu uzaklıkta bile, en öndeki okçular için derin metrisler kazmışlardı. Gerilerde, bahçe ve bostanlar boydan boya harap olmuştu. Düne kadar arklarla sulanan, sinesinden çeşitli sebzeler ve meyvalar yetiştiren o yeşillikler, ülkenin üstüne çökmüş bulunan kâbusun karanlık gölgesi altında eziliyordu. Bahçe ve bostanların kapladığı alanın gerisinde, ormana kadar uzanan alanda bile düşmanın izleri vardı. Çadırlar, açık hava tavlaları, yem depoları, erzak dağıtım merkezleri, mutfaklar, gözetleme yerleri ve birliklerin komuta karargâhları; bu bakış düzeyinden birbiri içine girmiş gibi görünüyordu. Ama Laçin aynı yerleri daha yukardan, kulelerdeki gözetleme yerlerin-

den de seyretmişti ve biliyordu ki, düşmanın kuşatma için aldığı tertibat oldukça düzenlidir...

Emîr Muhammed'in yerinde teşhisini hâtırladı: «Bu yılki Haçlı, bıldır Kibotus'da ezdiğimz Haçlı'ya benzemez. Sayılarının kat be kat üstün olması bir yana, bunlar, üstelik ne yaptığını bilen kişler. Bir tek yönleri ortak, o da vahşilikleri, saldırganlıkları ve acımasızlıkları...»

Bizans'tan ayrılıp İznik önlerine varıncaya kadar, Haçlı orduları yol boyunca ne buldularsa yağmalamış, yakıp yıkmışlardı. İzlerinde ot bitmiyor, ocak tütmüyordu. Kendilerinden olmayan her şeye düşmandılar. Hristiyan Rum halka eziyette, bu yılın Haçlıları geçen yılın Haçlılarından farklı değillerdi.

Tuğra Emîri ve Haberalma örgütünün başı olduğundan, Laçin, düşmanla ilgili bilgilerin ilk uğrağıydı. Haçlıların, altı bağımsız ve birbirine rakip ordudan oluştuğunu biliyordu. Avrupa'nın en güçlü, en zengin derebeyleri, olanca varlıklarını ortaya koymuş ve birleştirmişlerdi. İçlerinde en önde geleni, Aşağı Loraine Dükü Godfrey adındaki sergerde idi. Bu derebeyi, kademe bakımından Alman İmparatoruna bağlıydı ve hazırlıklarında İmparatordan yardım görmüştü. Yanında, ağabeyi Boulogne Kontu Eustace'la ordusu da vardı. İki kardeş, rahiplikten dönme, toprak, servet ve ünvan sahibi olmayan küçükleri Baldwin'i de yanlarında getirmişlerdi. Baldwin'in ayrı bir ordusu yoktu. Aşağı Lorraiene dükü, muharip gücü yüz bini aşan ordusu ile İznik gölünün doğu kıyılarından itibaren kentin tam kuzeyinde kalan surların karşısını tutmuştu. Bu ordunun yerleşme bölgesi içinde, kuzeyden gelen ve göl kıyısını izleyen anayol bulunuyordu. İtalyalı Normanlardan meydana gelen ikinci Haçlı ordusu, sonradan görme Norman soylularından Bohemond'un komu-

tasındaydı. İtalyalı Haçlıların sayısı altmış bini buluyordu ve bunlar İznik'in doğu surları karşısında yerleşmişlerdi. Kuzey - doğu'da kalan dar bir alana, yani Normanlarla Godfrey'in arasına iki küçük Haçlı ordusu sıkışmıştı. Bu iki küçük ordudan birinin komutanı Normandiya Dükü Kısapaça Robert, ötekinin komutanı ise Blois Kontu Stephen'di. Güney-doğu surları, Flanders Kontu Robert'in elli bin kişilik ordusu tarafından kuşatılmıştı. Şimdiki halde, kuşatılmamış tek yön olarak, güney surları kalıyordu. Küçük düşman müfrezeleriyle gözetlenen bu bölgeye de, yakında, yüz binlik ordusu ile Saint - Gilles Kontu Raymond yerleşecekti. Raymond'un, Bizans İmparatoru Aleksis'le tam bir anlaşmaya varamadığı, bu yüzden işi yavaştan aldığı duyulmuştu.

Bu kadar kalabalık bir düşman ordusunun yalnız İznik'i almak amacıyla kullanılmak istenmesi, bir görüşe göre şaşırtıcı bir israftı. Toplamı neredeyse bir ülkenin bütün nüfusu kadar çok olan bu Haçlı askerleri, üstelik Bizans ordusunun en seçme birlikleriyle ve istihkâmcılarıyla da takviye edilmişti. Göze alınan bu israfın altındaki sırrı, Türkler biliyordu. Düşman komutanları arasında tam bir güvensizlik vardı. Altı Haçlı başbuğunun herbiri, bütün Haçlı ordusunun başkomutanı olmak sevdasındaydı. Özellikle Aşağı Lorraine Dükü Godfrey, İtalyalı Normanların lideri Bohemond ve Saint - Gilles Kontu Raymond bu konuda iddialı ve hırslıydılar. Bu yüzden, İznik'i Türklerden kurtarmak gibi önemli bir görevi hiç biri ötekine bırakamıyordu.

Öte yandan, Bizans İmparatoru Aleksis, Türklerden kurtarılacak olan eski Bizans topraklarının Bizans'a iadesi konusunda Haçlıların hiçbirine güvenmiyordu. Haçlılar arasındaki rekabet ve gizli husumet, bu noktada Aleksis'in işine yarıyordu. Kale savaşlarında

çok tecrübeli olan ve çeşitli gelişmiş kuşatma aletlerine sahip bulunan Bizans ordusu, şimdilik Haçlıların gerisinde tertiplenmişti. Aleksis, sırası gelinceye kadar kendi kuvvetlerini savaş alanında ön saflara göndermeyecek, hatta anlaşılan, Haçlılara yararlı öğütler bile vermeyecekti. Amacı, Bizans'ın gücünü zorlu bir denemeye tâbi tutmadan önce, mağrur Haçlıların Bizans yardımına ne derece şiddetle muhtaç olduklarını vurgulamaktı. Sabırlı, içten pazarlıklı ve tedbirli bir devlet adamıydı Imparator. En az Haçlılar kadar da iki yüzlüydü.

Laçin, bir yandan bunları düşünürken, bir yandan da surların batı cephesine kadar yürümüştü. Az ilerde, batı burçlarından birinin üst kapısı önünde, yanında iki genç Emîr olduğu halde duran Emîr Muhammed'i gördü. Başkent'in böyle çetin günlerinde iş başında Emir Muhammed gibi bir komutanın bulunması gerçeğinin ne büyük bir baht olduğunu düşünüp, karamsarlığından bir kısmını olsun içinden attı. Adımlarını sıklaştırdı, Beylerbeyine yaklaştı, saygı ile selamladı.

— «Gel bakalım Laçin,» dedi İznik Emîri. «Bakıyorum sen de döne dolaşa savunmamızın bu en zayıf noktasına ulaştın.»

Kabaca beşgen şeklinde olan İznik surlarının batıya dönük olan tarafı bütünüyle göl sularından yükseliyordu. Gölün, kıyılarda sazlık, açıklara doğru önce biraz bulanık, sonra berrak çivit mavisi suları uçsuz bucaksız gibi görünüyordu. Laçin başını öne doğru eğerek karşılık verdi:

— «Sanırım başkentimiz şimdiki halde yalnız bu yönden soluk alıyor beyim. Bu da beni endişelendiriyor.»

— «Evet... Haklısın oğul. Kuşatma altında savaşmak, biz Türklerin hoşuna gitmez. Kaldı ki, böylesine

kalabalık düşman karşısında kuşatılmış bulunmak başlıbaşına hoşa gitmeyecek bir şey. Ama elimizden geleni yapıyoruz değil mi? Düşmanla aramızdaki kuvvet oranı hemen hemen bire karşı elli... Ama şimdilik ayaktayız.»

Laçin içinden geçenleri dile getirmekten çekindi. Hazır bulunan iki genç Emîr'in her şeyi duymasını istemiyordu. Beylerbeyi de bu yönde Laçin kadar titiz davrandı. Beraberinde getirdiği subaylara dönüp buyurdu:

— «Bu günlük bu kadar beyler. İsterseniz görevlerinizin başına dönebilirsiniz.»

Yalnız kalınca, İlhan yine sözü ilk başlatan oldu:

— «Bakalım Aleksis denen boynuzlu daha ne kadar izin verecek suyolunu kullanmamıza...»

— «Belki Haçlılar durumu farkedene kadar,» dedi Laçin.

— «Yani İznik'in düşmesi için göl tarafından da kuşatılmasının şart olduğunu anlayana kadar diyorsun değil mi? Belki de Haçlılar sandığımız kadar budala değildir oğul. Belki, korkunç sayı üstünlüklerine güveniyor ve Bizans donanmasından yardım istemeden işi kendi başlarına bitirmek istiyorlar.»

— «Bu da akla gelebilir,» diye Laçin fikrini açıkladı. «Gerçek şu ki, Bizans istese iki gün içinde gölümüzü küçük savaş gemileriyle doldurur ve bu yolla yaptığımız yiyecek ikmalini kesiverir.»

İlhan, hoşlanmadığı şeylerden söz etmenin sıkıntısını belli ederek, Tuğra Emîrinin fikrini onayladı:

— «Yerden göğe haklısın. Keşke seni yalan çıkaracak bir şeyler bilseydim. Aleksis, bu tutumuyla, Haçlıların anlayamayacağı bir dille bize gözdağı veriyor. Sanki 'istesem başkentinizi bir kaç gün içinde bu vah-

şilerin eline teslim ederim, ama şimdilik bekliyorum', demeye getiriyor.»

Laçin de tamamen aynı fikirdeydi. Ekledi:

— «Bizim gerçek düşmanımız Bizans'tır. Haçlı, bu gün varsa yarın yoktur. Ya Kutsal Savaş'ın gayesi peşinde Kudüs yoluna devam edecek, ya da burada kalırlarsa dağılıp eriyecek, birlikten doğma güçlerini yitireceklerdir .Yani sel gidecek, kum kalacaktır. İmparator, başından beri bu ilkel kalabalığı kendi emellerine uygun biçimde kullanmayı başarıyor. Sanki kavga, Haçlı ile Türk'ün kavgasıymış gibi yarı tarafsız kalabiliyor. Keşke Bizans da Haçlılar seviyesinde bir düşman olaydı... İşimiz daha kolay olurdu.»

Emîr Muhammed, kendi aklından geçenleri ifade eden genç adamı hayranlıkla süzdü.

— «Bizans'ın yakın gelecekteki ilk siyaset değişikliği ne olabilir sence?» diye sordu.

— «Allah bilir,» dedi Laçin. «Herhalde en beklenmeyen şeyi yapacaktır Aleksis.»

— «Bak, ben sana kendi tahmini söyleyeyim,» diye İlhan, yüzünü ufka yaklaşan güneşe çevirdi. «Kuşatma tamamlandıktan ve kente ilk deneme saldırıları yapıldıktan sonra, Bizans bizimle gizli bir ilişki kuracak ve—.»

Birden dönüp kaş çattı, ilave etti:

— «İkili bir anlaşmayla İznik'i teslim etmemizi teklif edecektir.»

Laçin, Aleksis gibi kurt bir siyaset adamından bile böylesine dolambaçlı bir girişim beklemeğe hazır değildi. Şaşkın şaşkın Beylerbeyine baktı. Yaşlı komutan iddiasını inançla sürdürdü:

— «Evet... Aleksis'i iyi tanırım oğul... Bunu yapacaktır. Düşün bir kez... Bizans'la ancak bir tek asgari anlaşma noktamız olabilir: İznik'in Haçlı talanın-

dan kurtulması... Başkentimiz Haçlıların eline geçerse, o acımasız heriflerin yapacağı katliamı, yağmayı ve yakmayı bir düşün... İster miyiz böyle bir şeyi? Öte yandan Bizans da, tekrar kendi sınırları içine alacağı koca bir beldenin yakılıp yıkılmasını ve soyulup soğana çevrilmesini istemez değil mi?»

— o●o —

Emine çoktan uyumuştu ve Laçin, pencereden giren yumuşak ay ışığının altında sevgili eşinin kusursuz yüz çizgilerini inceliyordu.

«Kanatsız bir melek,» diye düşündü. «Eğer melekler gerçekten çok güzel yaratıklarsa, benim Eminem de bir melek. Eğer melekler, insanlardan daha üstün iyilik yeteneklerine sahip iseler, benim Eminem de bir melek. Tek noksanı kanatları.»

Bakışları usul usul karısının yüzündn, boynundan ve göğsünden aşağılara, yorganın altında iri bir tümsek gibi duran karnına indi. Yüzünü ateş bastı. Oysa aslında, gördüğü şeyde utanılacak bir kusur yoktu. O tümsek, Laçin ve Emine'nin ortak eserini saklıyordu. Genç kadın gebeydi...

«Altı ayını neredeyse tamamlayacak,» diye, yüreğindeki bütün tasaları bir kenara itip hesapladı. «Eylül'ün başlarında bir çocuğumuz olacak. Birbirimize beslediğimiz sevginin ilk yaşayan ürünü dünyaya gelecek.»

Gözleri nemlenmişti. Biraz doğrulup dirseğini vastığa dayadı. Dikkatini, gümüş renkli avdınlıkta olduğundan daha büyük görünen kabarıklıktan ayıramıyordu. Hafifledliğini hisseti. Sanki yer yüzünde ilk kez bir çocuk doğacaktı... Sanki, akıllara sığmaz bir mu-

cize bekleniyordu. Nelere kâdirdi yüce Allah... Ne derecede mutlu edebiliyordu isterse bir insanı...

«Baba olacağım... Baba olacağım...» diye içinden belki on kez tekrarladı. «Emine'den bir çocuğum olacak!»

Çekinerek, titreyen elini uzattı, karısının karnı üzerine parmak uçları ile dokundu. Emine, anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak kıpırdanınca korktu, hemen elini çekti. Dalgın dalgın uyuyan eşini uyandırmağa kıyamazdı.

Sadece üç ay kalmıştı doğuma... Evet, sadece üç ay. Allaha şükürler olsun, Emine sağlıklıydı, güçlüydü. Doğum kolay olacaktı.

Birden, gün boyunca zihnini kurcalayıp duran sıkıntılar ve huzursuzluklar yeniden kapladı içini. Acaba üç ay içinde düşman İznik surlarının önünden atılmış olur muydu? Yoksa doğacak olan yavru, o hain, acımasız Haçlı güruhunun tehdidi altındaki bir yuvada mı gözlerini açardı dünyaya?

Bütün sevinci, neşesi, bir saniye içinde mum gibi erimiş, sönmüştü. Kafası, yeniden çetin hesaplar, sonuçsuz tahminler ve sağlam dayanaklara oturtulamayan umutların hercümerç olduğu bir kazan gibi kaynamağa başladı. Kalkıp perdeleri çekti ve ay ışığını odanın dışında bıraktı. Parmaklarının ucuna basarak tekrar yatağa dönmek üzereydi ki, avludan gelen ayak seslerini duydu. Kulak kabarttı. Bir ses, Tapar Ağa'yı çağırıyordu:

«Önemli bir olay var, »diye düşündü. «Emaretten haber gelmiş olmalı. Allah hayra çıkarsın. Ne olabilir gecenin bu saatinde?»

Aceleyle sırtına kaftanını giydi, gecelik entarisi ve terliklerle dışarı çıktı, basamakları dörder dörder atlayıp sofayı geçti, bahçeye çıktı.

Gelen, Tuğra Emareti çavuşlarından biriydi. Kambur uşakla fıs-kos konuşuyordu. Emîr'i karşısında görünce elini göğsüne bastırıp eğildi, selamladı:

— «Nöbetçi Emîri gönderdi beni beyim,» dedi. «Acele bir iş için seni hemen Tuğra Divanına çağırıyor.»

— «Neymiş o acele iş »

— «Bilmiyorum beyim. Emirin yanında, göl yolu ile yüzerek gelmiş bir Rum vardı.»

Nöbetçi Emîri Akbuğa, Tuğra Emaretini nizamiyesinde bekliyordu. Laçin'i karşılayıp kulağına eğildi:

— «Böyle uygunsuz bir satte rahatsız ettiğim için bağışla beyim, ama haberler kötü. Emîr Baydar ile Onbaşı Okurmuş Bizanslıların tuzağına düşmüş, şehit olmuşlar. Sultana gönderilen mektup düşman eline geçmiş.»

— «Haberi getiren kim »

— «Kalimidis köyünde hancılık yapan Ermeni Ohanes'in oğlu Grigor. Okurmuş'un bu Ohanes ile arası çok iyiydi. Ohanes de, bilirsin, öteden beri o köyün en güvenilir kişisidir.»

«Nerede Grigor »

— «Göl kıyısından gelmek için bir balıkçı kayığı tutmuş. Kayıkçı bir şeylerden kuşkulanmış olacak ki, tam batı surlarımıza yaklaşırken cayıp geri dönmek istemiş. Grigor zor kullanmış, kavga etmişler. Kayıkcı kayığı devirmiş. Çocuk yüzerek gelmek zorunda kalmış. Şimdi Nizam Karakol çavuşunun odasında ısınıyor ve üstünü değiştiriyor. Bir iki dakika sonra senin odana getiririm.»

— «Elini çabuk tut.»

Laçin, Baydar ve Okurmuş'un ölüm haberine inanmak istemiyordu. Binbir vuruşmaya girip çıkmış bu iki kurt asker kolay kolay tuzağa düşecek ve postu deldirecek kişiler değillerdi. Ama kötü haberin asıl ürkütücü

yanı, Beylerbeyinin yazdığı mektubun düşman eline düşmüş olmasıydı.

Grigor'u yanına aldıklarında, Ermeni gencini tanımakta güçlük çekmedi.

— «Hoş geldin,» dedi .«Geç otur şuraya. Otur, otur... Baban nasıl? Verdiğim ilaçlar başındaki saçkıran illetine iyi geldi mi?»

— «Babam iyi—» diye delikanlı Türkçe karşılık verdi. «Saçkıranı da iyileşti. Acımız — nasıl derler — bizim—»

— «Rumca konuş,» diye Laçin dil değiştirdi. «Daha iyi anlaşırız. Olup bitenlerin hepsini bana baştan sona kadar, en küçük bir ayrıntıyı unutmadan anlat.»

Grigor, sinirli, sıkıntılı ve kederli bir tavırla gördüklerini anlattı. Arada bir yumrukları sıkılıyor, dişleri gıcırdıyor, gözleri doluyordu. Anasından aldığı kırık mühür parçalarını da Tuğra Emîrine teslim etti. Sözlerini şöyle tamamladı:

— «Onbaşı Okurmuş, benim amcam sayılırdı. Dünyanın en soylu, en yüce insanlarından biriydi. Orospuca bir tuzağa düştü ve kendini savunma imkânı bulamadan, orospuca öldürüldü. Yanındaki yiğit Emir için de yüreğim yanıyor ama, eğer bana Okurmuş amcamın öcünü almak için bir fırsat verirseniz—»

— «Bu dileğini hâtırda tutacağım,» diye Laçin onun sözünü kesti. «Şimdi bana, biraz da şu Bagrat'dan ve Kontes denen kadından söz et.»

— «Onları yakından tanımayız. Bildiğim kadarıyla Bagrat, namus ve şerefini para karşılığında satan başka bazı Ermeniler gibi Bizans hizmetinde, Rum milletine uşaklık yapıyor. Geçen yıl bir kez köylü kılığında bizim hana gelmiş, babama Bizans'ın bir takım karanlık işlerine yardım karşılığında yüklü para teklif etmişti.»

— «Ohanes bu teklifi reddetti değil mi?»

— «Babam onur sahibi, sağlam kişilikli bir adamdır.»

— «Keşke o zaman bize duyursaydı bu olayı...»

— «Böyle bir şey de yapamazdı. Çünkü —— ne de olsa suçlanacak olan kimse kendi soydaşı idi. Zaten —— doğrusunu söylemek gerekirse beyim, biz Rumlardan nefret ederiz ama, siz Türkleri de fazla sevmeyiz. Çizmeden yukarı çıktımsa bağışla beni beyim. Atalarımızdan bize kalan bilgilere göre, eskiden yalnız Bizans'la uğraşmak, Bizans'a karşı bağımsızlığımızı korumak zorundaymış. Ama Türkler geldiğinden beri——»

Laçin'in sakin yüzünde hiç bir değişiklik olmadı.

— «Ya Okurmuş'a olan bağlılığınız?» diye sordu. «Okurmuş da bir Türk olduğu halde, onu amcan sayıyorsun.»

— «O başka...» dedi delikanlı. «Onbaşı Okurmuş, bizim karagün dostumuzdu. İki yıl önce, köyümüze erzak getirdiğinde, Rumlar bize pay verilmesine karşı çıkmışlardı. Ermeni olduğumuzu ve Sultan'ın tebaası sayılmayacağımızı iddia ediyorlardı. Onbaşı Okurmuş olmasa, o kıtlık yılında açlıktan ölürdük.»

Tuğra Emîri hafifçe gülümsedi:

— «Onbaşı Okurmuş, köyünüze gelen erzakın sorumlu ve yetkili dağıtıcısı değildi. Emrinde bulunduğu Emîr'in buyruklarını yerine getiriyordu. Kaldı ki, o Emîr de başına buyruk bir kişi değildi. Devletimizin siyasetini uyguluyordu. Biz, hükümran olduğumuz topraklar üzerinde yaşayan insanları Rum, Türk, Ermeni diye ayırıp her birine ayrı işlem yapmayız Grigor.»

Grigor, utanmış gibi başını biraz yere eğdi. Mırıldandı:

— «Evet... Öyle olduğunu hissediyorduk beyim. Ama biz, cahil, kıt anlayışlı insanlarız. Bir at düşünün

ki, zengin ve soylu bir beye aittir, fakat yemini suyunu veren, tımarını yapan, sık sık onunla ilişki kuran bir seyise emanet edilmiştir. Böyle bir atın en yakın dostu kimdir? Seyis mi, yoksa bey mi?»

Laçin sözü fazla uzatmamak için soruyu değiştirdi:

— «Bagrat hakkında bütün bildiğin bu kadar mı?»

— «Değil. Bir de kendi anlattığı, gerçekliği kanıtlanmamış bir hikâye var. Sözde Bagrat, doğuda kurulan bağımsız bir Ermeni devletçiğinin başındaki prensin küçük kardeşiymiş. Eski, köklü bir aileden gelmeymiş. İki kardeşin amacı, bütün Ermenileri bir araya getirmek, güçlü bir devlet kurmakmış. Bagrat'ın şimdiki halde Bizans'a hizmet eder görünmesi, tasarlanmış, ayrıntılı bir plan gereğiymiş.»

— «Bu hikâye bütünyle yanlış değil,» diye Laçin açıkladı. «Bagrat hakkında bizim de bildiklerimiz var. Doğuda, gerçekten de Bagrat'ın ağabeysi tarafından idare edilen bir Ermeni beyliği mevcut. Bu esrarengiz ağabey, Kogh Vasil diye anılıyor. Ermenice Kogh'un ne anlama geldiğini bilirsin elbette...»

— «Bilirim elbette. Hırsız demektir.»

— «Tamam... Hırsız Vasil'in ünü, mesleğindeki hünerinden geliyor... Sırasını düşürdü mü çalmadığı şey yok... Bagrat'ın ağabeysi, dağlık, savunulması kolay bir arazi kesiminde güçlü, büyük bir eşkiya çetesi kurmuş. Uydurma bir şecere ile, kendi soyunu eski Ermeni ailelerinden birine bağlamış. Kervanları, küçük köy ve kasabaları, hattâ sırasında Ermeni yurttaşlarını soyuyor ve biriktirdiği servetten komşu beyliklere rüşvet vererek kurduğu beyliğin devamını sağlıyor. Allah izin verirse, bu taraflardaki işlerimiz yoluna girer girmez, Hırsız Vasil'in icabına bakacağız. Maraş ve Urfa'daki Ermeni Prenslikleri, bu konuda bize ellerinden gelen yardımı yapacaklarına söz verdiler.»

Grigor, gerçeğin bu gizli yanını duyunca fazla hayret etmedi.

— «Öyle sanıyorum ki,« dedi. «Bagrat ve Hırsız Vasil'le uğraşırken Haçlıları da karşınızda bulacaksınız.»

Laçin, bu açıklamaya gereken ilgiyi gösterdi:

— «Böyle düşünmenin sebebi ne?»

— «Çünkü Bagrat, şimdiden Haçlılarla dostluk kurmağa çalışıyor. Dün Kalimidis köyüne gelen Bizanslılar arasında, Bagrat'la yakınlığı göze çarpan bir Haçlı kişizadesi vardı.»

— «Kim?»

— «Yalnız adını biliyorum. Baldwin diye biri. Bagrat'la senli benli konuşuyorlardı. Uzunca boylu, ince vücutlu, yirmi beş - otuz yaşlarında, kara saçlı, çakır gözlü birisi.»

— «Baldwin...» diye Laçin ismi tekrarladı. «Yanılmıyorsam, Dük'ün ünvansız, servetsiz küçük kardeşi. Boulogne soyundan... Peki, şu Kontes de Baldwin'le birlikte mi geldi?»

— «Hayır. Bagrat ve Baldwin dün gece yarısından sonra, arkalarında bir bölük Bizans atlısı ile geldiler. Kontes gün doğarken, kendi adamlarıyla yetişti. Ama Bagrat, Kontesin geleceğini biliyordu. Hanın en iyi odasını ona ayırtmıştı. Anladığım kadarıyla, kadın İmparator Aleksis'in gözdelerinden biri. En gizli ve en önemli işleri yürüten, kovalayan bir casus. Yanında çam yarması gibi bir Vareng teğmeni, pis bir yahudi ve iki Vareng eri vardı.»

Laçin, düşman eline geçen haber konusunda İlhan'a bilgi vermek ve gereken tedbiri almak için sabırsızlanıyordu. Oysa Grigor'dan daha bir şeyler öğrenebileceğini de umuyordu.

— «Bana anlatacakların bu kadar mı?» diye sordu.

— «Evet beyim. Bu kadar.»

— «Pekâla. Bu gece bizim Nizam karakolunda konuğumuz olacaksın. Yarın seni köyüne göndermenin bir yolunu ararız. Gitmeden önce seninle tekrar görüşeceğim. Rahatına bak... Bu hizmetin karşılıksız kalmayacak.»

Nizamiye'de, nöbetçi Emiri ve Tuğra Emareti çavuşu ile biraz konuşup onlara bir takım emirler verdi ve vakit geçirmeden Beylerbeyi sarayına yöneldi.

— o●o —

Beylerbeyi sarayındaki olağan üstü toplantı, sıkı güvenlik tedbirleri alındıktan sonra, ancak gece yarısına doğru başlayabildi. İlhan, hazır bulunanları kırçıl kaşları altında ışıyan gözlerle teker teker süzdükten sonra olup bitenleri açıkladı ve devam etti:

— «Başkentimiz, yer götürmez düşman ordularıyla kuşatılmıştır. Haçlı ile Bizanslı'nın el birliği ile yapacakları bir tek hücum, biz ne kadar direnirsek direnelim, devletimizin yüreği sayılan ve savunulması namusumuza emanet edilmiş bulunan bu beldenin elimizden çıkması ile sonuçlanabilir. Hal böyleyken, Baydar ile Okurmuş'un yollarının kesilmesi göstermektedir ki, düşman yalnız İznik surlarının dışında değildir. İçimizde, aramızda da Bizans'ın casusları vardır. Sultan'a gönderdiğimiz mektuptan, yalnız ve yalnız sayılı bir kaç devlet büyüğümüz haberdar bulunuyordu. Habercilerimizi âni bir çıkış hareketi ile sur dışına salma kararını çok gizli tutmuştuk.»

Emektar Emîr'in yüzünde, üzüntünün ve endişenin yarattığı solgunluk dikkati çekiyordu. Minderinin üstüne bağdaş kurmuş, kalın parmaklı iri elleriyle dizlerini sıkı sıkı kavramıştı. Laçin'e bakıp sözlerini sürdürdü:

— «İtiraf etmeliyim ki, aramızda güçlü bir Bizans casus teşkilatının mevcut olduğu konusunda Tuğra Emîrimizin bundan önceki uyarılarına yeterince önem vermemiştim. Bu ihmalimden dolayı şimdi ne kadar zarılık etsem faydası yok. Başkentimizin ahalisinden yarıdan çoğu Rum'dur. Yüz yüze geldik mi, bunların hepsinin dişleri ışır, ille ardımızdan kimbilir neler kurarlar. Yavşan dibi berk olmaz demişler. Bundan geri bunu akıldan çıkarmayacağız.»

Sustu, yutkundu, kent Subaşısı Emîr Demirtekin'e dönüp buyurdu:

— «Bu saatten tezi yok, kentte yaşayan ve Türk asıllı olmayan kişilerin hepsi, ihanet ve casusluk suçlarının muhtemel failleri sayılacaktır. Öteden beri halleri kuşku uyandırmış olanlar bir yana, devletimize sadakatleri kesinlikle bilinenler dahi göz altında bulundurulacaktır. Yalnız, karavul erlerinin kuşkulandıkları kişiler için bir işlem yapılması, hattâ bunların kuşkumuzdan haberdar olmaları yasaktır. Şüpheli durumlar, Tuğra Emîrine bildirilecektir.»

Bakışlarını usulca Emîr Ahmet ve Emîr Mehmet'ten yana çevirdi.

— «Saat geçirmeden yapılacak bir başka iş daha var,» dedi. «Yarın sabah, gün ağarırken, siz ikiniz göl yolu ile hareket edip Sultanımıza yazacağınız ikinci mektubu götüreceksiniz.»

Bir önceki yılın Aleko'sundan başkası olmayan Emîr Ahmet konuşmak için ağzını açacak oldu, İlhan onu susturdu:

— «Belindeki incinmeden haberim var,» dedi. «Hemen Allah yardım eyleye de, ölmeden önce mektubumu Sultan'a yetiştiresin Ahmet... Bu yaştan sonra gençlerle cirit oynayıp da belini incitmeyi sana ben öğütlemedim. Vereceğim görevi yerine getirmez, canın tende olarak karşıma çıkarsan——»

Sözleri şaka olsa gerekti. Ama devam eden bu toplantıda, ciddiye alınmayacak bir şaka yapılamazdı. Hava, böyle bir şeye uygun değildi. Tehdidin sonunu getirmeden Laçin'e döndü:

— «Bu ikisini, gölün batı kıyısında uygun bir yere çıkarmak üzere dört çifte kürekli bir kayık hazırlayın. Söylemeğe gerek yok, binekleri de kayıkla taşınacak. Gün ağarmadan hazır olsunlar. Yolcu etmeğe geleceğim.»

Marko, yani şimdiki adı ve ünvanı ile Emîr Mehmet, geçen bir yıl sonunda biraz değişmişti. Suratında, çiçek bozuğu ile kısırlanmamış küçük deri parçacıkları siyah, sert sakallarla kaplıydı. Uçları özenle kıvrılmış ve sivriltilmiş bıyıkları ise oldukça heybetliydi. Gerine gerine söze karıştı:

— «Sen tasalanma beyim... Emîr Ahmed'i sırtımda taşımak bile gerekse, evelallah işin altından kalkarız biz...»

Emîr Ahmed, eski çırağının çirkin yüzüne dik dik baktı, başını sallayarak homurdandı. Orada bulunanların güç duyabileceği bir sesle:

— «Hey Allahım...» dedi. «Emîrlik kimlere kaldı...»

Başını sertçe İlhan'a döndürdü, gözlerini yumup özür diledi:

— «Bağışla beyim... Huzurunda saygısızlık etmek istemezdim. Az önce ağzımı açmama izn vermedin. Ovsa ben, belimden şekva edecek değildim. Buyruk senin-

dir. Bana bir görev verdin, elbette yerine getireceğim. İlle, izin verirsen aklımın yettiğince düşündüklerimi söleyeyim.»

— «Söyle,» dedi Emîr Muhammed. Kaşları iyice çatılmıştı.

— «Göndereceğin mektubun zamanında Sultanın eline varmasını istiyorsan, buyruğunda iki küçük değişiklik yapmanı dilerim beyim.»

— «Neymiş o değişiklikler?»

— «Birincisi şu...» Burnunun ucuyla Marko'yu gösterdi. «Beni sırtında taşımak gerekse bile görevi başarıya eriştireceğini iddia eden şu adamı yanıma vermeyin. Yedek bir beygire ihtiyacım yok. Onun yerine, aklı başında, elinden iş gelir bir yardımcı isterim.»

Marko kızardı, morardı, atılıp iki söz edecekti ki, Laçin'in boş böğrüne indirdiği yumruk yüzünden sustu. Emîr Ahmed, aldırmadan devam etti:

— «İkincisi... Sultanımıza bir mektup ileteceğiz... Sultan doğuda, belki şu sırada Sakarya vadisinde bir yerde. Sen diyorsun ki, önce gölün batı kıyısına gidelim, oradan dolaşarak, zaman harcayarak doğuya dönelim. Bu bize en azından bir bütün gün kaybettirir. Neden biz de, Emîr Baydar'la Onbaşı Okurmuş'un gittiği yoldan gönderilmiyoruz?»

Laçin, hemen bu noktada Aleko'yu destekledi:

— «Düşman, bizim ilk iki habercimizin başına gelenlerden haberdar olduğumuzu bilmiyor beyim,» dedi. «Yeniden iki haberci göndereceğimizi tahmin edemez. Eğer İznik'te gerçekten bir casusları varsa, burada vereceğemiz bir karardan bir kaç saat sonra gizli bilgileri sur dışına çıkaramaz. Bence Aleko —Emîr Ahmed demek istedim— yerinde bir uyarıda bulundu.»

Beylerbeyi'nin yüz çizgileri yumuşadı. Sağ elinin dört parmağını dizi üzerine teker teker vurarak biraz düşündü.

— «Peki öyleyse,» diye kararını bildirdi. «İstediğin değişikliklerden ikincisini kabul ettim Ahmed. Göl yolundan vaz geçtim. Ama, yanından Emîr Mehmed'i ayıramam. Güney kapısından bir çıkış yapılacak ve ikiniz kargaşadan yararlanıp yola koyulacaksınız. Bu çözüm yolunun gerektirdiği bazı ek tedbirler var ki, onları Laçin ve ben ayarlayacağız.»

Laçin'e döndü.

— «Allah'ın izniyle,» dedi. «Yarın sabah, ak karadan seçilir olunca, doğu kapısının karşısına düşen Haçlı yığını üzerine bir baskın yapılacak. Bu benim işim... Önce mancınıklar çalışacak. Tesirli menzil içine taş ve rûm ateşi yağdıracağız. Sonra kapıları açıp iki bölüğü çalakılıç düşman üstüne saldırtacağız. Kısa bir süre için öyle çetin bir kırış olacak ki, bütün Haçlı ordusunun dikkati doğu kapısına çekilecek. O bölgedeki vuruşmalar tam kıvamına gelince, senin buyruğunla güney kapısı açılacak ve iki habercimiz bir bölük süvarinin çıkış perdesinden yararlanıp uzaklaşacak. Ben doğudaki bölükleri içeri çeker çekmez, sen de güneydeki bölüğü geriye alacaksın. Tamam mı?»

Tuğra Emîri bu gibi düzenlerde tecrübe sahibi bir kişi değildi. Fakat açıklanan tasarı gerçekten kolay anlaşılır bir hareketti ve bütün mesele zamanın iyi ayarlanmasından ibaretti.

— «Tamam beyim,» diye Laçin sorumluluğu yüklendi. «Yalnız izin verirsen, habercilerin yanına birkaç muhafız da katalım. Bildiğiniz gibi Haçlılar oldukça derinliğine bir kuşatma tertibi aldılar. Surların bir iki fersah uzağında düşman devriyeleri bulunabilir. Kaldı ki, izlenecek yolların hepsi Rum köylerinden geçiyor.

Kalimidis köyünün yerlileri gibi başka köylerde de——»

— «Anladım,» dedi Ilhan. «Haklısın. Şöyle kunt yapılı, eğni berk birkaç muhafız seç. Emîr Ahmed'in buyruğuna ver.»

— o●o —

Fernando'nun suratı is ve kurumla lekelenmişti. Eğilip bir kez daha üfledi ve kuru yaprakların cılız bir alevle tutuştuğunu görünce geriye çekilip dizleri üstünde bekledi. Şimdi, eğer gene cızırtılı sesler çıkararak sönmezse, yanan yapraklar ince dalları, ince dallar daha kalınca dalları tutuşturacak, kısacası ateş yanmış olacaktı. Üç iri taş parçasından oluşan ocağın içinde bir kaç parça iri köz bulunmalıydı ki, Fernando, efendisi Tancred'in sabah kahvaltısı için et kızartabilsin.

İçini çekip sessizce küfretti:

— «Tancred diye Tanrı cezanı versin senin domuz oğlu domuz. Ahh... O iri göğüslü, tombul kalçalı anamı bir ele geçirebilseydim de öcümü alsaydım senden...»

Zihninde Markiz Emma'nın hayali canlanınca, kısa bir süre için de olsa, gözlerini yakan dumanı unuttu. Arka üstü oturdu. Gözleri daldı. «Ne kadın o be!» diye kendi kendine söylendi. Haç çıkardı. Günahı düşünmenin günah olduğunu biliyordu ya, kendini şeytanın etkisinden kurtaramıyordu. «Azizler bağışlasın beni» dedi. «Tancred'in anasıyla bir gece yatan, ya döşekte kalır ya da bütün dertlerinden kurtulur.»

Ateşi tekrar üfledi. Gözlerini yumunca, aklı yine kaymış, Markiz Emma'nın çıplak hayalini görür olmuştu. Cennet dedikleri yer, olsa olsa onun kucağıydı. Bu duruma göre cennet İznik'le Apulia arasındaki mesafe-

den de çok daha uzakta kalıyordu. Soylu Markiz Emma ile serf Fernando arasındaki uzaklığı da hesaba eklemek gerekmez miydi? İçini çekti. Asıl erişilmezlik bu sınıf farkından doğuyordu işte.

İnce dallar, nazlı nazlı tutuşmuştu. Fernando'nun gözlerinden göz pınarlarına, oradan genzine ve burnuna sızan nem, üst dudağının çukurunda birikiyordu.

Dirseğinin dibinde duran toprak kaba baktı. İnce dilimlenmiş kara-kızıl et parçacıkları oldukça kalın bir kurum ve toz tabakasıyla kaplanmıştı. Gırtlağını zorladı ve ağzında topladığı koyu bir balgamı en üstteki et diliminin ortasına tükürdü. Homurdandı:

— «Hıhh... Etler az yağlı olacakmış... Düzgün kesilecekmiş... Pişinceye kadar tuz serpilmeyecekmiş... Ne az ne de çok pişecekmiş... Kulak memesi gibi yumuşacık olacakmış... Kanı çekilmeyecekmiş... Zıkkımın pekini yesin piç kurusu... Ahhh Ah... Şu dünyada insan gibi yaşamak mı istiyorsun, soylu olacaksın soylu... Sonradan görme bile olsan, ille soylu kişi sayılacaksın.»

Batıdan, İznik surlarının olduğu yandan şaklamayı andıran bir ses duydu. Sonra, fırrr diye, bir turna sürüsünün kanat çırparak alçaktan uçmasını hâtırlatan uğultuyu işitti. Önce umursamadı. Ama biraz kuzeyden, çadırların sıklığı yüzünden görülemeyen, yakın bir yerden gelen patlama üzerine irkildi. Bir de baktı ki, gök yüzüne koyu kızıl bir duman yükseliyor! Cehennem ateşi gibi bir şey... Köpük köpük köpüren, hızla semaya tırmanan bir yığın alev... Haç çıkarmağa davrandı ama, hareketi tamamlayamadı. Kaba etlerine yediği sert bir tekmeyle, yüz üstü, kendi yaktığı ateşin içine yuvarlandı. Alnına ve saçlarına dokunan korlar derisini kavuruyordu. Çığlık çığlığa yerde yuvarlanma-

ğa, ateşten uzaklaşmağa çalıştı. Tancred'in buz gibi sesi kulaklarında çınladı:

— «Kalk ayağa budala... Koş, atımı getir bana. Düşman saldırıyor.»

Surlar üzerinden bir ateş topu daha yükseldi ve içi sönmek bilmez sıvıyla dolu bir fıçı daha, homurtulu bir öfkeyle Haçlı çadırlarına vurdu. Hemen ardından bir üçüncüsü geliyordu. İtalyalı Normanlar paniğe kapılmışlardı. Çoğu, Rum ateşinin ne olduğunu bilmiyordu. Cehennemin tepelerine indiğini sanıyorlardı.

Genç Tancred, uşağı Fernando'dan iş beklemenin boş olduğunu anlayınca kendi başının çaresine bakmayı denedi. Ama, Tanrı cezasını versin... Bu müthiş kargaşa içinde hayvanını nasıl bulacaktı? Doğudaki geri hatlara doğru üç adım koştuktan sonra zınk diye durdu. Utanarak başını iki yana salladı. Sırtında, kaba etlerini tam anlamıyla örtmeyen ince bir gömlekten başka giysi yoktu. Tekrar çadırına koştu.

Prens Bohemond, on beş yıl kadar önce Tesalya'da Bizanslılara karşı savaşmıştı. Daha ilk patlamayı duyar duymaz, ağzındaki çiğnenmemiş lokmayı aceleyle yutarak çadırından dışarıya fırladı. Hazır bekleyen atının sırtına atladı ve bağırdı:

— «Toparlanın! Türkler saldırıya geçecek... Rum ateşi atıyorlar... Sakın su ile söndürmeğe çalışmayın. Yanar varillerin düştüğü yerlerden uzaklaşın. Silah başına... Herkes silah başına...»

Çevresindekiler, Bohemond'un üstün komuta yeteneklerine inanmış, onun cesaretine ve savaştaki ince ustalıklarına hayran olmuş kişilerdi. Ama içlerinden çok azı daha önce Rum ateşi görmüşlerdi. «Yanar varillerin düştüğü yerden uzak durun» diyordu. Bohemond... Bu nasıl mümkün olabilirdi ki? Cehennem

ateşinin nereye düşeceği son âna kadar hiç belli olmuyordu.

Surlar üzerinden atılan ve içi sönmeyen ateşle dolu variller koca Haçlı ordugâhını alt üst etmişti. Üstelik şimdi, Rum ateşinden daha sık düşen taş yağmuru da başlamıştı Türk mancınıkları hayret uyandıran bir çabuklukla, surların ötesinden insan kafası iriliğinde kayalar fırlatıyordu.

Bohemond iri, kır aygırını şahlandırıp haykırdı:

— «Çevremde toplanın... Toplanın... İmanını yitirmemiş, İsa'ya ve Kutsal Ruh'a güvenini kaybetmemiş olanlar yanıma...»

Ne de olsa, Bohemond'un serinkanlı ve yerinde çıkışı adamlarının paniğe uğramasını önlemişti. Norman Prensi, arkasında her an büyüyen bir kalabalık olduğu halde ön saflara, Rum ateşinin ve taş yağmurunun en fazla zarar verdiği bölgeye doğru ilerledi. Bazan başının üstünden homurtulu sesler çıkararak bir varil sönmeyen ateş geçiyor, bazan bir kaç adım yakınına kocaman bir taş düşüyordu, ama Bohemond gözünü kırpmadan ilerliyordu. Asıl tehlikenin bu taş ve ateş yağmuru değil, kale kapılarından fırlayacak olan Türk atlıları olduğunu çok iyi biliyordu.

Rum ateşi kadar, Türk savaşçısını da tanırdı Bohemond... Henüz genç, gönlü hayallerle dolu, dünyası şimdikinden çok daha renkli iken, Türk'lerle karşılaşmış, yenilginin acısını ilk kez onlardan tatmıştı. On beş - on altı yıl öncesini bir solukta hafızasında canlandırdı... Dıraç'ı Bizanslıların elinden koparıp almıştı. Tesalya'yı istilaya girmişti. Bizans başkentine giden yollar düz ve açıktı. Karşısında Norman ordusunu durdurmak değil, yavaşlatacak bir güç bile yoktu. Genç Bohemond, Dük Robert Guiscard'ın ve dev yapılı Norman düşesi Sigelgatia'nın oğlu Bohemond, o zamanki

düşmanı İmparator Aleksis'i ezecek ve Doğu Roma'nın fatihi olacaktı! Tanrı'nın cezası Türkler, işte o zaman çıkmışlardı karşısına ilk defa... Aleksis, herşeyi birden kaybetmemek için, ister istemez, ağır şartlara boyun eğip Türkleri yardıma çağırmıştı ve o zamanki Selçuklu Sultanı Süleyman Gazi'nin gönderdiği bir tümen, Normanları Adriyatik kıyılarına kadar kovalamış, Bizans'ı kurtarmıştı.

Bizans'tan nefret ederdi Bohemond. Aleksis, onun can düşmanıydı. Ama hisleriyle değil de kafasıyla hareket eden bir hayat adamı olduğundan, öteki Haçlı prenslerinin hepsinden önce Bizans İmparatoru ile anlaşmış, hattâ ona bağlılık andı içmişti. Çünkü çıkarları, şimdilik böyle gerektiriyordu. And içmek, söz vermek, dostluk andlaşması, ya da kin - intikam gibi şeyler boş sözlerden ibaretti Bohemond'a göre. İşte şimdi, kader onu, bir zamanlar Bizansı kurtarmış bulunan Türklerin karşısına çıkarmıştı. Hemde Bizans'ın bir müttefiki sıfatıyla... Yarın ne olacağı hiç belli olmazdı. Menfaatleri öyle icap ettirirse, Normanların kurnaz Prensi Türklerle anlaşıp Bizans'a, hattâ bütün öteki Haçlılara karşı vuruşabilirdi.

Bu kıratta bir adam olması, Bohemond'un da kendine göre takdir veya tahkir duygularının olmasına engel değildi. Meselâ... Türk askerinin savaşçı yeteneklerine hayrandı. Tesalya'da Türklere yenilmişti ama, onlardan çok şey öğrenmişti. Öyle ki, o olayı izleyen on beş yıllık hayatı boyunca kazançlı çıktığı uğraşların çoğunu, Türklerden öğrendiklerine borçluydu. En azından, bu çetin milletle vuruşurken çok ihtiyatlı olması gerektiğini iyi biliyordu ve bu bakımdan bütün Haçlı ordusu içinde Bohemond'un durumu bir seçkinlik kazanmaktaydı.

Gemini ısırıp duran kır aygırını doğu kapısına

doğru sürmekte acele etmedi. Oysa arkasında, İznik'i savunan kuvvetin bütününe denk sayıda savaşçı toplanmıştı. Gerçi Normanların çoğu yanan çadırları ve tesisleri söndürmeğe çalışıyorlardı ve derinliğine çok geniş bir alanı kaplayan ordugâhın uzak köşelerinden takviye getirmek zaman alacaktı ama, yine de silahını kapan herkes Prensin peşine düştüğünden, surlara bir saldırı denemesi yapılabilirdi.

Ok menzilinin hemen dışında durup, kapının iki yakasında, cepheye en yakın durumda bulunan iki yüksek burca ve alaca renkli sur mazgallarına baktı, baktı. İn - cin top oynuyordu kale duvarları üzerinde... Ne bir savaşçı vardı görünürde, ne de bir gözcü... Sessiz duvarların gerisinden arada bir fırlayan bir Rum ateşi varili ya da kocaman bir kaya sinirleri bozan sesler çıkararak kampın üzerine düşmese, insan İznik'in terkedilmiş olduğuna inanabilirdi.

Bohemond, sinirli sinirli üst dudağını kemirdi. Geride, yığıldıkça yığılan ve sayıları kabardıkça cesaretleri artan, hücuma geçmek isteyen adamlarına kızdı. Dönüp öfkeyle bağırdı:

— «Durun olduğunuz yerde... Bekleyin...»

Bu buyruğa, heyecanlı Normanlardan kalabalık bir grup sabırsızlıkla karşılık verdi:

— «Dieu Lo Vult!... Dieu Lo Vult!...»

Elinde ok ve yay olan Normanlardan bazıları, boş mazgallara bir kaç ok attılar. Yayları kısa ve gevşek, okları hafif olduğundan, uçuşan ölüm dikenleri surlara kadar erişemedi. Sonra Tancred'in haykırışı duyuldu:

— «Ne bekliyoruz? Neyi bekleyeceğiz? Neden hühum etmiyoruz?»

Bohemond'un yeğeni giyinmiş, silahlarını kuşanmış ve ön saflara kadar gelmişti. Kabzası haç biçiminde uzun, iki yüzü keskin kılıcını başının üstüne kaldır-

mıştı. Altındaki azgın savaş atını güç zaptediyordu. Normanlar Tancred'i destekleyen savaş nâraları attılar:

— «İleri!... Kıralım şu kapıları... İmansızlara ölüm...»

— «Çıkıp erkekçe vuruşsunlar... Kahpeler...»

— «Hücum edelim... Hücuum...»

Tam bu sırada, doğu kapısının kanatları yavaş yavaş aralandı ve Bohemond'un hayretten sonuna kadar açılmış gözleri önünde ardına dayandı. Açılan kapıların gerisinde tek bir atlı vardı. Kuyruğu ve yelesi kara, yüksek boylu, kula donlu bir ata binmiş tek bir Türk Emîri... Daha geride küçük bir meydanlık, meydanlığın içinde de Haçlılar üzerine taş ve ateş yağdıran mancınıklardan birkaçı görünüyordu.

Bu kadarı, Bohemond için bile fazlaydı. «Aklını kaçırmış olmalı bunların başbuğu!» diye düşündü. Kır aygırın dizginlerini serbest bıraktı ve arkasına bakmadan, sesinin olanca gücüyle haykırdı:

— «Hücuum! Hücuum!...»

Sıkışık bir kitle halinde, en azından beş bin Norman ileri atıldı. Atlar ilk iki sıçramada ok menzilinin içine girmişlerdi. İznik'in kapıları açılmıştı ve Türkler, ne yaptıklarını bilmeden başkentlerini Normanlara teslim ediyorlardı.

Mazgalların gerisinde beliren Türk okçularını ilk gören, yine Bohemond oldu. Bir saniye, hatta saniyenin yarısı kadar önce ıssız duran surlar, şimdi bevaz külahlı, mor cepkenli adamlarla dolmuştu. Türk yayları gerildi, çelik temrenli, ak, kara ve kızıl yelekli oklar kaynaşan, sıkışık hedefler üzerine uçmağa başladı.

Korkunç bir arı kovanı birden boşalmış. binlerce zehirli arı iğnesi vızıltılarla havada uçuşmağa başlamıştı. Oklardan yayı ilk terkedenler Haçlı hedeflere do-

kunmadan, ikincileri havadaki yolculuklarına başlıyor ve üçüncüleri kirişleri geriyordu. Hemen hemen hiç bir ok boşa gitmiyordu. Bir haçlı atının boynuna veya göğsüne, ya da bir Norman'ın etine saplanmayan oklar, kalkanlara ya da kalın çelik tolgalara çarpıp sekiyor, saldıranların yüreklerini ağızlarına getiriyordu.

Bohemond vakit geçirmeden atının başını çevirdi ve gırtlağını paralarcasına bağırdı:

— «Geriye!... Geriye...»

Yan gözle açık duran kale kapısına baktı ve sırtından aşağıya buz gibi iki damla terin indiğini hissetti. Az önce kapı aralığında yalnız başına duran Türk Emiri, arkasına yüzlerce Türk atlısını katmış, çıkış yapıyordu.

Neye uğradıklarını şaşırmışlardı Normanlar. Vurulan atların tıkadığı yönler etrafından dolaşıp ileriye, surlara doğru mu gitselerdi, yoksa Bohemond'un buyruğuna uyup geriye mi çekilselerdi. Gerive çekilmek, söylemesi kolay, yapması güç bir işti, çünkü o daracık cephede binlerce atlı ve yaya savaşçı sıkışmıştı. Ok menzilinin dışında kalanlar her yandan cepheye baskı yaparlardı. Yanından yöresinden, kulaklarını çınlatarak ok geçenler ise orta yerde paketlenip kalmışlardı.

Türkler, doğu kapısından çıkar çıkmaz yelpaze gibi açılıp safa geçtiler ve hiç vakit geçirmeden. Normanların güney kanadı üzerine çullandılar. Aynı ânda, saniyesi saniyesine ayarlanmış bir zaman uyumuyla, Türk okçularının bütünü, atışlarını düşmanın kuzey kanadına çevirmişlerdi.

— o●o —

Emir Ayaz, —ki, iki bölükten kurulu karma çıkış birliğinin komutanıydı— omuzlarına yüklenmiş olan

görevin tam adamıydı. Buyruğundaki yiğitlerin sayısı iki yüz yirmi olduğu halde, beş altı bin kişilik düşman topluluğunu yıldıracak, ileri çıkmasını ve geri çekilmesini önleyecek, en az on beş dakika süreyle oyalayacaktı. Ama harekâtın asıl sorumlu komutanı, bizzat İlhan'dı. Emîr Muhammed, saniyesi saniyesine, çıkışın ne gibi safhalar geçireceğini hesaplamış, elindeki kuvvetlerin hangi ânda ne yapacaklarını ayarlamıştı. Mancınıkların menzili ve dövüş - dövüş alanları kısıtlı olduğundan, her atıcının mevzii dikkatle seçilmişti. Surların hemen önüne taş ve ateş düşürmek elbette mümkün değildi, çünkü taşların ve varillerin atıcıdan fırlatıldıktan sonra uçuş yolları nisbeten yatıktı. Bu bakımdan, kale kapısından itibaren ilk yüz adımlık mesafe içinde çıkış kuvvetini mazgallar gerisinde gizlenmiş bulunan okçular destekleyecekti. İznik savunma gücünün en usta okçularından seçilmiş iki yüz yiğit bu amaçla görevlendirilmişti. Mancınıklar, okçular ve süvariler... Bu üç kuvvet, tam bir ahenk içinde çalışacaktı. Çalıştı da...

Yoğun ok yağmuru altında kalan Norman kuzey kanadı bir adım ileri gitmek şöyle dursun, geriye de çekilemiyordu, çünkü Beylerbeyi'nin bir özel işareti ile mancınıklar ateşlerini yakına kaydırmışlardı. Homurtulu, kızgın sesler çıkaran bir ateş güllesi, sıkısık Haçlı taarruz birliklerinin geri sınırına düştü ve düştüğü verden ses getirdi. Koyu kızıl alevlerle birlikte, gök yüzüne tüvler ürperten çığlıklar, ölüm fervatları yükseldi. Diri diri tutuşan at ve insanlar, kaçacak yer bulamıyor, Norman saflarında panik yaratıyorlardı. Koca koca kayalar da gene düşman saflarının geri sınırı içine vurmağa başlamıştı.

Avaz, ne Bohemond'u tanırdı ne de onun üstün yetenekli, hırslı ve soylu yeğeni Tancred'i... Çatışma-

nın ilk dakikası içinde karşısında gördüğü genç, ateşli Haçlı'ya bir süre hayranlıkla baktı. Tancred, dört yanındaki Normanlar kaçıştığı için orta yerde tek başına kalmıştı. İki Türk süvarisi ile aynı anda vuruşuyor ve kendini başarıyla savunuyordu. Sol koluna asılı olan ağır kalkanını ve sağ avucundaki kılıcını ustalık ve cesaretle kullanıyordu. Bırakılsa, belki de döğüştüğü iki Türk yiğidinden en az birinin kanına girebilirdi. Ilhan'ın yay'da sapan'da durmayan ünlü Emîri kula atının başını o yöne döndürdü ve haykırdı:

— «Açılın... Bana bırakın onu...»

Bir saniye sonra, Ayaz'la Tancred yüz yüze idiler. Tancred, yorulmak bilmez bir güç sahibi olduğunu ispat etti ve derhal hücuma geçti. Ayaz, kalkan taşımıyordu. Haçlı beyzadesinin uzun ve ağır kılıcını savuşturmak için gövdesini yarım sağa döndürdü ve kula'yı hafifçe topukladı. Tancred, müthiş vuruştan kendini kurtaran Türk'le göz göze geldi. Ürperdi. Ayaz, tatlı tatlı gülümsüyordu. Sanki savaş alanında değildi de, bir dostuyla kılıç talimi yapıyordu. Atını bir adım ileri sokmak suretiyle, alışılmamış bir usulle düşmanını zararsız hale getirmişti. Bu durumda Tancred, uzun kılıcının etkili sivri ucuyla bir vuruş yapabilmek için, Ayaz'ın yaklaştığı kadar geriye çekilmeliydi, oysa bunu göz açıp kapayıncaya kadar başarması mümkün değildi. Kılıcın keskin kenarlarından biriyle vuruş yapabilmesi için de kolunu alabildiğine sağa açması icap ediyordu. Kalkanını başının üstüne kaldırıp korunmak istedi. En azından üç dört saniyelik bir süre için savunmada kalmak zorundaydı. Ayaz gibi bir döğüş kurdu için, bu üç-dört saniyenin çoğu gereksizdi. Sol avucunda tuttuğu dizginleri bıraktı. Elini yumruk yapıp, kalkanın açık bıraktığı köşeden Tancred'in çıkıntılı, etli çenesine indirdi.

Haçlı, üzerindeki ağır zırhlar, sol kolundaki kalkan ve vücudunun sağa dönük durumu sebebiyle zaten hayvanının üzerinde dengeli oturamıyordu. Beynini sarsan ve gözlerinde şimşekler çaktıran ağaç kütüğü gibi atından yuvarlandı. Sağ yanına düşmüştü ve sağ ayağı üzengiye takılı kalmıştı. Ürken ve bir yandan kıç atarken bir yandan da kaçmağa başlayan koca savaş atı, Tancred'in gövdesini kalabalığın arasına çekti, sürükledi. Eğer at, rahatlıkla kaçıp uzaklaşabileceği kadar geniş bir alan bulabilseydi, Bohemond'un yeğenini kimse kurtaramazdı. Kafası yerlere vura vura parçalanacak, kolu, beli, bütün kemikleri hurdahaş olacaktı. Gerilerdeki Normanlar, ürken hayvanın yolu üzerinde olduklarından, Tancred ufak tefek bir kaç sıyrıkla kurtulacak, bir süre baygın kaldıktan sonra ayılacak, ve ileriki zamanlarda Haçlılar arasında çok önemli mevkilere geçecekti.

Bir yandan taş ve ateş yağmuru surlar önüne birikmiş Norman sürüsünün gerilerini kasıp kavururken, bir yandan da hedefini şaşmayan oklar Haçlı zırhlarını deliyor, binek hayvanlarını yaralıyor, atlı ve yaya saflarını birbirine karıştırıyordu. Ama Bohemond'u asıl öfkelendiren, çıkış yapıp da sayıca bire karşı yirmi beş üstünlüğe sahip bulunan kuşatıcıları perişen eden Türk atlılarıydı. Tesalya'daki denemesinde Bohemond, hiç bir Norman savaşçısının göğüs göğüse vuruşmada Türklere denk olamayacağını iyi öğrenmişti. Ama böylesi bir sayı üstünlüğüne rağmen yenilmek, kırk yaşını çoktan aştığı halde başında kavak yelleri esen, vuruşkan ruhlu Norman Prensine çok ağır gelmişti. İşte... İznik'in doğu kapısı açıktı... Bir kez o kapıdan içeri ayak basabilseler, Normanlar elbette kısa zamanda kentin içine yayılır, bütün Türk savunma gücünü temasa zorlar ve arkadan yetişecek takviye birliklerinin

de yardımıyla durum hâkima olurlardı. Evet... İznik'in kapıları ardına kadar açıktı ve bu açık kapılar Bohemond'un sadece yetmiş-seksen adım uzağında idi. Ama bu önemsiz mesafeyi aşmak, kanat takıp da göklere uçmaktan çok daha güçtü. Tancred'in başına gelenleri görmemiş olsa, Bohemond belki de daha bir süre direnecek, herşeye rağmen surlara doğru ilerleme çabasını sürdürecekti. O kadar güvendiği yeğeninin, bir ayağı üzengiye takılı olduğu halde yerde sürüklendiğine şahit olunca, içindeki bütün vuruşma hevesi birden kayboldu. Kin dolu bakışlarını, mazgalların üstünden ok yağdıran Türklere, sonra Ayaz'ın komutasında sığır güden çobanlar gibi Normanları hırpalayan atlılara çevirdi. Boğuk, ağlamaklı bir sesle haykırdı:

— «Çekilin! Çekilin... Yüz adım geriye çekilin...»

Bunu yaparken bile, içinden bir tuzak tasarısı hazırlıyordu. Eğer adamlarını ok menzilinin dışına çekerken Türklerle teması kaybetmezse, çıkış yapanların da Haçlılarla birlikte surlardan uzaklaşmasını ve ok desteğinden yoksun kalmasını sağlayabilirdi. Bunu başarabilirse, hiç değilse, son derece cüretkârane bulduğu, onurunu zedeleyen hücumun öcünü alabilirdi. Çünkü, okçuların etkili destek menzili dışında Türk süvarisini kolayca kılıçtan geçirebilirdi.

Ama Bohemond, bu umudunu gerçekleştiremedi.

Haçlılar, başbuğlarının geri çekilme emrini iki ettirmediler. Tepelerine inen koca koca taşlar, gökten yağan ateş gülleleri ve hele zırhlarına işleyen oklar, Kuzey Avrupa asıllı gözünü budaktan sakınmaz savaşçıları şaşırtmış ve yıldırmıştı. İçlerinden bir kısmı, geri çekilmek değil, kaçmak istediler. Panik, bütün Norman ordusuna bulaşabilirdi ya, geri saflardaki sıkışıklık ve Bohemond'un kütleyi avucu içinde tutan üstün idaresi bunu engelledi.

Düşmanın ok menzili dışına çekildiğini görünce, Ayaz da çıkış birliğini surlara doğru gerileterek Bohemond'u hayal kırıklığına uğrattı. Beylerbeyinden aldığı kesin buyruk böyle davranmasını gerektiriyordu: Normanlar, onbeş - yirmi dakika kadar oyalanacak, istenen zaman kazanılır kazanılmaz —ya da daha önce düşmanın gerilediği görülür görülmez— görev sona erecekti.

Bununla beraber, o son saniyelerde, Ayaz'ın bakışları Bohemond'un üzerinde durdu. Taranto senyörü, görünüşüyle dikkati çeken bir adamdı. Boyu, Ayazînki kadar değilse bile çok uzundu. Omuzları güçlü ve geniş, beli ince, kalçaları dardı. Saman sarısı saçlarını, o çağda Avrupalı soylular arasında tutulan saç biçiminin tersine, kısacık, kulaklarının hizasından kestirmişti. Başında çelik başlık yoktu. Saçları kabarmış, ışıklı bir taç şekline girmişti. Kırk yaşını geçmiş olduğu halde, yüzünde mağrur bir erkek güzelliği vardı. Yerinde duramayan kır savaş atını kıskaçlayan ince - uzun bacakları örme zırhla kaplıydı. Sol omuzunda, benim diyen kabadayının yerinden oynatamayacağı kadar ağır, yürek biçimli bir beyaz kalkan asılıydı. Beyazın üstüne kırmızıyla resmedilmiş olan kocaman Haç işareti, çarpıp sıyıran okların tesiriyle çizik çizik olmuştu.

Düşman tarafların iki kahramanı, kısa bir süre için göz göze geldiler. Bohemond, çatışmanın başlangıcından beri gözlerini ayıramadığı bu dev yapılı, kula atlı Türk savaşçısını müthiş bir kin ve nefretle süzdü... Ayaz, şakacı, dostane bir tavırla eğri kılıcını başı üstüne kaldırıp Prens'i selamladı... Türk atlılarının çoğu, doğu kapısından içeri girip kaybolmuşlardı. Genç Emir, düşman karşısında hemen hemen yalnızdı ve verdiği bu selamla sanki Bohemond'u yakına çağırıyordu.

Bohemond, yüreğini çarptıran dürtüyü güçlükle bastırdı. Ayaz'ı hiç unutmayacak, günü gelince onun bu alaylı vuruşma çağrısına karşılık verecekti. O da kılıcını başı üzerine kaldırdı, selama karşılık verdi. Kader, Haçlı ordularının bu pek ünlü komutanı ile Selçuklu'nun genç subayını gelecekte tekrar yüz yüze getirecekti.

— o●o —

Başkent'in doğu kapısı önünde bu kanlı olaylar geçerken, güney kapısında işler, İlhan'ın tasarladığından da kolay gitmişti.

Bir önceki günün kanlı deneyinden sonra, güney kapısı karşısına yerleştirilmiş bulunan yeni Haçlı birliği, zaten geceyi korku içinde ve uykusuz geçirmişti. Gün ağarırken kuzey yönünde kopan kıyametin gürültüsünü duydular ve göğe yükselen koyu kızıl alevleri gördüler. Emîr Ayaz'ın çıkış yapmakta olduğu yere, yani doğu kapısına üç çeyrek fersah uzakta bulunuyorlardı. Oralarda ne olup bittiğini bilemezlerdi ama, Kutsal Savaş gönüllülerinin başlarının dertte olduğu meydandaydı. Kendi denetimlerine verilmiş bulunan güney kapısının açıldığını ve yalınkılıç Türk atlılarının dışarı uğradığını görünce, dehşete kapıldılar. Geçici konak yerine getirdikleri eşyaların çoğunu olduğu yerde bırakıp kuzeye, bağlı bulundukları Flanders Kontluğu karargâhına doğru kaçışmağa başladılar. Onlara komşu olan iki gözetleme müfrezesi de, tereddüt etmeden aynı şeyi yaptı. Saint - Gilles Kontu Raymond'un ordusuna ayrılmış bulunan alan, bir kaç dakika içinde boşalmış, denetimsiz kalmıştı.

Sultana gönderilen haberciler, yanlarına muhafız olarak katılmış bulunan iki yiğitle birlikte, hiç bir en-

gelle karşılaşmadan, yarım saat süreyle çalakamçı yol aldılar. Surların çevresindeki bağlık ve bostanlık bölgeyi hızla geçip ormanlarla kaplı yayvan tepelere vurdular. Neden sonra Emîr Ahmed, sağ elini yukarıya kaldırıp buyurdu:

— «Duuurrr...»

Her biniciye, altındaki seçilmiş attan başka, yedekte çekmesi için bir binek daha verilmişti. Bu, Laçin'in fikriydi. Yedek hayvanlar da eğerli ve başlıklıydı. Haberciler, her iki veya üç satte bir binek değiştirebilecek, hayvanları dinlendirmek için zaman kaybetmeyeceklerdi.

— «Niye durduk sanki? »diye, Emîr Mehmed eleştirici bir tavırla sorsu. «Daha atlarımız yorulmadı ki..»

— «Zamanla öğreneceksin bunları.» dedi. «Yola ilk çıkışta, kısa bir mesafeden sonra hayvanların bir kaç dakika soluklanması gerekir. Bundan yararlanılarak kolanlar biraz daha sıkıştırılır.»

Emîr Mehmed, bu söylenenlerin doğrulanmasını ister gibi iki muhafızın yüzlerine baktı. Her biri İznik'in birer burcu kadar uzun ve enli yapıya sahip muhafızlar, belli belirsiz birer tebessümle, sessizce bu bakışa karşılık verdiler.

Emîr Mehmed omuzlarını silkti. Daha öğrenmesi gereken çok şey olduğunu biliyordu. Üstelik, eski ustası Aleko'nun maksatsız hiç bir davranışta bulunmayacağına da yürekten inanırdı. Ama aşağı kulpa yapışmak, alışmadığı bir işti.

— «Madem ki beyimiz böyle uygun buldu...» diye homurdandı. «Duralım bari...»

İnip atları yedekte çekerek, tepesinde bulundukları sırtın batı yamacına doğru biraz kaydılar. Emîr Ahmed, alay ettiğini belli etmek istemezmiş gibi, ama kasten vurgulayarak ders vermeğe devam etti:

— «Düşman gözü altında, atların ve binicilerin gölgesi gök yüzüne düşecek yerlerde beklenmez. Onun için bu kadar aşağıya iniyoruz.»

Marko sinirlenmişti. Çopur yüzünü benek benek lekeleyen sakallarını sıvazlayarak ve burun kıvırarak iğneledi:

— «Zerdaliden kaval olmaz, zurnadan al haberi!.. Bir adama kırk kişi deli derse adam deli olurmuş derlerdi de inanmazdım. Doğruymuş meğer... Sana üç beş kişi bey demeye kalmadan, kendini gerçekten bey sandın.»

Emîr Ahmed bu sözleri hiç duymamış gibi davrandı. İki iri muhafıza hitap etti:

— «Sizin gözleriniz benimkinden daha keskindir. Buradan düşman ordugâhlarının yarıdan çoğu görünüyor. Hele bir bakın, ardımızdan gelen var mı?»

Çam ve Çınar kardeşlerden başkası olmayan iki yiğit, zaten sırtın doruk çizgisinden aşağı inmeden önce düşman yığıntılarını gözetlemeğe başlamışlardı.

Bulunulan yerden, doğu ve güney kapıları ile İznik kentinin büyük bir bölümü ve İtalyalı Normanlarla Flanders'lilerin kamp yerleri kuşbakışı görülüyordu. Flanders ordusunun geri hatları, hemen üzerinde bulundukları sırtın batı eteklerine kadar uzanıyordu. İrili ufaklı arabalar, derme çatma kazıklardan yapılmış tavlalar, dağ gibi yığılmış kuru otlar, sandıklar, variller içinde nöbetçiler tarafından korunan erzak, ordugâhın en kenarındaydı. Hatta belki, derinliğine tertiplenmiş bulunan Flanders ordusunun bir kısım tesisleri düzlükten taşıp ormanın başladığı alana da dağılmıştı ama, ağaçlar bunların görülmesine engel oluyordu. Kont Robert, dikkati çekecek kadar dar bir alana yerleştirmek zorunda kaldığı kalabalık ordusunda, hemen hemen kusursuz bir düzen kurmuştu. Ortalıkta başıboş dolaşan

hiç kimse yoktu. Birlikler, oldukça ilerde, surların beş-altı yüz adım kadar yakınında tertiplenmişti. Çadırların çoğu da yaklaşık olarak aynı bölgeye kurulmuştu. Geri kademelerde yalnız, küçük müfrezeler halinde yiyecek ve yem depolarının, canlı hayvan sürülerinin ve tavlaların muhafazasına memur bulunan askerler vardı.

İtalyalı Normanların bölgesi ise, bulunulan yerden dikey bakış çizgisi altında değildi. Normanlar, nisbeten daha geniş bir cephede, nisbeten daha az bir derinlikle tertiplenmişlerdi. Ama Bohemond'un ordusu o sırada hiç de düzenli bir görünümde değildi. Tepelerine inen yanar Rum ateşi ve kayalar, Haçlı Orduları arasında en güveniliri olan Norman savaşçılarını şaşırtmış, sarsmış ve bozmuştu. Tolgası sorguçlu şövalyeler oradan oraya at koşturuyor, irili ufaklı birlikler öne ve arkaya, sağa ve sola yer değiştiriyorlardı. Ordugâhın bazı yerlerinde çıkan yangınlar henüz söndürülememişti. Doğu kapısının tam karşısında, surların yaklaşık olarak üç yüz adım kadar karşısında, genişçe bir cephe üzerinde en azından beş bin asker toplanmıştı. Geri hatlardan ileriye doğru, herbirini altışar kadananın çektiği üç mancınık çekiliyordu. Belki de bu taş atıcı silahlar, bir süre önce Türklerin yaptığı başarılı çıkış hareketinin tekrarına karşı alınmış bir tedbirdi.

Çam, başını iki yana sallayarak konuştu:

— «Kâfir kendi başının derdine düşmüş... Ardımıza düşeceklerini gösteren bir belirti göremedim.» Sözlerini tamamladıktan sonra, birden hâtırlamış gibi ekledi: «Beyim...»

Emir Mehmed, bu geç kalmış, «beyim» ekine bıyık altından güldü. Hemen söze karıştı:

— «Beyimizin başka buyrukları yoksa eğer, yürüyüşe devam etsek——»

Aleko yine istifini bozmadı. Sanki Marko orada yokmuş gibi, Çam ve Çınar'a hitap etti:

— «Gözlemeğe devam edin. Öyle sanıyorum ki, çok geçmeden bir şeyler olacak.»

Çınar, kaşlarını çatmış, Norman ordugâhının ortalarında, genişçe bir çadıra gözlerini dikmişti.. Mırıldandı:

— «Kuzeyden, görüşümüzü kapayan korulukla kaplı tepenin ucundan dolaşarak gelen iki atlı, Norman başbuğunun otağı önünde attan indiler. Öyle sanıyorum ki ivedi bir haber getirdiler. Hayvanları tükenmiş durumda...»

Emîr Ahmed, sözü edilen noktaya baktı. Bir iki dakika sonra çadırdan, Bizans subayı kılığında iki adamla bir Haçlı çıktı. Haçlı, çevresindekilere el kol işaretleriyle karışık buyruklar yağdırıyordu. Önce dört-beş, sonra on-on iki atlı toparlandı. Bizanslı subayların altlarına da iki hayvan çekildi ve kafile dört nala doğuya, Emîr Ahmed'in kafasında tasarladığı yolun paralelinde bir yöne hareket etti.

Çam, saygılı bir sesle:

— «Beklendiğin bu muydu beyim?» diye Aleko'ya sordu.

Emîr Ahmed başını öne doğru eğerek onayladı.

— «Biraz geç de olsa, İznik'teki Bizans casusu durumu dışarıya haber verdi,» dedi. «Şimdi, takip edileceğimizi biliyoruz. Hızımızı kesmeden, ardımıza bakmadan yolumuza devam edebiliriz.»

— o●o —

Her iki kapıdan yapılan çıkış hareketlerinn de başarılı sonuca varmasından sonra, Laçin, kafasını kurcalayan konu üzerinde düşünmeğe fırsat bulabilmişti.

«İznikte faaliyet gösteren Bizans casusu (veya casusları) kimdi? Ya da kimlerdi?»

Halen Bizans'ta çalışan ve çok yararlı hizmet veren altı Türk casusu vardı. Bunlardan ikisi Bizans sarayında, dördü ise Bizans ordusunun çeşitli birliklerinde ve kademelerinde görevliydi. Saray'da hizmet yapan Türk casuslarından biri Rum asıllıydı. Devlete çok paraya mal oluyordu bu adamın çalışması ama, değerdi. Bizans ordusundaki dört Türk casusundan birisi de, İmparator Aleksis'in en güvendiği komutanlardan biri olan Manuel Butumites'in sırdaşıydı.

Laçin, bu ilk altı kişilik şebekenin dışında, onlara bağlı olarak tâli derecede haber taşıyıcılığı yapan ve sayıları yirmiyi bulan kaynakları hesaba katmıyordu. Tuğra Emîrinin hayret ettiği şey, o kadar güvendiği altı baş casustan, İznik'teki Bizans casusu hakkında hiç bir bilgi alınamamış olmasıydı. Bu durum, gizli haberalma örgütleri arasındaki gözle görünmeyen savaş açısından endişe vericiydi. Kuşatma, daha tam anlamıyla etkili bir düzeyde olmadığı halde Selçuklu haberalma merkezinin dışarı ile ilişkisi hemen hemen kesilmişti. Lâçin'in şu sıradaki bütün dayanağı, seyrekleşen güvercin haberlerinden ibaretti. Bizanslılar da bu haberleşme yolunu Türkler kadar iyi bildiklerinden, güvercinlerden yararlanma yolunu yalnız çok önemli haberler için kullanmak zorunluğu vardı. Üstelik, güvercinlerin taşıdığı haberler ayrıntısız, kuru ve vetersiz oluyordu. Alınacak bir haberin bir başkası ile doğrulanıp desteklenmesi ise, hemen hemen imkânsızlaşmıştı.

Emaret kapısından içeri girerken dalgındı. Nöbetçilerin, topuklarını birleştirerek ve ellerindeki mızrakları dik tutarak verdikleri selama dalgın dalgın karşılık verdi, hiç kimseyle konuşmadan, doğru kendi odasına çıktı. Emaret avlusuna bakan pencereye gidip ora-

daki alçak sedire oturdu, dirseklerini pencereye dayadı ve başını elleri arasına aldı. Kafası harıl harıl çalışıyordu. Ne yapıp yapmalı, Başkent'teki düşman casusunu bulmalı, Bizans'ın Türkiye Devleti içindeki gözünü kör, kulağını sağır etmeliydi. Bu görev, ne suretle olursa olsun kendisine verilmiş bulunan makamın en önemli sorumluluğu haline gelmişti.

Kuşluk vakti gelip geçti... Laçin hâlâ düşünüyor, düşünüyor, gerekli araştırmaya hangi noktadan başlayacağına karar veremiyordu. İznik'in Rum halkı, hatta azınlık teşkil eden öteki gayri müslimlerin tamamı kuşkulu kişiler olarak kabul edilmeliydi. Ama İznik'te, Türkler dışında en az elli bin insan yaşıyordu ve bunlardan hiç biri üzerinde, casusluk suçlamasıyla soruşturma yapılmasını haklı gösterecek bir kuşku mevcut değildi. Kaldı ki, kentin Türk aslından gelen yerlileri de ceffelkalem şüpheden âri tutulamazdı. Para, insan vicdanını en iyi etkileyen araçtı. Yeteri kadar para harcarsa, Bizanslı, bir Türk'ü bile ihanete razı etmiş olamaz mıydı?

Öğleye doğru, perde çavuşu gelip Subaşı Demirtekin'in Tuğra Emîri ile görüşmek istediğini bildirdi. Laçin, bir gece önce Ilhan'ın Subaşı'na verdiği emri hâtırladı: «Kuşkulandığınız kişiler hakkında bir işlem yapmayacak, şüpheli kişileri Tuğra Emîrine bildireceksiniz.»

Umutlandı. Hemen Emîr Demirtekin'i karşıladı. Subaşı, Laçin'in umudunu boşa çıkaracak haberler getirmişti:

— «Dün geceden beri elimdeki bütün karavul erlerini seferber ettim,» diye anlatmağa başladı. «Pencere diplerinden, hattâ bazan da oda kapılarının ardından, konuşulanları gizlice dinlettim. Bir sonuç alana

kadar mümkün olan her çalışmayı yapmağa devam edeceğim ama, şimdilik dişe dokunur bir bilgi yok.»

Sonra devam etti. Konuşmaları gizlice dinlenen Rum'lardan çoğu, İznik kuşatmasının sonu konusunda hemen hemen Türkler kadar endişe duyuyorlardı. Kent'in Haçlılar tarafından işgali halinde yapılacak olan yağma ve katliamdan, Türkler kadar kendilerinin de zarar göreceğinden emin bulunuyorlardı. Hattâ bu Rum'lardan bazıları, kent'in Bizans eline geçmesini bile istemiyorlardı. Selçuklu idaresinden memnun olduklarını, o idare sayesinde rahat ve huzura kavuşmuş bulunduklarını unutmuyor; tekrar Bizans'ın sömürücü baskısı altına düşmekten korkuyorlardı. İçlerinde, gerekirse surlara koşup Türk askerlerine yardım etmek isteyenler az değildi.

— «Hal böyle olunca,» diye Subaşı sözlerini sürdürdü. «Samanlıkta iğne aramağa benzeyen bu iş, anlamını büsbütün yitiriyor. Benim şimdiye kadar hakkında araştırma yaptığım kişiler, Rum ahali arasında hayatından en az memnun olanlardı. Ya da çeşitli sebeplerle kendilerinden kuşkulanılması akla yakın bulunanlar. Tahmin edersin Laçin, bütün İznik'teki Rum, Ermeni ve Yahudilerin hepsinin evlerini dinlemek kolay bir iş değildir. Karavul taburundaki üç yüz erin bütününü bu işe memur etsem bile——»

Laçin birden dikildi. Kafasında birden bir ışık yanmıştı sanki.

— «Yahudiler dedin değil mi?» dedi. «Yahudiler!..»

Demirtekin omuzlarını silkti.

— «Sözün gelişi söyledim. Biliyorsun, İznik'te fazla Yahudi yok. Hepsi hepsi elli-altmış hane kadar.»

Tuğra Emîri, odanın içinde, iki duvar arasındaki uzaklığı arşınlamağa başlamıştı. Sağ elinin baş parma-

ğını ağzına almış, hafif hafif ısırıyor, kendi kendine söyleniyordu:

— «Olabilir mi? Neden olmasın? Birden fazla parmak aynı noktayı gösteriyor. Sultan da eninde sonunda insandır. Yalnılmış ya da yanıltılmış olamaz mı?»

Subaşı bu sözlerden hiç bir anlam çıkaramamıştı. Kalkıp Laçin'in karşısına dikildi. Açıklama istedi:

— «Neymiş o, Sultan'ın yanılması ya da yanıltılmış bulunması mümkün olan şey?»

Tuğra Emîri, çekinmeden konuştu:

— «Notarân'ı Saray yazıcılarını tanırsın değil mi?»

— «Tanırım elbette. Yoksa onlardan birinden mi——»

Sözünü tamamlamadı. Gözlerinde bir parıltı belirdi. Eliyle alnına vurdu. Boğuk bir sesle:

— «Nesim...» dedi. «Nesim ağa! Sakın, ondan kuşkulandığını söyleme bana. Sultanımıza tapar o... Hayatını ona borçludur. Benden iyi bilirsin.»

— «Evet. Nesim. Nesim Ağa...» diye Laçin tekrarladı. «Yanılmadığımı sanıyorum Demirtekin.»

— «Yapma Laçin... Kılıç Aslan, o çıfıtı Bizans zindanlarından kurtarmak için torba dolusu fidye ödedi. Kızını esircilerden satın aldı. Herife yalnız hayatını geri vermekle kalmadı, devletin en saygıdeğer mevkilerinden birinde iş buldu. Durup dururken neden ihanet etsin?»

— «Bilmiyorum. İhanetin sebebi hainin kişiliğine göre değişebilir. Ama aradığımız adamın Nesim olduğuna hemen hemen kesinlikle inanıyorum.»

Geniş bir soluk alıp kendini kaba minderlerden birinin üstüne attı. İşaretle Demirtekin'i de yanına çağırıp oturttu ve heyecanını yenmeğe gayret ederek ayrıntılı bir durum muhakemesine girişti:

— «Bana yardımcı ol... Kılıç Aslan — Çaka bey

çatışması üzerinde biraz kafa yoralım. Doğru düşündüğümden emin olmak istiyorum.»

Demirtekin sıkıntıyla:

— «Bunun ne gereği var şimdi Laçin,» dedi. «Herkesin unutmak istediği bir olayı neden kurcalıyorsun?»

Tuğra Emîri, kendisi de üzerinde tartışmaya girmeğe hazırlandığı konudan nefret ettiği halde, ısrar etti:

— «Sadece bilinen gerçekler üzerinde duracağız. Tarafları suçlamayacağız. Önce sonucu ele alalım: Sultanımız, kaynatasını öldürttü...»

Subaşı, herkesin iyi bildiği bu gerçeği onaylamayı bile kolay bulmadı.

Birkaç yıl önce, Selçuklu Sultanı ile İzmir Emîri o kadar iyi iki dost idiler ki, Kılıç Aslan, Çaka beyin kızıyla evlenmişti. Selçuklular ve Çakalılar güçlerini Bizans'a karşı birleştirmişlerdi. İzmir beyliğinin güçlü donanması, Türk-Bizans mücadelesinde önemli rol oynuyordu. Bizans'ın denizler üzerindeki egemenliği tehlikeye girmişti.

Ama sonra birden işler karışmış, aradaki damatlık-kaynatalık bağına rağmen Sultan'la İzmir Emîri birbirlerine düşman kesilmişlerdi. Öyle ki, işin sonunda Kılıç Aslan Çaka beyi öldürtmüştü...

Olay, bir takım esrarlı söylentilerle gölgelenmişti. Aklı eren herkes, bu kardeş kavgasının altında Bizans parmağı olduğundan kuşkulanıyordu. Dedikodulara bakılırsa, Çaka bey, hem Doğu Roma İmparatorluğunu hem de Selçuklu tahtını ele geçirmek amacıyla düzenler kurmuştu. İmparator Aleksis, Çaka beyin bu gizli niyetini açığa vuran bazı belgeler bulmuş ve bunları Kılıç Aslan'a göstermişti.

Demirtekin başını öne eğip mırıldandı:

— «Keşke bu dediğine itiraz edebilmek için elimde küçük bir delil bulunsaydı!»

Laçin, huzursuzluk veren hâtıraları canlandırmak istemiyordu.

— «Rahmetli Emîr ile Sultan arasındaki husumetin haklı bir temele dayanıp dayanmadığı üzerinde durmayacağız,» dedi. «Önemli olan şu: Nesim, eğer Çaka beye gerçekten ve yürekten bağlı idiyse, onun ölümüne sebep olan kişiye içtenlikle hizmet etmesi beklenemez.»

Subaşı, aklının karıştığını belli etmek için başından börkünü çıkarıp minderin bir kenarına attı. Usturayla kazınmış başını sert sert kaşıdı, suratını buruşturdu.

— «Sultan bunu düşünemeyecek kadar saf değildir ya,» dedi. «Çıfıt, iki yıl önce bir Bizans savaş gemisi tarafından tutsak edilmişti. Neden fidye ödeyip de zindandan kurtardı onu? Kızı, esir pazarına düşmüştü——»

— «Önemli bir noktayı unutuyorsun,» diye Laçin söze girdi. «Nesim'in kızı, İzmir Konağında iken şimdiki Sultan Hatun'un nedimesi idi.»

— «Unutmak değil, bilmiyordum. Ne var bunda?»

— «Babasının zindanda, kendisinin de esir satıcılarının elinde bulunduğunu el altından Sultan Hatuna bildiren o kızdı işte... Kılıç Aslan'ın eşi, eski nedimesinin başına gelenleri duyunca çok üzüldü. Öte yandan, Kılıç Aslan da babasını öldürtmüş olduğu ayalinin gönlünü almak için ne yapacağını bilemiyordu.»

Demirtekin'in gözleri iri iri açıldı.

— «Şimdi anlıyorum... Nesim ve kızı, kurtuluşlarını gerçi Sultan'a borçlular ama, işin içinde dolaylı olarak Sultan Hatun var. Kılıç Aslan, hazır bir hayır

işlemişken çıfıtı Notarân'ı Saray dairesine almakta bir sakınca görmedi. Çünkü Nesim hem Rumca ve Türkçeyi hem de Latinceyi okuyup yazabiliyordu.»

Laçin'e göre işin asıl aydınlanması gereken kısmı bundan sonrasıydı.

— «Nesim aslında hiç bir zaman Sultan'a minnet ve şükran duymadı,» dedi. «Büyük bir ihtimalle, tutsak olur olmaz Aleksis tarafından sorguya çekilmişti. İmparator, şeytana külahını ters giydirecek kadar kurnaz, düzenbaz bir adamdır. Nesim de, çıkarları uğruna her şeyi feda edebilecek yaratılışta bir herif... Aleksis, öyle sanıyorum ki, Nesim'e büyük vaadlerde bulundu, veya vaad ettiği şeylerin bir kısmını peşin ödedi. Sanırım, zindana atılma hikâyesi, kurtulmalık para gerekmesi, kızın esir pazarına düşmesi gibi acındırıcı öykülerin bütünü, İmparator ile Yahudi tarafından inceden inceye tasarlanmış düzenlerdi.»

Subaşı hayretler içndeydi.

— «Bütün bunlar sadece tahmin değil mi?» diye sordu. «Sanki olup bitenlere tanıkmışsın gibi konuşuyorsun.»

— «Evet, sadece tahmin. Ama yapacağımız araştırmayla hepsinin gerçeğe uyduğunu ispat edeceğiz.»

— «Yani şimdi... Nesim, Çaka beyin öcünü almak için mi Bizans'a casusluk ediyor, yoksa Aleksis'in vaad ettiği servet ve mevkii hak edebilmek amacıyla mı?»

— «Belki biri, belki de öteki... Kimbilir? Belki de Yahudi, bir taşla iki kuş vurmuş oluyor.»

— «Ya kızı? O da bu işten haberli mi?»

— «Şimdilik bilmiyorum. Öğreneceğiz.»

— «Nesim'den kuşkulanmak nerden aklına geldi?»

— «Az önce sen, İznik'te yaşayan gayrımüslimlerden söz ederken Yahudileri de zikrettin ya... Kalimi-

dis köyünden bize haber getiren hancının oğlu da, kim olduğunu bilmediğimiz o Kontes denen kadının yanında bir Yahudi bulunduğunu söylemişti. Yahudi milleti birbirini çok tutar. Dünyanın neresinde bulunsalar, hepsinin aralarında sıkı ilişkiler ve işbirliği vardır. Bir dağın başında bile olsa, tek bir çıfıt görürsen, bil ki yakınlarda başkaları da vardır.»

Demirtekin omuzlarını silkti.

— «Doğrusu pek aklım ermedi ama, bu işleri sen kuşkusuz benden çok daha iyi bilirsin.»

— «Aklının ermesi gerek Demirtekin... Düşün biraz... Baydar'la Okurmuş'u özel bir görevle ve özel bir çıkış hareketinden yararlanarak yolda bulunan Sultan'a göndermeyi gizli tutuyorduk değil mi?»

— «Evet. Bana bile ancak bir kaç saat önce haber verdiniz.»

— «İşi, İlhan'la ikimiz kararlaştırmış, gönderilecek olan mektubu da bir gün önce yazdırmıştık. Yani——»

— «Yani sırrı bilenler sayılı kişilerdi. İlhan, sen, bir de Notarün'ı Saray dairesindeki bir yazıcı.»

— «İşte o yazıcı, Nesim'in ta kendisiydi!»

Demirtekin donup kalmıştı. Laçin suratını ekşiterek homurdandı:

— «Aslında, Sultan'a yazılacak olan iki satırlık bir yazıyı Emîr Muhammed veya ben kaleme alabilirdik. Bu işte gösterdiğimiz ihmal, daha doğrusu Nesim'e gösterdiğimiz güven, Baydar ve Okurmuş gibi iki yiğidin hayatına mal oldu.»

Kısa bir süre sessizlikten sonra yine Laçin konuştu:

— «Şimdi... İşin asıl önemli tarafı şu: Çıfıt, bu gizli haberi İznik surlarının dışına nasıl gönderdi?»

Subaşı, kendinden emîn konuştu:

— «Haber kuşuyla göndermiş olamaz! Kuşatmanın başlamasıyla birlikte, Beylerbeyinin buyruğu ile, kent içinde ne kadar güvercin varsa hepsine el koyduk. Şu ânda Subaşı konağının iç avlusunda bine yakın kuş, kocaman kafeslerde tutuluyor. Kaldı ki, bunların belki hepsi kendi halinde, süs hayvanları. Yemleme ve sulama derdi öyle canımı sıkıyor ki, bir gün alayının boyunlarını koparıp karavul kazanına attıracağım.»

Laçin ısrar etti:

— «Köşe-bucakta, gizli bir yerde bir kaç güvercin kalmış olamaz mı?»

— «Kesin konuşmak zor... Aranabilecek yerleri aradık. Topladığımız kuşların büyük çoğunluğunu sahipleri kendiliklerinden teslim ettiler. Nesim'in bir suç ortağı varsa ve elindeki eğitilmiş güvercinleri özel bir yerde saklıyorsa bunu ortaya çıkarmak çok güç.»

— «Güç de olsa, bu konuda alman mümkün olan bütün tedbirleri almalısın Demirtekin. Senden haber bekleyeceğim.»

— «Başım üstüne... Ya Nesim? Onunla ilgili araştırmalarda sana ne gibi bir yardımım dokunabilir?»

— «Hiç... Karavul eratını hemen herkes tanır. Adamlarını Yahudi'den uzak tut. Hiç bir şeyden kuşkulanmasın.»

— o●o —

Allah, gözlerin hainliğini ve gönüllerin gizlediğini iyi bilir.

KUR'ÂNI KERİM, Mü'min Sûresi, 19 ncu Ayet

Demirtekin ayrılınca, Laçin en güvendiği üç haberalma görevlisini çağırttı ve onları ayrıntılı bazı bilgilerle donattı. Herbirine araştırma ve bilgi toplama yönleri gösterdi. Nesim ve kızı hakkında o güne kadar özel haberalma işlemi yaptırmamıştı ve bu ihmalinden dolayı şimdi pişmanlık duyuyordu. Saray Noterlerinin işi, yabancı ülkelerle ve devletin başkentten uzak bölümleri ile yapılan yazışmaları kaleme almaktı. Bir saray yazıcısı, oldukça önemli bir devlet memuru sayılırdı. Nesim tecrübeli ve yarayışlı bir Saray noteriydi, çünkü daha önce aynı işi yıllarca İzmir Emîri Çaka beyin konağında da yapmıştı. Göreve bizzat Sultan tarafından atanmış bulunması, Selçuklu sarayındaki yerini sağlamlaştırıyordu. Böyle birinin casusluk kuşkusu altında tutulması, Tuğra Emîri için çok can sıkıcıydı.

Oturup düşündü ve araştırmalarda tutulacak volu tekrar tekrar zihninde muhakeme etti. Vakit ikindiye vardığı halde, ne bir lokma yemek için istahı ne de eve gidip biraz dinlenmek için isteği vardı. Kalktı... Odasının duvarları arasındaki mesafeleri arşınladı. Düşündü, düşündü... Haberalma örgütünün en değerli ustalarını çıfıtın peşine takmıştı ama, bundan kesin bir sonuç bekleyemezdi. Nesim, çok kurnaz bir adamdı. Ele geçmemek için kimbilir ne tedbirler almıştı... Dışarıdan bakıya göre öteki evler kadar masum görünen evinde kimbilir ne dolaplar döndürmektevdi. Ovsa Laçin'in adamları, Yahudi'nin ikametgâhına fazla soku-

lamazlardı. Ancak uzaktan uzağa gözetleyecek, sanığın kimlerle konuşup görüştüğünü, nerelere gidip geldiğini not edeceklerdi.

İkindi ezanı okunurken, Subaşı tekrar boy gösterdi. Bu kez heyecanlıydı.

— «Hemen evini aramalıyız Yahudi'nin!» diye bağırarak söze girdi. «Beylerbeyi'nin buyruğu ile kentteki bütün güvercinleri toplatırken bir kayıt defteri tutulmasını akletmiştim. Niyetim, ortalık sakinleşip kuşatma kalkınca herkesin kuşlarını gerivermekti. O kayıtlar bir işime yaradı ki, sorma... Senden ayrılınca gidip araştırdım. Karavul erleri, Nesim'in evinden iki kafes içinde dört çift ve bir tek güvercin almışlar. Kafesleri buldurup kuşların ayaklarını inceledim. Hepsinde de, daha önce haber taşıdıklarını gösteren izler olduğunu gördüm.»

Haber, Laçin'in tahminlerini doğrulamaktaydı. Ama delil yeterli sayılabilir miydi?

— «O iki kafesin ve içindeki kuşların Nesim'in evinden alındıklarına emîn misin?»

— «Elbette eminim! Her kafesin üstünde sahibinin adı ve oturduğu yer yazılı.»

— «Bir yanlışlık, bir karışıklık olamaz mı? Daha doğrusu, Nasim kafeslerin ve kuşların kendisine ait olmadığını iddia ederse ne yaparız?»

Demirtekin boynunu büktü:

— «Tanığın var mı diye soruyorsan,» dedi. «Tanığım yok. Soruştursam, belki kafesleri Nesim'in evinden teslim alan onbaşıyı ve erleri bulurum ya, and içerek müsbet ifade verebileceklerini sanmam. Koca kentten, birbirine benzeyen o kadar çok sayıda kafes ve güvercin toplandı ki...»

Laçin de pek umutlu değildi.

— «Tanıklar bulsak bile, Yahudi'yi geçerli biçim-

de suçlayamazdık,» diye başını salladı. «Kuş pazarında satılan kuşlar arasında her zaman, eskiden habercilikte kullanılmış güvercinler bulunabilir. Bize gerekli olan nedir biliyor musun?»

Subaşı, sunturlu bir küfürü dişlerinin arasında ezip yumuşattı:

— «Bilmez miyim? Çıfıtı ille suç üstü yakalamalıyız.»

— «Tamam... Kaynatamı tanırsın. Yakıştırma ve yapıştırma delillere hiç kulak vermez. İnce eleyip sık dokur. Eh... Böyle önemli bir davaya da Başkadı sıfatı ile mutlaka kendisi bakmak ister. Nesim'i öyle bir yakalamalıyız ki, suçunu inkâr edemesin. Yalnız şimdiye kadar yapmış olduklarını değil, hatta yapmağa niyetlendiklerini de bize anlatmak zorunda kalsın.»

Demirtekin, kapıya doğru yürüdü, çıkmadan önce dönüp sordu:

— «Sana yardım için elimden gelen bir şey olursa——»

— «Bana çok yardım ettin,» dedi Laçin. «Sen hâtırlatmasan, Nesim'den kuşkulanmayı düşünemezdim. Sonra, mahkeme için değilse bile, benim için geçerli en iyi delili de buldun. Merak etme... Bir yolunu arayıp, casusu birlikte yakalayacağız.»

Tuğra Emaretinde bu konuşmalar sona ererken, oradan epey uzakta, İzmit körfezinin kuzey kıyılarında bulunan Bizans'ın Pelecanum askerî üssünde, Laçin'in yakından ilgileneceği bir dizi olay geçiyordu.

Pelecanum üssü, bir köy ordugâhıydı. Yani yarısı çadırlı, yarısı binalardan kuruluydu. Geniş bir alanı kaplayan çadırlar, Avrupa'dan gelip Anadolu'ya geçen kalabalık Haçlı ordularının bir süre dinlenmeleri —da-

ha doğrusu tecrit edilmeleri— amacıyla kullanılıyordu. Kamp yerine gelen ve ayrılan Haçlı sürülerinin varış ve ayrılış tarihleri öyle büyük bir dikkatle ayarlanmıştı ki, Avrupalı prenslerden birine bağlı olan kalabalık Pelecanum'a yaklaşırken, daha önce dinlenme süresini doldurmuş olan başka bir ordu oradan ayrılıyor, İzmit yolu ile İznik çevresine sevkediliyordu. Aleksis, bu tedbiri hiç aksatmıyordu. Çünkü hem iki Haçlı ordusunun bir araya gelmesinden çekiniyordu, hem de ordugâh aynı zamanda iki Haçlı ordusunu birden konuklamağa yetmezdi.

Üssün kârgir ve yarı kârgir yapılarından çoğu, depo veya ambar olarak kullanılıyordu. Her gün, Pelecanum iskelesi ile Kibotus arasında otuz-kırk irili ufaklı gemi sefer yapıyordu. Gemiler, Bizans hazinelerini tehlikeli derecede boşaltacak kadar masraf yapılmak suretiyle toplanmış bulunan erzakı Haçlı sürülerine ulaştırmakla görevliydi. Mevcudu yüzbinleri aşan bir kalabalığın doyurulması kolay olmuyordu. İaşe edilmeleri için bunca çaba harcanmasına rağmen, Avrupa'nın barbar savaşçıları, yolları üzerine veya yakınına düşen çiftlik, köy ve kasabaları talan etmeden geçmiyorlardı. Pelecanum — İzmit — İznik yolu ve çevresinde hayat izi bırakmamışlardı. Bu bölgede yaşayan binlerce insan, evlerini ve arazilerini bırakmış, uzaklara kaçmışlardı. Binlercesi ise kaçamamış, sözde kendilerini Türklere karşı savunmak için gelmiş bulunan din kardeşleri tarafından hunharca öldürülmüşlerdi. İznik'i kuşatan ve İznik'e doğru yürüyüş halinde bulunan Haçlıların ellerinde sayısız Rum tutsak vardı. Tutsakların hemen hepsi, esir pazarlarında para edecek cinsten, genç kadın ve erkeklerdi. Ve Bizans, bu duruma seyirci kalmak zorundaydı.

O gün, artık Pelecanum üssünde bir tek Haçlı kal-

mamıştı. Sabahın erken saatlerinde, Saint-Gilles Kontu'nun yüzbinlik Frank-Provence ordusu İzmit yolunu tutmuştu. İzmit'den, körfezin güney kıyılarını izleyerek batıya doğru yürüyecek, Kibotus yakınlarında güneye inecek ve Türkiye Başkenti'ni kuşatmakta olan öteki Haçlılara katılacaklardı. Bu en azından üç günlük bir yoldu.

Aynı sabah Pelecanum'a gelmiş bulunan Aleksis, sahildeki İmparatorluk pavyonunda dinleniyordu. İmparator, büyük bir yükten kurtulmuş gibi hafif, rahat ve mutluydu. İşin en zor yanını —birtakım fedakârlıklar pahasına da olsa— atlatmıştı. Söz anlamayan, aç gözlü, saldırgan ve kendi gelişmemiş beyinlerine göre kurnaz geçinen müttefiklerini sonunda başından savmış, ortak düşmanın üstüne havale etmişti.

«Müttefikler...» diye düşündü ve güldü.

Pavyonun denize bakan bir verandasında, ılık güneş ışığının altında oturuyordu. Başını biraz sağa çevirince, Pelecanum iskelesinden Kibotus'a doğru yelken açmış bulunan erzak gemilerini görebiliyordu. Koltuğu geniş ve rahattı. Veranda'nın siyahlı beyazlı mermer zemini, yer yer ipek halılar ve değerli kilimlerle örtülüydü. Mayıs güneşi —hele öğleden sonraki şu saatlerde— denizi göz alan bir ayna gibi parlatıyordu.

«Müttefikler...»

Bu söz, Aleksis'in çok kullandığı ama anlamına hiç önem vermediği bir sözdü. İmparator'un anlayışına göre müttefik, içinde bulunulan zaman zarfında kendisine yararlı olacak kimse veya kimselerdi. Hayatı boyunca sık sık müttefik değiştirmişti. «Dost» anlamına alındığında da, kelime aynı değerdeydi. Aleksis alelade bir insan değildi. Onun gözünde şimdi değerli olan bir şey, biraz sonra değersiz olabilirdi. Önem verdiği tek değer kendi hayatı ve geleceğiydi ve kendi hayatı ile

geleceğini Bizans'ınki ile birleştirmişti. Bizans Aleksis'in mülküydü... O mülkün, kendisinden sonra evlatlarına kalmasını istiyordu. Bunun için, Bizans'ın güçlenmesine ve zenginleşmesine çalışacaktı.

Müttefikler... Aleksis, Papa II nci Urban'dan müttefik değil, paralı askerler istemişti. Alacakları ücret karşılığında Bizans için çalışacak, vuruşacak ve gerekirse ölecek olan savaşçılar... Papa'nın en az kendisi kadar kurnaz ve içten pazarlıklı olduğunu iş işten geçtikten sonra anlamıştı. Batı'dan akan Frank, Norman ve Germen barbarların şaşkınlık uyandırıcı kalabalığı karşısında önce biraz bocalamıştı. Avrupalı Prenslerin kendi komutaları altında getirdikleri yabani insan sürüleri, hattâ Aleksis'in sözlüğündeki ölçülerde bile «dost» görünmüyorlardı. Acaba Bizans tehlikeye mi düşecekti? Urban'ın Kutsal Savaş gönüllülerine karşı Bizans'ı savunmak için Türklerle ittifak mı arasaydı? Yoksa, ortaya çıkan bu muazzam gücü, Bizans'ın yüzyıllar ötesinden kalma siyasi tekniğiyle kendi yararına kullanmayı başarabilir miydi?

Gülümsedi... Haçlı soyluları arasındaki amaç ve fikir uyumsuzlukları çok işine yaramıştı doğrusu. İmparatorluk hazineleri hemen hemen tamtakır olmuştu sonunda ama, Aleksis, Saint - Gilles Kontu dışında bütün Avrupalı Prenslerden bağlılık andı almıştı. Karşılığında vaadettikleri, görünüşte parlak, aslında önemsiz şeylerdi. Uzun vadede Aleksis vaadleri için endişe duymuyordu. Kısa vadede ise, her Haçlı ordusunun ayrı ayrı, birbirine karşı kullanılmasına güvenebilirdi.

«Yalnız Haçlı ordularını Bizans'ın başından defedip Anadolu topraklarına saldırtmam bile, tarihe geçmeğe layık bir başarı,» düşündü. «Kaldı ki, Türkleri Haçlılara karşı kullanma kozumu henüz harcamadım.»

General Taticius'un verandaya girmesiyle dalgınlığından sıyrıldı.

Taticius, İmparator'un en yakın adamlarından biriydi. Aleksis'le hemen hemen aynı yaşta, yani otuzunu biraz geçmişti. Askeri alandaki üstün yetenekleri yanı sıra, iyi bir diplomattı. Usulca yaklaşarak hükümdarın kulağına eğildi:

— «Kontes geldi...» diye fısıldadı.

Aleksis, gözlerini hafifçe yumdu. Hislerini gizlemek istediği zaman hep böyle yapardı. Sesinden heyecanlandığını belli etmemek için bir süre sessiz kaldı, sonra konuştu:

— «Biraz bekletin. Beş on dakika sonra özel çalışma odama alın.»

Taticius eğilip selamladı, geri geri çekilirken, İmparator ekledi:

— «Sen de yanımızda olacaksın.»

Veranda'da yalnız kalınca soluğunu bıraktı. Yüreği küt-küt çarpıyordu. «Kontes», Aleksis'in o kadar iyi kontrol edebildiği duygusal eğilimlerinde sarsıntı yaratabilen tek kadındı. Güçlü ve hırslı hükümdar, kısa bir süre için de olsa devlet işlerini unutmuş, damarlarındaki kanın yakıcılığını farketmişti. Oysa resmen, Kontes'i getireceği haber bakımından bekliyordu.

Taticius'a beş-on dakika mühlet verdiği için pişmanlık duydu. Ama kendini toparlaması, sevdiği kadının karşısında yaprak gibi titrememesi için o zamana muhtaçtı. Deniz'den esen ılık rüzgâra döndü, ciğerlerini temiz havayla doldurup doldurup boşalttı. Solumak yetmeyecekti. Yanı başındaki alçak masadan kristal sürahiyi aldı, bardağa boşaltmadan başına dikti. Şarap, bu gibi durumlarda İmparatorlara bile destek olabilirdi.

— o●o —

İznik Beylerbeyi'nin Sultan Kılıç Aslan'a yazdığı mektup, ilişiğindeki Rumca tercümesi ile birlikte Aleksis'in elindeydi. Satırları yeniden, eksilmeyen bir dikkat ve ilgiyle okudu. Gözlerini kaldırıp Kontes'in yüzüne dikti.

Aleksis'in halinden, ne bir kaç dakika önce yarım sürahi dolusu Kıbrıs şarabı içtiği belliydi, ne de güzel kadına duyduğu derin gönül bağlılığı. Son derece sakindi. Tekdüze bir sesle konuştu:

— «Kontes... İmparatorluğumuza değerli bir hizmette bulundunuz.»

Kontes, hemen hemen aynı derecede heyecansız bir tavırla omuzlarını silkti. Dünyanın yazgısına hâkim bir kaç kişiden biri ile konuşmakta olduğunu umursamadığı belliydi.

— «Her şey hazırlanmış ve tasarlandığı gibi yürütülmüştü Majesteleri,» dedi. «Bana, sadece postacılık düştü.»

— «Ohh... Çok alçak gönüllüsünüz! Biz, sizin değerinizi takdirde sizin ölçülerinize uyamayacağız. Ne dersin Taticius?»

General ciddiyetle ve saygıyla eğilip karşılık verdi:

— «Türk habercilerinin yolunu kesmek için gerekli düzeni Kontes hazırlamıştı Majeste.»

— «Yalnız o kadar mı? İznik'teki adamımızla kesintisiz haberleşmemizi de kendilerine borçluyuz.»

Taticius, güzel kadına kıskançlıkla baktı, mırıldandı:

— «Elbette... Elbette Majeste.»

İmparator, elindeki mektubu ve tercümesini generale uzatıp buyurdu:

— «Butumites'e hemen haber gönderin, daha önceki emirlerime uygun olarak bu mektubun gereğini yapsın. Siz de yarım saat sonra verandaya gelin.»

Taticius, Aleksis'in hemen bütün sırlarını bilirdi. Bu arada, İmparatorun Kontes De Valera'ya olan aşkından da haberdardı. Anlayışla bir kez daha eğildi, kâğıtları alıp çalışma odasından çıktı.

Aleksis, huzurdan çıkmak için izin ister gibi kıpırdanan Kontes'e döndü ve artık saklamağa gerek görmediği tutkulu bir tavırla rica etti:

— «Lütfen biraz daha kalın. Sizi o kadar az görüyorum ki...»

Kadın, tepeden tırnağa siyah kadife giysiler içindeydi. Boynuna siyah bir eşarp bağlamıştı. Elbisesinin kolları bileklerine kadar uzanıyordu. Ellerinde de siyah eldivenler vardı. Kumral saçlarının çoğunu örten baş örtüsü siyahtı. O koyu, kasvetli rengin gizleyemediği tek yeri, güzel yüzüydü.

Kaşları o kadar açık renkteydi ki, biraz uzaktan farkedilmiyordu. İri mavi gözleri, koyu renkli ve uzun kirpiklerle çevriliydi. Burnu küçük ve düzgün, ağzı geniş, dudakları kalındı. Yalnız başına bakılınca iri ve çıkıntılı görünen çenesi yüzüne olağanüstü bir uzunluk veriyordu ama, bütünüyle güzelliğine ayrı, özel bir güzellik katıyordu.

Sabırsızlığını gizlemeyen bir iç çekmesiyle mırıldandı:

— «Ücretimi almak için gidecektim Majesteleri...»

Aleksis yerinden kalktı, ellerini ileriye doğru uzatarak kadına yaklaştı ve onun siyah, saten eldivenler içindeki küçük, yumuşak ellerini yakaladı. İhtirasla fısıldadı:

— «Yolanda... Yolanda... Sanki aramızdaki tek ilişki paraymış gibi konuşuyorsun. Biliyorsun, hazinelerimin kapıları sana açıktır. Ne istersen—— Ne kadar istersen——»

Kontes de huzursuz bir tavırla ayağa kalkmıştı. Kısa boylu bir adam olan İmparatorun başı, kadının omuzu hizasında kalıyordu.

— «Çok iyi Majeste... Hak ettiğim kadarını istiyorum.»

Sesi buz gibi soğuktu. Oysa, yarım sürahi şarapla başı dönmeyen Aleksis, sevdiği kadına yaklaşınca sarhoş gibi olmuştu. Yüreği çarpıyor, kanı damarlarını yakıyordu.

— «Tanrı aşkına...» diye yakardı. «Beni ne zaman mutlu edeceksin?»

Kadın, çenesini yukarıya kaldırdı ve sustu. Bu soruya çok alışk olduğu, bu sorudan bıktığı belliydi. İmparatorun güçlü kollarının beline sarıldığını hissedince kasıldı. Taş gibi dondu. Ama kurtulmak için çabalamadı.

Aleksis ayak parmaklarının ucuna basarak yükseldi, titreyen, kurumuş dudaklarını Kontes'in güzel, biçimli ağzına yapıştırdı. Kollarının çemberini daha da sıkıştırdı. Ellerinden birini kadının yumuşak kalçaları üzerine dayamış, ötekini omuzundan yukarıya, ensesine doğru uzatmıştı.

Yolanda, kıpırdanmadı. Ne kurtulmak için bir hareket yapıyordu ne de İmparatorun ateşli sevgi gösterisine karşılık veriyordu. Sanki dudaklarına dokunan dudaklardan, vücudunu sıkan kollardan, göğsünü ezen göğüsten ve genzine dolan yakıcı şarap buharından hiç rahatsız olmamıştı.

Bir dakika, iki dakika, Aleksis umutla sevdiği vücudu gevşetmek ve canlandırmak için uğraştı durdu. Sonra kendi kendinden nefret etmeğe başladı. Topukları üzerine bastı, halsiz kalmış gibi, kollarını iki yanına bıraktı. Tam bir geriye dönüş yapıp sert adımlarla

uzaklaştı. Kristal camlarının ötesinde mavi denizin göründüğü geniş pencereye gitti.

Orada, elli adım kadar uzakta, tepeleri ince köpük kümeleri ile süslenmiş küçük küçük dalgalar kıyıya doğru nazlı nazlı yaklaşıyor, taşlara ve çakıllara vurarak dağılıyordu. Dalgalar çok daha iri ve güçlü olsalar, çarptıkları taşlar ve çakıllar yerinde de yalçın kayalar bulunsa, belki denizin şu hali kendi gönlündeki aşka benzerdi. Sessizce içini çekti, boynunu eğdi. «Yazgım alay ediyor benimle,» diye düşündü. «Küçük bir işaretimle yatağıma can atacak binlerce soylu Bizanslı kadın bir tarafta, Yolanda öbür tarafta...»

Dakikalar birbirini kovaladı, geçti. Geniş çalışma odasında çıt yoktu. Aleksis, başını geriye döndürmeden sordu:

— «Benden iğreniyor musun?»

Kontes'in sesi berraktı:

— «Asla... Size derin saygım vardır Majeste. Üstelik, bağlılığım da var. Babam ve eşim hizmetinizde çalışmışlardı. Her ikisi de Bizans bayrağı altında öldüler.»

— «Saygı ha?» diye, Aleksis kesik kesik güldü. «Saygı! Öyle ya! Kertenkele kadar çirkin de olsa, hükümdarlara saygı gösterilir.»

İki adımda kadının karşısına dikildi. Bağırdı:

— «Herkesin bana saygı duymasından bıktım! Nefret ediyorum bu kelimeden... Nefret ediyorum. Benim sevgiye ihtiyacım var Yolanda...»

Tekrar kadının ellerini tuttu. Yüz ifadesini ve sesini yumuşatmağa çalıştı:

— «Bağlılıktan söz ediyorsun. Biraz olsun sevmen mümkün değil mi beni? Biraz——. Düşün, makamım ve ünvanım ne olursa olsun, senin gibi bir insanım ben de. Bir insan... Çılgın gibi âşık bir erkek...»

Yolanda yine hareketsiz kalmıştı. Cevap vermedi.

— «Kalbinde başka biri var değil mi?» diye, İmparator fısıldadı.

— «Bunu daha önce de sordunuz Majesteleri. Cevabım değişmedi. Hiç bir erkekle ilişkim yok.»

— «Nasıl olur? Senin kadar güzel, senin kadar çekici bir kadın——. Yoksa hâlâ iki yıl önce ölen kocanı mı seviyorsun? De Valera yakışıklı bir adamdı, kabul ederim, ama——»

Kontes belli belirsiz bir canlılık gösterdi. Ürpermişti. Titrek ve boğuk bir sesle itiraz etti:

— «Bu konuyu tartışmak istemiyorum Majeste! Lütfen, izin verin, gideyim artık.»

Sonra da, istediği iznin verilmesini beklemeden döndü, dimdik, küçük fakat sert adımlarla uzaklaştı. Aleksis, kadının arkasından kapanan kapıya uzun süre dalgın dalgın baktı. Yüzü sararmıştı. Çenesi ve dudakları titriyordu.

Veranda'ya çıktığında, Taticius'u bekler buldu. Az önce geçirdiği sarsıntıyı belli etmemek için hızlı adımlarla yürüyüp koltuğuna oturdu. Hemen söze girdi:

— «İznik'in iç durumu hakkında şimdiye kadar aldığımız haberlerin hepsi doğrulanıyor. Kent, uzun süreli bir kuşatmaya dayanamayacak. Göle birkaç küçük savaş teknesi indirdiğimiz ânda, açlığa mahkûm olacak. Gerçi surların içindeki Türk askerlerinin sayıca yetersiz olduğunu da biliyoruz ama, bizim amacımız İznik'i kuvvet ve kanla almak değil. Ne dersin Taticius, umduğumuz gibi her şey yolunda gidecek mi?»

— «Bütünüyle...» diye General, kendisinden emin karşılık verdi. «Yalnız, işi çift taraflı teminat altına almak bakımından, isterdim ki yolunu kestiğimiz şu mektup zamanında Kılıç Aslan'ın eline varsın...»

İmparatorun gözleri parladı. «Taticius gibi sağlam desteklerim olduğu için bahtlıyım,» diye düşündü. Ama

sesini çıkarmadı. Soran bakışlarla, General'den açıklama istedi.

— «Keşke, Saint - Gilles'in ordusu İznik'in güney surları önüne varmadan önce beş-on bin kişilik bir Türk kuvveti yetişip kaleye girebilseydi...» diye Taticius sözlerini sürdürdü. «Bu suretle Türkler, Haçlıların kenti almak için yapacakları hücumlara daha büyük bir şiddetle karşı koyar, onlara daha çok zayiat verdirirlerdi. Avrupalı dostlarımızın, İznik'in hemen alınamayacak bir yer olduğunu kavramaları kolay olmayacak. Majestelerinin tasarladıkları düzene itiraz etmelerinden ve başkaldırmalarından çekiniyorum.»

Aleksis hafifçe gülümsedi.

— «Merak etme,» diye teminat verdi. «Emîr Muhammed'in mektubu eline varmasa bile, Kılıç Aslan belki de başkentini kurtarmak için bir şeyler yapacaktır. Kaldı ki, Beylerbeyinin elindeki İznik Garnizonu Haçlılara yeterince kan kusturmayı başarır sanıyorum.»

Bir süre sustu. Yolanda tarafından bir kez daha reddedilmiş olmanın verdiği acıyı, zedelenen onurunu ve erkeklik gururunu unutur gibi olmuştu. Şimdi kafası, sadece Komnenus soyunun ve Bizans'ın geleceği ile meşguldü.

— «Sen ve ben, Avrupa'dan gelen yardımcılarımızın ne ayarda kişiler olduğunu iyi biliyoruz Taticius,» dedi. «Sayıları çoktur, zor taşıdıkları o ağır zırh ve silahları gösterişlidir ve savaştaki ustalıklarına pek güvenirler. Ama yine sen ve ben, Türkleri de tanırız. Askerlik ve savaşma konusunda onlardan az şey öğrenmedik. Göreceksin bak. Kılıç Aslan, eninde sonunda Haçlıların hakkından gelecektir. Türk ve Haçlı... Belki ikisi de ölecektir ama, Türk'ün cesedi Haçlı'nın cesedi-

nin üstüne düşecektir. Bizim istediğimiz de bu değil mi?»

— «Kutsal Savaş gönüllülerinin Kudüs'e varamayacaklarını mı ifade buyuruyorsunuz?» diye, General şaşkınlıkla sordu.

— «Orasını bilemem. Ben, bir kaç gün veya bir kaç yıl sonrasından söz etmiyorum. Ama Kudüs'e varsalar ve bayraklarını Kral Davud'un kalesine çekseler bile durum değişmez. Anadolu bozkırlarından tut, Galile çöllerine kadar uzayan bütün diyarlar Haçlılara mezar olacak. Yok olacaklar... Ben sonucu söylüyorum.»

Taticius huzursuzlukla kıpırdandı.

— «İyi ama Majeste,» dedi. «Haçlıların yok olması bizim işimize gelir mi? Elimizde, her istediğimiz zaman her istediğimiz yöne saldırtabileceğimiz böylesine kalabalık bir kuvvetin bulunması yararlı değil mi?»

— «Kalabalık... Haçlı'yı çok iyi tanımladın. Evet, Avrupalı dostlarımız bir güçtür, ama yükte ağır pahada hafif bir güçtür. Bize istemediğimiz kadar fazla masraf ettiriyorlar Taticius. Aşırı derecede yabani ve saldırgan insanlar onlar... Haçlı gibi müttefiklere Bizans'ın hazineleri bile dayanmaz.»

Düşünceli bir tavırla başını iki yana salladı:

— «Yine de uzun bir süre için, hattâ çok uzun bir süre için Haçlı hareketinin en hararetli destekçilerinden olacağız. Çünkü Türkler, ancak kesintisizce akıp gelen ve sayıca kendilerinden çok daha üstün olan Hristiyan ordularının ve göçlerinin yardımıyla ezilebilirler. Evet, Evet... Yeni yeni Haçlı sürülerinin üzerimize gelmeleri için gereken her türlü kışkırtmayı yapacağız. Dünyamızın bu bölgesinde denge, bizim aleyhimize bozulmuştur. Avrupalı dostlarımızın arkası kesilmezse, belki Bizans'ı yaşatma imkânı bulabiliriz. Papa ile Avrupa'nın en önemli senyörleri ile ilişkiyi hiç kes-

meyecek, devamlı yardım isteyeceğiz. Yeni ve kalabalık Haçlı sürülerine muhtacız. Çünkü, bugün Iznik surları önünde toplanmış bulunan sevgili müttefiklerimize şimdiden yok olmuş gözüyle bakabiliriz. Yoo... Hayret etme Taticius... Ben de senin kadar, bir kısım Haçlıların Kutsal ülkeye sağ-salim gidebilmelerini ve Kutsal kenti ele geçirmelerini isterim. Ama inan ki, eğer başarabilirlerse, içlerinden ancak pek azı o mutlu günü görebilecektir.»

General dudak büktü. Saygılı bir dille itiraz etti:

— «Bana kalırsa onları, olduklarından ve hak ettiklerinden daha da küçük görüyorsunuz Majeste,» dedi.

— «Küçük görmüyorum. Aksine, Haçlılar çok işimize yarayacaklar. Çünkü sayıları pek çok... Üstelik, aç gözlü ve saldırgan yaratıklar... İyi yetiştirilmiş bekçi köpeklerine benziyorlar. İyi yetiştirilmiş ve uzun süre aç bırakılmış... Bizans ağılı için, Kurt Türklere karşı o köpekleri ustalıkla kullanacağım. Bizans'ın kayıpları, hazinesindeki boşalmayla orantılı olacak. Ama Türkler... Kolay kolay bellerini doğrultamayacaklar.»

— «Haçlıların bu saldırganlıkları —ve aç gözlükleri— İznik üzerine hazırladığımız düzene zarar vermez mi dersiniz? Bir oldu bittiyi onlara kabul ettirmek güç olmaz mı Majeste?»

Aleksis kaşlarını çattı.

— «Bu soru beni de çok düşündürüyor,» dedi. «Haçlı orduları İznik'ten beş-on konak uzaklaştıktan, yani altın ve gümüşle doyurulup yola çıkarıldıktan sonra bile içim tam anlamıyla rahatlamayacak. Ama şuna kesinlikle kararlıyım: İznik'i Türklerden geri alacaksak, yakılmamış, yıkılmamış, yağma edilmemiş, halkı toptan öldürülmemiş halde almak isterim. Aksi olacak-

sa, varsın İznik Türklerin elinde kalsın. Amacım uğruna, Haçlıları gücendirmekten çekinmeyeceğim. Daha da ileri gidebilir, gerekirse Haçlılara karşı Türklerle birleşirim. Türk gibi bir düşmanla barış yapmak, uğruna bir şeyler feda etmeğe değer. Ve böyle bir fedakârlık, batılı din kardeşlerimizle bir zaferin ganimetlerini paylaşmaktan yeğdir. Bugünkü haliyle İznik, onu Türklere kaptırdığımız zamankinden çok daha mamur ve zengin bir kenttir. Ama Haçlıların eline bir geçerse, mezarlığa döner. Bunu göze alamam.»

Taticius, başıyla onayladı. İmparatoru yürekten takdir ediyordu. Sözün konusunu genel çerçeve içinde biraz değiştirdi:

— «Az önce, göle indirilmek üzere taşınacak olan teknelerin hazır olduğu haberi geldi Majeste.»

— «İyi... Dük Godfrey ve Taranto'lu Bohemond, bakalım ne zaman farkedecekler Bizans donanmasına muhtaç olduklarını! Saint - Gilles ne zaman varır dersin İznik'e?»

— «Kesin bir şey söylemek güç Majeste. O büyüklükteki bir ordu, normal yürüyüşle Pelecanum —İzmit— İznik yolunu üç günde alabilir. Haçlıların yürüyüş hızı, genellikle bizim alışık olduğumuz standartlardan çok düşük. Ama... Buyruğunuz gereğince Saint-Gilles'in yüreğine öyle bir kuşku soktum ki, bilinmez, belki de bir sürat rekoru kıracaktır.»

Aleksis kahkahayla güldü:

— «Böylece Kılıç Aslan'a en azından üç gün daha kazandırmış olduk. İşte fırsat... Koşsun, başkentini kurtarsın! Musa'nın Kızıldeniz'de İsrailoğullarına su içinde yol açması gibi, Haçlı deryasını yarıp surların gerisindekilere erişsin.»

Kontes de Valera karşısındaki yenilgisini tamamen unutmuş gibiydi. Neşeyle sözlerini sürdürdü:

— «Bir de Türkler, bizim iki yüzlülüğümüzden şikâyet ederler... Tanrı aşkına... Bundan daha iyi nasıl yardım edebilirdik onlara?»

Ayağa kalktı. Verandanın pembe mermer sütunlarından birine doğru yürüyüp omuzunu dayadı. Gülen gözlerini Taticius'a dikti:

— «Milletler arası ilişkilerde mertlik, doğru sözlülük ve güvenilirlik kuralları yoktur,» dedi. «O alanda yalnız ve yalnız milletlerin çıkarları söz sahibidir. Bizans, bu güne değin, bunu böyle bildiği için varlığını devam ettirebildi. Bu günden sonra da aynı uygulamaya sonsuza kadar devam edecektir.»

Bu sırada, Toulouse Kontu ve Provence Markisi IV'ncü Raymond de Saint - Gilles, ordusunun başında, mümkün olan en büyük hızla doğuya doğru ilerliyordu. İzmit'e varmak üzereydi. Tahmin edilenden çok daha iyi yol almıştı. İzmit konağında sadece birkaç saat dinlenecek, hemen yola devam edecekti. Acele etmesi için çok ve çeşitli sebepler vardı ya, kuyruğunun altına çalı kıstıran en önemlisi Taticius'un bir kaç sözüydü:

— «Öteki başbuğlarla birlikte kararlaştırdığınız gibi, Türk Başkentinin güney surları, ordunuz tarafından kuşatılmak üzere açık bırakıldı. Yalnız... Herhalde hâtırlarsınız Kont Hazretleri... İmzaladığınız protokolde, kuşatmanın tamamlanmasından önce kente hücum edilmesini önleyen bir hüküm mevcut değildir.»

Kol başının ilerisinde at sürerken, Raymond bunları aklından geçiriyor ve yakası açılmamış küfürlerle karışık düşüncelerini sıralıyordu:

«Ne anlatmak istedi Bizans'lı general? Taticius, elbette efendisinin ağzından konuşuyordu. Oysa, beni Pelecanum'da sudan sebeplerle dört gün oyalayan Alek-

sis'in ta kendisi değil miydi? Imparatorun niyeti meydanda... Iznik'in, ben orada bulunmadığım bir sırada zaptını istiyor. Böylece, Haçlı Orduları Başkomutanlığı üzerindeki iddiamdan vaz geçeceğimi sanıyor.»

Raymond'u hiç bir makam Haçlı Orduları Başkomutanlığına tayin etmemişti. Kutsal Savaş Gönüllüleri arasında bir komuta zinciri mevcut değildi. Altı büyük Haçlı sürüsünün her biri kendi senyörüne bağlıydı. Ama altı Haçlı başbuğundan beşi, kendilerine bağlı bulunan ikinci derecedeki soylularla birlikte Bizans İmparatoruna bağlılık andı içerken, Raymond bunu yapmamıştı. «Kutsal bir savaşa gidiyoruz,» demişti. «Sadece Tanrı'nın hizmetindeyiz. İmparator da olsa, bir ölümlüden buyruk alamayız!»

Oysa gerçeğin bu sözlerle ilişkili olmadığını kendisi kadar Aleksis de biliyordu.

Raymond, Papa II nci Urban'ın Clermont'da yaptığı ilk Kutsal Savaş kışkırtmasında hazır bulunmuş ve dinleyicilerin hepsinden önce davranıp haçı tutmuş, yani sefere gönüllü olduğunu belirtmişti. Raymond'un bu atılımı Papa'nın çok işine yaramış, kışkırtma ve çağrılarının daha fazla önem kazanmasını sağlamıştı. Çünkü Saint-Gilles Kontu, Toulouse ve Provence gibi iki zengin feodal devletin senyörü olarak Fransa Kralı kadar önemli bir mevki sahibiydi. Daha önce yıllarca İspanya'da, Endülüs Müslümanlarına karşı bir çeşit Haçlı savaşının önderliğini yapmış, Müslüman savaş taktiği konusunda tecrübeler edinmişti. Rahatlıkla, büyük bir ordu toplayabilir, teçhiz ve iaşe edebilirdi.

Papa'ya verdiği desteğe karşılık, Raymond, ondan bütün Haçlı Ordularının Başkomutanlığını istemişti. Oysa, her davranışında bir taşla birkaç kuş birden vurmağa alışık olan Urban, böyle bir isteği yerine getiremezdi. O, Kutsal savaşın Batı Kilisesi gözetiminde yü-

rütülmesine karar vermişti. Asıl amacı, doğulu din kardeşlerini Müslüman Türk ve Arapların boyunduruğundan kurtarmak değil, bundan daha da ötede, Papalığın nüfuz alanını doğu ülkelerine kadar uzatmaktı. Kazanılmasını umduğu zaferlerden hırslı ve aç gözlü senyörlerin değil, fakat Kilise'nin yararlanmasını istiyordu. Bu sebeple, Raymond'u tatlılıkla oyaladı ve Kutsal Savaş Gönüllülerinin başına Ruhanî bir lider tayin etti. Bu Ruhanî Lider Papalık Temsilcisi ünvanını taşıyacaktı ve altı büyük Haçlı ordusu arasında işbirliği sağlayacaktı.

Raymond, Başkomutanlık sevdasından hiç bir zaman vazgeçmedi. Papalık Temsilcilğine Le Puy Piskoposu Adhemar de Monteil atanınca, Saint - Gilles kontunun ekmeğine yağ sürüldü. Adhemar'ın kardeşi Hugh de Monteil, Toulouse Kontluğuna tâbiydi ve sefere Raymond'un ordusu ile birlikte katılacaktı. Piskoposun kendisi de Raymond'un dostuydu. Papalık temsilcisi beklenen kararını verdi: Toulouse ve Provence ordusu ile birlikte yol alacaktı. Bu durum, Raymond'a gayrı resmi yolla da olsa öteki beş Haçlı ordusunun başbuğlarına oranla daha büyük bir önem kazandırıyor, hemen hemen onun Başkomutanlığının onaylanması anlamına geliyordu.

Bu avantajlı mevkine rağmen, Raymond belki yine Bizans İmparatoruna bağlılık andı içerdi. Çünkü Avrupalı senyörler arasındaki kademelerde içilen bağlılık andları hiç de bağlayıcı sayılmazdı. Bu gün kendisinden daha güçlü bir prense sadık kalacağına yemin eden bir baron veya bir kont, yarın aynı prensin en azılı düşmanı ile işbirliği yapabilirdi. Ama Saint - Gilles Kontu, İmparatora direnmek zorunda kalmıştı. Çünkü kulaktan kulağa dolaşan bazı söylentilere bakılırsa, Aleksis, Taranto'lu Bohemond'u, Bizans'ın doğudaki çı-

karlarını korumaya memur yetkili kişi olarak kabul etmek eğilimindeydi. Hal böyle olunca, Imparatora bağlılık andı içenlerin hepsi bir bakıma Bohemond'dan buyruk alacaklardı. Raymond bunu asla kabul edemezdi. Bohemond'un kişiliği ile ilgili çok şey duymuştu. Daha Norman ikbal avcısı ile tanışır tanışmaz da onun ilerde en büyük rakibi olacağını sezmişti. Taranto Prensinin de kendisi için iyi şeyler düşünmediğini tahmin edebiliyordu.

Saint - Gilles Kontunun sağında at süren Papalık Temsilcisi Adhemar, arkadaşının düşüncelerini hemen hemen kelimesi kelimesine okuyordu.

Frank soylularında alışılmış olduğu gibi, Adhemar, gençlik yıllarının büyük bir bölümünde maceralarla dolu bir hayat sürmüştü. Ama kiliseye intisabından bu yana değişmiş, ağırbaşlı ve temkinli bir din adamı olmuştu. Ruhban sınıfı içinde yavaş ama emîn adımlarla yüksek mevkilere erişmiş, saygınlık kazanmıştı. Haçlı seferine Papalık Temsilcisi olarak atanmış olması da gösteriyordu ki, II nci Urban'ın ölümünden sonra onun yerine geçmesi beklenenlerden biriydi.

Le Puy Piskoposu gösterişsizdi. Az konuşur, çok dinlerdi. Çevresinde olup bitenlere duyduğu ilgiyi hiç belli etmezdi ama, önemli olayların kaynağına kadar inebilme, sebepleri kavrayabilme ve sonuçları gerçeğe yakın biçimde tahmin edebilme yeteneğindeydi.

Solunda yürüyen ve ikide bir topuklarını hayvanının karnına dokunduran Raymond'un aklından geçenlere katılmıyordu. «İmparator bizi belli bir amaç için Pelecanum'da bir kaç gün tuttu. Bundan kuşkum yok. Boş yere oyalandık. Ama emînim ki Aleksis bunu, Bohemond'u kayırmak için yapmadı. Onun başka, akıl ermez hesapları var.» diye düşünüyordu.

Raymond, üzengilerin üstüne basıp ayağa kalktı ve arkasına baktı. Küfür etti:

— «Hayvan herifler... Sürüngenler... Neredeyse güneş batacak, daha İzmit'e varamadık. Bir de kol sonunu düşün... Bu heriflerin önlerinde yürümenin bir yararı yok Adhemar. Arkalarına geçip kaba etlerine çivi batıracaksın ki adımlarını biraz olsun açsınlar!»

Piskopos, sakin ve ciddiydi:

— «Sanırım alışık olmadığımız kadar hızlı yürüyoruz Raymond. Adamlarımızın büyük çoğunluğunun yayalar olduğunu akıldan çıkarma. Üstelik, öğle yemeği molası da vermedik.»

— Öğle yemeği mi? Ötekiler İznik'i yağma ederken biz burada oturup patlayası karnımızı mı doyuralım yani? Yoo... Olmaz! Bu yolculuğun sonuna kadar iki öğün yemek yeter ve artar. Gövdelerindeki fazla yağları eritsin köpekler...»

Adhemar, omuzlarını silkip sustu. Raymond'un ne huysuz, ne açgözlü ve kavgacı bir kişi olduğunu iyi biliyordu. Ehh... Askeri hızlı yürüyüşe alıştırmanın da aslında zararlı bir yanı yoktu. «Varsın yürüsünler,» diye geçirdi içinden. «Yorulmayı, altında at olmayanlar düşünsün.»

Geriden dörtnala gelen, tolgası kara tüylü bir Şövalye Raymond'a yaklaştı, yılışık bir tavırla selamladı ve rapor verdi:

— «Kol sonu sadece üç fersah geride efendim. Fazla döküntümüz yok. Yürüyüş hızımıza ayak uyduramayanların hemen hepsi, serserilerden, fahişelerden ve papazlardan ibaret.» Bu sözleri söylerken Adhemar'a bakıp alaylı alaylı gülmeyi ihmal etmemişti.

Raymond, saat başı aldığı yürüyüş raporlarından ilk kez biraz memnun olmuştu. Ama iyi haber getiren Şövalye'nin Papalık Temsilcisne gösterdiği saygısızlığı cezasız bırakamazdı.

— «Terbiyeni takın Edgar!» diye adamını uyardı. «Eğer papazları, bir kez daha serseriler ve fahişe'lerle birlikte alırsan ağzına, dilini koparırım senin.»

Şövalye pişkin, vurdumduymaz bir adamdı. Yüzü bile kızarmadı. Hatta, yaptığından pişmanlık duyduğunu belli edecek bir ses değişikliği bile göstermeden, Piskoposa hitap etti:

— «Özür dilerim Muhterem Peder.»

Adhemar, Edgar'ın yüzüne bakmadı bile. Raymond, meseleyi orada kapanmış sayarak Şövalye'ye yeni emirler verdi:

— «Provence birliklerinden beş-altı yüz kişilik bir atlı konak heyeti hazırla, hızla İzmit'e git ve Bizanslılar tarafından bizim için hazırlanmış olduğu söylenen ordugâhı gör. Gereken talimatı ver, eksikleri varsa tamamlat. Kolbaşının gün batarken, ya da bir saat sonra orada bulunacağını anlat. Bizanslı subaylara, yarın sabah, gün doğmadan bir saat önce tekrar yola çıkacağımızı bildir. Öğle yemeği için, yürürken yenecek ve içilecek gibi bir azık hazırlamalarını iste. Gerekirse sen de adamlarınla birlikte yardımcı ol. Anladın mı?»

Şövalye uzaklaşır uaklaşmaz, arkasına bakmadan seslendi ve Kontluk özel habercilerinden birini yanına çağırdı.

— «Çabuk, Baron Gerard'ı ve Şövalye Martin'i bulup buraya getir!» diye buyruk verdi. Haberci uzaklaşırken, Adhemar'a açıkladı:

— «Yüz binlik bir ordunun üç fersahlık bir derinlikle yürümesi fena sayılmaz. Ama ben, hızı daha da arttırmak, derinliği kısaltmak istiyorum. Gerard'la Martin'i kol sonuna göndereceğim. İkisi de sert, sözünü dinletmesini bilen kişilerdir.»

— o●o —

Aynı saatlerde, Emîr Ahmed ve yanındakiler İznik'ten on iki fersah uzakta, doğuya doğru yollarına devam ediyorlardı. Bineklerini sık sık değiştirdikleri için, hayvanlarda göze çarpan bir yorgunluk yoktu. Dört binici içinde yalnız Emîr Mehmed biraz gevşemiş, kendini bırakmış gibiydi. Beli kısa süre önce incinmiş olduğu halde Emîr Ahmed dipdiriydi.

Şırıltılı sesler çıkararak akan berrak bir dereciğin doğu kıyısında, Aleko dizginleri çekti, hem kendi atını hem de arkadaşlarını durdurdu.

— «Burada bir saat dinleneceğiz,» dedi. «Hemen bir ateş yakalım da, karnımızı doyuralım. Gün ışıyana kadar durup dinlenmeden yola devam edeceğiz.»

Çam, biraz uzakta yatan kof bir ağaç gövdesini kamasıyla parçalayıp getirdi. Çınar çalı-çırpı topladı ve çakmak polatını çakmak taşına vurup çıkardığı kıvılcımla avucundaki bir tutam kavı tutuşturdu. Bir iki dakika sonra, Mayıs akşamının serinliğini dağıtan, çökmekte olan karanlığın hükmüne son veren alevli bir ateş yanıyordu. Sekiz binek hayvanı, başlıkları alınmış, eğer kolanları gevşetilmiş olarak dere kenarına salınmıştı. Birazdan, dolu cağ torbalarından ikiser avuç dolusu yulaf yiyecek, yolun sonraki kısmına hazır olacaklardı. Emîr Mehmed, gözlerini kuşbaşı doğranan koyun etine dikmişti. Çam, kebap pişirmekte ustaydı. Eti kesişinden bile bu belli oluyordu. Azık çantalarından çıkarılan iri başlı soğanların soyulması, ekmeklerin dilim dilim kesilmesi işini de Çınar üstüne almıştı.

Emîr Ahmed, başını yere koymuş, yemek hazır olana kadar biraz dinlenmek amacıyla sırt üstü uzanmıştı. Kimseye açmak niyetinde değildi ama, beli çok acıyordu. Gözlerini yumup da kaşlarını ve yaşlı kemiklerini toprak ananın kucağına serbestçe bırakmağa hazırlandığı ânda irkildi.

Et doğrayan Çam birden durmuş, bıçağı bırakmış, başını dikmişti. Bir şey mi duymuştu ne?

Hemen hemen aynı saniyede, Çınar'ın elindeki kocabaş soğan da yere düşmüştü. İkiz kardeşlerin kuşkulu gözleri birbirini buldu. Başlar, birbirini onaylar gibi öne eğildi. Sonra Çam, yeniden et doğramağa, Çınar da soğan soymağa devam ettiler. Emir Ahmed'in bitkin vücudu birden dirilmiş, canlanmıştı.

— «Ne oluyor?» diye, yattığı yerden fısıltıyla sordu.

Çam, işini bırakmadan ve Aleko'dan yana bakmadan karşılık verdi:

— «Önemli değil. Gözetleniyoruz. Belki de bir köylüdür. Şimdilik farkına varmamış gibi yapalım.» Bunları, zor duyulur bir sesle söylemişti.

Marko, için için homurdandı:

— «Numara yapıyorlar... Bu iki ayı oğlu ayı, sırf benim iştahımı kaçırmak amacıyla anlaştılar, numara yapıyorlar.»

Emîr Ahmed'in buz gibi soğuk, bıçak gibi keskin buyruğu, mırıltı halinde duyulmasına rağmen eski çerçiyi kendine getirdi:

— «Saçmalama! Otur oturduğun yerde, çevrene hiç bakınma. Az önceki gibi etlere dik gözlerini ve yalanmağa, yutkunmağa devam et.»

Emîr Ahmed, bu gibi durumlarda Çam ve Çınar'ın asla şaka yapmayacaklarını iyi biliyordu. Ayrıca biliyordu ki, ikiz kardeşlerin burun, kulak gibi duyu organlarının olağan üstü keskin olmasından başka son derece gelişmiş sezgileri vardır.

«Kim olabilir?» diye düşündü. «Kim ve neden gözetliyor bizi? Nereden gözetliyor?»

İlk soluklanma molası sırasında düşman ordugâhından ayrıldığını gördükleri on-onikî kişilik Bizanslı

ve Haçlı kafilesini hesaba katmak istemiyordu. Çünkü onlar acele derlenmiş, tek binekli, ne yapacaklarını kesin olarak bilmeyen kimselerdi. O saatten bu yana Aleko ve arkadaşları on iki fersaha yakın yol almışlardı. Gördükleri kişiler taş çatlasa, altlarındaki binekleri gözden çıkarmış olsalar, yine de şu sırada en azından üç-dört fersah geride olmalıydılar. O halde başka biriydi şimdiki gizli gözetleyici. Belki de Çam'ın dediği gibi bir köylü... Zararsız bir yolcu... Kimbilir? Ama neden saklanıyor? Neden gizli gizli gözetliyor?

«Kim olursa olsun, yakalamalıyız onu,» diye karar verdi. «Yakalayıp sorguya çekmeliyiz.»

Basit, kolay uygulanır bir düzen tasarladı.

Esner gibi yapıp kollarını iki yana açtı, gerindi. Zıplayıp ayağa kalktı. Belinin acısı bıçak gibi işlemişti içine ama, belli etmedi. Üç adım ötedeki Çınar'ın yanına gitti. Bıçağı Çınar'ın elinden aldı. Soğan soyma işini üstlendiğini belli etti ve yüksek sesle buyurdu:

— «Şu hayvanları gece karanlığında başı boş bırakmayalım. Uzaklaşıp giderler de yarın sabah aramak, bulmak yorucu olur. Git toparla hepsini. Şuralara bir yere köstekle. Her birine biraz yulaf yedir.»

Sözlerinin arkadaşları tarafından rahatça duyulduğundan şüphe edemezdi. Ama o sözler, aslında gözetleyicinin kulağına gitsin diye söylenmişti. Bıyık altından, soğanları bırakıp doğrulamak üzere olan Çınar'a hitap etti:

— «Nerede bu herif?»

— «Burnumla sol kulağımın arası doğrultusunda, yirmi adım uzaktaki kalın gövdeli çamın gerisinde.»

— «Tek kişi mi?»

— «Beli.»

Marko ve Çam, ateşin iki yanında oturuyor ve bu konuşmalarla hiç ilgilenmezmiş görünmeğe çalışıyorlardı. İkisi de Emîr Ahmed'in ne yapmayı düşündüğünü çoktan anlamışlardı.

Çınar, yorgun, bezgin adımlarla dere boyundan yukarı doğru yürümeğe başladı. En yakındaki hayvanı yelelerinden tutup başını çevirdi, sağrısına bir şaplak indirdi. Sonrakine yaklaştı. Derenin akış yönüne doğru gittikçe, gizli gözetleyicinin bulunduğu yerden uzaklaşıyordu.

Dikkati ateş başına çekmek için, Emîr Ahmed, soğan suyu ile yaşaran gözlerini içliğinin kol yenine silerken Emîr Mehmed'e çıkıştı:

— «Gelip biraz yardım etsene be! Yata yata yorulmadın mı?»

Marko, döğüşmeğe hazır bir kurt gibi dişlerini gösterdi, ustasını tersledi:

— «Anam beni soğan soysun diye doğurmadı! Anlamam o tür işlerden.»

Aleko, bıçağı ve elindeki soğanı yere attı. Ayağa fırladı:

— «Ne bu senden çektiğim be? Ver yiyeyim, ört yatayım, bekle canım çıkmasın! Hiç bir işin bir ucundan tutmazsın. Madem öyle, kebabın yanında soğan yerine babamın derdini yersin!»

Emîr Mehmed sâkin sâkin sırıtıp karşılık verdi:

— «Kim demiş onu? Soyduğunuz soğanlar bana yeter de artar bile. Sen ve ötekileri başınızın çaresine bakın.»

Bu sözlere Aleko'nun gösterdiği tepki gerçeğe o kadar benziyordu ki, et doğramakta olan Çam, bir ân için iki eski ahbap-çavuş arasında kavga çıkacak sandı. Emîr Ahmed topuğunu yere vurup bağırdı:

— «Ya gelip kalan soğanları ayıklarsın, ya da gidip dere kenarında otlarsın. Çünkü çalışmazsan kebap da yiyemiyeceksin.»

Emîr Mehmed'in karşılığındaki öfke belirtisi de eşdeğerdeydi:

— «Cehenneme kadar yolun var... Sen de, kebabın da soğanların da yıldızdan yırak olun. Zaten o kokmuş etten yiyecek değilim. Aç kalırım daha iyi.»

Ağız dalaşı daha kimbilir ne kadar devam edecekti ama, Çınar'ın yaklaşan ayak seslerini duyup başlarını derenin karşı yakasına çevirdiler.

Dev yapılı genç, kulağında, çırpınıp duran bir adam taşıyordu. Adamın üstünde Bizans subaylarının giysileri vardı. Ağzı, Çınar'ın kocaman ellerinden biriyle sıkı sıkı kapanmış olduğundan sesi çıkmıyordu. Kolları ve bacakları ile kıvranıyor, kurtulup yere inmeğe çabalıyordu ama, boşunaydı.

Derenin doğu kıyısına geçmeden, Çınar, yakaladığı adamı atları sürdüğü yöne doğru taşıdı ve işaretle Emîr Ahmed'i yanına çağırdı. Anlaşılan, uzaktan bakan başka birileri daha varsa, sinsi gözetleyicinin yakalandığını görmesin istiyordu.

Aleko hemen seyirtti. Ayak bileklerine kadar yükselen suyu geçip Çınar'la tutsağının yanına vardı. Çınar, çok iyi bir sorgu yeri çekmişti. Birbirine bitişik iki ağacın gövdeleri, dere kıyısındaki üç kişiyi batıdan bakan gözlere karşı rahatlıkla gizleyecekti. Doğudan bakan olursa, hepsi bir arava toplanmış bulunan atların meydana getirdiği duvar görüşü engelleyecekti.

Bizanslı Subay orta boylu, tıknaz gövdeli, güçlü kuvetli bir adamcağızdı ama, Çınar'ın fırın küreği kadar iri eli altında kalan suratı hemen hemen bütünüyle örtülmüştü. Dizleri üstüne çökertilmiş, beli arkaya doğru kanırtılmış, boynu iyice gerilmişti. Az öncesine

kadar kurtulma çabası gösteren kolları, halsizce iki yanına sarkmıştı. Belki soluk almakta güçlük çekiyordu.

Aleko, tutsağın duyabileceği bir sesle, Rumca konuştu:

— «Şimdi ağzını serbest bıraktıracağım. Ama eğer bağırıp yardım istemeğe kalkarsan, gırtlağını deleceğim. Şaka yaptığımı sanma... Seninle oyalanacak vaktim yok.»

İşaret edip Çınar'ın adamı serbest bırakmasını sağladı. Bizanslı Subay horultulu, ciğerden gelen seslerle solumağa başladı. Yüzü kararmıştı. Kalın kaşları altındaki siyah gözleri ve zeytinyağı rengindeki göz akları yuvalarından fırlamıştı. Dehşet ve korkuyla, titreyerek Aleko'nun avucundaki ince uzun, keskin bıçağa baktı. Çınar'ın ellerini ensesinde hissedince öne doğru eğilip yalvardı:

— «Canıma kıymayın... Ne yaparsanız yapın, canıma kıymayın...»

— «Kıyım kıyım kıyılasın,» diye Emîr Ahmed Türkçe karşılık verdi. «Canın bu kadar tatlıydı da buralara kadar arkamızdan gelip bizi neden izliyordun itoğlu it?»

Sonra Rumcaya döndü:

— «İki seçeneğin var. Ya soracaklarıma doğru dürüst, katkısız ve eksiksiz karşılıklar verirsin, ya da yalan-dolanla beni oyalamağa kalkarsın. Birinci halde tutsağım olursun, hattâ belki seni serbest bırakırım, çeker gidersin. İkinci halde ise işkenceye başlangıç olmak üzere önce dilini keserim. Bağışladığım bu fırsatı iyi kullan. Yoksa, söyleyeceğin bir tek küçük yalanı düzeltmeğe vaktin olmayacak. Dilsiz kalacaksın.»

Bizanslı Subayın bütün vücudu yaprak gibi titriyordu. Yapısının bütün hücrelerini doldurup taşıran korku, derisinden dışarı sızan tere berbat bir koku ka-

rıştırmaktaydı. Dişleri birbirine vuruyordu. Büyülenmiş gibi, bakışlarını Aleko'nun gözlerinden ayıramıyordu. Türk Emîrinin, dediğini yapacak bir adam olduğundan kuşkusu yoktu. Güçlükle kekeledi:

— «Sorunuz... Tanrı tanığım olsun, ne biliyorsam hepsini söyleyeceğim.»

— «Peki,» dedi Emîr Ahmed. «Adından, rütbenden ve birliğinden başla.»

— «Adım Petro Yorgidis. Rütbem yüzbaşı. Amiral Manuel Butumites'in tümeninde istihkâm subayıyım.»

— «Burada ne arıyorsun?»

— «Emîr verdiler, Yüzbaşı Bagrat'la ve bir düzine kadar Haçlı ile birlikte geldim. Müfreze komutanı Bagrat olduğundan, onun verdiği görevi yerine getiriyordum.»

— «Nedir o görev?»

— «Sizi gözetlemek. Uyuduğunuz zaman, kuş sesi çıkararak Bagrat'la yanıdakileri buraya çağıracaktım.»

— «Onlar nerde şimdi?»

Bizanslı kıpırdandı. Boynunu mengene gibi sıkan Çınar'ın parmakları başını oynatmasına izin vermiyordu. Ayrıca dev Türk erinin dizi, adamın beline dayalıydı. Burnuyla kuzey batıya doğru bir yeri gösterdi.

— «Şu tarafta. Yüz-yüz elli adım uzakta küçük bir tepecik var. Onun gerisinde bekliyorlar.»

— «Bizim burada olduğumuzu nereden biliyordunuz?»

— «Güney kapısından göstermelik bir çıkış yaparak bir kaç haberciyi doğuya doğru kaçıracağınızı Bagrat haber almış. Alel acele arkanıza düştük işte.»

— «Bagrat bu haberi kimden almış?»

Tutsak boynunu büktü. Ağlamaklı bir sesle:

— «Bilmiyorum,» dedi. «Bu gibi işlerden ben hiç

anlamam. Bagrat denen alçak yola çıkacağı sırada en yakındaki Bizans subayı bendim. Butumites emir verdi, onunla birlikte geldim.»

Emîr Ahmed'in, Bizanslıya dehşet veren yüzü gerildi. Kaşları çatıldı.

— «Yalan!»

Bizanslı kendini yere attı. Başını toprağa, Aleko'nun ayakları altına uzattı, hıçkırdı:

— «Karımın—— ve tek yavrumun—— ölülerini öpeyim ki yalan söylemiyorum. Ben bu işlerden hiç — hiç anlamam. Basit bir —— mancınık mühendisiyim. Bu maceraya bahtsızlığım yüzünden sürüklendim.»

Aleko, tam anlamıyla kanmış değildi ama, Bizanslının doğru söylediğini kabul ederek soruşturmayı sürdürdü:

— «Bizim altımızda yedek atlar vardı ve hiç dinlenmeden yol aldık. Burası İznik surlarından aşağı yukarı on iki fersah uzakta. Oysa siz, bizden sonra yola çıktınız ve yedek hayvanlarınız da yoktu. Nasıl oldu da önümüze geçebildiniz?»

Yüzbaşı bu sorunun karşılığını akla yakın bir biçimde verebildi:

— «Bagrat bu bölgeyi avucunun içi gibi biliyor. Geçen yıl ve daha önceki yıllarda buralarda köylü kılığında çok gezmiş, dolaşmış. Anayola çıkan kestirme geçitleri öğrenmiş. Sonra... Bizim de yedek atlarımız vardı.»

— «Yoktu!» diye Aleko yalanladı. «Ordugâhtan ayrıldığınız sırada sizi bir tepeden gözetliyorduk. Yedek hayvanlarınız yoktu.»

— «Yanımızda götürmedik. Bagrat her şeyi düşünmüş, çok önceden tedbirler almıştı. Yolumuz üzerindeki iki Rum köyünde, dinlenmiş, dipdiri hayvanlar bizi bekliyordu.»

Emîr Ahmed sunturlu bir küfür savurdu. Bagrat denen bu adam, anlaşılan çok tehlikeli biriydi. Ve Bizans, imkânlar nisbetinde, İznik'in doğudaki Sultan'la haberleşmesini önlemek için gereken her şeyi yapmıştı.

— «Kim bu Bagrat?» diye ilgiyle sordu.

— «Yakından tanımam. İki-iki buçuk yıldır Saray çevrelerinde görevli. Ne iş yaptığını pek bilen yok. Aslının Ermeni olduğunu duydum. Şeytana külahını ters giydirecek kadar kurnaz olduğu suratından anlaşılır. Zaman zaman bizzat İmparator tarafından kabul edildiği söyleniyor. Şimdi de Batumites'in yanından hemen hiç ayrılmıyor. Rütbesi yüzbaşı ama, çalımından geçilmez.»

Aleko gözlerini kısıp tutsağı tepeden tırnağa süzdü. Gerçi suratı asıktı ve adamı daha da çok korkutmak amacıyla gözlerinden ateş saçıyordu ama, aslında düşünüyordu: ne yapmalıydı bu durum karşısında? Çok değerli olan zamandan bir parça daha harcamayı, hatta zayiatı göze alıp Bagrat'ın bulunduğu yere bir baskın mı vermeliydi, yoksa——. Yoksa hemen toparlanıp yola devam mı etmeliydi? Çabuk karara varmak zorundaydı. Vardı da.

— «Karanlıkta o tepenin gerisine kadar görünmeden gidip şu heriflerin atlarını ürkütebilir misin?» diye, Çınar'a sordu.

Çınar duraklamasız karşılık verdi:

— «Daha da iyisini yaparız. Çalarız atların hepsini, yanımıza katıp götürürüz. Ama neden baskın yapmayı tasarlayanları baskına uğratıp da hesaplarını görmüyoruz?»

— «Bu benim de aklımdan geçti,» diye Emîr içini çekti. «Şu, Bagrat denen böğür itini yakalamak, iki satır aşnalık etmek isterdim. Ama gözüm kesmedi Çı-

nar. Bire karşı üç-dört kişiyle vuruşmaktan çekindim. Çekindim, çünkü sonucun ne olacağı belli olmaz. Aramızdan biri yürüyüş hızımızı azaltacak bir yara alsa, görevimiz aksar. Oysa atlarını ürkütüp dağıtırsak, en azından üç-dört saat zaman kazanmış oluruz ki, o kadarı da bize yeter.»

— «Buyruk senin,» diye Çınar doğruldu. «beyim» demeyi yine unutmuştu. Ancak iki saniye sonra aklına geldi ve ekledi. «Beyim...»

Tutsağı da ayakları üzerine kaldırmıştı.

— «Bu su sıçanını ne yapacağız? Burnunu sırtına çevirip topuklarını ensesine katlayalım mı? Yoksa pis canını bağışladın mı?»

Emîr Ahmed Bizanslı Subayın kolunu sıkı sıkı tuttu.

— «Burada kalsın,» dedi. «Öldürülmeğe değer birine benzemiyor. Üstelik söz de vermiş bulundum. Hemen Çam'ı yanına al, git şu işi bitir. Çok dikkatli ol. Baktın ki atları yanlarında tutuyor ve iyi muhafaza ediyorlar, kendini göstermeden geri dön.»

Tutsağı sucuk gibi sıkı sıkı bağlamış ve en karanlık ağaç dibne uzatmışlardı. Atların hepsini bir araya toplamış, kolanları sıkmış, başlıkları takmışlardı. Yirmi adım kadar uzakta, sözde közünde kebap pişirmek amacıyla yakmış oldukları ateş hâlâ yanıyordu. Bir sahan içinde doğranmış etler, yerde de yarısı soyulmuş soğanlar duruyordu. Karın doyurmayı bir süre için ertelemek zorundaydılar. Çam ve Çınar kardeşlerin dönmesini bekliyorlardı. Birer ayakları üzengideydi. En küçük bir tehlike işareti alsalar, bineklerinin sırtına atlayacak ve arkalarına bakmadan, anayolu izleyerek doğuya doğru uzaklaşacaklardı.

Marko dişlerini sıka sıka söylendi:

— «Yani başları derde girerse Çam'la Çınar'ı bırakıp kaçacağız ha? Öyle mi?»

Aleko istifini bozmadan onayladı:

— «Öyle.»

— «Bunca yıllık dostlarımızı, bize kardeşten yakın arkadaşlarımızı ——»

— «Kısa kes... Burada saklambaç oyununda değiliz. İş başındayız.»

— «Sen kısa kes! Sultana gidecek olan mektup sende... Uşakların başı derde girerse ben sürüp yanlarına varacağım. Onların yazgısı neyse, benimki de o olacak. Sen atları yanına katıp kaçarsın.»

Emîr Mehmed'in laf olsun diye konuşmadığı sesinin titremesinden belliydi. Aleko ister istemez telaşlandı. Ayağını üzengiden çekip atının sağrısını dolaştı ve eski çırağının yanına geldi. Kolundan sertçe çekip yakasına sarıldı.

— «Beni dinle!» diye çıkıştı. «Buyruğumda olduğunu unutuyorsun! Sana laf yetiştirecek vaktim yok. Ne dersem onu yapacaksın.»

Marko'nun gözlerinde beliren nem, uzaktaki ateşin kirli sarı ışığında pırıldadı. Seyrek, sert, kara kıllarla kaplı çopur suratında, güzellik kurallarına aykırı bir yücelik, bir soyluluk vardı. Boğuk boğuk, özür diledi:

— «Bağışla beni Aleko!.. Bu kez durum değişik. Çam'la Çınar'ın kanları benim kanıma karışıktır. Canları benim canımdan kutsaldır. Allahın birliği ve Muhammed'in O'nun Hak elçisi olduğu üzerine and içerim ki, eğer onların başlarına bir şey gelirse ya burada kalıp öçlerini alırım, ya da yanı başlarına cansız uzanırım. Zorlama beni...»

Emîr Ahmed'in çelik gibi kavrayan parmakları

usul usul gevşedi. Marko'nun yakası ve kolu serbest kaldı.

Bir süre iki ahbapçavuş birbirlerinin gözlerinin taa içine baktılar. Alako'nun da içinden ağlamak geliyordu ama, kendini toparlayıp gülmeyi başardı:

— «Çelem aşa girse yağ oldum sanırmış,» dedi. «Ahmak börk giyse bey oldum sanırmış. Sultanımız sana beylik verdi, vermesine ya, boşuna... Ulu Tanrı kullarına akıl dağıtırken sen değirmende karpuz öğütmeğe gitmişsin.»

Dolaşıp tekrar atının yanına vardı, sol ayağını üzengiye taktı, sözlerini sürdürdü:

— «Ne halin varsa gör. Gönlünü daha çok kırmamak için sana, Beylerbeyi'ne verdiğin sözü hâtırlatmayacağım.»

— «Verdiğim sözü unutmadım,» diye Emîr Mehmed diklendi. «Ama İnşallah sen de o konuda konuştuklarını unutmamışsındır.»

Aleko karşılık vermedi. Kuzey batı tarafından, karanlıkların içinden gelen ve yaklaşan nal seslerini dinliyordu. Tek değil, en azından on-on iki at, üzerlerine doğru koşmaytaydı.

Kimdi bu gelenler? Çam ve Çınar Haçlıların hayvanlarını önlerine katmış kaçırıyorlar mıydı, yoksa——

Dere kenarında yanmakta olan ateşin aydınlattığı alana önce Çınar girdi. Kır donlu, kadana kırması bir hayvana binmişti. Arkasından, al, doru, yağız, kır bir sürü hayvan koşuyordu. En arkadan da, başka bir kadana kırmasını süren Çam geliyordu. Sığ derenin sularını köpürterek ana yola çıktılar. Çınar, kır atının başını çevirip Emîrlere doğru sürdü ve yere atlamadan Aleko'ya seslendi:

— «Durmayalım beyim. Herifler kudurmuş gibi

ardımıza düştüler. Solukları kesilmeden buraya varmaları işten değil.»

Aleko çoktan binmişti. Marko'ya baktı, ama onu atının üzerinde göremedi. Her işin yoluna girdiğini görür görmez açlığı depreşmiş olan göbekli Emîr, içinde doğranmış kebaplık et bulunan sahanı yerden almış, yarı soyulmuş soğanları toplayıp toplayıp koynuna dolduruyordu.

— «Bırak onları Budala!» diye Emîr Ahmed haykırdı. «Atla hayvanına çabuk.»

Marko aldırmadı. Son soğanı da koynuna yerleştirdikten sonradır ki hayvanına bindi ve ayaklarını üzengilere geçirip dizginleri topladı. Bir yandan homurdanıyordu:

— «Elin kıçı kaysaklı gâvuruna gürül gürül yanan bir ateş bıraktığımız yetmezmiş gibi bir de hazır yemek mi ikram edecektik? Domuzun fışkısını yesinler. Benim karnımdaki gurultu, onların burunlarındaki öfkeden baskındır.»

Çam, önüne kattığı düşman bineklerini sürerek çoktan anayol boyunca doğuya doğru uzaklaşmıştı. Emîr Mehmed, Emîr Ahmed ve Çınar da yedeklerini çekerek onu izlediler. Fazla acele etmiyorlardı.

— o●o —

Hamamın bir köşesinde dikilip duran İngiliz John, sıkıntıyla esnedi. Sudan ve yıkanmaktan nefret ederdi. Pis kokmamak için, hanımının tartışma götürmez emrine uyarak arada bir yıkandığı olurdu da, sıcak suya ve hele hele Bizanslıların kullandığı o çiçek kokulu, köpük köpük köpüren sıvılara yüz yıl yaşasa alışamayacaktı.

Diken gibi sert, kara kıllarla kaplı gövdesi, boncuk boncuk terlemişti. Beline sarılı peştemal, nemden

derisine yapışmıştı. «Öff...» diye düşündü. «Bu sıcak, buğulu yere girip bunca zaman beklemenin de yıkanmaktan hiç farkı yok.»

Aslında yaptığı iş zor değildi ama, zaman alıyordu işte. Vareng savaşçısı yorgundu. Bir ân önce yatıp uyumak istiyordu. Bunun için hanımından izin alması gerekirdi.

Kurna başındaki tahta kürsüye oturmuş bulunan Yolanda, son iki tas sıcak suyu da omuzlarından aşağıya döktükten sonra doğruldu. Duvara dayalı duran aynanın karşısına geçti. Buğuları eliyle iyice sildi ve yüzünün, boynunun, göğüslerinin pembe-beyaz aksini uzun uzun inceledi.

Hamam şöyle dursun, bir dere kenarında durup ayaklarını suya sokmayı bile düşünmezdi eskiden. Yıkanıp arınmayı Bizans'a geldikten sonra öğrenmişti. Ve şimdi, iki üç günde bir sıcak sularla ve köpüklü, hoş kokulu sıvılarla vücudunu ovmadan yapamıyordu.

John, hanımını yandan ve biraz geriden görüyordu. Yolanda'nın ince, biçimli vücudu çırılçıplaktı. Nemli saçları başının üstünde toplanmıştı. Pürüzsüz derisi, üzerinde şebnemlerin parladığı bir gül yaprağına benziyordu. Ama bu görünüş paralı askerde en küçük bir heyecan uyandırmıyordu. Kadınlara hiç ilgi duymazdı o...

Hanımının bir işareti üzerine, yanı başındaki askıdan bol tüylü havluyu aldı ve ilerledi. Güzel vücudu yumuşak kumaş parçasına iyice sardı. Küt parmaklı kocaman elleriyle kurulamağa başladı. Köpüren sıvının hamam bölmesini dolduran kokusu genzine geliyor, yabani Vareng subayını aksırtacak gibi oluyordu. «Ne bu benim çektiğim çile yahu...» diye sessizce yakındı. Başka hizmetlerin hiçbirine bir itirazı yoktu ama, haftada iki üç kez buğulu hamamlarda saatler boyu beklemek,

kan ter içinde kalmak ve o çiçek kokularına katlanmak güç geliyordu İngiliz John'a.

Kurulama işi bitince kadını kucağına aldığı gibi dışarıya çıkardı. Yatak odasının öbür ucunda bulunan karyolaya götürdü ve havluyla birlikte yüzükoyun yatırdı. Şimdi, kendisinden beklenen ikinci hizmet başlıyordu. Baş ucu masasından aldığı bir kutudan, pembe renkli, kokulu bir pudra çıkardı, avuçlarına döktü.

Yolanda'nın Bizans'ta edindiği bir alışkanlık da, masaj yaptırmaktı. Başkentteki konağında bulunduğu zamanlar, bu iş için gerçekten yetenekli olan oda hizmetçisini kullanırdı ama, görevle dışarda bulunduğu sıralarda John'dan yararlanıyordu. Kontes, iri yarı muhafızının korkulacak bir yanı olmadığını iyi bilirdi. Onun gözünde İngiliz John, ruhsuz, beyinsiz bir köleydi. Hem uşak, hem muhafız hem de oda hizmetçiliği yapabilecek kadar da becerikli bir köle...

Aylardan beri sık sık yaptığı bir iş olduğundan, Vareng savaşçısı hanımına masaj yapmakta oldukça ustalaşmıştı. Kalın, küt parmakları hızla hareket ediyor, kulunç kaslarını yumuşatıyor, omuzlara uzanan damarları gevşetiyor, dolaşımın rahatlamasını sağlıyordu. Yarım saatten fazla bir süreyle, boydan boya bütün vücudu pudralı elleriyle ovdu, ovdu. Artık gözlerinden uyku akıyordu ama, görevini de tamamlamıştı.

Islak havluyu çekip, Yolanda'nın çıplak gövdesini ipek yatak örtüsüyle iyice örttü. Baş ucu masasındaki üç kollu şamdanı bir üfleyişte söndürdü. Saygı dolu bir sesle sordu:

— «Başka bir emriniz var mı Kontes?»

Yolanda teşekkür etti:

— «İyi geceler John. Yarın sabah erken uyanmayacağım.»

İngiliz, ayak parmaklarının uçlarına basarak kapıya

gitti. Oradan kendi yatak odasına geçiliyordu. Geceleyecekleri yerlerde hep bu düzene uyarlardı. İç içe iki yatak odası bulamadıkları zaman, Vareng teğmeni, hanımının oda kapısı önünde, sadık bir köpek gibi kıvrılıp uyurdu.

Aleksis, perdeleri biraz aralık duran pencereden iki adım uzaklaştı ve ellerini göğsüne bastırdı. Yüreği küt küt atıyordu. Yumrukları sıkılıydı. Kimbilir kaçıncı kez, deli gibi sevdiği kadını böyle gizlice seyrediyordu. Yolanda'yı çıplak seyretmek, hele onun vücuduna o İngiliz'in iğrenç ellerinin dokunduğuna tanık olmak, Aleksis'i çileden çıkarıyordu.

«Bütün güzelliklerini bir sapığın gözleri önüne seriyor... Her yanını ona elletiyor!» diye dişlerini gıcırdattı. «Ve ben, hiç utanmadan, bu dehşet verici sahneleri seyredebiliyorum. İstesem zora baş vuramaz mıyım sanki? Şimdi... Hemen şimdi bir kaç adam gönderip Vareng'i yatağında gebertmek zor iş mi? Sonra da Yolanda'nın koynuna girmek ve... ona sahip olmak?»

Ürperdi. Belki de eninde sonunda bu yola başvuracaktı. Ama belki de kadını aşka zorlamaktan hiç bir sonuç alamayacaktı. Kadında böyle bir hava —— kendine özgü öyle bir gurur seziyordu ki... Üstelik, şimdilik hem Kontesin hem de sapık kölesinin hizmetlerine çok ihtiyacı vardı.

Konuyu: «sakın kadın da John gibi, yalnız kendi cinsine istek duyabilen hastalardan olmasın?» diye biraz kurcalamak istedi. Ama, olacak iş değildi bu. Gerçi Vareng'in durumu su götürmez bir gerçek olarak en kesin delillerle rahatça ispat edilebilirdi ama, Yolanda'nınki değişikti.

Tam tersine, Kontes'in bir zamanlar aşırı ateşli bir dişi gibi davrandığını herkes gibi Aleksis de bilirdi. Bu, Kont de Valera'nın ölümünden önceki durumdu.

Bizans sarayı çevrelerinde, Kontes de Valera'nın oynaklığı dedikodulara yol açmıştı.

Kont Hubert de Valera, bir zamanlar İngiltere Kralı II nci William Rufus'un hizmetindeydi. Istilacı Normanların yerli Angl ve Saksonlardan nefret etmelerine ve onları aşağılamalarına rağmen Hubert, bir Sakson baronunun kızı olan Yolanda'ya gönlünü kaptırmıştı. Baron Andrew ise, bir Norman olduğu halde kızının hâtırı için Hubert'i damatlığa kabul etmişti. De Valera Kontu, tahmin edileceği gibi Kral Rufus'un gözünden düşmüş ve kayınbabasının uyarması ile genç eşini de yanına alıp İngiltere'den kaçmak zorunda kalmıştı. Baron Andrew, kızı ile damadını Flanders'de bulmuş ve İngiltere'den mümkün olduğu kadar uzağa gidebilmek bakımından onları Bizans'ta yerleşmeğe kandırmıştı. Bizans'ın kapıları, her ne suret ve sebeple olursa olsun, batı'dan gelen bütün silahşörlere her zaman açıktı. Kont ve Baron, Bizans Vareng birliklerinde üst kademe komutanlıklarına atanmış ve İmparator Aleksis'e yararlı hizmetlerde bulunmuşlardı. İki yıl önce, Bulgarlara karşı girişilen bir askerî harekât sırasında hem Hubert hem de Andrew öldürülünce, Yolanda dul ve kimsesiz kalmıştı.

Kocası ile babasını bir ânda yitirmek, Yolanda'yı çok etkilemişti. Eski hoppa ve oynak kadın durgunlaşmış, kendine gelmiş gibiydi. Kocası ile birlikte İngiltere'den gelen ve ölümüne kadar Kont'un en sadık adamı olarak hizmette bulunan Vareng Teğmeni John'u, İmparator'un özel izniyle konağına muhafız olarak almıştı. Konak, Bizans surları dışında, Anemas burcu karşısında, geniş bir bahçenin içindeydi. Yolanda, Bizans çapında bile zengin sayılabilecek bir dul olmuştu. İngiltere'ye dönmesi için hiç bir sebep yoktu. Emektar bir Bizans komutanının kızı ve bir diğerinin de eşi ol-

ması bakımından, Aleksis genç kadına yüklü bir maaş bağlatmıştı. İstese yeniden evlenebilir, bir yuva kurabilirdi. Daha da iyisi, istese Imparatorun metresi olur, binlerce Bizanslı soylu kadını hasetten çatlatırdı. Ama genç dulun gelecek için tasarıları değişikti.

Yolanda, Doğu Roma İmparatorluğunun dünyaya dal budak salmış olan geniş haberalma teşkilatı içinde bir görev almak niyetindeydi. Başlangıçta Aleksis, kadının bu yöndeki dileğini geçici ve fantazi bir heves olarak değerlendirmişti ama, kuşkusuz onu kıramamıştı. Şimdi, İmparatorluğun yüzlerce usta casusu arasında belki en önemlisi Yolanda olmuştu. Türklere karşı çalışmağa başlamadan önce, Balkanlarda ve Doğu Avrupa ülkelerinde birçok başarılı hizmetlerde bulunmuştu. Aleksis, sevdiği kadının casusluk alanındaki şeytani buluşlarına ve serinkanlılığına hayrandı. Nitekim, Yahudi Nesim'in bir Bizans casusu olarak İznik sarayına sokulması düzenini de Yolanda kurmuştu. Hele Nesim'in kuşatılmış olan kentten dışarıya rahatça haber gönderebilmesi için bulduğu usul, Kontes'in baş eseriydi.

Aleksis, her gün artan tutkusuna karşı Yolanda'dan bir karşılık görmedikçe, giderek onu kendi gözünde bir tanrıça mevkiine yükseltmişti. Cinsel sapık olan teğmen John'un genç kadınla böylesine içli dışlı olmasına ise akıl sır erdiremiyordu.

Vücudunu ve ruhunu uykunun her şeyi unutturan kanatlarına terk etmeden önce, Yolanda da İmparatoru düşünüyordu.

«Bu geceki hali her zamankinden daha ateşliydi,» diye ürpererek geçirdi içinden. «Biraz daha ısrar etseydi eğer... Belimi biraz daha sıkı sarsaydı... Ateşli dudaklarını ağzıma sürmekte biraz daha ısrar etseydi, direncim kırılacaktı.O zaman İmparator, karşılığında hiç bir şey ödemeden bana sahip olabilirdi.»

Öyle bir gelişme halinde cereyan edecek olayların safhaları hayalinde canlanınca tatlı tatlı ürperdi. Oysa Aleksis, aslında hiç de yakışıklı ve güçlü bir erkek değildi ve Yolanda elbette yakışıklı ve güçlü erkekleri yeğ tutardı. Ama Aleksis'den önce hiç bir erkeğin yatağına girmemeğe kararlıydı. İmparator, sevdiği kadının erişilmezliği konusundaki saplantısından kurtulmamalıydı.

Soğuk kadın numarasına daha ne kadar süreyle devam edebileceğini bilmiyordu. Sağlıklı, derisi ve yüreği bitip tükenmez isteklerle dolu bir kadındı o... Şimdiki tutumunu devam ettirebildiği oranda amacına yaklaşacağını hesaplıyordu. Amacı, güzelliğini mümkün olduğu kadar pahalıya satmak, iyi bir pazarlık yapmadan Aleksis'e teslim olmamaktı. Bizans İmparatorlarının her zaman metresleri olmuştu ve İmparatorun metresi olmak, Bizans'ta çok önemli bir mevkiydi. Ama o kadarı Yolanda'ya yetmiyordu.

John'un kolları arasında, yarı çıplak bir halde hamamdan yatak odasına geçerken, yan gözle perdeleri aralık duran pencereye bakmış ve Aleksis'in gölgesini görmüştü. Aylardan beri, sarayda veya İmparator'un yakınlarında bir yerde geceledeği zamanlar gözetlenmekte olduğunun farkındaydı. Seven erkeğin bu aşırı hırs ve ilgisi, kadının kadınlık gururunu okşuyordu. Ayrıca, Aleksis'e bir cins işkence uygulamaktan da zevk alıyordu. Bu işte araç olarak kullandığı John'la tam bir anlaşma içindeydi. İngiliz, sanki Yolanda'ya hizmet için yaratılmıştı. Kontesin elindeki imkânlar, cinsel sapık hizmetkârı ona sıkı sıkıya bağlamıştı.

Aleksis, sevdiği kadınla Vareng teğmeni arasındaki yakınlığın sebebini esrarlı bulmakta yerden göğe kadar haklıydı. Bu esrar, belki de hiç bir zaman çözülemeyecek, kanlı bir dizi bilmecelerle yakından ilgiliydi.

II. Yurt mu Millet mi ?

De ki: «mülkün sahibi olan Allahım! Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden çekip alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltırsın. İyilik elindedir... Doğrusu Sen, her şeye Kaadirsin.»

KUR'ÂNI KERİM, Âl-i İmrân Sûresi, 26 ncı Ayet

Kolları ve bacakları kurşun gibi ağırlaşmıştı. Güçlükle hareket edebiliyordu. Altındaki cins, doğru aygır, duyarlığını ve çevikliğini yitirmişti.

Toz bulutu yüzünden çevresini göremiyor, rahat soluk alamıyordu. Dikkatini, belli bir konu veya fikir üzerinde toplayamıyordu. Düzenli ve kapsamlı düşünemiyordu. Tam karşısında, sakallı bir düşman duruyordu. Neden dost değil de düşman? Bilmiyor, anlamıyordu. Gülüp duruyordu adam, çenesinden kan rengi şarap damlayarak. Ama iri iri açılmış gözlerinde iyi niyet okunmuyordu. Dişleri sivri sivriydi. Elindeki kocaman, keskin savaş baltasını başının üstüne kaldırmıştı. Vuracaktı. Yüzü, ilk bakışta başka insanlarınkine benziyordu ama, yine de izahı güç bir başkalığı, bir sevimsizliği vardı.

Ötede, ötelerde, görüşü engelleyen toz bulutunun altında, birbirinin kanına susamış bir yığın gölge boğuşuyordu. Herkes öldürmek, kesmek, ezmek ve yere sermek istiyordu. Herkes canavarlaşmıştı. Silahların

birbirine ve silahların canlı gövdelere vurması, tüyler ürpertici, çığlıklı, iniltili ve ağıtlı bir uğuldamaya sebep oluyordu.

Bir de o koku... Yaralan ve doğrananlardan olduğu kadar, yaran ve doğrayanların da gövdelerinden yayılan; insanın iyilik ve güzellik maskesini yırtıp altındaki lekeli gerçeği zorla açığa çıkarken koku... Kanın, terin, kinin, korku ve nefretin ortak iğrençliği.

Yürekten, oradan kaçmayı, uzaklaşmayı istiyordu. Gördüklerini görmemek, duyduklarını duymamak, koklaklarını koklamamak için içtenlikle çırpınıyordu. Nasıl olduğunu anlamadan dileğine kavuştu. Bir de baktı ki, yemyeşil çimenlerle kaplı, gözün alabildiği kadar uzanan bir düzlükte yapayalnız kalmış... Şimdi gün ışığını görebiliyor, ciğerlerine temiz havayı çekebiliyordu. Otlar ve çiçekler üzerinde uçuşan böceklerin vızıltısını zevkle dinleyebiliyordu. «Ohh...» dedi. «Sana sonsuz şükürler olsun Yüce Tanrım...»

Ama ikinci bakışında o güzelim çimlerin üzerine serptirilmiş sayısız cesetleri gördü, irkildi. Çoğu parça parça edilmiş kadın, erkek ve çocuk ölüleri... Biraz uzakta, kömürleşmiş enkazından göğe isli dumanlar yükselen köy... Yanmış, yıkılmış bir dizi yuva...

Yine kaçmak istedi, Yürekten istedi. Ama uyanmak üzereydi. Kaçamayacağını, dehşetin çevrede değil, kendi içinde olduğunu hâtırlayacak kadar ayılmıştı.

Silkindi. Kan ter içinde uyandı. Kalbinin sesini gırtlağında duyuyordu. Doğrulup yatağın içine oturdu. Düşle gerçek arasındaki bocalama süresini azaltmağa çalıştı. Oda, zifiri karanlıktı. Dirseğinin dibinde, Emine, düzenli soluk alışlarıyla hayatın ve mutluluğun belirtisi olduğunu seslenlyordu. Yakınlardaki bir câmiden, sabah ezanı okunmağa başlamıştı.

Yastığın yanındaki peşkiri alıp alnını, boynunu kuruladı. Heyecanı ve sıkıntısı daha en azından yarım saat sürecekti. Kaç kez denemişti... Karasu baskını gününden beri aynı korkulu düşü bu kimbilir kaçıncı görüşüydü.

«İnsanların öldürülmesine sebep olan bir iş yaptım ben!» diye tekrar düşündü. «Bununla da kalmadım, kendi ellerimle bir hayata son verdim. Başka bir canlının canlı bir uzvunu kestim.»

Aylardır duymakta olduğu vicdan âzabını hiç kimseye açmamıştı. Açamazdı... Yer yüzünde derdini anlayabilecek, deva bulabilecek bir kişi bulunduğunu hiç sanmıyordu. Bilginler sadece bilgin, askerler ise sadece asker kişilerdi. Askerler gibi davranmış bir bilginin halinden hangisi anlayabilirdi ki? Bütün varlığını insan hayatını kurtarmağa adamış bir hekimin tek amacı olması gerekirdi: iyileştirmek... Tanrı'nın yer yüzüne indirdiği son Kitapta ne yazıyordu: **«Kim bir kimseyi, bir kimseye veya yer yüzünde bozgunculuk yapmağa karşılık olmadığı halde öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur... Kim de, bir kimseyi iyileştirirse, bütün insanları iyileştirmiş sayılır.»**

İyileştirmek... Bu, o talihsiz güne kadar Laçin'in yalnız tutkusu değil, Allah'a karşı yüklenmiş olduğu asıl görevi, sorumluluğuydu. Bir derdin dermanını bulmak, bir illeti gidermek için nice geceler uykusuz kalmış, nice günler uğraşıp didinmiş, göz nuru dökmüştü. Birbirini izleyen başarılarından nasıl da gurur duyardı. Gururun haram olduğunu bile bile... İyileştirmek... Bu, Laçin'in Allah'a yakın olabilmek için seçtiği yoldu, yöntemdi. Ama aynı Laçin, hiç bir ölümlünün iyileştiremeyeceği kadar hastaydı şimdi. Çünkü kendi eliyle, iyileşmeyecek yaralar açmış, açılmasını buyurmuştu.

Kitap, bir kimsenin bir kimseye veya yer yüzünde bozgunculuğa karşılık olması şartı ile öldürülmesini hoşgörü ile karşılar gibiydi, ama hayatına son verilecek kişinin suçluluk derecesini tesbit yetkisini kime vermişti? Öldürmeyi göze alana mı? Kaatil, önce öldürmeğe karar verip sonra işleyeceği günaha bir bahane mi arardı, yoksa serinkanlılıkla durumu muhakeme edip sonra mı çetin yargıya varırdı? Kendisi nasıl yapmıştı? Durumu serinkanlılıkla muhakeme etmiş miydi? Yoksa... Yoksa etkisi altında kaldığı bir iki sahnenin geçici sersemliği ile hemen saldırıya mı girişmişti? Başarısı övüle övüle bitirilemeyen, dillere destan olan o pusu ve baskın hareketi askerî bir davranış mıydı yoksa tıbbî mi?

Ölüm yargısı, yargıların en çetiniydi. Ömür boyu tecrübe edinmiş kadılar bile, bir insanın hayatına son vermeyi yargılamadan önce çok düşünür, taşınırlardı. Kendisi öyle mi yapmıştı?

«...bütün insanları öldürmüş gibi olur...» Bu da çetin bir yargıydı ama, tartışılması mümkün olmayan bir yargıydı, çünkü Allah'ın buyruğuydu.

«Hiç bir zaman bağışlamayacağım kendimi,» diye içini çekti. «Bağışlayamayacağım. Benim durumumda bir suçluyu, Tanrıdan başka hiç kimse bağışlayamaz.»

Artık aylardan beri, başarılı, şifa dağıtan, iyileştiren bir hekim olmakla övünemiyordu. Gerçi neler hissettiğini kimselere sezdirmeden işine devam ediyordu ve o bunalım gününden bu yana birçok hasta ve yaralıya elinden geldiğince yardım etmişti ama, içindeki eski, coşkulu isteği çoktan yitirmişti.

Dışardan bakanlar ondaki köklü değişikliği farkedemiyorlardı. Laçin, suçluluk hissinin ağır baskısı altında kıvranıyordu. Yaptığından hem utanıyordu hem de pişmanlık duyuyordu. Bir insan olarak, insanoğ-

lu'nun belirli şartlarda neleri göze alabileceğini kendi üzerinde denemek ve öğrenmek bahtsızlığına uğramıştı. Önceleri o kadar sevdiği insandan ve bir insan olarak kendi öz yapısından korkuyordu. Oysa korkunun güven yokluğundan ibaret olduğunu iyi bilirdi. Insan'a olan güveni, kendi zayıflığını ölçebildiği derecede azalmıştı. Bu yüzden, hastalarını iyileştirmeğe çalışırken, ödenmesi mümkün olmayacak kadar büyük bir borcun çok küçük bir taksidini vermiş gibi gayretli, fakat umutsuzdu.

Derin bir karamsarlığa saplanmıştı. Darüşşifa'da eskisinden daha az çalışıyor, işlerin çoğunu yardımcılarına bırakıyordu ya, artan zamanını Tuğra Emîrliğindeki görevine verdiği söylenemezdi. Ya yalnız kalıyor ve düşüncelere dalıyordu, ya da yalnızlığı aşırı sıkıntıya sebep olunca Emine'nin dizi dibine koşuyordu.

Emine... Dünyada içini dökebileceği tek kişi. Hassas, anlayışlı, sevgi ve şefkat dolu. Ne var ki ona da açılmaktan çekiniyor, sevgili eşinin bu durumdan kendine bir sorumluluk payı çıkarmasından korkuyordu.

— «Yine mi benden önce uyandın?»

Emine'nin uykulu, çocuksu ve tatlı sesiyle; göğsünü daraltan ve yüreğini sıkan üzüntülerden biraz olsun kurtuldu. Cevap vermeden eğildi, karanlıkta parlayan ak alna dudaklarını dokundurdu.

— «Ateşin var senin!» diye genç kadın telaşla fırladı. «Hastasın!»

Laçin güldü.

— «Tereciye tere mi satıyorsun?»

— «Bırak laf ebeliğini... Alnım tutuştu sandım. Dudakların öyle sıcak ki.»

— «Demir gibiyim sevgilim. Sadece——. Biraz canım sıkılıyor.»

— «Kuşatma?»

Son bir hafta - on gündür «kuşatma» sözü dillerden düşmüyordu. Kuşatma... Ayrı bir dert. Büyük, başlı başına bir dert. Yedi düvelin askeri ayaklanmış, Laçin'in mutlu yuvasının dış kapısına dayanmıştı durup dururken. Ne isterdi bu adamcağızlar? Neden gelmişlerdi, yurtlarını yuvalarını bırakıp buralara kadar?

Elde edilen bilgilere göre Haçlıları yola döken dürtülerin neler olduğu azçok belliydi: Bizans'ın ustalıklı kışkırtma ve yalanları, Papa'nın sınırsız ihtirası ve cahil halkın hastalık derecesine varmış bağnazlığı. Bunlara, hiç kuşkusuz Avrupa ülkelerinde hüküm süren kıtlık ve açlık da eklenmeliydi. Ama bu sebepler teker teker de incelense, üst üste konup toplam etkileri de ele alınsa, yüzbinlerce kişilik orduların dünyanın bir ucundan öteki ucuna yürümesi için yeterli olamazlardı. Laçin'in mantığı bunu kabul edemiyordu. Aleksis ve Urban, bu kalabalığın bağnazlık ve açlığından başka, daha güçlü ve daha köklü bir özelliğinden yararlanmışlardı. Vahşetinden...

Laçin, Haçlılarda, arasında yaşamakta olduğu doğulu milletlerde olmayan bir hâl, bir eksiklik bulunduğuna inanmaktaydı. Haçlılar, onun tanıdığı öteki insanlarda bol bol mevcut olan **«hoşgörü»** den yoksun yaratıklardı. Bu kusur öylesine önemliydi ki, **«insan»** kavramı ile **«Haçlı»** kavramı arasında bir benzemezliğe yol açıyordu. Kolları, bacakları ya da başka uzuvları olmayan kişiler, kusurlu da olsa insan sayılırlardı ama, **«hoşgörü»** sahibi olmayan bir insan düşünülebilir miydi.

Kibotus'da imha edilen Kutsal Savaş gönüllüleri ile şimdi İznik surları dibine birikenler arasında yabanilik, kabalık, kan dökücülük ve yıkıcılık açılarından önemli hiç bir fark yoktu. Avrupalı milletlerde gözlenen

vahşet, her toplumun tarihindeki gelişme safhaları içinde yaşanıp unutulmuş ilkelliğe bile benzemiyordu. Çünkü Avrupalılar, yüzyıllardan beri eski Roma'nın kalıntıları üzerinde yaşamaktaydılar. İstilâ yolu ile de olsa büyük bir kültür hazinesinin vârisleri idiler. Ama dünün barbarları, zeptettikleri uygarlığın içinden sadece Romalı'nın kan dökme hırsını ayırıp benimsemişlerdi. Ayrıca, Hristiyanlık da bahtsızlığa uğramıştı. Akla yakın olarak, Batı-Roma toprakları üzerinde yaşayan Hristiyan Avrupalı'dan, Romalı - Hristiyan olması beklenirdi. Oysa dînin etkisi daha da yüzeyde kalmış, hatta geri tepmişti. Kaynaktaki yapısı ile yüce bir dîn olan Hristiyanlık yabanî Avrupalı'yı insanlaştıracağı yerde, yabanî Avrupalı dîni yozlaştırmış, tanınmaz biçimlere sokmuştu. Yaşayan Hristiyan - Batılı bir ucube, korkunç bir hilkat garibesiydi. Roma'nın silah ve gereçlerini biraz geliştiren Avrupalı Barbar, o silahları Roma'nın hiç bir zaman erişemediği bir hunharlıkla kullanmaktaydı, çünkü o Romalı'dan çok daha bağnaz ve çok daha açgözlüydü.

Kısacası Haçlı, sömürgeci Romalıdan da, yağmacı dedesinden de çok daha tehlikeliydi.

Laçin zaman zaman «aceba bu katı hükümlerimde aşırı derecede insafsız mı davranıyorum,» diye tereddüde kapılmıştı. Ama hayır... Eğer Haçlı'yı tanımak Avrupalıyı tanımak anlamına geliyorsa —ki gelmesi gerekirdi— yanılmıyordu. Haçlılık, hatta yapma ve geçici bir takım sebeplerle oluşmuş bir mezhep sayılması halinde bile kötü bir işaretti. Sırasında Haçlı olabildiğine göre, Avrupalı şimdiden sonraki geleceğinde her zaman çirkin boşalım yolları arama yeteneğindeydi. İnanışları gereğince insana büyük değer verme eğiliminde olduğundan, vardığı bu sonuç Laçin'i çok üzmekteydi.

— «Daldın gittin yine...» dedi Emine. «Kimbilir nerelerdesin... Ne yapar yapar, kendine dert edinecek bir konu bulursun. Kuşatmayı bu kadar önemsemesen olmaz mı? Ben, Allahın izniyle düşmanı sürüp kovalayacağımıza inanıyorum.»

Laçin dalgınlığından silkinerek kurtuldu.

— «İyi öyleyse,» diye yataktan kalktı, eşinin elinden tutup doğrulmasına yardım ederken ekledi. «Ben de inanıyorum. Ama çene çalmanın sırası değil şimdi. Namaza geç kalacağız.»

— o●o —

Beyberlebeyi, yanında Tuğra Emîri olduğu halde güney kapısı yakınındaki burçlardan birinden Raymond'un ordusunu seyrediyordu. Subaşı Emîr Demirtekin ve Emîr Ayaz, üç adım geride duruyor, buyruk bekliyorlardı.

Saint - Gilles Kontu, kendisine ayrılan kuşatma bölgesine bir kaç saat önce varmıştı. Ardından sürüklediği kalabalık, öteki Haçlı sürülerine bile rahmet okutacak derecede çığırtkan ve gürültücüydü. Saint-Gilles birliklerinin bir bölümü, kuşatma alanına girer girmez ok menziline sokulmuş, hatta güney kapısına yüklenmeyi denemişlerdi. İlhan'ın zamanında aldığı tedbir sayesinde yetişen bir kaç yüz Türk yiğidi bu aşırı hevesli serserilere öyle acı bir ders vermişti ki, Toulouse ve Provence'in kabadayıları aynı hatayı ömürleri boyunca tekrarlamayacaklardı. Gakson'lar, Catalan'lar ve öteki Frank boylarının Haçlıları, Türk silahlarının etkili menziline saygı göstermeyi çetin yoldan öğrenmiş, geriye kaçmışlardı. İznik'in sarı-turuncu duvarlarının önünde, Raymond'un yüz kadar adamı cansız yatıyordu.

Emîr Muhammed, canının sıkıntısını ve içindeki endişeyi gizlemeden, mırıltıyla sordu:

— «Aldığımız haberlere göre mevcutları yüz bindi bunların, değil mi?»

— «Evet beyim,» dedi Laçin. «Bana kalırsa, aldığımız haberlerle gördüklerimiz birbirini tutuyor.»

— «Aşağı - yukarı... Bunlar ayrı bir milletten olmasa gerek. Ama belki de Frank milletinin çingenesidirler. Şu şamataya bak... Daha önce gelenlerin de adama benzer yerleri yoktu ya, bu sonuncular kelimenin tam anlamıyla iğrenç yaratıklar.»

Tuğra Emîri belli belirsiz gülümsedi. İçinden «Düşmanın güzeli olur mu hiç?» diye geçirdi. «Adamlar, canımıza kastedip çıkmışlar karşımıza, elbette iğrenç görünürler bize.»

Yine de, İlhan'ın kıyaslaması gerçeğe aykırı değildi. Raymond'un adamlarında Bohemond'un, Godefroi'nın ve Robert'lerin Haçlılarında bile olmayan bir sevimsizlik vardı. Geriden gelen bir fısıltıyı, hem Laçin hem de İlhan duydu. Ayaz:

— «Beylerbeyimiz sayısını sayıp da bereketini kaçırmasa olmaz mı şu kâfirlerin,» diyordu Demirtekin'e. «Sanki pis canları bize emanet itlerin.»

Demirtekin kısık bir sesle karşılık verdi:

— «Başka neleri var bunların tasa edilecek? Şu, yer götürmez kalabalıkları da olmasa adamdan mı sayardık Haçlıları?»

Emîr Muhammed, Demirtekin'in nasıl da işin can alacak noktasına iki kelime ile dokunuverdiğini düşünüp başını salladı. Düne kadar geleceği çok parlak görünen koca Anadolu Selçuklu Devletinin yazgısı, bütünüyle düşmanın sayısına bağlanmıştı. Haçlı çok, çok kalabalıktı. Umut kırıcı derecede kalabalık...

«Kırmakla tükenmez bunlar!» diye, son günlerde sık sık tekrarladığı yargıya bir kez daha vardı: «Kırmakla tükenmez bunlar... Eğer göründüklerinin üçte biri kadar yürekli kişi iseler, elimizden ülkemizi koparıp alırlar.»

Ilhan'ın inancı sarsılmıştı... Çevresindekilere belli etmiyordu ama, yılgınlık duyuyordu. Kaderin onu yüzyüze getirdiği dertlerle başa çıkacak güçte değildi.

Kuvvetler arasındaki korkunç dengesizlik göz önündeydi. Bizans, yüreklere dehşet salan bir müttefik bulmuştu. Türk ordusunun, kendisinden en az on kat güçlü bir düşmanla savaşması gerekiyordu. Anadolu Selçuk Sultanlığı; Maveraünnehir'den Ege kıyılarına ve Kafkasya'dan Basra körfezine kadar uzayan Türk Egemenlik alanı içinde batıya karşı dikilmiş bir uç beyliği durumundaydı. Eğer bütün Türkler birlik olsa, Bizans'ı ve Haçlı müttefikini yenmek hiç de zor olmazdı. Ama şimdiki halde Anadolu Selçuk Sultanlığı yalnızdı. Türkler arasında mevcut olmayan dayanışma, Bizans'la Haçlılar arasında vardı. Sultan Kılıç Aslan, şer kuvvetlerinin ortak saldırısını tek başına göğüslemek zorundaydı.

Derinliğine ve genişliğine tertiplenmekte olan düşman saflarına içi kan ağlayarak bakıyordu. Yüzlerce, binlerce çadır kuruluyordu düz alanda. Çekiç ve tokmak gürültüleri, kazma-kürek sesleri, at kişnemeleri, bağırıp çağırmalar, ilerden geriye ve geriden ileriye gidip gelenlerin kaldırdığı toz bulutu heyecan yaratıyordu. Düşman yerleşiyordu. İznik'in çevresine, sanki İznik'den kat kat büyük bir seyyar kent kuruluyordu. Türk başkenti kuşatılmakla kalmıyor, surların içine hapsediliyordu.

Dönüp talihsiz kentten yana baktı. Bulunduğu yerden güzel İznik'in yarısından çoğunu görebiliyordu.

«Ömrümün sonuna kadar burada yaşamak ve buraya gömülmek istiyordum,» diye düşündü. «Korkarım Ulu Tanrı bu dileğimi hoş karşılamadı.»

İznik'in Bizanslılardan alınmasında genç bir subay olarak hizmette bulunmuştu. Hayatının en güzel yıllarını burada geçirmişti. İznik'e kendinden çok şey vermiş ve İznik'in bir parçası gibi olmuştu. Sırası gelince, tatlı canını da İznik'in kurtuluşu uğruna feda edecekti elbette... Ama cesedini çiğneyerek Başkent'e girecek olan yabanilerin bu güzel beldeyi kirletmesine nasıl razı olabilirdi? Hiç bir yolu yok muydu bu nazlı, sevgili kenti Haçlı'nın iğrenç saldırısından kurtarmanın?

Emîr Muhammed, hayatını, hatta buyruğundaki yiğitlerin kanını ve canını değil, İznik'in geleceğini düşünüyor, bu yüzden tasalanıyordu.

Raymond sürüsünün en geri saflarındaki kargaşayı ilk kez, Ayaz'ın keskin gözleri farketti.

— «Bir şeyler oluyor... Şuraya, eski mezarlığın kuzeyindeki düzlüğe bakın. Vuruşma var...»

Demirtekin tahmin yürüttü:

— «Serseriler birbirine girmiştir...»

— «Yok... Öyle değil. Baksana... Büyük bir döğüş bu.»

Beylerbeyi telaşlandı.

— «Sakın bizimkiler olmasın?»

Gözler, gittikçe büyüyen ve büyüdükçe yaklaşan kargaşaya dikiliydi. Diller susmuş, gönüller çırpınıyordu. Toulouse ve Provence ordularının derinliği en azından üç bin adımdı ve vuruşma en geri hatlarda, düzlüğün sınırına yakın bir yerde cereyan ediyordu. Raymond'un ordusu dalgalanıyor, ileriye ve geriye, sağa ve sola yayılıyordu. Surlara en yakın olan düşman saflarında bile telaşlı hareketler başlamıştı. Ama burç te-

pesinden durumu görmeğe ve anlamağa çalışan Türk komutanları henüz neler olup bittiğini bilmiyorlardı. Toz, gözlerine gelen güneş ışığı ve Haçlı ordusunun yabani gürültücülüğü görüş ve duyuş imkânlarını çok azaltıyordu.

— «Evet... Evet bizimkiler!» diye Ayaz bağırdı. «Beyaz külahlarını görebiliyorum. Yaklaşıyorlar...»

Beylerbeyi içini çekip inler gibi mırıldandı:

— «Allahım... Allahım... Ne olurdu, bir gün, ya da hiç olmazsa birkaç saat önce gelebilselerdi...»

Emîr Ayaz, İlhan'ın karşısına dikilip yalvardı:

— «İzin ver beyim, iki üç bölük alıp karşı çıkayım.»

Emîr Muhammed, nemli bakışlarını genç subayın sararmış yüzünden kaçırdı.

— «Bekle...» dedi.

Yardıma gelen Türk birliği —eğer Ayaz yanılmıyorsa— düşmanın muazzam kalabalığına oranla çok küçüktü. Nitekim, geri hatlar içinde küçük bir cep açabilmiş, sınırlı bir çerçeve içinde vuruşuyordu. Raymond ordusunun onda biri bile, baskın sarsıntısını atlattıktan sonra toparlanabilir ve o takviye kuvvetini durdurabilirdi. Aslında Emîr Togurdak'ın, düşman ordularını gördükten sonra herhangi bir girişimde bulunması bile delice bir davranıştı... Evet, İlhan, gelen birliğin başında Togurdak'ın bulunduğuna kesinlikle inanıyordu. Böyle görevlere hep o gönderilirdi. O'ndan başkası da yüz bin kişilik bir kalabalığı yarıp güney kapısına ulaşmayı denemezdi! Zaman zaman, Togurdak'ın öfkesi aklından baskın çıkardı.

— «Beyim...» diye, Ayaz üstelemeğe kalkıştı. «Sıkı bir çıkış yaparsak güney kapısından——»

Beylerbeyi, buz gibi sesle en sevdiği subayını susturdu:

— «Otur oturduğun yerde oğul...»

Gözlerini yine uzaktaki vuruşmaya çevirdi. Düşman kalabalığı içinde açılmış olan cep artık büyümüyor, yaklaşmıyordu. Yarı kurulmuş ordugâhın dört bir yanından, o yöne koşuşanlar görülüyordu... Kimi atlı, kimi yaya binlerce Haçlı harekete geçmişti. Kapayabilirler miydi aceba Togurdağın geri çekilme yolunu? Koca kurt, Haçlı itlerinin tuzağına düşer miydi? Yoksa vurup çıkar mıydı çemberin bir yerinden? Yakından görememek, bilememek ne kadar zordu. Elinden bir şey gelmeden seyretmek... Bunca yıllık silah arkadaşını kendi yazgısına terketmek...

Yüreği yana yana Ayaz'dan yana döndü. Küskün Emîr sırtını taşlara dayamış, kollarını göğsünde kavuşturmuş, başını öne eğmişti. Gözlerinde yaş görünmüyordu ama, için için ağlıyordu.

— «Beri bak Ayaz... Engin bir deryada boğulmak üzere olan bir kişi görsen ne yaparsın?»

Ayaz kollarını aşağıya indirdi, saygılı bir duruma geçti, ama soruya bir karşılık vermedi.

— «Ne yaparsın dedim! Cevap isterim...»

Genç subayın sesi boğuk boğuk çıktı:

— «Suya atlar, kurtarırım beyim.»

— «Elbette... Suya atlar, kurtarırsın. Bunca kolay... Ya su azgınsa? Ya derya çok genişse? Ya sen yüzmeyi, adam kurtaracak kadar iyi bilmiyorsan?»

Ayaz başını dikti. Gözlerinde şimşekler çaktı.

— «Belki yüzmeyi deryadan adam kurtaracak kadar iyi bilmem ya, Allahın izniyle vuruşmayı, Haçlı elinden soydaş alacak kadar bilirim beyim!»

İlhan suratını buruşturdu. Sâkin, ama soğuk bir sesle:

— «İyi...» dedi. «Meğer neler neler bilirmişsin. İlle, Emîr olmak, Türk askerine önderlik etmek için bu kadarı yetmez. Daha çok, daha çetin şeyler öğrenmek zorundasın oğul. Görevin gerektirince, soydaşlarının düşman elinde helâk olmasına göz yummayı da bilmelisin.»

Bu sözlerine bir karşılık istemediğini belli etmek için yüzünü öte yana döndürdü. Togurdağın Toulouse'lu savaşçılarla vuruştuğu bölgeye baktı. Türk takviye kuvvetinin düşman sürüsü içinde tuttuğu cep sarkmış, batıya doğru biraz genişlemiş gibiydi.

— «Yoksa göle doğru mu ilerlemek ister Togurdak delisi?» diye sesli sesli düşündü. «Sen neler görüyorsun Ayaz?»

Genç Emîr, güvenilirliği gizlenen bir sesle açıkladı:

— «Bizimkiler biraz yayılmış beyim. Ama bu yana değil, doğuya doğru.»

— o●o —

— «İlk bakışta anladım surlara ve güney kapısına canlı erişemeyeceğimi,» diye Togurdak devam etti. «O durumda iki şey yapabilirdim: bir, hiç görünmeden geri çekilip durumu Sultanıma bildirmek, iki, düşmana bir gözdağı verip, rahatını kaçırıp, ordugâh alanında daha da sıkışmasını sağlamak.»

— «Ve ikincisini yaptın,» diye Kılıç Aslan, eleştirici bir tavırla araya girdi. «Çünkü bu suretle, güney kapısına ulaşmak için yüreğinde birikmiş olan hırsa bir fırsat tanımış oluyordun.»

Togurdak kızardı, ama hiddet göstermedi. Omuzlarını silkti.

— «Fırsat, bahane değil, çok çok bir denemeydi yaptığım,» dedi. «Allah tanığımdır, başlangıçta işler

iyi gitti. Haçlı dağı taşı kaplamış, ama gevşekçe kaplamış. Elimde üç yerine altı - yedi alay olaydı, şimdi Iznik'teydim.»

— «Çoluk çocuğunun yanında?»

Bu kez yaşlı Emîr kızdı.

Yay gibi doğruldu. Üzerinde oturduğu çok katlı keçeden kalktı. Haline bırakılsa çıkıp dışarı gidecek, giderken de ağzını açıp gözünü yumacak, Sultan multan tanımayıp kimbilir neler söyleyecekti ya, perde çavuşu başını içeri uzattı:

— «Emîr Dolat Böke huzura girmek ister sultanım,» dedi.

Kılıç Aslan rahat bir soluk aldı. Çavuşa başıyla işaret verip perdeyi açtırırken Togurdak'a döndü. Ciddi bir yüzle:

— «Bağışla Togurdak emmi,» diye buyurdu. «Biraz yorulacaksın ama, kerem et, gördüklerini ve yaptıklarını bir de Arz-Ül Çeyş Emîrimize anlat.»

Yaşlı komutanın sinirleri gevşedi. Ne derse desin, ne yaparsa yapsın, evladı gibi sevdiği ve bunun yanında derin bir saygı ile bağlı bulunduğu genç Sultan'a karşı kızgınlığını zaten hiç bir zaman bir iki dakikadan fazla yaşatamazdı. Dizlerini büküp yine yerine oturdu. Ortadaki işlemeli tablanın üstünde duran sürahiden bir bardağa bal şerbeti doldurdu, başına dikti. Bir daha doldurdu ve bir daha içti. Geğirdi. Estağfurullah çekti. Yan gözle genç Dolat Böke'nin otağa girişini izledi ve hemen anlatmağa başladı:

— «İznik'in üç yanını çevirmişler... Çekirge bulutu ya da karınca sürüsü gibi... Beylerbeyi'nin daha önce gönderdiği haberlerde hiç abartma yok. Ben, doğu ve kuzey bölgelerinde fazla yakına sokulmadım, ama kalabalığı görmek için uzaktan bakmak daha yararlıdır. Ürküt ürküt say... Kıran girsin içlerine... Alayı

Allahın yabanındaki inlerini, mağaralarını bırakıp yamacımıza dikilmişler. Ben diyeyim dört yüz bin, sen de ki dört yüz elli bin... Aleko ile Marko'yu oralarda bıraktım. Daha sağlıklı bilgiler alıp getirecekler. Ellerinden gelirse kâfirin üç yöndeki konuş ve kuruluş düzenlerini kâğıda işleyecekler. Gece yarısından önce burada olurlar sanırım.»

Tekrar sürahiye uzandı. Dipte kalan yarım bardak bal şerbetini de başına diktikten sonra devam etti:

— «Biz vardığımızda, güney surlarının önüne gelen Haçlılar yeni yeni yerleşiyorlardı. Sade o bölgedeki düşmanı yüz bin tahmin ettim. Hemen hepsi zırhlı. Silahları, bıldır yakından görüp tanıdığımız itlerin silahlarından daha iyi. Genel mevcudun yaklaşık olarak yüzde yirmisi atlı. Atlar da bıldır gördüğümüz topuğu kıllı beygirlerden daha hareketli.»

Dolat Böke koynundan divit ve kâğıt çıkarmış, küçük küçük notlar alıyordu. Togurdak dişlerini gıcırdattı:

— «Gün ışığı ardımızdan geldiğinden, iki ok atımı mesafeye kadar düşmanın geri hatlarına rahatlıkla sokuldum. Bizi görünce çok telaşlandılar. Bir de şamatacı herifler ki, çığlıklar atmaya başladılar mı sesleri Yemen'den duyulur...»

Arz-ül Ceyş Emîri kalemini durdurup Togurdak beyin yüzüne baktı:

— «Baskına uğrattığın halde saflarını yarıp güney kapısına erişemedin öyle mi?» diye hayretle sordu. «Biraz sıkılasan——»

Togurdak, küçük görür gibi suratını eksitti:

— «Mümkün olsaydı sıkılar, ıkılar gerekeni yapardım. Gözlerinin önünde durumu gereği gibi canlandırabilsen bana bu soruyu sormazdın Dolat Böke... Düşün... Güney surları ile daha güneydeki orman arasında ka-

lan ekili alanın genişliği bir fersahı bulur, değil mi? Haçlılar bu derinlikte ve güney surlarının genişliğince bir cephe kaplayarak ordugâh kurmuşlardı. Geri hatları, ikmal noktaları ve ağırlıkları ormana giriyordu. Yine de çok sıkışık haldeydiler. Düzlük, sanki balçıklı bir bataklık olmuştu. Kısacası, en azından üç bin beş yüz adımlık bir yol boyunca vuruşa vuruşa ilerlemem gerekiyordu. Elimdeki kuvveti geniş bir cepheyle savaşa sokamazdım. Hem sayımız yetersizdi, hem de hızım kesilirdi. Dar cepheyle savaşınca yarım saat geçmeden bin adım kadar ilerledim, ama geri çekilme yolum da kaynayan düşman kalabalığının arasında kesiliverdi. İnat edip güney kapısına gitmek isteseydim, Allah bilir ya, üç alayın bütününü son erine kadar eritir yine de hedefe varamazdım. Olmayacak duaya âmin demenin ne yararı var? Sen sıkılamaktan söz ediyorsun... Senin aklının ermeyeceği kadar iyi sıkıladım. Yaptığımdan iyisi yapılamazdı. Erlerim ve ben, hepimiz ateş olsak, ancak cürümüzce yer yakardık. Bilesin ki Dolat Böke, ben senin yaşında çok yılımı savaşta ve kırışta geçirdim. N'ola, kol da, bacak da, bilek de Allah yapısıdır. Kılıç çala çala, kargı sança sança, ok ata ata, yiğit yorulur, güçten düşer. Yüreği ne denli sağlam olursa olsun... Yere düşürdüğün bir kâfirin boşluğunu on tanesi birden doldurursa elden ne gelir?»

Genç Emîr, başını yere eğmiş, susmuştu. Kılıç Aslan, gerginliği azaltmak için söze karıştı:

— Canım, elinden geleni ve yapılması gerekeni yapmışsın Togurdak emmi... Kimsenin bundan kuşkusu yok. Haçlı'ya iyi bir ders vermişsin işte...»

Dolat Böke, boynunu büküp Sultanı onayladı:

— «Böylece hem değerli bir keşif hareketi yapılmış oldu, hem de düşmanın yüreğine korku salındı. Elbette

Haçlılar çok kayıp vermişlerdir. Umarım bizim kayıplarımız da önemsizdir beyim...»

Togurdak suratını asıverdi birden. Az önce, başından geçenleri Sultan'a anlatırken, Saint - Gilles ordusu karşısında verdiği kayıplardan söz etmeğe fırsat bulamamış daha doğrusu işin o yanına değinmekten çekinmişti. Huzursuzlukla yerinde kıpırdandı. Bağdaşı bozup yeniden kurdu. Asıl şimdi bir bardak şerbete ihtiyacı vardı ya, sürahinin içi boştu. Oksürüp gırtlağını temizledi. Yine de sesi kısık ve isteksiz çıktı:

— «Korkarım, kayıplarımız sizin beklediğinizden çok,» dedi. «Çekilirken ardımızda yüz seksen yedi şehit bıraktık. Buraya kadar getirdiğim yaralılar içinde en az altısı, kefeni yırtarsa zor yırtar. Ayrıca, kırk-elli kadar hafif yaralımızın bir iki güne kadar eğere binecek derecede iyileşeceğini sanmıyorum.»

Beş-on saniye süren bir sessizlik oldu. Dolat Böke, iri iri açılmış gözlerle emektar Emîr'in yüzüne bakıyordu. Suratı sararmıştı. Sultan, kekeledi:

— «Yüz seksen yedi şehit mi dedin? Yanlış duymadım değil mi?»

— «Yanlış duymadın Sultanım.»

Yine beş-on saniyelik bir sessizlik oldu. Togurdak'ın çok acılı olduğu halinden belliydi. Ne Sultan, ne de Arz-ül Ceyş Emîri, onu kınamak veya suçlamak isterlerdi. Ama bu büyük zayiatın bir açıklaması olmalıydı.

Togurdak, sinirli sinirli elini börkünün altına soktu, başını kaşıdı.

— «Düşmanın kaybı bunun en az üç-dört katı,» dedi. «Şehitlerin çoğunu geri çekilirken, düşman çemberini kırarken verdik. Elimden başka bir şey gelemezdi. Üç yerine altı alayım olsaydı eğer, bu böyle olmazdı.»

Susup Sultanın ve Dolat Böke'nin yüzlerine baktı. Tekrar konuşmağa girişti:

— «Kalabalığı görünce hiç bir sınamaya kalkışmadan dönüp gelsem daha mı iyi olurdu? Savaş bu... Bizden de ölecek, karşı taraftan da.»

Dolat Böke, yazdığı şeyleri okur gibi, gözleri önünde olduğu halde mırıldandı:

— Az önce, ateş olsak cürümüzce yer yakardık diyordun beyim... Bakıyorum Haçlı, ateşten de yakıcı olabilmiş. Bizden yüz seksen yedi er öldürmek için kendi kalabalığından sadece bire üç ya da dört kayıp vermiş! Bu oranla savaşa devam edersek eğer, biz onlardan çok önce tükeniriz beyim!»

Togurdak hem utanmış hem de hiddetlenmiş, mosmor olmuştu. Kılıç Aslan'ın bakışlarını aradı. Onun yere bakmakta ısrar ettiğini görünce gürledi:

— «Nedir bu bre? Ölet olmasın diye ardımdan gelen erleri çapuda sarıp sarmalayıp koynumda mı saklayacaktım? Durun hele... Daha işin başındayız... Bu seferki Hristiyan askeri bizim Kibotus'da ezip parçalayıp yok ettiğimiz serserilere benzemez. İki testiyi birbirine vursan, biri kırılırsa öteki de çatlar... Pahası ödenmeden zafere erişilmez...»

Dolat Böke'ye döndü:

— «Neymiş, beyimiz buyuruyor ki, bu oranla savaşa devam edersek biz onlardan önce bitermişiz... Savaşlarda böyle hesaplar yapılmaz. Kimin yüreğinin daha önce biteceği hesaplanamaz. Kimin yüreğinin daha dayanıklı olduğu önemlidir. Biz yüz seksen yedi şehide acır da aramızdan daha fazlasını kırılmasın diye vuruşmaktan çekinirsek, Haçlı çok beleş zaferler kazanmış olur.»

Kılıç Aslan sert bir sesle Arz-ül Seyş Emîrinin yerine konuştu:

— «Yok, iş senin bildiğin gibi değil Togurdak Emmi... Her erimizi hesaba katmak ve her vuruşmada aşırı zayiattan kaçınmak zorundayız. Orduyu kat kat üstün düşman güçlerinin üstüne salıp da kesin sonuçlu savaşlara giremeyiz. Hele hele bir yanda ağır zayiat verirken, öte yanda düşmanın daha çok olan kaybına güvenip kaçmasını ya da yılmasını beklemek hiç olmaz.»

Togurdak köpürdü. Dizlerinin üstüne kalkıp bağırdı:

— «Sen neler söylersin Sultanım? Türk Milletinin geçmişinde, düşmanı kalabalık görüp de savaşmaktan çekinme var mıdır? Yani şimdi biz, Haçlı'nın askeri bizimkinin on katı diye vuruşmayacak mıyız?»

Kılıç Aslan da yavaş yavaş öfkeleniyordu. Elinin bir işareti ile Togurdağı susturdu.

— «Otur hele,» dedi. «Oturarak konuş. Bağırmana da hiç gerek yok. Sesin zaten yeterinden fazla güçlü. Otur da serinkanlılıkla konuşalım.»

Yaşlı komutan, burnundan soluyarak oturdu. Sultan açıklamağa başladı:

— «Önce şunu koy kafana: kimse seni suçlamıyor. Biz——»

— «Kimse beni suçlamıyor da az önce senin Arz-ül Ceyş Emîrin olacak kişinin söyledikleri neydi? Haçlı'nın ateşten de yakıcı olabileceğini ben mi uydurdum yoksa?»

Kılıç Aslan, börk altından baş kaşıma sırasının kendisine geldiğini düşündü, ama bozuntuya vermedi.

— «Kendisne sor bakalım,» dedi. «Niye söylemiş o sözü...»

Dolat Böke kıpırdandı. Özür dileyen bir sesle:

— «Seni suçlamak, benim haddimi aşar beyim,» dedi. «Kaldı ki, yetişme yolunda benim örneğimsin. Bağışla... İyisini düşünürken kötüsünü deyiverdim. Yüz

seksen yedi şehidi duyunca, yüreğim ağzıma geldi birden. Ağzımdan çıkanı kulağım duymadı.»

Sonra başını dikti, sözlerini sürdürdü:

— «İlle... Hesap - kitap konusunda söylediklerimi bilerek ve inanarak söyledim. Bizim insan kaynaklarımız, Haçlıların dört beş yüz bini bulan kalabalığıyla boy ölçüşecek imkânlara sahip değildir. Bu fikrimi beğenmedinse, boynum kıldan incedir. Haçlı'ya üç-dört kayıp verdirme uğruna bir erimizi harcarsak, yurdumuzu koruyacak gücümüz kalmaz. Haçlı seldir, gelip geçer, ardında Bizans kumunu bırakır. Askerimizi her zamankinden iyi esirgemek zorundayız.»

Kılıç Aslan, Togurdak'ın bir şey söylemesine fırsat bırakmadan ekledi:

— «Bunları, Dolat Böke'nin ağzından dinledin ama benim sözlerimdir. Yurt savunmasında siyasetim budur... Devletimiz güçlüdür, Allaha şükür. Fakat gücümüzü yerinde kulanacağız. Bizans'ın oyununa gelip de kendimizi Haçlı'ya yem yaptırmayacağız.»

Togurdak şaşırmıştı.

— «Vay anam...» diye çıkış yaptı. «Yani şimdi—. Gücümüzü korumak ve Bizans'a saklamak için başkentimizi Haçlı'ya mı bırakacağız? Haydi bıraktık diyelim... Kâfir sürüleri elbette İznik'i alıp Bizans'a geri verip evlerine dönmeyecek. Ucundan kenarından, doğuya doğru bütün ülkeyi ele geçirmeğe kalkışacaklar. Karşılarına çıkıp da onları durdurmayacak mıyız?»

— «Yanlış anladın canım emmim,» diye Sultan cevap verdi. «Elbette vuruşacağız. Ama öyle kesin sonuçlu, büyük zayiata mal olacak savaşlara girmeden önce eskisinden fazla düşüneceğiz. Fırsat kollayacağız. Ne İznik'i ne de başka bir yeri gözden çıkardık. Ülkemizin her karış toprağını kana bulamadan, harabeye

çevirmeden düşmana teslim edemeyiz. Ama dileriz ki, yere dökülecek kan bizim değil, Haçlının kanı olsun.»

Emektar asker bu savaş düzenini hiç mi hiç anlamamıştı. Bunu açıkça söylemekten kendini alamadı:

— «Demek senin, Yurt savunmasında izleyeceğin siyaset bu ha? Bu sözler senindi, ben sadece tekrar ediyorum: Yurt savunması siyaseti... Benim bildiğim, savunma silahla yapılır Sultanım. Siyasetle değil. Aklım ermedi bu işe... Allah hakkımızda hayırlısını versin.»

Kılıç Aslan, bu sözlerden alındığını gizlemek için hafifçe gülümsedi.

— «Beğenmedinse, o cümledeki siyaset sözünü çıkarıp yerine başka bir söz koy. Benim yurt savunması siyasetimde bir değişiklik olmayacağını göreceksin.»

Togurdak'ın aklı biraz daha karışmıştı. Sultan devam etti:

— «Söyle bakalım... Yurt nedir sence?»

— «Topraktır elbette... Üzerinde yaşadığımız, adımızı verdiğimiz, kara kara emceklerinden beslendiğimiz, bizim olduğu için övündüğümüz ve Hak emri gelince çılbanıp koynuna girdiğimiz, onurlandırılmış bir topraktır. Bilmediğinden mi sordun Sultanım, yoksa beni sınamak mı istedin?»

Kılıç Aslan, dış yüzüyle biraz kaba ve sert görünüşlü ama iç yüzüyle ince ve aşırı duvarlı bir kisi olduğunu iyi bildiği atabeyinin yüzüne saygıyla baktı.

— «Bildiğinden kuşkum yoktu,» dedi. «Tartışmada, senin sözünü sana karşı kullanmak istedim. De bakalım hele... Üzerinde yaşayacak, ona adını verecek, kara kara emceklerinden beslenecek, mülkiyetinden övünç duyacak ve Hak emri gelince koynuna girecek yurttaşlar olmazsa toprak yurt olabilir mi?»

Yaşlı asker yutkundu... Başını kaşıdı... Oturduğu yerde kıpır kıpırdandı. Ağzını açmadı. Sultan üsteledi:

— «Adımızı verdiğimiz yurt, onurumuz demektir. Yurttaşların hepsi savaşlarda toprağın altına göçerse, yurdumuzu düşmandan kim korur?»

Togurdak tekrar yutkundu. Dudaklarını kıpırdattı. Sonra omuzlarını silkip başını öne eğdi. Yenilmişti.

Kılıç Aslan hafifçe kaşlarını çattı.

— «Görüyorsun ya... Yurt ve vatan gibi kutsal değerler, ona o adı verebilecek kimselerin varlığı halinde mevcuttur. Biz varsak vatanımız, yurdumuz olabilir. Yani asıl önemli olan insandır, millettir! Atalarımız neden demişler baş sağ oldukça börk bulunur diye? Sakın yine beni yanlış anlama. Karşı görüşe itiraz etmiyorum. Millet, varlığını ancak yurt ve vatan gibi kutsal değerlerle bir arada olmak şartıyla sürdürebilir. Toprak ve insan, ayrı ayrı birer hiçtirler. Birbirine kaynaşınca, millet ve yurt ortaya çıkar. Buradan şu sonucu çıkaracağız: Miletçe yaşamak istiyorsak, yurdumuza sahip çıkacağız. Fakat işi bağnazlığa bindirip de bir karış yurt toprağı için hep birlikte ölmeyeceğiz! Yaşamağa çalışacağız ki, yurdumuzu koruyabilelim. Sabırlı ve tedbirli olacağız. Gün geçer, devran döner... Bu gün, belki baht düşmanın yüzüne gülerse yarın bize güler.»

Sözlerini tamamlar tamamlamaz ağaya kalktı. Böylece, yalnız kalmak istediğini göstermiş oluyordu. Genç yaşına rağmen derin çizgilerle kaplı yüzünde kesin bir kararlılık okunuyordu.

— «İşte böyle...» diye konuşmayı sona erdirdi. «Yarın İznik'i kurtarmağa gideceğiz. İznik bizim yurdumuzun, onurumuzun bir parçasıdır. Onu düşmana bırakmamak için mümkün olan her şeyi yapacağız. Iznik'e feda edemiyeceğim tek sevgilim miletimdir!»

— o●o —

Zırhlarını sırtına geçirmiş ve silahlarını kuşanmış bulunan Papalık temsilcisini öteki Haçlı soylularından ayırmak mümkün değildi. Adhemar, bir din adamı olduğunu unutmuş, kendini o kanlı savaşın heyecanına kaptırmıştı. Alnını sıyırıp geçen bir ok, piskoposun beyaz derisi üzerinde kızıl bir iz bırakmıştı. Kılıcını kınına sokarken kendi kendine söylendi:

— «Tanrıya şükür bunu da savuşturduk. Ama aceba bundan sonra gelecek olan hücum dalgasına dayanabilir miyiz?»

Kılıç Aslan'ın bizzat komuta ettiği elli bin kişilik Türk ordusu sabahtan beri Saint - Gilles birliklerine kan kusturuyordu. Haçlıların savunma çizgisi boyunca bir sağdan, bir soldan ve bir cepheden saldıran Türkler ok yağdırıyor, göğüs göğüse vuruşacak kadar sokuluyor, kalabalık zırhlı safları yaramayınca geri çekiliyor ve ikinci girişim için hazırlanıyorlardı. Raymond, böyle bir muharebe durumu için hazırlıklıydı. Adhemar'ın uyarısı ile bir önceki gün geri hatlar boyunca barikatlar kurdurmuştu. İki ordunun birbirine karışmasını önemli ölçüde önleyen bu istihkâmlar taşınabilir sevlerden yapılmıştı ve Türklerin baskısı artınca gerive doğru götürülüyordu. İznik'i güney surları ile savunma hattı arasındaki mesafe yavaş yavaş daralmaktaydı. Ama savaş alanı daraldıkça Haçlı direnci menfi yönden artıyordu, çünkü bu yüzden daha büyük bir kalabalık daha dar bir alana sıkışıyordu. Kaçacak yer yoktu.

Adhemar, Raymond'un karşısındaki habercive öfkeyle bağırdığını duydu ve kulak kabarttı:

— «Söyle onlara! Senden sonra bir haberci daha gönderip yardım dilenmeveceğim. Bu kuşatma yalnız benim ve ordumun sorumluluğu değil... Oysa Türklerle yalnız ben vuruşuyorum! Ya hemen gelip yanıbaşımda

yerlerini alırlar, ya da askerimi bir kenara çekerim. Sultan girerse girsin İznik'e...»

Son iki saat içinde bu, Flanders Kontu Robert'e ve İtalyalı Normanların başbuğu Bohemond'a gönderilen üçüncü haberciydi. Alınan karşılıklar hep oyalayıcı olmuştu. Bohemond, yeğeni Tancred'i yirmi bin kişilik bir süvari kuvvetinin başında yola çıkarmağa hazırlanıyordu. Flanders Kontu, bütün ordusu ile yardıma koşmak üzere idi. Ama ortada bu vaadlerin gerçekleşeceğini gösteren hiç bir işaret yoktu. Saint-Gilles birlikleri artık yavaş yavaş çözülmeğe başlamışlardı. Eğer barikatlar olmasa savaş çoktan bitmiş bulunacaktı.

Raymond, Adhemar'a döndü:

— «Batı kanadımız, yani göl kıyısına yakın birliklerimiz çökmek üzere. Oraya takviye göndermek zorunda kaldım. Oysa gönderdiğim birlikler, elimde kalan son ihtiyatlardı. Dua edin Muhterem Peder... Dua edin de, yardım gelmeden Türkler bir daha hücum etmesinler.»

İlk saldırıyı ormanın gölgeliklerinden başlatan Türkler ilerledikçe ilerlemiş, bütünüyle ovaya çıkmış bulunuyorlardı. Sıkışan Haçlı safları birbirinin üstüne bindikçe, Türk ordusu daha geniş harekât serbestliği kazanıyor, bu yüzden de her hücumları bir öncekinden daha etkili oluyordu.

Le Puy Piskoposu uzun zamandır eline silah almamıştı ama, Raymond'dan çok daha zekî ve ileri görüşlü bir adamdı. Türk Sultanının gizlemeğe çalıştığı savaş düzenini anlar gibi olmuştu. Kılıç Aslan'ın niyeti surlara yaklaşmak ve güney kapısından kente girmek değildi. İstese, kuvvetlerinin ağırlık merkezi ile Haçlıların komuta karargâhı üzerine yüklenir ve herhalde Raymond'un üzerinden aşarak başkent kapılarına zor-

luk çekmeden erişirdi. Oysa Türk alayları daha çok Saint-Gilles'in kanatlarına, özellikle göl kıyısına uzanan sağ kanadına baskı yapıyorlardı. Kendini İznik'in takviye almaması görevine adamış bulunan Raymond, arada bir savunma hattının merkezine vuran ve tesbit edici çatışmayı sürdüren Türk birliklerinin düzenine iyice kanmıştı. Şimdi Kılıç Aslan Raymond'un uzak sağ kanadını adamakıllı hırpalamış, o bölgedeki birliklerden geriye çekilenleri merkeze doğru itmeğe başlamıştı. Eğer kısa zaman içinde Robert ve Bohemond'dan yardım gelmezse, Toulouse ve Provence orduları büsbütün dağılacak, doğuya ve kuzey doğuya doğru kaçışmağa başlayacaklardı. Böyle bir hareket, bütün kuşatma ordusunu etkileyecekti.

Başlangıçta Adhemar, Kılıç Aslan'ın aynı zamanda hem Raymond'un batı ve hem de doğu kanatları üzerine yüklenmesini yadırgamış, girişimi çılgınca cüretkârane bulmuştu. Ne yapmak istiyordu Türkler? Bir kaç bin adım kuzeyde yüzbinlerce Haçlı'nın bulunduğunu görmüyorlar mıydı? Akıllara sığar mıydı Saint - Gilles kuvvetlerini ötekilerden ayırıp yoketmek? Ne var ki, gerek bir önceki günün sınırlı-amaçlı çatışmasında ve gerekse bu günün kesin sonuçlu olacağa benzeyen savaşında Türk askerini az çok tanımak fırsatını bulmuştu. Doğunun bu imansız milleti savaşmayı çok iyi biliyordu... Türk birlikleri öyle iyi eğitilmişlerdi ki, koca süvari alayları tek gövde ve tek kafa halinde manevra yapabiliyorlardı. Elli bin kişilik ordu, savaş alanında ve ölüm karşısında, bir şarkının ezgisi va da çok denenmiş bir dansın öğrenilmiş, uyumlu figürleri gibi bir yandan bir yana akabiliyordu. Türk atlıları, gözlerini budaktan sakınmıyor, aldıkları görevi ne pahasına olursa olsun yerine getiriyorlardı. Eh... Bu kıratta kuv-

vetlere sahip olan Sultan'ın çetin savaşların düzenine ayak uydurmasına şaşmamak icap ederdi.

Elemli gözlerle, önündeki dar savaş alanına baktı. Buna savaş alanı değil, savaş şeridi veya koridori demek daha yerinde olurdu. Türkler, sadece üç - dört yüz adım uzaktaydılar ve yeniden hücum etmek için tertipleniyorlardı. Aradaki boşluk, çiğnenmiş, ezilmiş cesetlerle doluydu. Savaş dışı kalmış bulunan zavallıların en az yüzde doksanı, ya göğsünde ya da çelik başlığının alnında Haç işareti taşıyordu. Raymond'un kayıpları arasında pek çok önemli kişi, soylu ve ünlü silahşör vardı. Vuruşmalar o kadar sert ve acımasız cereyan ediyordu ki, böylesine alışık olmayan Hristiyan silahşörleri yılmış, bunalmışlardı. Haçlı ordusunda kalan en son direniş gücü, bir gün önceden yapılmış bulunan ve adım adım geriye çekilen barikatlardan geliyordu. Barikatlar, Türklerin atlı saldırılarının hızını kesmede işe yarıyordu. Raymond'un elinde, Türk askerini karşılayacak kadar süvari kalmamıştı. Saint-Gilles şövalyeleri ilk vuruşmalarda yenilmiş ve barikatların gerisine alınmışlardı.

Sultan'ın savaş düzeni konusunda Adhemar'ın uyarıları Raymond'a akıl dışı görünmüştü. Kont, Sultanın amacının sadece kent surlarına ulaşmak olduğu kanısında ısrar ediyordu. Ne yapıp yapacak, Türk ordusunun yolunu tıkayacaktı, o kadar...

Adhemar haç çıkardı ve ellerini çenesi altında bitirdi. Dudakları kıpır kıpır oynadı. Raymond'un sağlık verdiği gibi, dua etmekteydi.

— o●o —

Diriltcn ve öldüren O'dur. O'na döndü rüleceksiniz.

KUR'ÂNI KERİM, Yunus S. 56 ncı A.

Selçuklu'nun siyah, ipek zemin üzerine çift başlı kartal işlemeli bayrağı Kılıç Aslan'ın başı üzerinde nazlı nazlı dalgalanıyordu. Sultan, savaşın gidişinden memnundu. Bakla kırı aygırının sırtında, yüksekçe bir tümseğe çıkmış, başını bir sağa bir sola çeviriyor, her yönden haber taşıyan ulakları gözlüyordu. Saltanat kargâhında, kendisi, Dolat Böke ve Bayrak kıtasından başka çok az kişi vardı.

Batı'dan, tozu dumana katarak yaklaşan haberci, kan ter içinde kalmış hayvanından atladı, tökezleyerek sokuldu ve üç adıma yaklaşınca diz üstü çöküp inledi:

— «Sultanım... Sultanım kara haber getirdim. Togurday bey —— Şehit oldu.»

Kılıç Aslan, duyduklarını önce çok anlamsız, saçma buldu. Togurdak demek, canlılık, hareket demekti. O ölür müydü hiç? Saçmalıyordu ulak... Ama yine de rengi bir ânda atmış, kaşları çatılmış, dudakları gerilmiş ve ağarmıştı. Bütün dikkatiyle habercinin ağzına bakıyor, adamın daha fazla konuşmasını, az önceki yanlışını düzeltmesini bekliyordu. Ondan başkaca ses çıkmayınca patladı:

— «Sen ne dersin bre avanak! Tekrar et hele...»

Ulağın toza bulanmış yüzünde, yanaklarından aşağıya doğru iki çamurlu iz vardı:

— «Sen sağ ol Sultanım. Yanlışım yoktur. Şehidi gözlerimle gördüm.»

Sultan dönüp sol gerisine baktı. Dolat Böke, sanki yıldırımla vurulmuştu. Alt çenesi titriyordu. Ne yaptığından habersiz, bıyıklarını yoluyordu.

— «Emîr Aslantaş idareyi ele aldı,» diye haberci sözlerini sürdürdü. «Hücuma kendisi devam etmek için ruhsat bekler.»

Kılıç Aslan konuşacak halde değildi ama, kendini zorladı. Kısık bir sesle buyurdu:

— «Dolat Böke! Ben oraya gidiyorum. Gelişen durumları bana bildir.»

Bineğini sertçe baldırlayıp dörtnala kaldırdı. Bayrak kıtası kılıç çekip ardına düştü. Karargâhta kalan genç Emîr Dolat Böke, gidenlerin ardından buğulu gözlerle baktı, baktı, sonra yüzünü doğuya çevirdi.

Sultan sol kanada yetiştiğinde, Emîr Aslantaş, Togurdak bey tümeninin altı alaydan ibaret süvarisini hazırlamış, Haçlı sağ kanadındaki düşmanın işini bitirmek için son hücuma kalkmak üzereydi.

Safların en gerisinde ve çok çiğnenmiş, sertleşmiş toprağın üstünde, alnından topuğuna kadar beyaz yamçıyla örtülü bir gövde yatıyordu, yalnız. Şehit Togurdağın başı ucunda hiç kimse yoktu. Kılıcı, namlusunun yarısına kadar toprağa gömülmüş, nöbetçi gibi bırakılmıştı.

Kılıç Aslan yere atladı, yamçının ucunu kaldırıp baktı, ürperdi. Togurdağın o neşeli, hayat dolu yüzünde en küçük bir değişiklik yoktu. Yanakları pembe pembeydi ve ağzı, bu şerefli sonuçtan duyduğu memnunluğu haykırırcasına ifade ediyordu sessizce...

Ayaklarının uçlarına basarak sessizce yaklaşmış olan Emîr Aslantaş'ın fısıltıyı andıran, saygı ve keder yüklü sözleri duyuldu:

— «Sen sağ ol Sultanım. Devletimiz ve miletimiz sağ olsun. Bundan önceki hücum sırasında sol memesinin üstünden bir ok yarası almış. Oku kendi eliyle çıkarıp atmış. Geri döndüğümüzde neşesi yerinde görünüyordu. Atının boynuna yıkılıncaya değin ne olduğunu anlayamadık.»

Sultan, «Togurdak gibi yaşadı, Togurdak gibi de öldü...» diye düşündü. «Yarabbi, bana da böyle bir yüksek mertebe kısmet eyle...»

Şehidin elleri, karnı üzerine kavuşturulmuştu. Sultan eğildi, henüz sıcaklığını yitirmemiş olan o nasırlı pençeleri birer birer tutup öptü, başına koydu. Bu sırada sıcak gözyaşları yanaklarını kavura kavura damlıyordu. En küçük bir utanma duymadan başını dikti, ağladığını çevresindekilere gösterdi. Boğazına düğümlenen bir hıçkırığı kesik bir öksürükle yenip tok bir sesle konuştu:

— «Yurt nedir diye sormuştum daha dün... Üzerinde yaşadığımız, adımızı verdiğimiz, bizim olduğu için övündüğümüz, kara kara emeceklerinden beslendiğimiz ve Hak emri gelince çılbanıp koynuna girdiğimiz, onurlandırılmış topraktır demişti... Yüce Allah, hepimize, toprağımızı böylece onurlandırmayı nasip etsin.»

Hazır bulunanların hepsinin gözleri nemliydi. Birkaç hıçkırık güçlükle boğuldu. Dualı dudaklar kıpır kıpır kıpırdandı.

Kılıç Aslan doğruldu. Atabeyin hayattaymış gibi görünen o pek âşina yüzüne son kez baktı ve buyurdu:

— «Bıraktığı yerden devam edeceğiz. Bu seferki hücumu ben yöneteceğim.»

Tolgası kaşlarının üstüne kadar inmişti. Yanına çekilen savaş atının sırtına bir sıçrayışta bindi ve ayaklarını üzengilere takmadan, dörtnala alayların başına sürdü.

Emîr Togurdak'ın ölümü üzerine yürekleri acıyan ve savaş güçleri bir dereceye kadar azalan erler, ardında devletin timsali bayrak olduğu halde ön safa geçen Sultanı görünce heyecanlanmış, coşmuşlardı. Bir ağızdan, coşkuyla haykırdılar:

— «Kutulmuş oğlu çok yaşa!»

— «Sultanım gazan mübarek ola...»

— «Allahü ekber... Allahü ekber...»

— «Kılıç Aslan, yol göster...»

Kılıç Aslan, hiç bir şey duymuyor, hiç bir şey görmüyor gibiydi. Bakla kırı aygırın böğürlerini sertçe topukladı. Hayvan yıldırım gibi ileri atıldı. Siyah işlemeli sancak dikildi. Eğri kılıçlar kından çekildi ve alaylar çığ gibi, âfet gibi düşmanın üstüne çullandılar.

Haçlı öylesine yılgın, öylesine bıkkındı ki, artık ne edeceğini düşünerek ve bilerek değil, sadece kaçış imkânı olmadığı için vuruşuyordu. Barikatlar yer yer aşılmış, Türk atlıları düşmanın içine ve derinlerine girmeğe başlamıştı.

Sultan bir ölüm fırtınası kesilmişti. Savaşın en kanlı olduğu yer, onun yakınlarıydı. Türk yiğitlerini yüreklendiren çift başlı kartal, düşmanı çaresizliğin de ötesinde, umutsuzluğa düşürmüştü. Merkeze yakın yerlerde hızla geri çekiliyorlardı. Kanat açıklarında ise, Raymónd'un biraz önce sevkettiği takviye birlikleri çoktan yenilmiş ve dağılmışlardı. Yüzlerce Haçlı, elerini havaya kaldırmış, silahlarını atmış, teslim oluyorlardı. Artık Türk ordusunun zaferi bir ân meselesiydi.

Birden Emîr Aslantaş yaklaştı, atını Sultanınki ile üzengi temasına getirip, savaş gürültüsünü bastırmak amacıyla bağırdı:

— «Sultanım! Sultanım... Dolat Böke haber salmış, kuzeydeki Haçlı ordularının Saint-Gilles'e kalaba-

lık takviye gönderdiğini bildiriyor. Doğu kanadımız çok sıkışmış.»

Kılıç Aslan'ın eli ayağı buz kesildi. Kulakları çın çın çınlamağa başladı. Beyni tutuşmuş, yanıyordu. «Nedir bu üst üste binen bahtsızlıklar ulu Tanrım!» diye düşündü.

Yalnız İznik'in kurtulması değil, bütün ülkeden Haçlı'nın kovulması için en çok bir - bir buçuk saate ihtiyacı kalmışken——. Bir buçuk saat içinde, Türk ordusu Raymond'un yüz binlik sürüsünü rahatlıkla savaş dışı edebilecek ve öteki Haçlılarla daha sonra hesaplaşmak üzere geri çekilebilecekti. Raymond yenilse, hiç kuşkusuz İznik kuşatması ya kalkar ya da hiç olmazsa gevşerdi. Haçlı başbuğları arasında ve Haçlılarla Bizans arasında anlaşmazlıklar baş gösterebilirdi. Kader, bu denli kutsal bir amaç uğruna harcanacak olan o küçük zaman parçasını nasıl olur da esirgedi Türk milletinden? Oysa kader bu kadarla da kalmıyor, o sıkışık durumda karar verebilmek için bile Sultana zaman bırakmıyordu.

Karşısında duran, silahsız, elleri başının üstüne kalkmış, korku dolu gözlerle «aceba tutsak mı edilirim, yoksa öldürülür müyüm?» diye titreyen yabanî Haçlı'ya dokunmadı. Kabzasından namlusunun ucuna kadar kana bulanmış kılıcını sertçe kına soktu. Başını çevirmeden Aslantaş'a emir verdi:

— «Tez alayları geri çek. Dolat Böke'ye yetişeceğiz.»

Sancak kıtasını ardına taktı ve gecikmeden Saltanat karargâhına yöneldi. Bakla kırı aygır gemini ısıra ısıra koşuyor, koşarken ayaklarını, karnı yere değecek gibi uzatıyordu. Sultan, başını yarım sola döndürüp İznik'ten yana baktı. Başkentin sayısız burçları, uzaktan, göğe uzanmış dualı parmakları andırıyordu. Sertçe

önüne döndü. İznik elden çıkmıştı!.. Mülkün sahibi olan Allah, böylesini uygun görmüştü. Kutulmuş oğlu, hüngür hüngür ağlamamak için avurtlarını ısırıyordu.

Arkadan yetişen Aslantaş, kederli bir yüzle hatırlattı:

— «Sultanım, Togurdak beyimin nâşını orada bıraktık. İzin verirsen bir kaç er gönderip aldırayım.»

— «Aldır,» dedi Sultan önce. Sonra birden karar değiştirdi. «Hayır... Bırak, olduğu yerde kalsın. Togurdak emmim çoktan toprağa karıştı! Taşınamayan kutsal değerler uğruna taşınabilir kutsal değerleri tehlikeye atmamız söz konusu olsa, koca Iznik'i ve düşman ayağı altına düşmesinden korktuğumuz bütün ülkemizi yanımızda götürmemiz gerekirdi.»

Yanına vardıklarında, Dolat Böke hiç de ağır sorumluluktan bunalmış halde değildi. Genç Arz-ül Ceyş Emîri serinkanlıydı. Sultanı beklemeden ilk tedbirleri hemen almış, durumun göstereceği değişikliklere göre yenilerini de almağa hazır bulunuyordu. Raymond'un merkezdeki kuvvetlerini tesbit amacı ile üst üste gösteri hücumları yapmakta olan beş alaylık Emîr Eyüp Bulak tümenini bu görevden alıp doğuya, sağ kanattaki yedi alaylık Emîr Ali Alptekin tümenini takviyeye göndermişti. İhtiyat birliklerinden, kendi komutası altında olan dört alaylık bir tümeni ileriye çekmiş, gerekeн yönde savaşa sokmağa hazır tutuyordu.

Düşman tarafından gelişen kuvvet çokluğunu ve bunun savaşın gidişine yaptığı etkileri şöylece özetledi:

— «Flanders Kontu Robert'in elli bin kişilik atlı ve yaya ordusu, Raymond'un doğu kanadından savaşa girdi. Ayrıca, İtalyalı Normanların karargâhından büyük bir süvari kolunun çatışma çizgisine doğru ilerlediğini haber aldım. Bölgedeki aşırı asker yığılması yüzünden belki Norman atlılarının işe karışması biraz za-

man alacaktır ama, bu zaman bizim değil düşmanın işine yarayacaktır. Eyüp Bulak tarafından takviye edilmesine rağmen, Ali Alptekin'in bu derece üstün düşman sayısı karşısında hızla geri çekilmekten başka çaresi kaldığını sanmıyorum. Eğer Sultanımın Togurdak bey tümeni ile geliştirdiği hücumun hedefine ulaşmasını bekleseydim, korkarım ki——»

Kılıç Aslan, Arz-ül Ceyş Emîrinin sözünü kesti:

— «Sağımızdan ilerleyen düşman çekilme yolumuzu tıkayacak bizi İznik surları ile göl kıyısı arasına itecekti. Ya İznik'e sığınmak, ya da son ere kadar vuruşmak zorunda kalacaktık.»

— «Bellî Sultanım.»

— «İhtiyatta şimdi kaç alayımız kaldı?»

Bu, zaman kazanmak için yöneltilmiş bir soruydu. Kılıç Aslan, aslında bütün ordusunu er er tanır ve bilirdi. Kollarını göğsü üstüne kavuşturmuş, ayaklarının bir tabanları bir topukları üzerine yaslanarak ileri geri sallanıyordu. Önemli karar vermeğe hazırlanıyordu. Dolat Böke, cevabı iki saniye geciktirmek için düşünür, aklından hesaplar gibi yaptı:

— «Beş. Bunlardan ikisi, Hassâ ve Gulamân'ı Saray alaylarıdır.»

— «İleri çektiğin kendi tümenini nerede kullanmayı düşünüyorsun?»

— «Sultanım neresini buyurursa orada.»

— «Farzet ki ben geç kladım.»

— «Farz-s muhaldır Sultanım. Sen hiç geç kalmazsın.»

Kılıç Aslan, sıkıtıyla gözlerini kısıp mırıldandı:

— «Ne yazık ki, senin ilk savaş düzeni teklifini kabul etmekte geç kaldım Dolat Böke. Başlangıçta seni dinlemeliydim.»

Arz-ül Ceyş Emîri başını sessizce öne eğdi .

Ordunun başında, gün doğmadan önce yaklaşıp da İznik çevresindeki kuşatma birliklerini yüksek tepelerden gözetledikten sonra, Dolat Böke, Sultana şunu teklif etmişti:

— «Hasmımız aşırı kalabalıktır Sultanım. Kuşatma ordularının konuş yerleri birbirine çok yakındır. Birine saldırdık mı, hepsi karşı koyar. Güç dengesizliğini göz önünde bulunduralım, kuvvetlerimizi tek elden kullanmayalım. Beş - altı alaylık bir tümenle Kibotus-İznik ulaşımını keselim, o yoldan ırmak gibi akan erzak ikmalini durduralım. Öte yandan, düşmanın berk yüzünün, yani kabuğunun İznik'e, yumuşak böğürünün bize dönük olmasından yararlanıp geri hatlarını, ikmal depolarını, çadır ve tavlalarını basalım, yakıp yıkalım. İkişer üçer alaylık muharebe birliklerini bu gibi görevlere ayırıp bağımsız hareket etmelerine izin verelim. Bence, böylesine kalabalık ve karmaşık bir sürü, açlığa İznik gibi düzenli bir kent kadar dayanamaz. Haçlılar, yabanî kişilerdir, aç kalınca dirençleri azalır. Çok geçmeden üzerimize bizi uzaklaştırmak için ordular gönderirler. Onları teker teker yakalayıp yok edersek, kuşatma kendiliğinden kalkar.»

Arz-ül Cyş Emîri'nin teklifi akla yakındı. Kılıç Aslan, ileri sürülen savaş düzeninde yalnız bir noktaya takılıyordu: zaman etkeni... Bir önceki gün, Bizans donanmasının İznik gölüne indirildiği haberi gelmişti. Şimdi kent, yalnız karadan değil, su tarafından da kuşatılmış bulunuyordu. Hem asker, hem de yerli ve Türk ahali kısa zamanda açlıkla yüz yüze geleceklerdi. Çoğunluğu teşkil eden Rum'lar baş kaldırır ve kuşatıcılara yardıma yeltenirlerse, Muhammed İlhan komutasındaki küçük kuvvet çok zor durumda kalırdı. Başkenti koruyan yedi bin beş yüz er, surların yalnız doğu ya da

güney cephesini bile gerektiği gibi savunmaya yetmezdi. Haçlılar genel bir saldırıya girişirlerse, büyük bir ihtimalle, bir çok yönlerde burçları savunmasız bulacaklardı. Dolat Böke'nin öngördüğü yıldırma ve bunaltma savaşına düşman sanıldığından biraz daha fazla dayanırsa, İznik elden çıkardı.

Sultan'ın, kesinlikle emîn olmadığı ama üzerine oynamağa değer bulduğu bir kozu vardı: Haçlı önderleri arasındaki kıskançlık ve çıkar aykırılığı. Her ne kadar konuş alanları birbirne yakın ise de, düşman ordularından biri üzerine yöneltilecek hücumlar belki de ötekileri harekete geçirmiyecekti. En azından, hücuma uğrayana yardımda gecikilmesi, Türk ordusuna yeter zaman sağlayabilirdi.

Sultan, böyle değişik bir savaş düzeni uygulamakla pek de yanılmış sayılmazdı. Sabahtan öğleye kadar devam eden kıyasıya vuruşmalar, Flanders'li ve Norman komşularının Raymond'a yardım için hiç de acele etmediklerini ortaya koymuştu. Ne var ki, Saint-Gilles Kontu ve ordusu imdat gelene kadar ayakta kalabilmişlerdi işte... İş işten geçtikten sonra, Kılıç Aslan, Dolat Böke'nin daha fazla sabır isteyen teklifinin ne kadar emniyetli olduğunu anlamıştı. Oysa Dolat Böke'yi kendi öğrencilerinden biri sayardı!

Ayakları üzerinde ileri-geri sallanmaya son verdi. Vardığı kararı kısaca açıkladı:

— «Aslantaş ve sen, Dolat Böke, tümenlerinizle Ali Alptekin'in düşmandan sıyrılmasına yardım amacıyla derhal harekete geçeceksiniz. Ali Alptekin'le Eyüp Bulak'a önceden haber salın, siz düşmana yaklaşırken onlar hızla geri çekilip güney ormanlarına sığınsınlar. Göğüs göğüse vuruşmaktan mümkün olduğunca kaçının ve öteki tümenlere yeter zaman kazandırınca beni gözetleyin. Sizin çekilmenizi ben, ihtiyat tümenini kul-

lanarak temin edeceğim. Çekilen bütün birlikler, Kalimidis mer'asında toplanacak. Ben yatsı vaktine kadar orada bulunmazsam, bilin ki değişik bir yoldan geleceğim. O zaman beklemeden anayol boyunca Sakarya vadisine kadar gidin. Nasıl olsa sizi bulurum. Haydi, Allah yardımcınız olsun.»

Dolat Böke ve Aslantaş yerlerinden kıpırdanmadılar. Her ikisi de gün görmüş, savaş tecrübesi sahibi Emîr olduklarından, Sultan'ın ne derece çetin bir görevi üstlendiğinin farkındaydılar. Gönülleri, genç hükümdarın böyle bir tehlikeye atılmasına razı olmuyordu. Dolat Böke, çekingen bir tavırla:

— «Allah senin de yardımcın olsun Sultanım,» dedi. «Arz-ül Ceyş Emîri olarak fikrimi söylememe izin var mı?»

Kılıç Aslan belli belirsiz gülümsedi:

— «Yok!» diye kestirip attı. «Ne diyeceğini biliyorum. Şunu aklından çıkarma Dolat Böke, ben Sultan'ım! Mevkiimin yüceliği kadar, sorumluluklarımı da iyi bilirim. Milletimi bu beladan kurtarmak için, her şeyden önce ordumu selamete çıkarmalıyım. Böyle güç bir durumda bu işi, ancak ben yapabilirim. Zamanımız çok dar. Haydi, beklemeyin.»

Dolat Böke ile Aslantaş, son derece ustalıklı bir manevra ile düşmandan çözülürken, Kılıç Aslan, ardında beş alaylık ihtiyat tümeni olduğu halde alay cephesi ile hücuma geçmişti.

Savaşı biraz gerideki hâkim bir noktadan takip eden Flanders Kontu II nci Robert, bir şiir kadar ahenkli bulduğu bu saldırıyı hayranlıkla seyrediyordu. Batıda, güneş ufka yaklaşmaktaydı. Yatay gelen gün ışınları, eşit aralıklarla ve doludizgin at süren Türklerin çelik başlıklarını ve uçları al-sarı bayraklı mızrakların

temrenlerini parlatıyordu. Robert, yanı başında duran Ghent Kontu Baudouin d'Alost'a:

— «Çok yaman bir düşmanımız var,» dedi. «Bir zamanlar babam Bizans hizmetinde bulunmuş ve Türkleri yakından tanımak fırsatını elde etmişti. Anlata anlata bitiremezdi bu doğulu ırkın üstün savaş yeteneklerini... Şu hücumun güzelliğine bak dostum... Düşman bile olsa, insan bunları takdirden alamıyor kendini. Ne dersin?»

Ghent Kontu, miğferinin siperini indirmiş, o yetmeyince elini de alnına koymuş, gözüne giren parlak ışık altında Türk hücumunu izlemekteydi. Birden bağırdı:

— «Siyah bayrak! Sultan'ın bayrağı... Başında bizzat Kılıç Aslan var bu birliklerin Robert!»

Cevap beklemeden dizginleri topladı, iki yüzü keskin, uzun, kabzası haç biçimli kılıcını kınından sıyırıp üstüne kaldırdı ve devam etti:

— «Ben onu karşılamağa gidiyorum! Böyle bir fırsat bir daha ele geçmez... Sultanı ya tutsak edeceğim, ya da başını getireceğim.»

Flanders Kontu atılıp arkadaşının kolunu tuttu.

«Delirmişsin sen!» dedi. «Böyle şiddetli bir hücum dalgasının karşısına çıkılmaz! Daha önceki saldırılarda olduğu gibi yerimizde kalıp——»

Baudouin, Flanders senyörünün bağlısı değildi kuşkusuz, ama onun samimi dostu ve yol arkadaşıydı. Alay ederek Robert'in sözünü kesti:

— «Telaşlanma, sakin ol... Deminden beri olup bitenleri görmedin mi? Bunlar son Türk birlikleri. Ötekilerin hepsi teker teker boyunlarını kırıp kaçmadılar mı önümüzden? Şimdi Sultan, bir avuç adamıyla elimize düştü.»

Altındaki al kadana kırmasını sertçe topukladı ve

kolunu Robert'in parmaklarından kurtarıp ileri atıldı. Aynı anda, Ghent Kontluğunun Kutsal Savaş gönüllülerinden olup efendilerinin gerisinde ihtiyatta bekleyen otuz Brabant soylusu ve dört yüz kadar zırhlı süvari de harekete geçtiler.

Robert öfkeyle haykırdı:

— «Dur dedim sana budala! Başınla oynuyorsun...»

Fakat bu ses, nal ve silah şakırtıları arasında kaynayıp gitti. Baudouin ve Ghent Kontluğunun en gözde silahşörleri dörtnala cephe hattına girdiler. Birbiri gerisine dizilmiş on bir sıra yaya savaşçı, habersiz gelen bu atlı hücum karşısında şaşırmış, birbirini ezerek iki yana açılmağa başlamışlardı. Frank ve Flanders dillerinden yakası açılmamış küfürler savruluyor, atların ayakları altında kalanlar feryad ediyorlardı.

Tam o sırada ok menziline yaklaşmakta bulunan Kılıç Aslan, sadece yüzeli adım ilerideki bu kargaşayı gördü. Amacı, düşman saflarında kalıcı bir sarsıntı yaratır yaratmaz hemen geriye çekilip alaylarını muharebe meydanından uzaklaştırmaktı. Bunun için, Haçlıların alıştıklarından daha değişik bir hücum düzeni kurmuş, Mızraklı Hassa alayını birinci safa, yine mızraklı Gulaman'ı Saray alayını da ikinci safa koymuştu. Düşman, herzamanki gibi Türklerin ok menziline girince duraklayıp ok yağdırmasını beklerken sinecek, kalkanlarının ardına saklanacaktı. Oysa bu kez Türk alayları hız kesmeden ilerleyip göğüs göğüse vuruşmaya girişeceklerdi. Bu düzen değişikliğinin ne derece başarılı olacağını Kılıç Aslan kesinlikle bilmiyordu. Çaresizlik yüzünden denemede bulunacaktı. Bir takım Haçlı süvarilerinin kendi savunma hatlarını çiğneyerek ileri çıktıklarını görünce sevindi. Gökte aradığını yerde bulmuştu. Bakla kırı aygırı baldırlayıp gürledi:

— «Allahü Ekber... Allahü Ekber...

Binlerce hançereden fırlayan haykırışlar buna cevap verdi:

— «La İlahe İllallah... La İlahe İllallah...»

— «Allah Allah... Allah Allaah...»

Ve, uçları allı sarılı bayraklarla süslü binlerce mızrak hedeflere yöneldi. Toprak, kaşla göz arasında kızıla boyandı. Mızraklar ve kılıçlar, topuzlar ve baltalar kalkıp kalkıp inmeğe, canlı derileri, kasları-kemikleri delip kesmeğe, parçalayıp kırmağa başladı. Ghent Kontu aradığını bulmuştu. Sultan'la yüz yüzeydi ama başının üstüne kaldırmış olduğu kılıcını bir kerecik olsun indirmesi kısmet değildi. Ustura gibi bileylenmiş bir mızrak ucu karnına saplandı. Atının üstünde çırpınırken sert bir kılıç vuruşuyla boynundan yaralandı ve yere yuvarlandı. Bir kısmı yayaların önüne henüz çıkmış bulunan Brabant'lı Haçlılar, hücumun dehşeti karşısında hemen geri dönüp kaçmağa başladılar ve ikinci kez kendi silah arkadaşlarını çiğneyerek paniğe sebep oldular. Ötede, gelecek ok yağmuruna hazırlık olsun diye çömelmiş ve kalkanların gerisine gizlenmiş bulunan yaya Haçlılar, Türklerin duraklayacakları yerde hız arttırıp üstlerine gelmesiyle apışıp kalmış ve direnme imkânı bulamadan ezilmişlerdi. Hassa ve Gulamân-ı Saray alaylarının mızraklı erlerinin arkasından, çalakılıç hücum eden üç Türk alayı daha savunma hattını yarıp derinliklere daldı. Savaş alanının karışıklığına ve alay cephesiyle ilerleyen atlıların değişik tip ve derecede direnmeyle karşılaşmasına rağmen, Türk tümeninin düzeni bozulmamıştı.

Flanders Kontu Robert, Baudouin'in başına geleni görmemişti ama, balyoz gibi inen Türk yumruğunun Frankları ve Flandersliler nasıl çil yavrusuna çevirdiğine tanık olmuştu. On bir sıra halinde derinliğine dizili olan Haçlı direnme gücü çökmüş, geniş bir gedik

açılmıştı. Robert'in elinde, böyle bir felaket ânında kullanılabilecek sekiz bin süvari vardı ya, yaklaşan Türklerle kendi arasındaki alana sıkışıp kalmış bulunan binlerce yaya Kutsal Savaş gönülüsünün üzerinden aşılması imkânsızdı. Muharebe meydanı, bu kadar çok sayıda askerin manevra yapmasına yetmeyecek kadar dardı.

Sultan, düşman bölgesinin içine yeterince girildiğine ve düşmanın yabani bir hayvan sürüsü gibi kendi ekseni etrafında dönmeğe başlayıp zararsızlaştığına emin olunca, çekilme zamanının geldiğine karar verdi. İstediğinden ve umduğundan daha iyi bir sonuç almıştı. Türk tümeninin zayiatı, böyle bir harekât için tahmin edilebilecek miktarın çok altındaydı. Oysa Haçlılar, sabahtan beri devam edegelen savaş boyunca verdiklerinden fazla kayıp vermişlerdi. Elde edilenle yetinmek, kalabalık Haçlının toparlanmasını beklememek gerekirdi.

«Ne yazık ki,» diye düşündü. «Burada kazanılan ve kaybedilen her şey, Bizans'ın hesabına kâr olarak yazılıyor!»

Kararlaştırılmış işareti verdi. Tümen, kusursuz bir tertip ve düzenle önce doğuya sonra güney doğuya çarketti ve ormanlık, yayvan tepelerin eteğinden, ağaçların koyulaşmakta olan gölgesi altına girmeğe başladı. Alaylar birer birer saf düzeninden yürüyüş kollarına geçiyor ve hıza görünmez oluyorlardı.

Savaş alanında, perişan, ürkmüş, dağılmış bir sürü Haçlı kalmıştı. Bunlar, günün galipleriydi!

— o●o —

Vuruşmaları başından sonuna kadar bir burçtan izlemiş bulunan Emir Muhammed, yüreğinden yüzüne

vuran kederi gizleyecek halde değildi. Ayaz'ın ağız dolusu konuşması üzerine irkildi:

— «Sultan, İznik'i kendi kaderine terketti...»

Laçin, kuru bir sesle Kılıç Aslan'ı savundu.

— «Başka ne yapabilirdi ki? Gün boyunca ordu, kendi mevcudunun üç katı bir düşmanla boğuştu. Sultan, ya orduyu feda etmek karşılığında hiç bir şey kazanmamayı göze alacak, ya da orduyu kurtarmak için İznik'i bırakacaktı. En doğrusunu yaptı.»

Subaşı söze karıştı:

— «Durun hele canlarım, aceleniz ne? Bu iş burada bitmiş olamaz. Sabah ola hayrola. Sultanımız, ordumuzun başında yine çıkacaktır ortaya.»

İlhan, buyruğu altındaki beyleri biraz daha aydınlatmanın sırası geldiğine karar verdi.

— «Teker teker her birinizin söyledikleri bir dereceye kadar gerçektir,» dedi. «Ayaz'ın dediği gibi, Sultanımız, İznik'i kendi kaderine terketti, çünkü, Laçin'in söylediği gibi buna mecburdu. Orduyu daha fazla yıpratamazdı. O ordu ki, yalnız İznik'in değil, bir ucundan öteki ucuna otuz günde varılan koca bir ülkenin tek savunma dayanağıdır! Demirtekin'in umudu da yerinde: bu iş burada bitmiş olamaz. Haçlı ile kozumuzu paylaşmak için daha başka fırsatlar bulacağız. Ne karşımızdaki son düşman sürüsüdür, ne de İznik yurdumuzun tek toprak parçası...»

Demirtekin, iddiasında ısrar etti:

— «Olacak şey değil bu... Başkent için gösterilecek bütün fedakârlık bu kadar mı kalacak? Az öncesine kadar hepimiz birlikte seyrettik. Kavat Haçlı onca kalabalık olduğu halde atımızın ayağı altında ezilmekten öte bir şey yapabildi mi? Hele Sultanımızın son hücumu... Neydi o? Tırpanlanmış kara dinlilerin kara kara leşlerinden toprak görünmüyordu. Böyle gidesi olan bir

savaş orta yerinde kesilir de Başkent terkedilir mi? Olamaz... Hiç olamaz.»

Emîr Muhammed acı acı güldü.

«Başını az bir şey sola çevir de gözlerini dört aç Subaşı,» diyerek, surların doğu ve kuzeyini kuşatmış bulunan uçsuz bucaksız insan denizini işaret etti. «Bak şu kellelere! Bizim güçlü ordumuz Haçlı sürüsünün bir başında sabahtan akşama değin savaşıp durdu da sürünün öteki ucundaki keferenin kılı oynamadı. Bir sonuca varabilmek için yiğitlerimiz saçlarının telinden topuklarına kadar kan-tere bulandılar. Elhaak ellerinden geleni de ardlarına komadılar. Ne oldu peki? Raymond'un çingenelerinden üç-beş bini ile Flanders'lilerden iki-üç bini cehennemi boyladı. Ya ötekiler? Duvarlarımızın karşısında, ok menzili dışında bacak bacak üstüne atmış oturanlar? Savaşı umursamadılar bile bre oğul... Kabul, bu gün Saint-Gilles'i iyi hırpaladık, Flandersli'yi de az çok incittik. Sultan yarın sabah yeniden hücuma geçerse ve Raymond'la ötekileri yok ederse ne olur sanıyorsun? Devrisi gün İtalyalı Normanlar çıkar karşımıza! Onlar da yenilirse, Normandiyalı Normanlar var. Onları da tepelersek, hepsinden güçlü ve kalabalık olan Godefroi'nın yabanileriyle yüz yüze kalırız. Buna hangi can dayanır? Düşmandan ölüyor, yaralanıyor da bize hiç bir şey olmuyor mu? Er meydanında kalan her on Haçlı'ya karşı enaz bir-iki Türk şehidini hesaba katmalısın.»

Lâçin Ilhan'ı destekledi:

— «Diyelim ki biz murad ettik, Allah da yardımını esirgemedi ve bütün Haçlıları kılıçtan geçirdik... Diyelim ki, tarihin yazdığı en muazzam zaferlerden daha büyüğünü kazandık. Bize neye mal olur bu? Korkarım, ordu diye bir şey kalmaz elimizde! Oysa ote yanda, Bizans beklemektedir geçmişin kuyruk acısını çıkarmak

için. Hem de yıpranmamış, burnu bile kanamamış koca İmparatorluk ordusuyla...»

Emîr Muhammed devam etti:

— «Asıl akıldan çıkarmamamız gereken hasmımız Bizans'tır. Haçlı itinin ipi Aleksis'in elindedir. Gerçi it, azgın, saygısız, kanı bozuk bir ittir ve zaman zaman sahibini, besleyicisini de daladığı olur ya, Bizans böylesi ufak tefek yaraları göze almıştır. Yeter ki sonuçta biz zararlı çıkalım... Öyle bir düşmandır ki o, karşılığında iki gözümüzü oymak uğruna kendisi bir gözünü seve seve feda eder.»

Tuğra Emîri tamamladı:

— «Aleksis'den önce de Bizans'ın siyaseti aynı idi: bir başına yenemiyeceği bir düşmanla karşılaştı mı hemen güçlü müttefikler arar ve bulurdu. Daha olmazsa düşmanını iç kargaşaya sürüklerdi. Tarih böyle yazıyor. Bugünden sonraki tarih de benzer şeyler yazacaktır.»

Ayaz, sinirli sinirli güldü:

— «İyi söylersiniz beylerim, her şeyi bilir ve iyi açıklarsınız... Yalnız, sorarım size, madem Bizans, batıdan ve batının batısından yandaşlar bulup altı aylık yoldan yürütüp getirip karşımıza dikti de biz niye aynı şeyi yapmadık? Doğuda ve doğuların doğusunda zengin, bizden daha güçlü Türk devletleri yok muydu? Neden yapayalnız kaldık bunca kara dinlinin önünde? Hoş görün, benim aklım ermez ince işlere... Siyasetten hiç anlamam... Merak ettim de soruyorum.»

Beylerbeyi ile Laçin kısa bir süre için göz göze geldiler. İkisini de bir sıkıntı basmıştı birden. Bu konuyu kurcalamak istemedikleri belliydi.

Aylar önce, ağız birliği edip Kılıç Aslan'a başvurmuşlardı. Avrupa'dan gelmekte olduğu duyulan yer gö-

türmez Haçlı orduları konusundaki haberlerden endişe ettiklerini anlatmışlardı. Bizans'ın bu girişimine karşı alınacak en iyi tedbir olarak, doğu Türk illerinden yardım istemeyi teklif etmişlerdi. Sultan kulak asmamıştı!... Daha doğrusu, Sultan'ın düşmanı tek başına Anadolu Selçuklu Devletinin gücü ile karşılamak fikri, Beylerbeyi ile Tuğra Emîrinin teklifinden daha geçerli görünmüştü o günün havası içinde...

Kılıç Aslan'ın başka Müslüman — Türk devletlerini yardıma çağırmamasının sebepleri, felâketle yüzyüze bulunulduğu şu günlerde önemlerini yitirmiş görünüyorlardı ama, yine de canlıydılar. Her şeyden önce Sultan, Kibotus'da imha etmiş olduğu Haçlılar cinsinden bir düşmanı —velev sayıları çok da olsa— tehlikeli bulmuyordu. Bütün Avrupa'nın kaynamakta olduğu ve sayıya sığmaz orduların kesin bir kararlılıkla yola dizilmiş bulunduğu konusunda alınan haberleri ise fazla abartmalı sanıyordu. Kaldı ki, tehlikenin önemini bir dereceye kadar kabul etmiş bile olsa, soydaş ülkelere imdat haberi salmaktan çekinecekti. Bunun da, doğu ülkelerinin genel durumuna bağlı sebepleri vardı:

Orta Asya'dan Ege kıyılarına ve Kafkaslardan Kızıldenize kadar uzanan geniş toprak parçaları üzerinde hüküm süren devletlerin hepsi, katıksız Türk - İslâm kültürünü benimsemişti. Türk - İslâm irfan ve ahlakı insancıldı, bağnazlıktan uzaktı, hoşgörüye, bağışlamaya ve yapıcılığa dayanıyordu. Müslüman Türkler, Kur'anı Kerim uyarınca Kitap Ehli'ne ve özelikle Hristiyanlara yakınlık duyuyorlardı. Kur'ânı Kerim bir âyetinde **«İnananlara en yakın olarak, 'biz Hristiyanlarız' diyenleri bulursun,»** diyordu. İslâmın peygamberi de bir hadîsinde «Dünyada ve ahirette Hz. İsa'ya ben'den daha yakın kimse yoktur,» demişti. İslâm, kendini Museviliğin ve Hristiyanlığın devamı ve tamamlayıcısı sayıyor-

du. Yine Hz. Muhammed, bir başka hadisinde şunları söylüyordu: «Benden önceki peygamberler kendi kavimlerine gönderildikleri halde ben, bütün insanlara gönderildim.» Ve Kur'ânı Kerim, çeşitli âyetlerde, bütün insanların temelde tek ümmet oldukları fikrini veriyordu. Bu esaslar gereğince İslâm inanışı taassubun her derecesine kapalıydı. İslâma inananlar, hoş görü sahibi olmak zorundaydılar. Bağışlayıcılık Allah'ın buyruğuydu, çünkü peygamberin söylediği gibi, «Allah'ın rahmeti, gazabından büyük» idi. Kısacası, Türk-İslâm ülkeleri Haçlı zihniyetine aynıyla mukabele etmeğe hazır değildi. Üstelik Avrupa'nın yoksul ve geri kalmış bir diyar olduğu uzaktan uzağa biliniyor ve oradan gelecek bir saldırının uygar doğu dünyasında düzeni sarsacak önem taşıyacağına ihtimal verilmiyordu.

Gerçi İslâm'da fetih emeli mevcuttu ama, fethin amacı ele geçirilen ülkeleri harap ve mağlup edilen insanları kılıçtan geçirmek değildi. Aksine, fethin amacı insancıl düşünceyi, merhameti ve hoşgörüyü İslâm'ın nuru halinde her yere yaymaktı.

Bütün bunlara ek olarak, Kutulmuş oğullarının Anadolu'da kurmuş oldukları devlet gençti ve tam anlamıyla oturmuş, yerleşmiş değildi. Sınırları üzerinde tartışmalar yapılabiliyordu. Hatta bağımsızlığı bile, bazı doğulu Türkler tarafından kesinlikle kabul edilmiyordu. Büyük Selçuklu Sultanlığından ya da başka Türk devletlerinden Bizans'a ve Haçlılara karşı yardım istenmesi, genç Kılıç Aslan'ın hükümranlık yeteneğinden kuşku duyulmasına yol açabilirdi.

İlhan, Ayaz'a aklından geçenleri teker teker sayıp anlatmayı gereksiz buldu. Genç Emîr'in tartışmayı uzatmak istemesinden çekindiği yoktu. Ama öyle bir ruh hali içinde bulunuyordu ki, astlarını yetiştirmek, onlara bilgi vermek görevini şu sırada yapamazdı.

— «Fazla çene çaldık,» dedi. «İnelim buradan. Gidip bir de göl surlarını görelim. Bakalım Bizans gemileri fazla yaklaşmış mı...»

Ayaz yumruklarını sıktı. Genellikle cüssesi ile orantılı olamayacak kadar sakin, ağırbaşlı ve saygılı bir subay olduğu halde birden öfkelenmişti.

— «Soruma karşılık vermeyecek misin beyim?» dedi. «Elimizden vuruşmaktan başka bir iş gelmez diye düşünmemiz yasak mı edilecek? Devletimizn ahvali ile ilgili bir konuda merak sahibi olamaz mıyız biz?»

Emîr Muhammed'in kaşları çatıldı. Rengi attı. Sertçe:

— «Sen merakını gidermek istemiyorsun, büyüklerine sual açıyorsun!» diye çıkıştı. «Ağzınla ikrar ettiğin gibi, siyasetten anlamayacak derecede kalın kafalısın! Çizmeden yukarı çıkma... Devletimizin ne zaman ve kimden medet umacağını düşünmeğe ve soruşturmağa yetkili değilsin.»

Genç Subay sarardı, morardı.

— «Elbet beni benden iyi bilirsin beyim,» dedi. «Öyle olduğuna göre, Allahın izniyle çok iyi vuruştuğumu da hesaba kat. İzin ver, saldırayım Haçlı'ya. Aha düşman, aha biz... Herifler, çergi-çadır, er-binit, kızankırnak demediler hep birden gelip dizildiler yamacımıza. Onlar bize bakar, biz onlara bakarız... Haydi onlar fırsat kollar, ya biz neyi bekleriz? Yiğidin elini tutmak töre midir? Daha nice gün duvarların ardına sinip oturacağız?»

Laçin hemen araya girdi, Ayaz'ı kolundan tutup merdiven başına doğru itti.

— «Ağzından çıkanı kulakların duymuyor Ayaz!» diye bağırdı. «Yıkıl, git. Başından aşağı iki badya soğuk su akıt da aklın başına dönsün. Yıkıl git dedim!»

Koca silahşorun kara kara gözleri doldu. Dudakları titredi. Ses çıkarmaksızın boynunu kırdı, Beylerbeyini ve yanındakileri saygıyla selamladı ve ayaklarını sürüyerek uzaklaştı.

Laçin, Ilhan'ı yatıştırmağa çalıştı:

— «Bağışla şunu beyim, gençliğine ver... Alp uşaktır, saygılıdır ya, kuşatmayı bir türlü yediremiyor onuruna. Söylediklerine çoktan pişman olmuştur.»

Subaşı ekledi:

— «Alışık değil taş yığınlarının ardına saklanmağa. Böyleleri dışardan serinkanlı görünür ille içleri demiri eritir. Boyunu aşan sözler ettiğini anlar anlamaz udundan yerin dibine geçti ya, ne çare...»

İlhan içini çekti. Burcun aşağı götüren basamaklarına doğru yürürken mırıldandı:

— «Çetin günler yaşıyoruz beyler... Daha da kimbilir neler gelecek başımıza. Ayaz'ı anlıyorum. Hepimizin başı bunlu. Hemen Allah, hakkımızda hayırlısını versin.

— o●o —

Göl sularının içinden yükselen surların en büyük burcuna tırmandıklarında, ortalık iyice kararmıştı. Uzakta, sancak ve iskele ışıkları yanan iki düzine kadar Bizans gemisini yine de rahatlıkla seçebildiler. Manuel Batumites'in buyruğunda bulunan Bizans donanması, son gördükleri yerini değiştirmemişti. Çünkü o yer, İznik'in göle açılan kapılarını en iyi göz altında tutacak biçimde seçilmişti.

Subaşı eli ile karanlıkları göstererek Beylerbeyini uyardı:

— «Şu taraftan bir tekne yaklaşıyor beyim... Balıkçı kayığı gibi bir şey.»

Dikkat edince Laçin de aynı gölgeyi gördü:

— «Evet. Işıksız, yayvan bir tekne.»

Altı çift göz aynı noktaya dikildi. Gerçekten de göl sularının üstünde tekneye benzer bir cisim, bir karanlık şekil vardı ya, yaklaşıp yaklaşmadığı belli değildi. Emîr Muhammed:

— «Ne kadar uzaklıkta dersiniz?» diye sordu.

— «En çok üç yüz, üç yüz elli kulaç,» dedi Laçin.

Subaşı:

— «Bence daha da yakın,» dedi. «Eğer tam bir sessizlik olsa, belki kürek seslerini duyardık. Dikkat edin, iki yanında sular arada bir ışıldıyor.»

Kayığın yavaş yavaş yaklaşmasını sabırla beklediler.

— «Sultan'dan bir haberci olabilir mi?» diye Demirtekin sordu.

Ordu savaş alanından daha bir saat önce uzaklaşmıştı. Sultan'ın güneye doğru dolaşıp göl kıyısına varması ve oradan bir adam salması en azından beş-altı saat alırdı. Beylerbeyi ,gözlerini karanlık sulardan ayırmadan, kendi kendine konuşur gibi fikir yürüttü:

— «Bu tekne Bizans gemilerinin arasından nasıl geçti? Geliş yönüne bakılırsa——»

Sustu. Sonra birden elini alnına vurdu.

— «Tamam!» dedi. «Anlıyorum. Beyler... Bu kayık büyük bir ihtimalle bize Bizans'tan önemli bir pazarlık uzmanı getiriyor. Aleksis'in gizli bir amacı var. Bizimle görüşmeye girdiğini Haçlıların gözünden saklamak için karanlığın çökmesini bekledi.»

Tuğra Emiri ve Subaşı, faltaşı gibi açılmış gözlerle, karanlıkta Beylerbeyinin gözlerini aradılar. İlhan daha fazla açıklama yapmadan Demirtekin'e buyurdu:

— «Tez aşağıya in! Kapıyı açtır. Gelen adamı ka-

pı karakolunda konukla. Biz de az sonra orada olacağız.»

Gölden yana dönüp ellerini mazgal taşlarına dayadı, eğildi. Kayık surların suyun içinden yükselen taşlarına sokulmaktaydı. Aradaki mesafe ve karanlık, tepeden bakan kişinin teknede bulunanları görmesine engel oluyordu. Ama hayal meyal, iki kürekçi ile dümende oturan bir adamın gölgeleri seçilebiliyordu.

Bir kaç dakika sonra iskele kapısı gıcırdayarak açıldı ve yabancı tekne hemen iskeleye yanaştı. Dümendeki adam çevik bir hareketle ıslak taşların üstüne atladı. Nöbetçilerin ellerindeki yanar meşaleler iskeleyi yeterince aydınlatıyordu.

Laçin, heyecanla bağırdı:

— «Gerçekten de Bizanslı... Üstünde subay giysileri var.»

İlhan geri çekildi, acı acı gülerek açıkladı:

— «Manuel Butumites! Aleksis'in sol kolu. Sıkı tutun Laçin, oğul. İmparator bu herifi en önemli işlerde kullanır.»

Tuğra Emîri yutkundu. Demek gelen Manuel Butumites'di! Yani dünyanın en ahlaksız, en kurnaz, en iki yüzlü adamı...

— «İnelim,» dedi Beylerbeyi. «Bakalım ne istivor kefere. İnşallah tahmin ettiğim ve korktuğum konuda pazarlığa girişmezler. Bu Rum milleti ——— Ah, bu Rum milleti...»

Kapı karakolu'nun bölükbaşı odasında Butumites, yan gelmiş oturuyordu. İznik Emîri'nin, yanında Tuğra Emîri ve Subaşı ile birlikte içeri girdiğini görünce fırlayıp ayağa kalktı ve kandilli bir Bizans selamı sarkıttıktan sonra kırk yıllık dost edasıyla, neşeyle bağırdı:

— «Saygıdeğer Emîr hazretleri! Kulunuzu kabul buyurduğunuz için en derin minnet ve şükranlarımı yüce huzurunuza sunmama izin verir misiniz?»

Beylerbeyi, gülümsemekten kendini alamadı. Manuel Butumites, gerçi Türkçeyi başını gözünü yarmadan, rahatça konuşabiliyordu ama; dolambaçlı, ağdalı ve tuzaklı Bizans ağzına Türk dilini uydurmağa çalışması gülünç bir sonuç veriyordu.

Dudaklarındaki tebessümü silmeden:

— «Bizans'ın değerli donanma komutanını aramızda görmek bize kıvanç veriyor,» dedi. Böyle süslü sözler kullanarak konuşmaktan hiç hoşlanmazdı. Ne var ki, Bizanslılarla anlaşmak için kullanılması gereken dil buydu.

— «Saygı değer Amiral hazrelteri,» diye devam edip yanındakileri gösterdi. «Size, Tuğra Emîrimiz Mecdeddîn Laçin'i ve İznik Subaşımız Emîr Seyfeddîn Demirtekin'i tanıtmak isterim.»

Amiral bir kez daha yerlere kadar eğildi ve bakışları Laçin'in yüzüne dikili olarak doğruldu:

— «Demek, ünü dünyaya yayılan soylu Laçin beyle karşı karşıya bulunuyorum! Bu, unutamayacağım bir onurdur... Emır hazretleri, benim inancıma göre yer yüzündeki mesleklerin en yücesi hekimliktir. İyi bir hekim insanların en iyisidir. Ve siz, Laçin bey, bildiğim kadarıyla hekimlerin en iyisiniz! Bir ölümlü için bundan daha görkemli bir baht düşünülemez.»

Laçin, bu iltifat yağmuru önünde hafifçe kızarmaktan kendini alamadı. Ağzının içinde teşekkür anlamına gelecek bir şeyler mırıldandı. Butumites, Subaşı'ya hitap ederek basmakalıp bir iki övgü sözü harcadı. Sonra hemen Beylerbeyine döndü. Kollarını iki yana açtı, küçük bir kahkaha attı:

— «Keşke zamanım olsaydı da, aranızda bir süre kalıp sizlere olan içten dostluğumu açıklama fırsatını bulabilseydim Emîr hazretleri,» dedi. «Ne yazık ki, ay yükselmeden önce geri dönmem gerekiyor.»

Göz kırptı. Sanki sesi başkaları tarafından duyulacakmış gibi fısıldadı:

— «Anlıyorsunuz ya... Buraya geldiğimi, sizlerle ilişki kurduğumu, dışardan bekleye vahşilerin görmemesi icap ediyor. İmparatorum'dan size bir anlaşma teklifi getirdim. İznik'e karşılık, başta kutsal kişiliğiniz ve bütün ordunuz olmak üzere kentte yaşayan bütün Türk ahalinin sağlık, güvenlik ve esenliğini sunmak istiyorum.»

Yüksek tavanlı, geniş bölükbaşı odasında bir süre için kesin bir sessizlik hüküm sürdü. Tek bir sinek uçsa, kanadından çıkacak vızıltı kulakları sağır edecekti sanki. İlhan'ın, Laçin'in ve Demirtekin'in yüzleri sapsarı kesilmişti. Neden sonra Emîr Muhammed boğazını temizlemek için hafifçe öksürdü ve sertçe sordu:

— «Yani başkentimizi teslim etmemizi istiyorsunuz! Böyle bir teklifte bulunmak suretiyle İmparatorunuz aşırı açıkgözlük yapmıyor mu?»

Butumites tekrar yerlere kadar eğilip kalktı. Açıklaması saygılıydı:

— «Teklif Bizans'ın değil, aklın ve mantığındır soylu efendim. Biz, İznik'i geri almak, eskiden olduğu gibi ülkemize katmak istiyoruz. Ama———. Müttefikimiz görünen Haçlı serserilerin bizden önce İznik'e girmesine gönlümüz razı olmuyor. İznik ya sizin olmalıdır ya da bizim. İmparator Aleksis Komnenus; Sultanınızla kendisi arasındaki anlaşmazlıklar yüzünden bu uygarlık anıtına barbar ayağı girerse, meydana gelecek olan katliamdan, yağmadan, yakma ve yıkmadan sorumlu olmak istemiyor.»

Öylesine inançlı bir tavırla konuşuyordu ki, durumu öncelerinden bilmeyen bir kişi kolaylıkla Batumites'in etkisi altında kalabilirdi. Beylerbeyi o saflardan değildi. Alaylı bir gülüşle elini kaldırdı:

— «Orada biraz durur musunuz Amiral hazretleri... İznik Haçlı eline düşer de talan edilirse bundan biz mi sorumlu olacağız yani? Haçlıyı Avrupa'nın dağından ovasından toplayıp buralara getiren kim? İmparatorunuz sizi buraya akla ve mantığa uygun bir barış, bir anlaşma teklifi ile mi gönderdi, yoksa aba altından değnek göstereseniz diye mi?»

Bizans donanma komutanı ağır bir hakarete uğramış gibi suratını astı, alt dudağını sarkıttı, sitemle Emîr Muhammed'in yüzüne bir süre baktı. Sonra incinmiş olduğunu belirten bir sesle karşılık verdi:

— «Aba altından deynek göstermek mi? Türkçeyi sizin kadar iyi bilmem, Emîr hazretleri, ama anladığım kadarıyla bu, sinsice bir tehdit anlamına geliyor değil mi?»

İlhan nezaketle başını eğdi:

— «Türkçeyi yeteri kadar iyi biliyorsunuz.»

— «Siz benim Haçlı'ya arkamı vererek soylu Türk dostlarımı tehdit edebileceğime inanıyor musunuz?»

— «Söz konusu olan sizin kişiliğiniz değildir Amiral. Söz konusu olan, Bizans'ın artık iyice bellemiş olduğumuz kaypak se sinsi siyasetidir. Siz burada şahsınızı değil, İmparatorluğunuzu temsil ediyorsunuz.»

Butumites'in alt çenesi titredi, gözleri dolu dolu oldu. Görünüşüne bakılırsa, Türk beyinin sözlerinden çok alındığı, derin bir teessüre kapıldığı sanılırdı. Ağlamaklıydı.

— «Elimde sizi inandıracak katı deliller yok...» diye sızlandı. «Oysa sizin sandığınız gibi Bizans Haçlı sürüsünü kışkırtmaktan sorumlu değildir.»

Burnunu çekti. Orada bulunmayan birine duyduğu öfkesini belirtmek için yumruklarını sıkıp tavana baktı ve devam etti:

— «Dünyayı altı günde yaratan yüce Tanrı üzerine and içerim ki Haçlı kışkırtmasını biz yapmadık. Batı kilisesinin başında bulunan, adına Papa denen o sefil, fırsat düşkünü ahlaksızın işi bu! İmparatorumuzun batı ülkelerinden silahlı yardım istediği yalan değil. Siz benden daha iyi bilirsiniz, Bizans'ın bütün askerî gücü paralı asker nüvesine dayanır. İmparator Aleksis Komenus'un bütün suçu da, Papa'ya başvurup, Bizans'a silahlı adam gönderilmesinde yardımcı olmasını istemek olmuştur. Biz batıdan paralı bir kaç bin silahşor istedik, batı bize başına buyruk, özel amaca yönelik ordular gönderdi. Şunu iyi bilmenizi dilerim Emîr hazretleri, Haçlı Bizans'ın dostu değildir. Bizans, elinden geldiğince kendini Haçlı belasından güvenceye almak için çabalamakta, hatta çırpınmaktadır. Geçen yıl gelip başımıza dert olan keşiş'in sürüsünden neler çektiğimizi bilir misiniz? Sınırlarımızın dışında neler yaptıklarını uzaktan uzağa iyice izlediğimizden, onları Sava nehrini atlayıp ülkemize girdikleri dakikadan itibaren göz altında bulundurmak istedik. Elimizdeki bütün Peçenek, Vareng ve Bizans yerli askerlerini kullandığımız halde bir türlü bu basit işi başaramadık. Belgrad'dan itibaren en az on yerde silahlı çatışmaya giriştiler. Yalnız Niş çevresindeki savaşta Bizans'ın beş bin altı yüz asker kaybettiğini söylersem, belki bizim Haçlıları ne kadar sevdiğimizi anlarsınız Emîr hazretleri! Başa gelen çekilir deyip adamları başkentimiz surları dışında konuk edecektik ya, ne mümkün... Kısa zamanda, ellerinin eriştiği bütün sayfiye evlerini, konakları, yazlık sarayları, köyleri ve çiftlikleri bastılar, soyup soğana çevirdiler, yakıp yıktılar. Halkımızı öl-

dürdüler. Canlı ele geçirdikleri kadınlarımıza tecavüz ettiler. Küçük çocuklarımızı tutsak edip esir pazarlarında sattılar. İşi öyle ileri götürdüler ki, kent duvarları içinde kuşatılmış gibi olduk. Kiliseler bile şerlerinden kurtulamadı. Tanrının evlerini yağma ettiler. İçlerindeki freskleri kirlettiler. Çalınacak başka şey bulamayınca ne yaptılar dersiniz? Söylediğim zaman kulaklarınıza inanamayacaksınız: kilise kubbelerinden kurşun kaplamaları söküp pazar yerlerinde sattılar! Bunlara insan demek için insanın insanlıktan çıkması gerek beyim!.. Öyle çaresiz bir durumda kaldık ki, sonunda herifleri apar topar Kibotus'a göndermekten başka yol bulamadık. Bunun için de dünyanın armağanını ve rüşvetini verdik.»

Emîr Muhammed güldü:

— «Keşiş'le adamlarını başınızdan atmak için bulduğunuz çare kusursuz bir siyasetti dostum,» dedi «Hiç kuşkusuz, onların bizim sınırımız yakınında uslu uslu oturacaklarını sanıyordunuz...»

Bu alaylı sözler Butumites'in heyecanını arttırdı:

— «Lütfen işe bizim yönümüzden bakmağa gayret edin Emîr hazretleri,» dedi. «Vahşilere gösterdiğimiz konaklama yeri sınırlarımızın içindeydi. Üstelik sizin yakınlığınızı onlara sık sık hâtırlatıyor, aşırı davranışlarına karşılık Türk korkusunu gem gibi kullanmak istiyorduk. İnanmayacağınızdan korktuğum için and içerek sözümü kuvvetlendiriyorum: Tanrı tanığım olsun ki, geçen yıl siz Kibotus'a hücum edip keşişin sürüsünü yok edince Bizans'ta biz bayram yaptık.»

Bizans donanma komutanının bu açıklamaları ne İlhan'ı etkilemişti ne de Laçin'le Demirtekin'i. Türk beylerinin yüzlerinden, dubaracı ve hileci Butumites'e aldırmadıkları belli oluyordu. Onu dinlemeğe zahmet etmelerinin tek sebebi, milletler arası ilişkilerde Türk

devlet adamlarının karşı tarafa incelikle ve anlayışla davranmaya alışık olmalarıydı. Yine de Amiral şevkle sözlerini sürdürdü:

— «Hele bu yıl gelen Haçlılardan çektiklerimiz... Elbette Bizans'taki görevli haber kaynaklarınızdan bazı bilgiler almışsınızdır, ama size erişen haberler bizim başımızdan geçen gerçek olayların hepsini yansıtmış olamaz. İnanın Emîr hazretleri, Haçlılar bizim dostumuz değil. Onlara en fazla zoraki müttefikler diyebiliriz! Zoraki, çünkü kendileri geldiler. Biz istemedik. Bizim istediğimiz böyle kalabalık ve karışık ordular değildi. Ülkemize girdikleri ândan itibaren herbiriyle ayrı ayrı boğuşmak, vuruşmak zorunda kaldık. Her Haçlı ordusunun başbuğunu, hesaba sığmaz altın ve mücevher armağanlarıyla kendimize bağlamağa çalıştık, ama boşuna. İmparatorumuza içtikleri bağlılık andının hiç bir değeri olmadığını biliyoruz. Halimizi göz önüne getirin ve bizi anlamağa çalışın beyler... Her türlü uygarlık görgüsünden ve acımadan yoksun bir düşmanımız var ve biz ona dostça davranır görünüyoruz. Çünkü böyle yapmağa mecburuz. Bunalım içindeyiz. Bir ölüm-kalım savaşı vermekteyiz. Haçlılarda bir araya geldiğimizde biz de sırıtıyoruz, onlar da sırıtıyor. Ama içimizden birbirimize küfrediyor, beddualar savuruyoruz. Bakın, size geçen Paskalya sırasında, Kutsal Hafta'da meydana gelen bir olayı anlatayım... Kutsal Hafta, Hristiyan geleneğinde barış haftasıdır. Bizans, yüzlerce yıllık tarihi boyunca hiç bir zaman, Hristiyan olmayan düşmanlarına karşı bile Kutsal Hafta içinde silah kullanmamıştır. Oysa geçtiğimiz Nisan ayının ikinci gününde, yani Kutsal Hafta içinde, Aşağı Lorraine Dükü Godefroi'nın askerleri, onlara gönderdiğimiz yiyecek maddelerini az bulduklarını bahane ederek başkentimize saldırıya geçtiler. Şaşkınlıktan donup kalmıştık. İnancımız bizi sa-

vaşmaktan men ediyordu ama, düşmanımız, kendisi de Hristiyan olduğu ve sözde Hristiyanlık uğruna canını adadığı halde kanımıza girmekten çekinmiyordu. İmparatorumuz kendini toparlayıp karşı koyma emrini verdi ve surlarımızın sağlamlığı sayesinde Haçlıyı zor da olsa püskürtebildik. Ama bu dersi hiç bir zaman unutmayacağız. Ahh... Yüreğim yanıyor Emir hazretleri... Yüreğim yanıyor. Ne günlere kaldık... Baba - Oğul ve Kutsal Ruh üzerine and içerim ki kendi payıma ben, Haçlı gibi bir dosta Türk gibi soylu ve güvenilir bir düşmanı yeğ tutarım. İmparator sarayında, Avrupalı yabanilere verdiğimiz bir ziyafet sırasında neler oldu biliyor musunuz?»

Beylerbeyi omuzlarını silkti.

— «Haçlılara verdiğiniz her ziyafeti yakından izleyemedik,» dedi. «Ama bazıları, özellikle İmparatorunuzun Avrupalı liderlerden bağlılık andı istediği toplantılar olaylı geçmiş sanırım.»

— «Dinleyin,» dedi Batumites. «Anlatayım da Haçlı'nın ne ayarda bir kişi olduğunu görün. Ziyafette hemen hemen bütün Avrupalı başbuğlar vardı. İçlerinden birisi, Paris Kontu Robert diye bir serseri, bir ara Aleksis Komnenus hazretlerinin tahtından kalkıp öteki önemli başbuğlarla konuşmaya dalmasından yararlanıp ne yapsa beğenirsiniz? Gidip İmparatorluk tahtına kurulmaz mı? Yabani herif ikaz edilince küstahlığını daha da ileri götürdü ve 'Neden o bir işe yaramaz adam salona toplanmış bulunan bunca kişizadeyi ayakta bekletiyor da yalnız kendisine bir koltuk ayırıyor?' dedi. İmparator bu sözleri duyunca Paris Kontuna kim olduğunu, hangi hanedandan geldiğini sordu. Saldırgan Haçlı'nın verdiği karşılığa bakınız: 'Ben, en katıksız Frank soylularından biriyim. Benim ülkemde bir yol kavşağı vardır ve kavşakta çok eski bir mabet yapısı

bulunur. Teke tek döğüşmek isteyen her yiğit o mabede gider ve kendisiyle kılıç tokuşturmağa cesaret edecek birini göndermesi için Tanrı'ya dua eder. İşte o mabedde ben yıllar yılı dua edip silahıma karşı koyacak bir şövalye bekledim, ama karşıma bu ayarda bir hasım çıkmadı!' Bildiğiniz gibi İmparatorumuz son derece zeki ve hazırcevap bir kişidir. Paris Kontu Robert'e verdiği cevap şu oldu: 'Memleketinde kendi ayarında bir hasım bulup çarpışamadığın için üzülme. Burada, Türklerin karşısında doyana kadar vuruşabilirsin. Ama sana tavsiye ederim, Türklerle yüz yüze gelince ön taraflarda ya da gerilerde bulunma. Savaş hattının ortalarına saklan. Ben, Türkler karşısında epey tecrübe edinmiş bir kişiyim.' Bu olayı size neden mi anlattım Emîr hazretleri? Çünkü, İmparatorumuz başta olmak üzere Haçlı ile Türk arasında nasıl bir kıyaslama yaptığımızı görmenizi istedim.»

Emîr Muhammed yine gülümsedi:

— «Umarım ki, bu sözlerinizle milletimi övmekte olduğunuzu iddai etmezsiniz Amiral! Sadece Haçlılarla Türkler arasında bir kıyaslama yapmanız bile, bana kalırsa, Bizans usulü boş bir kendini beğenmişlik ve bencillik örneğidir. Açık sözlü ve gerçekçi bir asker olarak ben, dalaveradan sözü dolaştırmaktan anlamam. İzninizle benzeri biçimde bir kıyaslama yapacağım ve Haçlı ile Bizanslı arasında hiç bir fark görmediğimi ifade edeceğim.»

Butumites'in gözleri iri iri açıldı. Kadınsı suratı ağardı. Sarkık yanakları daha bir buruştu. Dudakları titremeğe başladı. Sesi kısık çıktı:

— Nasıl? Nasıl? Yani o can, mal ve ırz düşmanı, saldırgan, bilinçsiz yaratıklarla bizi bir mi tutuyorsunuz? Oysa ben——. Oysa ben, Bizans'la Türkiye arasındaki anlaşmazlıkların en tehlikelisini dahi iki uy-

gar devletin uygarlık yolundaki rekabeti sayanlardanım... Ben——»

— «Haydi canım siz de,» diye Beylerbeyi konuğunu susturdu. «İçimizden geçtiği gibi konuşalım Amiral hazretleri. Bunca yıldır biz sizi ve siz de bizi karşılıklı olarak yeterince tanımış olmalıyız değil mi?»

Butumites kekeledi:

— «İyi ama——. Bunca yıldır——. Biz bizeydik. Haçlılar yoktu.»

— «Haçlıyı buraya biz çağırmadık. Dilimizde, sizin bu günkü durumunuza çok iyi uyan bir atasözü vardır: az kaz, uz kaz, boyunca kaz deriz... Bizans kazdığı çukura düştü. İmparatorunuz Avrupa'dan ne istediyse, o geldi. Ama İmparatorunuz kolayca idare edeceği, yumuşak başlı, öndersiz ordular bekliyordu, umduğu gibi olmadı. Bütün istediğiniz, ne pahasına olursa olsun bizi Anadolu toprağından atmaktı. Belki de Haçlı dostlarınızın yardımı ile bu amacınız doğrultusunda bazı adımlar atacaksınız Amiral hazretleri. Belki İznik'i elimizden alacaksınız. Belki daha başka Türk topraklarını da istilâ edeceksiniz. Ama işin sonunda mutlaka yenileceksiniz. İşinize öyle geldiği için şimdi karşımıza çıkıp da Haçlı ile bizim aramızda tarafsız ve hatta dostane bir tavır takınmanıza kanmayacağız. Bildiğimiz kadarı ile başkentimiz yabani bir takım güçlerin kuşatması altındadır ve dilleri, ırkları, giysileri ne olursa olsun biz düşmanımıza ne isim vereceğimizi biliyoruz: Bizans...»

Manuel Butumites'in omuzları kamburlaştı. Elleri ile yüzünü örtüp inledi:

— «Yanılıyorsunuz Emîr Muhammed bey! Yanılıyorsunuz beyim...»

Hıçkırır gibi bir ses çıkardı. Ellerini yüzünden çek-

ti. Rengi büsbütün atmıştı. Sanki, ağlamamak için kendini zorluyordu.

— «Keşke geniş zamanım olsaydı da, konuyu sizinle daha ayrıntılı konuşabilseydim,» diye içini çekti. «Evet, kabul etmeliyim ki, sizinle dost değiliz ve hiç bir zaman da olamayız. Ama düşman olarak size saygı duyarız. Dostumuz sandığınız Haçlı'ya hiç bir zaman duyamayacağımız kadar derin bir saygı duyarız. Az şey midir bu? Az şey midir?»

İçini dökmek için öyle büyük bir çaba harcıyordu ki, konuşurken bütün vücudu sarsılıyordu. Ne kadar kurnaz, iki yüzlü ve hileci de olsa, sözlerinde samimî olduğu belliydi. Çeneleri birbirine vurarak devam etti:

— «Uygar iki düşman devlet olarak aramızdaki asgari müşterek çıkar noktasında anlaşmamız neden mümkün olmasın? Düşünün beyim... İznik surlarının beşte birini bile koruyacak kadar askeriniz yok. Oysa Haçlı ordusu, kenti üç kez kuşatabilecek sayıda! Bir genel saldırı olsa, elinizdeki kuvvet nerede kullanırsınız? O serseriler bir kez kente girmeyi başarırlarsa neler yapacaklarını hayalinizde canlandırın! Taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmazlar. Müslüman - Hristiyan ayırmadan bütün kadınlara tevacüz eder, bütün çocukları ya öldürür ya da esir pazarlarında satarlar. İznik'ten geriye kocaman bir hiç kalır ve acı bir hâtıra... Oysa bizimle anlaşır da göl yolundan birliklerimizin kente girmelerine izin verirseniz, ileri süreceğiniz her türlü barış şartını kabule hazırız.»

Susup endişe dolu gözlerle Emîr Muhammed'in, sonra Laçin'le Demirtekin'in yüzlerine baktı. Onların gözlerinde, kendisine umut verecek bir yumuşama görmeğe çalıştı. Sözlerini el hareketleriyle güçlendirerek aceleyle devam etti:

— «Bu teklifimizi size iyilik olsun diye getirmedim huzurunuza. Aksini söylesem yalan olur. Bizans'ın çıkarlarını sağlamak istiyorum. Ama kabul edin ki, Türkiyenin çıkarları da aynı doğrultuda. Bakın, Sultanınız, kudretli ve soylu hükümdar Kılıç Aslan nasıl insan üstü bir çaba harcadı kuşatmayı kaldırmak için.. Başaramayacağını anlayınca ne yaptı? Ordusunu daha fazla zayiattan korumak için çekildi gitti. Daha az erle daha büyük ve daha çetin bir işi siz nasıl yapabilirsiniz? Evet... Türk'ün yiğitliğini ve görev anlayışını bilirim ve bu kutsal özelliklere gıpta ile karışık bir saygı duyarım. Hiç kuşkum yok, inat ederseniz tarihe mal olacak bir savunma örneği gösterir, Haçlı'ya kan kusturur, kök söktürürsünüz. Ama sayılarla başa çıkamazsınız Emîr hazretleri. Sayılarla başa çıkılamaz. İznik'i kurtaramazsınız. Cesetlerinizi çiğneye çiğneye, yabaniler başkentinize girer.»

— «Yine aba altından deynek gösteriyorsunuz,» diye İlhan kaşlarını çatarak konuştu. «Şunu iyi bilin Amiral, bizim için önemli olan, almış olduğumuz görevdir. Biz sağ oldukça, İznik düşman eline geçmeyecektir. İznik düşman eline geçtiği ân, artık bizim için üzülmenize gerek kalmayacaktır, çünkü sağ olmayacağız.»

— «Bunu yapamazsınız demedim. Ama Türkiye'nin böyle bir kent savunmasından hiç bir kazancı olmaz dedim. Gerekirse yüz kez aynı şeyi tekrarlarım Emîr hazretleri. Daha da ötesine giderek size şunu hâtılatmak isterim: tahrip edilmiş, her biri birer sanat anıtı olan yapıları ve mermer sarayları yıkılmış, insanları toptan öldürülmüş, hazineleri yağma edilmis bir İznik bizim olduğu gibi sizin de işinize yaramaz. Eğer yarın kaybedeceğiniz başkentinizi öbür gün tekrar ele

geçirmeyi ümit ediyorsanız, onu savaşla Haçlı'ya değil, barışla bize emanet etmelisiniz.»

Beylerbeyi acı acı güldü:

— «Bakın bu sözleriniz arasında bir parça gerçek var. Yarın düşmana kaptıracaksak bile, öbürgün İznik'imizi yine alacağız.»

— «Bütün kalbimle dilerim ki,» diye Butumiets de gülümsedi, «eğer İznik Bizans'tan başka birilerinin olacaksa sizin olsun. Ama yine bütün kalbimle dilerim ki, elden ele geçerken değerinden bir şey yitirmesin. Bakın beyim, buraya İmparatorum adına size arzu edeceğiniz her türlü barış kolaylığını göstermekle görevli olarak geldim. Kısacası, şartları siz sıralayacaksınız ve biz, hepsini kabul edeceğiz. Tek istediğimiz, İznik'in Haçlılara kaptırılmaması.»

Emîr Muhammed, ötesinde yüksek savunma duvarlarının göründüğü açık pencereden dışarıya bakacak şekilde yarım döndü ve Bizans Elçisine bakmadan:

— «Gerek İmparatorunuzun cömertliğine, gerekse sizin zahmetinize teşekkür ederim Amiral.» dedi. «Görevim, İznik'i savunmaktır. Teslim şartlarını, ya da sizin deyiminizle anlaşma konusunu tartışmak yetkim dışındadır. Bunu ancak Sultanımızla konuşabilirsiniz.»

Butumites heyecanla atıldı:

— İyi ama, soylu Kılıç Aslan'la ilişki kurma imkânımız yok ki! İznik Emîri olduğunuza ve devletin en ileri gelen kişisi———»

— «Boşuna nefesinizi tüketmeyin dostum. Elimden hiç bir şey gelmez. Eğer yetkimi aşan konu başkentin düşmana verilmesi dışında bir şey olsa, belki sorumluluğu üzerime alabilirdim. Ama uğruna kan dökerek kendimize mal ettiğimiz bir yurt parçasını vaadler ve bağışlar karşılığında terketmeye cesaret edemem.»

Elçi çaresizlikle ellerini iki yana açtı.

— «Peki,» dedi. «Hiç olmazsa şunu söyleyin. Sultanınız burada bulunsaydı, size sunduğum teklif konusunda kendisine ne tavsiye ederdiniz?»

Beylerbeyi birden döndü. Manuel Butumites'in iri, siyah gözlerinin ta içine bakarak açıkladı:

— «İznik'i size teslim etmek karşılığında en ağır şartları ileri sürmesini!.. Öyle ki, barışı kabul edemeyesiniz ve söz silahlara kalsın.»

Amiral sevinçle güldü:

— «Güzel... Neden o ağır şartları siz ileri sürmüyorsunuz? Bizi bir denemek istemez misiniz? Göreceksiniz ki, devletinizle anlaşmaya varabilmek uğruna hiç bir isteğinizi geri çevirmeyeceğiz.»

Emîr Muhammed sabırla içini çekti:

— «Bunu yapamayacağımı son kez tekrar ediyorum Amiral hazretleri.»

— «Ya Sultanınız size yetki verirse?»

— «Öyle bir yetkiye sahip olduğumu benden duymayacaksınız. Üstelik, karadan yüzbinlerce Haçlı gölden de Bizans donanması tarafından kuşatılmış olan kente Sultanın haber ve yetki göndermesi oldukça güç.»

Butumites tekrar eğildi.

— «Şuna inanın Emîr hazretleri,» dedi. «Göl tarafı, sizin dışarıya veya Sultanınızın içeriye göndereceği her türlü habere açık tutulacaktır.»

Beylerbeyi isteksizce güldü:

— «Demek bize haber getirecek kimselerin yolunu kesmeyeceksiniz!»

— «Aksine, onlara kolaylık göstereceğiz beyim. Sultan size, ancak iki çeşit buyruk gönderebilir: ya sizi İznik'i teslim etmekte serbest bırakır, ya da sonuna kadar savunmanızı ister. Siz şimdiden ikinci duruma kararlı olduğunuza göre, ne kaybımız olabilir?»

Türk beyleri, Bizans donanma komutanının, İmparator'dan nasıl bir talimat almış olduğunu artık hemen hemen kuşkusuzca anlamışlardı. Aleksis Komnenus, İznik'i Haçlı talanından korumak karşılığında hiç bir fedakârlıktan kaçınmayacaktı. Emîr Muhammed, bu teşhisi açıklamakta bir sakınca görmedi:

— «Gelecekle ilgili bütün hesap ve tasarılarınız bizim bu duvarlar içinde yenik düşeceğimiz esasına dayanıyor değil mi?»

Elçi, sahteliği iyi gizlenemeyen bir şiddetle itiraz etti:

— «Asla... Asla! Yenilmeniz için, yüzdeyüz kaybedeceğiniz belli olan bir savaşı sebepsiz yere sürdürmeniz icap eder. Bizimle anlaşırsanız yenilmiş sayılmayacaksınız ki!.. İznik üzerinde sağlanacak olan Türk-Bizans fikir birliği, daha sonraki safhalarda daha değişik yerlerde iki devlet arasında kurulacak olan işbirliğine zemin teşkil edecektir. Hayır Emîr hazretleri, yanılıyorsunuz. Biz gelecekle ilgili hesap ve tasarılarımızı, sadece sizin akla ve mantığa uyacağınız esasına dayandırdık.»

Laçin, o ciddî tartışma sırasında bir devleti temsil eden bir kişinin böylesine büyük bir kolaylık ve rahatlıkla tek ayak üzerinde kırk yalan söylemesini biraz gülünç buldu. Ama işte siyaset buydu. «Şeytana külahını ters giydirir bu adam,» diye düşündü. «Olaylara ve durumlara, kendine en elverişli yönden bakmasını öyle iyi biliyor ki... Anadan doğma elçi ve arabulucu.»

İlhan da içinden aynı seyleri geçiriyordu ama, yüzünde hiç bir yumuşama belirmedi:

— «Sizinle tartışıp da kazanmak çok güç Amiral hazretleri,» dedi. «Eğer savaşmayı da bu kadar iyi bilseydiniz, Bizans'ın gücü karşısında Anadolu'da tutunamazdık. Devletinizin, bizimle görüşmek üzere sizi gö-

revlendirmiş olduğunu seviniyorum. Eli boş döndüğünüz zaman, İmparatorunuz, sizin bile bizi kandıramadığınızı görecek ve yeni bir denemeye girmeyecek.»

Butumites, bozulduuğnu saklamağa çalıştı. Bir kez daha yerlere kadar eğildi:

— «Demek elim boş döneceğim Emîr hazretleri?»

— «Evet dostum.»

— «Kararınızı saygı ile karşılıyorum. Ama İmparatorumuzun yeni bir denemeye girişmeyeceği konusundaki tahminleriniz isabetli değil. Bu yüzden, huzurunuzdan ayrılmadan önce sizden bir izin istiyorum: ilerde, belki bir iki gün arayla tekrar gelebilir miyim? Belki bu arada yüce Sultanınızdan size daha geniş yetkiler tanıyan bir buyruk almış olursunuz. O zaman durumu yeniden görüşebiliriz.»

Beylerbeyi tereddüt etmedi:

— «Elbette gelebilirsiniz... Sözünü ettiğiniz yetkiyi alırsam, bizden anlaşma yoluyla kent almanın en az bizimle savaşmak kadar güç olduğunu size göstermek isterim.»

Elçi, ayrılmadan önce Laçin'e döndü.

— «Emîr hazretleri,» dedi. «Sizi çok ilgilendirecek bir sır açıklaması yapmak istiyorum. Sırf benim gerçek bir dostunuz olduğumu görmeniz ve anlamanız için...»

Gözlerini hızla geniş odanın köşelerinde dolaştırdı. Sanki içerde, görünen kişilerden başkasının bulunmadığına emîn olmak istiyordu. Fısıldadı:

— «İznik'te azılı bir Bizans casusu var. Hem de Sultan sarayında görevli biri.»

Karşısındakilerin kıllarının bile kıpırdamadığını görünce biraz şaşırdı, ama devam etti:

— «Adı Nesim... Bir Yahudi. Saray yazıcılarından.»

Laçin omuzlarını silkti:

— «Bu bir sır değil Amiral hazretleri. Biliyoruz.»

Butumites inanamadı. Güldü:

— «Biliyor musunuz? Nasıl olur? O halde neden yakalamıyorsunuz? Daha bu sabah bize yeni haberler gönderdi. Elimizde, kuvvetlerinizi hangi surlara ne miktar üzere tahsis ettiğinizi gösteren bilgi var.»

Ilhan söze karıştı:

— «Nesim'in casus olduğunu biliyoruz. Ama yakalayamıyoruz. Çünkü onu suçlayacak delilimiz yok.»

Bizans donanma komutanının gözleri yuvalarından fırlayacak gibi oldu:

— «Delil mi? Devlet aleyhine casusluk yaptığını bildikten sonra delile ne gerek var? Asarsınız adamı, olur biter.»

Emîr Muhammed başını iki yana salladı:

— «Devletimizin en kutsal ilkesi, hukuka dayanmasıdır,» dedi. «Böylesi ağır bir suçla bir yurttaşımızı kadı huzuruna çıkarmamız için su götürmez kanıtlara sahip olmamız şarttır. Nesim, göründüğü kadarıyla calışkan, görevine bağlı bir memurdur. Casusluk vaptığını işaret eden durumların hiç biri onu ipe götürmez. Biz suçlasak, Başkadı salıverir.»

Laçin söze karıştı:

— «Amiral hazretleri belki Nesim'in hangi yolla sur dışına haber sızdırdığını bilmektedir.»

Butumites'in şaşkınlığı arttıkça artıyordu:

— «Sizi anlayamıyorum,» dive dudaklarını büktü. «Tanrı tanığım olsun ki, sizi anlayamıvorum. Kendi sovunuzdan ve dininizden olmavan birini alıp cok önemli bir devlet memurluğuna getiriyorsunuz. Adam ihanet ediyor, düsmanlarınıza el altından haber salıyor. Bu durumu düsmanlarınız içinden bir dostunuz da size acıklıyor, siz de biliyorsunuz. Ama çaresine bakmıyorsunuz.»

Laçin'e döndü, omuzlarını kaldırdı:

— «Yahudi'nin bize hangi yolla bilgi gönderdiğini bilmiyorum. Yeni ve çok etkili bir casus şebekemiz var. Başında, Tanrının lanetine hak kazanmış, kahpe bir kadın bulunuyor. Örgütün benim katımdaki baklası ya da temsilcisi o kahpe kadından da aşağılık bir Ermeni. Nesim, topladığı bilgileri Ermeni Bagrat'a ulaştırıyor, o da bana gösterip İmparator'un yanında bulunan kadına gönderiyor. İznik'te ve Saray'da olup bitenlerin hepsini, en küçük ayrıntısına kadar günü gününe öğreniyoruz.»

Kısa bir süre, üç Türk Emîri ve Bizanslı Amiral birbirlerinin yüzlerine bakıp sustular. Sonra Butumites tekrar etti:

— «Doğrusu siz Türkleri anlayamıyorum. Anlayamıyorum!..»

— «Birbirimizi anlayamıyoruz,» diye Beylerbeyi düzeltti. «Biz, kısacası Hak'tan yanayız. Bu o kadar akla yakın ki, anlaşılmamasını anlayışsızlık sayarız... Peki... Ya siz ne'den ve kim'den yanasınız Amiral hazretleri? Bize dostluk göstermek bahane veya hevesi ile ülkenizin çıkarlarına ters düşen bir davranışta bulunmaktan çekinmiyor, yani ihaneti göze alıyorsunuz. Siz kimden yanasınız?»

Amiral, aslında gurur anlatan bir alçak gönüllülükle başını dikti:

— «Ben, herşeyden ve herkesten önce kendimden yanayım,» dedi. «Bizim geleneklerimiz, öz çıkarlarımızı her şeyin üstünde tutar. Kişilerin canlarını sevmelerinden daha doğal ne olabilir? Oysa siz, bazı hayalî ilkelere bağlanmışsınız ve uygulanması imkânsız bir adalet anlayışı yüzünden gerekince varlığınızı tehlikeye atıyorsunuz. Hak bu mudur? Yarın ya da öbür gün İznik elinizden çıkarsa Nesim'i nasıl cezalandırırsınız? Yahudi, Bizans'ın gözünde bir kahramandır. Sizin ya-

nınızda da saygı değer bir devlet memuru! Bu çelişkiye ne buyurursunuz Emir hazretleri?»

Emîr Muhammed sükûnetle cevap verdi:

— «Hak yerini bulur. Nisim, eğer tahminen değil de gerçekten suçluysa, eninde sonunda cezasını çeker. Ama biz, her suçlu sandığımız kimseyi asıp keserek adaletin kılıcını körleştirmeyi göze alamayız.»

Laçin atıldı.

— «Bir şey sorabilir miyim Amiral hazretleri?»

Butumites, tolgasındaki uzun tüyleri bir kez daha yere değdirerek eğildi:

— «Buyurun beyim. Emrinizdeyim.»

— «Nesim'in sırrını açığa vurmakla, bir taşla iki kuş avlamak istediğinizi sanıyorum. Birinci kuş, bizim güvenimizi kazanmaktı. İkinci kuş neydi?»

Elçi gülümsedi:

— «Çok zekisiniz Emîr hazretleri. Gerçekten de dalda iki kuş vardı. Ama ya ben iyi nişancı değilim, ya da ağaç çok uzak... Korkarım kuşların ikisi de kaçtı.»

Tuğra Emîri üsteledi:

— «Sakın, Tanrı'nın lanetine hak kazanmış olduğundan söz ettiğiniz o kadını incitmek amacını gütmüş olmayasınız?»

Butumites bu sözleri duymamış gibi yaptı. Pencereden dışarıyı gösterdi ve telaşla:

— «Eyvah...» dedi. «Bakın, ay doğmak üzere. Geç kalacağım. Haçlıların kayığımı görmelerini hiç istemem doğrusu.»

Beylerbeyine dönüp iki kat eğilerek selamladı:

— «Emîr hazrelteri, sizi tekrar ziyaret edebilmem konusunda verdiğiniz izinden kısa zaman sonra yararlanacağım. Şimdi gitmeme izin verir misiniz?»

oooo— ● —oooo

Musa: «Ey Sâmirî! Ya senin yaptığın nedir?» dedi.

KUR'ÂNI KERİM, Tâ-Hâ Sûresi, 95 nci A.

Vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Butumites'le yapılan konuşmaların yeniden incelenmesi ve değerlendirilmesi ve her kelimesinin teker teker tutanak halinde yazılması için Beylerbeyi konağında yapılan uzun toplantıdan sonra yanında Subaşı olduğu halde divanına gelen Laçin, hâlâ eve gitmeyi düşünmüyordu.

Yahudi'nin en kısa zamanda zararsız hale getirilmesi için iki Emîr tarafından elden gelen herşey yapılmış, ama bir sonuca varılamamıştı. Adamın suçlu olduğunu gerek Demirtekin gerekse Laçin hissediyor, adları gibi biliyorlardı ya, dört gündür devam eden izlemeler, araştırmalar ve soruşturmalarla bir delil yakalayamamışlardı.

Elleri arkasına bağlı, odasının içinde dolaşıp duran ve duvarları arşınlayan Tuğra Emîri gelip Subaşı'nın karşısında durdu.

— «Evini bir kez daha arayalım,» dedi. «Bu kez ikimiz de aramada hazır bulunalım. Hiç kuşkum yok. çıfıtı ele verecek bir şeylere rastlarız.»

Demirtekin umutsuzdu:

— «Geçen sefer bir sonuç alamadığımıza göre bunda hiç alamayız,» dedi. «Arama işine, en usta adamını yollamıştın. Saatlerce, didik didik, temelden saçağa kadar bütün yapıyı ve bahçeyi gözden geçirdi. Nesim'in rüşvetle ağzını kapadığımız Rum hizmetçisinden de pek emîn değilim. Belki de kadın, evinin arandığını hayına çoktan bildirmiştir. Eğer ortada bir ip ucu var idiyse bile, şimdiye kadar bulunmaz hale getirilmiştir.»

— «Evinin arandığından haberdar olması önemli değil,» dedi Laçin. «Zaten hınzır herif iki günden beri izlenmekte olduğunu da biliyor. Farkında değilmiş gibi görünüyor ama, bildiğinden kesinlikle eminim.»

— «Umursadığı yok,» diye Subaşı yakındı. «Kılı bile kıpırdanmıyor. Sanki masum, kendi halinde bir adam. Evinde bulunmadığı zaman ya iş yerinde, yâni Notarân-ı Saray dairesinde, ya da çarşıda, alışverişte oluyor. Kızı ile hiç görüşmediğine göre, Saray'da Sultan Hatun'un hizmetinde bulunan kızın ihanetinden kuşkulanamayız. Çünkü gizli bilgiyi elde etme imkânı Nesim'in elinde.»

— «Evet... Kızın bu işle bir ilgisi yok. Buna inanırım. Babası ile en çok ayda bir görüşüyor. Oysa surların dışına her gün haber sızıyor.»

Subaşı, sakalını kaşıdı, elini çenesine dayayıp çenesini kütürdetti, sonra öfkesi gizlenmiş bir sesle homurdandı:

— «Aslında Butumites'in söylediklerinde biraz gerçek payı yok değil. Herifin devletimize ihanet ettiğini o kadar iyi biliyorsak neden el altından işini bitirmiyoruz sanki? Ya da en azından gırtlağını sıkıp konuşmaya zorlasak——»

— «Olmaz öyle şey!» diye Laçin arkadaşını susturdu. «Biz eşkiya çetesi değiliz. Yasalara uymak zorundayız. Ne kadar çetin olursa olsun, bu esrarı yoluyla, yordamıyla çözeceğiz. Kap da gel hele şu gözetleme tutanaklarını. Sen bıktın onları üst üste okumaktan, biliyorum ama bir kez daha dişimizi sıkalım. Yahudi'yi dört gündür adım adım izlemekteyiz. Her yaptığı iş, her gittiği yer, teker teker ve ayrıntılarıyla beyaz üzerine siyahla kaydedildi. Hiç mi pot kırmadı bu adam? Elbet ihanetini ele verecek bir ip ucu yakalayacağız.»

İki Emîr, sayfalar dolusu gözetleme tutanaklarını sil baştan bir kez daha okumağa başlayalı çok olmamıştı ki, kapı vurulup açıldı ve içeriye Laçin'in en usta yardımcılarından Emîr Akbuga girdi. Yüzü al al, heyecanla açıkladı:

— «Beyim, buyruğunu yerine getirdim. Yerden göğe kadar haklıymışsın. Nesim artık elimizde sayılır.»

Demirtekin, soru dolu gözlerle Tuğra Emîrine baktı. Laçin kısaca:

— «Dışardaki ve evindeki bütün faaliyetleri kuşkudan arınmış gibi görününce, casus'un Notarân-ı Saray'daki tutumunu yakından izletmeğe karar vermiştim,» dedi.

Akbuga'ya dönüp sordu:

— «Ne öğrendin?»

— «Bir tanık getirdim beyim. En iyisi onu dinle.» Kapıyı aralayıp dışarıya seslendi: «Gir içeri Konur dayı. Bana anlattıklarını beylerime de anlat.»

Konur dayı, Süleyman Gazi zamanından kalma yaşlı bir yiğitti. Derisi buruşmuş, beli bükülmüştü ya, gözlerinin feri yerindeydi. Son günlerinde ele güne muhtaç olmasın diye Devlet tarafından kendisine rahat bir görev verilmiş, bir görüşe göre emekliye sevkedilmişti. Notarân-ı Saray'da odabaşılık yapıyordu. Hemen hiç bir iş yapmaz, iyi sayılacak bir maaş alırdı. Saçı sakalı iyice ağarmıştı. Kirpiksiz gözlerinde öfkeyle, sokrana sokrana içeriye girdi, Laçin'le Demirtekin'e ters ters baktı. Ağzında kalan tek sarı dişi göstere göstere çıkıştı:

— «Bre beylerim, ne istersiniz bu fukara çıfıttan? Koca Devletin işini yürütmek için benim gibi bir ihtiyarı gece yarısı yataktan kaldırıp buraya sürüklemeniz şart mıydı? Eskiden Emîrler——»

Laçin'in genç yardımcısı gülümseyerek Konur Dayı'nın sırtını okşadı, sözünü kesti:

— «Bu iş senin bildiğin gibi değil. Hele şu dosta zarar vermeyip düşmanı mahveden zehirli oklardan söz et... Hani, Nesim'in Haçlı'ya arttırmak için sana verdiği zehirli oklardan.»

Laçin ve Demirtekin gözgöze geldiler. Bulmaca bir ânda çözülüvermiş, esrar aydınlanmıştı. Laçin, emektar odabaşına gönül alıcı sözler söyledi, elinden tutup yumuşak bir mindere oturttu.

— «Anlat Konur dayı» dedi. «Devlete büyük hizmette bulunacaksın. Rahatını bozduğumuz için bizi bağışla. Ne biçim zehirli oklarmış onlar?»

Kendisine verilen önem, bir ayağı çukurda olan güngörmüş savaşçının hoşuna gitmişti ne olsa. Sırtını yastığa dayadı, elinin tersiyle ağzını sildi ve konuştu:

— «Gayrımüslimin eyisindendir bizim Nesim ağa. Belki gayrımüslim bile değildir. Yazıcılığa geleli beri saygıda kusur etmedi bana. Sık sık yanıma varır, Hazreti Musa'nın beddualı Firavun'la uğraşı konusunda öyküler anlatır. Bizim Muhammedimizden de derin saygıyla söz eder. Umarım ki gizli dîn taşır. Belki de evinde, gözlerden uzak kalınca abdest alıp namaz kılmakta, Kur'an okumaktadır. En azından, Mübarek ramazanda oruç tuttuğunu bilirim. Eli çok açıktır. Bayram'da seyran'da beni hiç unutmaz, ucuz - pahalı armağanlar getirir. Arada bir, olağan günlerde bile, yalvar yakar avucuma iki üç çil altın sıkıştırır.»

Suratını astı, kaşlarını çattı:

— «Bre beylerim, şu koca kent içinde kancayı takacak başka kâfir mi yok? Nesim ağa'dan ne istersiniz? O gerçekten eyi, has kişidir. Yanılmaktasınız.»

— «Seni bu saatte buraya kadar yormamızın sebebi,» diye Laçin sabırla gülümsedi, «bir yanlışlık yap-

maktan çekinmemizdir. Hele şu zehirli oklara gel Konur dayı.»

— «Hepsini anlatacağım elbet,» dedi ihtiyar. «Tanrı tanığım, bildiklerimin hepsini duyacaksınız. Bes ki, ters mâna çıkarmayasınız.»

Endişeliydi. Belli belirsiz bir suçluluk duygusu içinde olduğu farkediliyordu. Sakalını sıvazladı. Tekrar elinin tersiyle ağzını sildi. Sözlerini sürdürdü:

— «Siz gençler, eli silah tutanlar, kocamışların halinden anlamazsınız. Oysa bizim de yüreğimiz vardır, severiz, acırız, kin tutarız. Zehirli ok atmak erliğe sığmaz, kahpeliktir, eyvallah... Ya oktan kargıdan korunmak için demir don giymek erlik midir bre? Nesim Ağa'nın düşmana zehirli ok attırmasına aracılık ettim! İyi de ettim. Eğer ki otuz kırk yıl genç olsaydık, çağında bellediğimiz gibi savaşmayı yeğ tutardık. Gel gör ki kemiklerimiz kurumuş, kaslarımız pörsümüştür. Oturup gençlerin can alıp can vermesini mi beklemek iktiza eder? Çorbada bizim de tuzumuz olmasın mı?»

Hafifçe öksürüp gırtlağını temizledi. Laçin'le Demirtekin'in ve Akbuga'nın yüzlerinden ne düşündüklerini anlamağa çabaladı. Daha sinirli bir tavırla:

— «Bu Haçlı denen kavatlar var ya,» dedi. «Bunlar memleketlerinden kalkıp bizim üstümüze varmak için yola çıkmazdan önce ne yapmışlar bilir misiniz? Yörelerinde yaşayan ne kadar Yahudi varsa hepsini asıp kesmişler, mal ve mülklerini yağma etmişler. Nesim Ağa bu yüzden kinlidir Haçlı'ya. Yaşı geçkin olmasa, inanın ki eline silah alıp varırdı yamaçlarına, er dilerdi vuruşmaya. İlle el tutmaz, yürek yetmez... Ne etsin? Kıyamete mi kalsın kısas? Kendince bir öç alma yolu bulmuştur ki, belki siz beğenmezsiniz. Evinde, zehirli uçlu, büyülü oklar yapıp getirir bana verir. Ben de onları surlar üstündeki nöbetçilere götürürüm. Haç-

lı'nın içinde tolgası gök sorguçlu, beyaz kalkanı üstüne kırmızı put çizili bir cins vardır ki, en azılısıdır. Nesim Ağa bilir bunu. O dümbükler and içmişler yer yüzündeki tüm Müslim ve musevileri kıtır kıtır kesmeğe! İşte okları, bu kefereden ok menziline girenlere attırırım. Zırhı nice kalın olsa, ok iki adım yanından bile geçse, düşmanı yıldırım çarpmış gibi yere indirir. Gözlerimle gördüm, üç kez ok kalkana değdi, kalkanı tutan gölgeden güneşe varamadan yıkıldı. En azından on Haçlı vurdurdum böylece. Pişman da değilim. Siz isterseniz kahpelik sayın, zehirli ok Haçlı denen domuza caizdir.»

Susup buruşuk dudaklarını büzdü. Kirpiksiz, kuşlarınkine benzer küçük gözlerini beylerin gözlerinde gezdirdi. Orada gördüğü manadan hoşlanmamış olacak ki, omuzlarını kısıp boynunu hırkasının içine çekti: Söylendi:

— «Günahı varsa, boynuma olsun. Yüce Rabbimin beni bağışlayacağına inanıyorum. İlle... Eğer yasaklarsanız... bir daha yapmam.»

Laçin üzülerek gün görmüş silahşörün omuzunu okşadı:

— «Nesim denen o hain seni kötü yolda kullanmış Konur Dayı,» dedi. «Düşmana haber salmak için belli hedeflere ok attırmış. Hiç kuşkum yok, okların her birinin kiriş gövdesi içinde ya da temrenlerinin altında gizli haber yuvaları vardı. Nesim, Bizanslıya casusluk ediyordu. Sana masal uydurmuş!»

Konur Dayı hırsla doğrulup minderden kalktı, bağırdı:

— «Ne? Ne dersin sen Laçin beyim? Nesim ağa öylesi kişi olamaz. Hiç olamaz beyim. . Az önce anlattıklarımı duymadın mı? Gizli din taşır o fukara. Öküz altında buzağı aramaktan vaz geçin hey beyim... Ben bu devlete——»

Tuğra Emiri, ihtiyarı usulca yerine oturttu. Sözünü kesti:

— «Bak dayı,» dedi. «Biraz konuşalım, gerçeği göreceksin. Nesim seni hep aynı surların üstüne gönderiyordu değil mi? Sanırım, kuzey-batıdaki Kocaburç yakınlarına gidip oku oradan attırmanı istiyordu.»

Konur dayı şaşkın:

— «Heyye...» dedi. «Nereden bildin beyim? Yoksa beni de mi göz altında tutuyordunuz?»

Laçin başını iki yana salladı:

— «Seni göz altında tutmadık. Ama Nesim'in, Bizanslı'ya haber ulaştırması için okları oradan attırması gerekiyordu. Çünkü o burç karşısındaki Haçlıların hemen gerisinde bir Bizans karargâhı var. Söyle bakalım... Attırdığın oklar hiç bir Haçlı'nın gövdesine saplandı mı?»

Yaşlı adam gözlerini kısıp düşündü. Sertçe cevap verdi:

— «Saplanamazdı ki! Irzı kırıklar hep menzil dışında duruyorlardı. Birisi menzilin içine biraz girdi mi, hemen oku attırıyordum. Nöbetçi erler, temrenin ağılı olduğunu bilmediklerinden attıkları okun işe yaramayacağını söyleyip dururlardı. Ama ok hangi Haçlı'nın yakınına düşse, kâfir hemen yere devriliyordu. Bir iki kez de kalkanlara çarptı... Yıldırım vurmuş gibi, kalkan tutan kavatı yatırdı.»

— «Aslında oklar zehirli değildi,» diye Laçin isteksizce açıkladı. «Adamlar da Haçlı değildi. Kılık değiştirmiş Bizanslılardı. Vurulmuş gibi yapıp bir kargaşaya sebep oluyor, sonra oku alıp gidiyorlardı. Belki de seni kandırmak için içlerinden birini taşıyarak götürüyorlardı. Tamam mı?»

Konur dayı, oturduğu yerde küçüldükçe küçülüyordu. Son bir kez, kendini savunmağa çalıştı:

— «Ya ben gördüğümü anlamayacak kadar avanak mıyım? Oklar ağılıydı derim size. Nesim, temrene elimi vurmamamı tenbih eder dururdu. Nasıl olur da...»

Kendiliğinden sustu. Çenesini göğsüne eğdi. Kötü yola kullanılmış olduğunu kabul etmek hâlâ içinden gelmiyordu ama, kuşkusuz bu beylerin de bir bildikleri vardı. Nesim'e olan güveni sarsılmıştı.

Laçin, Subaşı Demirtekin'e dönüp kararını bildirdi:

— «Sabahı beklemeyeceğiz. Hemen bir kıta hazırlayıp Yahudi'nin evini çepeçevre saralım. Baskınla içeri girip her yanı arayalım. Yarın sabah göndermek üzere hazırlamış olduğunu sandığım haber okunu bulalım Konur Dayı bizimle bile gelsin ki, Nesim'le ikisini yüzleştirelim.»

Yarım saat sonra, Saray yazıcısı Nesim tutuklanmıştı.

Suç delilleri yeterliydi. Yatağının altında, bir çul parçasına sarılı bir düzine kadar ok bulundu. Okların termenleri, zehir sanılsın diye koyu kırmızı renge boyanmıştı. Beyaz tüyden yapılmış yelekleri çıkarılınca, ok kirişlerinin içinde ustalıkla açılmış oyuklar görüldü. Bu oyuklardan birine, ince dürülmüş, yazılı bir kâğıt sokulmuştu. Kâğıtta, İznik savunmasına dair bir takım bilgiler vardı. Anlaşılan Yahudi, fırsat bulsa bu bilgileri ertesi sabah aynı yolla Bizanslılara yollayacaktı.

Laçin, çatal sakallı çıfıt'a sordu:

— «Bu nedir Nesim? Ekmeğini yediğin kapıya neden ihanet ettin?»

Nesim, korkudan yaprak gibi titriyordu. Dizlerinin üstüne çöküp Tuğra Emîrinin ayaklarına kapandı, yalvardı:

— «Ben ettim sen etme beyim... Bizans'ın bitip tükenmek bilmez hazinelerini, hesaba sığmaz zenginliğini gördüm. Onlar için çalışmam karşılığında yapılan

vaadlere kandım. Kovulmuş Şeytan, beni eğri yola çekti. Ben ettim sen etme...»

Casus gerçekten de acınacak durumdaydı. Pişmanlığı içtendi. Ama artık onu kurtarmak için hiç bir şey yapılamazdı.

oooo— ● —oooo

Aşağı Lorraine Dükü Godefroi'nın küçük kardeşi Baldwin, konuşmaktan yorulmuştu. Başta ağabeyi Godefroi olmak üzere Haçlı ordusunun bütününü İznik önünde verilecek savaşa hazır görmüyordu. Dük'ün çadırı altında bir süreden beri devam edip giden tartışmanın konusu buydu.

— «Yanlışın var,» diyordu Baldwin. «Böyle bir dizi duvarın aşılması ve içerdeki serdengeçti savunucuların ezilmesi senin sandığın kadar kolay değil Godefroi! Bire karşı elli sayı üstünlüğü bile yetmez. Kenti çeviren su hendeği adam boylayacak kadar derin. Onun gerisindeki ilk savunma duvarları ise iki adam boyunda ve en az beş - altı adım genişlikte. İkinci sıra surlar üzerinden birinci sırata bak gibi görünüyor. Ok yağmuru altında, tepemizden aşağı kayalar, sönmek bilmeyen Rum ateşi fıçıları ve kızgın yağlar dökülürken o derin su hendeğini nasıl geçebiliriz? Geçtik diyelim, kendimizi nerede buluruz? İkinci sıra surların altında! Yani Türklerin yukarıdan aşağıya yumruk iriliğinde taşlar dahi atsalar bizi rahatça vurabilecekleri bir yerde. Beni dinle... Öteki Haçlı önderlerine de haber sal, hep bir araya gelip konuşalım. Şu hücum kuleleri tamamlanmadan saldırıya geçmeyelim.»

Geoffrey, fazla ağır kanlı bir adamdı. Karar vermekte çoğu zaman güçlük çekerdi. Tereddütle büyük kardeşi Eustace'a baktı. Boulogna Kontu, o gün ilk kez

kürk yakalı ağır kaftanını çıkarmış, zırh gömleğinin üstüne beyaz tünik giymişti. Tünik, ayak bileklerine kadar iniyordu ve tam göğsünde kocaman bir haç işareti vardı.

— «Bence genel saldırı zaten çok gecikti,» diye söze başladı. «Şimdi, bir de hücum kuleleri için beklemek budalalık olur. Türklerin gücünü biliyoruz. Genel saldırı başlarsa, kentin hangi cephesini koruyacaklarını şaşırırlar. Yüzlerce merdiven hazırladık. Dayarız onları yukarıya, bir solukta tırmanırız duvarların üstüne. Ok menzili içinde bulunduğumuz süre boyunca biraz kayıp verebiliriz ama, kebap yemeğe heveslenen kişinin gözüne duman kaçmasından korkmaması gerekir.»

Küçük kardeşine dönüp alay etti:

— «Senin endişeni anlıyorum Baldwin. Yıllardan beri manastırların koyu gölgelerinde, barış ve sessizlik içinde yaşamak yüzünden yumuşamış, gevşemişsin. Ehh... Doğrusu İznik de ilk bakışta insanın yüreğine ürküntü veren bir kent... Ama hayal gücün yeterli olsa, yüzbinlerce Kutsal Savaş gönüllüsünün şu surlara aynı ânda yüklendiğini gözlerinin önünde canlandırabilir ve işimizin hiç te zor olmayacağını anlardın.»

Eustace gerçi üç kardeşin en yaşlısı idi ama, bu durum ona hiç bir anlamda büyüklük kazandırmıyordu. Ailenin önderi, kardeşler arasında en yüksek mevkie sahip bulunan Godefroi idi. Aşağı Lorraine Dükü, Kutsal Roma - Germen İmparatoru'nun vasalı olduğundan, bir bakıma onun Haçlı sürüsü içindeki temsilcisi de sayılabilirdi.

Baldwin, büyük ağabeyinin alaylı sözlerine aynı tonla karşılık verdi:

— «Ellerim tesbih çekmekten yorgun olmasa, bu güzel konuşmanı alkışlardım Eustace! Paslandığım ve

gevşediğim belki de doğrudur, ama hayal gücümden kuşku etmen yersiz. Aslında, derme çatma merdivenlerle böylesi bir kente saldırmanın Kutsal Savaş gönüllülerine neye mal olacağını tahmin edemeyen sensin. Gözlerinin önüne; su hendekleri içinde boğulmuş, birinci ve ikinci sıra surların dibinde başı ezilmiş veya göğsü delinmiş yatan binlerce Kutsal Savaş gönüllüsünü bir türlü getiremiyorsun.»

Godefroi, tartışmanın sertleşmesini önlemek için elini kaldırdı ve Eustace'ın öfkeyle vermeğe hazırlandığı cevabı durdurdu.

— «Her ikinizin de fikirlerinize saygım var,» dedi. «Baldwin, sen, Bizanslı dostlarından edindiğin bilgilere dayanıyorsun. Kendi ülkemizde bir benzerine hiç rastlamadığımız kalın ve yüksek taş duvarlar karşısında merdivenler belki de gerçekten etkisiz kalacaktır. Sana gelince Eustace... Dîni bütün Hristiyan savaşçısının yürek sağlamlığına güveniyorsun.»

Ayağa kalkıp her elini bir kardeşinin omuzuna koydu. Devam etti:

— «Öteki Haçlı başbuğları ile dün anlaşmış olmasak, bir kaç gün daha bekleyip Normanların ve Saint - Gilles savaşçılarının da hücum kulelerini tamamlamasından sonra hücum etmeyi düşünebilirdik. Maden ki kararlaştırılmış bir tarih söz konusudur, genel saldırıya katılacağız. Ama sen, Baldwin, istersen kendi yaptırdığın hücum kulelerinden yararlanabilirsin.»

Baldwin itiraz etti:

— «Yapımları daha bitmedi ki! Birinin ancak ağaç iskeleti hazırlanabildi. İkincisinin ıslak deri kaplaması tamam değil. Yalnız üçüncüsü kullanılır durumda. Yarın akşama, daha doğrusu öbürgün sabaha kadar bekleyemez miyiz?»

Eustace, öfkeyle söylendi:

— «Ağaç iskeletler... Islak deri kaplamaları... Bir yığın deli saçması.»

Godefroi, kararından dönmeyeceğini açıkladı:

— «Saldırı ertelenemez. Sana, haklı olduğunu göstermen için bir fırsat veriyorum Baldwin. Madem ki elinde tamamlanmış tek hücum kulesi var, hücuma onunla katılabilirsin.»

Baldwin sabırla uyardı:

— «Bakın, ikinize de son kez söylüyorum: bu yüksek, sağlam ve geniş taş duvarlara karşı kullanılacak en iyi silah, o duvarları yapmış olanların buluşu olan hücum kuleleridir.»

Eustace, yumruğunu avucuna vurup bağırdı:

— «Biliyoruz! İznik'e, tepeden tırnağa zırhlara bürünmüş onbinlerce hücum kulesi ile saldıracağız. Daha ne istersin?»

Güney surları karşısında yer alan Saint - Gilles Kontunun hücum kuleleri de tamamlanmamıştı. Bizans ordusundan sırf bu iş için gönderilmiş bulunan mühendisler ve ustalar, işçi olarak çalışması beklenen Haçlıların tembelliği ve beceriksizliği yüzünden çok zorluk çekiyorlardı. Papalık temsilcisi Adhemar, inşaat çalışmalarını hızlandırmak için elinden geleni yapmış, ama bir sonuç alamamıştı. Avrupalı Hristiyanlar, kendi ülkelerinde İznik gibi güçlü bir savunma sistemine sahip kentler görmemişlerdi. Onların bildiği istihkâmlar, toprak yığınlarından ya da yan yana yere çakılmış kalın kazıklardan ibaretti. Kuşatma savaşlarında en çok, merdiven kullanırlardı. Hücum kulesi gibi ağır, hantal, karışık yapılı silahlardan anlamıyorlardı. Kont Ray-

mond, hücum kulelerinin gereksizliğine inananların başında geliyordu.

— «Ok menzili içine sokulmak için öyle kocaman yürüyen evler yapmağa hiç gerek yok,» diyordu. «Ağaç dallarından örme ,hareketli bir duvar yaparız, bu duvarın gerisinde yayalarımız kalkanlarını birbirine bitiştirip ileri doğru yürür. Arkadan merdivenleri hızla yaklaştırır ve bir hamlede surların üstüne çıkarız. Okçularımız düşman okçuları ile karşı karşıya gelince, ikinci sıra duvarlara tırmanacak zamanı buluruz.»

Adhemar, Raymond'u hücum kulelerinin gereğine inandıramadığı halde, Bizanslı ustaların yapım çalışmalarını elinden geldiğince hızlandırmaktan da geri kalmıyordu.

Genel saldırı için önceden kararlaştırılmış saat yaklaşmaktaydı. Güneş, doğudaki sık ormanlık tepelerin zirvesini aydınlatmağa başlamıştı. Raymond, daha önce İspanyada gördüğü ve etkili biçimde kullanmayı öğrendiği taş atıcıları hazırlatmış, İznik surlarının güney ve doğu cephelerinin köşesini bombardıman edecek biçimde ileriye aldırmıştı. Burçları göğe yükselen duvarlar üzerinde kalabalık yoktu. Ancak tek tük nöbetçiler dikkati çekiyordu. Kent, sanki hiç savunulmayacak, sadece üst üste yığılmış taşların direnişinden medet umulacaktı. İşler o kadar yolunda görünüyordu ki, Raymond, bir önceki günün kanlı ve kötü sonuçlu vuruşmalarını bile unutmuş, heyecan ve sabırsızlıkla genel saldırı saatinin gelmesini bekliyordu.

Kuşkusuz, öteki Haçlı başbuğları da aynı şeyi istiyorlardı ama, Saint - Gilles ordusunun İznik'e ilk giren Hristiyan kuvveti olması icap ediyordu. Çünkü surların en zayıf yerleri güneydeydi. Bu bir şanstı Raymond için. Açık mavi renkli sancağı burçlar üzerinde öteki Haçlı sancaklarından önce dalgalanacak, Toulou-

se ve Provence savaşçıları İznik'in en zengin saraylarını ve konaklarını öteki Haçlılardan önce yağma edecekti.

Evet, işler yolunda görünüyordu. Hedefe erişmek çok kolay olacaktı... O kadar ki, Raymond içten içe işkillenmeğe başladı. Yoo... Türklerden çekinmek için bir sebep yoktu ortada. Sultan, dün elinden geleni yapmış, Kutsal Savaş gücünü sarsabileceği kadar sarsmış, sonra çekilip gitmek zorunda kalmıştı. Doğru, Saint - Gilles ve Flanders ordularının kayıpları ağırdı ama, madem ki muharebe meydanını terketmek zorunda kalan taraf Türkler olmuştu, o halde dökülen kan bir zaferin bedeliydi! Kılıç Aslan yalnız geri çekilmekle kalmamış, İznik çevresinden de uzaklaşmıştı. Raymond'un ve Flanders Kontu Robert'in çıkardıkları keşif birlikleri, Türk ordusunun doğuya doğru gittiğini haber vermişlerdi. Kenti savunmak durumunda bulunan Türklere gelince, onların korkulacak hiç bir yanı olamazdı. «Bir avuç, kapana kısılmış fare!» Bu deyim, İtalyalı Normanların başbuğu Bohemond'a aitti. «Çırpınamayacaklar bile...» demişti Bohemond, dünkü başbuğlar toplantısında. «Ayaklarımız altında ezilecekler. O taş duvarlar ne kadar sağlam olursa olsun, kum gibi dağılacak baskımızla!» Ve Raymond, hak vermişti dost ordu içindeki rakibine. İznik'i savunacak olan Türklerin kazanma şansı yoktu.

İşkillenmesinin sebebi, Türk direnişi değildi. Saint - Gilles Kontu, öteki Haçlı ordularının başbuğlarından çekiniyordu. Onlardan biri bir kalleşlik yapıp da kente daha önce girmeyi başaramaz mıydı? Öyle ya... Meselâ Bohemond, el altından Türk komutanı ile anlaşıp bazı şartlarla kenti savaşsız teslim alırsa... Bohemond, iki yüzlü, aşırı kurnaz, çıkarları uğruna her şeyi feda edebilen bir adamdı. Kaldı ki, İznik gibi bir ödül

için Godefroi'nın, Flanders Kontu Robert'in, Normandiyalı Normanların önderi Kısapaça Robert'in ya da Bizans İmparatoru Aleksis'in de Kutsal Savaş fikrine ihanet etmesi mümkündü.

Atını sürüp saf saf dizilmiş savaşçıları arasından geçti ve Türklerin tehlikeli ok atış alanının sınırına vardı. Saldırı için her şey hazırdı. Ağaç dallarından örülmüş hareketli duvar parçaları şimdilik yere yatırılmıştı. Her parça, yüzlerce Haçlı tarafından kaldırılıp ileri doğru taşınacak, Türk oklarından korunma sağlayacaktı. Onların gerisinde, asıl hücum birlikleri yürüyecek ve su hendeklerine kadar kayıp vermeyeceklerdi. Hendekleri dolduran su İznik gölünden gelmekteydi. Göl seviyesi yılın bu ayında düşük olduğundan güney surları önündeki hendekler ancak yarı yarıya dolmuştu. Merdivenlerle birinci sıra duvarlar üzerine çıkmak işten bile değildi. Eğer bir mücadele olacaksa, ikinci sıra surlara tırmanma sırasında olacaktı.

Üzengilerin üzerinde doğrulup geriye, doğu ufkuna baktı. Ormanlarla kaplı tepeciklerin zirveleri, günün ilk ışıklarıyla yaldızlanmağa başlamıştı. Genel saldırı daha yarım saat kadar sonra başlayacaktı. Güneşin, tepeler üstünde iki mızrak boyu yükselmesi beklenecekti. Zaman gelince, Haçlı ordularının merkezinde bulunan Bohemond'un buyruğu ile yüzlerce boru kuvvetle üflenecekti. Boru seslerini duyan bütün Haçlı orduları, hep bir ağızdan yedi kez: «Dieu Lo Vult!.. Dieu Lo Vult!..» diye haykıracaktı ve eğer İznik'in duvarları bu sesle yıkılmazsa toplu hücum başlayacaktı!

Bir önceki günün başbuğlar toplantısında konuşulanları düşününce, Raymond sinirli sinirli gülmekten kendini alamadı. Aslında kendisi de dini bütün bir Hristiyandı ama, Tevrat'da yazılı olan mucizelerin yaşanan çağda gerçekleşeceğine pek inanmıyordu. Papalık

temsilcisi Adhemar'la Aşağı Lorraine Dükü Godefroi'nın birlikte teklif ettikleri, Kısapaça Robert tarafından da desteklendiği için hemen kabul edilen bu hücum işareti, İncil'de yazılı olan bir hikâyenin kopyasıydı. İsrail Kralı Caşua, surları yüksek ve sağlam Eriha kentini almak için bu yola başvurmuştu. Tanrı tarafından gönderilen bir Melek, bu yolu Caşua'ya göstermişti. İsrailli hahamlar boruları çalmış, halk da yedi kez ciğerlerinin olanca gücüyle haykırınca, Eriha'nın surları yerle bir olmuştu! Aynı mucize Türklerin başkenti İznik karşısında tekrarlanır mıydı ola? Kutsal Savaş ordusu içinde Caşua gibi bir peygamber yoktu ki... Üstelik, Tanrı da gökten bir Melek indirmemişti.

Raymond, tekrar, doğudaki yeşil tepelere baktı. Sabırsızlığı arttıkça artıyordu. «Neden güneşin iki mızrak boyu yükselmesini bekliyorum sanki?» diye kendi kendine öfkeyle söylendi. «Benim savaşçılarım çoktan hazır... Neden başkalarının keyfine göre davranayım?»

Atını biraz daha ileriye sürdü. Başını geriye çevirip sıra sıra dizilmiş onbinlerce Toulouse ve Provence silahşörüne baktı. Tolgalar, kılıç ve kargıların keskin ve sivri uçları, örme zırhlar ve üzeri haç boyalı kalkanlar günün ilk ışıklarıyla donuk donuk parlıyordu. İznik'i almak için bu kuvvet yetmez miydi? Serseri Normanlara, ağır kanlı Lorraine'lilere, çekingen Flanderslilere ve yaygaracı İtalyanlara ne gerek vardı?

Hele hele... İznik'in dolu hazinelerini başkaları ile paylaşmak, budalalık değil de neydi? Surlara doğru döndü... Savunmasız kent, kendisini bekliyordu.

Birdenbire karar verdi... Toplu saldırı saatini beklemeyecekti. Soluna dönüp boruculara bağırdı:

— «Öttürün şunları! Hücumu biz başlatacağız...»

Sağında yer alan Baron Gerard, bütün dişlerini göstererek güldü. Şövalye Martin atıldı:

— «İzin verirsen, ilk hücum dalgasına ben komuta edeyim Kont Raymond!»

— «İzin verdim. Haydi ileri...»

Borular çın çın ötmeğe başlamıştı. Saint - Gilles savaşçıları ağaç dallarından örme yürüyen duvarları yerden kaldırıp harekete geçtiler. Kalkanlarını omuzları hizasına kaldırmış olan zırhlı yayalar dalga dalga İznik surlarına doğru sokulmağa başladılar. Etkili ok menzili içine giren Haçlılar adımlarını açıyor, koşarak bir ân önce su hendeklerinin kıyısına ulaşmağa bakıyorlardı. Çünkü oralarda, okların tesir etmediği bir ölü bölge vardı.

Raymond, geriden dörtnala yaklaşan Adhemar'ı gördü. Papalık temsilcisi elini kolunu sallayarak bağırıyor, bir şeyler anlatmağa çalışıyordu ama, sesi gürültüye karışıyordu. Raymond, usulca arkasını döndü. İznik'in işgali ve yağması bitene kadar Adhemar'ın «kutsal» desteğine ihtiyacı olmayacaktı.

— «Macınıklar, Ballista'lar ve Petraria'lar atışa hazır olsun!» diye, Baron Gerard'a emir verdi.

Bu kalın duvarlara karşı pek etkili olacağını sanmıyordu ama, çeşitli irilikte taş atan ve bazıları Bizans'lı uzmanlar tarafından kullanılan bu aletleri yine de el altında tutuyordu.

Yakın adamlarından Şövalye Edgar'a, daha önceden önemli bir görev vermişti. Bir önceki günün savaşlarında şehit düşen ve cesedi savaş alanında kalmış bulunan Türk yiğitlerinin kesik başları mızrakların uçlarına takılacak, atlı bir birlik tarafından surlar boyunca dolaştırılarak İznik savunucularına gösterilecekti. Böyle bir gösteri, hiç kuşkusuz surlar içindeki Türklerin direnişini kıracaktı!

Toulouse ve Provence silahşörleri, göz açıp kapayıncaya kadar su hendeklerine varmışlardı. Arkadan koşturulan merdivenler hendeklerin içine atılarak birinci dizi duvarlara dayanıyor ve ellerinde ağır baltaları, uzun kılıçları parlayan yüzlerce, binlerce Haçlı basamaklara tırmanıyorlardı. Saint - Gilles'in mavi sancağı çok geçmeden İznik'in ilk savunma kademesi üzerinde dalgalanmağa başladı.

oooo— ● —oooo

III. Savunma

Rum'la aranızdaki barışı Rum bozacak ve seksen sancak altında üstünüze saldıracaktır.

HZ. MUHAMMED

Haçlı sürüsünün o gün genel bir saldırıya geçeceğini Emîr Muhammed tahmin etmişti. Türk ordusunun, kuşatmayı kaldırmak amacıyla verdiği savaş başarısızlığa uğradığına göre, düşmanın zaman geçirmeden, sıcağı sıcağına harekete geçmesini beklemek akla yakındı. Kulelerden yapılan gözlemlerin de verdiği sonuç buydu: bütün Haçlı orduları hücum hazırlığı içindeydiler.

İlhan, o gün için yeni ve değişik tembirler almağa lüzum görmemişti. Zaten kuşatmanın başından beri, elindeki kuvvetleri genel bir saldırıyı en iyi karşılayacak biçimde yerleştirmiş bulunuyordu.

Surlarda ve kulelerde çok az asker vardı. Bunların gücü, etkili bir gözetleme yapmağa ve sınırlı amaç güden saldırıları kırmağa yetecek kadardı. Asıl savunma kuvvetleri, iki alay halinde tertiplenmiş dokuz süvari bölüğünden ibaretti. Bölükler gerçi belli yerlerde tutuluyorlardı ama, atlarından ayrılmamış ve bölgelere bağlanmamışlardı. Harekâtın gelişmesine ve desteğe en fazla ihtiyaç gösteren cephelerin belli olmasına kadar

sabredebilecek ve gereken miktarda asker istenilen tarafa hızla sevkedilecekti.

İri taşlar ve içleri Rum ateşi denen sıvılarla dolu fıçılar atan ağır mancınıklar, özenle seçilmiş yerlere kurulmuşlardı. Bunlar, mevzi değiştirmeden, çok geniş bir alana derinliğine atış yapabileceklerdi. Gerek mancınıkların dönüş ve dövüş imkânlarını arttırmak, gerekse atlı birliklerin bir yerden bir yere en kısa zamanda gitmelerini kolaylaştırmak maksadıyla; surlara yakın birçok sokakların halkı iç mahallelere taşınmış, bir çok yapılar da yıkılıp yerle bir edilmişti.

Duvarlar üzerinde yürütülebilen, tekerlekli, büyük kazanlar içinde, hücum edenlerin tepesine dökülmek için yağ kızdırılıyordu. Atlı birliklerin yanlarında taşıdıklarından başka, burçlarda ve surlarda bir çok yerlere ok ve kargı depo edilmişti. Kentin bütün kapılarının içerden, dört sıra taşla örtülüp kapatılması için gerekli malzeme tedarik edilmiş, uygun yerlere yığılmıştı.

Beylerbeyi, savaşın başlangıcında, güneydeki Akbaş burcunda bulunacak, sonraki safhalarda duruma en iyi karışabileceği yerlere gidecekti. Akbaş burcu, yüksekliği ve sağladığı geniş görüş alanı bakımından seçilmişti.

Saint - Gilles Haçlılarının bağıra-çağıra, kılıç, balta ve kargılarını sallaya sallaya hücuma geçtikleri sırada, İznik Emîri, bulunduğu yerden Kont Raymond'u rahatlıkla görebiliyordu. Düşman silahşörlerinin olanca güçleriyle koşarak su hendeklerine sokulmasını, merdivenlere tırmanıp birinci sıra surlara ayak basmasını serinkanlılıkla seyretti. Başını çevirip doğuya ve kuzeye baktı. O bölgelerdeki Haçlıların hepsi, hücuma geçmeğe hiç niyetli değillermiş gibi oldukları yerde duruyorlardı.

«Kan mı tuttu bu kara dinlileri ne?» diye geçirdi içinden. «Yoksa akılları sıra dikkatimizi bu yöne çekip oradan vurmayı mı tasarlıyorlar?»

Oysa, genel bir saldırının yetersiz sayıdaki savunma kuvveti üzerinde yaratacağı bunaltıcı ve şaşırtıcı baskıyı, kendisi olsa, bir kandırmacanın sağlayacağı etkilere değişmezdi.

«Bakalım daha neler göreceğiz,» diyerek tekrar güneye döndü.

Saint - Gilles ordusunun yalnız başına başlattığı saldırı da bir bakıma gülünç sayılacak gelişmeler gösteriyordu. Düşmanın hücum cephesi bin adımdan genişti ya, sağ kanadı ile sol kanadı aynı hızla ilerlemiyordu. Raymond'un bizzat komuta ettiği sağ tarafta iki yüz elli adımlık bir alanı dolduran Haçlılar su hendeklerine varmış, geçiyorlardı. Oysa sola doğru saldırı hızı azalıyor, bu yüzden de sol kanat geriye doğru açıldıkça açılıyordu. Sanki Raymond, Emîr Muhammed'e ikramda bulunuyor «hele şimdilik sunduğum şu adamlarımı bir güzel tepele, az sonra ötekileri de göndereceğim,» diyordu.

Ağaçtan örme koruma duvarlarını, ağır kalkanları ve merdivenleri taşıyarak hızla koşan Kutsal Savaş gönüllüleri, surların tam dibine vardıklarında yorgunluktan bitmiş oluyorlardı. Gerideki yüksek surlardan gelecek ok yağmuruna karşı hücumu desteklemek amacıyla Kont'un ileriye sürmüş olduğu okçular da kendilerine verilen emre uyup belli bir uzaklıkta saf kuramamış, arkadan gelen merdivenli savaşçıların arasına karışmışlardı. Türkler henüz ok atmağa başlamamışlardı ama, Türk oklarından korunma sağlayan, hendek dibindeki ölü bölge tıka basa Haçlıyla dolmuştu. Ne ka-

dar çaba harcasalar duvarların üstüne kolay çıkamıyorlardı. Geriden gelenler çok fazla, ilerleme hızı ise çok az olduğundan sıkışıklık arttıkça artıyor, bu durum sinirleri geriyor, yaygaralı, şamatalı bir itişip kakışmaya sebep oluyordu.

Beylerbeyi düşmanın işe yarar yanlışlıklar yapacağını ummuş ve beklemiş hattâ savunma düzenini beklenen bu yanlışlıklara göre değiştirmeğe hazırlanmıştı ama, doğrusu bu denli büyük hatâları aklından bile geçirmemişti.

Mancınıkların atış alanları önceden ayarlıydı. İlk atımlar, düşmanın ön hatlarından itibaren yetmiş adım gerisine düşecekti. Daha sonra, gerekirse, atış alanı yüz - yüzelli adım içeriye kaydırılacaktı. Surlarla temas halinde bulunan Haçlıların takviye almalarını önlemek için bu mesafeler uygundu.

Raymond'un sancağı birinci sıra duvarların üstüne dikildiği sırada, İlhan başının üstünden geçen ilk Rum ateşi fıçısının tüyler ürperten homurtulu sesini duydu. Ateş topu, arkasında siyah, isli bir iz bırakarak gökte uçuyordu. Sonra alçaldı, alçaldı ve düşman yığınlarının arasına indi. Korkunç bir patlama oldu. Otuz adım çapında bir alan, kara-kızıl dumanlar ve alevlerle kaplandı. Çıra gibi tutuşmuş, alev alev yanan iki Haçlı, can havliyle o cehennem bölgesinden dışarı uğradılar. Çevredeki öteki Kutsal Savaş gönüllüleri çil yavrusu gibi dağıldılar. Başka mancınıklardan atılan iri iri taşlar gümbürdeyerek yere vurdu, tozu dumana kattı.

Emîr Muhammed, asıl panik yaratan gücün Rum ateşi olduğunu görebiliyordu. «Ah, keşke elimizde yeteri kadar Neft bulunsaydı,» diye hayıflandı. İznik'te Rum ateşi imal edilen yeterli tesisler vardı, ama kent-

te neft yağı kalmamıştı .Bu yüzden Rum ateşini idareli kullanmak icap ediyordu. Mevcut cephane sadece kırk atımlıktı.

Kont Raymond, adının ve soyunun onur işareti olan, beyaz ibrişim işlemeli, deniz rengi sancağın İznik duvarları üzerinde dalgalandığını görünce duygulanmış, aynı manzarayla aşka gelen Toulouse ve Provence'li savaşçılara katılıp yürekten haykırmıştı:

— «Dieu lo vult! Dieu lo vult! (Tanrı böyle istiyor!)»

Gözleri dolu dolu olmuştu.

— «İşte!» diye mırıldanmıştı. «Türklerin başkenti, îmansızların şer karargâhı silahlarıma boyun eğiyor!»

Öyle heyecanlıydı ki, farkına bile varmadan ileriye, ön saflardaki Gaskon ve Catalan kahramanlarına doğru at sürmüştü.

Bilmeden yaptığı bu hareketle, Saint - Gilles senyörü tatlı canını kurtarmıştı.

Arkasındaki müthiş patlamayla irkildi. Altındaki cins savaş atı ürkmüş, gemi azıya almıştı. Şahlanıyor, kıç atıyor, boynunu gerip yan yan kaçıyor, ekseni etrafında fırıl fırıl dönüyordu. Sırtındaki çift kat, kalın zırhlara rağmen Raymond, derisinin yandığını hissediyordu. On adım ötede, toprağın, ezilen insanların kanları ile karışık bir çamur halinde havaya doğru yükseldiğini gördü. Gökten, Tanrı'nın katından, Kutsal Savaş gönüllülerinin üstüne taş ve ateş yağıyordu. On saniye önceki yeri, cehennem gibi kızarmış ve kararmıştı. Çevreyi, kocaman alev dilleri sarmıştı.

Hayvanı sakinleştirmek için başına ve boynuna sert kamçı darbeleri indirdi. Maiyet erkânından iki Haçlı

soylusunun kanlı secetlerini yerde gördü. Öteki soylular gözden kaybolmuşlardı. Başıboş bir kaç at, kişneyerek ve çifteler atarak geriye, güneye doğru kaçmaktaydı. Ve... Kaçanlar yalnız atlar değildi.

Zafere iki adım kala durum birden değişmiş, Haçlılar bozguna uğramışlardı. Zaten başlangıcından beri bir kargaşa içinde sürüp gitmekte olan saldırı sona ermiş, yerini tam bir dağınıklık ve düzensizlik almıştı. Yarım dakika önce coşku ile İznik'e doğru koşmakta olan Saint - Gilles silahşörleri, şimdi İznik'ten başka her yöne kaçışıyorlardı. Ortalık bir ana baba günü olmuştu.

Az önce sancağının dikilmiş olduğu surlara baktı. Sancağı göremedi. Ama ikinci sıra yüksek surları işgal etmiş bulunan yüzlerce Türk erini görmemezlik edemezdi. Türkler, yukarıdan aşağıya, birinci sıra surların üstündeki bin kadar Haçlı'nın tepesine tufan gibi ok yağdırıyorardı. Raymond'un öncüleri kapana kısılmışlardı. Önlerinde yüksek duvarlar, arkalarında ise su hendekleri vardı. Oklanmamak için yapabilecekleri tek şey, ağır gövdelerini kapıp hendeklerin içine fırlatmaktı ya, önce kalkan gerisinde sürüne sürüne duvar kenarına kadar kaçmak şarttı. Kaldı ki, ölüm dikenlerinden yakayı sıyırıp aşağıya atlayanların durumu da iç açıcı değildi. Çoğunun ya kolu ya bacağı kırılıyor, ya da başı yarılıyordu.

Raymond, dudakları arasından birbiri ardı sıra pis küfürler savururken, bir yandan da haç çıkardı. Yüz adım uzağına düşen bir başka Rum ateşinin gümbürtüsüyle yüreği ağzına geldi. Bu korkunç silah konusunda daha önce gerek Bizanslılar gerekse silah arkadaşları tarafından uyarılmış olduğu halde hiç bir tedbir almamıştı. Havadan atılan, sönmek bilmeyen, düştüğü

yeri yakıp kavuran fıçılar ha? Saint - Gilles senyörü gülüp geçmişti bu masal saçmalıklarına.

Şimdi pişmanlık duyuyordu. Keşke öğüt verenleri dinleyip adamlarını yoğun kitleler halinde ilerletmeseydi! Keşke Rum ateşinin ne olduğu, nasıl etkiler yaptığı konusunda bütün savaşçılarına bilgi verseydi!

Huysuz atını baldırlayıp Baron Gerard'ın yanına, petraria ve ballista'ların mevzilerine doğru sürdü. Geçtiği yerlerde yanmış, etlerinden ve giysilerinden duman tüten, tanınmayacak hale gelmiş Haçlı cesetleri görüyordu. Ama bunların sayısı korku verecek kadar çok değildi. Mancınık taşları ile ezilmiş olanlar daha çoktu. Asıl felaket, yüzbinlik ordunun kapıldığı panik olmuştu. Ve panik devam ediyordu. Geriye doğru kaçışan Kutsal Savaş gönüllüleri, sanki etleri koparılıyormuş gibi korku çığlıkları atıyor, feryad edip imdat çağırıyorlardı.

Taş kesilmiş gibi duran Gerard'ı bulunca, Raymond yere atlayıp Baron'un gırtlağına sarıldı. Açtı ağzını, yumdu gözünü:

— «Sersem köpek! Koca korkak! Kör müsün be? Surlara çıkan çocuklarımızın üstlerine ok yağdığını görmüyor musun? Ne duruyorsun öyle, korkudan altını kirletmiş gibi? Çabuk! O surları hemen yıkmanı ve din düşmanlarını ezmeni emrediyorum...»

Gerard kekeledi:

— «Raymond, beni dinle——. Bu mesafede——. İstenen incelikte isabet——. İmkânsızdır.»

Raymond, yaprak gibi titreyen Baron'u sarsıp itti, bağırdı:

— «Daha konuşuyor musun? Çabuk, dediğimi yap!

Orada olup bitenlere seyirci kalamam. Dediğimi yap diyorum sana!»

Saint - Gilles ordusunun yalnız başına girmiş olduğu saldırının artık durdurulduğuna inanan İlhan, biraz rahatlamış, geniş bir soluk almışıt. Yanı başındaki genç Emîre buyurdu:

— «Haber sal, ikinci bir işarete kadar Rum ateşi harcanmasın. Taş atışları da düşmanın geri bölgelerine kaydırılsın.»

Burcun batı duvarları üzerinde yer alan Türk erleri, aşağıdaki Haçlılar üzerine ok yağdırmağa devam ediyorlardı. Akbaş'ın batı komşusu olan burcun doğu duvarları üzerinde bulunan erler ve iki burç arasındaki ikinci sıra surları işgal eden yiğitler de aynı şeyi yapmaktaydılar. Böylece, birinci sıra surlarda sıkışıp kalan düşman, hem cepheden hem de çaprazlama oklanıyordu.

Emîr Muhammed, eğilip aşağıya baktı. Düşman mezbahadaydı. Hevesle merdivenlere atılıp yukarı çıkanlardan en az dörtte biri telef olmuş, bir o kadarı da hendeklere atlamıştı. Kalanlar beş yüz kişi kadar görünüyordu. Bunlar da üç beş dakika içinde ya vurulacak ya da aşağı atlayıp sakatlanacaklardı. Su hendeklerinin daha gerisinde, korunmalı bölgeye sığınmış olan beş - altı yüz Haçlı, koyunlar gibi birbirine sokulmuş, kıpırdanmadan bekliyorlardı. Geriye kaçamıyorlardı, çünkü ölü bölgeden çıkar çıkmaz Türk okçularına hedef olacaklardı. İleriye de tek adım atamazlardı, zira su hendeklerinin ağız ağıza ölü ve yaralılarla dolu olduğunu görüyorlardı.

İlhan, gönlünün istediği kadar çok Haçlıyı savaş dışı edemediği halde varılan sonucu beğenmişti. Eğer

Saint - Gilles sürüsünden daha kalabalık bir bölümün ileriye sokulmasını bekleseydi, belki düşmana daha ağır kayıplar verdirebilirdi. Ne var ki, elindeki savunma gücünün çok az olması, yakın döğüşten kaçınmasına sebep oluyordu. Ok ve yay neyse... Ama Kılıç ve kargı en son kullanacağı silahlar olacaktı.

«Keferenin ödünü koparmak için Rum ateşi yetti de arttı da bu seferlik,» diye düşündü. «İlle... toparlanacak bu hınzırlar. Toparlanacak ve bir daha, sonra bir daha, bir daha deneyecekler. Korunma çareleri düşünecekler. Saflarını seyreltecek, fıçıların havada uçuşunu gözetleyerek düşüş noktalarını kestirmeyi öğrenecek, mancınıkların en küçük ateş mesafesi içine hızla girdikten sonra tehlike kalmayacağını anlayacaklar.»

Evet... Ne kadar kalın kafalı olurlarsa olsunlar, eninde sonunda Haçlılar da Rum ateşine karşı tedbirler almayı başaracaklardı. Önemli olan, o zamana kadar düşmanı mümkün olduğu kadar çok hırpalamaktı.

Beylerbeyi bunları düşünürken hayretle irkildi. Raymond'un mancınıkları taş atışına başlamışlardı. Ama ne atış... Ama ne atış...

Baron Gerard, Saint - Gilles Kontunun Endülüs Müslümanlarına karşı girişmiş olduğu Haçlı savaşlarında da yanında bulunmuş ve mancınıkları idare etmişti. Bu işin ustalarından sayılırdı. Gerçi şimdi kullanacağı, Bizans'tan alınmış taş atıcıları ilk kez görünüyordu ya, hemen hemen bütün mancınıklar aynı düzenle işlediğine göre acemilik çekmeyecekti. Üstelik, petrarla ve ballista'ların yanında, bu silahların uzmanı olan iki Bizanslı subay da vardı.

On iki mancınığın burunları yeni hedef bölgesine çevrildi, nişan alındı. Koca taş kepçeleri yüklendi.

Atıştan önce Gerard bir kez daha Raymond'un yanına gidip yalvardı:

— «Çok tehlikeli bir iş bu... Bu mevzileri, güneydoğu köşesindeki kapıyı dövmek için seçmiştik, biliyorsun. Oysa şimdiki hedef fazla solda ve atış menzilimizin hemen hemen sınırında! Kısa düşecek taşlar, Türkler yerine bizim kendi adamlarımızın başına iner...»

Kont, söz dinleyecek halde değildi. Topuğunu yere vurup haykırdı:

— «Sen hâlâ konuşuyor musun? Kıpırdan be pis solucan... Kıpırdan, dediğimi yap.»

Bir veya iki kantar ağırlığında taş dolu dev kepçeleri gergin tutan yaylı çelik mandallar Baron'un emriyle açıldı ve serbest kalan kepçe kolları gıcırdayarak öne fırladı.

Raymond, gökte uçuşan ağır kaya parçalarını izliyor, heyecanla düşmelerini bekliyordu. Ve... taşlar kitle halinde yere indiler. Su hendeklerinin kenarında, Türk oklarından korunmak için bir araya toplanmış Haçlı kümeleri bir ânda karıştı. Ezilen, parçalanan zırhlı gövdelerin kol ve bacakları çevreye saçıldı. Neye uğradıklarını şaşıran Kutsal Savaş gönüllülerinden sağ kalanlar, bilinçsizce öteye beriye kaçışıyor ve bu arada çoğu, ikinci sıra surlarla burçlar üzerinde bulunan Türk erleri tarafından oklanıyorlardı.

Raymond, morarmış bir suratla, sakallarını yolarak Gerard'ın üstüne yürüdü, beddua etti:

— «Tanrı cezanı versin budala! Gözlerin kör olsun... Elin ayağın tutmaz olsun... Dilin tutulsun...»

Saint - Gilles saflarının sağ kanadına komuta eden Sövalye Martin, saçından topuğuna kadar ıslanmış, çamura bulanmış, suratı is ve kurumla kararmış bir halde, tam o sırada boy gösterdi. Topallayarak yaklaştı, boynunu büküp mırıldandı:

— «Başaramadık Raymond. İzin verirsen——. İzin verirsen geri çekilme borusu çaldırayım.»

Kont, nefretle yeni gelene yüklendi. Ağıza alınmaz bir küfür savurdu ve:

— «Yıkıl karşımdan salak herif!» diye bağırdı. «Geri çekilme borusuymuş... Kime? Ölülere mi? Komuta ettiğin adamlardan kim kurtuldu ki senden başka? Çekil git şuradan... Gözüme görünme!»

Gerçekten de geri çekilme borusu çaldırmağa gerek yoktu ya, yine de Haçlıların kaybı Raymond'un korktuğu kadar fazla değildi. Sur kenarlarından güneye doğru yüzlerce canlı Haçlı kaçmaktaydı. Bunların çoğu silahsız, tolgasız, sırılsıklam olmuş, kana ve çamura bulanmış, gözleri korkuyla yuvalarından fırlamış kişilerdi. İçlerinde kolu bacağı sağlam olanlar, topallayan ya da belini tutarak güçlükle adım atanlardan az değildi. Kendilerini ok menzilinin dışına atar atmaz yere seriliyor, başlarını toprağa dayayıp derin derin solumağa başlıyorlardı.

Toulouse ve Provence birliklerinin saldırısı yüz kızartıcı bir bozgunla neticelenmişti. İlerde, İznik duvarlarının üstünde ve önünde kalan yığınla ceset hesaba katılmasa bile, geride, etkili ok mesafesinden itibaren güneye uzanan geniş düzlükte duran ve dehşet dolu gözlerle kente şaşkın şaşkın bakan onbinlerce sağlam Haçlı, yenilginin canlı tanıklarıydı. O kent ki, hâlâ düşmanın üzerine taşlar savuruyor ve onuruna el uzatanları uzaktan uzağa cezalandırmağa devam ediyordu.

Saint - Gilles Kontu, gizlenecek yer arıyordu. Askerlerinden, yakın silah arkadaşlarından ve Tanrı'dan utanıyor, saklanmak istiyordu. Buna bile fırsat bulamadı.

Papalık temsilcisi usulca yaklaşıp elini Raymond'un omuzuna koydu:

— «Genel saldırının kararlaştırılan saati daha yeni geldi,» dedi. «Hazır mısın?»

Kont, başını doğu ufkuna çevirdi. Gerçekten de güneş, tepelerin tam iki mızrak boyu yukarısına yükselmişti. Henüz dağılmamış olan sabah serinliğini yüreğinde hissetti, titredi.

Bohemond'un ordugâhı yönünden, uğultuyu andıran sesler göğe yükseliyordu:

— «Dieu lo vult! Dieu lo vult!»

Adhemar, dikkatle dinleyerek bu haykırışları saydı. Yedi tamamlanınca İznik surlarına baktı. İçi müthiş bir kinle doluydu. «Yıkılsın şu surlar... Tanrım, Hristiyan kullarının kanını döken, hem senin hem de bizim düşmanımız olan îmansızların kalesini yerle bir et!»

Başını yere eğmiş, gözlerini yummuştu. Ama kulaklarını dikmiş, yüksek taş duvarların harıltılı ve gürültülü seslerle yıkılmasını bekliyordu.

Bir dakika öncesine kadar öfkeden kudurma derecesinde olan Raymond, onun bu halini gülünç buldu.

— «Anlaşılan mucizeler devri geçmiş,» diye homurdandı. «Ya da İznik, Eriha gibi nefesle yıkılacak cinsten değil!»

Le Puy Piskoposu başını dikti. Gözlerinden şimşekler çakarak Raymond'u tepeden tırnağa süzdü.

— «Tanrı, yalnız inanmış olanlara, kendi yolunda yürek ve elbirliği yapmış olanlara yardım eder!» dedi.

Normanlar, Flandersliler ve Aşağı Lorraine'liler hep birlikte hücuma kalkmışlardı. Bulundukları yerden Raymond ve Adhemar fazla bir şey göremiyorlardı ama, onbinlerce gırtlaktan çıkan savaş nâralarını ve sayısız ayağın yeri sarstığını duyuyorlardı.

Büyük Haçlı saldırısı, kararlaştırılan saatte başlamıştı ya, Saint - Gilles'in yüz binlik ordusu, yenilmişli-

ğin ezici ve çökertici baskısı altında bunalmış, hedefe ürkek gözlerle bakmaktaydı.

«Bunca zamandır sürüp giden sessiz kuşatmadan sonra biraz hareket, hiç değilse can sıkıntısını giderecek...» diye düşünen Emîr Ayaz, Aşağı Lorraine sürüsünün hızla yaklaşmasını izliyordu.

Bulunduğu burçtan, hem kendi cephesini hem de doğu cephesini rahatça görebiliyordu. Hiç değilse bu gün, doyasıya vuruşabileceği için sevinçliydi. Damarlarındaki kan kaynıyor, kollarının ve omuzlarının kasları gerilip gerilip gevşiyordu. Savaş, genç Emîr'in gözünde biraz tehlikeli bir oyun, heyecanlı bir av gibiydi. Can korkusu denen şeyi hiç tanımazdı. Yenilgi, onun sözlüğünde yer almıyordu. Türk milletinin, Türk ordusunun yenilmesi aklına sığmazdı. Kendine ve silah arkadaşlarına sonsuz güveni vardı.

Renk renk, biçim bizim, boy boy düşman sancaklarına, derlenip toparlanacak ve eşe dosta gösterilip övünülecek birer savaş ganimeti gözü ile bakıyordu. Saf saf, dizi dizi Haçlı silahşörlerini, canları biraz acıtıldıktan sonra korkutulup kaçırılacak, kovalanıp yakalanacak, tutsak edilip sürü sürü toparlanacak av hayvanları sayıyordu.

Merakla, ilgiyle seyrettiği kalabalığın gerisinde ağır ağır yaklaşan hücum kulesini görünce, dikkati o nakta üzerine topladı. Kule, yaklaşık olarak İznik surları yüksekliğinde, ağaçtan yapılmış, üstü kat kat yaş manda derisi ile kaplanmış bir devdi. Tabanında dört büyük tekerlek vardı ve ardından, yanından itilerek yürütülüyordu. Böyle bir aletin ne işe yarayacağı belliydi. Emîr Ayaz, kulenin ne amaçla kullanılacağını anlar anlamaz sevinçle doldu. Hele şükür, düşmanla karşı karşıya kılıç tokuş-

turabilecekti. Haçlılar o gezici burcu surlara yaklaştıracak, üst tarafındaki kapağı asma bir köprü gibi devirip duvarların bir ucuna indirsek, içindeki merdivenden çıkarak dışarıya boşanacaklardı. Bu demekti ki, sınırlı bir alanda da olsa, iki taraf arasında göğüs göğüse vuruşma olacaktı... Ehh... Çevredeki on altı burç kendisinden sorulduğuna göre, Emîr Ayaz da elbet bu fırsattan yararlanacaktı.

Ellerini sevinçle birbirine sürerek mırıldandı:

— «Allah razı olsun len sizden mayıs böcükleri! Bunca yiğidiniz olduğunu bilmezdim.»

Gerçekten de kuleyi iterek yürütmeğe çalışanlar, uzaktan, kocaman bir gübre yuvarlağını taşıyan mayıs böceklerine benziyorlardı. Arada önemsiz bir fark vardı: mayıs böcekleri, çok daha gayretli ve güçlü idiler. Oysa Haçlılar ne kadar da tembel, hantal, canından bezmiş, gayretsiz kişilerdi... Yüzlerce kişi bir hücum kulesini zar zor hareket ettiriyorlardı. Öyle geliyordu ki Ayaz'a, kendisi on Türk eri ile aynı kuleyi koştururdu. Elinden gelse aşağıya iner, bir omuz verirdi o kaba saba lenduhaya... Öylesine sabırsızlanıyordu.

Godefroi'nin yayaları mancınık menzilini geçmiş, ok menziline girmişlerdi ve mancınıklar neredeyse tepelerine taş yağdırmağa başlayacaktı. Halbuki kuzeydoğu yönünden ve çaprazlama yürütülen kule, yayalardan yüz adım geride kalmıştı.

Genç Emîr çevresindeki savunma düzenini şöyle bir gözden geçirdi. Her şey yolunda görünüyordu. Yani Emîr Muhammed'in buyrukları harfi harfine uygulanmaktaydı. Sadakları tıka basa okla dolu yüzlerce yiğit eğilmiş, düşman hatlarından görülmeyecek biçimde mazgallar gerisinde bekliyorlardı. Kazanlar dolusu kızgın yağ ve su, tekerlekle kaydırılıp aşağıya dökülmeğe hazırdı. Ayaz nefret ediyordu bu hazırlıklardan ama, aldığı her emri

elbette uygulayacaktı. Ona kalsa, böyle dar bir yerde, taş yığınları üzerinde değil, düzlükte; alabildiğine geniş bir alanda ve at sırtında vuruşmayı nasıl da yeğ tutardı. Bu uğurda, düşmanın korkunç sayı üstünlüğüne rağmen sur savunması yapan tarafın elinde bulunan bütün kolaylıklardan vazgeçebilirdi.

Soluk soluğa burca tırmanan bir haberci, Beylerbeyinden buyruk getirdi:

— «O hücum kulesi, menzil içine girer girmez Rum ateşi ile yakıla!»

Eli ayağı buz kesildi Ayaz'ın. «Şu bizim Koca Emîr, adamı umsuluk etmeye birebir!» diye düşünerek öfkeyle Akbaş burcundan yana baktı. Elinden oyuncağı alınmış çocuk gibi alt dudağı sarkmış, suratı ağlamaklı olmuştu. «Ne karışırsın oralardan buralara be adam? Hani ya, buradaki on altı burcun başbuğu bendim?»

Ama... Buyruk buyruktu, adı üstünde. Buyruklar tartışılmaz, hemen yerine getirilirdi törelere göre. Ne vardı sanki, Koca Emîr, «Kuleyi yak!» diyeceğine «Atla duvarlardan aşağı, git şu kefereden beş on canlı dil getir,» buyruğu vereydi...

Homurdanarak başını çevirdi, sol gerisinde duran Mancınık gözcüsüne emri aktardı:

— «Menzil içine girer girmez hücum kulesini yak!»

Yine de güçlü bir umut vardı içinde. Mancınıklara nokta hedefi vermek kolay, ille nokta hedefini ha deyince vurmak çetindi. Kim bilir? Allah kısmet etmemişse eğer, atar atar da vuramazlardı nişancılar şu güzelim kuleyi... Ayaz, yavuklu gözler gibi gözlemekteydi onun nazlı nazlı, kırıta kırıta yaklaşmasını.

Bir de baktı ki, ne ettiğini bilmeden duaya başlamış: «Allahım... Adı güzel, Ulu Tanrım! Sen bilirsin.. Bırak da şu kâfircikler elimizin ereceği yere gelebilsinler!»

Ötede, Kule'nin beş-on adım gerisinde yürüyen Baldwin de aynı duayı ediyordu.

Aslında, oldukça uzun süreli bir din eğitimi görmüş olduğu halde Baldwin hiç de iyi bir Hristiyan olamamıştı. Tanrı inancı, kiliselerde gördüğü ve yaşadığı kirli ve günah kokulu entrikalar yüzünden adamakıllı sarsılmıştı. Ne var ki, herkes gibi o da başı sıkışınca Tanrısını arar, geçmişteki kabahat ve ihmallerinin hesabını vermeyi unutup yakarırdı.

«Bir varlık göstermeliyim,» diyordu. «Yeteneklerimi ve büyük atam Charlemagen'a yakışır bir torun olduğumu isbat etmeliyim.»

Avrupa'da, soylu ailelerin küçük oğlu olarak doğanlar, yükselmek ve ikbal sahibi olmak için mutlaka değerlerini kanıtlamak zorundaydılar. Oysa büyük oğulların değer ve yetenek sahibi olmaları gerekmezdi... Nitekim, Baldwin'in büyük ağabeyi Eustace, budalanın teki olduğu halde, tabiî hakkı olarak babasının Boulogne Kontluğunu tevarüs etmişti. Godefroi'nın da bahtı gülmüş, daha büyük bir makama, ana tarafından kalan Aşağı Lorraine Düklüğü tahtına kurulmuştu. Bu durumda Baldwin'e kilise yolunu tutmak, kısmet olursa yıllarca didindikten, şunun bunun ayağını kaydırdıktan, maskeli cinayetlere karıştıktan sonra dîn prenslerinin arasına katılmak umudundan başka bir şey kalmıyordu. Bir Psikoposluk, ya da belki bir Kardinallik.

Tanrı evlerinin rutubetli, kasvetli yalnızlığında ömür çürütmek, Baldwin kişiliğinde bir adama göre değildi. O, büyük-büyük dedesi Charlemagne'ın torunuydu. Neyse ki Kutsal Savaş ilân edilmişti de, Baldwin sırtından cübbeyi atıp demir donlara bürünme fırsatını bulmuştu. Bu fırsatı iyi değerlendirmeğe azimliydi.

Haçlı sürülerinin amaçları ve hedefleri Baldwin'in umurunda bile değildi. Onun kişisel bir amacı ve hede-

fi vardı. Ne yapıp yapacak, zengin doğu topraklarında hükmedebileceği, kendi hanedanını kurup sürdürebileceği bir alan bulup oraya yapışacaktı. Geri dönmeyi, yeniden kiliseye kapılanmayı aklının kenarından bile geçirmediğinden, karısı Godvere'i ve çocuklarını da yanına almıştı.

Hücum kulesinin kaba saba iskeletine gerilmiş yaş sığır ve manda derileri, iç bulandıran bir koku yayıyordu. Aceleyle yontulup dingillere takılmış kocaman tekerlekler kulak zarlarını inciten gıcırtılarla ağır ağır dönüyor ve kuleyi adım adım ilerletiyorlardı. Dük Godefroi, kule hizmeti için Baldwin'e bin seçme silahşör vermişti. Bin seçme silahşör... Baldwin hayale kapılacak yapıda bir adam değildi. İznik gibi bir kent elbette bin askerle alınamazdı. Ama kule, bir umut kaynağıydı. Kule, Haçlı saldırısında düşman başkentine saplanacak olan kamanın sivri ucu olacaktı ve o ucun en ucunda da kendisi bulunacaktı. Şimdilik bu kadar varlık göstermek yeterdi Balwin'e.

Kule'nin kenarından, ilerdeki burçların ve duvarların mazgallarına baktı. Görünürde hemen hemen hiç Türk askeri yoktu. Ama kuşkusuz sayısı belli bir miktar okçu saklanmıştı mazgalların ardına. Mantığa göre, sayıları belli ve yetersiz... Zaten mantığa göre kentin bütün savunma gücü yetersiz değil miydi?

Ne var ki, Baldwin, yeni edindiği arkadaşı Bagrat'ın uyarılarına da önem veriyordu. Bagrat'ın kimliği ve kişiliği konusunda belki daha kesin bir hükme varamamıştı ya, onun telkinlerinden etkilenmekteydi. Ne diyordu Ermeni macera adamı? «Türkler sizin tanıdığınız hiç bir millete benzemez, sakın ola yanılgıya düşmeyesiniz,» diyordu. «Onların akla sığmayan bir mücadele gücü vardır. Herbiri yedi canlıdır. Savaş hünerleri ile hiç kimse boy ölçüşemez. İçinde bulundukları durumun zorluğu

oranında cesaretleri artar ve çılgınlığın da ötesine geçer. Sayılarına bakıp da onları küçümserseniz, ömrünüz boyunca pişman olursunuz.»

Daha neler neler söylüyordu Bagrat. Düşmanı olduğu milleti sanki tanımlamıyor, övdükçe övüyordu. Üstelik, Baldwin'in tahminine göre, bütün anlattıklarına inanıyordu. Onun dediklerinden yarısı bile gerçek olsa, çekinmek icap ediyordu Türklerden.

Tekrar baktı yakınlaşmakta olan duvarlara. Bu taş örme engel ne kadar dayanıklıysa, Baldwin'in kazanacağı ün de o derecede büyük olacaktı. Ama Charlemagne'ın torunu surlara yaklaştıkça içinde bir eziklik duymaktaydı. «Keşke,» diye düşünüyordu, «Keşke İznik'in surları biraz daha kolay aşılır olaydı da, benim kazanacağım ün de biraz küçüleydi!»

Birdenbire gökyüzünde beliren ateş topu dikkatini çekti. Homurdanarak yükselen ve geçtiği yolu belli edecek biçimde gerisinde siyah bir bulut bırakan yanar küre, bütün başları kendine döndürmüştü.

Baldwin dişlerini gıcırdatıp:

— «Rum ateşi!» diye mırıldandı. «Lanetli Rum ateşi bu... Geçen gün Normanların tepesine inen belanın ta kendisi. Az önce Raymond'un suratına inen tokat!»

Fıçı, uçuş yolunun yükselen kısmını tamamlamış ve inişe geçmişti. Nasıl da korkunç bir ses çıkarıyordu havada... Aşağı Lorraine ordusunun bir bölümünde ileri hareket durmuştu. Korku dolu yürekler titreşiyor, çırpınıyordu. Nereye düşecekti bu cehennem habercisi?

Göz açıp kapamaya kalmadan, ateş topu süzüldü, süzüldü ve toprağa değdi.

Baldwin, bulunduğu yerin en çok elli adım ilerisinden gökyüzüne koyu kırmızı alevlerin yükseldiğini gördü. Sonra ayakları altındaki toprak sarsıldı ve müthiş bir patlama sesi havayı dalgalandırdı.

Sahne, tüyler ürperticiydi. Rum ateşi, Aşağı Lorraine savaşçılarının en sık bulunduğu bir yere vurmuştu. Sağa sola kaçışanların çoğu, diri diri yanmaktaydılar. Kendi kendini söndürmek için yerlerde yuvarlananlara hiç kimse yardım edemiyordu. İmdat feryadları ve can acısıyla hayvani sesler çıkaranlar seslerine cevap alamıyorlardı.

Kuleyi iten Kutsal Savaş gönüllüleri darmadağın olmuşlardı. Dev savaş aleti az önce bir tümseğe doğru itilmekte olduğundan, ardındaki kuvvet eksilince geri geri kaymağa başlamıştı. Bırakılırsa belki biraz sonra hız alacak, yan dönecek ve küçük bir engelle karşılaşınca devrilecekti.

Baldwin, küfürler ve beddualar savurarak ileri atıldı. Enli sırtını kulenin kaidesindeki deriyle kaplanmamış kabuklu ağaçlara dayadı, güçlü bacaklarını gerip yerden kuvvet almağa çalıştı. Ne mümkün... Sırtına abanan, beline yüklenen ve ayaklarını toprağa gömen yük öylesine ağırdı ki, genç soylunun mafsalları ayrılıyor, kemikleri çatırdıyordu. Hemen bir kenara kaçıp canını kurtarmazsa, yamyassı olacaktı.

İnsan üstü bir çabayla tabanlarını topraktan söktü, uzun ve ağır gövdesini kaldırıp bir kenara attı, yerde iki kez yuvarlanarak kulenin yolu üzerinden kaçtı. Dev kuşatma aleti sarsıla sarsıla, usul usul yoluna devam ediyordu.

Derin bir hayal kırıklığıyla bunca günlük emeğinin ardından bakmakta olan Baldwin, ayağa kalkması için yardım amacıyla uzanan ellere şöyle bir baktı. Başı ucunda toplananların suratına tükürdü.

— Defolun başımdan yüreksizler!» diye bağırdı. «Tanrı beni sizin gibilerin yardımına muhtaç etmesin.»

Bu arada saniyeler birbirini kovalıyordu ve ikinci Rum ateşi gökyüzünde süzülerek yaklaşmaktaydı. Bald-

win, korku dolu gözlerin bakış yönüne dönünce, karakızıl alev topunu farketti. Yüreği duracak gibiydi. Olacakları önceden sezmişti. Faciayı durdurmak için Ulu Tanrı'dan yardım dilemek geliyordu içinden ama, küskün zihninde dualar şekillenemiyordu. Çaresizlik ve çılgın bir öfke ifade eden yüzünü yere eğdi, bekledi. Rum ateşi geldi, geldi ve hareketi yavaşlamış bulunan hücum kulesinin iki ön tekerleğinin ara yerine, yeni yaş deriyle korunmamış, zayıf noktasına çarptı.

Yanar dilli ateş, kaşla göz arasında ağaç iskeleti sardı, içten içe tutuşturdu. Artık kulenin devrilmesi veya ayakta kalması önemli değildi.

Baldwin, sadece otuz adım ilerde cereyan eden bu olaya kılını kıpırdatmadan baktı, baktı. «Şimdi bu da Türklerin savaş hüneri mi sayılmalı?» diye düşünüyordu. «Katıksız raslantı derim ben buna... Bir talih, bir şans oyunu derim... Hiç bir mancınık nişancısı, hareket eden bir hedefe böylesine kesin bir isabet kaydedemez... Rum ateşi benim kuleme vurmadı, sanki kule koşa koşa Rum ateşinin düşeceği yere gitti. Şans... Kahpe şans...»

Ayaklarını öne doğru uzatmış, kuru toprağın üstünde oturuyordu. Gürül gürül yanan kulenin yaydığı sıcaklık yüzünü yalıyor, sırtındaki çelik örme zırhı kızdırıyor, altındaki toprağın bile ısı derecesini arttırıyordu. Doğrulmak, oradan uzaklara gitmek gelmiyordu. Baldwin'in içinden. Mücadele azmi, belki de geçici olarak, yok olmuştu. Koca hücum kulesi için harcadığı emeği düşünüyordu. Ona bağladığı umutları düşünüyordu. Aşırı sıcak, sırtındaki tüniğin göğüs kısmındaki beyaz kumaşı dağlamıştı.

— «Baldwin! Baldwin, kardeşim...» diye bağıran bir sesle kendine geldi.

Dönüp baktı. Ağabeyi, Boulogne Kontu Eustace, yelyepelek koşarak yaklaşıyor, bir yandan da soluk soluğa bağırıyordu.

Geride ve ilerde, dört bir yanda Haçlı ordusu tam bir kargaşa içindeydi. Kutsal Savaş'ın yiğit gönüllüleri müthiş bir taş ve ateş yağmuruna tutulmuşlardı. Bazı ödlekler yüzgeri edip kaçmak istiyor, bazıları ise ilerlemeğe devam ediyorlardı. Her iki yöne gidenlerin de önlerine ve ardlarına inen kayalar, yanar fıçılar vardı. En ileri Haçlı safları, Türklerin ok menziline girmek üzereydiler.

Baldwin'in dikkati renk renk, biçim biçim sancaklara dönüktü. Savaşçılar nasıl da çalımla ve gururla taşıyorlardı o sancakları az öncesine kadar. Ya şimdi?

İşte, Le Bourg senyörünün çatal uçlu, dörtgen biçimli, yukardan asma kirli sarı sancağı şuracıkta, sadece iki yüz adım ötede, yerde yatıyordu. Kimbilir ileri atılan ve geri kaçan kaç çift kirli ayak tarafından kaç kez çiğnenmişti. Toul kontunun altın işlemeli, üçgen biçimli beyaz atlas sancağı da sancaktarı tarafından terk edilmiş, bir tümsekte eğri dikili kalmıştı. Hainault Kontunun üstü kırmızı haçlı mavi sancağı, yarı yanmış durumda bir kenara atılmıştı. Stenay Baronu Pierre'in siyah beyaz sancağı, gönderi kırık, bir çamur birikintisinin içindeydi. Godefroi'nın mavi ve Eustace'ın mavi beyaz sancakları bir ara en ilerde görünmüşlerdi ama, şimdi ortadan kaybolmuşlardı. Kimbilir nerelerde terk edilmişlerdi. Sancakları İznik burçlarına dikmede kullanılacak olan yüzlerce merdiven, sahipsiz, birer tarafa atılmış duruyorlardı.

Anlayana, sancakların durumu savaşın gidişini ne güzel anlatıyordu.

Hücum kulesini yakıp kavuran Rum ateşi, Emîr Ayaz'ın da umutlarını kül etmişti.

Ayaz, olup bitenleri bulunduğu yerden bütün ayrıntılarıyla izlemişti. Baldwin'in kuleyi kurtarmak için gösterdiği çabayı yürekten takdir etmiş, o uzun boylu, kara kara saçları omuzlarına dökülen, süt beyaz tenli, heybetli yiğidi beğenmişti. Hatta, kendisine yardım etmek isteyen, yerden kaldırmak için çalışanlara tükürmesini bile görmüş ve alkışlamıştı.

— «Len ırzı kırıklar,» diye homurdanmıştı, duyulmayacağını bile bile. «Az önce bir el atıp da kuleyi kurtarmaya çalışaydınız ya! Halayık basılmış, namus elden gitmiş, siz davranırsınız ki uçkuru kırk yerden düğümleyesiniz... Tuh da benden sizin kara suratlarınıza.»

Ayaz, Emîr Muhammed'e de gücenikti.

Kırk yılın başı, sözde bağımsız bir görev almış, kentin bir bölümünün savunulmasına komuta etme yetkisiyle donatılmıştı. Bu nemene komutanlıktı böyle, anlayamıyordu. Mancınıkların ne zaman, hangi hedeflere ne atacağını Emîr Muhammed buyurmaktaydı. Okçuların, surlar üzerinde ne vakit boy göstereceği ve yay gereceği de İlhan tarafından ayarlanmıştı. Eee... Ayaz'ın işi neydi öyleyse?

Yine de genç Emîri en çok sinirlendiren, Haçlıların oyunbozanlığıydı. Üstlerine düşen seyrek sepenek birkaç taş ve ateş yüzünden düşman ordusunun darmadağın olmasına hem şaşmış, hem de kızmıştı.

— «Şunlara bak hele şunlara...» diye ver yansın gidiyordu. «Defteri dürülesice avanaklar... Bayram yeri mi sandınız savaş alanını len? Elbet taş da düsecek gökten, atas da. Elimiz armut mu devşiriyor bizim? Topu topu atılan da yedi atım Rum ataşı, on-on iki atım kaya. Hesaba vursan her onbininize bir tane düşmez bre koca kavatlar... Hiç mi yürek yok sizde? Yaklaşıp da şu

merdivenleri olsun duvarlara dikin bari. Tüh... Kâfir diye alayınızın başına bit düşe.»

Ve şükrediyordu. Dağınık bir kaç Kutsal Savaş gönüllüsü gayretle ilerliyor, su hendeklerine sokuluyordu. En azından, küçük bir cephe boyunca Haçlılar belki İznik duvarlarının üstüne çıkabileceklerdi. Yeter ki Emîr Muhammed sırasız bir buyruk salıp okçuları zamanından önce harekete geçirerek kâfirciklerin heveslerini kursaklarında kurutmasın.

Doğu surlarının önündeki düşman sürülerinin saldırısını durdurmakla görevli bulunan Emîr Demirtekin, Ayaz kadar bile şanslı değildi.

Başlangıçtan beri Bohemond, işi ağırdan almağa kararlıydı. Bir kaç gün önce, bir çıkış hareketini önlemek için yapılan kısa süreli çatışmada Rum ateşinin etkilerini ölçmüş olan İtalyalı Norman başbuğu, savaşçılarının böyle kritik bir zamanda dehşete kapılmasından çekiniyordu. Kent duvarlarına yaklaşırken, kendi saflarının daima Aşağı Lorraine birliklerinden daha geride kalmasına dikkat ediyordu. Aynı derecede çekingen davranan Kısapaça Robert de, Normandiyalı Normanlarını İtalyalı soydaşları hizasında tutuyordu. Flanders Kontu Robert'e gelince, emrindeki orduya fazla dar bir cephe verildiğinden şikâyetçiydi ve saldırının en isteksiz komutanı durumundaydı. Dahası, Kont Robert. Saint - Gilles ordusunun erken hücum teşebbüsünü başından sonuna kadar izleme imkânını bulmuş ve duvarları gerisinden ateş fışkıran İznik'in tekinsiz bir kent olduğuna inanmıştı.

Baldwin'in hücum kulesi tutuşunca, göğe yükselen minare boyu siyah dumanlar doğu cephesinin hemen bütün savaşçıları tarafından görülmüştü. Bohemond'un

bulunduğu yere uzaklığı en çok bin adım olan koca savaş aletinin bir kaç dakika içinde yanıp kül olması İtalyalı Normanları çok etkilemişti. En yürekli Haçlı kahramanlarının bile adımları geri geri gidiyordu. Türklere biraz daha yaklaşınca, kendi başlarına da benzeri ateş toplarının düşeceğini biliyorlardı. Böylesi bir savaşa alışık değillerdi.

Hücum işareti verildikten kısa süre sonra, bu yüzden Normanların ve Flanders sürüsünün yürüyüşü bir yerinde sayma halini almıştı. Yüzellibin'i aşkın Haçlının gözleri gökte, kulakları kirişteydi. Gerçi ön hatlarıyla her üç ordu da mancınık menzili içine girmişlerdi ama, daha derin hedefler teşkil etmelerine kadar güvende sayılırlardı. Kısapaça Robert ve Flanders Kontu Robert, usta savaşçı Bohemond'u bekliyorlardı. Bohemond ise, hücumu geliştirici emri ancak Godefroi'nın silahşörleri İznik surlarına tırmanmağa başlarsa verecekti.

Oysa Aşağı Lorraine'liler o gün su hendeklerine bile varamayacaklardı.

Subaşı Demirtekin, sabırtaşı gibi bekledi durdu.

Kont Eustace'ın yönettiği Aşağı Lorraine'liler etkili ok menzili içine henüz girmişlerdi ki, Emîr Ayaz'a korktuğu büyruk erişti. İlhan'ın habercisi olan genç subay burç basamaklarını beşer beşer atlayarak geldi ve emri iletti:

— «Su hendeklerine yaklaşan Haçlılar vakit geçirilmeden oklana!»

Ayaz yumruklarını sıktı, yutkundu, gözlerini sıkı sıkı yumdu ki, içindeki kıvılcımlı öfke kimseye görünmesin. «Su hendeklerine yaklaşan Haçlılar vakit geçirmeden oklana!» diye içinden tekrar etti. «Hey Ulu Tanrım, Sen sabır ver Ayaz kuluna... Nedir benim bu adamdan çektiğim bre...»

Akbaş burcunun tepesinde, Beylerbeyi günün sonu-

cundan memnundu. Hemen hemen hiç zorlanmadan, yüzbinlerce Haçlı'nın saldırısı kırılmıştı. Düşman elbette başka bir gün yine harekete geçecek, belki de hemen yarın, benzer ya da değişik bir girişimde bulunacaktı. Belki şimdiden sonra her gün, aralıksız savaşılacaktı. Ama herhalde İznik savaşının bugünkü kısmını kaybettiklerini onlar da anlamışlardı ki, bütün hatları ile yavaş yavaş geri çekiliyor, ordugâh bölgelerine dönüyorlardı.

Yoo, Kutsal Savaş gönüllülerinin canları fazla yanmış olamazdı. Kabarık mevcutlarfına göre kayıpları önemsiz sayılırdı. Ne var ki, onurları iyice zedelenmiş, burunları toprağa sürülmüştü. Savaşın bundan sonraki safhalarında neler olacağı, düşmanın azmine bağlıydı. Onlar ne kadar kesin sonuçlu girişimlerde bulunurlarsa, Allahın izniyle karşılarında o derece sert ve kahredici bir direnme bulacaklardı. Rum ateşinin öldürücü etkisi yabana atılmazdı ya, asıl etkisi korkutuculuğuydu. Oysa iş kılıca ve kargıya kalınca er meydanı kana boyanacaktı.

«Ama... Ne zamana kadar devam eder bu?» diye, Beylerbeyi çenesini kaşıyarak tasalı tasalı düşündü. «Eninde sonunda Batumites'in dediği gibi sayılar üstün gelmez mi? Yenilmez miyiz eninde sonunda?»

İşin bu yanını düşünmek istemiyordu, çünkü vicdanı rahat değildi.

Kaygulu gözlerle çevresindekilere baktı.

Canlarını beylerinin buyruğuna adamış olan şu gençlerin her birini teker teker evladı sayardı. Yüce Allah, Emir Muhammed kuluna döl vermemişti. Ve Emir Muhammed, yiğitlerini evlat edinmişti. Şurada, yedek ok ve kargılardan eksilenleri tamamlayan karayağız er; orada yağ kazanı yakınında çömelmiş duran, suratı is ve zifire bulanmış genç; mazgalların ardına sinmiş, yay-

ları elde buyruk bekleyen yüzlerce yiğit; beride, bakışlarını bir ân olsun düşman yığınlarından ayırmayan pala bıyıklı mancınık gözcüsü ve koca kentin dik duvarları gerisinde daha nice yerlerde çeşitli görevleri aksatmayan binlerce Türk çocuğu... Birer ana kuzusuydu bunlar da. İlhan, onların bir telkinin kılına zarar gelmesin isterdi. İlle işin içine namus borcu olan hizmet girince eli açılıyor, gönlü birdenbire cömertleşiveriyordu emektar askerin. Refah ve huzurları için canını vermekten çekinmeyeceği evlatlarını, Devletin yüce çıkarları uğruna harcamağa hazırdı.

Hazırdı hazır olmasına ya... Aceba Devletin yüce çıkarları binlerce genç Türk erinin kırılmasını mı öngörüyordu gerçekten? Bu konuda, günlerden beri sıkıntılı bir tereddüt içindeydi.

«Çok yaşlandım...» diye içini çekti. «Yüreğim yumuşadı son zamanlarda.» Böyle düşünmeğe zorlayarak, kendini mazur görmeğe çalışıyordu. Ama yaşlılık ya da yürek yumuşaması gerçek durumuna pek de uymuyordu. Dünkünden, hattâ geçen yılkinden daha sağlam, daha güçlü olduğunu için için hissediyor, biliyordu.

Saint - Gilles mancınıklarının yeniden atışa başlaması üzerine irkildi, düşüncelerinden sıyrıldı.

— «Bak sen şu işe...» diye söylendi. «Sırtı kaşınıyor bu dümbüklerin durup dururken. Çekilebildikleri kadar uzağa çekildikten sonra taş atmağa başladılar üstümüze.»

Birden bütün tüyleri dikenleşti, kasları katıldı, yüreği nefretle doldu.

Haçlıların attığı «taş»lardan biri Akbaş burcunun hemen yakınından geçmiş ve ağır ağır süzülerek surları sıyırmış, kentin içine düşmüştü. Görmüştü Emîr Muhammed. Onun iri bir kaya parçası değil, dağınık si-

yalı saçlı, yarı açık ağızlı, ezilmiş burunlu, kızıl kana bulanmış bir kesik kelle olduğunu görmüştü.

Saint - Gilles mancınıkları hızla ve şaşmaz bir isabetle çalışıyordu ve İznik'e havadan şehit başları yağıyordu. Gövdesiz başlar, gök yüzünde uçarken garip, iniltiyi andıran, duyanların içini sızlatan sesler çıkarıyorlardı. Sanki ölümsüzlük katına yükselmiş bulunan ruhlar, geride bırakmış oldukları bilinçsiz artıklarına reva görülen bu saygılızlıktan şikâyet ediyor, ağlaşıyorlardı.

İlhan'ın göğsü daralmış, karanlık bir küçük mezar olmuştu. Soluk alamıyor, soluk veremiyordu. Damarlarındaki kan donmuştu. Yanıbaşında bağıran bir ses duydu:

— «Beyim... Beyim, dün şehit olan yiğitlerimizin kellelerini atıyorlar üstümüze!»

Karşılık vermedi İznik Emîri. Eliyle aşağıdaki surları, su hendeklerini ve o çizgiden geriye doğru uzanan geniş alan içinde terkedilmiş bulunan binden fazla düşman cesedini işarep edip «İsterlerse daha çok cephane bulurlar,» demeyi küçüklük saydı. Ama karar vermişti. Haçlı ile savaşırken, düşmanın hesaba sığmaz alçaklığını hiç bir zaman unutmayacaktı.

Raymond, son petraria kepçesinin de kelle yükünü havaya fırlatmasından sonra Şövalye Edgar'a dönüp bağırdı:

— «Bitti mi yani? Hepsi bu kadar mı?»

Edgar boynunu büktü:

— «Bana teslim edilenlerin hepsi bu kadar. Tam üçyüz altmış sekiz tane. Ne bir eksik ne bir fazla. Yalnız o başbuğ cesedi kaldı. Başının kesilmemesini emretmiştin.»

Saint - Gilles Kontunun gözlerinde delice bir kıvılcım yanıp söndü.

— «Getirin onu buraya!» diye bağırdı. «Çabuk getirin.»

İki dakika geçmeden, Şehit Emîr Togurdak'ın naşı, ayaklarından sürünerek getirildi. Raymond, keskin kılıcını kınından sıyırıp yaklaştı. Sağ ayağı ile Togurdak'ın çenesine bastı, katılmış boynu geriye doğru kanırttı. Kılıcı omuzu hizasına kadar kaldırıp nişan aldı. Türk Emirinin kır sakallarla kaplı boynunda vuracağı yeri kararlaştırdı. Kolunun olanca gücüyle kılıcı indirdi. Keskin çelik, gırtlağı yarmış ve boyun etlerinden bir kısmını ayırmıştı ama kemiğe gelip dayanmıştı.

— «Tanrı cezasını versin!» diye Kont pis bir küfür savurdu. «Herifteki boyun değil manda omurgası sanki... Elim kırılıyordu. Koparın şunu biriniz.»

Sert kemikten yansıyan vuruş, avucunu ve parmaklarını acıtmıştı. Elini silkeledi. Edgar'ın yere çömelip işi tamamlamasını seyretti. Togurdak'ın başı gövdesinden ayrılmak bilmiyordu. Şövalye, kendini insan kasaplığı konusunda pek usta sayardı ya, bir türlü bıçağını iki omurga arasına sokup işletemiyordu. Kana bulanmış olan kabza avucunda kayıyor, güçlük çıkarıyordu.

Bu müthiş uğraşı bir zaman iştahı kabarmış gibi, ağzından salyalar akıtarak seyreden Raymond, sabırsızdı.

— «Sakalından tutup çenesini biraz yukarı kaldır şunun be!» diye Edgar'a yol gösterdi. «Bıçağın ucunu kusllansana budala!»

Sonra öfkelendi. Dizi ile iterek Şövalye'yi uzaklaştırdı. Bağırdı:

— «Çok beceriksizsin. Defol git şurdan.» Mancınık mürettebatına döndü. Buyruk verdi: «Oradan keskin bir balta getirin bana. Keskin ve ağır... Çabuk.»

Baltayı iki eliyle kavrayıp yukarı kaldırdı ve hızla indirdi.

Togurdak'ın başı omuzlarından ayrılıp iki adım öteye yuvarlandı. Kesilen bir damardan fışkıran kan, Kont'un yüzüne ve göğsüne bulaştı. Raymond, keyifli bir kahkaha attı.

— «Kahrolası Domuz Türk!» diye soludu. «Öleli yirmi dört saat dolmak üzere, hâlâ cesedi kan dolu.»

Eğildi. Kulaklarından tutarak, kesik başı gözlerinin hizasına kaldırdı. Bu değerde bir savaş bergüzarını elden çıkarmak istemezdi doğrusu. Ama Türk beyinin kesik başını İznik'e fırlatması gerekiyordu. Kent, dehşet içinde kalmalı, Saint - Gilles Kontunun intikamından korkmalıydı!

Togurdak beyin solgun, tozlu ve çaresiz çehresini yakından, alay dolu gözlerle inceledi. Homurdandı:

— «Bahse girerim ki sağlığında çetin bir cevizdin sen... Kim bilir kaç zavallı Hristiyan'ın canını yaktın, kaç bakirenin ırzına geçtin, kaç kiliseyi soydun... Bak... Sonun böyle oldu işte! Söylediklerimi duyabiliyor musun pis haydut? Kendini savunmak için bir diyeceğin var mı?»

Tören adımlarıyla yürüyerek mancınık kepçesine gitti ve başı, kesik boynu üzerine kepçeye oturttu. Belinden bıçağını çıkararak, özenle, tam anlının ortasına büyük, derin bir haç işareti çizdi. Bir adım geri çekilip eserine baktı, bir kahkaha daha savurdu.

— «Şimdi... Biraz geç de olsa, kutsanmış oldun Türk! Hristiyan hayırseverliği öyle geniş kapsamlıdır ki, senin gibi imansızlara bile acırız biz. Ruhun, hiç kuşkusuz, çoktan boylamıştır cehennemi ya, hiç değilse kızgın fırınlarda yanarken alnında biraz serinlik hissedeceksin. Daha ne istersin? Her Türk'e nasip olmayacak bir baht bu.»

Efendilerini seyreden Gerard, Martin ve Edgar da mancınık mürettebatı da kahkaha ile gülüyorlardı. Ne de olsa Raymond, sonunda bir yolunu bulmuştu yenilginin acısını unutmanın.

İşaret verildi, kepçe serbest bırakıldı ve şehit Türk askerinin başı hızla havalanıp göklere yükseldi. Emîr Togurdak evine, eşine dönüyordu.

ooo— ● —ooo

Kötülüğü, en iyi ile sav.

KUR'ANI KERİM, Müminûn Suresi, 96' ncı Âyet

O gece Türk başkentinde derin bir sessizlik ve içli bir matem havası vardı.

Sokaklara, damlara ve bahçelere yağan kesik şehit başları teker teker toplanmış, Darüşşifa'da bir araya getirilip yunmuş, arıtılmış ve ertesi gün defnedilmek üzere hazırlanmıştı. Haçlıların savaş ölülerine gösterdiği saygısızlık, şaşkınlığa ve üzüntüye sebep olmuştu ama, Raymond'un umduğu gibi dehşet ve korku yaratmamış öfkeyi ve kini körüklemişti.

Emîr Ayaz'la birlikte bazı genç subaylar, Beylerbeyine başvurarak misilleme izni istemişlerdi. Ayaz:

— «Gece yarısı sessizce süzülelim güney kapısından dışarı, varıp Saint - Gilles sürüsünün içine dalalım, yaptıklarının hesabını soralım,» diyordu. «Bakalım nasıl olurmuş şehitlerimizin başlarını mancınık taşı yerine kullanmak...»

İlhan, gençleri hoş karşılamış, dileklerini serinkanlılıkla dinlemişti ya, istedikleri izni vermemişti.

— «Varın gidin, nöbetinizi tutun. Nöbeti olmayanlarınız vurun başınızı yastığa, uyuyup dinlenin. Yarın sabah ne olacağı belli değil. Belki bütün gücünüzü, son zerresine kadar kullanmanız gerekecektir. Baskın lüzumlu olursa, benden izin istemenize kalmadan buyruğum size erişir.»

Ayaz'la arkadaşlarında belli belirsiz itiraz kıpırdanmaları, ağız eğmeleri ve mırıldanmalar olunca, kaşlarını çatıp sesini dikleştirmişti:

— «Sakın ola karşı gelmeyesiniz! Savaşmanın yolunu ağzı süt kokan çağalardan belleyecek değilim... Tez çıkın!»

Az sonra da, gençleri kovalamasının sebebini Laçin'e şöyle açıklamıştı:

— «Akılları başlarında değildi. Gözlerini kan bürümüştü. Oysa ayağını it ısıran bir adamın dönüp it ayağını ısırması yerinde olmaz. Düşmanın canı çok yandı iki gündür. Saint - Gilles, dün en azından beş bin, bu gün de bin iki yüz kayıp verdi. Bize bir şey yapamadığı içindir ki elinde kalan şehitlerimizin başlarını üstümüze atmak küçüklüğünü gösterdi. Onunda çıkası gözünü kan bürümüştü! Ben aynı hataya düşmek istemem.»

Oysa Laçin, Emîr Muhammed'in gece baskınına taraftar olmayışında başka bir sebep olduğunu tahmin ediyordu. Hiç değilse, kararı etkileyen ikinci bir sebep: İlhan, elindeki yiğitlerden bir tekini bile tehlikeye atmak istemiyordu. Evhamlı, titiz bir baba gibi, onların üstüne kol kanat germeğe, onları esirgemeğe çalışıyordu.

Hekimbaşı, yatsı namazını Darüşşifa'da kılmıştı ve geceyi de orada geçirecekti. Emine nasıl olsa evde değildi bu gece. Togurdak'ın eşi Halide Hatun'un konağında kalacaktı. Başka bir çok Türk beylerinin hatunları da aynı şeyi yapacak, kederli arkadaşlarını yalnız bırakmayacaklardı.

«Vah zavallı, zavallı kızcağız,» diye Halide Hatunu düşündü Laçin.

«Kimbilir ne hallere düştü kocasının şehit olduğunu duyunca. Sevdiğine doyamaması bir yana, karnındaki bebeği de yetim kaldı.»

Kısa süre öncenin mutlu anıları ile yüreği burkuldu. Sultan, Togurdak'ın düğününü yazlık Saray'da, surların dışında yaptırmıştı. Ama ne düğün, ne düğün...

Sanki periler padişahının oğlu evleniyordu. Yedi gün yedi gece, bütün İznik eğlenmiş, yemiş içmişti. Kılıç Aslan binden fazla hayvan kestirmiş, göl kıyısındaki Sultan bahçelerinde yüzlerce sofra kurdurmuş, hiç bir masraftan kaçınmamıştı. Cirit oyunları, ok yarışmaları, kılıç vuruşmaları, pehlivan güreşleri, sözlü sazlı eğlenceler birbirini izlemişti. Ve dünün Hilda'sı, şimdinin Halide Hatun'u ile Selçuklu Devletinin koca Emîri Togurdak dünya evine girmişlerdi.

Sanki o yakın geçmişle bu gün arasında geçen şey zaman değil de yakıcı bir alevdi. Hatırası taptaze olan mutluluk, erişilmez uzaklıklarda kalıvermişti birdenbire. Dünün dehşet verici yıkıntısı üzerinden geleceğe bakmak, insanı ürkütüyordu. Ya yarın bu günü de ararsak?

«Ya yarın bu günü de ararsak?» diye Laçin titreyerek içini çekti.

Çağ, aşırı duyarlı kişilerin çağı değildi.

Yorgun adımlarla, şehit başlarının muhafazasına ayrılan büyük koğuşun önüne gelince şaşırdı. Ne işi vardı burada? Neden gelmişti? Bütün irade gücünü zorlayarak unutmağa çalıştığı manzara, bu kapının ardında mevcut olduğunu bildiği manzara değil miydi? Düşüncelerini ondan uzak tutmağa çalışırken, nasıl olmuştu da bedenini onun yanına sürüklemişti ayakları?

Yalınkılıç nöbet tutan iki yiğidin yanından başı yerde geçti, uzaklaştı.

Ama gözlerinin önünden, üç yüz altmış dokuz kesik başa dar gelen o odada gördükleri gitmiyordu. Sıra sıra, dizi dizi dizilmişti şehitler. Kimisi ranzalar üstüne, kimisi raflara, kimisi teneşir tahtalarına, kimisi aceleyle çatılmış tabut tahtaları üstüne, yanyana konulmuştu. Bütün başlar, az veya çok ezilmiş, kırılmış, parçalanmıştı. Birçoğu tanınmaz haldeydi.

O koğuşa giren kişi, ne denli serinkanlı olursa olsun sarsılıyordu. Yüzlerce mahzun, sessiz yüz karşısında titrememek, ürpermemek elden gelmiyordu.

Togurdak beyin başı, kapının hemen yanında, yüksekçe bir sehpanın üzerindeydi. Odayı düzenleyen hekimler, büyük Emîre böyle onurlu bir mevkii uygun görmüşlerdi ya, Togurdak bey her zamanki gibi alçak gönüllüydü. Başı düzgün kesilmediği için bir yana yatık duruyordu. Burnu ezilmiş, yüzünün bir kısım derisi yüzülmüştü. Alnındaki iri haç işareti açılmış, beyaz yapraklı bir gül gibi duruyordu. Dudakları hafifçe yukarı kıvrılmış, gülümser gibiydi.

Laçin başını silkip hayalinden o görüntüyü uzaklaştırmak istedi. Odasına gitti.

Yatağı açılmış, yorgan örtülmeğe hazırlanmıştı. Bir kenardaki sofra tahtası üzerinde iki kap yemeği vardı. O akşam genç Emîr ağzına bir lokma yiyecek koymamıştı ve şimdi de yiyecek halde değildi.

Karşı duvardaki uzun, gerisi kitap rafları ile dolu masaya yürüdü. Şamdandaki mumları yakmak amacıyla idare kandilini eline aldığı sırada, dışardan gelen ayak seslerini duydu. Kapıya çıktı ve hemen eşikte, İlhan'ın Emir subayı ile burun buruna geldi.

— «Emîr Muhammed seni bekliyor beyim,» dedi delikanlı. «Güney kapısında. Kapı burcunda.»

— «Ne oldu?» diye Laçin heyecanla sordu. «Bir şey mi var?»

— «Emîr Ayaz... Yanına üç beş omuzdaş almış, varıp güney kapısı üstünden ip merdivenle dışarı inmiş, düşmana baskına gitmiş. Nöbetçiler durduramamışlar. Ayaz bu! Koca beylerbeyini dinlemeyen kişi nöbetçiye kulak asar mı? Bana sorarsan, bunda tasa edecek bir şey yok. İlle, gel gör ki, beyimizin canı öğüşlük vermiyor. Neredeyse bütün kenti ayağa kaldıracak. Burç göz-

cüleri iki katına çıkarıldı. Karavul devriyeleri arttırıldı. En son da sana haber saldı.»

Laçin kuleye tırmandığında, alaca ay ışığı altında Emîr Muhammed'i hop oturup hop kalkar buldu. İlhan bağırıp çağırıyor, ağzına geleni söylüyordu:

— «Bu gençlerin çoğu bizim burda ne yaptığımızdan habersiz. Akılları başlarından bir karış havada. Pambuk yansın keyf olsun dilerler. Bre nerde bu yoğurdun bolluğu? Biz devlet hizmeti mi yapıyoruz, yoksa çağaçocuk mu eğlendiriyoruz?»

Laçin'i görünce, kulak zarlarını yeterince yıprattığı Subaşı Demirtekin'i bırakıp ona döndü:

— «Oğul Laçin, gördün mü Ayaz denen sivri akıllının ettiğini? Sen kalk, buyruğuma karşı çık, ardına kendin gibi yomsuzları da kat, gece baskınına git! İyi mi? Bu avanaklara eşek sıpası dersem haksız mıyım? Söyle... Bre bu kentin Emîri ben değil miyim? Ya ben bunu onun yanına kor muyum? Ya ben, böyle işin içine etmez miyim?»

Tuğra Emîri usulca yanına sokulup yaşlı askeri yatıştıracak bir kaç söylemeyi denedi. Ama İlhan kulak vermedi.

— «Eşşek sıpası bunlar!» diye olanca sesiyle haykırdı. «Düşmana diye yola çıkmışlar ya, herşeyden önce askerin düzenini kırfı-cerf ettiklerinden haberleri yok. Ekmek Bedirin, et Hıdırın, yiyin kudurun, yiyin kudurun! Nerde görülmüştür bu bre? Türk erinin bey buyruğunu çiğnediği nerde görülmüştür?»

Birden susup kulak kabarttı. Hızla dönüp kulenin düşman tarafına bakan duvarına gitti, dışarı sarkarak dinledi. Aşırı bir telaşla, boğuk bir sesle sordu:

— «Birisi mi seslendi? Siz de duydunuz mu? Hemen şurdan... Kapının az ötesinden——»

Beylerbeyinden başka hiç kimse böyle bir ses duymamıştı. Laçin, Emîr Muhammed'in, buyruğunun çiğnenmiş olmasından da çok, başları dertte olan gençlerin hayatı için tasa ettiğini anlamakta gecikmedi.

— «Uzme tatlı canını beyim,» dedi. «Bilirsin Ayaz'ı. Ne yapıp edecek, sağ ve esen dönecektir.»

— «Ya yanındaki yeni yetmeler? Ayaz'ın kadası üstüme düşmedi... Beni saymayanı ben sever miyim? Ille, bile götürdüğü gençleri düşünürüm.»

Laçin, Demirtekin ve Emir Subayı, beylerinin bu sözüne hiç inanmadıklarını belli etmemeğe çalıştılar. İznik'te herkes, Beylerbeyi'nin elinde yetiştirmiş olduğu Ayaz beyi gözünden çok sevdiğini, üstüne titrediğini bilirdi. Emîr Muhammed, öfkeyle devam etti:

— «Madem varıp boynunu bıçağa sürecektin bre avanak, bir başına süreydin ya. Yanında çor-çoluk iletmen şart mıydı? Hıhh... Sıçan delikten sığmamış, kuyruğuna bir de çalı bağlamış...»

Küskün küskün sırtını güneye dönüp mazgal taşına dayandı. Kollarını göğsünde kavuşturdu. Biraz da susup beklemeyi deneyecekti. Ama bu sessizliği ancak iki - üç dakika sürdü. Sert adımlarla taş zemin üzerinde dolaşmağa, anlaşılmayan birşeyler mırıldanarak sokranmağa başladı. Rahatı huzuru yoktu.

Laçin, tecrübeli askerin asıl endişe sebebini şimdi anlamağa başlıyor ve ona hak veriyordu. Ayaz bu maceraya tek başına atılmış olsaydı, bunca telaşa sebep kalmayacaktı. O, ne yapıp yapar, yüzbin düşman askerinin içinden kılına zarar gelmeden sıyrılıp çıkmanın yolunu bulurdu. Genç Türk beyi her türlü şart altında vuruşmayı bilen, çok denenmiş, ok'ta sapan.da durmaz, gözü ve gönlü pek bir yiğitti. İlhan bunu en iyi bilen

kişiydi. Gel gelelim, yanında genç ve toy arkadaşlarını da götürmüştü. Şimdi yalnız kendini değil onları da koruması, götürdüğü gibi getirmesi gerekiyordu. Gece karanlığında yoğun düşman sürüsü içine girmenin çetinliğine, acemi yiğitleri koruma güçlüğü ekleniyordu. Tehlike, bu durumda iki kat artıyordu.

Emîr Muhammed birden dolaşmayı durdurdu, koşup bedenlerden aşağıya sarktı. Dinlemeğe koyuldu. Biraz sonra:

— «Ayak sesleri var,» diye fısıldadı. «Bu kez yanılmıyorum. Siz duymuyor musunuz?»

Ötekiler hiç bir şey duymamışlardı ya, saygıda kusur olmasın diye İlhan'ın yanına varıp yarı bellerine kadar eğildiler, kulak verdiler. Yakın bir yerde bir gece kuşu ötüyordu. Sayısız böcekler cırlıyor, sürüngenler dolaşıyordu. Bir ayak sesi vardı gerçi ama, aşağıdaki duvarların üstünde dolaşan nöbetçiden geliyordu.

Laçin, merakla sordu:

— «Beyim, kimler gitmiş Ayaz'la birlikte?»

— «Bilir miyim ki?» diye Beylerbeyi hiddetle soludu. «Nöbetçi üstlerine vardığında, ötekiler ip merdivenden kayıp inmişlermiş. Yukarda yalnız Ayaz varmış. Deli oğlan nöbetçinin uyarısına aldırmamış, hatta bir de güzelce çıkışmış, sonra da aşağıdakilere 'varıyorum,' diye seslenip kayıp gitmiş. Tüm birliklere haber saldım. Yoklama yapıp kimin mevcut olmadığını bildirecekler.»

Kent içinden dörtnala koşan bir atın nal sesleri duyuluyordu. Herkes iç mazgallara yürüdü. Bir iki dakika sonra, atlı habercinin yetiştirdiği haber açıklanıyordu:

— «Bizans'ın donanma komutanı göl kapısına gelmiş. İlhan'la görüşmek için izin ister.»

Emîr Muhammed, bunları duyunca köpürdü. Ellerini başının üstüne kaldırıp bağırdı:

— «Git söyle, işim var. Şu sırada ona vakit ayıra-

mam. Başka zaman gelsin. Ne bu len, kilisesi yakın Ermeni misali, zırt zırt kapımızı aşındırıyor kavat. Sanırsın ki bir dostunu, ahbabını görmeğe geliyor. Yüzünü şeytan görsün itoğlu itin.»

Laçin araya girip işi kendi omuzlarına almağa çalıştı. Ama İlhan söz dinleyecek durumda değildi.

— «Bırak bre oğul,» dedi. «Bu herifler böyle dilden anlar.»

Haberciye dönüp ekledi:

— «Ağzımdan çıkan kötü sözleri aktarman gerekmez. Bes söyle ki, vaktim yoktur. Bu gün Amiral hazretleri ile konuşamam.»

Haberci saygıyla eğildi, iki adım geri çekildi, sonra çekinerek sordu:

— «Beyim, Bizans donanma komutanı yanında sana hediyeler getirmişti. Alalım mı, yoksa geri mi götürsün?»

—Beylerbeyinin gözleri döndü. Cini tepesine çıkmıştı.

— «Ne?» diye boğazını zorlayarak haykırdı. «Hediye mi getirdi? Bak sen dümbüğün ettiğine hele. Kim hediye istemiş ondan? Düşmandan düşmana armağan, andaç olur mu bre? Geri verin... Geri verin, düğümleyin kuyruğunu, bassın gitsin.»

Laçin araya girdi. İlhan'ın çok sinirli olduğunu görüyor, devletler arası ilişkilerde her zaman göstermeğe alışık bulunduğu inceliği bu kez yerine getirmekte güçlük çektiğini anlıyordu.

— «İzin ver, gidip Butumites'le ben konuşayım beyim,» dedi. «Ne de olsa, ayağımıza gelmiş bir yabancı konuktur. Hediyesini almayız almasına da, bunu yolunca, yordamınca yapalım. Bal demeyle ağız tatlanmaz. Bizanslı ters yüzü döndüğünde, koca Türk kentinde benimle konuşacak bir tek bey yok muydu demesin.»

Emîr Muhammed içini çekip sertçe soludu. Bir iki saniye düşündü. Sonra yüzünü öteye çevirip buyurdu:

— Var git öyleyse. Sakın ola, aşırı yumuşak dil kullanmayasın. Hiç bir hediyeye ihtiyacım olmadığını açıkça anlat. Herifi savınca, kop geri gel buraya.»

Haberci, bir kez daha söze karıştı:

— «Aslında... Aslında Bizans donanma komutanının getirdiği fıçılar... Çok izimize yarardı beyim. İlle—.»

Yutkundu ve sustu. Laçin ve İlhan, aynı anda sordular:

— «Hangi fıçılar? Ne fıçısı?»

— «Rum ateşi...» diye, haberci korka korka açıkladı. «Otuz fıçı dolusu Rum ateşi.»

Derin bir sessizlik oldu. İlhan, Laçin'le ve Subaşı ile gözgöze geldi. Hafifçe gülümsedi.

— «Doğru mu ola bu?» diye mırıldandı. «Sakın iki yüzlü kâfir Rum ateşidir diye bize fıçılar dolusu pekmez ya da halis göl suyu ikram etmiş olmaya?»

Laçin, Beylerbeyinin şaka mı yaptığını yoksa ciddî mi konuştuğunu araştırmadan:

— «Hiç sanmam beyim,» dedi. «Bizanslı, kısa vadeli hileler yapmayacak derecede kurnazdır. Bize el altından yarar yardımda bulunmak, tam Bizans kişiliğine uyan bir davranıştır. Butumites de İmparator da, şu sırada bizi yahniye doğramaktan bir kazanç sağlayamayacaklarını iyi bilirler. Halbuki İznik'in Haçlı'ya mümkün olduğunca iyi direnmesi işlerine gelir.»

Emîr Muhammed kıs kıs güldü.

— «Bilmez miyim? Hak tanığım olsun ki, elimizdeki Rum ateşinin azaldığını görünce bedeli karşılığında Butumites'den beş on fıçı satın almayı bile düşünmüştüm. Bizansı iyi tanımışız oğul. Herifler parasını bile almadan istediğimizi veriyorlar. Bu bize ders olmalı. Can düşmanımızın kahpeliğine sınır yoktur. Dostunun ar-

dından böyle kuyu kazan millet düşmanına neler yapmaz?»

Koca Emirin keyfi yerine gelmiş gibiydi.

— «Varalım gidelim göl kapısına dersin değil mi?» diye devam etti. «Elbet gidelim. Varsın Butumites alçağı mangalda kül komadan biraz daha saçsın savursun. Eeeh... Neylersin? Atalarımızın dediği gibi, deryaya düşen yılana sarılır. Şu günümüzde bize ha demeden otuz fıçı Rum ateşi veren adamlara acı yüz gösterebilemeyiz.»

Demirtekin'e dönüp buyurdu:

— «Buralar, evvel Allah sonra sana emanet Subaşı. Zor bir durum olursa bana acele haber uçur.»

Fakat... Burç basamaklarına doğru ancak iki-üç adım atabilmişti ki, yerinde çakılıp kaldı. Yetersiz ay ışığı altında pek belli olmayan yüzü başka bir ışık kaynağı ile ışımış, aydınlanmıştı.

— «Ayaz!» diye homurdanarak döndü.

Endişeyle beklenen ân gelip çatvermişti işte... Üç yüz adım güneyden başlayan Saint - Gilles hatlarının hemen içinde bir yerde müthiş bir alev parlamıştı. Yangının fark edilmesi üzerinden bir saniye geçmeden, Kutsal Savaş gönüllüleri safından tüyler ürperten bir vaveyla yükseldi.

Demirtekin söylendi:

— «Düşmanın kuru ot ambarı yanıyor.»

Subaşının tahminine ötekiler de katıldılar. Raymond'un ordugâhı içinde iki büyük kuru ot yığını tesbit edilmişti. Bunlardan biri surlara altı-yedi yüz adım kadar uzakta, öteki daha içerilerdeydi. Karanlıkta pek belli olmamakla beraber, yangının sağladığı ışıkla aydınlanan çevreden anlaşıldığı kadarıyla, yakındaki ot yığını tutuşmuştu. Alevler her geçen saniyeden sonra biraz daha büyüyor, yayılıyordu. Kızıl sarı aydınlıkta yüzlerce, binlerce kişinin oradan oraya koştukları, bir-

birlerine karışıp ayrıldıkları görülüyor, feryat ve imdat sesleri duyuluyordu.

— «Ayaz!» diye, İlhan tekrarladı. «Hiç kuşkum yok Ayaz'ın işidir bu. Allah vere de sivrittiği kazığın üstüne düşmeye avanak... Bu yangını çıkarıncaya değin, karanlık gibi sağlam, güvenilir bir dostu vardı. Şimdi yalnız başına kaldı.»

Bu sözler tamamlandığı sırada, Saint-Gilles'in gerideki ot deposunun bulunduğu yerden küçük bir alev sütunu yükseldi. Kısa zaman içinde bu ikinci yangın da hızla gelişti, yükseldi ve yayıldı. Bu arada yakındaki adamakıllı büyümüş ve ot yığınından çadırlara, fazla uzakta bulunmayan mancınıklara uzanmıştı. Koca iki petraria tutuşmuş, alev alev yanıyordu. Öteki mancınıkların kurtarılması için Haçlıların gösterdiği çaba, Emîr Muhammed ve arkadaşları tarafından kolaylıkla izlenebiliyordu.

Kutsal Savaş sürüsünde, yangın gibi bir felakete karşı hiç bir tedbir alınmamış olduğu dikkati çekiyordu. İnsanlar öteye beriye kaçıp canını kurtarmaktan başka hiç bir şey düşünmez gibi görünüyorlardı. Ateşin üstüne varan, söndürme çabası gösterenler çok azdı. İki büyük ot yığınının birbiri ardı sıra tutuşması sayesinde kamp yerinin yarısına yakın bir bölümü gündüz gibi aydınlanmıştı ama, bu aydınlık Haçlı'nın büyük ayıbını ortaya çıkarıyordu. Yüzbinlik koca ordu acz içindeydi. Felaket bölgesinin içinde ve dışında tam bir başıboşluk, bir keşmekeş, bir kargaşa havası vardı.

Emîr Muhammed, artık heyecanını gizleyemez haldeydi. Yumruklarını sıkmış, olduğu yerde topuklarını yere vura vura homurdanıyordu:

— «Daha ne dururlar? Bu ana baba gününden yararlanıp da kopup gelseler ya? Böyle fırsat kaçırılır mı? Bir gece içinde koca bir ordunun bütün hayvan yemini

yakıp bitirmek yetmez mi? İlle de başlarının belaya girmesini mi bekliyorlar? Len Ayaz, hele Allahın izniyle sen bir sağ salim dön, sana yapacağımı bilirim ben...»

Gerilerden yaklaşan kalabalık düşman süvari birliğini ilk kez genç Emîr Subayı farketti. Parmağı ile işaret ederek bağırdı:

— «Beyim, şunlara bak. Atlılar yangının üstüne üstüne varıyorlar.»

Kampın karanlık bir köşesinden fırlayıp çıkan yüzlerce at, önlerine çıkan yayaları ezerek, çadır dizilerini devirip yıkarak ve tozu dumana katarak kuzeye doğru hızla ilerliyordu. Beylerbeyi elini alnına koyup dikkatle baktı, baktı, sonra gülerek konuştu:

— «Hele şükür... Ayaz geliyor. Onlar atlı değil oğul, ürkütülmüş bir at sürüsü. Baksana, ne yana gideceklerini doğru dürüst bilmiyorlar. Gözlerine dolan duman ve ışık hayvancıkları deliye çevirmiş. Hiç kuşkum yok, gerilerde Ayaz ve omuzdaşları birkaç hayvanın sırtında bağırıp çağırmakta, hayvanların korkusunu sürdürmektedir.»

Nal sesleri yaklaşıyordu. Yakındaki yangının kenarından geçerken, ürkmüş hayvanlar önlerine çıkan her engeli çiğnediler ve surların iki yüz adım kadar açığında birden bire batıya çark ettiler. Aralarında yalnız dört tanesi yön değiştirmeden ilerliyordu. O dört atın sırtında, dört binici vardı. Ayaz, olağan üstü uzun boyu ve yerden bir karış yukarıya kadar uzanan bacakları ile rahatlıkla seçilebiliyordu.

Baskıncılar, surların yakınında yere atlayıp hayvanların sağrılarına sert birer şaplak indirdiler. Gece yarısı uyandırılmış ve bazan karanlıkta bazan da ateşler arasında gönülsüz bir koşuya zorlanarak ürkütülmüş bulunan Haçlı atları kişneyerek ve çifteler atarak oradan uzaklaştılar. Şimdi, Ayaz ve arkadaşları, omuz-

larında ağırca birer torbayla, ot alevinin çiğ ışığında kalmışlardı. Ayaz iki adım ileri çıktı, ellerini boru yapıp surlara seslendi:

— «Nöbetçi! Bre Nöbeıçi!»

Nöbetçiler sıkı sıkı tenbihlenmişlerdi. İçlerinden biri karşılık verdi:

— «Buyur Ayaz beyim!»

— «Kimse geldi mi biz savuştuktan sonra? Arayıp soran oldu mu?»

— «Kimse gelmedi beyim. İp merdiven yerinde.»

Dört kafadar, beklemeden su hendeğine girdiler. Başlarını biraz sağa ve yukarıya çevirselerdi, kapı burcunun tepesinde, gölgede kalan mazgalların arasında, bir takım kıpırdanmalar olduğunu fark eder ve belki kuşkulanırlardı. Ama aceleleri vardı.

Suları şapırdatarak, aralarında duyulmayan bir şeyler konuşup gülüşerek duvar dibine vardılar. Öteki üç yiğit, teker teker Ayaz'ın omuzlarına basarak ve ellerini yukarı uzatarak ip merdiveni tuttular. Ayaz, boğazına kadar su içinde olduğu halde neşeyle konuşuyordu:

— «Unutmayasınız ha... Bu saate kadar benim konuğumdunuz. Dama ve satranç oynadık. Olup bitenlerden tövbe haberimiz yok.»

— «Orasını sen düşün,» diye içlerinden biri güldü. «İlhan hesap sorarsa senden sorar.»

— «Koca Emîr'den o kadar korkmayın canım,» diye Ayaz cevap verdi. «Olsa olsa derimi diri diri yüzüp nevbethane kösüne gerdirir. Ne bu adamdan çektiğimiz be? Elinden gelse, kanımızı soğutmak için yüreğimize buz koyduracak. Sözde asker olmuşuk, vuruşmaya hasret gideceğiz.»

Gülüşmeler, konuşmalar arasında tırmanda devam etti.

Kapı burcu üstünde bu konuşulanları duyan Beylerbeyi, dişlerini gıcırdatarak geriye çekildi. Çini mavisi gözlerinden şimşekler saçılıyordu.

— «Ettiğine de dediklerine de bin pişman olacaksın...» diye homurdandı. «Hele sen sağ salim çık bir yukarıya da... Ne bu adamdan çektiğimiz he mi? Sözde asker olmuşuk hı? Len, bir katarda tek devenin kükreyeceğini elbet sen de belleyeceksin Ayaz... Sen de belleyeceksin ya, çetin yoldan.»

Laçin, İlhan'ın kızgınlığını değil, fakat onun bu maceranın böylece, kayıpsız sona ermesinden duyduğu sevinci izliyordu. Ne kadar öfkeli görünürse görünsün, Emîr Muhammed rahatlamıştı. Ayaz'ı hiç kuşkusuz cezalandıracaktı ya, delikanlıya olan sevgisi şimdi bir saat öncekinden çok daha fazlaydı.

— «Subaşı!» diye Beylerbeyi buyurdu. «Tez git, kapı altında bir kenara sinip bekle. Bunlar aşağı iner inmez dördünü de göz altına al. Yanlarındaki torbalara da el koyasın... Laçin ve ben, Butumites'le konuşmağa gidiyoruz. Dönüşte sizi konağımın ön giriş kapısında bulmalıyım.»

Göl kapısı karakolu önünde Butumites, güney ufkundan göğe yükselen korkunç kızıllığı seyretmekteydi. Anlaşılan, ne olup bittiği konusunda bir fikre sahip değildi. Kuşkusuz, çevredeki Türk Subay ve erleri bu konuda ona bilgi veremezlerdi. Merakını dile getirmeden, yerlere kadar eğildi ve iki Türk beyini selamladı:

— «Emîr hazretleri... Laçin bey... Umarım ki, sizi tekrar görebilmem konusunda cömertçe vermiş olduğunuz izni kötüye kullanmıyorum. Bilmem çok mu uygunsuz bir saatte geldim?»

Son sözlerini söylerken gökteki yangın belirtilerine doğru eliyle geniş bir işaret yapmıştı.

İlhan, güleryüzle selama karşılık verip konuğunun koluna girdi:

— «Ne demek Amiral hazretleri? Asıl ben ve Emir Laçin, sizi beklettiğimiz için endişeliyiz. Kentimize onur verdiğinizi öğrendiğimiz sırada, güney surları üzerinden küçük bir gece baskınının sonuçlarını izlemekteydik de...»

— «Bir gece baskını mı dediniz? Öyleyse bu alevler kent dışında bir yerden yükseliyor!»

— «Saint - Gilles'in iki ot ambarı vardı ya... Onları yaktırdım.»

Laçin, başı yerde dinliyordu. Ot yığınlarını yakan yiğitler şu ânda kimbilir nasıl ter döküyorlardı korku içinde... Oysa İlhan, Butumites'le konuşurken o işin kendi buyruğu ile yapılmış olduğunu rahatça söyleyebiliyordu! Gülmemek için avurtlarını dişledi. İlhan, dışarıya karşı baskının sorumluluğunu üstlenmişti bile.

Butumites bir ıslık çaldı.

— «Zavallı Bizans hazinesi...» diye mırıldandı. «Can mı dayanır buna? Yarın bütün imkânlarımızı zorlayarak o ot yığınlarının yerine yenilerinin ikmali için çalışmağa başlayacağız. Yanıcı ikmal maddelerinin mancınık menzili dışında bulundurulması için Haçlılara sıkı tenbihlerde bulunmuştuk ama... Ne fayda? Kelleyi koltuğunun altına alan bir kaç Türk için yapılamayacak iş olmadığını bilmeliydik.»

Birden şen bir kahkaha attı:

— «Sakın şikâyet ettiğimi sanmayın Emir hazretleri,» dedi. «Umarım ki, baskını yapan yiğitleriniz sağ salim döndüler.»

İznik Emîri istifini bozmadan açıkladı:

— «Elbette döndüler. Böyle işlere alışık kişilerdir.»

Beylerbeyi koluna girdiği düşman donanma komu-

tanını karakol binası önüne istiflenmiş Rum ateşi fıçılarına doğru yürüttü.

— «Bunların da parası Bizans hazinesinden çıkmıyor mu Amiral?» diye sordu.

— «Otuz fıçı beyim,» dedi Butumites. «Gemilerde bu kadar vardı. Ama elli fıçı daha iki güne kadar gelecek. Düşmanınıza karşı bol bol kullanın. Elinizi ürkek alıştırmayın.»

İki düşman devletin önemli mevki sahibi adamları, bir süre sessizce göz göze gelip birbirlerini incelediler.

Yüzde kalan bir cila biçiminde de olsa, aralarında bir anlaşma sağlanmıştı... En azından, üzerinde uyuşmaları mümkün olan küçük bir ortak çıkar noktası bulmuşlardı. Daha doğrusu, o noktayı Butumites bulmuştu, Bizans bulmuştu.

Laçin, olayı biraz uzaktan seyrediyor ve düşünüyordu:

«Haydi Emîr Muhammed'in tutumunu kendi deyimiyle denize düşenin yılana sarılması olarak kabul edelim... Butumites'in davranışını nasıl izah edebiliriz? Adamcağız sanki, müttefiklerine karşı kullansın diye can düşmanına silah vermiyor da, alacaklısına borç ödüyor.»

Bu benzetişi beğendi. Bir bakıma Bizans, başlarına Haçlı derdini açtığından dolayı bütün komşularına borçlu sayılmaz mıydı?

Ama yine de, Bizans'ın her duruma göre değişen, kaypak, çok yüzlü siyasetler uygulaması dürüst insanların aklını karıştıracaktı. Genç Tuğra Emîri, geçmişte kendi devletinin de Haçlılar gibi Bizans amaçları için kullanılmış olduğunu hâtırlayıp ister istemez titredi. Aleksis Komnenus, Kılıç Aslan'ı kandırıp kayın babasını öldürtmemiş miydi? O olay, Türkler arası birliği ve beraberliği sarsmamış mıydı?

«Geleceği bu olaylardan ibret alarak değerlendirmeliyiz,» dedi içinden. «İleriki yıllarda, hattâ eğer Bizans yaşıyor olursa ileriki yüzyıllarda Türk Milleti Bizans hilelerinden zarar görmemek için çok, çok dikkatli olmalı.»

Bu arada İlhan, Butumites'in son sözlerine cevap veriyordu:

— «Elbet bu iyiliğinizi unutmayız, altında da kalmayız Amiral hazretleri. Cenabı Hak'tan dilerim ki, aynı biçimde bizim de size yardım etmemiz mümkün olur günün birinde!»

Butumites, bu sözlerin teşekkür anlamını mı taşıdığını yoksa bir cins beddua mı olduğunu anlamak için birkaç saniye düşündü, sonra sırıttı:

— «Her türlü şart altında, siz Türklerle aramızda barış olmasını dilerim Emîr hazretleri.»

Başını bir sağa bir sola çevirdi. Üşümüş gibi ince boynunu pelerinin geniş yakası içine çekti, Ilhan'a biraz daha sokulup fısıldadı:

— «Gitme zamanım geldi ama, daha önce bir haber iletmek istiyorum... Dün size Tanrı'nın lanetine hak kazanmış bir kadından söz etmiştim ya... Yeni kurulan bir gizli örgütün başında demiştim. Nesimin o kadına bağlı olduğunu anlatmıştım... İşte o Tanrı'nın cezası, bu sabah İzmit'den doğuya ya da güney doğuya doğru bilinmeyen bir yere gitmiş. Anlaşılan hedefi sizsiniz. Ayağınızı denk alın. Elinizde bir irtibat imkânı varsa Sultanı uyarın.»

Beylerbeyi önce dikkatle dinlemişti. Sonra yüzü gevşedi, kısık bir kahkaha attı.

— «Öcü mü bu eksik etek?» diye sordu. «Ne oldu size Amiral? Şeytan görmüş gibi birden sarardınız, titriyorsunuz! Bu hatun kişiye neden bunca önem vermektesiniz?»

Butumites'in yüzünün sarardığı, dudaklarının solduğu ve titrediği ışık yetersizliği yüzünden pek belli olmuyordu ama, birden sinirlendiği sesinden anlaşıldı:

— «İnanın sizinle şaka yapmıyorum beyim. Bizim için çarmıhta can veren Rab üzerine and içerim ki, sizi yanlış bir yöne sevketmek de istemiyorum. Öcü mü dediniz? Hayır öcü değil, o kadın bir canavardır! Kan içici, öldürücü bir canavar... Ya da dişi bir yılan, bir akrep. Son derece tehlikelidir.»

Artık sözlerinin duyulmasına da pek aldırmıyordu. Boynunu dikleştirip devam etti:

— «Bu ifşaatımı ister Türk Devletine dostluğumun bir nişanı olarak kabul edin, ister o lanetli kadına düşmanlığımın belirtisi sayın, farketmez. Ama onu mutlaka yakalayıp gebertin. Dünyayı onun şerrinden kurtarın.»

Laçin söze girmeden edemedi:

— «Bağışlayın beyim, Amiral hazretleri, bir tek şey sorabilir miyim?»

Butumites yutkundu. Göl kapısından yana baktı. Mümkün olsa hemen çekip gidecek, tartışmayı orada kesecekti. Ama alışkın olduğu nezaketi buna engeldi. Gülümsemeğe çalışarak:

— «Rica ederim,» dedi. «Buyurun, sorun Emir hazretleri.»

— «Adı ne bu casus kadının? Neye benziyor? Bir tanımlamasını yapabilir misiniz?»

Amiral tekrar yutkundu. Başını hafifçe yere indirdi. Mırıldandı:

— «Adı Yolanda. Kendisi Bizans'a hizmet ederken ölen Kont de Valera'nın dul karısı. Yaşı——. Yaşını tahmin etmek zor, ama herhalde yirmi beş - otuz arası. Son derece güzel, çekici bir kadın. Her zaman siyah giyinir. Yanında, uşağı gibi hizmet eden dev bir Vareng teğmeni ile bir de yahudi var. Çoğu zaman muhafızlar-

la birlikte gezer. Ama sizin topraklarınıza yalnız mı yoksa muhafızlarla mı girdi bilmiyorum.»

Gülümsemeğe çalışarak gözlerini kaldırdı. Laçin'e sordu:

— «Bu kadar yeter mi Laçin beyim?»

Türk Emîri ciddiyetini bozmadı.

— «Madem ki söylediğiniz kadar tehlikelidir, başka bildikleriniz varsa hepsini anlatmanızı dilerim Amiral.

— «Peki... Şunu da ekleyebilirim: kadının, Aleksis Komnenus'un gizli metresi olduğunu sanıyorum. Ama öyle ahlaksız bir yaratıktır ki, her gece sözünü ettiğim Vareng teğmeni ve yahudi ile birlikte yatması da muhtemel. Kısacası, çılgın bir fahişedir o.»

Tekrar sinirlenmişti. Yolanda konusunda daha fazla konuşmak istemiyordu. Beylerbeyine döndü, yerlere kadar eğildi:

— «Size doyum olmaz beyim. İzin verirseniz, artık gemime döneyim. İki güne kadar elli fıçı Rum ateşi daha getireceğim. En derin saygılarımı sunarım.»

Düşman konuğu yolcu ettikten sonra konağa doğru at sürerlerken, Emîr Muhammed sakalını sıvazlayarak ağır ağır konuştu:

— «İstemeyerek de olsa, yeğni yanını yere verdi herif... Sanırım aslında bizim Butumites bu hatuna sırılsıklam tutkun. Hiç değilse, bir zamanlar tutkundu. Yüz bulamayınca, nice kara sevdalıların ettiği gibi, 'benim olmayan güzel, varsın kara toprağın olsun,' deyip işin içinden sıyrılıyor. Sen ne dersin oğul?»

— «Ne diyeyim bilmem ki beyim,» dedi Laçin. «Bu milletin işine akıl ermiyor. Belli bir inançları, bir kişilikleri yok. Nefret hisleri fazla güçlü. Butumites'i ele alalım. Haydi, ne sebepten olursa olsun o casus kadına düşman oldu... Şahsi kini yüzünden insan devletine ihanet etmeyi göze alır mı?»

— «Yine de Rum'dan duyduğun her şeye hemen inanma,» diye İlhan öğüt verdi. «Onların bağlılığı da, kini de, aşkı da göstermelik olabilir. Hele üstünden biraz zaman geçsin. Yakında işin iç yüzünü anlarız.»

Laçin düşünüyordu. «Şu kuşatma olmasaydı, Yolanda hatunun neyin nesi olduğunu iyice araştırmak isterdim...»

Konak Nizamiyesinin girişinde atlarını seyise teslim eder etmez, kapı içinde bekleyen Subaşı ile dört tutukluyu gördüler. İznik Emîri, bir süredir göğsünde hapsettiği öfkeyle Ayaz'a yaklaştı.

Ayaz'ın gözleri yerdeydi ama, vücudu her zamanki gibi dik, gösterişli ve güçlüydü. Ellerini iki yanına askerce yapıştırmış, topuklarını bitiştirmişti. Başındaki börk'ten, sırtındaki câmedan'dan ve bacaklarındaki çuha çakşırdan yere su damlıyordu. Soluna doğru sıralanmış olan üç arkadaşı da aynı durumdaydılar. Gecenin serinliğinde kimbilir nasıl üşümekteydiler ama, belli etmiyorlardı. Yarım saat önce koca bir düşman ordusunun altını üstüne getirenler sanki onlar değillermiş gibi, tepelerine inecek şimşekleri sabır ve tevekkülle bekliyorlardı. Dört suçlunun her birinin sol ayağı dibinde büyükçe bir torba vardı.

İlhan, kıvılcımlı gök gözlerini Ayaz'a dikmişti.

— «Demek adımız Koca Emîr'e çıktı ha?» diye birden gürledi. «Demek Koca Emîr kanınızı soğutuyor? Asker olmuşsunuz da vuruşmaya hasret kalmışsınız öyle mi?»

Ayaz'ın göz kapakları kırpıştı. Boğazı kurudu. Ötekiler, oldukları yerde küçüldükçe küçülüyorlardı. Suçluluk duygusu başlarını eğiyor, bellerini büküyordu.

Beylerbeyi iki adım öteye, iki adım beriye gezindi, topuğunu yere vurup bağırdı:

— «Ardımdan söyleşmeğe, gülüşmeğe utanmadınız mı? Her kim ki benim buyruğumda olmayı küçümser, o kişi benim yiğidim değildir!»

Dev yapılı genç Emir hafifçe öksürdü. Yaptığının büyük bir yanlışlık olduğunu unutup itiraz etti:

— «Hâşâ beyim! İçimizden senin buyruğunda olmayı küçümseyen yoktur. Sen bizim babamız, İlhanımızsın. Biz——»

Emir Muhammed'in cini tepesine sıçradı. Ayaz'ın yanına sokuldu, gözlerinin içine bakabilmek için başını yukarı kaldırdı ve acı acı konuştu:

— «Bak hele... Ağzı dili de varmış! Ardımdan söz edebildiğince, yüzüme de konuşup, ruhsat bile almadan kendini savunabilir, yanlışımı düzeltebilirmiş bahadır Ayaz! Devam eyle... Bundan kelli seni dinleyelim bari...»

Ağzını açtığına da açacağına da bin pişman olmuştu Ayaz. Kıpkırkımızı kesilip gözlerini yere dikti.

Emir Muhammed, veriştirmeğe devam etti:

— «Benim buyruğumdaki bu beldeyi siz dardağan tarlası mı sandınız bre? Her biriniz subaylık rütbesine erişmişsiniz, buyuranın eğninin buyruk alanınkinden daha berk acı duyduğunu belleyememişsiniz. Söz dinlemesini bilmeyen, söz dinletmesini nasıl becerir? Acığı tutan her kişi ip merdivenden kayıp kâfir üstüne kendi başına sefer ederse sonu nice olur bu işin?»

Konuşurken tekrar gezinmeğe başlamıştı. Bir kez daha gelip Ayaz'ın önünde durdu, sıkılı yumruğunu onun burnuna doğru uzatıp haykırdı:

— «Beni iyi tanıyamamışsın sen! Bak, kulağına küpe olsun, yap dediğimi yapmayanın ve yapma dediğimi yapanan ettiğini yanına komam ben... Senin de sana

uyup buyruğumu çiğneyenlerin de elimden çekecekleri var bundan böyle!»

Hafifçe sağa dönüp, Ayaz'ın yanında duran, ezilip büzülen sarışın, eti kemiğine yapışmış, kısa boylu genç saldırdı:

— «Sen benim mi, yoksa Ayaz'ın mı buyruğundasın Tutak? Subaylığı kaldıramadın mı da, subay olur olmaz ilk işin aklına eseni yapmak oldu? Bilmez misin ki, artık ordunun küçük bir Emîri sayılırsın? Baban Aslantaş bey bu ettiğini duyarsa ne der? Hiç düşündün mü?»

Biraz daha sağa kayıp yakışıklı, güçlü kuvvetli Savgat'ın gözlerini aradı:

— «Ya sen, yiğidim? Ne akla hizmet ettin de şafağa karşı ürümeğe kalktın? Dayın Dolat Böke bu olanları duymaz mı şandın? Diyelim duymadı... Ben adamın boynunu soğan gibi burmaz mıyım?»

En gençleri olan Taylı'nın karşısına geçip bir iki saniye onu süzdü.

— «Uymaca akıllım heyy!» diye iğneli bir sesle konuştu. «Sanır mısın ki şehit ağan Toylu bu gece neler ettiğini bilmiyor? Kabrinde kemiklerini sızlattın fukaranın.»

Tutak, Savgat ve Taylı... Bu üç isim, yeni yetişenler arasında Emîr Muhammedin en çok üzerinde durduğu isimlerdi. Üçü de, gelecek için çok şeyler vaad eden gençlerdi. Kabına zor sığan, canlı, zekî, atak delikanlılar... Biraz geriye çekildi, kollarını göğsü üzerinde kavuşturdu ve nisbeten sâkin bir sesle:

— «Bu bölgede,» dedi. «Özellikle bu kentte, hiç kimse benden izinsiz hiç bir şey yapamaz. Beğenseniz de, beğenmeseniz de bana uyacaksınız. Buyruğumda olanlar canlarının çektiğini değil, Devletin bize yüklediğini yaparlar... Surların içinde kapalı kalıp beklemeyi sıkıcı

bulabilirsiniz... Düşmanın ettikleri ârınıza dokunabilir... Daha nice müsibetlerle yüz yüze kalabilirsiniz ki, ne başınıza gelmiştir ne de aklınıza... Sıkıntılar, bunalımlar sizi kahredebilir. Canınızdan bezer, yaşamaktan bıkabilirsiniz. Yine de hizmet borcunuzu akıldan çıkaramazsınız beyler! Çünkü görev demek, nâmus demektir, şeref demektir.»

Bilerek ve isteyerek böyle acı konuşuyordu. Sözlerinin karşısındakiler üzerine balyoz gibi indiğini, onların kendilerine karşı duydukları saygıyı yakıp dağladığını görüyor, anlıyordu. «Pişman olmalılar,» diyordu içinden. «Hem de öyle pişman olmalılar ki, pişman olabilecekleri bir işe bir daha girişmemeliler.»

Sertlik ve katılık, Emîr Muhammed'in görüşüne göre, askerliğin vazgeçilmez ilkeleriydi. Yasalar ve töreler, askerin yalnız davranışlarını değil, hattâ düşüncelerini bile hizada tutmayı gerektiriyordu! Sırayı bozanlar, yol'dan ayrılanlar, hemen cezalandırılmalıydı. En önemsiz, en ufak pürüz bile, eninde sonunda pürüzdü ve zararlıydı. Kaldı ki, buyruksuz düşman içine girmek, ya da önleyici buyruğa kulak asmamak, öyle önemsenmeyecek bir pürüz sayılamazdı.

Bir kenardan durumu izleyen Laçin ise, İlhan'la aynı fikirde değildi. İnsanların aynı kalıptan çıkmış dökme cisimler gibi birbirinin benzeri olması, birbirine uydurulmağa çalışılması, tabiata, yaratılışa aykırı değil miydi? Evet, orduların şekilce birbirine benzeyen askerlerden kurulması şarttı. Benzer düşüncede askerler yetiştirilmeğe çalışılmasında da sayısız yararlar vardı. Ama kişilerin özel yapıları aşırı derecelerde zorlanmamalıydı.

Laçin, Ayaz'n izinsiz olarak kentten ayrılıp, üstelik yanına daha genç, daha kıdemsiz subayları da alıp düşmana baskına gitmesini doğru bulmuyordu. Aldıkları sonuç ne olursa olsun, girişim temelden sakattı. Ama

onların hatâsını düzeltirken, suçu hangi etkiler altında yaptıklarını göz önünde bulundurmak da gerekliydi. Ayaz ve öteki gençler, aslında çok iyi askerlerdi. Buyruklara tamı tamamına uyar, görevi gerçekten şeref ve namus bilirlerdi. Başbuğlarının yasak ettiği bir hareketi, herşeyi göze alarak yapmak istemeleri incelenmeğe değmez miydi?

Durumu herkesten iyi bilen Beylerbeyi — Laçin'e göre — gençlere gerektiğinden çok daha sert davranıyordu. Laçin'e kalsa, Allah bilir ya, belki de hiç yüzlerine vurmaz, olayı, kimin yaptığını bilmezmiş gibi kınayıp geçerdi.

— «Sakın sizi bağışlayacağımı, cezasız bırakacağımı sanmayın,» diye İznik Emîri dik dik devam etti. Yasalarımızın gerektirdiğini yapacağım. Hele şu kuşatma kalksın, Koca Emîr dediğiniz adamın hiç bir şeyi unutmadığını öğreneceksiniz.»

Dargın, gücenik bakışlarla Ayaz'ı süzdü, sertçe buyurdu:

— «Kısaca anlat bakalım şimdi... Neler oldu orada, kâfir içinde.»

Ayaz, sağına soluna biraz sallandı. Gözlerini yerden kaldırıp anlattı:

— «Ot ambarlarını ve mancınıklarını kundakladık Haçlının beyim. Açık tavladaki atlarını da ürküttük. Sonra dönüp geldik.»

— «Hepsi bu kadar mı?»

— «Bu kadar beyim.»

— «Bir saatten çok kaldınız orda. Daha ayrıntılı anlat.»

— «Karanlıkta hısca gittik. Çoğu yerde dört ayak yürüdük. Ona sebep çokca zaman harcadık beyim. Başkaca ayrıntı yoktur.»

Beylerbeyi yerdeki dolu torbaları gösterdi:

— «Ya bunlar?»

Anlaşılan Ayaz, torbaları unutmuştu. Ya da, onların soruşturmada sözü edileceğine ihtimal vermemişti. Sesli sesli yutkundu. Kekeledi:

— «Onlar——— Onlar torbadır beyim.»

— «Kör değilim,» diye İlhan çıkıştı. «İçlerinde ne var?»

Ayaz cevap vermedi. İznik Emîri çıkıştı:

— «Aç bakalım. İçinde ne var senin ayağının dibinde duranın, görelim.»

Dev yapılı genç isteksizce eğildi, ayağının dibindeki torbayı aldı, ağzını büzen uçkuru gevşetip başaşağı etti. Torbadan yere, üç kesik baş yuvarlandı.

Laçin, soluğunu tutup bir adım geriye çekildi. Emîr Muhammed'in kılı bile kıpırdanmamıştı. Sanki torbada ne olduğunu önceden biliyordu. Soru dolu gözlerle Ayaz'a bakıyordu. Genç Emîr eğildi, başlardan birini uzun siyah perçeminden tutup yukarı kaldırdı. Gözleri kısılmış, yüz hatlarına nefret hakim olmuştu. Kısık, öfkeli bir sesle konuştu:

— «Bu kavat———» Ağzını bozduğunu farkedince hemen özür diledi. «Bağışla beyim. Bu eğri dinli, çadırının kapısı önüne, sırtına bir mızrak dayayarak, şehid Togurdak beyimin gövdesini dikmişti. Allah bilir ya, beyimin kellesini kesen de budur. Düşündüm ki——— Yani, buyruk senindir beyim, ben dedim ki, bizim de mancınıklarımız var... Düşmandan birkaç kelle alıp getirirsem, belki sabahleyin geri yollarız mundar gövdelerinin yanına.»

Bütün gözler, Raymond'un yakın adamlarından Şövalye Edgar'ın kanlı suratına dikilmişti. Edgar'ın gözleri kaymış, renkli yuvarlaklar kaybolmuştu. Saçlarının yukarı çekilmesi yüzünden alın derisi gerilmiş, surat

acaip bir çirkinlikle uzamıştı. Burun deliklerinden boşanan siyah kan, üst ve alt çenelerini boyamış, pıhtılaşmıştı.

Ayaz, avucunda tuttuğu saçları bıraktı, kelleyi yere düşürdü. Eğilip iki eli ile öteki iki kesik başı saçlarından yakaladı ve meşale ışığına kaldırdı.

— «Bunlar da onunla aynı çadırdaydılar,» dedi. «Oturmuş, şarap içiyor ve nâra atıyorlardı. Bu ikisi, önemli bir kişi olduğunu sandığım ötekine kuyruk sallıyor, dalkavukluk ediyorlardı. Kuşkusuz her işinde yardımcı olmuşlardır. Onların da kellelerini alayım dedim.»

Soluna dönüp arkadaşlarının ayakları dibinde yatan torbaları gösterdi:

— «Bunlarda da kesik başlar var beyim. Yolumuza çıkıp engel olmak isteyenler çok daha fazlaydı. Hepsinin başını taşıyamadık.»

Beylerbeyi, nisbeten yumuşak, hafifçe kaygılı bir sesle sordu:

— «Ve bunları ordan buraya kadar taşıdın ki, mancınıkla geri atasın, öyle mi Ayaz?»

— «.....»

— «Geçmişte, atalarımızın ve babalarımızın, kestikleri başları mancınık atışında kullandıklarını hiç duydun mu oğul?»

— «Duymadm beyim. İlle, atalarımızın ve babalarımızın üstüne de şehit başı savuran olmamıştı bildiğim kadarıyla.»

Ayaz'ın tavrı pek de uysal değildi. Ama sözlerinde tartışma amacı gütmediği, ard niyet saklamadığı da belliydi.

İlhan üsteledi:

— «Kabul etmelisin ki, düzenlediğin baskının asıl amacı ot yığınlarını ve mancınıkları yakmak değil, kelle getirmekti...»

Genç Emîr, dürüstlükle kabul etti:

— «Haklısın beyim. Yanımıza torbaları da bunun için almıştık. İlle... Tanrı tanığımız olsun ki, Haçlı ordugâhının içine girince bundan caymıştık. Niye dersen beyim, baktık da, kâfirin çoğunu şarap içip sızmış gördük. Ayaktakiler de ayık sayılmazlardı. Ellerinde, ağızlarında, testiler ve kırbalar vardı. Uykudaki adamın canını almak, ya da üsrüğü boğazlamak erlik değildir diye düşündüydük.»

Kısa bir süre sustu. Birden başını dikti, gözleri çakmak oldu ve sesi sertleşti:

— «Eğer yolumuzun üstüne Togurdak beyimizin kanına giren, sonra da sırtına mızrak dayayıp çadırının önüne diken o soysuz çıkmamış olaydı, inan olsun, sırf kundak koyup dönecektik.»

Beylerbeyi, isteksizce sordu:

— «Başını alanların başını aldınız... Ya gövdesini nettiniz Togurdağın?»

— «Buraya getirmek isterdik beyim. İp merdivenden çıkarmayı gözümüz kesmedi. Nasıl olsa uzaktaki ot yığınını tutuşturmak için düşman ordugâhını bir baştan bir başa geçecektik. Müslüman mezarlığına kadar uzandık, elimizden geldiğince defnettik. Bundan sonra——»

— «Nasıl şehid olduğu konusunda——— bir şey öğrenebildiniz mi?»

— «Oklanmış. Göğsünde öldürücü bir ok yarası vardı. Ayrıca mübarek gövdesinde bir sürü bıçak ve kargı yarası vardı ya, belli ki onlar ölümden sonra açılmıştı. Bilirsin beyim. Kâfirin alışkanlığıdır bu. Ele geçirdikleri cesetlerden öç çıkarmak isterler.»

Emîr Muhammed hafifçe gülümsedi:

— «Tamam... Kendi ağzınla söyledin işte! Cesetlerden öç almak, kâfirin işidir. Bize yakışmaz. Nasıl

ki Bizanslı ile Bizanslı olmadık, elbette Haçlı ile de Haçlı olmayız.»

Ayaz, başını yere eğip sustu. İlhan üsteledi:

— «Olur muyuz yoksa? Cevap isterim Ayaz!»

— «Sen haklısın beyim,» dedi genç Emîr. Sesi mırıltı gibi çıkıyordu. «Bilemedik. Öfkemiz usumuzu bastırdı.»

Kabahatini kabul ediyor, ama bağışlanma dilemiyordu. Çok anlamlıydı bu.

İlhan, sıkıntı basmış gibi, yerdeki kesik başları işaret etti:

— «Kerem et, kaldır şu zavallıları ayak altından.»

Laçin, Beylerbeyi ile Ayaz arasındaki konuşmaları büyük bir dikkatle izliyordu. Ona kalırsa, dikkate gerçekten değer bir gelişimdi bu. Biri güngörmüş, pişmiş ve başından geçenlerden ders almış bir sorumlu kişi, öteki tecrübesiz, atılgan, hislerini gizlemekten hoşlanmayan bir Türk subayı idi tartışanların. Tartışma, belirli bir takım sınırlar çerçevesinde cereyan ediyordu ve Türk törelerini iyi bilmeyenler ortada bir fikir uyuşmazlığı bulunduğunu pek farkedemezdi. Aslında fikir uyuşmazlığı iki kişi arasında olmaktan çok daha kapsamlıydı. Köklü Türk gelenek ve görgüsü ile değişen dünya karşı karşıya gelmişlerdi. Dünya, Haçlı'nın ortaya çıkması ile değişmişti. Haçlı, son derece bağnaz ve saldırgandı, acımasızdı, bilinçsizdi ve zalimdi. Haçlı, hoşgörüyü hiç tanımıyordu. Millet, Avrupa'nın yabanisi karşısında yine alışılmış törelerine bağlı kalarak mı savaşacaktı, yoksa ona anlayacağı dilden mi karşılık verecekti? Öfkesine yenilen Ayaz'la törelere sıkı sıkı bağlı bulunan İlhan, bu yüzden birbirlerini anlayamıyorlardı. Ama kabul etmek gerekirdi ki, aslında öfkelenen, bocalayan ve kendine dengeli bir dayanak noktası arayan

Türk milletinin vicdanıydı. Ayaz'ın girişimi, bir yangının ilk kıvılcımı gibiydi.

Beylerbeyinin sitemli buyruğu üzerine genç Emîr eğildi, kanlı iri yuvarlakları, aynı büyüklükte taç parçalarıymış gibi avuçlayıp avuçlayın torbanın içine tıkıştırdı. Torbanın ağzını iki eliyle tutup şöyle bir silkeledi. Kelleler, tok seslerle birbirine çarparak dibe yerleştiler. Herkesin kendini seyrettiğini biliyor, ama hiç umursamıyordu. Düşman tarafından getirdiği bu nesnelere gereğinden fazla önem verdiği, ya da onlara kin duyduğu söylenemezdi.

İşini bitirince esas duruşa geçti ve Emirinin gözleri içine bakarak:

— «Ettiğimin milletime baş kakıncı ve yüz karası olmasını istemem beyim,» dedi. «İzin verirsen bu üç torbayı alıp götürüp düşman ordugâhının bir kıyısına bırakıp geleyim. Hemen yarım saatte dönerim.»

Bunları, alışılmış bir işi yapmak için teklifte bulunur gibi söylemişti. Yapmayı istediği işin tehlikesinden ya hiç haberdar değildi, ya da o tehlikeye atılmaktan kıvanç duyacaktı.

İlhan'ın çakır gözleri sonuna kadar ayrıldı:

— «Ne akılsız kişi olacağın daha şuncacık bebeyken belliydi Emîr Bedreddin Ayaz!» diye çıkıştı. «Başını derde sokmak için kimsenin aklına gelmeyecek yollar bulmada üstüne yoktur! Yaşadıkça, daha kimbilir ne haltlar karıştıracak, ne delilikler edeceksin ya, şunu aklına koy, dangalakça girişimlerinin hiçbirinde ben sana yardımcı olmayacağım.»

Ayaz, yılmadı. Sadece birazcık boynunu içeri çekti, ama diretti:

— «Bu gece bizi bir daha beklemezler beyim. And olsun ki———»

— «Bre kes! Tek kelime daha söyleme!»

Sırtını sertçe dev yapılı gence döndü, Demirtekin'e buyruk verdi:

— «Torbaları teslim al. Rum Piskoposu ile görüş. Uygun bir kilisenin bahçesine Hristiyan töresince gömülmelerini sağla.»

Gerisindeki gençleri işaret edip ekledi:

— «Bunlar derhal hamama girsinler. Terleyip soğukluk atsınlar. Sonra da yatıp uyusunlar. Sabah ne olacağını Tek Allah bilir.»

Bu katı buyruk, ateşi biraz olsun külleyecekti. Olayın, zamana ve yere bağlı küçük bir safhası böylece kapanmış oluyordu. Emîr Muhammed'in, genç Ayaz'ı ve onun gibi düşünenleri inandırmış olduğu söylenebilir miydi? Ne yazık ki hayır! Sadece susturmuştu onları... Türk Milletinin vicdanındaki huzursuzluk ve kararsızlık, kim bilir daha ne kadar büyüyecek, nelere yol açacaktı. Laçin, böyle düşünüyordu.

Duyduğu derin endişeyle yakardı: «Yüce Allahım! Bütün duaların ve dileklerin tek ve gerçek merciî Sen'sin. Yalnız Sana inanır, yalnız Sana güvenir, yalnız Sen'den yardım umarız. Bizi kötü kullarına benzetme. Bizi ayrılıklara düşmekten de, kötüde birleşmekten de koru.»

ooo— ● —ooo

İznik'in dört buçuk fersah güney doğusuna düşen Küçük Patras köyünün zengini Petro, yanında oğlu Dimitriyos olduğu halde, seyrek meşelik bayırdan aşağıya doğru hızlı hızlı yürüyordu. Petro, yetmişini aşmıştı. Dımıtriyos ise ancak otuz - otuz beş yaşlarındaydı. Yine de, ihtiyar adam bir adım önden gidiyordu. Soluk soluğa kalmışlardı. Derin kuru dere yatağına varınca,

çakıllı yamacı kayarak indiler ama, karşı yakaya tırmanmak güç oldu.

Petro, yokuşun orta yerindeki siyah bir kuru köke tutundu, ciğerlerindeki kirli havayı boşalttı. Dili damağına yapışarak söylendi:

— «Gelmiş geçmiş bütün Bizans İmparatorlarının hepsini cehennem alsın. Nerden çıktı başımıza bu dert? Tam da rahata ermiş, huzur içinde yaşayıp gidiyorduk...»

Dimitriyos, babasının koluna girip yarı ağırlığını aldı.

— «Güneş altında durmayalım,» dedi. «Yukarı tırmanalım da orada biraz dinlen.»

Eğimi azaltmak için yan yan yürüdüler. Yukarı çıkar çıkmaz, ihtiyar kendini sert toprağın üstüne arka üstü attı. Dirseklerini yere dayadı. Başını, dere kenarındaki sık meşe çalısının gölgesine çekti. Göğsü inip inip kalkıyor, ciğerlerinden hırıltılı sesler geliyordu.

— «Söyledim sana,» dedi Dimitriyos. «En az üç saatlik yol bu. Kolay değil senin yaşında.»

İhtiyar karşılık vermedi. Gözlerini kapamış, geniş geniş nefes alıyor, yürek atışlarının düzene girmesini bekliyordu. Dimitriyos devam etti:

— «Ya kadın haber alırsa? Köyde bizi çekemeyenler az mı? Başımıza iş açıyoruz gibi geliyor bana.»

Petro usul usul doğruldu, oturdu.

— «Benim de hoşuma gitmiyor bu iş,» dedi. «Ama başka çaremiz yok oğlum. Çetin günler yaşıyoruz. Ya kurtulmak için bir yol bulacağız, ya da boynumuzu celladın yağlı ilmeğine teslim edeceğiz. Sen Bizans'ın acımasız, insafsız idaresini bilmezsin.»

Dimitriyos, yumuşak bir tavırla itiraz etti:

— «Nasıl bilmem? Türklerin geldiği günü daha dünmüş gibi hâtırlıyorum.»

— «Aynı şey değil. Benim gibi bilemezsin. Sen, kışlık yiyeceğinin son tahıl tanesini de elinden alıp götüren tahsildarları tanımadın... Çocuklarını ve karını doyurmak, hiç değilse aç ölmekten kurtarmak için dilenmedin, çalıp çırpmadın, ormandan yabani yemişler toplamadın... Sen, namuslarını korumak mecburiyetiyle karını, kızını ve kızkardeşini yer altında kazılmış, buz gibi soğuk, nemli sığınaklarda saklamadın... Hikâyesini dinlemek ayrı, olayları yaşamak ayrıdır oğlum. Bizans devrinde, karılarımız ve kızlarımız İmparatorun paralı yabani askerlerinin ve dağlarda gezip sık sık köylere baskın veren eşkiyaların kahpesiydi. Eli silah tutanlarımız, her yıl toparlanıp savaşa gönderilir ve bir daha dönmezlerdi. Ceplerimizde bir bakır meteliğin sıcaklığını duymağa hasret kalmıştık. Eşkiya korkusundan, burunlarımızı kapılarımızdan dışarı çıkaramazdık.»

Fazla konuştuğu için tkanmıştı. Dimitriyos, çocukluğundan beri hemen her gün bir kez dinlediği şeylerin üzerinde tartışıp babasını yormak istemiyordu. Sustu. Petro, tekrar dirseklerine dayandı, gözlerini kapadı. Ama uzun süre sessiz kalamadı.

— «Şimdi de,» diye yattığı yerden söylendi. «Şimdi de, İmparator hiç utanmadan bize haber gönderiyor, kurtulacağımızı, yeniden Bizans egemenliğine kavuşacağımızı müjdeliyor! Arsızlığın, hayasızlığın derecesine bak sen... O kadarla kalsa yine iyi. Daha Bizans askeri köyümüze girmeden, kudretli hükümdarımız ilk buyruklarını köylü kölelerine ulaştırıyor. Toparlanın, silahlanın, savaşa hazır olun ve ikinci emrimi bekleyin diyor!»

Kin dolu gözlerini açıp ağırlığını sol dirseğinin üstüne verdi. Sağ elinin işaret parmağını hırslı hırslı sallayarak devam etti:

— «Bizans'ın kapımıza kadar gönderdiği bu sahte müjde ve müjdeyi getiren elçi heyeti var ya... Sırf bunlara bakıp Bizans'ı tanımak mümkündür oğlum. Cahil, okuma yazma bilmeyen, aklı çok şeye ermeyen bir köylüyüm ben, ama kör ve budala değilim. Düşün bir kere... Hava kararıktan sonra, birdenbire, gökten iner gibi yaldızlı bir saray arabası kilisemizin önüne dayanıyor. İçinden piskoposlar gibi giyinmiş, sakalı belinde ama ağzı var dili yok bir geri zekâlı adamla, elinde mumlu ve mühürlü bir buyrultu taşıyan bir barbar fahişe iniyor... Koca Piskopos değil de kadın, o aşifte yaratık, İmparator adına konuşuyor! Bize şekere bulanmış tehditler savurup bizden kuşku uyandıran isteklerde bulunuyor. İşte sana Bizans... Niyetleri karanlık, amaçları her zaman bencil ve kibirli... Budur Bizans idaresi. Başında da sonunda da budur.»

Dimitriyos babasını yatıştırmak istiyordu. Ellerini kaldırıp başını eğdi:

— «Tamam, tamam... Sakin ol. Elbette haklısın. Yalnız sen değil, düne kadar seni Türk yanlısı olmakla suçlayanlar da memnun olmadı bu durumdan. Ama elden ne gelir babacığım? Türkler yenildiler işte, biliyorsun. Sultan, ordusunu aldı ve çekilip gitti. Şimdi biz, Bizans'la ve Haçlı ile başbaşayız. Her ne kadar mimlenmiş de olsak, halimiz vaktimiz yerinde olduğundan çıkarlarımızı koruyabiliriz. Çevreyi dikkatle dinlemeli, üzerimize kuşku çekmemeliyiz. Oysa sen, ille tutturdun, o Bizanslı subayla konuşup bir şeyler öğreneceksin. Daha ne haberi istiyorsun ki? Her şey meydanda değil mi? Ya birde, bizi çekemeyenlerden biri Zante'ye gidip Bizans subayı ile görüştüğümüzü İmparatorun gönderdiği kadına duyurursa ne yaparız? Ne cevap veririz?»

Petro, buruk bir gülümseyle karşılık verdi:

— «Ne var bunda? Sen de bazen gerektiğinden daha çekingen oluyorsun be oğlum. Görmeğe gittiğimiz adam Türk değil ki? İmparatorun şırfıntısı ne diyebilir? Sonra... Şu sırada herkes bizi evimize kapanmış sanıyor. Üç saat sonra gizlice dönüp arka bahçeden içeri girdik mi———»

Birden sustu. Boynunu çevirip arkasındaki sık, gölgeli çalıdan yana baktı.

— «Bir çıtırtı duydun mu?» diye oğluna sordu. «Bana öyle geldi ki———»

— «Bir şey yok,» dedi Dimitriyos. «Belki kaplumbağadır. Buralarda çok bulunur. Peki, söyle bakalım, neler duymayı umuyorsun Zante'de? Pısırık Bizanslı subay ne biliyor ki sana anlatsın...»

İhtiyar adam huzursuzca tekrar arkasına, çalının serin ve karanlık derinliğine göz attı. Belini doğrulttu. Ayaklarını altına çekip bağdaş kurdu.

— «Bilinmez...» dedi. «O ne biliyorsa, hepsini bana anlatacak. Alacağımız haberler ya işimize yarayacak ya da yarayamayacak. Onemli bir karar vermek üzereyim. Etrafı iyice dinlemeden davranmak istemiyorum.»

— «Bakıyorum, subayın bülbül gibi konuşacağına kendini iyice inandırmışsın,» diye Dimitriyos asıl kuşkusunu belirtti. «Ya seni görmek bile istemez, hattâ neden soruşturma yaptığını anlamak için göz altına alırsa?»

Petro başını iki yana sallayıp güldü ve koynundaki altın kesesini çıngırdattı:

— «Öyle şey olmaz. Bizanslıyı iyi tanırım. Alışverişi çok sever o... Bedeli karşılığında her şeyi satar. Anası ve İmparatoru dahil...»

Baba oğul birden yerlerinden sıçradılar. Meşe çalısının içinde birisi şiddetle aksırmıştı. Dimitriyos, yerinden fırladı, elini koynuna atıp ince - uzun bir kama çıkardı ve savunmaya hazırlandı. Petro da ayağa kalkmış, kamasını eline almıştı ya, bütün vücudu yaprak gibi titriyordu.

Çalının içinden önce neşeli bir kahkaha sesi geldi, sonra başından aşağıya kadar her yanına meşe yaprakları yapışmış, geniş gövdeli, orta boylu bir adam çıktı.

— «Diken taçlı, haçını sırtında taşıyan Rabbimiz sizi bağışlasın... Dostlar böyle, yalın kamayla mı karşılanıyor artık Küçük Patras'da?»

Petro ve Dimitriyos, hemen hemen otuz saniye süreyle soluksuz, karşılarındaki kişiyi süzdüler. Şaşırıp kalmışlardı. İhtiyar, damla damla göğsüne inen korku terlerini silmek için elini çenesinden geçirdi ve tam bir rahatlıkla inledi:

— «Marko... Çerçi Marko bu! Hay azizler layığını versin senin şişko.»

Çerçi Marko, ıslak bir köpek gibi gövdesini silkeleyip ucu dikenli meşe yapraklarını ve tozları yere döktü. Kollarını açıp yaklaştı. Petro ile kucaklaşıp öpüştü. Sonra Dimitriyos'u kollarının arasına aldı.

Türk dostu Rumlarla eski çerçi, birbirlerinin sırtlarına sevgi şaplakları indirdiler, bir ağızdan konuşup eski, mutlu günleri andılar, coşkulu kahkahalar attılar. Petro, sakalına inen sevinç gözyaşlarını elinin tersiyle kurulayarak Marko'nun omuzlarını iki eliyle sıktı ve:

— «Bu gün seni buraya Tanrı gönderdi,» dedi. «Akıl danışacak birine öyle muhtaçtık ki...»

Dimitriyos atıldı:

— «Birinin yardımımıza koşacağını umuyordum. Ama çopur Marko'yu hiç beklemiyordum doğrusu... Kulağımıza bir sürü dedikodu gelmişti.»

— «Ya...» diye sözü Petro kaptı. «Sultanımızın seni Emirliğe yükselttiği söyleniyordu Marko!»

Marko alçak gönüllülükle gülümsedi.

— «Yalan değil,» dedi. «Bu güne bugün, Tuğra Divanı üyelerinden Emîr Mehmed'le konuşuyorsunuz çorbacılar... Ama bu söylediklerimi duyar duymaz unutmanızı ve beni yine Marko diye çağırmanızı istiyorum.»

Dimitriyos'un gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Güngörmüş ihtiyar Petro ile hiç şaşırmamıştı. Yüzünde beliren bir umut aydınlanışı ile sordu:

— «Oyleyse, Sultanımızın yanından geliyorsun şimdi.»

Meşeliğin derinlerinden gelen sert uyarı, Marko'nun cevap vermesini önledi:

— «Kısa kesin hasret giderme törenini de tez buraya gelin. Yerin derin kulakları, göğün de gök gözleri vardır.»

Marko otuz iki dişini gösterip sırıttı:

— «Korkacak bir şey yok. Arkadaşım Emîr Ahmed... Ya da öteki adıyla Aleko. Huysuzun teki olmasına bakmayın, bana güvendiğiniz kadar ona da güvenebilirsiniz.»

Çerçi önde, iki dostu arkada, sivri uçlu dalları iki yana iterek çalılığın gerisindeki kuytu ağaç altına doğru ilerlediler. Yer darlığı yüzünden arka ayakları ile kuyrukları başka bir çalının içine itilmiş olan iki katırın yanından geçtiler. İndirilmiş eğer ve heybelerin üstünden atladılar. Dört adım çapındaki açıklığa gelince, Aleko'yu gördüler. Hali vakti yerinde Rum kasaba halkı gibi giyinmişti. Siyah saç, sakal ve bıyıkları, kocaman burnuyla parlak kara gözleri dışında bütün yüzünü kaplamıştı. Çetin bir kişi olduğu bes belliydi. Önüne açtığı sofra bezinin üstüne, azık torbasından çıkardığı yiyecekleri diziyordu. Başını kaldırmadan buyurdu:

— «Oturun. Hem konuşalım, hem karnımızı doyuralım.»

Petro ve Dimitriyos, bir kaç adımlık meşe çalısını geçer geçmez bütün korku ve endişelerini unutmuşlardı. Sanki burası başka bir dünyaydı ve bütün sıkıntılarını, dertlerini öbür tarafta bırakmışlardı. Gözlerini Emîr Ahmed'den ayırmadan çöktüler. Sabahleyin, evden ayrılmazdan önce çorbalarını içmişlerdi. Bir şey yiyecek halleri yoktu. Ama konuşmağa hazırdılar. Bütün dertlerini, Sultanın yanından gelen bu iki kişiye anlatacaklardı.

Marko ise, çoktan yiyeceklere yumulmuştu.

Emîr Ahmed, onu azarladı:

— «Konuklardan önce sofraya el sunmak ayıp değil midir?»

Marko'nun ağzı, alabildiğinden fazla sucuk-ekmekle doluydu. Dilini zor oynatarak homurdandı:

— «Hele şu su kırbasını uzat bu yana.»

Yarı çiğnenmiş lokmasını ıslatıp boğazından aşağı ittirirken, bir yandan başka bir parça sucuk kesiyordu. Yine de alıngan bir yüzle sitem etmekten geri kalmadı:

— «İştahımı kaçırmak için elinden geleni yaparsın her zaman. Konuklarmış... Hıhh... Tanımazsın bu adamları. Eğer aç olsalardı, ellerini bağlasan kurtaramazdın bu sucuk-ekmeği Petro ile Dimitriyos'tan. Bizim azık, hap gibi, torbası ile birlikte çoktan yutulmuştu.»

Küçük Patras'ın Türk dostu köylüleri bu sözlere terbiyeli terbiyeli güldüler. Emîr Ahmed'den çekindikleri belliydi. O orada olmasa, kahkahaları salıverecek, Marko'nun şakasına karşılık vereceklerdi. Candan, dost gönüllü kişiler oldukları anlaşılıyordu. Saygıda da kusur etmiyorlardı.

— «Sucuk lezzetli,» diye Emîr Ahmed çağrısını tekrarladı. «Ekmek de bayat sayılmaz. Tok da olsanız birer lokma alın.»

Petro ve Dimitriyos, birer küçük parça sucuk kesip ağızlarına attılar. İhtiyar, lokmasını yutar yutmaz cesarete geldi:

— «Bağışlayın beyim. Sormamda bir sakınca yoksa———. Acaba Sultanımızın yanından mı geliyorsunuz?»

Marko, dolu ağızla atıldı:

— «Beyim deme!.. Prusa kasabasının tahıl tüccarlarından Aleko ile konuşuyorsun. Beni de başka biriyle karıştırmayın. Daha önce hiç karşılaşmadık. Aleko'nun kâtibiyim. Bizans levazımcılarının Haçlı ordusu için tahıl satın aldığın duyduk, fiatlar öğrenmek için geldik. Tamam mı?»

Aleko ekledi:

— «Bu tedbiri sizin güvenliğiniz için gerekli bulduk. Çevredeki birçok köylerde irili ufaklı Bizans müfrezelerinin bulunduğunu biliyoruz. Sorguya çekilirseniz başınız derde girmesin.»

Dimitriyos, umutla sordu:

— «Bir süre buralarda kalacak mısınız?»

Aleko dirseklerini dizlerine dayayıp öne doğru eğildi. İki Rum'a iyice yaklaşarak, fısıldar gibi konuştu:

— «Aslında hiç vaktimiz yok. Bir saat önce, Sultanımızın bir buyruğunu İznik Emîrine ulaştırmamız gerekiyor. Ama biliyorsunuz, kent kuşatma altında. Surların içine nasıl girebileceğimiz konusunda karara varamadık.»

Marko, elini ağzını peçeteye silip öksürdü, devam etti:

— «Belki siz yardımcı olursunuz diye düşündük.»

Petro, burnunu yukarıdaki bir meşe dalına kaldırmış, kaşlarını çatmış düşünüyordu. Dimitriyos önce davrandı:

— «Kuşkusuz, Haçlı askerlerinin arasından geçmek söz konusu olamaz. Göl kıyısının işgal altında bulunmayan bir yerinden sandala binmek ve kentin göl surlarına doğru kürek çekmek tek çare. Sanırım gece karanlığında gidilirse savaş gemileri arasından sessizce geçilebilir. Yeter ki, sağlam bir sandalımız ve güvenilir bir sandalcımız bulunsun.»

— «Biz de öyle düşündük,» dedi Aleko. «Sandalı ve sandalcıyı nereden bulabiliriz? Bu iş için bolca altınımız var.»

Petro burnunu yere indirdi ve kararlı bir tavırla:

— «Orasını bana bırakın,» dedi. «Potamos'a gideriz. Gölün güney-batısındaki büyük balıkçı köyünü bilirsiniz değil mi?»

Dimitriyos, babasının aklından geçenleri anlamıştı. İtiraz etti:

— «Umarım bacanağın Koço'dan yardım istemeyi düşünmüyorsun... Elinden gelse, adam seni bir kaşık suda boğar.»

İhtiyar, Aleko'ya açıklama yapmak gereğini duydu:

— «Bacanağım Koço, Potamos köyünde balıkçı reisidir beyim. Çevrede sözü çok geçer. Bir zamandır aramız bozuk ama, kişisel anlaşmazlıkları memleket işlerinde sürdürecek adam değildir. Sultanımıza da yürekten bağlıdır. Yardımcı olacağına güvenebiliriz. İsterseniz hemen hazırlanın, yola çıkalım.»

Aleko, yaşlı Rum'un sırtını okşadı:

— «Sağol Petro,» dedi. «Potamos'a gidip Koço'yu buluruz. Senden selam da götürürüz. Ama bizimle gelemezsin.»

Petro, heyecanla dizlerinin üstünde doğruldu. Sonra hemen bir Emîr'in karşısında olduğunu hâtırlayıp kendini toparladı. Sönmüş bir balon gibi geri oturdu, boynunu bükerek mırıldandı:

— «O kadar yolu yürüyemem diye çekiniyorsunuz beyim. Azizler adına and içerim ki, böyle bir iş için katırlarınızla yarışabilir, sizin önünüzden giderim. Bu şerefi benden esirgememelisiniz.»

Marko, hemen Aleko'nun yardımına koştu. Eğilip eski dostunun kırış kırış yanağını öptü, sırtına bir şaplak indirdi.

— «Haydi, haydi...» dedi. «Saçmalama Petro. Mesele o değil. Senin köyden ayrılman sakıncalı. Az önce benden akıl danışmak istiyordun değil mi? İşte sana akıl: kuşku uyandırmayacaksın... Sâkin ve yumuşak başlı olacaksın. Çocukların, torunların var. Evin, barkın var. Onları düşüneceksin.»

Aleko daha da açıkladı:

— «Az önce, Dimitriyos'la ikiniz dinlenmek için biraz ötede oturmuş dertleşiyordunuz ya... Marko ve ben bütün konuştuklarınızı duyduk. Küçük Patras'ın ve çevredeki bütün öteki köylerin tehdit altında bulunduğunu biliyoruz. Tedbirli olmalısınız.»

Marko, utanır gibi olmuştu.

— «Seni ve oğlunu tanıdığım halde, yanınıza gelip görünmekten çekindim önceleri,» dedi. «Çünkü biliyorsun, ülke zor günler yaşıyor. Dün bizden yana olanların pek çoğu bu gün değişti. Senin devlete bağlı kalanlardan olduğunu öğrenmek bana gurur veriyor dostum Petro. Ama yüreğinde neye inanırsan inan, görünüşünle zamana uymağa çalışmalısın. Çevrene, bir Türk dostu olduğunu unutturmalısın.»

Dimitriyos, babasına baktı, alt dudağını ısırarak başını yere eğdi. Petro ise öfkeyle isyan etti:

— «Neler söylüyorsun sen Marko? Yüreğinde zerre kadar mertlik olan insan, dün kara dediğine bu gün ak diyebilir mi hiç? Şu pis dünyada iki gün daha yaşamak için böyle bir alçaklığa katlanamam ben!..»

Marko ve Aleko duygulanmışlardı. Marko, ihtiyarı yumuşatmağa çalıştı:

— «Söz konusu olan yalnız senin sona yaklaşmış olan hayatın değil... İki oğlun, kızın, torunların, damadın ve karın var. Onları düşünmek zorundasın.»

Dimitriyos, başını yerden kaldırmadan konuştu:

— «Biz gençler için esen yele göre eğilmek daha da zor olacak Marko. Kimin kimden çok yaşayacağı belli olmaz ama, huzursuz bir hayatı uzun yıllar çekmek zorunda kalmayı biz de istemeyiz.»

Gözlerini Aleko'ya dikip açık kalplilikle sordu:

— «Bağışlayın beyim... Bize sabır ve zamana uyma tavsiye etmenizin sebebi nedir? Ordumuz bir daha dönmeyecek mi? Bu ülke Bizans'a mı bırakılacak?»

Aleko telaşlandı. Bu konuda söz söylemeğe yetkili değildi. Kaldı ki, yetkili bile olsa konuşması sakıncalıydı. Oysa kendisine yöneltilen soru, sayıları nerdeyse milyona varan çevre halkının, yüzyüze geldiği felaket karşısında medet umarak uzanan ellerine benziyordu. O muazzam kalabalığın büyük çoğunluğu belki de yazgılarını etkileyecek olan felaketi gereği gibi değerlendirmemişlerdi ama, bu neyi değiştirdi ki? Dimitriyos, tek başına da olsa, herkesi ilgilendiren soruyu sormakta haklıydı.

Öksürdü. Yutkundu. Açık kalplilikle konuştu:

— «Doğrusu bu konuda sizi sevindirecek bir şey söylemem mümkün değil... Elbette Haçlı ile ve Bizans'la son kozumuzu henüz paylaşmış değiliz. Savaş daha yeni başladı. Öyle bir savaş olacak ki bu, bir veya beş değil, belki yüzlerce çatışmayı alacak içine. Günün bi-

rinde yine buralara geleceğimizi size kesinlikle söyleyebilirim. Ama ne zaman? Gelecek yıl mı, yoksa gelecek yüzyıl mı? Bilemem.»

Marko ekledi:

— «En iyisi siz, uzun bir süre Bizans idaresinde kalacağınıza göre tedbir almalısınız. İşler yolunda giderse———»

Petro boğuk boğuk söylendi:

— «Öyle bir şey yapmağa niyetimiz yok! Madem ki Sultanımız bu toprakları Bizansın ellerine bıraktı, bizi tutan ne? Biz de bırakırız! Ya Ankara'ya, ya Konya'ya ya da Anadolu'nun herhangi bir köşesine göçeriz. Tanrı'ya şükür, kemerlerimizde yeteri kadar altınımız var. Yerleşecek bir yer bulup ekmeğimizi alın terimizle kazanıncaya kadar açlıktan ölmeyiz. Dönme zamanı gelince, ordumuzun arkasından gelir, atalarımızdan kalan toprağımıza yine yerleşiriz.»

Marko'nun gözlerinin içine bakarak gülümsedi:

— «Zaten her ihtimale karşı hazırlıklıydım,» dedi. «Bizans'lı subaydan haber almağa gitmemin sebebi de buydu.»

Petro'nun yapmak istediği, söylenmesi kadar kolay bir iş değildi. Yine de yapılması gereken o idi. Petro gibi Türk taraftarlığı ile tanınmış daha nice kimseler, yaklaşan Bizans Egemenliği'nin öç alıcı girişimlerinden kurtulmak zorundaydılar. İmparator Aleksis, bir kere eski Bizans topraklarını tekrar ele geçirir geçirmez hemen hesap görmek isteyecekti.

Peki ama, doğuya kaçacak olan bu insanların sonu ne olacaktı?

Alalım Petro'yu... İhtiyarın, Küçük Patras'da oldukça geniş arazisi, mandıraları ve çok sayıda hayvanı vardı. Yörenin en zenginlerinden sayılırdı. Sahip olduğu her şeyi geride bırakıp, bilmediği, kökünden uzak-

larda bir yere gidince ailesini neyle geçindirecekti? Elindeki - avucundaki üç beş altın para kaç zaman dayanabilirdi ki?

Kuşkusuz, bunlar önemli endişe sebepleriydi. Ama can kaygusu giderilinceye kadar üzerlerinde durulmayacaktı.

Marko, düşünceli bir tavırla eski arkadaşının kararını onayladı.

— «Haklısın. Ben de olsam aynı şeyi yapardım. Bizans'lı subayla görüşmene hiç gerek yok. Hemen harekete geç. İlk fırsatta, çoluğunu çocuğunu al, gizlice kaç. Doğuya git. Köyünle aranda, elinden geldiğince çok mesafe bırak.»

Aleko destekledi:

— «Sana izleyeceğin yolu söyleyeyim. Önce tam doğuya yönel. Sakarya kıyısına varınca, nehrin kuzeyine geçmeden güneye doğru ilerle. Daha sonra Konya'yı tutmağa çalış. Uzun ve yorucu bir yol olacak bu. Ama dikkatli davranırsan başarırsın. Konya'ya varınca Subaşı Emîr Doğan Alp'i bul. Benden, yani Emîr Ahmed'den selam götür. Şu yüzüğü de ona göster.»

Parmağından küçük zümret taşlı bir altın yüzük çıkarıp ihtiyara verdi. Devam etti:

— «İznik'ten sağ selamet döner ve Sultanımızın yanına varırsam, ilk işim senin ve senin durumunda bulunanların derdini anlatmak olacak. Devletimiz, sadık tebaasını elbette koruyacak, gereken her türlü yardımı yapacaktır.»

Petro ve Dimitriyos bellerini doğrulttular. Yüzleri birden aydınlanmış, gözlerinde umut ışıkları belirmişti. İhtiyar, uzanıp Aleko'nun elini öpmek istedi. Aleko izin vermedi. Onun sıska, kamburlaşmış omuzunu okşadı.

— «Çok dikkatli olun,» dedi. «Yapacağınız işin en zor tarafı, kuşku uyandırmadan hazırlanmak ve beklen-

meyen bir sırada, gizlice köyden kaçmaktır. Ötesi, belki yorucu ama, tehlikeli değil. Bir kez kapağı Eskişehir yakınlarına atarsanız, kurtulmuş sayılırsınız.»

Dimitriyos hevesle konuştu:

— «Köyden ayrılmadan önce, İmparatorun gönderdiği şu barbar kahpeye bir ders vermek isterim. Hiç değilse———»

— «Sakın ha!» diye Marko uyardı. «Arkanızdan kovalanmak için arı kovanına çöp dürtmeyin.»

Aleko, belli belirsiz bir ilgiyle sordu:

— «Kim bu sözünü ettiğiniz kadın? Hele biraz ondan söz edelim.»

Petro, dişlerini gıcırdattı:

— «O kadın,» dedi. «Yıllar sonra köyümüze Bizans'ın dehşet havasını getirmekten sorumlu. Dişi bir şeytan!»

Dimitriyos ayrıntılara girdi:

— «Dün akşam, ortalık kararırken, kuzeyden gelen araba yolunda bir toz bulutu belirdi. Kilise meydanında bir kaç kişi vardık. Sığırlar, yan sokaklardan, yaylımdan dönüyordu. Toz bulutu yaklaştı, açıldı ve hepimizin gözleri yuvalarından fırladı. Gelen, erguvan rengine boyanmış, ötesi berisi yaldızlarla süslenmiş, pırıl pırıl, dört tekerlekli, iki atla çekilen bir arabaydı! Aramızdaki yaşlılardan vaktiyle Bizans başkentinde bulunmuş olanlar hemen tanıdılar. Bir saray arabasıydı bu! Düşünün bir kere... Bizim köyde bir saray arabası...»

Aleko ve Marko kulak kesilmişlerdi.

Petro acı acı güldü, homurdandı:

— «Bizans'ın sembolü! Tekerlekleri altında kim bilir kaç yoksul köylünün ezilmiş olduğu, her bir atı bizden yirmi kişiden daha değerli bir saray arabası...»

— «Araba hızla geldi, kilise kapısı önünde durdu,» diye Dimitriyos devam etti. «Arkadan, küheylana binmiş, çirkin suratlı, dev gibi bir Vareng subayı ve iki Vareng süvarisi geliyordu. En geriden de deh-çüş diyerek öndekilerin tozuna yetişmeğe çalışan, katır sırtında, iğrenç bir yahudi.»

— «Arabacı da Vareng askeri değil miydi?» diye Petro, oğluna hâtırlattı.

— «Evet. Arabacı da bir Vareng askeriydi. Tekerlekler durur durmaz, iri yarı Vareng subayı yere atlayıp koştu, arabanın arka kapısını açtı ve yerlere kadar eğildi.»

Petro küçük bir kahkaha attı:

— «Hepimiz sandık ki, aşağıya inmesi beklenen kişi bizzat İmparator'dur... Çıka çıka, siyahlar giyinmiş, asık suratlı, gözlerinden uğursuzluk okunan bir kadın çıktı! Vareng subayı, kadının inmesine yardım etti, önünde yerlere kadar eğildi.»

Dimitriyos, alay etti:

— «Babamın kötülemesine bakmayın, kadının güzelliği hepimizin gözlerini kamaştırmıştı. Boy, pos, davranışlardaki soyluluk, ince uzun vücudun göğüs ve kalça bölgelerindeki dolgunluk, yüzün güzelliği, hele hele gözlerin ve ağzın çekiciliği———»

— «Lafı saçmalarla uzatma,» diye Petro oğlunu susturdu. «Piskoposu anlat, Piskoposu...»

— «Ha!» dedi Dimitriyos. «Kadının arkasından, bir de Piskopos çıktı arabadan. Kara, gümrah sakalları beline kadar inmiş, suratına şeytan işlemiş gibi nursuz, şiş göbekli, kıçtan bacaklı, boynunda altın zincirle kocaman bir altın haç asılı Piskopos hazretleri... Kimse o ulu dîn adamının inmesine yardım etmedi. Herif ayağını dışarı atar atmaz tekerlendi, burnunun üstüne yere kapaklandı. O güzelim altın-gümüş sırmalı giysileri

toza bulandı. Sırt üstü yatırılmış hamam böcekleri gibi debelendi, çırpındı, güçlükle doğruldu ve pıtı pıtı adımlarla koşup kadının yanında yerini aldı.»

— «Bu arada, orada bulunanlar, hepimiz merakla yeni gelenlerin çevresinde toplanmıştık,» diye Petro söze girdi. «Atlı Vareng askerleri bir hışım saldırdılar birden, kocaman kılıçlarının tesiriyle oramıza buramıza vurdular, atlarını üstümüze sürdüler. Neye uğradığımızı şaşırmıştık. Çil yavrusu gibi dağılıp kaçışmağa başladık. İmparatorun gönderdiği fahişe halimize sinsi sinsi gülüyordu. Vaso adında, yoksul, dul bir kadının altı yaşındaki küçük oğlu atların ayağı altında kaldı. Bir kolu kırıldı. Vareng subayı arkamızdan bağırdı. Herkesin gidip evine kapanmasını, izin verilmedikçe kimsenin dışarı çıkmamasını emretti. Sayımız kadar postu pıtıraklı koyunlar gibi boynumuzu büktük, evlerimize gittik.»

Dimitriyos, sararmış bir yüzle bir Marko'ya bir de Aleko'ya baktı.

— «Bir babam direndi koca köyde,» dedi. «Öfkeden kendini kaybetmişti. Engel olmasam, haline bakmadan Varenglerin üstüne atılacak, dişleri ve tırnaklarıyla dövüşecek, kendini o pis heriflere öldürtecekti.»

Petro dişlerini tekrar gıcırdattı.

— «Hiç bir şey düşünemiyordum o sırada,» diye mırıldandı. «Aklımı yitirmiştim. Düşün... Köyde, gücü kuvveti yerinde en az altmış erkek vardı ve üç dört yabani adamın önünde pabuçlarını bırakıp kaçıyorlardı. Tükürsek, Varengleri tükrüğümüzle boğabilirdik. Ama öyle korkak, öyle haysiyetsiz, öyle alçak insanlardık ki, tükrüğümüzle içimizde kalmış son namus ve şeref zerresini boğmayı ve susmayı yeğledik.»

Dimitriyos, başı yerde, babasını doğruladı:

— «Gerçek bu! Rum olduğum için kendimden utanıyorum.»

Baba - oğul susmuşlardı. Aleko ve Marko, onların haklı üzüntülerine saygı gösterdiler. Bir süre hiç kimse ağzını açmadı. Ötede, katırlardan biri kuyruğunu sert sert savuruyor, sağrısına konan bir sineği kovalıyordu.

Neden sonra Aleko, serinkanlılıkla, yatıştırıcı bir sesle konuştu:

— «Belki ortada utanılacak bir şey var, ama bundan kendinize bir pay çıkarmamalısınız. Sizi Marko gibi eskiden tanımam ama, genellikle insanları ilk görüşte değerlendirebilirim. Yürekli ve mert adamlar olduğunuzdan hiç şüphe etmiyorum.»

Marko, gayret sarfedip gülümsedi.

— «Her milletin içinde ödleği de sizin gibi yiğidi de bulunur,» dedi. «Başınızdan geçen bir tek olaya göre karar vermemelisiniz.»

— «Hangi bir tek olay bre Marko?» diye Petro parladı. «Hangi bir olay? Ben şu yaşıma geldim, kancıklık, iki yüzlülük, sözünden cayma gibi aşağılık davranışlar dışında bir şey görmedim halkımdan. Yalancılıkta bizim üstümüze yoktur. Hepimiz, aş yediğimiz kabın içine pislemek için fırsat kollarız. Sultanımızın ordusu yenilip de İznik önlerinden uzaklaşalı gün olmadan, bizim köyün yüzde doksanı Türk düşmanı kesildi. Yarın bir haber çıksa, Kılıç Aslan askerinin başında dönüyor dense, herkes bir çırpıda yine yön değiştirir. Bu insanlık mıdır? Bırak bir yana Türk ya da Bizans egemenliğini, bizim Rum milleti içinde herkes birbirinin kuyusunu kazar durur. Kimsenin hiç bir sözüne güvenemezsin. Kokmuş, çürümüş, cerahatli yaratıklarız biz.»

Yine bir süre kimse konuşmadı. Sonra Dimitriyos, kaldığı yerden anlatmağa girişti:

— «Evlerimize kapandık. Babamı, ağzını kapayarak omuzuma vurmuş ve eve kadar taşımıştım ya, dışarı çıkmasını güçlükle önlüyordum. Aradan bir saat kadar geçti. Kapımız vuruldu. Gelen, köyümüzün tavşan kakası gibi ne kokar ne bulaşır papazıydı. İmparator ulağı soylu kadının —ki bu arada adının Kontes de Valera olduğunu öğrendik— bizi kiliseye çağırdığını söyledi. Bizden başka dört zengin köylü daha davet edilmiş. İmparatorun çok önemli bir takım emirleri duyurulacakmış... Babamı biraz daha yatıştırdım... Bir delilik yapmayacağına dair söz aldım. Kalktık gittik. Papazın yerinde, o siyahlı kadın ve Piskopos yan yana oturuyorlardı. Varengler çevremizi sarmış, kılıç elde bekliyorlardı. Koca burunlu, patlak gözlü, çatal sakallı yahudi, hanımının ayağı dibine çömelmişti. Kâğıtlara bir şeyler yazıp duruyordu.»

Petro, kelimeleri ısıra ısıra:

— «Sanki, kilisenin içinde bir savaş divanı kurulmuştu,» dedi. «Bizim uyuşuk papaz, ellerini göbeğinin üstüne bağlamış, Piskoposun üç adım gerisinde duruyor, konuşmaya katılmıyordu. Kendi köyümüzde yabancılar gibiydik. Oysa o kiliseyi bize, Sultanımız yaptırmıştı. Papazın geçimini de biz, alın terimizle kazandığımız yıllık ürünlerimizden pay ayırarak karşılıyorduk.»

— «Neyse...» dedi Dimitriyos. «Kadın bize, süslü harflerle yazılmış, altına mum yapıştırılmış ve mumun ortasına mühür basılmış bir belge gösterdi. Okuma bilenlerimiz okuduk. Bu bir İmparatorluk buyrultusuydu. Belgeyi gösteren kişiye, her konuda kayıtsız şartsız itaat edilmesini, gerektiğinde her türlü yardımın yapılmasını, hiç bir kaçamak nokta bırakmayacak biçimde buyuruyordu! Belge, kadının elindeydi, yani İmparatorun yük-

sek yetkiyle aramıza gönderdiği temsilci pis bir barbar orospusuydu. Kadının yanına katılmış bulunan Piskopos, kadının ne yüksek bir mevki sahibi olduğunu göstermek içindi. Herif sadece başını sallayıp her söyleneneni onaylıyordu. Ağzını açıp tek kelime bile konuşmadı. Tek yaptığı iş, kadını, belgeyi ve köy papazını kutsamak oldu.»

Petro, sanki o azap dolu anı yeniden yaşar gibi hop oturup hop kalkıyordu. Bir kez daha söze karıştı:

— «İmparatorun elçisi olan kadın ne istiyordu bizden, tahmin edebilir misiniz? Köyümüzde eli silah tutan herkesin bir araya toplanmasını, onarlık mangalar halinde teşkilatlandırılması, mümkün olduğu kadar silahlandırılmasını ve ikinci buyruğu beklemesini istiyordu.» Dimiriyos kaldığı yerden devam etti:

— «Kadın, bu silahlı teşkilatın ne amaçla yapıldığını söylemedi. Sorduğumuz zaman kem - küm etti. Eveledi, geveledi, bizim aklımızın ermiyeceğini belirtti. Sözde, önümüzdeki bir iki hafta içinde bu dolaylarda çok beklenmedik olaylar cereyan edecekmiş. Hazırlıklı olmalıymışız. Yakın bir gelecekte, kuracağımız teşkilatın başına bir Bizans subayı ile birlikte silah da gönderilecekmiş, falan filan...»

— «Bunları duyar duymaz,» diye Petro atıldı. «Anladım ki, Sultanımız orduyu takviye etmiş, Haçlı ve Bizanslı ile hesaplaşmak üzere dönüyor. Yani... O sırada içime öyle bir umut doğdu. Bizans, bizi kurtarıcılarımıza karşı direnmeye zorlamak istiyor diye düşündüm. Yine de bu tahminimin yanlış olduğunu sanmıyorum.»

Aleko hafifçe gülümsedi:

— «İmparatorun sizi Haçlılara karşı direnmeğe hazırladığını niye akıl edemedin? Belki iyi bilmiyorsunuz... Haçlı ile Bizans'ın arası sandığınız kadar iyi değil. İki taraf da birbirine güvenmiyor. İznik düşerse, serbest ka-

lan Haçlılar ilk ağızda ne yapar sanıyorsun? Kuşkusuz, bir kaç gün İznik yağma ve talan edilir. Halkı kılıçtan geçirilir, evler, saraylar, iş yerleri soyulup soğana çevrilir ve yakılır. Ama sonra? Sonra sıra köylere gelir Petro! Haçlıların böyle davranacağını Aleksis çok iyi bilir. Bu Avrupalı vahşiler altın kadar, hatta belki ondan da fazla sürü sürü hayvan çalmak, tahıl ambarlarını boşaltmak, şarap mahzenlerini kurutmak ve... esir pazarlarında para edecek çocukları toplamak peşindedir. Ellerinin erişeceği her Rum köyüne gidecek, yakıp yıkacak, öldürecek, ırza geçecek ve çalacaklardır. Öyle sanıyorum ki, Aleksis Komnenus'un sizi silahlandırıp örgütlenmek istemesinin sebebi, köylerini savunmanızı mümkün kılmak amacını güdüyor dostum.»

Bu bilgiler Petro'nun aklına yatar gibiydi ama yine de bir noktaya takıldı:

— «İyi ama, biz savaşçı değiliz. Kalabalık Haçlı sürülerine karşı elimizden ne gelir? Bizans'ın ordusu neden üstlenmiyor köyleri koruma işini?»

— «Bizans ordusu sayı ve savaş kabiliyeti bakımından Haçlıları durduracak güçte değil,» dedi Aleko. «Siz, köylüler el birliğiyle Bizans ordusuna yardım ederseniz, belki Avrupalı barbarların kolay ganimet toplama hevesleri biraz olsun kırılır. Bununla beraber, Aleksis gibi feleğin çemberinden geçmiş bir hükümdarın enkaz halinde bir ülke teslim almamak için daha başka düzenleri de vardır sanırım. Onun neler tasarlamış olduğunu bize zaman gösterecek.»

Petro yüzünü ekşitti. Başını iki yana salladı:

— «Hep katakulli, hep dalavera, hep hiyle ve desise...» diye homurdandı. «Yıllar ve asırlar öncenin Bizans oyunlarında en küçük bir değişme yok. Hânedanlar ve İmparatorlar değişiyor, ama tutum değişmiyor. Altımıza kırmızı halı da serse, üstümüze altın kub-

be de dikse, ben buralarda kalıcı değilim. Kararım karar. Göç edeceğim. Çocuk çocuğumu alıp doğuya, insanların insan gibi, yarınlarından korkmadan yaşamakta oldukları yerlere gideceğim.»

— «Evet,» dedi Marko. «Öyle yap. Unutma... Köyden, hiç kimseye haber vermeden, gizlice kaçacaksınız. Doğuya doğru gidip Sakarya Vadisini bulacaksınız. Oradan itibaren güvende sayılırsınız, çünkü Türk ordusu uzakta değildir. Sonra güneye ilerleyecek ve Konya'da Subaşı Emîri Doğan Alp'i bulacak, seni Aleko - öteki adıyla Emîr Ahmed'in gönderdiğini söyleyeceksin.»

— «Daha fazla vakit kaybetmeden hemen köye dönün,» dedi Aleko. «Kuşku uyandırmamağa dikkat edin. O kadına uysal görünün. Her istediğini yapacakmış gibi konuşun.»

İhtiyar, biraz olsun sakinleşmiş gibiydi.

— «Siz de unutmayın,» dedi. «Potamos'da Balıkçı reisi Koço'yu bulun. Halk arasında ona Megalo Psari de derler. Benden söz edin. Etmezseniz bile, size yardımcı olacağından hiç kuşkum yok. Tanrı, Oğlu ve Kutsal Ruh işinizi rast getirsin.»

Marko göz kırptı:

— «Biz ortalık kararıncaya değin burada konaklarız,» dedi. «Yolumuz üstünde hiç kimseye raslamak istemiyoruz. Potamos'a ancak gece yarısından sonra varırız.»

Petro ve Dimitriyos, Marko ile kucaklaşıp helallaştılar. Aleko'nun elini öpmek istediler, bırakmadı. İki Türk yanlısını bağrına bastı, alınlarından öptü, Allaha emanet etti.

Güneşin gökteki durumu, kuşluk vaktinin yakın olduğunu gösteriyordu. Rumlar gözden kaybolur olmaz, Marko sızlandı:

— «Doğru dürüst bir kahvaltı bile yapamadık. Akşama kadar burada pinekleyip duracağız. Bari vaktimizi boşa geçirmeyelim. Bu meşeliklerde bol tavşan ve sülün bulunur. Şöyle bir kolaçan etsek en azından———»

Aleko esnedi. Elinin geniş bir hareketiyle, meyilli arazinin yukarı ve aşağı bölümlerini işaret etti.

— «Bulunmaz bir fikir,» dedi. «Git avlan.»

— «Benim avcılıkta tecrübem olmadığını biliyorsun,» diye Marko çıkıştı. «Birlikte gidersek sana yardım ederim.»

Aleko arkasını dönmüş, kıldan örme çağ torbalarından birini yassıltıyor, yastık haline sokuyordu. Tekrar esnedi. İsteksizce cevap verdi:

— «Dün gece gözümüzü kırpmadık. Yanlışlıkla pat deyip bir Rum köyüne düşeriz korkusundan iki adım atıp üç adım dinledik. Bu gece, Potamos'u buluncaya kadar aynı şeyi yapacağız. Uyuyalım. Dinlenelim ki, görevimizi alnımızın akıyla başaralım.»

Marko, idi adım ötede duran azık torbasına sert bir tekme vurdu. Hiddetle:

— «Yani ölünceye kadar hep kokmuş sucuk ve küflü ekmek mi yiyeceğiz?» diye bağırdı. «Üç gündür karnım, barsaklarım kurudu. Şöyle şişte kızarmış, yağlıca bir et parçasına hasret kaldım. Sen varsın ya Aleko... Sen———»

Hırsla dönüp arkasına baktı. Aleko'nun horladığını duymuştu.

ooo— ● —ooo

Şövalye Martin, oturduğu yerden Saint - Gilles senyörünün bitmek tükenmek bilmez azarlamalarını dinliyor, öteki soylular gibi bütün hakaretleri sineye çekiyordu.

Raymond, yumruğunu masaya on altıncı kez indirip kükredi:

— «Dün olup bitenler bu yana, geceki olay bana şunu öğretti: ben, yüreğine, bileğine ve aklına güvenebileceğim soylu şövalyelere değil; düzensiz, geri zekâlı ve korkak bir alay serseriye komuta ediyorum.»

Herbiri kendi çöplüğünde birer yavuz horoz kesilen Saint-Gilles baronları itiraz etmeden dinliyorlardı. İtiraz ne kelime, hattâ içlerinden bazıları soluk almaktan bile korkuyordu.

Kont, beşinci defa aynı olaya değindi:

— «Sanki biz onları değil, onlar bizi kuşatmışlar... Kentlerinin etrafında öyle yoğun ve güçlü bir ordu var ki, adamların içerde havasızlık hissetmeleri beklenir. Oysa ne oluyor? Bir yolunu bulup gece yarısı aramıza dalıyorlar, on beş günlük hayvan yemimizi ve altı değerli mancığımızı yakıyorlar, en usta silahşörlerimizden biri de dahil olmak üzere dokuz adamımızın kellelerini koparıp gidiyorlar! Kargaşada yaralanan elliye yakın savaşçımızın uzun bir süre yatağa bağlanması da caba... Sebebi ne bunun? Sorarım size, sebebi ne bu rezaletin?»

Adhemar, serin kanlılıkla konuştu:

— «Daha ülkemizden ayrılmadan önce hepinizi uyardım. Fazla içki içiliyor. Şarap orduların baş düşmanıdır.»

Raymond, burnundan soluyarak devam etti:

— «Eveet... Evet, şarap! Ordumuzun baş düşmanlarından biri, belki de en önemli ve en tehlikelisi şaraptır. Bundan böyle, özel iznim olmadıkça, yemek saatleri dışında hiç bir Kutsal Savaş gönüllüsünün ümüğünden bir yudum şarap geçmeyecek. Bu kural kesindir ve önce sizler uyacaksınız baronlar, şövalyeler! Duyduk duymadık demeyin.»

Geniş karargâh çadırı, kıpırtılı, mırıltılı bir sessizlikle doldu. Saint - Gisiles Kontu, bir itiraz bekleyerek herkesin gözlerinin içine bakıyordu. Çıt çıkmadı. İtirazlar, dudak oynatmadan ve gözleri yere indirmeden öteye geçemedi. Ama olacak şey miydi bu? Böyle bir emir uygulanabilir miydi? Haydi sıradan askerler, savaşçılığı sırf Haçlı seferi için benimsemiş bulunan köylü, esnaf ve serseri takımı, ceza korkusu ile şarap yerine su içmeğe alıştırılabilirdi diyelim... Ağzını yıkamak için bile suya iltifat etmemiş soylular, şövalyeler ve şövalye adayları, soylu ailelerin baronlar yanına katılmış evlatları nasıl yaşarlardı şarap içmeden? Yani, insanoğlunun bunca yıllık yaşam şartları değiştirilebilir miydi?

— «Şarap stoklarını kesin bir denetim altında bulunduracağım,» diye Raymond devam etti. «Yemek saatlerinde, herkese ikişer, soylulara üçer kupa şarap dağıttıracağım. Dışardan, komşu Rum köylerinden şarap alanları yakalarsam, cezasını kendi elimle vereceğim.»

Saint-Gilles Kontu, kendine güveniyordu. Bütün Haçlı sürüleri içinde, öteki Haçlı başbuğlarının hepsinden üstün bir durumu vardı: zengindi, güçlüydü ve Papalık Temsilcisi ile yakın ilişkileri vardı.

Adhemar, çadıra hâkim olan sessizliği bozdu:

— «Bir de şu hücum kuleleri meselesi var,» dedi. «İznik gibi bir kentin düşürülmesi için, sabit burçlara gezici burçlarla yaklaşmamız şart. En kısa zamanda onların yapımını tamamlamalıyız.»

Raymond, düne kadar hücum kulelerine hiç mi hiç önem vermiyor, bu Bizans icadı silahı saçma, gereksiz buluyordu. Ama dünkü olaylardan ders almıştı. Hemen Papalık Temsilcisini destekledi.

— «Hücum kuleleri en kısa zamanda tamamlanacak! Gerard de Roussillon! Söyle bakalım, inşaat ne durumda?»

Baron Gerard ayağa kalktı, anlatacağı dersi iyi öğrenmemiş bir öğrenci gibi, sıkıntıyla bir sağa bir sola sallanarak:

— «Daha tamam değil Raymond,» dedi. «Elimde yeteri kadar marangoz ustası yok. Yardımcı olarak verdiğiniz Bizans'lı subay da her zaman orada bulunmuyor. Sık sık ağaç kesimi için ormana gidiyor.»

— «Ben sana inşaatın son durumunu sordum,» diye Kont gürledi. «Anlaşılan iyi bilmiyorsun.»

Şövalye Martin'e döndü:

— «Bu görevi Gerard'dan sen devralacaksın. İki gün sonra kuleleri tamamlanmış olarak istiyorum. Gerekirse bin, iki bin adam kullan. Köpek sürüsü kadar serseriyi Kutsal Savaş gönüllüsü diye besliyorum.»

Tekrar Gerard'a döndü, homurdandı:

— «Martin'e kule işini devreder etmez, yanan mancınıkların onarımına başlayacaksın. İşe yarar hali olmayanların yerine yenisini yaptıracaksın.»

Toulouse ülkesinin kudretli Kontu, Province diyarının zengin Markisi, güçlü Haçlı başbuğu aslında vasal senyörlerini daha çok haşlar, daha fazla hırpalardı ya, dilini kontrol etmesi gerekiyordu. Bir kere, yolunda gitmeyen işlerin büyük bir kısmından bizzat kendisinin sorumlu olduğu bilinen bir gerçekti. Başkalarını ne kadar şiddetle suçlarsa suçlasın, işin doğrusu buydu. Sonra... Ordugâhında konuk bulunan Papalık Temsilcisi'ne karşı adamları ile arasında hoşnutsuzluk bulunduğunu ilan etmek akıl kârı değildi.

Tepesi atan bir vasal senyör hoşa gitmeyecek bir çıkış yapabilirdi. «Öteki Kutsal Savaş gönüllüsü orduları beklemeden bizi İznik surlarına saldırtan sen değil misin Raymond?» diyebilirdi. «Düşmanın ok yağmuru altında kırılır, kaçmak için su hendeklerini aşmağa çalışırken üzerimize mancınıklarla taş yağdıran

sen değil miydin?» diye bir başka soru sorulabilirdi. «Geceleyin mancınıkları daha güvenli bir yere çekelim dediğimiz halde hepsini o ot yığınının bitişiğine aldıran sen değil miydin?» diye bir suçlama da beklenebilirdi. Daha da öteye gidilebilir, öfkeli bir soyludan şöyle bir soru çıkabilirdi: «Bütün ordugâh çevresini sıkı güvenlik zinciri ile çevirelim diye teklif ettiğimizde bunu lüzumsuz gören, ama genç karın İspanyol Prensesi Mariya Elvira ile koyun koyuna yattığın çadırın etrafına elli savaşçı dizen sen değil miydin Raymond?»

Şarap yasağına gelince... Hiç kimsenin bu konudaki buyruğa itiraz etmemesi ancak Kont'un buyruklarına karşı gelinmemesi bakımından önemliydi. Evet... Hiç kimse itiraz etmemişti ama, herkes yine kendi bildiğini okuyacak, istediği kadar şarap içecekti. Yıllardan beri su yerine şarap içmiş bir millet, Tanrı buyruğundan başka hiç bir etkiyle suya alışamazdı. Durumun böyle olduğunu Raymond da, senyörler de biliyorlardı. O halde itiraz etmenin ne gereği vardı?

— «Şimdilik bu kadar!» diye toplantıyı kapadı. «Haydi, herkes işinin başına gitsin. Asker, her dakika savaşa hazır tutulsun. Ben sık sık gezip durumlarınızı yakından göreceğim.»

Baron Gerard ve Şövalye Martin, orman kenarındaki hücum kulesi yapım yerine gitmeden önce Gerard'ın yol üzerindeki çadırına uğradılar. Baron, alaylı alaylı gülerek Şövalye'ye yer gösterdi:

— «Otur rahatına bak. Kont hazretlerinin şerefine iki yudum içelim, sonra gideriz. Şu Tanrının cezası hücum kulesi işini sana yıktığım için üzülüyorum ama, elden ne gelir? Buyruk yüce yerden çıktı.»

Elinde büyük bir testi ve iki bakır kupa ile gelip Martin'in karşısına oturdu. Kupaları koyu-kırmızı sıvıyla ağızlarına kadar doldurdu. Kendi kupasını kaldırıp:

— «Kudretli senyörümüzün sağlığına!» diye başına dikti.

Martin de kupasını kaldırmıştı. Sinsi sinsi güldü:

— Çok iyi cins bir mal bu,» dedi. «Öyle saçma bir sebebe kadeh kaldırıp da şarabın tadını bozmak istemiyorum. Senin sağlığına Gerard!»

Gerard kahkahayla güldü. Kupaları tekrar doldururken alay etti:

— «Şeytanın işi olmamalı da, tam şu sırada Raymond içeri girmeli, bizi yasak şaraptan içerken görmeli...»

Martin, nefretle sol omuzunun üstünden tükürdü.

— «Mümkündür,» dedi, «Herifin işi gücü ayağı yanmış ayı gibi oradan oraya hoplamak. En iyisi, fazla zaman geçirmeden gidelim işimizin başına.»

Çadırın çift kat deri takviyeli giriş kapısı hışırtıyla açılınca, iki Haçlı soylusu yay gibi yerlerinden fırladılar. Benizlerinde bir damla kan kalmamıştı. Gerard, testiyi ve kupaları nereye saklayacağını düşünürken, Martin ağzını kol yenine siliyor, dişlerinin takırdamaması için çenesini sıkıyordu.

Oysa içeriye giren, Gerard'ın at uşaklarından biriydi. Eğilerek selamladı:

— «Aşçı İgnasio'yu görmek istemiştiniz Baron.»

Martin, külçe gibi tekrar iskemlesine oturdu. Gerard, uşağı azarladı:

— «Budala! İnsan içeri girmeden önce seslenmez mi?»

Telaş sırasında kupasından bir kaç damla şarap ma-

saya dökülmüştü. Testiyi titreyen parmaklarla yakalayıp boşalan yeri doldurdu. Homurdandı:

— «Kız da yanında mı İgnasio'nun?»

— «Yanında Baron.»

— «Elleri yüzleri temiz mi? Ayaklarında toz, toprak, çamur var mı?»

— «Belki vardır Baron. İyi bakmadım.»

— «Bak öyleyse, sersem. Sonra içeri al onları.»

Az önceki korku yüzünden dizlerinin bağı çözülmüştü ama, bunu Martin'e belli etmemek için güldü. Tekrar yerine oturdu.

— «İgnasio'yu belki görmüşsündür,» dedi. «Benim İspanyalı aşçım. Damarlarında Got, Arap, Bask, Fransız kanları karışık. Saf, iyi bir çocuk. Birinci sınıf da aşçı.»

— «Ya kız?» diye Martin göz kırparak sordu. «O da aşçı yamağı mı?»

Gerard, sırtını iskemlenin arkalığına dayayıp gerindi.

— «Aday,» dedi. «Eğer İgnasio ile evlenmesine izin verirsem, aşçı yamağı olacak. İgnasio, mutfak için alış veriş yapmağa sık sık Rum köylerine gider. Kızı o köylerden birinde görüp tutulmuş. Kız da onu sevmiş. Evlenmek istiyorlar.»

— «Anladım... Öz malın olan bir serf'in evleneceği kızı görüp karar vereceksin. İyi, hoş... Yalnız din meselesi ne olacak? Kız Rum olduğuna göre Bizans kilisesine bağlı değil mi? Oysa aşçın, ne de olsa bir Kutsal Savaş gönüllüsü sayılır.»

Baron omuzlarını silkti.

— «İşi büyütme canım,» dedi. «Kız dinini değiştirir, olur biter. Nasıl olsa hepimiz Hristiyanız.»

Çadırın dışından uşağın sesi duyuldu:

— «Girsinler mi Baron?»

— «Girsinler,» diye Gerard bağırdı.

Martin'in sırtı çadır kapısına dönüktü. Bu yüzden içeri girenleri göremedi. Ama Gerard'ın yüzünde hasıl olan hızlı değişiklik merakını uyandırdı. Baron, şaşkın, ağzı bir karış açık, gözleri yuvalarından fırlamış, Martin'in omuzu üzerinden ileriye bakıyordu. Şövalye, oturduğu yerde dönüp baktı. Bakmasıyla beraber ağzındaki bir yudum şarap nefes borusuna kaçtı, öksürmeğe başladı. «Vay canına...» diye düşündü. «Aşçı bu kızla evlenecek ha?»

Baron, neden sonra kendini toparladı. Kaşlarını çatıp başını dikti. Rum kızının varlığından hiç mi hiç haberdar değilmiş gibi, esmer, güçlü kuvvetli ve oldukça yakışıklı bir genç olan İgnasio'ya seslendi:

— «Yaklaşın bakalım. Yaklaşın iyice.»

İgnasio, sevgilisinin dirseğinden tutarak onu iki adım ileriye yürüttü. Sonra, önceden bir kaç kez provası yapılmış olduğu anlaşılacak biçimde, ikisi birlikte eğilerek Baron'u selamladılar.

Martin iskemlesini terketmiş, hayran gözlerle kızı süzüp duruyordu: Rum milletinin içinde böyle güzeller bulunabileceğini o zamana kadar nasıl olmuş da düşünememişti?

İgnasio, utangaç, ama gizliden gizliye övüngen bir tavırla mırıldandı:

— «İşte, nişanlım Tatania bu yüce Baron.»

— «Tatania!» diye içinden tekrarladı Martin. «Adı da kendi kadar güzel. Şu Tanrı'nı nişine bak. İgnasio gibi bir hödük———. Olacak iş mi bu? Bu dilber pis bir aşçının pireli şiltesine değil, hükümdarların kuş tüyü yataklarına yakışır yahu...»

Tatania, uzun, kıvırcık kirpiklerini tül bir perde gibi indirmiş, önüne bakıyordu. Parlak siyah saçları, başının üzerinde topuz yapılmıştı. Alnı, klasik bir soyluluk

işareti olarak geniş ve çıkıntısızdı. Pürüzsüz oval yüzünden dolgun, pembe dudakları teninin kar beyazlığı ile tezat teşkil ediyordu. Boynu, kuğu boynu gibi ince ve uzundu. Boğazından topuklarına kadar inen açık mavi renkli, Rumların «çiton» dedikleri bol entari, dolgun göğüslerinin tam altından gümüş tokalı bir kemerle sıkılmıştı. Sol omuzunu örtecek ve sarkan kısmı belinden dönerek gümüş bir broşla omuza bağlanacak şekilde vücuduna çapraz sarılı «himasyon» denen ipek şal atlastandı. Küçük pembe ayaklarında, deriden sarı atkılarla tutturulmuş sandallar vardı.

Gerard, huzursuz, boğuk bir sesle konuştu:

— «Tatania ha? Alışılmış bir isim değil. Ama kulağa fena gelmiyor. Ne dersin Şövalye?»

Martin, sanki az önce iki bardak dolusu şarabı içen o değilmiş gibi, boğazının kupkuru kesildiğini hissediyordu. Başıyla Baron'u onayladı.

— «Dilimizi biliyor mu senin Tatania'n?»

İgnasio, saf saf övündü:

— «Tek kelime bilmiyordu. Ama bir şeyler öğrettim ona. Çok akıllı bir kız... Göreceksiniz yüce Baron, iki aya kalmaz, benden iyi konuşacaktır.»

— «Peki... Söyle ona, yüzüme baksın.»

Aşçı, kızın elini sıktı, arada bir Rumca, Fransızca, İspanyolca karıştırarak kulağına doğru bir şeyler söyledi. Tatania, unutarak başını kaldırdı, iri - siyah gözlerini Baron'dan yana çevirdi. Kızardı ve gülümsedi.

Gerard, şarap kupasını masaya bırakıp yaklaştı. Kızın çenesini tutup başını yukarı kaldırdı. Onun hafifçe irkilmesine, korku ile geri çekilmek istemesine ve yüzünün kızarmasına aldırmadan, burnunu uzattı ve saçlarını, boynunu, göğsünü derin derin kokladı. Gülümsedi. Kolundan tutup ekseni etrafında döndürerek ve bol

büzgülü çiton'un altındaki körpe vücudun çizgilerini hayalinde canlandırarak incelemesini sürdürdü. Parmak uçlarıyla yüzüne, çenesine ve gerdanına dokundu. Sonra, sapsarı bir suratla bu olup bitenleri seyreden aşçıya döndü:

— «Bakire mi?»

İgnasio'nun kaşları çatıldı. Belki de ters bir karşılık verecekti ya, derin bir soluk alıp kendini toparladı:

— «Evet Baron.»

Gerard güldü.

— «Nereden biliyorsun? Kendisi mi söyledi? Böyle güzel bir kızı bu yaşa kadar baştan çıkarmadan yaşatırlar mı köy yerinde?»

Aşçının iri, güçlü elleri kasıldı. Parmakları, yumruk biçiminde avuç ayasına toplandı. Martin söze karıştı:

— «Din ayrılığı konusu ne olacak?»

Gerard, bu sorunun karşılığını İgnasio'dan bekledi. İgnasio hazırlıklıydı:

— «Tatania katolik olmağa razı.»

Baron, kollarını göğsü üzerinde kavuşturdu ve kurumlu bir edayla kararını bildirdi:

— «Pekâlâ... Yarın evlenebilirsiniz. Nikâhınızı rahip Andre kıyar.»

İgnasio'nun yüzündeki tedirgin ifade birden yok oldu. Saf genç koşup efendisinin önünde diz çöktü, ellerini öptü. Tatania da, her ne kadar konuşulanlardan bir şey çıkaramadıysa da nişanlısını taklid etti.

Gerard iki genci ayağa kaldırdı. Aşçı'nın yüzüne bakmadan, hayran hayran Rum kızını süzerken baklayı ağzından çıkardı:

— «Dediğim gibi, evlenme töreni yarın olacak İgnasio. Ama bu gece Tatania'nı bana getireceksin. Yasalarımızı bilirsin değil mi? *Jus Primae Noctis* diye bir şey duymuşsundur...»

Genç İspanyol, söylenen latince sözleri pek iyi anlamamıştı. Coşkulu sevinci bir ânda kyaboldu ise, bunun sebebi, nişanlısını Baron'a götürmesinin istenmesiydi. Ağzı açık, bir Gerard'a bir Martin'e baktı. Kekeledi:

— «Tatania'yı ———si———size———»

— «Bunda şaşıracak bir şey yok canım,» diye Martin güldü. «*Jus Primae Noctis* in Fransızca karşılığı *droit du seigneur*'dür. Yani ilk gece hakkı! Efendin, evleneceğin kızı beğendi. Seni takdir ediyor. Bunu göstermek için de karını ilkin kendisi alacak koynuna.»

Halim-selim, uysal, çalışkan ve itaatkâr İgnasio, üzerinden bir çılgınlık rüzgârı geçmiş gibi, bir ânda değişti. İki adım geriye çekildi. Tatania'yı da kolundan tutup geriye almıştı. Ofkeyle:

— «Yapamazsınız bunu!» diye konuştu. «Hem Tatania'yı hem kendimi öldürürüm. Tanrı beni ekmek yediğim kapıya ihanet etmekten korusun. Senyörüme el kaldıramam ama, canıma kıyabilirim.»

Gerard ve Martin, birbirlerine bakıp kahkahayla güldüler. Martin alayla:

— «Al işte sana...» dedi. «Ateşli İspanyol kanı bu!»

Sonra, dilini damağına dokundurup «cık, cık, cık» sesleri çıkararak başını iki yana salladı ve İgnasio'ya çıkıştı:

— «Ne sanıyorsun sen be? Bir gece kullanmayla eskir mi Tatania'n? Koca bir Baron, buyruğu altında senin gibi yüzlercesine sahip bulunan bir senyör evleneceğin kızdan hoşlanıyor da, sen bundan gurur duyacağına öfkeleniyorsun!»

Gerard ekledi:

— «Aklını başına devşir İgnasio... Nişanlına bir kötülük yapacak değilim ki? İnan bana, küçük Tatania'ya bir gecede bilmediği bir çok şeyler öğreteceğim. Bir

gece içinde onu, şimdikinden çok daha güzelleştireceğim.»

Kaşlarını çatıp şarap kupasına uzandı, iki üç yudum içti, hesap sorar gibi bir tavırla:

— «Söyle bakalım, dört yıl önce seni Arap'ların satırından kim kurtardı?» diye devam etti. «Hayatını bana borçlu olduğunu inkâr mı edeceksin?»

İgnasio gerçi görgüsüz, saf, sakin bir gençti ama, geri zekâlı ve ahmak da değildi. Dört yıldan beri Baron'un ona-buna övünmek için kendisini Arap satırlarından kurtarmış olduğunu söylemesinden zaten bıkmıştı. Hiddetle boşandı:

— «Beni Arap'lardan değil, kendi adamlarınızdan kurtardınız Baron hazretleri. Unuttunuz mu yoksa? Araplarla birlikte kardeş kardeş geçinip gittiğimiz kasabayı işgal etmiş, kimi bulursanız kılıçtan geçiriyordunuz. Boynumu cellat kütüğüne dayamışlardı. O sırada küçük haç madalyonumu görüp canımı bağışladınız. Bağışladınız da ne oldu? Dört yıldır, boğazım tokluğuna size hizmet ediyorum. En küçük bir kusurumda küfür işitiyor, azarlanıyorum. Sırtım çıplak, başım kabak... Bir kenarda birikmiş üç metelik param yok. Sizin yanınızda aşçı olacağıma bir Arabın kölesi olsam daha iyiydi. İnsan gibi yaşardım ve en azından, evlenmek istediğim kıza hiç kimse yan gözle bakmazdı.»

Baron, bu sözleri dinlerken renkten renge giriyor, kızarıyor, moranıyordu. Birden atılıp kocaman yumruğunu İgnasio'nun ağzına yapıştırdı. Genç aşçı sarsıldı, sendeledi, ama yere düşmedi. Ağzının kenarından kan boşandı. Gerard, böğürür gibi bir sesle öfkesini dile getiriyordu:

— «Pis domuz! Köpek... Bir Arabın kölesi olsan daha iyiydi ha? Öyleyse kölelik neymiş göstereceğim sana.»

Tatania, sevgilisi ile Baron arasında geçen sert konuşmadan telaşlanmış, ama sonunda işin tatlıya bağlanacağını ummuştu. İgnasio'nun kanayan ağzını görünce müthiş bir çığlıkla atıldı, Gerard'ın ikinci kez vurmasına fırsat bırakmadan araya girdi. Kendine koca olarak seçtiği genci de alıp oradan hemen uzaklaşmak, kaçıp kurtulmak istiyordu. Rumca bağırdı:

— «Bırak... Bırak bizi! Madem ki evlenmemize razı olmuyorsun, bırak gidelim. Benim köyümde———»

Şövalye Martin uzanıp kızı kolundan tuttu, çadırın en uzak köşesine fırlattı.

— «Sen şimdilik bir kenarda uslu uslu bekle güzelim,» diye güldü. «Okşanma sıran daha sonra gelecek.»

Zemin sadece üstünkörü düzeltilmiş olduğundan, Tatania'nın ayağı yerdeki çim köklerine takıldı. Yüzükoyun yere kapaklanırken etekleri havalandı ve bacakları dizlerinin üstüne kadar açıldı.

Kız fena düşmüş, başını yere çarptığından sersemleşmişti ya, Martin'in buna aldırdığı yoktu. Bakışlarını, kısmen çıplak kalan o güzel vücuttan ayıramıyordu.

Ötede Baron, İgnasio ile uğraşıyordu. İgnasio, kendini savunmak için en küçük bir girişimde bulunmamıştı. Gerard onu yakasından tutup silkeledi, gürledi:

— «Söyle bakalım hayvan! Buyruklarıma boyun eğecek misin, yoksa———»

Aşçı şişmiş, kanayan dudaklarını zorlukla oynattı:

— »Azizler aşkına! Bakire Meryem aşkına... Şövalyeliğin, Senyörlüğün kuralları bu mudur?»

Baron, iğrenmiş gibi hızla itip İgnasio'yu geriye fırlattı. Martin'e seslendi:

— «Duydun mu bunu? Bana şövalyeliğin kurallarını soruyor.»

Martin, bakışlarını Tatania'nın derisinden güçlükle koparıp, yalana yalana döndü. Boğuk bir kahkaha attı:

— «İyi ya işte... Biz de o kuralları uygulamak istiyoruz. İlk gece hakkı kurallara aykırı mı sanki?»

İspanyol genci dizlerinin üstüne çöktü, ellerini ileriye uzatıp yalvardı:

— «Birbirimizi seviyoruz biz... Acıyın... Merhamet edin! Kutsal Kitabımızı düşünün. Merhametli olun ki, size de merhamet edilsin...»

Baron, ellerini dizlerinin üst tarafına dayayıp eğildi, burnunu aşçının hizasına indirdi ve alay etti:

— «Birbirinizi seviyorsunuz ha? Bahse girerim ki, senin küçük şırfıntın bir gece koynumda kaldıktan sonra beni daha çok sevecektir. Koca budala... Ne sanıyorsun? Öyle bir kız, zifir ve soğan kokulu bir aşçı parçasına gönül verir mi hiç?»

İgnasio'nun yüzü değişti. O âna kadar her türlü cefaya ve ezaya razı gibi görünen, hakir tavırlı genç birden köpürdü. Ağzında toplanmış olan kanlı salyaları efendisinin suratına tükürdü ve bağırdı:

— «Kahrol, Tanrı cezanı versin... Şövalyelik bir yana dursun, sende erkeklik bile yok, alçak...»

Gerard, sağ ayağını geriye çekip hızla ileri uzattı. Tekme İgnasio'nun apış arasına, en hassas yerine gelmişti. Martin de boş durmadı. Masanın üstündeki şarap testisini kaptığı gibi aşçı'nın kafasına indirdi. Testi bin parça oldu, kızıl renkli sıvı genç adamın omuzlarına, oradan da yere akmağa başladı. Ama iki Haçlı soylusunun öfkeleri dinmemişti. Zavallı aşçının böğürlerine tekmeler iniyor, yüzüne, göğsüne, boynuna yumruklar yağıyordu. İgnasio, kendi kanı ve şarapla ıslanmış toprak zemin üstünde kıvranıyor, inliyor, çırpınıyordu.

Tatania kendini toparlayıp ayağa kalktığında, Gerard, İgnasio'nun saçlarını çekerek başını geriye kanırtmış ve yüzünü savunmasız bir hedef gibi açığa çıkarmıştı. Martin, aşçının ezik, şiş ve yaralı suratına gerine

gerine, rahat rahat, her yumruktan önce ve sonra alaylı kahkahalar atarak vuruyor, vuruyordu. İspanyol gencinin gözleri morarmış ve kapanmış, dudakları bir kaç yerinden patlamıştı. Alnında, yanaklarında ve çenesinde kocaman çürük izleri, kanlı sıyrıklar vardı.

Kız, bu dehşet sahnesini bir iki saniye süreyle gözlerine inanamadan seyretti. Gırtlağından korkunç, yabani bir ses çıkararak fırladı. Haçlı Şövalyesinin yeni bir yumruk atmak için havaya kaldırmış olduğu sağ kolunu tutup çekti ve dişlerini adamın kalın, güçlü bileğine hırsla geçirdi.

Martin, böyle bir saldırıyı hiç beklemiyordu. Derisinden içeriye, kemiklerine kadar işleyen müthiş acıyla hopladı, böğürdü. Kolunu kurtarmak amacıyla Tatania'nın ince ve hafif vücudunu şiddetle silkeledi. Ama Rum kızı, İgnasio gibi yazgısını senyörüne emanet etmiş, herşeyden umudu kesmiş değildi. Şövalye'nin koluna daha sıkı sarıldı. Küçük, beyaz dişlerini düşmanın sert kaslı, sinirli ve kemikli bileğine daha fazla gömdü. Martin, sol kolunda toparlayabildiği bütün güçle Tatania'nın alnına bir yumruk indirmek girişiminde bulundu ama, tutturamadı. Koca savaşçı, küçük, genç kızın karşısında çaresiz ve âciz kalmıştı. Arkasından Tatania'yı sürükleyerek çadır direği etrafında dönüyor, can acısı ile bağırıyordu. Sesi öyle gürdü ki, hiç kuşkusuz elli - altmış adım uzaklardan rahatlıkla duyuluyordu.

Gerard, göz açıp kapayıncaya kadar bir zaman içinde olup biten bu işe hemen karışmasa kimbilir neler olacaktı. Çadırın dışından, uşağın sesi geliyordu. Belki içerde neler cereyan ettiğini merak edip toplananları savmağa çalışıyor, belki de Baron'a bir emri olup olmadığını soruyordu.

Baron, İgnasio'nun saçlarını bıraktı ve gövdesini sertçe itip iki adım öteye yuvarladı. Aşçı'da hiç bir canlılık belirtisi yoktu.

Tatania bu sırada Martin'in can havliyle başardığı bir savurma yüzünden arkası dönük olarak Gerard'a yaklaşmıştı. Baron, balyoz gibi yumruğunu kaldırdı, kızın beynine hızla indirdi. Tatania çenesini gevşetti. Ayakta kalabilmek için bir süre direndi, ama başaramadı. Ağır ağır çöktü, Martin'in ayakları dibine yığıldı. Şövalye, hırs ve öfkeyle genç kızın karnına şiddetli bir tekme vurdu. Baron araya girip arkadaşını uzaklaştırdı.

— «Bir emriniz var mı Baron? Gireyim mi?»

Dışarıdan, uşak sesleniyordu. Baron, karşılık vermeden önce üç kez soluk aldı, sonra homurdandı:

— «Gel.»

Anlaşılan, uşak pişkin ve böylesi olaylara alışkın bir adamdı. İgnasio ile Tatania'nın yere serilmiş, hareketsiz gövdeleri, devrilmiş bir iskemle, kırık şarap testisi ve Martin'in yaralı bileği karşısında hiç şaşırmadı.

Gerard, isteklerini sıraladı:

— «Kızı benim yatağıma yatır. Sağlam bir urganla ellerini ve ayaklarını sıkı sıkı bağla. Çadırın dışında iki nöbetçi bulundur, kaçmasına fırsat verme. Aşçı köpeğini de kiler arabasının arka tekerleğine ellerinden ve ayaklarından zincirle.»

Sinirli sinirli gülüp Martin'e döndü:

— «Sen de kes artık şamatayı,» dedi. «Yavru bir kuşun yumuşak, pembe gagası fazla acıtamaz. Hem unutma, gül koklamak isteyenin eline diken batmasını göze alması gerekir.»

Bütün dişlerini göstererek sırıttı ve arkadaşının kulağına eğildi:

— «Haydi, işin iş yine. Sabırlı olursan, bu gece

bir ara küçük kahpeyi sana da teslim edeceğim. Öcünü istediğin gibi alabilirsin.»

Şövalye'nin bileğindeki diş izleri, Gerard'ın tahmin ettiğinden çok daha derindi. Akan kanı durdurmak ve yarayı tımar ettirip sardırmak için bir cerrah çağırmak zorundaydılar. Orman kenarındaki hücum kulesi inşa yerine biraz geç gideceklerdi.

Gün boyunca hangi işlerle uğraşırlarsa uğraşsınlar, ikisi de ortalığın kararmasını dört gözle bekleyeceklerdi. Karanlık bastıktan sonra———. Zevkli bir görev bekliyordu Baron'la Şövalye'yi.

İgnasio ile hesaplaşmaları yarım kalmıştı. Aşçıyı sadece biraz dövmüş, ağzını ve burnunu kırmış, kolunu bacağını incitmişlerdi. Kendi haline bırakılsa, bir iki hafta içinde eskisinden sağlam olurdu İspanyol köpeği. Ama, kuşkusuz bu kadarla kurtulamayacaktı. Anasından emdiği burnundan fitil fitil getirilecekti. Bir çırpıda değil... Her işin bir yolu, yordamı vardı. Yavaş-yavaş, acısı sindirile sindirile işkence edilecekti İgnasio'ya. Bu gecelik, sadece sevgili nişanlısının başına geleceklere tanık olması uygun görülmüştü. Sonrası, sonra düşünülecekti.

Bu geceki işkence, Tatania'nın o canlı, kıvrak, güzel vücuduyla isyankâr, mağrur ruhu üzerinde başlayacaktı. Gerard'la Martin böylesi eğlencelerin ustası sayılırlardı. Bu yönde sayısız tecrübeleri vardı.

Tatania!.. Çok ender rastlanan bir «*köylü kadın*» tipiydi bu. Duygulu, gururlu ve hırslı... Şaşılacak şeydi ki, ancak bu kadar olur...

Avrupa'da, derebeylerinin zihninde, «köylü kadını» denince hep kavruk, pis, haklr, kaba-saba dişi yaratıklar canlanırdı. Sık rastlanan olaylardan değildi ya, bir senyör gönül indirip de bir köylü kızına el uzatırsa asla direnmeyle karşılaşmazdı. Tam tersine, soylu biri ta-

rafından bir süre için kullanılmış olmak, köylü kadınına ve hatta bütün sülalesine onur kazandırırdı. Hele hele bir senyör'den çocuk peydah etmek! Devlet kuşunun başa konması demekti. Söz konusu kadın evli bile olsa, durum değişmezdi.

Haçlılar, Bizans sınırları içinde yaşayan köylü kadınını kendi ülkelerinde tanıdıklarından oldukça farklı buldular. İmparatorluk topraklarında insanlar, Avrupada olduğundan çok daha iyi yaşıyorlardı. Mevcut refahtan köylünün payına düşen miktar, soylu Bizanslının payına oranla çok küçüktü ama, yine de barbar batı dünyasındaki durumla kıyaslanmayacak kadar iyiydi. Bununla beraber, ellerinin uzandığı her yeri yağma edip keselerini doldurabilen Kutsal Savaş gönüllüleri, gerek para harcamak suretiyle olsun, gerekse göz korkutarak; istedikleri Rum köylü kadınıyla gönül eğlendirebiliyorlardı.

Türk sınırları içine girildikten sonra, bu durum da değişmişti. İznik'i kuşatan Hristiyan ordusunun savaşçıları, başkent çevresindeki Rum köylerinden hemen hemen hiç bir yakınlık görmemişlerdi. Meslekten yetişme, yaşı geçkin, yüzüne bakılmaz bir kaç fahişe ordugâha sokuluyor ve Avrupalı askerlerle ilişki kurmak istiyorlardı ama, istedikleri ücret çok yüksekti. Köylere kadar giden ve hoşca vakit geçirmek isteyen Haçlı soyluları da hayal kırıklığına uğramışlardı. Türk tebaası olan Rum ahali bolluk ve bereket içindeydi. Geçimini topraktan kazanan bu insanlar, Avrupalı asilzadeler gibi yiyip içiyor, giyinip kuşanıyor, takıp takıştırıyorlardı. Bir şeyler satın almak için çevredeki Rum köylerine uğrayan Haçlılar, fiatlar karşısında şaşıp kalmışlardı! Satılık mal boldu ama, her şey ateş pahasıydı. Tok kişilerdi bu köylüler. Ve... Ceplerinde gümüş, altın paralar vardı! Altın para... Avrupa'da yüz yıla yakın bir

süreden beri hiç bir hükümdar altın sikke bastıramamışken, Türk tebaası Rum ahalinin altın paraları vardı!

Gördükleri bu hesapsız zenginlik Haçlı sürüsünü müthiş kışkırtıyordu. Saldırgan ve soyguncu güruh kendi haline bırakılsa, İznik kuşatması devam ededururken köylere baskınlar başlamış olacaktı. Ne var ki, bütün Haçlı başbuğları, münvezi Keşiş Piyer'in Haçlı sürüsünden ders almış bulunan İmparator Aleksis'e söz vermişlerdi. İstedikleri erzak ve yem Bizans levazımcıları tarafından kesintisiz ikmal edildiği müddetçe köylere ilişmeyeceklerdi.

«Güney'deki eski Bizans köylüleri uzun zamandan beri Türk egemenliğinde başıboş yaşamağa alıştılar,» demişti İmparator Aleksis, Haçlı önderlerine. «Üzerlerine varırsanız, hepsi birden toptan göç eder, köylerini bırakıp kaçarlar. O zavallılarda bir iki parça altın görüp de zengin olduklarını sanmayın. Asıl zenginlik İznik saraylarında yatıyor. Türk Sultanlarının birikmiş bütün servetleri orada. Dağlar gibi altın, elmas, mücevher... Depolar dolusu ipekli kumaşlar ve çuval çuval baharat... Fildişi, sedef ve gümüş... Hepsi sizin olacak. Yeter ki İznik'i silah zoruyla alın.»

Kutsal Savaş Başbuğları, bu yüzden bütün güçleriyle yalnız İznik üzerine yükleniyorlardı. Köylere baskınlar yapılmasını yasaklamışlardı. Yalnız, ufak tefek alış verişler için gidiş gelişlere izin veriliyordu.

Tatania, belki de Haçlı ordugâhı içinde görülen ilk namuslu Rum kızıydı. Ama Tatania çevredeki birkaç köy içinde güzelliği ile ün yapmıştı ve ne de olsa, eninde sonunda köylüydü. Madem ki köylüydü, savunmasız demekti, köle demekti. Haçlılar bunu böyle bilirlerdi. Baron Gerard ve Şövalye Martin, kucaklarına kendiliğinden düşen böyle bir fırsatı kaçıracak kişilerden de-

ğillerdi. Hiç kimse bu iki Haçlı soylusunu yağmacılık veya saldırganlıkla suçlayamazdı... Yani Tatina'ya ne yaparlarsa yapsınlar, haklarıydı. Bu hem Bizans'la varılan anlaşma yönünden, hem Raymond'un buyruklarına uygunluk bakımından böyleydi. Kaldı ki, bir köylü kızının vücudundan yararlanmak hiç de alışılmamış bir durum sayılmazdı. Avrupa gelenekleri hep soylulardan yanaydı. Kısacası, Güzel Tatania'nın cezasını vermek suç değil, zevkli bir görev olacaktı.

ooo— ● —ooo

Biz yer yüzünü dirilerin ve ölülerin toplantı yeri yapmadık mı?

KUR'ANI KERİM, Mürselât S. 25-26 ncı Ayetler.

Kabristan'dan çıkarken, İznik Emîri ve Laçin en geride kalmışlardı. Daha da geride bıraktıkları şehitlerden bir türlü ayrılamıyor gibiydiler. İkisi de düşünceliydi. Aralarından konuşmuyorlardı ama, içlerinden benzer şeyler geçiriyorlardı.

«Bunca şehidin yattığı bu yerler düşmana terk edilir miydi hiç?» Hekimbaşı kendi kendine «imânı ne derece sağlam olursa olsun,» diyordu, «insanların yapabilecekleri ile yapamayacaklarını sınırlayan iki çizgi birbirine o kadar yakın ki...»

İznik için en fazla ne yapabilirdi Türk askeri? Canını dişine takıp ölene kadar, son damla kanı damarından dökülene kadar, çok iyi bildiği savaş sanatının akla gelebilecek bütün hünerlerini göstererek direnirdi. Az şey değildi bu. Elbette çok canı yanardı düşmanın. Ama ya sonra?

İmkân'la imkânsız arasındaki mesafe, ölüm'le dirim kadar yakındı. Türk askerinin yapabileceklerini belirleyen sınır çizgisi, yapmakla görevli olduğu işin bulunduğu alanı kapsamaktan çok, çok uzaktı. Bunun kısa ve çok acı anlamı şuydu: eninde sonunda; mermer sarayları, içinde Allah adının sık sık anıldığı câmileri, bilim çıralarının yanar tutulduğu medreseleri, inanmış kişilere yuva olmuş evleri ve şehitlerin yattığı mezarları ile birlikte güzel İznik, düşman ayağı altında kalacaktı.

Emîr Muhammed, ciğerlerinde birikmiş bulunan sıkıntılı havayı oflarken seyisin yaklaştırdığı atına bindi. Laçin'in de atına atlayıp yaklaşmasını beklerken dizginleri biraz gergin tuttu. Sonra süratli yürüyüşle Akbaş burcuna giden en kısa yola sürdü. O burcun tepesinden pek ayrılmıyordu, çünkü düşman sürülerinin hiç bir hareketini gözden kaçırmamağa azimliydi.

Taş döşeli sokak ıssızdı ve dört çift nalın şakırtısı birbirine yakın duvarlar arasında yankılanıyordu. Kentin merkezine kadar konuşmadan ilerlediler. Oradan doğuya uzanan ana cadde oldukça kalabalık olduğundan yavaşlamak zorunda kalmışlardı. Beylerbeyi, sol gerisinden gelen Laçin'e dönüp sordu:

— «Kadıncağızı daha birkaç gün yalnız bırakmazlar değil mi?»

— «Bırakmazlar,» dedi Laçin. «Emine orada Sanırım başka beylerin hatunları da...»

İznik Emîri önüne dönüp mırıldandı:

— «İnşallah yanılmışımdır ama, gördüğüm kadarıyla Halide Hatun, Togurdağın ardından çok yaşamaz.»

Sokakta araba tekerleklerinin gıcırtıları, satıcıların bağırıp çağırmaları vardı. Laçin, hayvanını yaklaştırıp sordu:

— «İyi duyamadım beyim. Ne buyurdun?»

— «Halide hatunu söylüyorum. Korkarım Togurdağın yası onu da çökertecek.»

Laçin bu endişeyi hafifletecek bir bilgi sahibi değildi.

— «Üzüntüsü çok derindir,» dedi. «Belli... Biraz ağlayabilse, içindeki zehiri dökebilse belki rahatlardı. Çenesini bıçak açmıyor. Üç ay önce, toprağı bol olsun, babası öldüğünde rahat rahat ağlayabilmişti. Oysa şimdi... İki gündür ne bir lokma ekmek yedi ne bir yu-

dum su içti. Karnındaki bebe için korkuyorum. Yüklü kadın kısmına böylesi acılar ağı tesiri yapar.»

Yaşlı bey yeniden of çekti. Önünde açılan boşluktan yararlanıp hayvanını hızla sürdü. Laçin atını sola sürüp küfeleri sebze dolu bir katırın yanından geçti, İlhan'a yetişti. Gerçi ahaliden Beylerbeyi ile Tuğra Emirini görenler hemen kenara çekilip yol veriyorlardı ya, Emir Muhammed sabırsızdı. Güney doğuya uzanan dar, kestirme sokağın başında biraz yavaşladı, Laçin'in gözlerinin içine bakarak dik dik:

— «Ölmeğe hakkı yok!» dedi. «Karnında, devlete ait bir emanet taşıyor. Çocuğu sağ salim dünyaya getirmeli, anladın mı Hekimbaşı?»

Bu bir buyruktu. Laçin genellikle emir almaktan hoşlanmazdı ama, İlhan'ın sert çıkışına tepki göstermeyi aklından geçirmedi. Çünkü aynı şeyi —belki biraz değişik yönden— kendisi de düşünmüş, hattâ bir bakıma tedbir almağa da çalışmıştı.

O sabah eşi Emine'yi bir kenara çekmiş, Halide'nin durumundan duyduğu endişeyi açıkladıktan sonra şunları söylemişti:

— «Bilinen bütün illetlerin arasında en başa çıkılmaz olanı, yaşamak isteğini yitirme hâlidir. Bana öyle geliyor ki, Togurdak beyin şehid olmasından sonra Halide bu korkunç hastalığa tutulmuştur. Bu derdin hiç bir ilacı yoktur. Aklıma gelen tek çare şu: tazeyi yeniden hayata döndürmek için karnındaki bebekten yararlanacağız.»

Emine dikkat ve ilgiyle dinliyordu. Laçin devam devam etmişti:

— «Biraz yorucu olacak ama, bu işi sen yapacaksın. Sık sık söyleye söyleye, çocuğun, Togurdak bey'den bir parça, paha biçilmez bir yadigâr olduğu gerçeğini Halide'nin zihnine yerleştireceksin. Bıkmamalı, usan-

mamalısın. Seni dinlemiyor, hattâ duymuyor gibi görünebilir, ama fazla tekrarlanan her şey, insanın aklında yer eder. Öyle konuşacaksın ki, kadıncağız kaybettiği herşeyin yerini doğuracağı yavrunun doldurabileceğine inanacak.»

Emine, güzel yüzünü buruşturmuş, isteksizlik göstermiş ve itiraz etmişti:

— «İyi bir hekim olduğundan kuşkum yok Laçin, ille bu konuda yanılıyorsun sanırım. Halide'nin yerine kendimi koyuyorum da, Allah esirgesin, benzeri bir durum başıma gelmiş olsaydı———»

Hekimbaşı zorla gülmüş ve eşini susturmuştu:

— «Çok üzülürdün, biliyorum. Belki karnındaki çocukla bile teselli bulamazdın. Belki Halide için de durum aynı olacak. Ama madem ki başka hiç bir çare yok, bunu deneyeceğiz.»

Bir yıl kadar önce dünyanın bir ucundan kalkıp, bir Haçlı Baronu olan babası ile birlikte Kutsal Savaş kervanına katılmışken, yolun yarısında birdenbire ünlü bir Türk beyinin karısı olarak mutluluğu bulan Hilda, şimdi ağırbaşlı, hayırsever, dürüst, içli bir Müslüman - Türk kadınıydı. İznik'teki bütün bey Hatunları onu sevmiş, bağırlarına basmışlardı. Özellikle Emine ile aralarından su sızmazdı. Dînini değiştirdikten sonra Halide adını almış ve Hilda olarak yaşadığı devreyi çoktan unutmuştu. Emine, bu yeni arkadaşını o kadar seviyordu ki, onun başına gelen felaket yüzünden Laçin'i endişelendirecek kadar üzülmüştü.

Genç kadın belki de bilgisine o kadar güvendiği kocası ile daha fazla tartışmamak için, söyleneni yapacağına söz vermişti. Ama Laçin, Emine'nin bir kez söz verdikten sonra elinden geleni yapacağını biliyordu.

Hekimbaşı, kendiliğinden yaptığı bu girişimi İlhan'a kısaca anlattı ve şunları ekledi:

— «Emine'nin elinden geleni yapacağını biliyorum. Ama yine de fazla ümitli değilim. Hele bir iki gün bekleyelim, bakalım bir iyileşme belirtisi görecek miyiz.»

Bu sırada Akbaş burcuna yaklaşıyorlardı. Surlara yakın sokakların çoğu bütünüyle boşaltılmış, ıssızlaştırılmıştı. En kenardaki evlerden ve başka yapılardan bazıları yıkılmış, savunma birliklerinin rahat hareket edebilmeleri ve mancınıkların engelsiz atış yapabilmesi sağlanmıştı. Başkent'in karaya dönük bütün kenar mahalleleri, surların içeriye uzanan tesisleri gibi kullanılıyordu. Böylece, geniş bir savunma şeridi hazırlanmıştı. Dışardaki muazzam yabani insan kalabalığının çıkardığı gürültü, bu bölgeden bir uğultu halinde duyulabiliyordu.

Beylerbeyi, yolunu biraz değiştirerek, boşaltıldıktan sonra geçici bir silah deposu gibi kullanılan bir taş binaya yaklaştı. Kapıdaki nöbetçiyle iki - üç kelime konuştu. Biraz daha ötedeki mancınık atış mevziine sürdü. Atından inmeden bu dev silahların çevresinde dolaştı, her birinin ötesini berisini inceledi, denetledi, sorumlu subaya sorular sordu. Sonra yüksek burcun kale içi kapısına yöneldi.

Günün yirmi dört saati boyunca, Emîr Muhammed bıkıp usanmadan ve asla en küçük yorgunluk eseri göstermeden, koca kentin duvarları boyunca dolaşıp durur, en küçüğünden en önemlisine kadar bütün tesisleri bir kaç kez görür, kusurları düzeltir, gerektikçe değişiklikler emrederdi. İkindi üzerleri, iki eli kanda olsa, mutlaka bir kez Akbaç burcuna tırmanır, en az bir saat süreyle çepeçevre düşman yığınlarını gözetlerdi. İkindi saatlerini, o sırada güneşin batıya yatmış bulunması ve görüşün en iyi olması sebebiyle seçmişti. Ayrıca sabahları, gün doğmadan hemen önce, öğle üzerleri ve öğle namazından hemen sonra da, ya Akbaş'a ya da

başka bir burca çıkar, Haçlı'nın en küçük kıpırdanmasını kafasına not ederdi. Oysa zaten, görüşü iyi olan bütün burçlarda ve boydan boya bütün surlar üzerinde yeteri kadar gözcü mevcuttu ve görülen bütün değişiklikler en kısa zamanda İlhan'a duyuruluyordu.

Emîr Muhammed, bütün varlığını, etiyle, kanıyla, beyniyle birlikte bütün benliğini görevine, yani Başkent'in savunulmasına adamıştı. Günde en fazla iki - üç saat, nerede fırsat bulursa orada uyuyordu. Konağına, sadece bir su dökünmek, üstündeki tozu ve kiri atmak, giysilerini değiştirmek için uğruyordu. Koca Emîr'in bu insan üstü çabası, buyruğu altındaki bir avuç Türk yiğidi tarafından noktası noktasına taklid edilmekteydi. Yalnız, Emîr Muhammed, asker evlatlarının kendisinden daha iyi dinlenmesi ve daha iyi doyması için titizlik gösteriyordu. Ne var ki, İznik'te yiyecek maddesi kıtlığı da başlamıştı. Sivil halk bir yana dursun, ordunun erzakı bile güçlükle sağlanabiliyordu.

«Hiç bir savunma hazırlığı, Emîr Muhammed'in İznik'te yaptığı savunma hazırlığı kadar kusursuz olamaz herhalde,» diye düşünüyordu Laçin. «Ama yine de, insanın yapabileceği ve yapamayacağı şeyleri sınırlayan çizgiler birbirine çok yakın. Bir mucize olmazsa, burada yenilmeğe mahkûmuz.»

Laçin, Türk askerinin manevi gücünü, savaş yeteneklerini ve komutanlarının üstün sevk ve idare kabiliyetlerini hesaba kattığı halde bu kanaate varıyordu. Çünkü öte taraftan düşmanın elindeki imkân ve kabiliyetleri de —meslekten bir asker olmadığı halde— hesaplayabiliyordu.

Uzun vadede İznik'i tehdit eden en büyük tehlike açlıktı ve öteki bütün aykırı şartların altedilmesi halinde dahi İznik açlığa yenilecekti. Kısa vadede ise, Haçlı'nın korkunç sayı üstünlüğü; şervet ve ikbal

vaadiyle kışkırtılmak suretiyle çizgisinden çıkarılmış, çılgınlık derecesine vardırılmış yağmacılık ve açgözlülügü; hoşgörüden uzak ve karanlık bağnazlığı mevcuttu. Haçlı önderleri, Türk başkentine ilk giren kişi olma yönünde yarışma halindeydiler. Bu şartlar altında Avrupa'nın başıbozuk, vahşi adamlarının gözlerini kan bürümüştü. Kuduz gibi vuruşacak, sırası geldiğinde kendi ölülerini çiğneyerek saldıracak, saldıracaklardı. Üstelik, taarruz edenin elinde bulunacak olan hareket serbestliği unsurunu da göz önünde bulundurmak gerekiyordu, Düşman, savaşı kendine en uygun gelen zamanda ve en müsait yerde, en rahat biçimde başlatabilirdi.

O güne kadar Haçlılar, İznik'e gerçek anlamda, ciddi bir saldırıda bulunmamışlardı. Bir önceki günün başarısız girişimini bir genel saldırı saymak mümkün değildi. Ama düşman, bu ve benzeri denemelerden ders alacak, hedefi ele geçirmenin daha etkili yollarını arayacak, sonunda da bulacaktı. Haçlı sürüsünün insan gücü de zamanı da boldu. Halbuki İznik'te bu imkânlar son derece kısıtlıydı.

Akbaş'a çıktıklarında, Beylerbeyi soluk soluğa kalmıştı. Yetmiş altı basamağı hiç dinlenmeden, üçer-beşer atlayarak tırmanmak kolay değildi. Hele onun kadar yorgun, o yaşta bir adam için. Kaç günden beri Laçin, sevdiği ve saydığı büyüğünü uyarmak, sağlığına biraz daha itina etmesi gerektiğini tavsiye etmek istiyor, ama ters bir karşılık almaktan çekiniyordu. Öyle yaratılışta bir adamdı ki Emîr Muhammed, amacı uğruna harcayacağı değerler arasında en ucuzunu kendi hayatı sayardı. Bu inanışa aykırı bir şey söylenmesinden hiç hoşlanmayacaktı.

Ellerini yosunlu mazgal taşlarına dayadı. Besbelli çok yorulmuştu ve başındaki tolga, sırtındaki zırh, belindeki kılıç yüzünden daha da ağırlaşan gövdesinin ağırlığını ayaklarından başka bir yere aktarmak ihtiyacındaydı. Konuşurken arada bir tıkandığını belli etmemek için alaylı alaylı güldü:

— «Hemen hemen hiç bir değişiklik yok. Bu gün yan-pala yatıp duracak bu herifler. Yedi yaban ilinin ipten kazıktan kurtulmuş kopukları gelip ekşimişler başımıza. Yağlı kemiğe bakıp, yalanıp duran aç itlere benziyorlar.»

Giderek, İlhan'ın Haçlı'ya olan öfkesi, Bizans'a olan kini ile dengelenmişti. Şimdi ikisini birbirinden farksız sayıyordu. Bunda hiç kuşkusuz, Haçlı'nın bilinçsiz, ölçüsüz vahşiliği etkili olmaktaydı. Evet, bu maceraya Bizans'ın fitnesi ile atılmışlardı bu serseriler ama, ortaya çıkan kişiliklerine bakılırsa, ister İznik karşısında bulunsunlar ister kendi ülkelerinde kalsınlar, nefret edilecek yaratıklar idiler.

Yine de, kızgınlığı, işin gülünecek yanına değinmesine engel olmuyordu. Eski düşman Bizans ile yenisi ya da ikisi bir arada söz konusu edilince:

— «Biri vardı geceden, bu da düştü bacadan!» diyordu.

Kendi Milletine güveni sonsuzdu.

— «Bizans'ın batması Allah Taala Hazretlerinin izniyle elbette bizim elimizden olacak,» diyordu. «Bu sonuç Tanrı yazgısıdır ve uzak da değildir. İlle su Haçlı avanaklarına akıllarını başlarına getirecek bir sille vurulmadan gözlerimi kaparsam yazık olur bana. Akılsızlar, sırf Bizans'ın diplerine dayadığı kazığı payanda sanmalarından bile olsa ağır bir cezayı hakettiler.»

Başını biraz güneye döndürdü. Orman sınırına doğru uzanan düzlüğü gözleriyle taradı. Sadece üç gün

önce, Sultan Kılıç Aslan komutasındaki Türk ordusu o düzlüğü çiğneyerek ileriye akmış, kargı ve kılıçla, mızrak ve baltayla düşman saflarını alt üst etmiş, sayısız kâfir öldürmüştü. Yoo... Kılıç Aslan ve ordusu yenilmiş sayılamazdı. O kuvvet dengesizliğine oranla alınan sonuç, aslında parlak bir zaferdi. Ama İznik'in kurtarılmasına yetecek kadar parlak değil...

Muharebe meydanının sınırlarında hâlâ yüzlerce ceset yatıyordu. Kutsal Savaş gönüllüleri, kendi ölüleri arasından yalnız soylu olanları toplayıp götürmüştü. Türk şehitlerinin ise —anlaşılan— sadece başları alınmıştı. Ötekiler, yattıkları yerde kokup çürümeğe, kurda-kuşa yem olmağa terk edilmişlerdi. Saint-Gilles ordugâhının büyükçe bir bölümü, üç gün önceki vuruşmalarda savaş sahnesi olmuştu ve çadırlar arasında şimdi bile oldukları gibi bırakılmış kanlı cesetler görülüyordu. Güngörmüş Türk beyi, duygusuzluğun bu derecesine akıl erdiremiyordu. Savaş sırasında zaman, kandan da değerli olabilirdi. Ama ortalık durulduktan sonra? Her şey bir yana, bir kaç gün öncesine kadar birlikte yiyip içtikleri, eğlendikleri, konuşup söyleştikleri arkadaşlarının ölü gövdelerinden yayılan kokuya nasıl dayanabiliyordu bu adamlar?

— «Allahın yarattığı dünya çok geniş,» diye mırıldandı. «İnsanın kısacık ömrü her tarafı gezip her şeyi görmeğe ve öğrenmeğe yetmez. Bu yaştan sonra bakalım daha başımıza neler gelecek. Üstünde yaşayıp altına girmeyi umduğum şu yurt parçası birkaç gün içinde tanınmaz oldu. At izi, it izine karıştı. Hemen yüce Tanrı sonumuzu hayra çıkarsın.»

ooo— ● —ooo

İgnasio, kulağına fısıldananları ancak üçüncü kez tekrar edildiğinde duydu:

— «Suçun ne? Neden bağladılar buraya seni?»

Beyni kaynıyordu. Bütün kemikleri sızlıyor, derisi yer yer yanıyordu. Soluk alıp verdikçe, sol yanındaki kaburgalar ciğerlerine batıyor, dayanılmaz acılara sebep oluyordu. Gözlerini aralayıp kendisine soru soranı görmek istedi. Sağ gözü biraz açıldı ama sol gözü öyle şişmişti ki, alt kapakla üst kapak arası pıhtılaşmış kanla öylesine dlomuştu ki, iradesine itaat etmedi.

Ağzına dayanan kırbadan boğazına serin serin iki üç damla su aktığını hissetti. Hırıltılı sesler çıkararak, hırsla, istekle başını ileriye uzattı. Daha çok, daha çok su istiyordu. Suyu avurtları içinde tutmak, damağında ve dilinde hissetmek ve sonra içine akıtmak... Bu ne bulunmaz nimetti!

Aralanmış olan sağ gözünün yardımıyla, kendisine su veren adamı görmeğe, tanımağa çalıştı. Bulutlu, sisli hayaller arasında bir beyazlık ve bir siyahlık farketti. Ama şekil çok bulanıktı. Göz yuvarlağı üzerinde, kirpiklerinde ve göz kenarlarında biriken kan pıhtıcıkları, görüşüne engel oluyordu.

Aynı ses, o yumuşak, ınısında acıma ve sevgi sezilen ses bir daha duyuldu:

— «Yoksa konuşamıyor musun? Dilin de yaralı mı?»

İgnasio, kendi kulaklarına kurbağa vraklaması gibi gelen, tanımadığı bir gurultu ile karşılık verdi:

— «Konuşabilirim. Su ver bana. Daha su ver.»

Kırbaya titreyen, şiş, yaralı dudaklarını yapıştırdı. Böyle küçük bir sızıntı, serçe parmak kalınlığında bir akıntı değil, suya doyması için deryalar lâzımdı. İçti, içti, içti... Soluksuz kalınca ağzını kenara çekip biraz soluklandı, sonra tekrar suyu aradı.

— «Şimdilik bu kadar yeter,» dedi ses. «Fazlası belki zararlı olur. Konuşmayı bir daha dene. Suçun ne? Seni bu araba tekerleğine kim bağladı? Neden bağladı?»

Baron Gerard'ın aşçısı, yıllar süren bir uykudan uyanmış gibiydi. Kendisine yöneltilen soruyu artık anlıyordu. «Suçum ne?» diye düşündü. «Suçum ne? Neden bağladılar beni buraya?»

Neden bağladılar?

Zihninde binbir soru birbirine karışmış, arap saçı gibi dolaşmıştı ama, hepsinin düğüm noktası bu sorunun içindeydi.

Hayalinde, sıraya sokamadığı bir sürü kirli, korkulu sahneler vardı. Her şeyi hâtırlamak için çaba harcayınca, yerinden biraz kıpırdandı. Fazla hareket etmesine imkân yoktu. Pazılarından ve dirseklerinin altından, boğazından ve belinden, baldırlarından ve ayak bileklerinden zincir şakırtıları geliyordu. Çaresizlikle geriye yaslandı. Bu kez, araba tekerleğinin sivri poyra demiri sırtına battı.

Gözlerini açabilse, etrafını görebilse belki daha iyi düşünebilirdi. Denedi... Hayır, olmuyordu. Göz kapaklarını oynatamıyordu. Başını sertçe silkeledi.

Bir saniye hareketsiz kaldı, sonra bir şimşek çaktı sarsılmış beyninde. Hâfızasının en karanlık hücreleri bir ânda ışıl ışıl aydınlandı. Vücudu gerildi. Gırtlağını yırtarcasına haykırmak istedi:

— «Tatania! Tataniaaa...»

Yüreğindeki ateşle, sesinin dağları ve taşları inlettiğini sanıyordu. Oysa feryadı bir kaç adım uzakta dağılmış, çevrenin uğultu ve gulgulesi içinde kaybolup gitmişti. Öylesine gürültülüydü ki Haçlı ordugâhı...

Var gücüyle çırpındı, ayağa kalkmak istedi.

Şimdi herşeyi, başına gelenlerin bütün ayrıntılarını hâtırlıyordu. Yardımına koşmalıydı sevgilisinin. Ta-

tania'sını o iki haydutun elinden kurtarmalıydı. Yolu üstüne çıkacak olan her engeli devirmeli, kırıp dökmeliydi.

Ne var ki, sahip olduğunu sandığı kuvvet bu isteklerini yerine getirmesine yetmiyecekti. Bakla bakla kalın zincirler bileklerine, kollarına ve boynuna gömüldü. Kaba saba araba tekerleğinin taşıdığı yük, alelade bir insancığın iradesine rahatça direnecek derecede ağırdı.

İri, güçlü bir el uzandı ve ağzını sıkı sıkıya kapadı. Kulağına değen bir çift serin dudak fısıldadı:

— «Sakin ol oğlum. Bağırma... Duyabilirler. Sekizon adım ötedeler.»

Genç adamın koyu esmer, çıplak ve terli göğsü boşaldı. Çeneleri, elleri ve dizleri sıtmaya tutulmuş gibi titriyordu. İçinde hapsedemediği hırs, boydan boya derisinin bütün gözeneklerinden sızıyordu.

Ses, tatlılıkla, kadife yumuşaklığı ile devam etti:

— «Bırak kendini. Ses çıkarma. Tanrı'na güven çocuğum. Tanrına güven, çünkü O, kendisinden başka güvencesi olmayanların yardımcısıdır. Kurtulman için çalışacağım. Ama beni dinlemelisin. Sessiz olmalı ve soracaklarıma yalnız benim duyabileceğim biçimde cevap vermelisin. Anladığın değil mi? Başını eğerek cevap ver.»

İgnasio'nun damarları köpük köpüktü. Yüreğinde, bin günahkâra yetecek kadar kin ateşi vardı. Şişmiş, morarmış gözleri, çaresizliğin birer sel haline getirdiği gözyaşı ırmaklarıyla dolup taşıyordu. Göz kapaklarını yapıştıran kan pıhtıları azar azar eriyor, iki kızıl şerit halinde yanaklarına süzülüyordu. Başını öne eğdi. İtaat edecekti. Sessiz olmağa çalışacaktı.

Ağzını kapayan pençe usulca uzaklaştı. Loş bir mâbedin uzak duvarlarından yankılanan duaları andıran ferahlatıcı ses, tekrar duyuldu:

— «Tatania dediğin kim? Bir kadın adı bu...»

İgnasio dişlerini sıktı. Ağzında dayanılmaz acılar vardı. Bütün diş etleri ezilmiş, yırtılmıştı. Bütün dişleri köklerinden oynuyordu. Az mı yumruk ve tekme vurulmuştu çenelerine, avurtlarına, ağzına...

— «Nişanlım———» diye, tanımakta güçlük çektiği bir sesle açıkladı. «Nişanlımdı o benim. Evlenecektik. Gerard———. Baron Gerard denen alçak ve———»

Fısıltı uyardı:

— «Şşşşt. Daha yavaş... Yüreğinle değil, dilinin ucuyla konuş oğlum. Baştan başla ve kısaca her şeyi anlat bana.»

İspanyol aşçı tekrar ağrılı dişlerini gıcırdattı. Kızgın soluğunu içinde tutarak mırıldandı:

— «Gayret edeceğim. Ama sen kimsin? Neden bana yardım etmek istiyorsun? Yanımda durduğunu bir gören olursa başın derde girer.»

İri, güçlü el omuzuna dokundu. Belli belirsiz bir temastı bu. Ama parmakların ucundan İgnasio'nun yüreğine kadar uzanan, kaynağı belirsiz, daha doğrusu sebebi izah edilemez bir rahatlandırma gücüne sahipti.

— «Ben, sen'im çocuğum. Aslında, şu araba tekerleğine zincirlenmiş, güneş altında bırakılmış olan sen de ben'sin... Ayrı gövdelerde yaşayan aynı kişiyiz biz.»

Cahil aşçıyı bu sözler üzerinde biraz düşünmek için serbest bırakmış gibi sustu. Sonra devam etti:

— «Bana zor sorular sormazsan, bilmece gibi cevaplar almazsın. Zamanımız kıt. Konuş oğlum. Başına gelenleri anlat.»

İgnasio, kulağına gelen sözleri elbette anlayamamıştı ama, yine de etkilenmişti. İçinde, karşısındaki adamı görmek için dayanılmaz bir arzu duydu. Zorla, acıyla gözlerini araladı. Güneş tam da gözlerinin içine giriyordu. O ne korkunç, ne müthiş aydınlıktı öyle.

Gözkapaklarını tekrar yumdu. Saniyenin yarısı kadar süre içinde, kanlı bir tül perdenin gerisinden bakar gibi de olsa, tepeden tırnağa kadar beyazlara bürünmüş, saçı sakalına karışmış, gözleri gülümseyen adamı görebilmişti. Elleri serbest olsa, hemen haç çıkarırdı. Tanrı, âciz İgnasio kuluna yardım etmek için gökten bir melek indirmiş olmalıydı. Ya da büyük bir aziz göndermişti. Herhangi bir kimse değildi bu beyazlı hayalet.

Tükenmiş ümidi birden canlandı. Başka hiç kimseye olmasa bile, Tanrı'nın bir elçisine rahatlıkla dökebilirdi içini.

Beş dakika kadar sonra; beyaz harmaniyeli dostu İgnasio'yu olduğu yerde bırakmış, bir gölge gibi süzülerek kiler arabasından, çevresindeki çuvallar dolusu erzaktan, çengellere asılı gövde gövde domuz ve sığır etinden, bir kenara yığılı duran odunlardan uzaklaşıyordu. Yüz adım ötede, beyaz harmaniyeli adam, siyah giysili, yüzü kukuleteyle örtülü bir keşişin yanından geçti. Keşiş, hemen onun ardına düştü. Hızlı adımlarla güneye, kuşatma alanının kenarındaki ormana doğru yürüdüler.

Saint - Gilles Kontu'nun yüz binlik ordusu, İznik'in güney surlarını kuşatmak amacıyla oldukça iyi bir yerleşme düzeni uygulamıştı. Ne de olsa, Raymond tecrübeli ve disipline önem veren bir komutandı. Buyruğunda irili ufaklı, atlı ya da yaya birlikler bulunan her Haçlı soylusuna sınırları belli kamp yerleri göstermiş, bunların dışına taşılmasını yasaklamıştı. Mutfaklar, kilerler, yem depoları, silahlıklar, açık hava tavlaları, hep en uygun arazi kesimlerine kurulmuştu. Senyörler ve hizmetkârları için gösterilen çadır yerleri, başkomutan'ın karargâhı olarak seçilmiş olan alanla kolay irtibat ku-

rulmasına elverişliydi. Mevsim müsait olduğundan, askerlerin büyük çoğunluğu açıkta yatıyordu. Bununla beraber, bazı Haçlı senyörleri bütün savaşçılarına çadır kurdurmuşlardı. Geceleri pek kullanılmayan bu barınaklar, gündüzün en sıcak saatlerinde gölgelik olarak işe yarıyorlardı. Raymond, ikmal kademelerine bağlı bazı tesisleri ormanın içlerine ve güney batıya doğru uzanan göl kıyısına kaydırdığı için, yer darlığı önemli bir problem olmaktan çıkmış sayılırdı. Ne var ki, her şeye rağmen Toulouse ve Province birliklerinin sağlıklı bir ordugâha sahip oldukları asla söylenemezdi. Bu durumun baş sebebi, pislikti. Haçlılar, vücut temizliğine ihtiyaç duymuyorlardı. Buna alışkın değillerdi. Karınlarını doyurdukları yerin üç-beş adım ötesine çömelip def-i hâcet etmekten çekinmiyorlardı. Yiyecek artıkları, çöpler ve kemikler ötede beride büyük yığınlar haline gelmişti. Bunlar bir kaç günde bir yakılınca, ordugâh dumana boğuluyordu. Kap-kacak yıkamak için su kullanılmıyordu. Vücut temizliği, zaten düşünülmeyen bir saçmalıktı. Bunların hepsi bir yana, üç gün önceki savaşta ölenlerin cesetleri bile açıktaydı. Raymond, bunların gömülmesi için emir vermiş, ama üzerinde durmamıştı. Cesetlerin hepsi, anadan doğma soyulmuş, zırh ve silahları, giysileri yağma edilmişti. Bazıları dayanılmaz kokular yaymağa başladığından üzerlerine bir kaç kürek toprak atılmıştı ya, leş kokusu önlenememişti. Hiç olmayacak yerlerde, meselâ bir yemekhanenin bir kenarında, bir kolu ile omzu açıkta kalmış, yarısı kuşlar tarafından yenmiş ölülere rastlanabiliyordu. Bu manzaralar ve iğrenç kokular, Kutsal Savaş gönüllülerinin çoğunu hiç mi hiç rahatsız etmiyordu. Onlar için ön.emli olan, karınlarının tok, sırtlarının pek olmasıydı.

Raymond'un ordusunda gayri-muharip Kutsal Sa-

vaş gönüllüsü çok azdı. Sayıları bir kaç yüzü bulan, tarikati, mezhebi belirsiz keşiş ve rahipler, askerin arasına karışmıştı. Bir kaç yüz ölü soyucusu serseri ile bir o kadar fahişe de, Saint-Gilleş kontunun kesin buyruğu sayesinde, orman yakınındaki sınırlı bir bölgeden dışarı çıkamıyorlardı. Askerlerden kadın ihtiyacı duyup, ödeme gücüne de sahip bulunanlar, geceleri zaman zaman o sınırlı bölgeye gidiyorlardı. Eşlerini ve çocuklarını yanlarında getirmiş bulunan az sayıdaki senyörler, zaman zaman karşılıklı ziyaretlerde bulunuyorlardı. Bekâr Haçlı soyluları ise, bu gibi toplantılara çağrılmak için can atıyorlardı.

Beyaz harmaniyeli adam ve onu izleyen siyahlı, yüzü örtülü keşiş, günün o sıcak saatinde fazla dikkati çekmediler. Zaman zaman askerlerin, mevki sahibi olmayan din adamlarına takıldıkları, laf attıkları, hatta canlarını yakacak biçimde sataştıkları görülürdü ama, beyaz harmaniyeli adamın kıllarla kaplı suratında en saygısız kişiyi bile çekingenliğe sevkedecek ciddî, ağırbaşlı ve etkili bir ifade vardı. Siyahlı keşişe gelince... Onun yüzü görünmüyordu ama, tozlu kara cübbesinin altında iri gövdesi, omuz kasları ve sandallar içindeki kocaman, güçlü ayakları dikkati çekiyordu. Kendini dine adamış da olsa, askerler bileği sağlam kişilere sataşmak istemezlerdi.

Koyu gölgeli, birbirine bitişik iki çam ağacının altında durdular. Keşiş, beyaz harmaniyeli adama yaklaştı, başındaki kukuleteyi açıp sivri külah biçimindeki kaba yünlü kumaşı sırtına devirdi. Alnında, şakaklarında ter birikmişti. Şikâyet etti:

— «Böyle bir havada güneş altında dolaşmak için bundan daha uygunsuz kılık bulamazdım.»

Türkçe konuşmuştu ama, Türkçeyi sonradan öğrendiği belliydi. Kolunun yeniyle terlerini silip ikiz ağaç-

lardan birine sırtını dayayarak çürümüş çam yapraklarıyla kaplı yere oturdu.

Beyaz harmaniyeli adam, dudaklarının ucuyla gülümsedi. Sırtını ikinci ağaca dayayıp keşişin karşısına otururken mırıldandı:

— «Ben seni, daha da sıcak havalarda, daha da uygunsuz kılıklarla dolaşırken gördüm.»

— «Evet,» dedi keşiş. «Sırtımda kat kat demir zırhlar, elimde ağır mızrak, başımda siperlikli çelik tolga ve belimde balta-kılıç asılıyken... O günler çoook, çok geride kaldı Âdem. Allaha çok şükür, o günleri unuttum.»

Dalgın dalgın birbirlerinin yüzlerine baktılar.

Kendisini en yakından tanıyanlar için bile kimliği bir bilmece olan Âdem, hiç değişmemişti. Oysa bir önceki yılın ünlü Haçlı Baronu Rainald'ı tanımak için dikkatle ve bir kez daha bakmak gerekliydi. Saçlarını dibinden kazıtmış, çenesinde sakal bırakmış, altın renkli bıyıklarını kulaklarına doğru burmuştu. Derisi, eskisinden bir ton daha esmerleşmiş, yüz çizgileri ise, genel görünüşüne bir Türk bahadırına benzerlik kazandırmıştı. Kalın parmaklı kocaman elleri, bileklerinin dört parmak yukarısına kadar bronz rengini almıştı.

Âdem'in anlamlı, ama dostça bakışlarından sıkıldı. Söze girişti:

— «Mesele neymiş? Ne isterlermiş fukara gençten?» diye sordu. «Konuşabildi mi bari?»

— «Konuştu,» dedi Âdem. «Raymond'un bağlılarından Baron Gerard'ın aşçısıymış. Çevre köylerden bir Rum kızı ile evlenmek istemiş. Gerard, yanında çalışacak olan adamın alacağı karıyı görmeden izin vermemiş. Görünce de———»

Bir kaç kelime ile İgnasio'dan duyduklarının hepsini nakletti. Sonra ekledi:

— «Zavallıyı kurtarmanın bir yolunu bulmalıyız. Hattâ elimizden gelirse nişanlısını da o zalimlere bırakmamalıyız. Bir şeyler düşün Rainald.»

— «İnanmış!» diye eski Broyes Baronu kaşlarını çatarak düzeltti. «Artık adım Rainald değil, biliyorsun. Her gün en az bir kez uyardığım halde, yine unutup bana nefret ettiğim geçmişimi hâtırlatıyorsun. Adım İnanmış...»

Beyaz harmaniyeli istifini bozmadı:

— «Geçmişini sık sık hâtırlamakta insanlar için sayısız yarar vardır. Eğer Rainald olarak yaşadığın yıllardan pişmanlık duymasaydın, İnanmış olmaktan bu kadar gururlanmazdın. Kaldı ki gurur, hangi sebebe dayanırsa dayansın insan vicdanı için zehirden daha tehlikelidir.»

İnanmış, suratını ekşitti.

— «Ben,» diye başlayıp kısa bir süre durakladıktan sonra devam etti, «senin gibi bir ermiş değilim. Hayata atılıştan beri yarı ömrüme kadar kusur üstüne kusur, günah üstüne günah işledim. Düzelmeğe çalışıyorum ama, geçen yıl olduğumdan fazla iyi sayılmam.»

Âdem, her zamanki gibi sevgiyle doluydu ve her zamanki kadar alçak fönüllüydü:

— «Ermişlik... O seviyeye yükselmem için kimbilir daha neler görmem, nelere katlanmam gerekecek. Ermişlik, yolunda sen, belki de benden daha öndesin Rainald.»

Genç adam omuzlarını silkti.

— «Sendeki irade, hoşgörü ve merhamet hiç kimsede yoktur. Ermişler dışında...»

Beyaz harmaniyeli, yere dayalı olan sol eline tırmanmağa çalışan minik, alaca renkli bir örümceğe dal-

mıştı. Yeni adı İnanmış olan Rainald'ın sözlerini sanki hiç duymamıştı. Konuştuğu kişileri kulak kabartmağa, dikkat harcamağa zorlayan fısıltısıyla:

— «İkimiz de Yüce Allah'ın buyruklarına uyuyoruz,» dedi. «Olanca güçlerimizi harcıyoruz. Hizmet süremiz, insan ömrü kadar kısa. İgnasio ile Tatania'nın kurtarılması için zamanımız çok dar.»

İnanmış sabırsızlıkla yerinde kıpırdandı, öne doğru eğildi, öfkesini tam anlamıyla gizleyemeden itiraz etti:

— «Bir Haçlı senyörünün aşçısı ile onun Rum sevgilisinin başına gelen felaketle ilgilenmek Tanrı buyruğu mudur? Öte yanda görevimiz————»

Âdem, arkadaşının sözünü kesmek için hiç bir şey yapmamıştı. Küçük örümceği parmağının ucuna almış, yakından incelemek için yüzüne yaklaştırmıştı. Ama İnanmış birden sustu, kızardı, kekelemeğe başladı:

— «Bağışla... Sözlerimi geri alıyorum. Bir zamanlar——— ben de bir Haçlıydım. Belki de İgnasio, senin gözünde, geçen yılın Broyes Baronu kadar güç durumda. Bana herşeyi anlatmadın.»

Âdem, örümceği yere bıraktı, gözlerini İnanmış'ın gözlerine dikti.

— «Bildiğim kadarını anlattım sana. İgnasio'nun bir insan olduğu gerçek değil mi? Yardıma muhtaç bir insan... Allah'tan başka hiç kimsenin yardım edemiyeceği, yenilmiş, mahkûm olmuş bir insan! Geçen yılın Broyes Baronu, İgnasio kadar güç durumda değildi.»

«Yeni kimliğim ne olursa olsun,» diye İnanmış utançla düşündü. «Rainald kadar bencil, onun kadar acımasız ve sevgiden yoksun bir adamım ben.» Âdem'le konuşur ve tartışırken, kendi gençlik ve sabırsızlığının sebep olduğu eşitsizlik engelini kim bilir daha ne kadar

hissedecki. Bu kez, daha sâkin, daha tedbirli davranmağa gayret etti:

— «Peki ya asıl görevimiz ne olacak? Düşman kuvvetleri ile ilgili yeter bilgi topladık, bunları bir dakika önce beyimize yetiştirmek için yola çıkmalıyız.»

Beyaz Harmaniyeli'nin suratı asıldı. Sitem etti:

— «Beni karıştırma. O senin görevin.»

— «Doğru. Ama sen de benimle isteyerek geldin.»

— «Önemi yok. Hiç kimseye hizmet borçlu değilim.»

İnanmış, gözlerini kuşkuyla kıstı, dişlerinin arasından konuştu:

— «Öyleyse yanıma neden katıldın? Beni gözetmek için mi, yoksa gözetlemek için mi?»

— «Her ikisi...» diye, beyaz harmaniyeli, çekinmeden açıkladı. «Senin dostun değil miyim? Aramızda tuz ekmek hakkı yok mu?»

— «Ama, benim bir kimseye hizmet borçlu olmamı hoş görmüyorsun.»

— «Öyle olsa, kendimi İgnasio'ya hizmet borçlu saymazdım.»

İnanmış, yanlış bir şey söylememek, tekrar bağışlanma dileme zorunda kalmamak için durdu, biraz düşündü. Âdem'i anlamayı, zaman zaman çok güç buluyordu. Ama her tartışmanın sonunda, ona hak veriyordu. Kötü bir alışkanlıktı bu...

Dayanabileceği en güçlü delil olduğu halde, ileri sürdüğü iddiayı, kavramakta güçlük çektiği bir görünüm biçiminde dile getirdi:

— «Yüz binlerce kişilik bir kalabalık arasında, Baron Gerard'ın aşçısından daha güç durumda kimse yok mudur sanırsın? Araştırmağa kalksak, daha kimbilir nice hakkı yenen, acı çeken, işkence edilen zavallıya rastlarız. Ben bu insanları iyi tanırım. Aralarında ye-

tiştim. Onlardan biriydim. İznik'i kuşatan sürü içinde hak ve hukuk koruyuculuğu yapmağa senin bile gücün yetmez. İgnasio'nun bir araba tekerleğine zincirli olduğunu tesadüfen gördük. İki adım uzaktan geçseydik, hiç bir şeyin farkına varamayacaktık.»

Âdem tatlı tatlı güldü:

— «Ama iki adım yakından geçtik.»

— «Adam, hırsızlık ya da benzeri bir suç yüzünden cezaya çarptırılmış da olabilirdi. Gidip onunla konuşmasaydın, gerçeği öğrenemeyecektik.»

— «Ama, gidip konuştum ve gerçeği öğrendim.»

— «Belki de İgnasio sana bir masal uydurdu. Ya da, aklı başında olmadığından sayıkladı, saçma sapan şeyler anlattı. Belki de gerçek senin bildiğinden az veya çok farklıdır.

Âdem, başını iki yana salladı.

— «İşte bu mümkün değil,» dedi. «Senin sandığın gibi ermiş filan değilim ya, konuştuğum kişinin doğru söyleyip söylemediğini hemen anlayacak kadar akıllıyım.»

İnanmış sustu. Az önce Âdem'in yere bırakmış olduğu küçük örümcek, hızlı hızlı yürüyerek dizine yaklaşıyordu. İçinden, Âdem'in yaptığı gibi onu elinin üstüne çıkarmak, parmağının ucuna kadar yürütmek, yakından incelemek geldi ama, yapamadı. Ne kadar küçük olursa olsun, örümcekten korkar, nefret ederdi.

Bir sıçrayışta ayağa kalktı.

— «Anlaşıldı,» dedi. «Bahtımız bizi, bir İgnasio ile karşılaştırdı. Ya da, yüz yüze gelmemize İgnasio'nun bahtı sebep oldu. Her ne hal ise, ona yardım edeceğiz, ama nasıl? Koca bir ordugâhın göbeğinden mahkûm kaçırmak kolay mı?»

— «Sanmıyorum,» diye Âdem yine gülümsedi. «Bu iş, en az yüzbinlerce kişi arasında İgnasio'yu görebilme-

miz, bulabilmemiz kadar çetin. Ama acele etme Rainald. Otur, dinlen. Korkarım ki, ne yapacaksak ancak gece karanlığından yararlanarak yapabileceğiz.»

İnanmış dalgın dalgın oturdu. Bir yandan mırıldanıyordu:

— «Evet... Gece karanlığında! O iki sırtlan, Gerard ve Martin, geceyi bekleyeceklerdir İgnasio ile nişanlısına dünyayı zindan etmek için. Şu ânda, nasıl sabırsızlandıklarını tahmin edebiliyorum. Ellerinde, bin türlü işkence uygulayabilecekleri bir adam ve ırzına geçebilecekleri bir kadın var. Akılları fikirleri, acı çektirmenin yeni yeni yollarını aramaktadır. Baron'un çadırı, bu eğlence için en uygun yerdir. İki ahbap, eğer başka bir kaç kişiyi daha davet etmezlerse, başbaşa, sabaha kadar keyif süreceklerdir. Çadırın çevresinde, en güvendikleri adamları nöbet bekleyecektir. O halde çadıra erişebilmek için———. Elimizi kana bulamak zorunda kalacağız.»

Âdem'in yanık yüzü sarardı. Suratı belli belirsiz asıldı.

— «Çadıra girebilmek ve sonrası kolay olmayacak,» dedi. «Umarım Allah yardımcımız olur, can kurtarayım derken cana kıymayız. Ama gerekirse...»

ooo— ● —ooo

Güneş batı ufkunda kaybolurken, Emîr Ahmed ayağı ile dürterek arkadaşına seslendi:

— «Ayıl bakalım ağa... Suratına iki avuç su çarp, kendini toparlamağa çalış. Yola çıkma zamanı geliyor.»

Bir kaç adım ötede, katırlar başbaşa vermiş, burunlarını yere eğmiş, kulaklarını yana yatırmış bekliyorlardı. Karınları toktu ve bol bol dinlenmişlerdi. Yal-

nız, ilk rastlanan derede bir kaç yudum su içmeleri gerekirdi. Sadece bir kaç yudum... Fazlası hayvanları şişirir, tembelleştirirdi.

Emîr Mehmed, gözlerini uğuştura uğuştura doğruldu, esnedi. Esnemesi tamamlanmadan, yayık yayık, dili dolaşa dolaşa konuşmağa başladı:

— «Ne tez akşam oldu yahu... Daha başımı yeni koymuştum yere.»

Emîr Ahmed, yarıya kadar dolu kırbayı arkadaşının eline tutuşturdu.

— «Su çarp dedim suratına. Zaten çirkinsin, uykudan kalktığında bin beter oluyorsun.»

Emîr Mehmed, avucunu ıslatıp ıslatıp yüzüne sürerken bir yandan da çene yarıştırmaktaydı:

— «Güzellik on, dokuzu don'dur yiğidim! Şimdi üstümde sırmalı câmedanım, ipek içliğim, şal kuşağım, çuha çakşırım ve de cilalı çizmelerim olaydı böyle konuşamazdın. Aaah, ah... Neydi o günler! İznik sokaklarında dolaşırken bütün Rum tazeleri başlarını çevirip bir daha, bir de daha bakarlardı. Bu pis giysiler içinde ben bile kendimi beğenmiyorum... Çerçilik ettiğim, düşman içinde dil gezdiğim günler bundan iyiydi. Çünkü o zamanlar, günün birinde Emîr olacağımı aklımın kıyısından bile geçirmezdim.»

Emîr Ahmed alaylı alaylı güldü:

— «Emîr haaa? Eşşeğe şarap içirmişler, çulunu bahşiş vermiş.»

Emîr Mehmed, dik dik ustasının suratına baktı. Homurdandı:

— «Ne olmuş? Emîr'liği çok mu gördün benim gibisine?»

— «Çok gördüm ya! Var mı bir diyeceğin? Senin gibi uyuşuk, mıymıntı, sünepe çopurlar şöyle dursun, kendime bile çok görmekteyim Emîr'liği.»

Emir Mehmed sinirlendi.

— «Nedenmiş o?» diye bağırdı. «Nedenmiş o hey, hikmet ve keramet sahibi beyim? Sultanımız sırasında yaşı yirmi beşi aşmamış bölük beylerine de Emirlik verirken... Biz daha mı az hizmet ettik bu devlete?»

Emir Ahmed, katırının semerini kapamış, kolanı sıkıştırıyordu. Serinkanlılıkla cevap yetiştirdi:

— «İşte bütün mesele orada ya koca avanak. Süleyman Gazi'nin şehid olmasından bu yana Kutulmuş oğulları köklü bir sarsıntı geçiriyorlar. Süleyman Gazi'nin savaşta ve barışta güvenebileceği yeter sayıda yardımcısı vardı. Devlet başsız kalınca Emîrlerin, beylerin, bilgin kişilerin çoğu dağıldı, başka Türk ellerine gittiler. Kılıç Aslanımız hakkı olan tahta geçtiğinde hemen hemen yapayalnızdı. Şimdi pek öyle sayılmaz ama, yine de devletin işbilir, gayretli başbuğlara, Emîrlere ve bilginlere çok ihtiyacı var. Neylesin de çevresindeki yarar yardımcı boşluğunu doldursun Sultan? Çaresiz, geleceğinden umutlu olduğu gencecik subaylara ve senin benim gibi ufak tefek işler başarmış heveskârlara Emîrlik dağıtır.»

Sözlerini tamamladıktan sonra dirseklerini semere dayayıp katırın başı üstünden çırağını süzdü. Onun çiçek bozuğu yüzünde beliren hayal kırıklığını beğenmedi.

— «Yine de yüreğimiz rahat olmalı,» dedi. «Karınca kararınca, sen ve ben elimizden geleni yaptık, yüklendiğimiz her işin altından alnımızın akıyla çıktık. Sultanımızın bize güveni tam olmayaydı, böylesine önemli bir görevi bize vermezdi. Ünvana peşin kavuştuk ya, gerçek birer Emîr gibi canımızı dişimize takıp gayret göstermekte devam edersek, Emîr'liğimizle övünebiliriz.»

— «Gönlümü almak için laf ebeliği yapmana gerek

yok,» diye Emîr Mehmed mırıldandı. «Beni üzen şey, aslında lâyık olmadığım bir makama yükseltilmiş olmam değil. Şu günkü durumumuz canımı sıkıyor. Dediklerin yerinde. Hem Sultanımız genç ve tecrübesiz, hem de yardımcıları yetersiz. Sonu ne olacak bunun?»

Emîr Ahmed, katırın başlığını almak için biraz ötedeki meşe dalına uzandı. Gem demirini hayvanın ağzına geçirdi, suluk zincirini bağladı. Sonra, az önceki alaylı görünüşünün tam tersi bir ciddiyetle:

— «Allah bilir,» dedi. «Ben öyle sanıyorum ki, şu günlerdeki bahtsızlığımızın asıl sebebi, milletçe birlik olmayışımızdır. Şöyle bir bak Türk illerine... Her Türkmen beyi kendi başına buyruk. Beş - on Türkmen boyu bir araya gelip bir devlet kurmuş, başka beş - on Türkmen beyinin kurduğu devlete cephe almış. Oysa başlangıçta durum böyle değildi. Bir başı vardı Türk milletinin, iki aylık yolun ötesinden buyruk salar, devletin çıkarına uyan işi yaptırırdı. Öyle Emîrler gördüm ki ben... Bir avuç yiğidi ardına taktı mı, Bizans ordularının üçünü - beşini tepeleyip Bizans ülkesinin altını üstüne getirmeden kışlağına dönmezlerdi. Şimdi ise, şu Haçlı belası başımıza tebelleş oluncaya kadar bizim Sultanımızın en zorlu düşmanı Danişmendoğlu idi. Yer yüzünün bütün kâfirleri toplanıp üstümüze geldi, sanki dünyada bizden başka Müslüman kalmamış gibi, İslâmın koruyuculuğu bizim gencecik, bunalımdan yeni kurtulmuş devletimizin omuzlarına yıkıldı.»

— «Kuşkusuz, Danişmendoğlu dost elini uzatacaktır bize,» diye Emîr Mehmed, katırın dizginlerini çekti, başını arkadan gelen ustasına döndü. İddiasının ustası tarafından kabul edilmesini endişeyle bekledi.

Karanlık iyice bastırmıştı. Emîr Ahmed'in yüzü ancak bulanık bir leke halinde görülebiliyordu. Ne düşündüğünü anlamak mümkün değildi.

— «Olabilir. Olmaya da bilir. İnşallah, Kılıç Aslan kardeşi Şehzade Kulan Aslan'ı boşuna göndermemiştir Niksar'a kadar.»

— «Başka yolu yok ki! Türk hükümdarları kendi aralarındaki uyuşmazlıkları hiç değilse Haçlı ile Bizanslının ülkeden kovulmasına kadar unutmalılar. Bu düşman yalnız bizim değil, bütün Muhammed ümmetinin kanına susamıştır. Araplar ve İranlılar bile seve seve yardıma koşmalıdır.»

Emîr Ahmed, arkadaşının katırını kamçılayıp yola sürdü, arkasından konuştu:

— «Sen aklının erdiğince değil, yüreğinin umduğunca laf ediyorsun oğul. Bu yüzden de, önün harman savururken arkan kavurga kavuruyor. Düşünsene... Bütün Hristiyan milletlerini ayaklandıran, gönül birliğiyle herekete geçiren sebep bizim dünyamızda geçerli olabilir mi?»

Emîr Mehmed, arkasını dönmeden bağırdı:

— «Devenin başı! Daha ne sebep olsun istersin? Herifler yer götürmez askerle gelip üstümüze yüklenmişler. Bu gün bizi çiğneye çiğneye yutabilirlerse, yarın Danişmendliyi çiğnemeden yutarlar. Ardından, gelsin Antakya, Halep, Musul, Bağdat, İsfahan... Birleşip tek cephe kurmazsak, bunca sayısız kâfire teker teker yenilir, yem oluruz. Bunu anlayamıyor musun?»

— «Senin gibi aklı başından bir karış havada, börkü boşlukta asılı avanaklar bile düşünebildiğine göre, sözünü ettiğin tehlikeyi şu yer yüzünde farketmeyen kişi kalmamıştır. Ne var ki, Sultan'lar, Emîrler ve beyler bizim gibi düşünemezler. Sen ve ben, bir bu günü bir de yarını hesaba katabiliriz. Onlar, gelecek on yılı hattâ bazan gelecek elli yılı ölçüp biçerler. Birlik olmayı hepsi ister, ille birliğin başında bulunmak şartı ile.

Hükmetme tutkusu öyle bir tutkudur ki, adamı öz kardaşına düşman eder.»

Tartışma kim bilir daha ne kadar sürecek, uzadıkça uzayacaktı ki, Emîr Mehmed birden burnunu havaya dikti, sesli sesli kokladı, mırıldandı:

— «Yanık kokusu duyuyor musun?»

Emîr Ahmed de bir süreden beri genzine zaman zaman gelen kokuyu merak ediyordu.

— «Orman tutuşmuş olmaya?»

Katırlarda hiç bir telaş belirtisi yoktu. Korkulacak bir durum olsa, hayvanlar iç güdüleri ile bunu hemen fark eder, huysuzluğa başlarlardı. Emîr Ahmed, sık ağaçların ve yakın tepelerin daralttığı ufka çepeçevre baktı. Eliyle batı ufkunu işaret etti:

— «Şuraya bak! İlerdeki tepenin gerisinde gök yüzü kızarmış gibi.»

Emîr Mehmed, kirli bir küfür savurdu, homurdandı:

— «Küçük Patras... Köy o yanda. Ne olur ne olmaz diye aramızda en az bir fersah uzaklık kalsın istiyordum. Dumanı bize kadar eriştiğine ve göğe vuran kızıllığı buralardan görüldüğüne göre, ufak tefek bir yangın değil bu.»

Konuşmaksızın, birbirlerinin seçemedikleri yüzlerine baktılar.

Yürekleri sıkışıyordu. Merak, endişe ve üzüntüyle doluydular. Ne çare ki görevleri yollarına devam etmeyi gerektiriyordu. Gece yarısından önce Potamos köyünü tutmalıydılar ki, gün ağarmadan İznik'e varabilsinler.

Emîr Mehmed, boğuk bir sesle:

— «O elçi kadın...» diyebildi.

Emîr Ahmed ekledi:

— «Ve Vareng'ler... İnsan'la hayvan arası yaratıklar!»

— «Beni dinle Aleko,» dedi Emîr Mehmed. «Küçük Patras üzerinden gidersek, Potamos'a daha erken varırız. İki saat kazanırız.»

— «Bilmez miyim?» diye Emîr Ahmed cevapladı. «Ama Küçük Patras'da neler kaybederiz ola?»

— «Belki de—— Hem Petro'yu hem de Dimitriyos'u öldürmüşlerdir. Ama eğer yardıma ihtiyaçları varsa...»

Tekrar bir kaç saniye süren bir sessizlik oldu. Sonra Emîr Ahmed ıslık gibi çıkan bir sesle buyurdu:

— «Düş önüme! Çok dikkatli ol. Görülmeyecek ve duyulmayacağız.»

Eliyle batıyı, köyden tarafı göstermişti. Emîr Mehmed, heyecanla katırının karnını topukladı:

— «İşin o yanını hiç düşünme. Yüz şeytanın yüz tek gözü üstümüze dikilse yine de görebilemez bizi. Buraları avucumun içinden iyi tanırım ben. Bes sen bastığım yere bas, gölgemden dışarı çıkma. Ohh... Koca Aleko! Biliyordum dostlarımızı böyle bir zamanda yardımsız bırakmayacağını. Suratına bakınca şebekten farkın yok ya, yüreğin aslan yüreği! Hemen yanlış bir şey yapmıyoruz ki... Yolumuzu kısaltıyoruz.»

— «Yeter bre!» diye Emîr Ahmed homurdandı «Kes çene yarıştırmayı.»

Bir saat sonra Küçük Patras'ın güney-doğusunda ve en kenarındaki evin on adım yakınında, kalın gövdeli bir kestane ağacının altındaydılar. Katırları çok daha geride, sık ağaçlar arasına bağlamış, gizlemişlerdi.

Köyde bir süre önce büyük bir yangın olduğunu gösteren tek belirti, daha saatlerce kaybolmayacağa benzeyen ağır yanık kokusuydu. Yoksa, ne duman görünüyordu ortalıkta, ne de küçük bir kıvılcım. Her taraf

karanlıktı ve bahçeler içindeki evlerden çıt sesi çıkmıyordu.

Emîr Mehmed fısıldadı:

— «Petro'nun evine varabilmek için ya şu sokağı izleyerek kilise meydanından geçmeli, ya da köyün güney sınırından dolanarak batı ucuna kadar gitmeliyiz.»

Emîr Ahmed, eliyle sokağı gösterdi. Karanlık ve tenhalık, gizlenme ihtiyacını azaltıyordu. Duvar kenarlarına sinerek, geniş ve sessiz adımlarla yürümeğe başladılar.

İki yüz adım ilerdeki kilise meydanına vardıklarında, durup yüksekçe bir duvarın koyu gölgesine sığındılar. Kilise, biraz sağlarında ve ilerdeydi. Güneye bakan iki penceresinden dışarıya oldukça kuvvetli, sarı bir ışık sızıyordu. Kabaca, her kenarı otuz adım uzunlukta bir kareyi andıran alan, etraftaki evlerin bahçelerini sınırlayan çitlerle çevriliydi. Yalnız kuzeye ve güney - batıya uzanan iki sokağın girişleri serbestti.

Kilise kapısının önüne çekilmiş bulunan saray arabası, pencerelerden vuran ışık altında ayrıntılarıyla görülebiliyordu. Atlar ahıra çekilmişti. Koşum kayışları araba okuna sarılmış ve ok yere dayanmıştı. Kırmızı ve siyah, parlak boyaları ve altın yaldız işlemeli süsleri ile saray arabası gerçekten göz alıcıydı.

Emîr Mehmed, ışıklı pencereleri gösterip fısıldadı:

— «Köyün bütün halkı uykuda ama, kilise'de uyanık birileri var.»

— «Nasıl da bildin?» diye, Emîr Ahmed, ekşi ekşi çırağını azarladı. «Bu yaşta bu zekâ!»

Emîr Mehmed hiç alınmadı, fikir beyanına devam etti:

— «Demem o demek ki, belki bizim Petro ile Dimitriyos'u ve belki daha başkalarını tutuklayıp———»

Karnına yediği sert dirsek yüzünden «hınk» diye inleyerek sustu. Meydanın güney - batıya açılan sokak başında bir gölge belirmişti. Gölge, hızlı adımlarla kiliseye yaklaşıyordu. İki casus yufka gibi yassılıp duvarı kucakladılar.

Aydınlanan bölgeye girince, gölgenin kimliği belli oldu. Bu, bir buçuk adam boyunda ve iki buçuk adam eninde bir Vareng subayı idi. Arabanın önünden dolaşıp kilise kapısına dayandı ve kanadı itip içeri girdi.

Kapının yarım saniye açık kalması sırasında Emîr Mehmed parmaklarının ucuna basarak üç adım ileri fırlamış, görüş açısını genişletmiş, kilisenin içini görmeğe çalışmıştı. Ustasının kulağına eğilip:

— «İçerisi bayağı kalabalık,» dedi. «Şu yakın pencerenin altına gidip bir kulak versem mi?»

— «Gerekmez,» dedi Emîr Ahmed. «Petro'nun evine gidiyoruz. O Vareng subayını tanıdım. Eğer dostlarımızı İngiliz John'un eline teslim ettilerse, korkarım artık hiç bir yardımın erişemeyeceği bir yerdedirler.»

Karanlık gölgelere sine sine, sırasında eğile doğrula, arada bir durup etrafı dinleye dinleye ilerlediler. Beş dakika sonra Petro'nun ön bahçe kapısına varmışlardı. Emîr Mehmed usulca içeri kaydı ve yassı taşlarla kaplı patika üstünde dört - beş adım attı. Birden bütün tüyleri diken diken oldu. Bulunduğu yere çakılıp kaldı. Neydi bu, yüzüne dokunan soğuk, nemli şey?

— «Sesini çıkarma!» diye Emîr Ahmed arkadaşını uyardı. Gözleri, başının üstündeki bir ağaç dalına saplanmıştı. Dişlerini gıcırdatarak sunturlu bir küfür savurdu.

İki adım kenara çekilip, yukardan aşağıya doğru sarkan cesede baktılar. Mideleri alt üst olmuştu.

Karanlık her şeyi yeterince görmelerine engel oluyordu ya, buna şükretmeleri lazımdı. Türk dostu yaşlı

Petro, iki adam yüksekliğindeki bir ağaç dalına baş aşağı asılmıştı. Ceset anadan doğma çıplaktı. Karnı boydan boya deşilmiş, barsakları boynuna dolanmıştı. Ölgün yıldız ışığı altında, beyaz gövde fosforlanmış gibi parlıyordu.

Dimitriyos, bitişik ağacın biraz daha yüksekçe bir dalına asılıydı. Çırılçıplak, karnı deşilmiş ve barsakları boynuna sarılmış... Hemen hemen aynı hizada bulunan başka irili ufaklı ağaçların dallarından ise, sırasıyla bir erkek, üç kadın ve üç çocuk cesedi sarkıyordu. Havada hiç esinti yoktu. Cansız gövdeler yine de hafif hafif sallanıyordu. Bahçenin ıssız ve karanlık bir köşesinden, Petro'nun evinin bulunması gereken yerden, soluk almayı güçleştiren ağır ve isli yanık kokuları yayılıyordu.

Emîr Mehmed, çeneleri birbirine vurarak, boğula boğula söylendi:

— «Günahsız çocukları bile temizlemişler... Bütün aileyi! Tıpkı Karasu köyünde olduğu gibi.»

Emîr Ahmed, kollarını iki yana indirmiş, başı yukarda, kıpırdanmadan duruyordu. Gözlerini kapamıştı.

— «Tıpkı Karasu köyündeki gibi!» diye Emîr Mehmed tekrarladı. Sesinde, dokunaklı bir şaşkınlık ifadesi vardı. «Dünyadan habersiz çocukları, gencecik kadın ve erkekleri, bir ayağı çukurda ihtiyarları———»

Karanlıklardan yükselsen ses, sözlerini tamamlamasına engel oldu:

— «Olduğunuz yerde kalın! Kaçmak isteyenin boynunu koparırım.»

Bunlar, kaba, berbat bir Rumca ile söylenmişti. Emîr Mehmed başını çevirince, yüksek bahçe çitinin üstünden bir kedi çevikliğiyle atlayan dev yapılı Vareng subayını gördü. Emîr Ahmed, öfkeyle homurdandı:

— «İngiliz John!»

Yolanda'nın muhafızı, topukları üzerinde dönüp Emîr Ahmed'e doğru ilerledi.

— «Kimsin sen be? Nereden tanıyorsun beni? Bu köyde adımı bilen olduğunu sanmıyordum.»

— «Yaklaş,» dedi Emîr Ahmed. «Yüzüme iyi bak, hatırlarsın.»

Gövdesinin iriliğine rağmen, İngiliz John, ayakları yere değmiyormuş gibi hızla ve rahatlıkla atıldı, kocaman ellerini gölgedeki Türk Emîrinin boğazına uzattı. Parmaklarıyla boynu sıkıca sardı ve yüzünü gölgedeki yüze yaklaştırdı.

— «Vay canınaa!» diye alaylı alaylı bağırdı. «Bizim Aleko Ustaymış! Ne arıyorsun sen buralarda kurnaz tilki? Uzun zamandır ortalarda görünmüyordun.»

Emîr Ahmed, başlangıçta boğazına sıkı sıkı sarılan parmakların gevşediğini ve Vareng subayının çirkin suratında bir yumuşama oluştuğunu hissederi etmez sağ yumruğunu olanca gücüyle savurdu. Aynı anda yarım sola dönüp dizlerinin üstüne çökerek boynunu kıskaçtan kurtardı ve üç adım geriye fırladı.

İngiliz John gafil avlanmıştı. Karnına yediği yumruk ciğerlerindeki havayı dışarı itmiş, ağır gövdesini sendeletmişti. Ağzı ve gözleri alabildiğine açıldı, iki üç saniye bocaladı. Sonra böğürdü:

— «Karşı taraftasın ha?»

Emîr Mehmed, elinde ince uzun, karanlıkta ışıl ışıl yanan bir kamayla Vareng subayına sağ yanından sokuluyordu. Emîr Ahmed, hasmının ayakları dibine tükürerek açıkladı:

— «Sen ve senin gibilerin her zaman karşısındayım.»

Bunları inançla, çekinmeden söylemişti ya, endişeli olduğunu iyi gizleyememişti. Gözlerini düşmanından ayırmadan, Türkçe emir verdi:

— «Tez savuş burdan Marko! Bıçağını yerine koy, arkana bakmadan git. On kişi olsak başa çıkamayız bu ayıyla. Karanlığa karış. Unutma, haberin ne pahasına olursa olsun yerine ulaşması gerek. Sana zaman kazandıracağım.»

Dev Vareng'in ablak, bön suratında yapma bir şaşkınlık belirdi. Aleko'nun kime hitap ettiğini fark etmemiş gibi:

— «Anladımsa Şeytan çarpsın!» diye söylendi. «Bilirsin, Rumca'yı bir türlü sökemedim doğru dürüst. Öyle hızlı hızlı, kelimeleri geveleyerek konuşma.»

Bu arada bir adım ilerlemek istedi, fakat Emîr Ahmed derhal, aynı ölçüde geri çekildi.

— «Çok uzakta durma canım... Benden korkuyor musun yoksa? Ayıp, ayıp... Birlikte az mı şarap içtik Galata meyhanelerinde? Eski dost düşman olmaz.»

Emîr Ahmed, alaya alayla karşılık verdi:

— «Korkudan değil, burnuma olan saygımdan kaçıyorum. Yürüyen bir kenef gibisin İngiliz John!»

Emîr Mehmed, bir kulağından girip öteki kulağından çıkan buyruğu hesaba katmamıştı. Harekete geçmek için zamanı uygun buldu, kamasını başının üstüne kaldırıp hücum etti ve——— Vareng'in savurduğu tekmeyi kasığına yiyerek sekiz - on adım uzağa, yassı yol taşlarının üstüne düştü. Kama avucundan kurtulmuş, havada ışıltılı bir yay çizerek uzaklara gitmişti. Hemen doğrulmak, yeniden saldırıya geçmek istedi ya, buna gücü yetmedi. Beli ve böğrü çok acıyordu. Sağ bacağına sanki inme inmişti. Dişlerini sıktı, yeri yumrukladı.

İngiliz John'un çirkin yüzünde en küçük bir değişiklik olmamıştı. Tekmeyi, dengesini hiç bozmadan atmış, saniyenin yarısı geçmeden, yine sıçramağa hazır

bir kaplan gibi avının karşısında yerini almıştı. Tiz bir kahkaha attı:

— «Şimdi baş başayız Aleko Usta! Böylesi çocukca oyunlara düşmeyeceğimi ne çabuk unuttun? Haydi, gel... Sokul yanıma da erkek erkeğe konuşalım.»

Emîr Ahmed, Vareng subayı gibi olağan üstü güce sahip değildi ama, kuşkusuz en az onun kadar serinkanlıydı. Marko'nun budalaca davranışından duyduğu öfkeyi güçlükle de olsa gizledi. Zaman kazanmağa az öncekinden daha çok ihtiyacı vardı. Gülümsedi.

— «Sağlam bir demir kafeste bulunsaydın neyse...» dedi. «Senin ne yalancı, ne düzenbaz bir alçak olduğunu bilmez miyim? Elinin erişeceği yere varsam, uzanıp kemiklerimi kırarsın. Erkek erkeğe konuşma konusuna gelince... Olacak şey değil bu! Senin hangi gününde olduğunu nereden bileceğim? Zaman olur, horoz altında gıdaklarsın, zaman olur horoz üstüne çıkmak istersin.»

İngiliz John, sağ ayağını yerde sürüyerek biraz ileri uzattı. Bu arada iğrenç, kadınsı bir işveyle güldü ve kırıttı:

— «İyi ya, yakışıklı dostum! Senin isteğine göre davranacağım. İstersen horoz, istemezsen tavuk olurum ben de...»

Sözlerini bitirmeden ayaklarını yerden kesmiş, şimşek gibi bir hızla atılmıştı. Emîr Ahmed, bu hamleyi bekliyordu. Hasmının ne çevik bir kişi olduğunu, tanıklık ettiği, ölümle sonuçlanmış bir düzine kavgadan hâtırlıyordu.

Yine de yeterince çabuk davranıp kendini kurtarmayı beceremedi. Yana açılıp uzaklaşayım, sıçrama menzilinin dışına çıkayım derken, sol ayağını Vareng'in demir bir kıskacı andıran sağ pençesine kaptırdı. Yere düşmemek için sağ ayağı üstünde sekmeğe, elleriyle çevresinde tutunacak bir yer aramağa çalıştı. İngiliz

John ise dizlerini yere koyup bacaklarını germiş, çirkin, nefret uyandıran bir sesle kahkaha atıyordu.

— «Yakalandın... Çiğ çiğ yiyeceğim seni!»

Ne var ki Emîr Ahmed, bir süreden beri artık Aleko Usta kişiliğinde görünmek ve ona uygun hareket etmek zorunda değildi. Mücadele ettiği adamın kendisinden kat kat üstün kuvvete ve döğüş ustalığına sahip olduğunu bildiği halde, postunu pahalıya satmak için elinden geleni yapacaktı.

İngiliz John hakkında bildiklerini hızla aklından geçiriyor, kurtulma çaresi arıyordu. Bu kiralık kılıç sahibi, adam öldürmekten büyük zevk alırdı. Ama eline düşen bir avı aceleyle öldürüp işi bitirmezdi. Bir seferinde bir hasmını sırt üstü yere yatırıp üstüne uzanmış, göğüs kafesine bastırarak kaburga kemiklerini çatır çatır kırmıştı. Kullandığı bir başka öldürme yöntemi, karşısındakinin saçlarından tutup başını yere veya duvara üst üste çarparak kafasını parçalamaktı. Çok zorda kalmadıkça silaha el atmazdı. Teke tek, ikiye veya üçe bir kavgalarda hiç zorda kalmamıştı. Aceba şimdi, Aleko Usta'yı ne suretle öldürmeyi tasarlıyordu?

Emîr Ahmed tek ayağı üstünde sekip kurtulma çaresi düşünürken, İngiliz John öne doğru eğildi ve avını belindeki kuşaktan yakalamak istedi. Kendine o kadar güveniyordu ki, Aleko Usta'dan hiç bir direnme beklemiyordu. Bu, bağışlanmaz bir hataydı.

Vareng'in eğilip yaklaştığını görür görmez, Emir Ahmed, onun yukarıya dönük ve savunmasız suratına müthiş bir sağ yumruk indirdi. Alelade bir adam can havliyle vurulan böyle bir darbeyle hiç olmazsa biraz sendeler, acı duyduğunu belli eder, suratını buruştururdu. İngiliz John'un yüz ifadesinde en küçük bir değişiklik olmadı. Hâlâ pis pis sırıtıyor, hain hain bakıyordu. Emîr Ahmed, sol kolunu açabildiği kadar açıp sol yum-

ruğunu canavarın çenesine yapıştırdı. Zaman geçirmeden tekrar sağ yumruğunu kullandı. Ama bu kez eli, Vareng'in başındaki miğferin çelik sakındırağına çarpmıştı. Tekrar sol yumruğunu kullandı ve ikinci kez çeneyi buldu. Parmak mafsallarından dirseğine ve oradan omuzuna kadar uzanan bütün sinirleri feryad ettiği halde, derisi soyulmuş sağ elini bir daha harekete geçirdi. Vareng'in bu umulmaz yumruklar karşısında sarsıldığı görülmüyordu ama, Emîr Ahmed, sol ayağını kavrayan elin gevşediğini ve beline doğru uzanan kolun havada asılı kaldığını farkedebilmişti. Arka arkaya bir sol bir sağ yumruk daha vurdu.

Emîr Mehmed, kavgaya ikinci kez karışmak için tam o ânı seçmişti. Elinde, bahçe patikasından söktüğü kocaman bir yassı taş olduğu halde birdenbire İngiliz John'un arkasında belirdi. Taşı yukarı kaldırabildiği kadar kaldırdı ve olanca gücüyle Vareng'in kafasına indirdi. Karanlıkta bile ışıldayan çelik başlık içeri doğru göçtü, üstündeki tüylü sorguç kopup yere düştü. Yolanda'nın güçlü muhafızı, boğazından iniltiyle karışık bir küfür saldı ve dibinden kesilmiş bir kütük gibi burnunun üstüne yattı.

— «Tez,» diye Emîr Ahmed bağırdı. «Kılıcını al belinden.»

Emîr Mehmed, taşı bir kenara fırlattı ve eğilip Vareng'in ağır, uzun kılıcını kından sıyırdı.

— «Ne o?» diye alayla sordu. «Çok mu değerli bir şey bu saban demirini andıran nesne? Yoksa ayının dirilip yeniden saldıracağından mı çekiniyorsun?»

Bunları söylerken bir yandan da hareketsiz yatan koca gövdeye yaklaşmış ve ayağının ucuyla dokunmuştu.

Emîr Ahmed'in canı dişindeydi. Sağ kolu yanına

sarkmıştı. Sıyrılan derisi yanıyor, parmak uçlarından omuzuna kadar bütün kolu acıyordu.

— «Geri dur bre»! diye telaşla çırağını uyardı. «Bu herif, kafasına bir tek döşeme taşı vurmakla can vereceklerden değildir. Göreceksin, daha biz soluklanma fırsatı bulmadan sıçrayıp ayaklarının üstüne kalkacaktır. Elimizi çabuk tutmalıyız.»

Emîr Mehmed, elindeki kılıcın keskin ve sivri ucunu İngiliz John'un ensesine dayadı, homurdandı:

— «Madem öyle, uykudayken işini bitirelim itoğlu itin... Bize sayıyla ve okkayla teslim edilmedi ya... Zaten böylesi kancıklara erlik kuralı uygulanmaz.»

Güngörmüş casus, yan gözle biraz ilerde asılı duran, içi dışına çıkarılmış cesetlere baktı, başını iki yana salladı:

— «Yoo... Erlik kuralları bizim zenaatımızda sökmez. Ünvanımız nice şatafatlı olsa da mesleğimiz aşağılıktır. İlle... İngiliz John bana canlı gerek tosunum. Bildiklerini bize anlatmalı. Bülbül gibi şakımalı...»

Burnuyla işaret ederek ekledi:

— «Şu ölülerin ikisini indir aşağıya, iplerini çöz, beri getir. Ayılmadan önce sıkı sıkı bağlamalıyız bu kavatı.»

Emîr Mehmed, cesetlerden yana bakmadı bile. Suratını buruşturup omuzlarını silkti.

— «Bana göre iş değil,» dedi. «Az önce tatlı canını kurtardığım yetmez mi? Var git, ipleri kendin tedarik et. Ben burda nöbet tutarım.»

— «Canımı mı kurtardın?» diye Emîr Ahmed öfkeyle çıkıştı. «Sen mi? Bre çopur suratlı koca densiz... Bre beyinsiz, avanak... Görmedin mi sen gelmeden önce, nasıl dövüyordum Varengi? Yardıma yetişmesen de nasıl olsa alt edecektim onu!»

Yamağın alaylı kahkahasını sert bir bakışla kesip devam etti:

— «Dediğimi yap! Tez ipleri getir... Köyde yapacak çok işimiz var daha.»

Hafif hafif kanayan sağ elini sol avucunun içine alıp oğuşturmağa başladı.

Altı - yedi dakika sonra, İngiliz John kalın gövdeli bir armut ağacının ayrılmaz bir parçası olmuştu. Bağlama yöntemi, bir yönüyle, öldürülen Türk dostu köylülere uygulanan yönteme çok benziyordu. Vareng tepe üstü dikilmiş, vücudunu sucuk gibi sarıp sıkan iplerin en ucundan itibaren ağacın yukardaki bir budağına asılmıştı. Başı yerden sadece üç karış yukarda kalıyordu ve suratı ağacın gövdesine dönüktü. Öyle ki, ağacın kabuğuna tırmanacak böcekler rahatlıkla iri kıyım paralı askerin yüzüne atlayabileceklerdi. İngiliz John, ne kadar çevik ve güçlü olursa olsun ayaklarını yukarıdaki budaktan kurtarıp yere düşemeyecekti. Dizlerinin altından ve üstünden, belinden ve göğsünden sarılan iplerle ağaca yapıştırılmıştı. Kollarını da kıpırdatamazdı. Armudun gövdesini kucaklar gibi açılıp uzatılan kollar karşı tarafta, bileklerden birbirine bağlıydı. Ancak öne doğru hareket edebilirdi ve kıpırdanır kıpırdanmaz pişman olurdu.

Bağlama işi henüz tamamlanmıştı ki, Vareng birdenbire gözlerini açtı.

Durumundaki garipliği ve rahatsızlığı belki de daha tam anlamıyla ayılmadan önce farketmişti. Hemen doğrulup ayağa kalkmak, toparlanıp savunmaya geçmek istedi. Bu amaçla öyle zorlu bir girişimde bulundu ki, burnu küt diye bir ses çıkararak armut ağacının gövdesine toşladı. Topuklarından ense köküne kadar

her yeri şiddetle acıdı. İpler etlerine gömülmüş, oynak yerleri kaskatı kesilmişti.

Başına gelenleri bütünüyle hâtırlayamadığı ve içinde bulunduğu tuzağı bilmediği için şaşırdı, korktu ve dehşetle bağırdı.

Aleko Usta'nın, sol taraftan gelen sâkin, alaycı mırıltısını duydu:

— «Oohoo... Gürültü etme be ahbap! Galata meyhanelerinde değilsin ki... Küçük Patras köyceğizinde bulunuyorsun ve bu saatte yorgun köylülerin hepsi uykudadır.»

Dönüp konuşanı görmek istedi, yanağına sivri bir şey batınca irkildi. Gözlerini açabildiği kadar açtı, ayırdı, karanlığı delmeğe çalıştı. Birden öfkeden kudurmuş gibi oldu. Yakası açılmadık bir dizi küfür savurdu, kurtulmak için biraz daha debelendi. Canı daha çok yandı.

— «Aşağıda, önde ve arkada, sağda ve solda sana kurtuluş yok,» dedi Aleko Usta. «Beni dinlersen gök yüzüne doğru şöyle bir sıçra... Adını bildiğin bütün azizleri ve azizeleri yardıma çağır. El birliğiyle, asılı bulunduğun ağacın köklerini topraktan kurtarmağa bakın. Ancak öylece serbest kalabilirsin.»

İngiliz John dişlerini gıcırdattı. Düşmanının gerçeği söylediğini anlaması için yeteri kadar deneme yapmıştı. Daha önce yediği yumruklarla ezilmiş olan suratından ve burnundan kan sızıyordu. Bütün kasları katılıp kalmış, gücü tükenmişti.

Hırsla, öfkeyle soludu, boğuk, kuru bir sesle sordu:

— «Ne——— Ne istiyorsun benden?»

— «Anlatacağım,» dedi Aleko Usta. «Ama önce, ne istemediğimi bilmende yarar var. Bağırıp çağırmayacaksın... Köylülerden veya kilisedeki arkadaşlarından kimse yardıma gelecek olursa, seni burada bir kulağın-

dan bir kulağına kadar boğazın kesilmiş olarak bulurlar! Bilmem bu kadarı kalın kafana girdi mi?»

Cümlesini tamamlarken elindeki ince - uzun, keskin kamayı uzatıvermiş, Vareng'in rahatça görmesini sağlamıştı.

— «Şunu görüyorsun değil mi?» diye devam etti. «Öyle keskindir ki, bilemeye gerek kalmadan, yetişkin bir yaban domuzunu tepeden tırnağa cascavlak traş edebilir. İstersen küçük bir deneme yapalım da inan.»

Kamayı hızla yukardan aşağıya doğru indirdi ve İngiliz John'un ensesinden tepesine kadar, üç parmak genişliğindeki bir alanda bulunan sert, kirli ve terli kılları kökünden kazıdı. Vareng, dudaklarını sımsıkı kapadığı halde, iğrenç, iniltiyi andıran, âdeta pis pis kokan bir çığlık atmaktan kendini alamadı.

— «Dur...» diye yalvarmağa başladı sonra da. «Dur... Tanrı aşkı için yapma Aleko Usta! Canımı bağışlarsan eğer, sana çok, çok altın veririm. İnan bana! İnan, çok altın var bende.»

Hıçkırıklar arasında, zor duyulur bir sesle devam etti:

— «Yüzlerce, binlerce altın vereyim sana... Canıma kıyma. Ne geçecek eline? İstersen esir pazarına götür sat beni, ama öldürme. Üzerimden çok para kazanabilirsin, konuşalım da anlatayım sana. Zenginim ben. Üstelik hanımım, Kontes hazretleri———»

Emîr Ahmed, köpekleşen, pis yaşamını sürdürebilmek için her türlü aşağılığı kabul eden yaratığa tiksintiyle bakıyordu. «Suratına türkürmeğe bile değmez bunun,» diye düşünüyordu. «İnsansa, insanın tükrüğü bile haysiyet sahibidir...»

— «Uzun etme,» diye kestirdi attı. «Kokuşmuş hayatına son vermek gibi bayağı bir amacım yok. Ama

yine de——— buyruğumdan dışarı çıkarsan yaşamana izin vermekten vaz geçebilirim. Bak, senin gibi bir zararlının soluk almağa devam etmesi kadar ağır bir sorumluluğu üzerime alıyorum. Ama karşılığında sen de, sorularıma doğru cevap verecekşin.»

— «And içerim!» diye İngiliz John atıldı. «Ne üzerine istersen onun üzerine and içerim. Ne buyruğun varsa başım üstüne. Tek———»

— «Seni ilk ve son kez uyarıyorum. Eğer ufacık bir yalanını yakalarsam, en önemsiz bir konuda bile benden bir şey sakladığını anlarsam, kendimi şu bıçağı kullanmak zevkinden alakoyamam. Her soruyu bir kez soracağım ve sen, bütün bildiklerini bir şey katmadan ve örtmeden açıklayacaksın.»

— «Efendimiz İsa'nın———»

Emir Ahmed'in kamasız eli havaya kalkıp hızla indi ve Vareng'in ablak suratında dolu bir şamar patladı.

— «Bre sus, o mübarek kişinin adını kirli ağzına alma!»

Tutsak çaresizlikle inledi. Emir Ahmed, karşısındakini iliklerine kadar titreten, hınç dolu bir sesle devam etti:

— «Seninle yaptığım bu pazarlıkta, ne senin dinine ve imanına ne de insanlığına güveniyorum. Korkudan, kininden ve tükenesi yaşama hırsından başka hiç bir şeyini hesaba katmıyorum.»

Öfkesini yenmek için bir kaç kez derin derin soluk aldı, sonra sordu:

— «Söyle bakalım, burada, Bizans'tan bunca uzakta ne arıyorsun?»

İngiliz sesli sesli yutkundu, istekle, aceleyle anlatmağa koyuldu:

— «Emir kuluyum ben. Aldığım buyruğu yerine getiriyorum. Kontes de Valera'nın hizmetindeyim. Ha-

nımım, Bizans'ın en değerli, en güvenilir casusudur. Doğrudan doğruya İmparator hazretlerine bağlıdır. Buraya gelmemizn sebebi şu: Yakında İznik düşecek. Eğer İmparator'un tasarladığı düzen yürür ve kent, kuşatma ordusu yerine Bizans'ın eline geçerse, Haçlı'lar istedikleri gibi yağma ve talan edemeyecekler. İmparator, bu durumda, hevesi kursağında kalan Haçlı yüzbinlerin köylere saldıracağından çekiniyor. Tabii Bizans ordusu buna engel olmak için elinden geleni yapacak ama, köylülerin de kendi aralarında örgütlenip orduya yardımcı olmaları gerekiyor. Öyle ki, Haçlılar bu çevrede talan ve yağma yapmanın kendilerine pahalıya patlayacağını anlasın ve bir ân önce güneye, Türk işgali altındaki uzak bölgelere gitmeyi kârlı bulsunlar.»

Emîr Ahmed, ışıl ışıl yanan gözlerini tutsağınkilere mümkün olduğu kadar yaklaştırıp sert sert sordu:

— «Bunları şimdi, tepe üstü asılı olduğun durumda uydurmuyorsun değil mi? O derece saçma şeyler söylüyorsun ki———»

— «And olsun!» diye İngiliz John telaşla atıldı. «And olsun ki bildiklerimi doğru anlatıyorum Aleko Usta! Kabul... Ciğeri beş para etmeyen bir kişiyim ben. Ama şuracıkta, hayatım söz konusu iken sana nasıl yalan söylerim.»

Aslında Emîr Ahmed, Vareng'in anlattıklarını hiç de saçma bulmamıştı. İşi tam sıkı ve herifin gönlündeki korkuyu canlı tutmak için böyle davranıyordu. Zihnini kurcalayan çeşitli düşünceleri bir kenara itip şimdilik sadece şu sorgu işini yürütmesi gerekiyordu. Bakalım daha neler öğrenecekti bu değerli haber kaynağından.

— «Peki kim bu hanımım dediğin Kontes? Aleksis nereden bulmuş onu?»

İngiliz John gözlerini kırpıştırdı. Bu sorudan hoşlanmadığı hemen belli olmuştu. İsteksizce konuştu:

— «Onun hakkında bildiklerimin gerçeğe tam uygun olup olmadığından emîn değilim. Ahh... Merhamet et Aleko Usta! Çek şu kamayı etinden. Sana ancak etrafta dolaşan dedikoduları anlatabilirim. Yalan söylemeyeceğime and içtim, ama yanlışlık yapmaktan korkuyorum.»

Aleko Usta, sabırsızlıkla dişlerini gıcırdattı:

— «And içtiğin halde yalan söylüyorsun itoğlu it! O kancığı senden iyi tanıyan yok anlaşılan. Şakımağa başlıyor musun, yoksa———»

Tutsak boğuk bir çığlık attı. Sol şakağından çenesine kadar kesilen derisinden kan sızmağa başladı. Başını geriye çekip kurtulmak istedi, başaramadı. Sıkı bağlar, en küçük bir savunmaya imkân bırakmıyordu. Sesli sesli yutkundu. Birden dili çözülüverdi:

— «Kızlığında, hanımım İngiltere'de bir Sakson baronunun kızıydı,» diye başlayıp bütün gerçeği anlattı. O kadar acele konuşmuş ve öylesine telaşlanmıştı ki, soluk soluğa sözlerini tamamlarken baygınlık geçiriyor gibiydi: «Valera Kontesinin bu derece büyük önem kazanmasında, belki de İmparator Aleksis'in ona karşı duyduğu gizli aşk da etkili olmuştur.»

İki adım uzaktan anlatılanları dinleyen Emîr Mehmed bir şaşkınlık ışığı ile söze karıştı:

— «Vay canına... Öyle bir casus ki, Bizans'ın gizli haberalma teşkilatına, yani Amiral Manuel Batumites'e bile bağlanmamış, doğrudan doğruya İmparator'dan buyruk alıyor... Avrat, Aleksis'le özel bir döşek anlaşması yapmış olmalı.»

İngiliz John, onuruna bir leke sürülmüş gibi gocunarak hemen itiraz etti:

— «Hayır... Asla! Çoğu kimse öyle sanıyor. Ben işin doğrusunu biliyorum. Yolanda, yani Kontes hazretleri bugüne kadar Imparatora teslim olmadı.»

— «Hah şöyle,» dedi Emîr Ahmed. «Başlamışken devam et tosunum... Bildiklerinin hepsini anlat. İşlerin siyasi yanı kadar, özel hayatlarla ilgili yanı da bizi ilgilendiriyor. Konuş... Soru sormamı beklemeden konuş, anlat.»

Vareng isteneni yaptı:

— «Sanırım başlangıçta, İmparator, hanımımın casusluk hevesinin kısa süreceğini ummuştu. Ama Yolanda, gizli kapaklı, karanlık ve esrarlı işlerde büyük bir başarı ve yetenek gösterince durum değişti. Amiral Butumites'in pabucu kısa zamanda dama atıldı. Kontes, kelimenin tam anlamıyla bir macera delisi olmakla beraber, şeytana külahını ters giydirecek kadar da kurnaz ve zeki... Aleksis'in kendisine tutkun olduğunu iyi biliyor. İstese hemen bu gün Aleksis'in yatağına girer ve buyruğuna verilecek kocaman mermer saraylarda, mücevherler ve ipekliler içinde yüzerek yaşayabilir. Aslında ateşli bir kadın olduğu halde, yalnız Aleksis'e değil hiç kimseye yüz vermiyor. Koca Vareng kışlası içinden muhafız diye seçe seçe benim gibi birini yanına alması da bunu gösteriyor ya... Sanırım, hanımımın gözü İmparatoriçe tacında. Bu gidişle———»

Konuşması sırasında tutsağı yakından izleyen ve karanlığa rağmen en küçük yüz hareketini bile gözden kaçırmamağa çalışan Emîr Ahmed araya girdi:

— «Dur hele... Az önce bir söz ettin... Kontes'le kocası öldükten sonra, yanına muhafız olarak girdiğinde mi tanıştınız?»

— «Evet... Kuşkusuz!»

— «Bre kavat, hani yalan söylemeyecektin? Ağzın bir türlü konuşuyor, gözlerin başka türlü.»

— «Yoo... Yalan değil. Belki Kontesi daha önce görmüşümdür ama———»

Kamanın sivri ucu burnuna yaklaşınca, Vareng vaveylayı bastı:

— «Tanrı aşkına yapma. Dur! Anlatacağım doğruyu. Canı cehenneme kontesin de İmparatorun da. Anlatacağım. Kontes bana bir iş vermişti.»

Gözlerini hafifçe yumup başını iki yana salladı, yutkundu, devam etti:

— «İki bin altın karşılığında, kocasını öldürecektim. Savaşta, iki ordu birbirine girince——— arkasından sokuldum ve bir punduna getirip Kont Valera'yı temizledim.»

Tekrar gözlerini yumdu, tekrar yutkundu ve itiraflarını sürdürdü:

— «Yolanda'nın babası, o sırada oradaymış. Olayı gördü ve üzerime geldi. İster istemez onu da ötekinin yanına serdim.»

Emîr Mehmed kendini tutamayıp söze karıştı:

— «Kadın, babasını da senin öldürdüğünü biliyor mu?»

— «Nereden bilecek? O, Tanrı ile aramızda bir sır.»

Emîr Ahmed sorgunun idaresini tekrar ele aldı:

— «Peki, Kontes neden öldürtmek istedi kocasını? Daha o zamandan mı kararlıydı İmparatoriçe olmağa?»

— «Hayır. Anladığıma göre, Valera Kontu karısını haksız ve sebepsiz yere kıskanıp duruyordu. Yolanda'nın üstün güzelliği, aleyhinde bin türlü saray dedikodusunun çıkmasına sebep olmuştu. Aslında, benim bildiğim kadarıyla, Kontes kocasına sadıktı ama içkiye fazla düşkün olan ve Bizans'a geldikten sonra bu tutkusu daha da artan Kont başka türlü düşünüyordu. Yolanda belki de eşinin bu haline daha uzun süre tahammül edebilirdi ya, son savaşa çıkmadan önce Valera Kontu

işi azıttı. Karısına bekâret kemeri takmak istedi. Bu, bardağı taşıran damla oldu. Ücreti karşılığında işe ben karıştım.»

Emîr Mehmed bir ıslık daha çaldı.

— «Yaman karıymış...» diye mırıldandı.

— «Ama uçkuruna sağlamdır,» diye tutsak ekledi. «Saraylarda, yüksek sosyetede dolaşan türlü dedikodulara rağmen, eminim ki Kontes, kocasına ihanet etmemişti. Oyle şeylerde gözü olsa dul kaldıktan sonra neler yapmazdı... Oysa...»

Emîr Ahmed «Keşki öyle bir kadın olsaydı da böyle bir kadın olmasaydı,» diye düşündü. Sorgulamayı dikkatle sürdürdü:

— «Peki... Kısa keselim. Demek Kontesin yeni görevi, İznik çevresindeki bütün köyleri uyarmak ve silahlandırıp bir Haçlı saldırısına karşı hazırlamak, öyle mi? İyi ama, bu görevi yapmak için köylülerin karınlarını deşip bağırsaklarını çıkarmak, fukara boyunlarını o bağırsaklarla sıkmak ve sonra da hepsini ağaçlardan sallandırmak mı gerekiyordu? Kahpe hanımının işi mi bu, yoksa senin işin mi İngiliz John?»

İngiliz John hemen yüksek sesle ağlamağa başladı. Konuşup kendini savunmağa çalışıyor, ama hıçkırıkları sözlerinin anlaşılmasına engel oluyordu. Emîr Ahmed, elinin tersiyle adamın kıllı suratına şiddetli bir tokat attı ve çıkıştı:

— «Haydi, bırak şimdi sahtekârlığı edepsiz herif! Sen ekilirken ben göcektim. Gözümün içine bak ve doğru karşılık ver, kim yaptı bu işkenceleri?»

— «Tanrı tanığım olsun, birine bile el sürmedim ben.»

— «Ya kim?»

— «Köylüler yaptı. Kendi komşuları... Öldürülenlerin hepsi bu değil. Başka bahçelerde, değişik biçimde

işkencelerle öldürülmüş daha on bir kişi yatıyor. Benim hiç ilgim yok bu işle. Yalanım varsa, bu ağaçtan sağ inmek kısmet olmasın bana. Bir kez olsun bana inan Aleko Usta.»

Emîr Mehmed kurcaladı:

— «Ama ölüm emrini sen verdin.»

— «Yalan değil. Ben verdim, çünkü Kontes öyle istemişti. Türk dostu olarak tanınan herkesin işkenceyle öldürülmesini buyurdu.»

Emîr Ahmed, tutsağın bu sözlerinin gerçek olduğu kanısındaydı. İşi mümkün olduğu kadar kısa kesmek için yeni bir soru sordu:

— «Bunların Türk dostu olduğunu kim söyledi size?»

— «Köyün papazı ve başka köylülerin çoğu. Bu evin sahibi olan ihtiyar ve oğlu bu sabah bir ara ortadan kaybolmuş, iki üç saat sonra dönmüşler ve döner dönmez de değerli eşyalarını toparlayıp kaçma hazırlığına girişmişler. Bu arada güvendikleri bir kaç aileye haber vermiş, birlikte kaçmayı teklif etmişler.»

— «Tabii sen ve hanımın duyduklarınıza hemen inandınız!» diye Emîr Mehmed öfkeden titreyerek söze girdi. «Derinlemesine bir soruşturma yapmağa hiç gerek görmediniz. Hemen bıçağa davrandınız, parça parça ettiniz fukaraları. Haydi yaşını başını almış, ne yaptığını bilen sanıkları öldürdünüz, çünkü en iyi bildiğiniz iş öldürmektir. Peki, ya şu suçsuz, günahsız çocuklardan ne istediniz?»

İngiliz John, üstüne atılacakmış gibi görünen, yumrukları sıkılı, kendini bastığı yerde güçlükle tutan toparlak, kısa boylu gölgeye korkuyla bakıp gözlerini yumdu. Çaresiz durumdaydı. Değil böyle yetişkin, güçlü kuvvetli bir adam, küçücük bir çocuk bile armut ağa-

cından sarkıtılan koca Varengi eşek sudan gelene kadar dövebilir hatta isterse öldürebilirdi. İçini çekti. Hayatında hiç bir zaman böyle zor duruma düşmemişti.

Emir Ahmed, çırağına ters ters baktı. Dişlerinin arasından anlaşılmayan bir iki kelime fısıldadı. Tutsağa döndü:

— «Sen yalnız benim sorularıma cevap ver,» dedi. «Adamım Marko biraz heyecanlıdır. Kendisi de çoluk çocuk babası olduğundan, gördüğü hazin manzaranın etkisi altında kaldı.»

Marko, Emir Ahmed'in tasarılarına aykırı düşen davranışını tamir etmekte gecikmedi:

— «Yalnız çocukların değil, ötekilerin öldürülmesi de eşeklik! Cana kıymanın bir yolu yordamı vardır...» diye homurdandı. «Hiç insan, altın yumurtlayan tavuğu keser mi be? Bundan sonra canımız istediği zaman Küçük Patras'a gelip köy zenginlerinden para sızdıramayacağız işte! Neden? Çünkü bu kabak kafalı barbarla Avrupa asıllı fingirdek hanımı ekmek teknemize işediler. Tutma beni Aleko... Azizler aşkı için tutma da şu herifin şiş karnına bir iki tekme olsun vurayım.»

Aleko Usta sert sert çıkıştı:

— «Geri dur bre! Burada benim sözüm geçer. Zamanımız dar, işimiz çok. Sinirlerin bozuksa şöyle biraz uzağa git, konuştuklarımızı dinleme.»

Tekrar Vareng'e döndü:

— «Şimdi anlıyorsun sanırım durumu. Sizin hiç düşünmeden canına kıydığınız o zengin köylüler, canlarına ve mallarına dokunmamamıza karşılık bana ve çeteme haraç verirlerdi. Onun için, sen baygın yatarken ceplerindeki ve kemerindeki bütün paraları ve değerli şeyleri alıp cebime indirdim. Gerçi az değil, anladığıma göre yağmadan senin payına epey birşeyler düşmüş. Bize ayda yılda bir verilen kurtarmalıklar bu gece elimize

geçenin yanında hiç kalır. Ama düşün ki bundan böyle Küçük Patras köyünden haraç almamız çok güçleşecek. Bu yüzden gireceğim zararı sana ve hanımına ve de İmparatoruna ödeteceğim İngiliz John.»

Vareng titredi:

— «Zararınız neyse ben öderim,» dedi. «Hanımımı bu işe karıştırmayın. Hele İmparator... O, burada başıma gelenleri hiç duymamalı. Kulun kölen olayım Aleko Usta. Anlaşalım seninle. Her şartını kabul ederim. Seni de çeteni de altına ve gümüşe boğarım. Beni serbest bırak, ne istersen iste, emret...»

Emîr Ahmed, gevrek gevrek gülerek çam yarması tutsağın iri kaba etlerine bir şamar savurdu.

— «Hay Tanrı senin layığını versin koca ayı,» dedi. «Serbest kalmak istiyorsun ha?»

— «Karşılığında ne istersen vereceğim,» diye Vareng inledi. «Ne istersen... İki bin, üç bin altın... Hatta belki daha da çok!»

Aleko Usta gülmeyi birden kesti. Sertlendi:

— «Uzun etme be, eğlenecek vaktim yok. İplerini çözsem, saçımdan ayak tırnağıma kadar iki lokmada yutarsın beni. Sorularıma karşılık ver şimdi. Şu anda kimler var kilisede?»

— «Bizimle birlikte gelen ihtiyar piskopos, köy papazı ve bir kaç köylü. Köylüler toplantı için çağrılmışlardı. Herhalde şimdiye kadar toplantı bitmiştir.»

— «Kontes kilisede mi geceleyecek, yoksa başka bir evde mi?»

— «Yolanda bir köy kilisesinde ya da köy evinde kalır mı hiç? Saray arabasının içinde özel hazırlanmış, ipek örtülü kuş tüyü yatağı vardır onun. Bu gibi görevlerde İmparatorluk ahırlarından hep aynı araba bizim emrimize verilir.»

— «Peki... Geceyi bu havadar armut ağacında geçirmeseydin sen nerede uyuyacaktın?»

— «Arabada. Ama ön tarafta, arabacı yerinde. Ben nerede olsa kolayca uyurum, ama hiç bir zaman hanımımdan uzakta bulunmam.»

— «Ya arabacı?»

— «Ohhh... Önemsiz bir kişi o. Köyde nerede olsa kalır.»

— «İmparator, böyle tehlikeli bir göreve gönderirken, bunca sevdiği bir kadının yanına muhafız olarak yalnız seni mi verdi?»

İngiliz John somurttu, dilinin ucuna gelen cevabı zorlukla tuttu, sonra isteksizce konuştu:

— «İmparatora kalsa, arabanın ardına bir muhafız bölüğü takacaktı. Ama Kontes, kalabalıktan ve askerle işbirliği yapmaktan nefret eder.

Emîr Ahmed, hiç beklenmedik bir ânda, sözü yakın geçmişe götürdü:

— «Nasıl olur? Geçenlerde Kontes, Kalimidis köyünde bir iş yaptı, o zaman yanında yığınla asker ve Haçlı silahşörü vardı.»

Vareng duraklamadan, gerçeği ifade ettiğine delil sayılacak bir açıklıkla cevap verdi ve Emîr Ahmed'in tahminlerini doğruladı:

— «O işle bunun arasında fark var. Kalimidis'e giderken Türklerle karşılaşacağımızı biliyorduk, çünkü güvenilir kaynaklardan haber almıştık. Kontes'in İznik'teki adamı dışarıya bir mektup yollamış, bizi önceden uyarmıştı. Ne var ki karşılacağımız Türklerin sayısını bilmiyorduk. İhtiyatlı davranıp yardımcı kuvvet kullanmak zorundaydık.»

Emîr Mehmed, iki adım uzakta duruyor ve sabırsızlanıyordu. Atıldı:

— «Yani şimdi, sen aradan çıktığına göre güzel ve oynak hanımın arabada yalnız ve——— savunmasız kaldı, öyle mi?»

İngiliz John, omuzlarını silkip bu soruyu geçiştirmeğe yeltendi, ama Emîr Ahmed üsteledi:

— «Cevap ver!»

Çopur arkadaşının amacını anlamıştı. Emîr Mehmed, hem Vareng subayının her ifadesinin doğru olup olmadığını sınamak istiyor, hem de ihtiyar Petro'nun sözünü ettiği öteki iki askerin o sırada nerede bulunduğunu anlamağa çalışıyordu.

Tutsak sıkıntılı bir tavırla kendinden isteneni verdi:

— «Gerçi iki asker daha var yanımızda... Bir de Yolanda'nın yazıcılığını ve tercümanlığını yapan bir çıfıt... Ama onların üçü de bu saate kalmamış, sızmışlardır. Daha karanlık basmadan, ellerinde şarap testileri olduğu halde bir köy evine giriyorlardı.»

— «Nerede o köy evi?»

— «Kilise'nin hemen arkasında. İki katlı büyücek bir yapı. Ön bahçesi küçük, arka bahçesi çok geniş bir yer.»

— «Peki... Şimdilik bu kadar soru yeter,» diye Emîr Ahmed dizlerinin üstüne iyice çöktü. «Umarım ki, bana anlattıklarının hepsi doğrudur İngiliz John! Birazdan, ağzını tıkaçlayıp buradan gidecek ve çevreyi şöyle bir kolaçan edeceğim. Eğer eksik-artık ya da yalan - yanlış bulursam———. O zaman kısa bir süre için buraya geri döneceğim. Çok, çok kısa bir süre için! Anlıyorsun değil mi? Şimdi sana iki solukluk daha düşünme payı veriyorum. Sözlerine ekleyeceğin bir şey var mı? Bu fırsatı iyi değerlendirsen iyi edersin.»

Tutsağın suratına, tepe üstü asılı durmaktan kan hücum etmiş olmalıydı. Bu durum pek belli olmuyordu

ama, alnından ve burnundan terin şıpır şıpır damladığı seçilebiliyordu. Dertli dertli içini çekip mırıldandı:

— «Tanrı tanığımdır, hiç yalan söylemedim. Ama unuttuğum şeylerden dolayı beni suçlamamalısın Aleko Usta. Başka soruların yarsa———»

— «Benim bir sorum var,» dedi Emir Mehmed. «Madem ki kilisede toplantı yapılıyordu ve öteki Varenglerle yahudi de orada bulunmuyordu, sen niye toplantıda bulunacağın yerde ortalıkta dolaşıyordun? Buraya gelip bizi yakalaman bir raslantı mıydı? yoksa—».

İngiliz John acı acı güldü:

— «Sizi yakalamak mı? Gülдürmeyin beni... Keşke yakalamaz olaydım... Toplantı beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Kontesin yanında, onun akıl hocası olarak değil, muhafızı olarak hizmet etmekteyim. Ortalık kararınca hemen yatamam. Hanımımın uyumasını beklemek zorundayım. Bu yüzden, kilisede konuşmalar sürüp giderken oyalanacak, zaman geçirecek bir iş aradım. Köyü şöyle bir dolaştım. Herkes evine çekilmişti. Çok evlerde ışık bile yanmıyordu. Geri kiliseye dönerken, meydana açılan sokağın köşesinde ikinizi gördüm. Aleko Usta iyi bilir, gözlerim karanlıkta, gündüz olduğu kadar güçlüdür. Duvara sinmiş, saklanmağa çalışıyordunuz. Sinsi bir niyetiniz olduğunu hemen anladım. Bir şeyin farkına varmamış gibi kiliseye girdim ve iki dakika sonra da çıkıp ardınıza düştüm. Başıma gelecekleri bilseydim, bütün köyü ayağa kaldırırdım.»

Emir Ahmed ayağa kalktı, keskin kamasını kullanarak Vareng'in geniş tüniğinden biri bir karış öteki dört parmak eninde uzun iki parça kesti, tekrar çömeldi.

— «Haydi yine işin iş İngiliz John,» dedi. «Şimdilik seni öldürmeyeceğim. Bu seferlik bütün kaybın, cep-

lerinden aldığım altınlarla silahların olacak. Umarım seni böyle soyup soğana çevirdiğim için bana gücenmezsin. Eeee... Ne yaparsın be dostum, sen yağlı bir kapı bulmuş, kudretli hanımının gölgesinde gününü gün ediyor ve kişizadeler gibi yaşıyorsun. Oysa ben? Zavallı ben... Vareng kışlasındaki bildiğin işimden atıldım atılalı rahat yüzü görmedim. Şu dağ senin bu orman benim, bir gün tok üç gün aç, her ân yakalanmak korkusu içinde dolaşıyor, daha doğrusu sürünüyorum. Hak mı bu? Yooo... Sakın seni kıskandığımı sanma. Kısmet böyleymiş. Şu körolası dünyada karnımı doyurmak için çalıp çırpıyor, yol kesiyor, sırasında ölmemek için cana kıyıyorum. Ama bu gün, azizler ışık tuttu sanki yazgıma! Bu köye uğramağa aslında hiç niyetim yoktu. Uzaktan dolaşıp kuzeye, İzmit çevrelerine gidecektim. Yaktığın evlerin kokusu gelince burnuma, yolumu değiştirdim. Çünkü bizim meslekte, balığın irisi bulanık suda avlanır. Yangın olan, âfet olan, kargaşa çıkan yerde hırsıza ve soyguncuya her daim pay bulunur. İyi de yapmışım yol değiştirmekle, haa? Ne dersin? Yoksa, yıllar önceki kadeh arkadaşımla bir kez daha buluşma zevkini tadamazdım.»

Vareng'in düğme kadar küçük, donuk gözlerinde bir umut ışığı parladı.

— «Beni dinle Aleko Usta,» diye istekle söze girdi. «Bu tehlikeli ve yorucu hayattan kurtulmak senin elinde dostum. Bunca zaman haydutluk yaptığına göre adın bellenmiş, belki de başına paha biçilmiştir. Seni bizim Kontes'e götüreyim istersen. Onun her zaman, kurnaz, işinin ehli ve fazla soru sormadan buyrukları yerine getiren adamlara ihtiyacı vardır. İyi kazanır, rahat eder, kellenden emin olursun.»

Aleko Usta mânalı mânalı güldü.

— «Olacak iş değil ahbap,» diye kestirip attı. «Bir

kere ben, senin Kontesin gibi kahpelerin buyruğunda çalışamam. Sonra... Soru sormadan buyrukları yerine getirecek, gerekince suçsuz günahsız kişileri öldürecek kadar alçalamam. Alelade, kendi halinde bir haydut olmak neme yetmiyor? Yooo... Boşuna çeneni yorma. O konu kapandı gitti. Şimdi beni dinle. Madem ki benim güç durumum seni üzüyor, para kazanmam için bir şeyler yapacaksın. Bak... En geç sabahleyin erkenden seni bulup kurtaracaklar değil mi? Bir dakika zaman yitirmeden hemen İmparatorumuz haşmetli Aleksis hazretlerine koşacaksın. Nerede şimdi saygıdeğer Basileusumuz?»

— «Pelecanum'da olsa gerek. Onu görmemi neden istiyorsun?»

— «Eski hizmetkârı, değersiz kölesi Aleko Ustanın selamlarını sunacaksın ona. Ve diyeceksin ki, eğer sevgili Kontesini bir daha görmek istiyorsa, yani sağ olarak görmek istiyorsa———.»

— «Neee?» diye tutsak bir çığlık attı. «Delirdin mi sen Aleko Usta? Yolanda'yı elini bile süremezsin. İmparator ânında on bin, yirmi bin asker takar ardına.»

— «Vız gelir!»

— «Başınla oynuyorsun. Delilik bu tasarladığın şey.»

— «Kendimi bildim bileli başımla oynarım ben. Değersiz şeylerle uğraşmaktan hiç hoşlanmam.»

— «Kontesi kaçırmayı düşünüyorsun ha? Bunu başarmana imkân yok. En ufak gürültü bütün köyü ayağa kaldırır. O iki muhafız Vareng'in her biri beş kişiye bedeldir. Sizi kıyma gibi doğrarlar.»

Emîr Mehmed alaylı alaylı güldü:

— «Bu söylediklerine inanıyorsan neden telaşlanıyorsun yiğidim? Duyan olsa hanımını değil de bizi düşündüğünü sanır.»

Emir Ahmed, gülmeden, serinkanlılıkla sözlerini sürdürdü:

— «Sen kuş kadarcık beyninle benim gireceğim tehlikeleri hesaplamaktan vazgeç te söyleyeceklerimi can kulağı ile dinle ve ezberle İngiliz John. Bir yanlışlık yaparsan, hem Yolanda güme gider hem de sen. Pazarlık benimle Aleksis arasında. Seninki sadece elçilik... Kontese karşılık, Bizans'ın tıka basa dolu hazinelerinden sadece on bin altın istiyorum, çok mu bu? Bizzat senin ağzından duyduklarımdan o sonucu çıkarıyorum ki, aslında İngiliz yosması ağırlığınca mücevher değerinde. Çünkü, hem İmparatorun gözdesi, hem de eşi benzeri bulunmaz bir casus... Benim yerimde başkası olsa, hiç kuşkum yok daha fazla para isterdi. Ama ben, alçak gönüllü, kanaatkâr kişiyimdir.»

İngiliz John'un o sırada belki de öfkesi, korkusunu bile bastıracak seviyeye çıkmıştı. Ama Vareng, kurnaz, hesaplı adamdı. Belli etmeden bir kaç kez hızlı hızlı soluk alıp verdi, hislerini gizlemeğe çalıştı. Ne var ki Aleko, eski meyhane arkadaşını çok iyi tanıyordu.

— «Haa...» dedi. «Sakın hiddete kapılıp da yanlış bir şey yapmağa kalkmayasın. Kontesi kurtarmak için izimi sürüp arkamdan gelmeyi unut. Olacak iş değil ya, eğer dağın başında, ormanın karanlığında beni ele geçirsen bile, hanımını öldürecek kadar olsun zamanı nasıl olsa bulurum. Hatta parayı getirecek olan saray mutemedi ile birlikte bile bulunmasan iyi edersin. On bin altın, İzmit'e gönderilecek. Bundan tam bir hafta sonra, ortalık kararırken, her birinde ikişer bin altın bulunan beş meşin torba İzmit'in ünlü Çiroz Yani'sinin meyhanesine getirilecek. Çiroz Yani'nin bu işle hiç bir ilgisi yok. Sırf belli bir buluşma yeri olsun diye orayı seçiyorum. Ama benim bir adamım orada bulunacak ve saray mutemedine kendini açıkça tanıtacak. Adamıma

handa saygı gösterilmeli ve kılına dokunulmamalıdır. Aksi halde Kontes'in başına bin türlü iş gelebilir. Önceden bir düzen kurulup da, parayı alıp giderken adamım takip edilirse, pazarlık bozulur. On bin altın, eğer o gecenin sabahına kadar elime tam olarak geçmezse———»

Küçük, sinirli bir kahkaha savurdu. Omuzlarını silkti, sesini kısarak, meş'um bir fal yorumcusu gibi tutsağın kulağına fısıldadı:

— «Kontes yine de Aleksis'e iade edilecek... Edilecek ama, bezlere sarılı on iki küçük parça halinde! Her bir parçayı hangi dağın hangi doruğunda bulacağınızı size özel habercilerimle bildireceğim.»

Dev Vareng ürperdi. Bu Aleko Usta denen adam eskiden de pek tekin kişi değildi ya, işi yolkesenliğe vurduktan sonra bin beter olmuş, zehir kesilmişti. 'Eee... Nesi vardı kaybedecek Aleko'nun? Dediklerini pek âlâ yapabilirdi.

— «Anladım,» diye zor duyulur bir sesle cevapladı.

— «Anladınsa tekrarla bakalım. İmparator benim. Şimdi sen eteklerin uça uça geldin, hanımının başına gelen felaketi açıklıyorsun. Haydi, durma, şakı... Sakın saygıdeğer Basileus'la konuştuğunu unutma. Huzurunda yerlere kapandıktan sonra, onu göklere çıkaracak övmeler de dahil olmak üzere bütün söyleyeceklerini söyle.»

Tutsak isteneni yaptı. Arada bir kekeleyerek de olsa, aldığı talimatı kelimesi kelimesine tekrarladı. Emîr Ahmed, dudaklarını büzüp başını yana eğdi.

— «Eeeh,» dedi. «Pek de fena sayılmaz. Hatta senin gibi kıt akıllı birine göre iyidir bile diyebiliriz. Bütün bunları kafanda sakla. Hakçasını söylemek gerekirse, böyle bir hizmet için yararlı olabilirsin. İstersen, unutmaman gerekenleri bir kez daha gözden geçirelim:

süre, tam bir hafta. Yer, İzmit Çiroz Yani'nin meyhanesi. Beş meşin torba, her birinde iki bin altın. İşler yolunda gitmezse akılda tutulacak bir sayı daha var: on iki küçük parça.»

İngiliz John'un alnından yere damlayan terler artmıştı. Emîr Mehmed, bir dağ haydutunu kusursuzca taklid ederek pis pis sırıttı ve reisine yılıştı:

— «Sayın saray muhafızı teğmene bir soru sorabilir miyim?»

— «Sor,» dedi Emîr Ahmed.

Emîr Mehmed Vareng'e döndü, ahbapça sırtını okşadı, sordu:

— «Şeyi öğrenmek istedim de... Aceba, Kontes hazretleri sözü geçen o bekâret kemerinden kurtuldular mı?»

Vareng, fırın kapağı gibi sıcak sıcak soludu. Hani, elleri serbest olsa karşısındaki o tombul, ufak adamı parmakları arasında pire gibi ezer dağıtırdı. Emîr Ahmed işe karışıp çırağını payladı:

— «Elbette kurtuldu bre akılsız... Kocasını ve babasını bu uğurda feda etmemiş miydi? Şimdiden sonra hanıma, bekâret kemerinin baştan kıça elmasla donatılmışını versen yine takar mı? Ne dersin İngiliz John? Haklı değil miyim? Kadınlarının asıl düşündüğünü sen çok iyi bilsen gerek. Sen olsan takar mıydın mücevherli bekâret kemerini?»

Vareng, öfkeden ve çaresizlikten boğulmak üzereydi. Homurdandı:

— «Yerinizde olsam, Kontesin namusuna el uzatmazdım. Böyle bir yanlışlık yaparsanız, dünyanın öteki ucuna bile kaçsanız, on bin altını rahatlıkla yiyemezsiniz.»

Marko, üç katlı çenesini yukarıya kaldırıp rahatça güldü:

— «Deme yahu! Aceba sayın teğmen bu tehdidi kendi adına mı savuruyor, yoksa haşmetli Basileus adına mı?»

Tutsak karşılık vermedi. Emîr Ahmed, işinin ehli, dağ kanunlarına bağlı bir haydut edasıyla, ciddiyetle teminat verdi:

— «Merak etme ahbap. Paramız zamanında ve eksiksiz olarak elimize geçerse, kahpe hanımını ellemeyiz. Ama bir oyun oynamağa kalkarsanız... O güzel dişi gövdeyi bıçağa yatırmadan önce olsun———. Anlıyorsun değil mi?»

İngiliz John'un bir şey söylemesine zaman bırakmadan, tünikten kesmiş olduğu kumaş parçalarından geniş olanını avucunun içinde toparladı, bir yumak yapıp tutsağın ağzına tıkıştırdı. İkinci parça kumaşı da Vareng'in dişleri ve dudakları arasından geçirerek ensesinden sıkı sıkı bağladı ve düğümledi. İngiliz John, bu durumda zorlukla soluk alır olmuştu.

— «Eğer nezlen varsa işin iş...» diye güldü. «Ama merak etme, bir iki dakika içinde burnun açılacak ve rahat nefese alacaksın. İnsanoğlu nelere alışmıyor ki! Zaten şunun şurasında sabaha ne kaldı canım? En çok beş - altı saat sonra ya bir köylü ya da Vareng arkadaşlarından biri gelip bağlarını çözer. Merak etme, güçlü kuvvetli ve dayanıklı adamsındır. Tatlı canına hiç bir şey olmaz.»

Kontes de Valera'nın sadık adamı kin dolu gözlerle Aleko Usta'nın uzaklaşmasını izledi. «Bundan sonra yaşamağa devam edersem eğer,» diye düşünüyordu, «sırf bu heriften öç almak için olacak.»

Saatler boyu asılı olduğu yerde bekleyecek, bir yandan birilerinin gelip kendisini o güç durumdan kurtarmasını dileyecek, öte yandan da kurtarıcısının yüzüne nasıl bakacağını, başına gelenleri nasıl izah edece-

ğini düşünüp duracaktı. Başkalarına neyse... Ama Aleko Usta dediğini yapar, Kontesi kaçırırsa, Imparator'a hesap vermek vardı işin içinde.

Karanlık sokakta hızlı hızlı yürüyen Emîr Mehmed, başını öne iyice eğmişti ya bastığı yeri görmüyordu. Gözleri buğulu ve nemliydi.

— «Zavallı Petro,» diye mırıldandı. «Zavallı Dimitriyos ve öteki zavallılar... Hepsini öylece ——— al kızıl kanlar içinde ——— ağaçlara asılı bırakmak ne acı. Hiç birinin mezarı bile olmayacak.»

— «Kimliğimizi gizlemek zorundayız,» diye karşılık verdi Emîr Ahmed. «Burada önümüze çıkan fırsatı iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Bu da, haydut, yolkesen kılığına girmemize bağlı. Zaten Petro'nun ve ötekilerin ruhları çoktan cennete uçmuşlardır. Ben öyle inanıyorum ki, başarılı bir iş çıkarıp devletimize hizmet etmemizi, bizden çok onlar, cesetleri için mezar kazmamıza yeğ tutarlar.»

Emîr Mehmed, bu konuda ne düşündüğünü söylemedi.

İlerden, kilise meydanı tarafından, kalın, sarhoşluktan pelteleşmiş bir ses duyuldu:

— «Teğmen John! Teğmen John, neredesin? Kontes seni çağırıyor.»

Türk casusları, yolu sınırlayan bahçe çitlerine iyice sokulup çömeldiler. İngiliz John'u arayan Vareng, iki yanına yalpalayarak, arada bir sendeleyip tökezleyerek ve yerdeki taşlara küfrederek yaklaşıyordu. Vareng'in gerisinden, pek de sarhoşa benzemeyen başka bir gölge daha geliyordu. Uzun boylu, ince vücutlu bir kadın... Anlaşılan Yolanda, sadık muhafızının başına bir şeyler gelmiş olduğunu sezmişti.

ooo— ● —ooo

1. **Bir kavme benzemek isteyen, o kavme mensup sayılır.**

Hz. Muhammed

2. **Eğer iyilik yapamıyorsanız, hiç olmazsa iyiliği tavsiye ediniz. Kötülükten kendinizi men edemiyorsanız, tesir edebileceğiniz kişileri olsun kötülükten menetmeğe çalışınız.**

Hz. Muhammed

Saint - Gilles ordugâhı, Kont Raymond tarafından daha o gün konmuş bulunan şarap yasağından fazla etkilenmişe benzemiyordu. En soylusundan en aşağı tabakada olanına kadar bütün Kutsal Savaş Gönüllüleri, ortalık kararmadan önce az çok kafaları tütsülemiş, keyiflerini bulmuşlardı. Raymond'un kamp yerinde dolaşıp denetim yaptığı veya yapacağı söylentileri dolaştığından neşeli kahkahalar ve sarhoş naraları pek ayyuka çıkmıyordu ya, yine de yer yer duyuluyordu. Karanlık, gizli kurulmuş birçok içki sofralarını gizliyordu. Çünkü Haçlıyı şaraptan, şarabı da Haçlı'dan ayırmak imkânsızdı.

Baron Gerald'ın çadırına doğru yürürken beyaz harmaniyeli adam, arkadaşına fısıldadı:

— «Ters bir raslantı. Bu günahkâr insanların içki alışkanlığından kurtulması için her zaman yüce Allah'a dua edebilirim ama, keşke bu gececik hepsi kör kütük sarhoş olsalardı. İşimiz çok kolaylaşırdı.»

— «Aldırma...» diye umursamazlıkla karşılık verdi İnanmış. «Hepsi yine en az dün geceki kadar sarhoş

bunların. Göreceksin, işi tereyağından kıl çeker gibi kolaylıkla başaracağız.»

Tam sözlerini tamamlamıştı ki, ayağı bir şeye takıldı, tökezledi. Yuvarlanan bir kabın çıkardığı madeni ses, ortalığı çınlanttı. İki üç adım öteden, bir Haçlı dirseğine dayanarak doğruldu ve aş kazanını devirenlere sunturlu bir küfür savurup tükürdü. Âdem, yoldaşının birdenbire kabaran, katılaşan kol kaslarını sıktı:

— «Sinirlenmek yok!» dedi. «Önüne bak yürürken.»

Önüne baksa ne göreçekti İnanmış? Ortada ne bir yol vardı ne bir iz... İnsanlarla eşyalar, kap ve kazanlarla ocakları ve çalı çırpı yığınları, çadırlarla çardaklar ve insan pislikleriyle erzak çuvalları birbirine karışmış, gelişigüzel sağa sola atılmıştı. Gündüz gözüyle bile, buralardan birşeylere çarpmadan geçip gitmek zordu. Karanlıkta insan, ayağını toprağa mı yoksa uyuyan bir adamın suratına mı basacağını hiç mi hiç bilemezdi.

Raymond ve kurmay heyeti aslında ordugâh düzenini fena ayarlamamışlardı ama, plânın uygulanmasında Avrupalı yabanilerin gerçek kişilikleri yansıyordu. Saint - Gilles Kontu, ivedi durumlarda askeri harekâtın aksamaması bakımından oldukça yararlı tedbirler almıştı. Söz gelimi, kamp yerini doğudan batıya ve kuzeyden güneye kesen altı geniş yol aralıklı kazıklarla işaretlenmiş ve bunların üstüne çadır kurulması, hatta buralarda dolaşılması kesinlikle yasaklanmıştı. Gece gündüz kol gezen atlı devriye birlikleri, yolların her ân açık tutulmasını sağlamaktaydı. İnanmış ve Âdem, bu yolların hepsini teker teker görmüş, enlerini, boylarını ve uzantı yönlerini ezberlemişlerdi ama, bunu asıl görevleri gereğince yapmışlardı. Şimdiki maceralarında yoldan yararlanmayı akıllarından bile geçirmiyorlardı.

Yürüdükleri istikamette sık sık, bir araya toplanmış Kutsal Savaş Gönüllüleri görüyorlardı. Hristiyan ordugâhında yatma ve kalkma saatleri kesin olmadığından, isteyen sabaha kadar uyumuyor, dostlarıyla yarenlik ediyor, şarkı söylüyor, ısınmak için ateş yakıyor ya da eğleniyordu. Haçlıların belli başlı eğlenceleri yiyip içmek, birbirleriyle kıyasıya döğüşmek ve kadınlarla sevişmekti. Şimdi içki sınırlanmıştı ya, şarap kırbaları yine de el altından dolaşıp duruyordu. Gecenin karanlığında, irili ufaklı ateşlerin çevresine toplanmış karanlık suratlı adamlar, manzaraya yabancı olanlar için yürek hoplatan bir kâbus görünümü arzediyordu. Âdem ve İnanmış, böylesi görünümlere alışıktılar. Yine de ateşlerin yanından geçerken çok tedbirli davranıyor, dikkati çekmemek, kuşku uyandırmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Arada bir, sarhoş savaşçıların kendilerine sataşacaklarını tahmin edince hemen durup onların gözleri içine bakarak vaaza başlıyorlardı:

— «Cehennemde yanacaksınız! Kutsal evlilik bağı ile bağlı olmadığınız bu aşağılık dişilerle ilişki kurduğunuz için pişmanlık getirin! Diz çöküp yakarın... Gülüp eğleneceğinize, ağlayıp dövünmeniz gerekmez mi? Günahlarınızın bağışlanması için hemen dağılıp oruca girin, kirli nefsinizi dünya nimetlerinden mahrum bırakın. Cehennem ateşi derinizi dağlamasın istiyorsanız, iğrenç deri zevklerini unutun!»

Haçlı sürüsü içinde geçimini sırf böyle vaazlarla sağlayan sahte ya da gerçek o kadar din adamı ve keşiş vardı ki, harama uçkur çözmüş haldeyken ya da içki içip kumar oynarken yakalanan yabani savaşçılar çoğu zaman beyaz harmaniyeli garip adamla iri yarı keşişe hiç aldırmıyor, uğraşlarına devam ediyorlardı. Bununla beraber arada bir, yediğinden içtiğinden ikram ederek

rüşvet verenler, avuçlarına bir iki metelik sıkıştırarak Tanrı'dan kendileri için bağışlanma dilenmesini isteyenler ya da yerden koca bir taş kapıp fırlatanlar da çıkıyordu.

Başlarını derde sokmamak için ellerinden geleni yaptılar. Dolambaçlı bir uzun yürüyüşten sonra Baron Gerard'ın karargâhına vardılar. Yüksekçe bir odun yığınının arkasına gizlenip dört bir yanı gözetlediler.

Gerçi gündüzün buraları çok gezmiş, her yanını görmüşlerdi ya, geceleyin her şeyin görünüşü değişiyordu. Karargâh içinde belli başlı tesislerin konumları ve geri çekilme yolu üzerindeki engeller, karanlıkta farklı şekillere bürünmüştü. Kafalarına koydukları tehlikeli işi başarabilmeleri, ancak gece şartlarına alışmaları ile mümkün olacaktı.

Dikkatlerini çeken ilk şey, yakınına sokuldukları kiler arabasının arka tekerleği oldu. İspitlerden yere sarkan zincirlerin ucundaki bukağılar boştu! Bunun anlamı açıktı. İgnasio, işkence edilmek üzere Gerard'ın Pavillion'una götürülmüştü.

Konuşmadan, endişeyle birbirlerinin yüzlerine baktılar. Ses çıkaramazlardı, çünkü kiler arabasının öte yanında kargılı bir nöbetçi geziniyordu. Ellerini çabuk tutmalıydılar. İgnasio, işkenceye uzun süre dayanabilecek durumda değildi. Öte yandan, tedbiri de elden bırakamazlardı. Çevreyi iyice keşfetmeli, muhtemel tehlikeleri önceden tesbit etmeliydiler.

Gerard'ın komuta yeri oldukça geniş bir düzlüğe kurulmuştu ama, bu genişlik, tertip ve düzen yokluğu yüzünden erimiş, kaybolmuştu. Karargâh, kamp yerinin devamı olan öteki çadırlardan kesin bir sınırla ayrılmamıştı. Bu ihmal, Baron'un maiyetinde bulunan şövalyelerle şövalye adayı soyluların çadırlarından bazılarının alelade Kutsal Savaş Gönüllülerinin derme çat-

ma barınaklarına karışmasına yol açmıştı. Yine aynı sebeple, Baron'un silahtarları ve seyisleri için kurulan çadırlar Pavillion'a fazla yaklaştırılmıştı.

Hakçasını söylemek gerekirse Pavillion, yani Baronluk çadırı oldukça gösterişliydi. Ortadaki dördü yüksek, iki yanlardaki sekizi biraz daha alçak on iki sağlam direk üzerine gerilmiş olan kalın, parlak deri, yıldız ışığında altın bir çatıyı andırıyordu. Yanlardan inen deri duvarlar, çapraz iplerle güçlü kazıklara sıkı sıkı bağlanmıştı. Pavillion'un kapladığı net alan, her kenarı sekiz adım uzunlukta bir kare kadardı. Giriş kapısının on adım önünde, üç buçuk arşın boyunda yaldızlı bir direğin ucunda Baronluk flaması asılıydı. Flama atlastandı. Yarısı beyaz yarısı mavi zemin üzerine büyük bir kırmızı haç işaretinden ibaretti. Flama direği dibinde ise, başka bir soyluluk alameti olan rahat, geniş bir toprak kap, Gerard'ın değerli oturağı durmaktaydı.

İnanmış, çadır kapısı önünde uyuklayan uşağı ve koca lazımlığı görünce irkildi. Kendi geçmişi aklına gelmişti. «Ferahlama ihtiyacı hissedince, Baron hazretleri uşağına seslenecek ve uşak hemen oturağı kapıp içeriye seyirtecektir,» diye iğrenerek düşündü. «Gerard, en küçük bir utanma duymadan uşağının yanında def-i hacet edecektir. Hizmetkâr, efendisinin soylu pisliği ile dolan kabı iki eliyle tutarak gururla dışarıya çıkacak, tempolu adımlarla yirmi adım uzaktaki çukura kadar gidecek ve boşaltacaktır. Kısa bir süre sonra Gerard acıkır ya da susuzluk duyarsa, aynı uşak, aynı ellerle bu kez senyöre yiyecek - içecek taşıyacaktır.»

İnanmış bunun böyle olduğunu çok iyi biliyordu. Suratını burum burum buruşturdu. Nerelerden nerelere gelmiş olduğunu düşünmek, yüzüne bir sıcaklık dalgasının yayılmasına sebep olmuştu. Öz geçmişinin bir bölümünü unutmak ihtiyacındaydı...

Âdem, dostunun omuzuna hafifçe dokunup silahtar çadırlarını ve onların az gerisindeki büyük bir şövalye çadırını işaret etti. Kulağına eğilip mırıldandı:

— «Işık!.. Daha uyumamışlar.»

İnanmış omuz silkip homurdandı:

— «Ne bekliyordun? Bu serserilerin hepsi Gaskon ve Catalan. Sabaha kadar içmeğe alışıklar.»

Beyaz harmaniyeli adam, parmağını ağzına götürüp sessizlik konusunda arkadaşını uyardı. Bir yandan da «Yine sabrı taştı,» diye düşündü. «Her zamanki kadar heyecanlı ve duyarlı.»

İnanmış... Ahmed İnanmış...

Âdem, bu genç adamı kendisinden bir parça sayıyordu. Onun yeni bir kimlik ve çok değişik bir kişilik kazanmasında kendisinin ne kadar etkili olduğunu biliyor ve bundan gurur duyuyordu.

Ölüme kadar sürecek bir gezgin hayatı yaşamağa karar vermişken buralarda kalmasının sebebi İnanmıştı. Eski Broyes Baronu Rainald'ın, yeni adını tam anlamıyla hak eden bir «İnanmış» olmasını öyle çok istiyordu ki...

Xerigordon kalesinin o harap, gölgesiz burcu üzerinde Rainald can çekişmiş, son nefesini vermişti. İnanmış, orada, aynı cehennem sıcağının altında, Rainald'ın pişmanlıklar, kuşkular ve tövbelerle dolup boşalan gövdesinde hayat bulmuştu. Sanki Xerigordon, yer yüzünün Arafıydı.

Savaştan sonra Sultan Kılıç Aslan, hakkında iyi şeyler duyduğu Haçlı soylusunu huzura alıp iltifatta bulunmuş ve istediği zaman yurduna dönebileceğini, yolculuk için gerekli masrafların da karşılanacağını söylemişti ya, Broyes Baronu bu âlicenaplığı nezaketle reddetmişti. Rainald'ın kararı kesindi. Türk toprakları

içinde ve dışında işlediği suçların hepsini —belki biraz da abartarak— kabul ediyor ve diyordu ki:

— «Hayatımı, elimde silahla karşısına çıktığım o yüce ruhlu, yaşlı insana borçluyum. Bundan sonra, eğer kabul ederse onun kölesi olarak yaşamak istiyorum.»

Bunları söylerken İslâm'da köleliğin Avrupa'da kölelikten çok farklı olduğundan haberdar mıydı? Beyaz harmaniyeli dostu kendisini bu konuda da aydınlatmış mıydı bilinmez. Ama Rainald, Sevündük Alp'in kölesi olduğuna hiç bir zaman pişman olmayacaktı. Bu, hiç kuşkusuz, bir İtalyan Baronu olmaktan çok daha onur verici, çok daha parlak bir mevkiydi. Önceden bilmese bile kısa zaman sonra anlayacaktı ki, bir Türk beyinin kölesi olmak, onun ailesine karışmak anlamına gelir.

Yiva'lı olur olmaz, daha önceden isim değiştirmiş bulunan İnanmış sünnet edilmiş, aradan bir iki ay geçmeden de koca Türkmen boyunun içinde eriyip gitmişti.

Yeni hayatından memnundu. Çadırda yaşamak ona hiç zor gelmemişti. Tam tersine, çadır yaşamında, önceki dönemde rastlamadığı bir rahatlık ve huzur bulmuştu. Günlük işlere de alışmış, efendisine iyi hizmet eder olmuştu. O sırada Yiva'lılar, İznik'ten çok uzakta, Adalar denizi kıyısında, bir yanı denizle öteki yanı da zümrüt gibi ormanlarla sınırlanmış bulunan kışlakta bulunuyorlardı. Hayvanların bakımı fazla zaman almadığından Yiva'lılar kış günlerini boş geçirmemek için el sanatlarıyla uğraşıyorlardı. Kadınlar halı - kilim ve yünlü kumaş dokuyor, erkekler keçecilik, dericilik, doğramacılık, ağaç oymacılığı ve demircilik gibi el sanatlarında hünerlerini geliştiriyorlardı. Üretilen bu mallar, mevsim arasında ve sonunda kasabalara götürülüyor, ya satılıyor ya da başka ihtiyaçların sağlanması için

değiştiriliyordu. İnanmış, özellikle dericilik konusunda başarılı bir çırak olmuştu. Dizlerine kadar suyun içinde, sabahtan akşama kadar çalışıyor ve iyi iş çıkarıyordu. Gönlü huzur doluydu. Boş saatlerinde ya Sevündük Alp'in ya da imamın dizi dibinde oturup İslâm dini konusunda bilgisini arttırıyordu. Hemen her gece, bey çadırında yapılan sazlı ve türkülü toplantılara katılıyor, anlatılan masallardan, öykülerden ve çağırılan türkülerden Türkmenlerin ve genel anlamda Türklerin geçmişini öğreniyordu. İster işte, ister dinlenme sırasında yatakta bulunsun, içi rahattı. Çevresinde hiç düşmanı olmadığını biliyordu. Yanında hiç silah taşımıyordu. Zaten Türkmenler, günlük işleri sırasında silah kuşanmayı külfet sayıyorlardı. Günün her saatinde dişinden tırnağına kadar donanmış bulunan küçük bir güvenlik kuvveti bu rahatlığın dışında kalıyordu.

Türkmenler arasında anlaşmazlık, dalaşma, kavga döğüş çok az rastlanan bir şeydi. Olduğu zaman da bu gibi çatışmalar tarafların kendi kendilerine çözüm aramalarına bırakılmıyor, hemen, ya bey tarafından ya da onun görevlendireceği bir iki yaşlı adamın gözetiminde en âdil biçimde yatıştırılıyordu. Hırsızlık, soygunculuk bilinmeyen şeylerdi. Irza tecavüz bir yana dursun, başkasının kadınına yan gözle bakmak bile çok büyük günah sayılıyordu. Bu yüzden de herkes birbirinin dostu, kardeşiydi. Ayrı ayrı yuvalarda pişirilen o nefis, besleyici yemekler konu komşuya dağıtılıyor, neşeyle, zevkle yeniyordu. Hiç kimse fazla zengin değildi ama yoksul olan da yoktu.

Yiva'lılar, damarlarına basılmadıkça son derece sâkin, hatta belki biraz çekingen veya utangaç, kendi aralarında ise hoşgörü sahibi ve garipdost insanlardı. Eğlenceyi çok seviyorlardı. İnanmış'ın sünnet düğünü üç gün devam etmiş, geceli gündüzlü davullar ve zurna-

lar çalınmış, halaylar sekilmiş, türküler çağrılmış, güreşler tutulmuş, cirit oynanmış, silahlı yenişme düzenlenmişti.

Türkmen geleneklerinden önemli biri de, mevsiminde, geniş alanlarda yapılan uzun süreli avlardı. İnanmış, ilk katıldığı av'da büyük şaşkınlığa uğradı. Onun bildiği kadarıyla Avrupa'da, büyük derebeylerinin tertiplediği av partileri bir cins vahşet ve çılgınlık yarışması halinde cereyan eder ve esas amaç olarak sınırsız hayvan katli göz önünde bulundurulurdu. Orada, uşaklar ve askerler av alanı içindeki hayvanları belirli bir yere toplayacak biçimde sürer ve soylulara teslim ederlerdi. Asıl avcı durumunda bulunan asilzadeler ise, sürü halinde ayaklarına kadar getirilen hayvanların hepsini öldürmeğe çalışırlardı. Silahların eriştiği hiç bir canlı yaratık, bu katliamdan sağ kurtulamazdı. Bir derebeyi için bir yaban domuzunu mızraklamak ya da köpeğinin kovaladığı tıknefes bir tavşanı oklamak büyük onur vesilesiydi. Oysa Türkmenlerde av başka türlü yapılıyordu. Vurulacak av hayvanlarının sayıları, cinsleri ve hatta yaşları önceden tesbit ediliyor, israf kesinlikle önleniyordu.

Yiva'lıların, iki hafta sonra başlayacak olan av için hazırlıklara başladığını gören İnanmış, önceleri bu aceleye hiç bir anlam verememişti. Sonra bile, işin içindeki sırrı kendi gözleri ile görüp anlaması epey güç olmuştu. Türk törelerine göre av, her şeyden önce bir askeri eğitim, bir savaş denemesiydi. Ava birbirinden çok uzakta bulunan küçük kafileler halinde başladıkları halde nasıl kusursuz bir ahenkle birlikte hareket ettiklerini görmek, hayret edilecek şeydi. Kesin sonuç yerine bütün av kafileleri önceden belirlenmiş saatte ve üstlendikleri görevi tam olarak başardıktan sonra geldiklerinde, hazırlıkların anlamı ortaya çıkmıştı. Av sonunda, her cinsten av-

lanacağı düşünülen hayvan sayısı, dişi ve erkeği, körpesi ve yetkini ile tam istenen kadardı. İhtiyaçtan ne bir eksik ne de bir fazla hayvanın canına kıyılmıştı. Avcılardan ise, hiçbirinin burnu bile kanamamıştı.

İnanmış, Türkmenler arasında iki ayını doldurduktan bir kaç gün sonra, kışlağa bir konuk gelmişti. Gerçi göçebe Türkler bütün Tanrı misafirlerini iyi karşılar ve ellerinden geldiğince ağırlardı ya, bu seferki konuğun olağan üstü bir itibar görmesi için önemli bir sebep vardı. Çünkü gelen, Ademdi.

Beyaz harmaniyeli, saçları sakallarına karışmış, Türkçeyi oldukça iyi konuşan, yoksul fakat cerbezer görünüşlü bir esrarlı kişiden Yiva'lılara ilkin, Xerigordon kalesinden canlı olarak kurtulan genç çoban söz etmişti. Daha sonra İnanmış, onunla ilgili soruları bildiği ve dilinin döndüğü kadar cevaplamağa çalışmış, ama bu çabası sonunda o iyi yürekli, dost insanı ne kadar az tanıdığından fazla birşey anlatamamıştı. Yiva'lıların bütün duyduklarından çıkardıkları sonuç, Türkmen kişiliğine uyan sonuçtu: bu Adem denen garip kişi yunmuş - arınmış ve ermiş olmalıydı. Elbet her gittiği yere bet-bereket götürür, ayağında uğur tozu taşır, dört bir yanına iyilik dağıtırdı.

Âdem'e, kışlağın en iyi yerinde güzel bir çadır kurulmuş, içi kat kat keçe ve kilimle döşenmişti. Bütün göçebe Türkler, beyaz harmaniyeli konuğa yaklaşmak, onunla konuşmak ve dostluk kurmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Âdem'in her zamanki sâdelik ve alçak gönüllülüğü, içi dışı bir olan göçebe insanlarca hiç yadırganmamıştı. O sırada oldukça hasta olan Sevündük Alp bile yatağından kalkmış, iki koltuğunda iki kişinin yardımıyla Tanrı misafirinin çadırına gidip hâl - hâtır sormuş, armağanlar sunmuş, gönül almıştı. Türk töreleri gereğince konuklar hakkında araştırma ve soruştur-

ma yapılmaz, kimin nesi olduğu, nereden gelip nereye gittiği, obada ne kadar kalacağı merak edilmezdi. Yiva'lılar, Âdem'in hep yanlarında kalmasını, aralarına karışıp kendilerinden biri olmasını yürekten istiyorlardı ya, konuğun pek kalıcı olmadığını da hissediyorlardı. Beyaz harmaniyelinin bakışları hep uzaklara, doğu ufuklarına çevriliydi. Sanki ayağı sürekli kaşınıp duruyordu. Türkmenlerin birbirleriyle yarışırcasına yaptıkları ikramı güler yüzle karşılıyor, ama sunulan yiyeceklerin çoğuna el sürmüyordu. Günde yalnız bir öğün yemeği vardı, o da ya kuru ekmek ya da soğan ekmek, zeytin ekmekti. Şölenlere isteyerek katılıyor fakat yağlı, etli, sütlü, kaymaklı yiyeceklere dokunmuyordu. Hemen bütün zamanını İnanmış'la birlikte geçiriyor, eski arkadaşı ile bitip tükenmek bilmez sohbetlere dalıyordu. İnanmış'ı gözü önünden kaçırmak istemiyor gibiydi. İzleyenlerde, İnanmış'a kendinden bir şeyler aktarmağa çalışıyor hissini uyandırmaktaydı.

Daha ilk günlerde Yiva'lılar, Âdem'in günlük yaşamında bir boşluk, bir eksiklik bulunduğunu fark etmişlerdi. Namaz saatlerinde konuk ortadan kayboluyor, cemaate katılmıyordu. Evet, bu durum hemen dikkati çekmişti ama, asla hoşnutsuzluğa sebep olmamıştı. Âdem, İnanmış'ın yol göstericisi, aydınlatıcısı idi değil mi? İnanmış, onun yardımıyla hidayete ermişti. Eee... Çırak ibadette kusur etmez de hoca ayrı dururşa, elbet hocanın bir bildiği vardı.

Bu garip durum üzerine kafasını yoran İnanmış da, dostunu bu konuda yeteri kadar konuşturamamıştı. Bir gün açıktan açığa sormuştu ona:

— «İslâmın şartlarını çok iyi biliyorsun. Kur'ân'ın buyruklarına inanıyor ve saygı gösteriyorsun. Buna göre, îmanın sağlam demektir. Peki, neden namaz kılmıyorsun?»

Herhalde Âdem, kendisine böyle bir şey sorulacağını hesaba katmamış, gerekli cevabı hazırlamamıştı. Hayretle, belki biraz utanarak, karşısındakinin yüzüne bakakalmış, neden sonra kekeleyerek konuşmuştu:

— «Namaz kılmadığımı nereden bilirsin? Günün her saatinde beraber değiliz ki? Namaz vakitleri dışında ibadet edilmez mi sanırsın?»

Birbirlerinin yüzlerine bakarak, konuşmadan bir süre öylece durmuşlardı. Sonra Âdem, haksız bir saldırıya uğramış gibi üzgün ve küskün, başını öne eğmiş ve zor duyulacak biçimde mırıldanmıştı:

— «Umarım ki Yüce Allah, yeniden diriltileceğimiz ve herkese ettiklerinden dolayı hesap sorulacak günde, kılmadığım namazlardan gayrı işlediğim bütün kabahat ve günahlarımı bağışlar.»

Dilini tutmağa çalışıyor ve buna ancak, güçlükle muvaffak oluyordu. Hiç kuşkusuz, içinden geçenlerin çoğunu söylememişti. Biraz sıkıştırılsa, ya da kendiliğinden cesaret kazansa daha pek çok şeyler anlatacak, yığınla itirafa başlayacak gibiydi. Halinden, direnme gücünü yitirmekte bulunduğu, kaçacak yer aradığı belli oluyordu.

Ama İnanmış, o çetin durumdaki dostunun üstüne varmamıştı. Varamazdı. Genç adam, Âdem'in yüzündeki ifadeden korkmuştu! Bazı şeyleri bilmemek, öğrenmemek, bilmekten ve öğrenmekten daha iyiydi anlaşılan. Söz konusu olan şey bir cins suç ortaklığı bile olsa, o suç ortaklığının vicdan azabını çekmek, dostunu konuşturmaktan daha kolay olacaktı. Telaşla atılıp konuyu değiştirecekti.

Yiva'lı kışlağında o yıl kar yalnız bir kez yağmıştı. Kar yağdığı günün sabahında, Sevündük Alp yatağında

ölü bulunmuştu. Hak buyruğu, asırlık göçebe beyine uykuda iken erişmişti.

Sevündük Alp'in yerine, hayatta bulunan oğullarından en yaşlısı, Batu Böke geçmişti. Batu Böke, yetmişine yaklaşmıştı. Sağlık durumu iyiydi. Haksever, serinkanlı, barışçı ve ileri görüş sahibi bir kişi olarak tanınıyordu. Yiva'lılar, belki de yeni beylerinin yönetiminde eskisinden de daha iyi günler göreceklerdi ya—— olayların gelişmesi yalnız Yiva'lıların değil, bütün Türk Milletinin geleceğini zorlama yolundaydı.

İznik'in Haçlı sürüleri tarafından kuşatıldığı haberi, Yiva'lı kışlağına ancak Mayıs sonlarında varabilmişti. O günlerde oba, kuzeye, Xerigordon çevresindeki yayla yerine göç hazırlıkları içindeydi.

Batu Böke, yaşlıları çevresine toplayıp oturdu, durumu tartıştı, akıl danıştı ve karara vardı: «Elbet Sultanımız, başkentinin saldırıya uğradığını çoktan haber almış ve doğudaki seferi yarıda bırakıp dönüş yoluna düşmüştür. Kılıç Aslan gibi bir bahadır, her ne kadar kalabalık olsa da kâfir karşısında âciz kalamaz! Düşman, kısa günde yenilecek, dağılıp gidecektir. Duyduklarımıza tasa edip göçü geciktirebilemeyiz. Bizim canımız - kanımız hayvanlarımızdır. Hayvanlarımıza da taze ot, otlak gerektir. Hazırlıklar tamamlanır tamamlanmaz hemen yola çıkacak, yaylamıza gideceğiz.»

Bunları söylemekle beraber, Batu Böke tedbiri de elden bırakmamıştı. Gerçi evvel-bahar'da, İznik'ten gelen buyruğa uyularak Kılıç Aslan'ın ordusuna iki bin Yiva'lı haşer eri gönderilmişti ama, böyle bir zor durumda Sultana daha çok asker gerekebilirdi. Beş yüz seçme atlı ayırıp hemen yola çıkardı. Bir beş yüz atlı daha elde hazır bulundurulacaktı.

İznik'e hemen gidecek olan beş yüz Yiva'lıya, Batu Böke'nin oğullarından Sayılmış komuta edecekti. Sayıl-

mış beyin babasından aldığı görev, İznik yakınlarında bulunup Kılıç Aslan'ın yolunu gözetlemek, bu bekleme sırasında da düşmanın gücü ve kuvveti hakkında bilgi toplamaktı.

Ne var ki, Sayılmış İznik'e varmadan önce Kılıç Aslan başkentini kurtarmak için girişimde bulunmuş,, başaramayacağını anlayınca da çekilip doğuda bir yerlere gitmişti. Bundan sonra ne yapacağını Allah bilirdi.. Ya toparlanıp gücünü arttırdıktan sonra yeniden bahtını deneyecekti, ya da İznik'i kendi kaderiyle başbaşa bırakıp Haçlıları ülkenin derinliklerinde karşılamağa karar verecekti.

Yöredeki bazı Türk dostu Rum köylüleri, Yiva'lıları görünce hemen sokulmuş ve son iki günün olayları konusunda görüp bildiklerini anlatmışlardı: Kılıç Aslan'ın Haçlılarla yaptığı savaş, görülmeğe değerdi... Düşmanın güney kanadı hallaç pamuğu gibi atılmış, ağır kayıplara uğratılmıştı. Flanders zamanında yetişmese, Saint-Gilles'in işi bitikti. Ama Türk ordusu çekildikten sonra, Haçlılar yedikleri sopanın acısını tez unutmuşlardı. Hemen ertesi gün, İznik'i almak için bir hücum girişiminde bulunmuşlardı ki, Sayılmış bey bir kaç saat erken gelebilse, bu saldırı denemesinin başarısız ve gülünç sonuçlarını kendi gözleriyle görebilecekti. Yalnız perişan değil, aynı zamanda da rezil olmuşlardı Avrupa'nın yabanileri. Evet, çevrede başka bir çok Türkmen boylarından küçük küçük birlikler, gözcüler, haberciler dolaşıyordu. Çepni'li yüz kadar atlı, Haçlı hatlarının gerisinde kaç gündür ortalığı karıştırıp duruyordu. Kınık boyunun konar göçerlerinden bir kaç atlı birlik sık sık İznik-Bursa yolu üzerinde görülmekteydi. Salur ve Bayat Türkmenlerinden bazıları, gerek Sultan'ın kuşatmayı kaldırmak için yaptığı savaşta gerekse Haçlıların genel sal-

dırı denemesinde, vuruşmalara bağımsız olarak, küçük ölçülerde katılmışlardı. Bayındır, Afşar, Döğer ve Iğdır boylarından bazı atlıların da Kibotus - İznik ulaşım yolu üzerinde baskınlar yaptığı duyulmuştu. Selçuklu Sultanının bu münferit Türk birliklerine herhangi bir buyruk gönderip göndermediği konusunda bir şey bilinmiyordu. Sakarya'nın doğusundan şimdilik yeni bir haber yoktu. Yalnız, kulaktan kulağa dolaşan bazı dedikodulara bakılırsa, Bizans İmparatoru Aleksis, el altından bütün Türkmen boylarına haberciler salmış, eli silah tutan erlerini büyük ücretler karşılığında kendi hizmetine almayı teklif etmişti. Bizanslılarla Haçlıların gerçek anlamda müttefik olmadıkları, iki tarafın da birbiri aleyhine çeşitli teşebbüslerde bulunduğu yolunda haberler alınıyordu.

Sayılmış bey, Rumların anlattıklarından anlam çıkarmayı bilecek kadar tecrübeli bir başbuğdu. Kılıç Aslan'ın, zorlu bir denemeden sonra askerini çekip doğuya gitmiş olması her ne kadar üzücü idiyse de, yerinde bir davranış gibi görünüyordu. İznik'i kuşatmakta olan düşman kalabalığını gördükten sonra başka türlü düşünmek güç olurdu. Sayılmış bey, kanlı bir meydan savaşının hemen ertesi günü Haçlıların İznik'e genel saldırı denemesi yapmalarına hiç şaşmamıştı. Ona kalırsa asıl şaşılacak şey, o saldırının başarıya ulaşamamasıydı. Çünkü Sayılmış bey, İznik'te, Emîr Muhammed komutasında bulunan Türk savunma gücünün ne kadar zayıf olduğunu aşağı yukarı biliyordu.

Şimdi asıl düşünülmesi gereken şey, beş yüz Yiva'lıya ne görev düştüğü konusuydu. Onlar buraya, Sultan'ın buyruğuna girmek için gelmişlerdi ve Sultan yoktu. Ordunun izinden gidip Kılıç Aslan'ı aramağa kalksalar, kuzeye doğru harekete geçmiş bulunan Yiva

göçünü habersiz ve bir ölçüde de savunmasız bırakmış olacaklardı. Geri dönüp göçe katılarak tehlikeli bölgeden uzaklaşmak ise, hiç yapılmayacak bir şeydi, çünkü Kılıç Aslan'ın ikinci bir deneme için tekrar İznik önlerine dönmesi mümkündü ve o zaman beş yüz Yiva'lıya görev düşecekti.

Sayılmış bey, aklına en uygun geleni yaptı: Batu Böke'ye haber salıp yeni gelişmeleri duyurdu ve göçün o yıl Xerigordon'a çıkamayacağını kesinlikle bildirdi. Batu Böke, kuşkusuz gereğini düşünecek, başka bir yerde, daha güvenli bir yaylak bulup konmanın çaresine bakacaktı. Ayrıca Sayılmış bey, doğuya, Ordunun çekilme yönüne de ulaklar saldı. Bunlar Sultanı bulacak ve buyruk getireceklerdi. Sultan'dan değişik bir görev isteği gelinceye kadar, Yiva'lılar İznik çevresinde dolanıp bir yandan kâfiri gözetleyecek, öte yandan da fırsat buldukça ikmal kollarına, geri tesislerine saldırılar düzenleyecekti.

Kalabalık Haçlı kuşatma ordularını uzaktan gözetlemek iş değildi. Düşman sürüsü içindeki gerçek savaşçı sayısını, çeşitli ırklardan oluşan birliklerin birbirine karşı tutumunu, başbuğların kişilik ve yeteneklerini, Bizans - Haçlı ilişkileri konusunda duyulanların doğruluk derecesini ve özellikle son iki günün savaşlarının kâfirler üstünde bıraktığı etkileri öğrenmek gerekliydi.

Bu gibi önemli bilgileri sağlamak için de düşman içine gizli adam salmak icap ederdi. Ama elde casusluk yapabilecek yetenekte adam var mıydı?

Aklına İnanmış geldi. Dönme köle, buyruğuna girip buralara gelmek için ne kadar ısrar etmiş, yalvarmıştı. «Özü sözü doğru, gönlü yüce bir yiğit,» diye düşündü. «Bir kaç ay içinde geçmişini hepten unutup Türkleşti. Güvenebilirim ona.»

Ne var ki, çağrılıp da ağzı aranınca, içinde hâlâ biraz «şövalyelik» kalmış olduğundan, İnanmış, rahip kılığına girip gizli görev yapmağa pek hevesli olmadığını belli etti. O, göçü bırakıp da buralara kadar önden geldiyse, Allah yoluna silah çekmek, vuruşmak için gelmişti. Belli ki, Yiva'lılar kendini göstermek, bir hizmette bulunmak için can atıyordu. Ama o hizmet, alıştığı cinsten olmalıydı.

— «Buyruk beyimindir,» dedi gönülsüz gönülsüz ve hemen ardından, kendi aklına daha uygun gelen, «şövalyece» bir teklifte bulundu:

— «Sinsilik yapacağımıza, izin versen de bir iki yiğitle bile varıp bir baskın versem Frenk üstüne ve üç - beş tutsak getirsem daha iyi olmaz mı? Onları dilediğimiz gibi konuşturur aradığımız bilgileri alırız ağızlarından.»

— «Casusluk, sinsilik değildir,» diye tersledi Sayılmış bey eski Alman soylusunu. «Casusluk, yürek isteyen, akıl isteyen, zorlu bir yurt görevidir. Sinsi ona derler ki, kendi milleti içinde oturup yabancılar hesabına casusluk yapar.»

İnanmış, bu sözlerdeki gerçeği hemen kabul etti, ama Sayılmış beyin diyecekleri bitmemişti:

— «Üstelik, baskınla tutsak edeceğimiz adamlar, kaval sesini izleyen davarlardan iyice kafada olamazlar. Gider, kenardan köşeden fukara bir kaç sarhoşu toplar getiririz ki, bunlar bildiklerinin hepsini söylemeğe gönüllü bile olsalar, anlatacakları incir çekirdeğini doldurmaz. Haçlı'nın arasına karışmasını dilediğim kişi, bir bakışta çok şeyi görebilecek, her gördüğünden ve duyduğundan akla yakın anlam çıkarabilecek bir kişi olmalıdır. Üç-beş değil, en azından elli - altmış Haçlı ile konuşup fikir edinmelidir. Bir iki saat değil, en azın-

dan bütün bir gün ordugâhları dolaşıp her bir tesisi görmeli ve kafasına noktası noktasına çizebilmelidir.»

Bu sözlerle, Inanmış'ın casusluk işi oldu bittiye gelmişti. Dönmenin şövalyelik kurumu, Türkmen beyinin «hizmet» anlayışı karşısında saygı ile boyun eğmişti. Madem ki bu görev için en uygun olan kendisiydi, o halde istekli olup olmaması önemli değildir.

O zaman Âdem de birlikte gitmeğe gönüllü oldu. Beyaz harmaniyeli ermiş, dostunu yalnız bırakamazdı. Sık sık kendi kendine tekrarlayıp durduğu gibi: «İnanmış, yeni kimliğinde çok, çok iddialı,» idi. Ruhunun derinlerinde kalmış olması gereken Rainald kalıntısı kötülüklerden korunmayı unutacak kadar iddialı... «Daha bir süre yanından ayrılmayıp onu iyiye ve doğruya yöneltmeliyim. Ki sonunda düş kırıklığına uğramasın.»

Âdem'in; belki bir, belki de iki saniye süreyle, bu güne ve bu sonu belirsiz maceranın içine sürüklenişi ile ilgili yakın geçmişe dönen kafası, tekrar o ânda bulunduğu zamana ayarlandı. «Yine sabrı taştı,» diye içini çekti. «Raniald'lığı tuttu yine. Ve, onun bu tutumunda benim suçum büyük. Sözde onu yalnız bırakmayacak, tehlikelerden koruyacaktım. Oysa ne yaptım?»

Başını çevirmeden, eliyle İnanmış'ın kol yeniden çekip fısıldadı:

— «Ayrılma buradan! Gidip şu kiler nöbetçisini uyutacağım.»

— «O iş bana düşer,» diye, İnanmış itiraz edecek oldu ama, Âdem, sağ elinin işaret parmağını ağzına götürüp «sus» işareti yaptı. Odun yığınından uygun kalınlıkta ve uygun uzunlukta bir sopa seçti. Eğildi. Gövdesini yere yapıştırarak ve yılan gibi sürünerek uzaklaştı, karanlığa karıştı.

Yarım dakika sonra, İnanmış'ın kulağına tok bir

vuruş sesi geldi. Çok geçmeden Âdem, yine sürünerek döndü. Artık işi biten odunu taşımıyordu.

— «Kendine gelmesi en az yarım saat alır,» diye açıkladı. İlerdeki, Pavillion önünde uyuklayan uşağı göstererek ekledi: «Sıra bunda. İşi ben idare edeceğim. Toparlan biraz... Ellerini öteki rahipler gibi kol yenlerinin içine sok, başını öne eğ. Sırtını kamburlaştır.»

Bu kez, gizlenip saklanmağa gerek duymadan, kapısı flamalı ve oturaklı çadıra yöneldiler. Uşağın çenesi göğsüne düşmüştü. Arada bir hırıltı gibi sesler çıkarıyordu. Yanına yaklaşanları, Âdem'in eli omuzuna inene kadar farketmedi. Gözlerini açıp bir beyaz harmaniyeliye, bir iri yarı keşişe mahmur mahmur baktı. Tiplerini hiç beğenmemiş olacak ki, elini sinek kovalar gibi oynattı ve buyurdu:

— «Basın gidin be! Görmüyor musunuz? Bir Baron çadırı bu. Gecenin bu saatinde dilencilik olur mu?»

Tekrar gözlerini kapayıp uyuyacaktı ya, haline bırakmadılar. Âdem, fukarayı tüniğinin yakasından tutup silkeledi, ayakları üstüne kaldırdı. Yüzünü yüzüne iyice yaklaştırdıktan sonra, buz gibi bir sesle uyardı:

— «Gık dersen gırtlağını koparmak zorunda kalırım. Gençsin... Yazık olur sana. Kelleyi koltuğa almışız biz. Seninle alıp veremediğimiz yok. Efendinle hesaplaşacağız.»

Uşak, yıllar yılı soylular yanında hizmet etmiş olmanın verdiği alışkanlıkla, kendi seviyesinde kişilere karşı acımasızdı. Gururu incinmiş gibi, direnecek ve garip kılıklı adamı azarlayacak oldu ama, bu hevesinde ısrar etmedi. Yoo... Giysileri ne kadar kötü olursa olsun, bu kıllı adam bir dilenci değildi. Bir dilencinin kolları ve parmakları bu derece güçlü olamazdı. Bir dilencinin gözleri karanlıkta böyle parlamazdı. Sesi bu derece etkili olamazdı.

— «Ne istiyorsunuz?» diye kekeledi.

— «Önümüze düş, çadıra gir. Konuşmak, hele bağırmak yok. Seni, sırf susturmak için öldürmek istemiyorum.»

Pavillion, dışardan gelenlerin gözlerini kamaştıracak kadar iyi aydınlatılmıştı. Masanın, sehpanın ve boş bir şarap testisinin üstünde kocaman mumlar yanıyordu. Çadır direklerinden birine de bir meşale takılmıştı.

İçerdekilerden, yalnız Baron Gerard'ın yüzü kapıya dönüktü. Perdenin sessizce aralandığını ve önde uşağı, iki dilencinin içeriye girdiğini görünce şaşırdı, öfkelendi. Dirseklerini dayalı olduğu masadan kaldırıp suratını astı ve bağırdı:

— «Ne yaptığını sanıyorsun sen, budala? Çabuk çık dışarı, o herifleri de götür!»

İki çağrısız konuğa hitap etmeye tenezzül etmemişti. Buyruğunun yerine getirileceğinden emin, başını Martin'e çevirdi.

Şövalye, üç dört adım ötede, elleri arkasına kanırtılıp ayaklarına sıkı sıkı bağlanmış ve yüzü üstü yere yatırılmış bulunan İgnasio'nun başı ucundaydı. Avucunda tuttuğu keskin kamanın ucundan kan damlıyordu. Sarhoş sarhoş gülüp araya girdi:

— «İzin ver de kalsınlar Gerard. Şu iri kıyım olanı bir rahip. İşimize yarar. Yaptığımız işi kutsatırız ona.»

Tatania, çadırın yatak odası bölmesine yakın bir yerde, aralık perdenin bitişiğindeki çadır direğine bağlıydı. Vücudunun yarıdan fazlası çıplaktı. O güzellik ve körpeliğinden eser kalmamıştı. İri siyah gözleri deli deli açılmış, yüz derisi ağarmış ve gerilmiş, dağınık saçları tel tel alnına ve burnuna düşmüştü. Dalgınca, İgnasio'nun o çaresiz, acı çeken kalıbına bakıyordu.

Saniyenin yarısı kadar bir süre içinde görmesi gereken her şeyi gören ve anlayan Âdem, usulca Ge-

rard'a yaklaştı. Ayakları yere çok yavaş basıyor, sanki bütün ağırlığı toprak zemin üstünde kayıyordu. Gözleri, kalın kaşlarının ve kirpi dikeni gibi dikilmiş sakallarının arasında iki kızıl kor gibi parlıyordu. Çıkıntılı burnu, keskin bir bıçağın ucuydu. Ürtertici, suçlayıcı bir sesle konuştu:

— «Burada, günahsız kimselere işkence yapılıyor!»

Baron, kaynağını keşfedemediği bir korkuyla usul usul doğruldu. Masadan biraz uzaklaştı. Kim oluyordu bu dilenci parçası da böyle konuşabiliyordu? Ağzına bir yumruk indirip yere indirmeliydi şunu... Ama sanki elleri ve kolları uyuşmuştu.

Şövalye Martin'in yayık kahkahası çadırı çınlattı:

— «Oh, ohh... Eğlence alanımız genişliyor. Cevap versene Gerard! Burada işkence mi yapılıyor?»

Baron yutkundu. Gözlerini, beyaz harmaniyelinin gözlerinden ayıramıyordu. Eli usul usul belindeki kılıcın kabzasına gitti. Ama parmaklarında kabzayı kavrayacak güç kalmamıştı. Homurdandı:

— «Git... Çek git buradan!»

Martin'in aşırı derecede buğulu beyni kendisini işe karışmağa zorlamasa, Gerard'ın apışmış hali belki daha az sürecekti. Ama şövalye, ayık olduğu zamanlar bile sabırlı bir kişi sayılmazdı. Elindeki bıçağı omuzu üstüne kaldırıp Âdem'e saldırdı. Anladığı kadarıyla ortada bir oyunbozan vardı ve oyunbozanlar sorgusuz suallsiz öldürülürdü en iyisi... Şimşek gibi hızlı davrandığını sanıyordu. Silahın kabzasını tutan eli havada yakalanınca acıyla küfretti. Çadır kapısında duran o hantal gövdeli papaz ne zaman harekete geçmiş, nasıl önlemişti hücumunu? Suratına inen müthiş darbe yüzünden ayakları üstünde kendinden geçti. Dizleri büküldü. Âdem'in yanına devrildi. Saatlerdir aralıksız içmekte olduğu şa-

rap ve yediği yarı çiğnenmiş etler, ağzından dışarı akmağa başladı.

Gerard da çok içmişti.

Koca Şövalye Martin'in, kılıksız bir rahip tarafından hem de zahmetsizce saf dışı bırakılması olayını kıpırdanmadan seyretti. Zaten kıpırdanacak, işe karışacak zamanı olmamıştı ki.

Beyaz harmaniyeli esrarengiz adamın kısa, sert buyruğuyla titredi:

— «Çek elini silahından.»

İnanmış, Şövalyeyi yere indirdikten sonra hiç beklemeden İgnasio'nun yardımına koşmuştu. Bir bıçak vuruşuyla İspanyol aşçıyı o kalın, kaba iplerden kurtardı, koluna girip ayağa kalkmasına yardım etti. Uşağa işaret ederek sehpanın üstünde duran yarı dolu şarap testisini getirtti ve ağzını yaralının ağzına dayadı.

— «İç şundan,» dedi. «Bitti artık. Kurtuldun.»

Bir dakika sonra Tatania da çözülmüştü.

Serbest kalınca, genç kız, ayaklarını sürüye sürüye sevgilisine sokuldu, onun kurumuş kanla kaplı sağ eline sıkı sıkı sarıldı ve mırıldandı:

— «Gidelim buradan. Hemen kaçalım.»

Âdem, Baron'un yakası kürklü kaftanını Tatania'nın yarı çıplak omuzları üstüne koyarken yunanca konuştu:

— «Acele etme kızım. Korkacak bir şey yok. Hep birlikte gideceğiz.»

Hâlâ masanın gerisinde duran ve donmuş gibi olup bitenleri seyreden Gerard'a döndü:

— «Bu suçsuz gençlere yaptığın zulmün cezası olarak ne kadar paran varsa hepsini vereceksin.»

Baron'un ağzı açıldı, ama konuşamadı. Çenesi aşağıya doğru sarktı, öylece kaldı. İnanmış, ona doğru iki adım atarak nefretle:

— «Duymadın mı?» dedi. «Altınları, gümüşleri çıkar.»

Gerard irkildi. Bir adım geriye çekildi. Bacakları titreyerek, yatak odası bölmesine girdi. Baş ucundaki bir kaç kat kirli postu kaldırdı ve altından siyaha boyanmış küçük bir tahta kutu çıkardı. İnanmış uzandı, kutuyu alıp açtı. İçindeki beş - on altın parçasıyla bir iki avuç gümüşü görünce burnunu kırıştırarak Türkçe konuştu:

— «Uyuz itte kıllı kuyruk ne arasın...»

— «Zararı yok,» diye aynı dille Âdem karşılık verdi: «Amacımız, o serseriyi cezalandırmak. Korkuyu ve onuruna indirilen darbeyi belki çabuk unutur ama, meteliksiz bırakılması yüreğine oturacaktır. Kutuyu kıza ver sen.»

Tatania, uykudan uyanır gibi başını silkti. Bir Âdem'e bir İnanmış'a baktı. Sonra, gözlerini iri iri açarak bağırdı:

— «Türkçe bu! Türksünüz siz, değil mi? Türksünüz...»

Cevap beklemeden, çektiği onca acıya rağmen kendini toparlamağa çalışan İgnasio'ya sıkı sıkı sarıldı:

— «Kurtulduk... Gerçekten kurtulduk sevgilim. Bunlar... Bunlar Türk!»

Her ne kadar rumcayı iyi bilmiyorsa da, İnanmış, kızın söylediklerini anlayabilmişti. İçinde bir şeylerin oynadığını, rahip kılığı altında kamburlaştırmağa çalışıp durduğu omuzlarının dikildiğini, yüreğinin hızla çarpmağa başladığını hissetti.

Zulüm görmüş, umudunu yitirmiş, insanlığından utanmağa başlamışken bir mucizeyle kurtulan şu kızın sözleri, köklü bir inancın, bir geleneğin açık ifadesiydi. Besbelli, dünyanın bu yöresinde yaşayan insanlar, Türk'ü çok iyi tanıyorlardı ve onların tanıdığı Türk'le

Papa Urbàn'ın cahil Avrupa halkına tarif ettiği yaratık arasında epey büyük farklar vardı.

Âdem'in ilgiyle kendisini süzdüğünü farketti ve bu yüzden, önce biraz utanır, kızarır gibi oldu. Ama sonra, hemen başını dikti ve «Evet, Türk olmağa çalışıyorum ve bununla övünüyorum,» der gibi belini iyice doğrulttu. İçinden Allah'a şükrediyordu. Sırf bir şey söylemiş olmak için konuştu:

— «Vakit öldürmeyelim. Hemen gidelim buradan.»

— «Acelemiz yok,» diye beyaz harmaniyeli serinkanlılıkla cevap verdi. Çadır kapısına yakın duran uşağa işaret ederek buyurdu:

— «Getir şu kalkanı buraya.»

Uşak, yatağın baş ucunda duran üçgen biçimli, renk renk boyalı, kocaman kalkanı ıklaya tıslaya tadı, gösterilen orta direğe dayadı. Kalkan, kalın bir çelik levhadan yapılmış ve kat kat manda derisiyle pekleştirilmişti.

Âdem, bu kez Gerard'a hitap etti:

— «Kılıcını ödünç alabilir miyim Baron?»

Haçlı soylusu titredi. Ateş gibi yanan bir çift gözün üzerine dikilmiş olması dışında hiç bir kuvvet tarafından tehdit edilmiyordu ama, soğuk soğuk terlemekteydi. Büyülenmişti sanki. Haç biçimli kabzayı ıslak avuçlarıyla kavrayıp bir buçuk arşına yakın uzunluktaki o ağır, iki yüzü keskin silahını kınından aldı. Aceleyle parmaklarını kabzanın iki karış altına kaydırdı. Kılıcı, kabza önde olmak üzere uzattı.

Beyaz harmaniyeli'nin ince uzun parmaklı, esmer sağ eli, kılıcın ağır ve kaba görünüşü ile tezat teşkil ediyordu. Ama ince parmaklar kabzayı sıkıca kavradılar. Kılıç hızla havaya kalktı ve indi.

Gerard'ın gözleri yuvalarından fırladı. Uşak, dehşet içinde bir adım geriye kaçtı ve şaşkınlığını ifade için

gıdaklar gibi bir ses çıkardı. İnanmış bile, şaşkınlıkla mırıldandı.

O çelik kalkan tepesinden ortasına kadar, paslı bir teneke gibi yırtılmıştı!

Âdem, önemsiz bir şeyden söz edermiş gibi:

— «İstediğim gibi olmadı,» dedi. «Çünkü kılıçta iş yok.»

Gerard'a hitap ederek ekledi:

— «Bu gösteriyi şunun için yaptım Baron. Birazdan, hep birlikte buradan ayrılıp ordugâhın dışına, önceden ayarladığımız bir yere gideceğiz. Sarhoş Kutsal Savaş gönüllüleri arasından geçerken, bizim rehinemiz olarak yanımızda bulunacaksın. Yanlış bir davranışta bulunursan, seni bu ellerimle öldürürüm.»

Baron yine titredi.

Hayır, yanlış bir davranışta bulunmayacaktı. Beyaz harmaniyeli adamın kesin buyruğunu ve tehdidini iyice anladığını belli etmek için başını eğdi.

Âdem, Baron'un yırtık kalkanına takılı kalan kılıcın sivri ucunu yere dayadı. Dizi ile kalkanın üstüne bastırdı ve kanıttı. Kılıç, kabzanın biraz altından, kuru bir kavak dalı gibi kırılıverdi.

— «Al şunu,» diye güdük kabzayı Gerard'a uzattı. «Kına sok. Dikkat et de düşürme. Seni yanımızda silahsız görürlerse kuşkulanabilirler.»

Çadırı terk etmeden önce, Şövalye Martin'in baygın vücudunu Tatania'dan boşalan çadır direğine sıkıca bağladılar. Uşak, yanar meşaleyi eline aldı ve öne düştü. Hemen arkasından Baron ve Âdem, onların gerisinde de bir koluyla Tatania'ya öteki yle İgnasio'ya yardım eden İnanmış yürüyordu. Meşale'nin ışığı ünlü Baron'u yeteri kadar aydınlatıyordu. Kalabalık ordugâhta henüz uyumamış ya da sızmamış binlerce Haçlı'nın bakışları

altında ilerlediler. İgnasio ve Tatania, dikkati çekmemek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Sanki birkaç dakika öncenin yaşamaktan umudu kesmiş kişileri onlar değildi. Canlı, zinde görünüyor, çevreleri ile ilgilenmiyor, İnanmış'la ve birbirleri ile konuşuyorlardı. Tatania'nın omuzlarındaki değerli kaftanın dışardan bakanlara ne gibi tahminler yaptıracağı belliydi. Gece yarısı kafilesinin geri kalan mensupları kimler olurlarsa olsunlar, önden meşale tutarak yürüyen uşak ve ardından giden Baron Gerard durumu kurtarmağa yetecekti. Yine de bir ara Inanmış'ın yüreği ağzına geldi.

Büyük bir ateşin çevresinde demlenen kalabalık bir Kutsal Savaş gönüllüsü topluluğunun sekiz-on adım uzağından geçiyorlardı ki, sendeleyerek yerinden kalkan bir şövalye adayı önlerine çıktı. Çocuk burnuna kadar şarapla doluydu. Sakalları yeni yeni çıkıyordu ve üstü başı da oldukça temizdi. Belli ki, oldukça önemli bir ailedendi. Baron Gerard'ı yakından tanıdığını konuşmasından belli etti:

— «Gerard! Nereye böyle gecenin bu saatinde? Ben de gelebilir miyim, ha? Senin eğlence partilerin çok——»

Tutsak Baron, dişlerini sıkıp tersledi:

— Çekil yolumdan...»

Genç aday, söz anlayacak halde değildi. Israr etti:

— «Yapma yahu... Biz eski dostuz seninle... Babamla olan arkadaşlığı———»

Gerard sağ kolunu gerip olanca gücüyle bir yumruk attı ve sarhoşu yere indirdi. Meşaleli gece gezginleri iyice uzaklaşıncaya kadar, ateş başında yarenlik eden öteki Haçlılar çıt çıkarmadılar. Baron'un neden böyle öfkeli olduğunu merak etmek akıllarından bile geçmedi. Öfkeli, yahut da telaşlı? Kim bilir?

Orman kenarında İnanmış, Âdem'le bir tartışmaya girdi:

— «Buraya kadar getirmişten, bunu da götürelim beyimize... Değerli bir tutsaktır. İşimize yarar. Konuştururuz. Gerekirse fidye karşılığında salıveririz.»

Beyaz Harmaniyeli karşı görüşteydi:

— «Bize hizmette bulundu. Bağışlayalım, çekip gitsin. Eğer ona tutsak edecek kadar bile önem vermediğimizi gösterirsek, etkimiz daha büyük olur.»

— «Saçma! Böyle bir fırsatı kaçırmak budalalıktır.»

— «Budalalık, senin sandığından daha önemli bir erdemdir. Hele açıkgözlükten.»

İnanmış, dik dik bakarak homurdandı:

— «Bazan seni anlamakta çok güçlük çekiyorum.»

— «Benden de, aklına uygun gelmeyen davranışlarımdan da bıkıyorsun değil mi? Duruma biraz da şu yönden bakmayı denesene: İstemeyerek de olsa, Gerard bize yardım etti. En küçük bir direnme göstermeden isteklerimize boyun eğdi. Bu da bir çeşit hizmet sayılamaz mı?»

— «Sayılamaz! Hizmet gönülden, iradeyle yapılır. Sen, o korku veren bakışınla sarhoş serseriye bir şeyler yaptın. Onu etkiledin. Şimdi de kalkmış, kullandığın âleti savunuyorsun.»

Âdem sabırla üsteledi:

— «Yanılıyorsun. Eğer yapısında iyi ya da iyiye yakın bir takım değerler bulunmasaydı, Gerard'dan yararlanamazdık.

İnanmış sinirli sinirli omuzlarını silkti. Üzerine yılgınlık gelmişti,

— «Amaan...» dedi. «Boşuna nefes tüketiyorum. Bu işi başlatan sensin. Nasıl istersen öyle yap. Ben, bir saat önce Sayılmış beyle buluşup edindiğim bilgileri vermekten başka bir şey düşünmüyorum.»

Ordugâh tesisleri seyreldikçe seyrelmiş, sık ağaçların altına girmeden önce hemen hemen görünmez ol-

muştu. Âdem, bundan sonra herhangi bir tehlikeyle karşılaşmalarının söz konusu olmayacağına karar verdi. Artık Baron'la uşağını serbest bırakabilirdi. Daha sonra, Tatania ile konuşup anlaşacak, İgnasio'nun zaman geçirilmeden tedavi edilmesi için bir yer arayacaktı. Eğer Rum kızının köyü fazla uzakta değilse, İspanyol aşçının oraya kadar götürülmesi ve emîn ellere emanet edilmesi uygun olurdu.

Emîr Ahmed, sarhoş Vareng'in yaklaşmasını bekledi. Sonra çitlerin zifirî karanlığından sessizce sıyrılıp atıldı. Sol eliyle paralı askerin ağzını kapatırken sağındaki kamayı ustalıkla ve dikkatle kullandı. Debelenen, çırpınan avını yol kenarına çekti, çekti. Bıçağı yaradan çıkarıp başka bir can alıcı yere ikinci kez sapladı. Arkadan üzerine abanarak adamı dizleri üzerine çökertti. Vareng bir yolunu bulmuş, ağzını kapayan avucun bir kenarına dişlerini geçirmişti ama, Emîr Ahmed duyduğu acıya katlandı. Tabanlarına dayanarak ağırlığını verdi ve direnci azalmakta olan hasmını yüzü üstü yere yaydı. Yüreğinde, rahatsız edici bir acı duyuyordu. Bu gibi işleri az yapmamıştı ama bir türlü alışamamıştı. Akan kanın kokusu burnunu yakıyordu.

Kontes, karanlığa rağmen oldukça hızlı yürüyordu. Emîr Mehmed, kadının az ötedeki feci sahneye daha fazla yaklaşmasını önlemek için ortaya çıkmak zorundaydı. Yerden biter gibi, birdenbire doğrulup Yolanda'yı göğüsledi, sonra da hiç beklemediği bir ânda karşılaşmışlar gibi şaşkınlıkla bağırdı:

— «Ooo! Kontes hazretleri? Gecenin bu saatinde—— buralarda——»

Kadın hemen bir adım geriye sıçramıştı ama halinde hiç korku yoktu.

— «Kimsin sen?» diye çıkıştı. Bu arada, bir yandan da yetersiz yıldız ışığında, karşısındaki adamın yuvarlak gölgesinin gerisine, az önce ilerisinde yürüyen Vareng'in bulunması gereken yere bakıyordu.

Emîr Mehmed, abartmalı ve biraz alaylı bir saygıyla yerlere kadar eğildi:

— «Köleniz Marko! Hizmetinize hazırım madam... Şunu işaret etmemde yarar var, bu geç saatlerde buralarda dolaşmanızı doğru bulmuyorum. Özellikle bu köy, karnı deşilmiş, ağaçlara asılmış masum insanların hayaletleriyle doludur. İzin verirseniz, yanınızda yürüyerek sizi arabanıza kadar götüreyim.»

Kadın sinirlendi. Sesini yükseltti:

— «Kimsenin yardımına ihtiyacım yok! Kendi adamlarım var.»

Marko tekrar eğildi. Daha belirgin bir alayla:

— «Vardı...» dedi. «Özellikle, insana benzeyen, İngiliz John denen o çam yarması vardı.»

Dilini damağına vurarak:

— «Cık, cık, cık...» diye sesler çıkarttı. «Doğrusu sizin gibi kibar, güzel ve soylu bir hanıma öylesi çirkin, kaba ve ahlaksız bir muhafız hiç yakışmıyordu. Bu yüzden İngiliz John'u saf dışı bıraktım Kontes hazretleri.»

Kadın, kendinden bu derece emîn konuşan bu yabancı adam karşısında ilk kez yüreğinde korku duymağa başlamıştı. Usulca iki adım daha geri çekildi. Çevresine ürkek gözlerle bakındı. Her yer o kadar ıssızdı ki... Üç - dört adım ilerisi bile iyi görünmüyordu. Böceklerin ve arada bir ötüp insanın tüylerini ürperten gece kuşlarının sesinden başka çıt bile duyulmuyordu.

— «Kimsin sen?» diye tekrar sordu. Bu kez, iki kelimeyi kuru gırtlağından güçlükle çıkarabilmişti.

— «Bir Türk casusuyum Kontes hazretleri,» derken

Emîr Mehmed yine eğilerek selamladı. «İzin verirseniz, sizi kaçırmak, İznik'e götürmek istiyorum.»

Yolanda, bu sözlerin olağan üstü anlamını kavramağa pek vakit bulamadı. Sağ tarafından, koyu karanlıklardan çıkan bir gölge hızla atılmış, yerlere sürünen uzun, siyah kadife eteğini kaldırıp küçük bir çadır gibi başından aşağıya örtmüştü. Ellerini yukarı doğru uzatıp engel olmak istedi ama, geç kalmıştı. Ağır kumaş, tepesinden kayarak hızla indi ve çevreyi daha da karanlıklaştırdı. Korkuyla attığı çığlık, kendi kulaklarında çınladı. Besbelli, sesi boğulmuş, beş adım uzağa bile gidememişti. Ensesinden yere bastıran güçlü bir ele karşı direnmedi. Önce çömeldi, sonra da kuru toprağın üstüne oturdu. Eteğinin kaldırılması yüzünden belden aşağı bütün vücudunun çıplak kaldığını düşündü. Bacakları, dizleri, gecenin serinliğini hissediyordu. Kaynağı görülmeyen bir ses buyurdu:

— «Zorluk çıkarma. Bağırman, yardım istemen bir yarar sağlamaz. Direnmeyeceğine söz verirsen, sana iyi davranırız.»

Marko'nunkine benzemeyen bu seste inandırıcı veya inanmağa zorlayıcı bir etki vardı. Kontes, başını öne doğru salladı ve kadife katlarının altından seslendi:

— «Peki. Söz veriyorum. Başımı açın, soluk alamıyorum.»

— «Şunu da aklında tut,» dedi Emîr Ahmed. «Buradan sağ salim çıkmak zorundayız. Seni İznik'e götürmekten daha önemli bir görevimiz var. Ya direnmeden, tıpış tıpış yanımızda yürüyeceksin, ya da——— Bilmem anlatabildim mi?»

Son kelimelerinde bir bıkkınlık gevşemesi olmuştu. Yolanda, onun ne demek istediğini çok iyi anlamıştı. Kendini adadığı meslekte ne tip insanlarla karşılaşacağını tahmin edebiliyordu. Kadife kumaş usulca yere dö-

küldü ve kadın derin bir soluk aldı. Işıl ışıl yanan iri, güzel gözlerini sonuna kadar açarak düşmanını incelemek istedi. Karanlık, iyi görmesine engel oluyordu ama, seçebildiği kadarıyla, rum köylüsü gibi giyinmiş, orta boylu gölge pek öyle göz dolduran bir tip değildi. «Yine de şimdilik üstünlük onda» diye düşündü. Serinkanlılıkla sordu:

— «Ne istiyorsunuz benden?»

— «Arkadaşım söyledi ya... Bizans casusu olduğunu biliyoruz. İznik'te sorguya çekileceksin.»

— «Ve——— Öldürüleceğim.»

— «Belki. Eğer herhangi bir Bizans casusu olsaydın, sana umut verecek birşeyler söyleyebilirdim. Ama bizim yasalarımız, çocukları ve kadınları işkenceyle öldürtenlere karşı fazla merhametli değildir.»

Kontes, dağınık saçlarını silkeleyip başını dikti:

— «Bakıyorum, beni canlı olarak başkentinize götürmeğe hevesli değilsin... Kaçmağa kışkırtıyorsun ki, gönül rahatlığıyla öldürebilesin.»

Emîr Ahmed hemen düzeltti:

— «Öyle bir niyetim yok. Türk adaleti Allah'ın buyruğuna uygun işler. Bağışlayıcıdır. Yerinde olsam, bağışlanmak için bir şeyler yapardım.»

Kadın, inci gibi dişlerini parlatarak hafif bir kahkaha attı:

— «Üstü kapalı konuşuyorsun ama, seninle anlaşıyoruz,» dedi. «Tavsiyene uymağa çalışacağım. Ama merak ediyorum, yedi Haçlı ordusu tarafından kuşatılmış olan İznik'e beni nasıl götüreceksiniz?»

— «Bu konuda sen tatlı canını hiç üzme.»

Emîr Ahmed, sözü fazla uzatmamak için kadını elinden tutup ayağa kaldırdı.

— «Önümüzden yürü,» dedi. «Kilise'nin gerisindeki ahıra gidiyoruz.»

Ortalıkta in-cin top oynuyordu. Gecenin o saatinde bir Rum köyünde uyanık adam bulunmaması normaldi. Yine de iki Türk Emîri gözlerini dört açmışlardı. Ahıra adım adım yaklaşırken, çevreyi dikkatle gözden geçiriyorlardı. Kilise'ye bağlı yapılardan en büyüğü olan Ahır iki katlıydı. Alt kat, yani hayvanlara ayrılan yer oldukça genişti. Üst katın ise yarısı samanlık, öteki yarısı ise iki pencereli bir küçük oda gibi görünüyordu. Bu odaya, binanın güney cephesinden yukarı uzanan on, on iki basamaklı bir merdivenle çıkılıyordu. Her iki pencere de karanlıktı.

Emîr Ahmed, burnuyla ahır kapısını işaret edip:

— «Umarım ki ahırda ışık vardır,» dedi. Arkadaşını kolundan tutup o yöne itti ve devam etti:

— «Yürü yiğidim... Gir içeri, bütün koşum hayvanlarını ve binekleri kapat, çıt çıkarmadan yedeğine al, getir. Dikkat et, el yordamıyla çalışırken burnunun üstüne bir çifte yemeyesin.»

Aralarında Türkçe konuşuyorlardı. Emîr Mehmed'in yine damarı tuttu, kolunu silkeleyip kurtardı ve çıkıştı:

— «Yürü yiğidim ha? Beygirlerle arası iyi olan sen misin yoksa ben miyim? El yordamıyla en az dört bineği ve iki koşum hayvanını kapatacağım öyle mi? Böylesi bir mucizeyi ancak eskinin ünlü Aleko ustası başarabilir beyim. Sallan da boyunu görelim.»

Emîr Ahmed tekrar uzanıp çopur çırağının kolunu yakaladı ama bu kez parmakları çelik bir mengene gibi, yumuşak eti sıkıyordu. Sesini yükseltmeden konuştu:

— «Sana her zaman iki işten en kolayını veriyorum ben... Şu kancık gibi bir dişi şeytanla basbasa kalmaktansa on azgın atın eğer ve koşumunu takmak yeğdir. Elini çabuk tut. Daha çok yolumuz var.»

Emîr Mehmed homurdandı:

— «Buyuran ağız yorulmaz. Üstelik, buyuran ağız-

dan eğri söz çıkmaz! Dişi şeytanmış! Teleme peyniri gibi avradı buldun———»

O dakikaya kadar direnmeye hiç niyetli değilmiş gibi görünen Kontes, birden harekete geçti. Belki de iki Türk arasında sert bir tartışma çıktığını sanmıştı. Ceylan gibi sıçrayıp güney cephesindeki tahta basamaklara doğru atıldı ve haykırdı:

— «İmdat! İmd———»

Daha ahırın köşesine varmamıştı ki, Emîr Ahmed ardından yetişmiş, omuzundan tutup sertçe çevirmiş ve elinin tersiyle ağzının üstüne müthiş bir tokat indirmişti.

— «Tek kelime daha!» diye yılan ıslığını andıran bir sesle fısıldadı. «Zahmet et, bir tek kelime daha söyle... Bağır...»

Esir kadın ve onu pençesi altında tutan erkek, şimşekler çakan gözlerle bir iki saniye birbirlerini süzdüler. İkisi de kinle, nefretle soluyorlardı. Yolanda, birden korkuyla titremeğe başladı. Başını öne eğdi. Patlayan dudaklarından ağzına sızan kanın tuzlu tadını damağında duydu. Göğsünü çatlatacak gibi içini dolduran hıçkırığı tutabilmek için olağan üstü bir çaba harcadı. Elleriyle yüzünü kapadı ve içini çekti.

Emîr Ahmed, güçlü parmaklarını kadının ensesine doladı ve onu ahırın kapısı önüne iteledi.

Ne ahırın üst katından ne de kilisenin arka duvarından, kadının çığlığının duyulduğunu belli edecek bir işaret gelmişti. Ya herkes derin uykudaydı, ya da üç hecelik çığlığa bir anlam verilmemişti.

Emîr Mehmed, bir dakika kadar bekleyip endişeli bakışlarda dört bir yanı süzdükten sonra usulca ahıra daldı. İki sıra yemliğin ortasında ve taze gübre kokulu karanlığın sonunda ölü gözü gibi yanmakta olan küçük yağ kandilini görünce sevindi. Eğerlerin, başlıkların,

bellemelerin ve hamutların asılı olduğu uzun kalasa doğru yürüdü. Yüksek sağrılı, kır bir beygirin uzun beyaz kıllı kuyruğu sinirli sinirli sallanıyordu. Öteden, yumuşak, mırıltıyı andıran bir kişneme duyuldu. Neyse... Belki de iş korktuğu kadar güç olmayacaktı. Avucuna uzanan nemli, kadife gibi yumuşak bir burnu usulca okşadı. Bakışları ile karanlığı delmeğe, hayvanların her birinin yerini belirlemeğe çalışıyordu.

Yarım saat sonra, İmparator Aleksis'in gözdesi emrine tahsis ettiği süslü saray arabası sessizce köyden çıkmış, sağa yani güney-batıya saparak Romalılardan kalma araba yoluna girmişti. Kontes Yolanda, her zamanki gibi arabanın içinde, kuş tüyü minderler üzerinde yatıyordu ama, bu kez elleri ve ayakları sıkı sıkı bağlıydı. Gösterişli bir Vareng atına binmiş olan Emîr Mehmed, araba beygirlerinin dizginlerini sağ koluna takmış, soldaki koşum hayvanının hemen solunda yürüyor ve yol gösteriyordu. Arka tekerleklerin altı adım daha gerisinden gelen Emîr Ahmed, İngiliz John'un iri, kadana kırması kısrağına binmişti ve yedeğinde eğerli iki Vareng atını çekiyordu.

Emîr Mehmed, İznik çevresinde hemen her yeri karış karış bilirdi ya, buralar geçmişte nisbeten az uğradığı yerlerdendi. Yolu iyi görmek ve arabayı bir hendeğe yuvarlamamak için dört göz kesilmişti. Köyü çevreleyen sık ağaçlı meyva bahçelerinden çıkıncaya kadar yüreği rahat edemedi. Aslında anayol doğruca, Türkler tarfından Bursa adı verilen Prusa'ya giderdi. Türk casusları bu yolun yalnız bir iki bin adımlık bir bölümünden yararlanacak, sonra batıya sapıp seyrek ağaçlı ve yayvan tepeler üzerinden aşıp göl kıyısına, Potamos'a varacaklardı. Atlarındaki güçlü binekler ve tekerlekli iyi yağlanmış araba ile bu yolu iki saatte rahat alabilirlerdi. Yeterki bir aksilik çıkmasın.

Emîr Mehmedin gözleri, yıldız ışığında soluk bir şerit gibi görünen yolu gözetlemekten yorulmuştu. Zaten kim ne derse desin, orta halli bir katırı dünyanın en iyi atına bile değişmezdi. Atlarla arası, öteden beri kötüydü. Gerek altındaki hayvan, gerekse arabanın kır donlu koşumları, gecenin bu saatinde yola çıkmaktan hiç de memnun olmadıklarını göstermek için bir fırsat arıyor gibiydiler. Ya da Emîr Mehmed'e öyle geliyordu. Birden dizginleri kastı, arabayı zınk diye durdurdu ve başını geriye döndürüp ustasından yana baktı. Emîr Ahmed, elinden geldiği kadar çabuk ve sessiz yaklaştı, fısıltıyla soru:

— «Neden durdun? Bir şey mi var?»

Emîr Mehmed, yolun uzantısından gözlerini ayırmadan cevap verdi:

— «Eğer hayal görmediysem, otuz adımı kadar ilerimizde iki kişi gizleniyor. Birinin beyaz giysileri var. Tıpkı——— tıpkı hayaletler gibi...»

— «Gecenin bu saatinde kim olabilir?» diye Emîr Ahmed homurdandı. Sonra uzanıp arabanın dizginlerini arkadaşının elinden aldı. Güç duyulan bir sesle emir verdi:

— «Hızını biraz arttır. Tetikte ol. Kamanı çıkar, elinde bulunsun. Tehlikeli sandığın yere yaklaşınca dörtnala kalk. Saldırıya uğrarsak ne yapacağını biliyorsun. Arkana bakmadan sür git... Asıl görevimiz, Sultanın buyruğunu İlhan'a yetiştirmektir, bunu unutma. Arabayı kurtaramayacağımı anlarsam, ben de ardından gelmeye çalışacağım. Yürü...»

Emîr Mehmed, uzun kararlı bir süratiyle ileri atıldı. Üzengileri bacaklarının boyuna göre iyi ayarlayamamıştı ve bu yüzden, hayvanın adımlarıyla yükselip alçalan eğere uyumlu biçimde kalkıp oturamıyordu. Kaba etleri pat - pat diye sert deriye vurmaktaydı. Ama raha-

tını düşünecek durumda değildi. Bütün sinirleri gerilmiş, bütün varlığıyla dikkat kesilmişti. Arabanın arkadan gelen sesinden de, tekerleklerin daha hızlı dönmekte olduğunu çıkarabiliyordu.

Birdenbire önüne, tam yolunun üstüne, heyula gibi bir gölge çıktı. Altındaki at ürkerek kişnedi ve ön ayaklarını yerden kesip yana sıçramayı denedi. Emîr Mehmed, zaten dengeli oturmadığı eğerden kaydığını hissedince can havliyle eğerin ön hanesine tutundu ve sağ elindeki kamayı yol kesen adamın göğsü budur diye salladı. Ne var ki hamlesi boşa gitmiş, bıçak elinden düşmüş, kendisi de yanı üstü taş döşeli araba yoluna yuvarlanmıştı.

Siyah gölge şimşek gibi atıldı. Emîr Mehmed'in yuvarlak göbeği üzerine oturdu ve———.

— «Dur Rainald!»

Emîr Mehmed, hasmının havaya kalkan kolunu ve yetersiz ışıkta ışıldayan iki karış uzunluktaki eğri hançeri görmüş, gözlerini yummuştu. Acımasız, vicdansız çelik yukarı kalktığı hızla bir de aşağıya inerse... «Genç yaşta, ömrüme doyamadan, yurt yuva sahibi olamadan, oğula uşağa karışmadan...» diye düşünüyordu. «Dur Rainald!» diye bağıran sesi daha önce nerede duymuştu? Bu iki kelimelik buyruğun ilki Türkçeydi. İkincisi? İkincisi ne olursa olsun...

Derin bir soluk alarak gözlerini açtı. Beyaz harmaniyeli adamı, geçen yılın o ünlü, esrarengiz evliyasını gördü. Yoo... ortalık, insanların birbirini yüzlerinden tanıyacağı kadar aydınlık değildi. Ama insanların birbirlerini tanıması için her zaman bol ışık gerekmiyordu.

— «Yabancı değil bu,» diye Âdem sözlerini sürdürdü. «Kendisini tanırım. Kılıç Aslanın yakınlarındandır.»

Tam o sırada dörtnala sürüp gelen Emîr Ahmed'in

vurmak üzere hazırlanan kamalı kolunu da sâkin bir işaretle durdurdu.

— «Selam Aleko,» dedi. «Bir yanlışlık oldu. Arkadaşım sizi bir saray arabasının yanında ve yabancı kılıkta görünce tanıyamadı.»

Arkasından iterek iri yarı papaz kılığındaki dostunu öne sürdü ve ekledi:

— «Kendisi biraz tezcanlıdır. Yine de bıçağa el atmazdı ya, Marko ona saldırmasaydı...»

Emîr Ahmed, aşırı sinir gerginliği ve heyecandan sonra gelen rahatlamanın bir işareti olarak sinirli sinirli güldü, atından yere kaydı.

— «Bir kez daha, hiç beklenmediğin sırada gökten düşüp yardımımıza yetiştin Âdem,» dedi. Ayağı ile hâlâ yerde, sırt üstü yatmakta olan Emîr Mehmed'i dürttü, ekledi «Bu arada eğer Marko'nun bir yeri kırılmadıysa iyidir.»

Emîr Mehmed inleyerek oturdu. Kalçaları, kuyruk sokumu, belkemiği ve kaburgaları sızım sızım sızlıyordu. Gücenik bakışlarını iri yarı, papaz kılıklı gölgeden ayırmadan ayağa kalktı. Sonra Âdem'e döndü.

— «Allah senden razı olsun. Attan düşmek bir şey değil de, şu kırk batmanlık adam azmanının altında kalmak beni epeyce zorladı.»

Birden gevrek bir kahkaha attı:

— «Nedense bunun gibi kütüklerle boğuşurum hep... Bereket versin önceden, başka iki ayı ile epey talim yapmıştım.»

İri yarı din adamı homurdandı, ama ne söylediği anlaşılmadı.

Emîr Mehmed yaklaştı, iyice sokuldu, ayak parmaklarının üstüne kalkarak İnanmış'ın yüzüne dikkatle baktı, hayretle ıslık çaldı:

— «Vay canına! Demek sensin ha?»

Âdem, biraz uzakta duran Emîr Ahmed'i aydınlatmak gereğini duydu:

— «Eskiden adı Rainald'dı. Xerigordon'da size karşı savaşan ünlü Broyes Baronu. Şimdi Yiva'lılardan.»

İnanmış, bu konuşmalardan ve bakışlardan rahatsız olmuştu. Bunu, öteki üç kişi de farkediyorlardı. Bir kaç saniye hiç biri konuşmadı. Sonra Emîr Ahmet ilerledi, yeni dostun geniş, güçlü omuzlarını iki eliyle tutup sıktı ve içtenlikle:

— «Allah sonunu hayırlı etsin arkadaş,» dedi.

— «Sağol,» dedi İnanmış. Buzlar çözülmüştü.

Âdem, iki Türk casusunun o saatte oralarda, bir saray arabası ile ne aradıklarını hiç merak etmiyormuş gibi, İnanmış'la kendisini buralara sürükleyen olayları kısaca anlattı. Sözlerini şöyle tamamladı:

— «İgnasio ile nişanlısını kızın köyüne sağ salim teslim ettik. Sayılmış beyle buluşacağımız yere varabilmek için bu arada yolundan kuzey doğuya doğru bir fersah kadar gittikten sonra dağlara vurmamız gerekiyor. Uzaktan arabayı görünce———»

— «Demek bizim geldiğimiz yöne gideceksiniz,» diye Emîr Mehmed atıldı. Öyleyse bize bir yardımda bulunabilirsiniz.»

İnanmış, istekle sordu:

— «Elbet... Nasıl bir yardım?»

— «Şu ağaçlardan çok yapraklı iki dal keserek arkanızdan sürükleyin, tekerlek izlerini silin. Bunu, sadece beş yüz adım ilerdeki köy yolu kavşağına kadar yapsanız yeter.»

— «Çok kolay. Merak etmeyin, arkanızdan gelecek olanlar şaşkına dönecekler, ya da yanlış bir yöne gidecekler.»

Emîr Ahmed söze karıştı:

— «Yanımızda, Haşmetli Bizans İmparatorunun

has ahırlarından gelme, altın gümüş eğerli, sırma haşalı iki fazla küheylan var. Kısmet sizeymiş. Sayılmış beyle buluşmağa yaya gitmeyeceksiniz.»

İnanmış, alıcı gözle süslü arabaya ve atlara baktı:

— «Nasıl ele geçirdiniz bunları?» diye sormaktan kendini alamadı.

Aynı anda, Âdem'in rahatsızlık belirten bir tavırla kıpırdandığını farkedip ekledi:

— «Kusura bakmayın, sorduğumu unutun.»

Âdem hemen araya girdi:

— «Vakit yitirmiyelim. Yolcu yolunda gerek. Yüce Yaratan işlerimizi rast getirsin.»

Şafak yakındı. Çift kürekli küçük kayık, yavaş yavaş, sessizce ilerliyor, İznik surlarının karanlık gölgelerine sokuluyordu. Koço, başını arkaya çevirmeden fısıldadı:

— «Çoğu gitti azı kaldı ya, asıl tehlikeli sulara şimdi giriyoruz.»

Bizans donanmasının demirli gemileri arasından kayıp geçmeleri güç olmamıştı. Başkent, elini uzatsan dokunacağın kadar yakın görünüyordu. Ama yine de, iskele ile aralarındaki uzaklık, en yakın Bizans gemisi ile aralarındaki mesafenin en az iki katıydı. Suyun yüzü, iki - üç karış yüksekliğe kadar sisle kaplıydı. Sis görüşü fazla engellemiyordu ama, karanlık, elli kulaç ötedeki sisi bile gözlerden saklıyordu.

İki Türk Emîri, teknenin kıç tarafına yakın, yanyana oturuyorlardı. Ayaklarının dibinde, boğazına kadar bir çuvala sarılmış ve ağzı sıkıca bağlanmış halde, tutsak kontes yatıyordu. Çuvalın bir bölümünün kalkıp inmesinden kadının sık sık soluduğu belli oluyordu. Belki

öfkedendi soluması, belki de yattığı sert yerin ve ağzını kapayan kirli mendilin verdiği rahatsızlıktan...

Emîr Mehmed'in acıyacağı tuttu:

— «Çözsek mi artık şu hatunun ağız tıkacını?»

Koço, yine başını çevirmeden itiraz etti:

— «Aman ha! Bir bağırırsa, başımız derde girer. Şu sırada, belki de elli kulaç önümüzde, göremediğimiz bir Bizans devriye sandalı yatıyordur.»

Gerilerinde kalmış olan Bizans teknelerinden birinden, bir bağırma duyuldu. Ama bu ses telaşlı değildi. Ya gözcüler saati bildiriyor ya da birbirleriyle şakalaşıyorlardı.

Koço'nun belden yukarısı çıplak gövdesi geriliyor, gevşiyordu. İleri yaşına rağmen, göl balıkçısı kürek çekmede yardım kabul etmemişti. Potamos'dan ayrılalı beri hiç dinlenmemişti. Derisi terden, yağlanmış gibi parıldıyordu. Ciğerleri, sağlam bir demirci körüğü gibiydi. Aynı tempoyla belki ölene kadar kürek çekebilirdi. Arada bir durup bir kaç saniye çevreye kulak kabartıyor, esintisiz havayı kokluyordu. Yaşlı Rum, canını tehlikeye atarak üstlenmişti Türk beylerine yardım etmeyi ve yaptığına karşılık en küçük bir mükâfat bile kabul etmemişti.

Çeşit çeşit adam vardı Türk Sultanının Rum tebaası arasında...

Emîr Mehmed, dirseğiyle ustasını dürtüp sol ileride, çok yakındaki bir karartıyı gösterdi. Orada, gece karanlığına karışmış yassı bir gölge duruyor, tembel su çalkantısına uyarak iki yanına hafif hafif sallanıyordu. Uzaklığını tahmin etmek çok güçtü. Belki kırk, belki elli kulaç.

— «Bir sandal!»

Sesi, fısıltı halinde bile çıkmamıştı ya, fazla bir gürültü yapmış gibi kendi eliyle ağzını kapadı. Koço da

kürekleri bırakmış, dinlemeye ve gözlemeye geçmişti. İleriye doğru yatıp ağzını yolcularına yaklaştırdı:

— «Korktuğumuz geldi başımıza. Donanma devriyesi. Dört - Çift kürekli, hızlı tekne. Neredeyse bizi görürler, eğer daha önceden görmedilerse.»

Üç adam, özlem dolu bakışlarını İznik surlarına çevirdiler. Dibinde kurtuluşun yattığı o amaca varmak için ne kadar didinmişlerdi de, sonunda yolu değil umutlarını tüketmişlerdi hepten.

— «Bizim sahil devriyelerimiz en çok yüz elli - iki yüz kulaç açılabiliyorlar. Bizanslı şeytanlar fazlasına izin vermiyor.» diye Koço açıkladı. «Zaten topu temeli üç tane iki çifte külüstürümüz var, atsan atılmaz, satsan satılmaz. Keşke zamanında bu göl kıyılarını, hatta bütünüyle göl yüzeyini emniyete alacak bir deniz gücü kurmuş olaydık.»

Hayıflanarak başını iki yana salladı, homurdandı:

— «Butumites'in itleriyle yarışacağız. Azizler bizi korusun.»

Avuçlarına tükürdü ve yeni bulunmuş bir güçle kürekelere asıldı. Artık sessizliğe uymak zorunda değildi. Çıplak gövdesi, bir öne doğru eğilip dizlerine kadar yatıyor, bir geriye kaykılıp arkaya uzanıyordu. Sanki her bir hamlesiyle gölü kucaklıyor, kendine çekiyordu.

Emîr Ahmed, sadık hristiyan - Türke bir cevap veremedi. Bunca yıldır bu sularin her türlü kahrına ve cilvesine katlanmış olan şu ihtiyarın inanç ve îmanı karşısında dili tutulmuş gibiydi. Oysa Koço, işin zora geldiğini görür görmez, en azından iki Türk emîrinin hiç bir zaman başaramayacağı bir yolla canını kurtarmağa bakabilir, kendini kapıp sulara bırakır ve karanlıktan yararlanarak kolaylıkla kıyıya varabilirdi. Çünkü bir balık gibi rahat ve kolay yüzmesini bilirdi kuşkusuz.

«Yorgun bir ihtiyara karşı en az dört kat güçlü, dinlenmiş düşman... Tüy gibi bir savaş teknesine karşı, hantal, çakşımış bir balıkçı kayığı.»

Bizans devriyesinden havaya, ışıklı bir yıldız yükseldi. Bu, ucuna yağlı bir paçavra tomarı bağlanmış bir aydınlatma okuydu. Ok yükselecek, yükselecek, hızını yitirip düşmeğe başlayınca en az üç-dört saniye süreyle çevresini biraz olsun aydınlatacak ve sulara gömülüp sönmezden önce avcılara avı görme imkânı verecekti. Anlaşılan Bizanslı denizciler bu işin ustasıydılar ki, çok geçmeden ok, ışıl ışıl yanarak Koço'nun sandalından beş kulaç uzağa düştü. Rumca bir buyruk göl yüzeyindeki ince sis tabakasını titretti:

— «Durun olduğunuz yerde! Geçmek yasak...»

Koço'nun kasları şimdi daha da hızlı çalışıyordu ama, kayık gıcırdayarak direniyor, sularla birlik olmuş, sahibine ihanete hazırlanıyordu.

Gök yüzü, sudan havaya fırlayan ve ortalığı ışıtarak tekrar suya doğru süzülen aydınlatma oklarıyla dolmuştu. Bir, iki, üç... Emîr Ahmed bunlardan dört tane saydı. Göl yüzeyi adamakıllı aydınlanmıştı. Bizans devriye sandalı hızla kayarak ilerliyor, balıkçı teknesinin önünü kesecek biçimde yaklaşıyordu. Sandalın burnunda, elinde yalın kılıcıyla duran bir subayın çelik başlığı ve işlemeli zırhları parlıyordu. Devriye mevcudu, sırasında kürek sırasında silah kullanan sekiz deniz erinden ibaretti.

Emîr Ahmed, Emîr Mehmed'in eğildiğini ve Koço'nun altından kayığın burnuna doğru uzatılmış yedek küreği çıkardığını gördü. Bu, yerinde bir tedbirdi. İki tekne borda bordaya gelip de vuruşma başlayınca, yanlarındaki küçük kamalar pek işe yaramayacaktı nasıl olsa.

Emîr Mehmed, kürekle birlikte doğrulunca ustasına işaret etti:

— «Bu avrat çırpınır duruyor. Yine çişi mi geldi yoksa?»

Gerçekten de kayığın omurgaları üzerinde ve oldukça rahatsız bir biçimde yattığı halde o dakikaya kadar hiç bir şikâyette bulunmayan Kontes, kıvranıyor, başını iki yana sallıyor, ağız tıkacının kenarlarından boğuk sesler çıkarıyordu.

— «Sanmam. Koço'nun köyünden ayrılmadan az önce ayak yoluna gönderip ferahlattık ya... Belki olanları anlamış, heyecanlanmıştır.»

Ellerini taban tahtalarına dayayıp iyice eğildi. Tutsağın ağız tıkacı biraz yukarıya kaymış, burun deliklerini yarı yarıya örtmüştü. Kadıncağız, belki de soluksuz kaldığını anlatmak istiyordu.

Ne de olsa, Emîr Ahmed'in yüreği güzel kadınlara karşı yufkacaydı. «İş bu kerteye vardıktan sonra,» diye düşündü. «Varsın hiç değilse ölenecek ciğerlerine temiz hava doldursun şu eksik etek.» Evet... Kurtuluş ihtimali kalmadığını anlar anlamaş, son iş olarak Kontes de Valera'yı öldürecekti. Buna kararlıydı. Aslında, Yolanda'nın öldürmeye kıyılmayacak kadar güzel bir yaratık olduğunu yürekten kabul ediyordu ama, böylesi bir devlet düşmanı, böylesi bir kanlı kaatil serbest bırakılamazdı. Emîr Ahmed'in yapabileceği tek şey, onu acı çektirmeden, kamayı tam yüreğine saplayarak öldürmekti. Ama o işin sırası vardı daha. Şimdilik ağzı açılabilir, soluk almasına izin verilebilirdi. İsterse bundan yararlanıp dibi yırtılana kadar bağırsın, imdat istesindi...

Ağzı açılır açılmaz, nefes bile almadan tutsak, kısık bir sesle feryad etti:

— «Göğsümü çöz! Çabuk, göğsümün düğmelerini...»

Görevi gereği olarak her ne kadar Kontes de Valera'ya düşmanca davranıyor idiyse de, Emir Ahmed hiç bir zaman onun çarpıcı güzelliğini unutmamıştı. Bu yüzden dileğinin ne olduğunu anlamakta gecikti. Aklından ne geçiriyordu bu hatun?

— «Çabuk ol be budala!» diye kadın sertçe çıkıştı. «Aç şu düşmeleri... Tek kurtuluş şansımız orada, boynuma asılı bir mahfazanın içinde, göğüslerimin arasında.»

Emir Ahmed yarım saniye içinde birçok şeyleri birden kavrayıverdi. Ama bir noktayı da şaşırtıcı buldu. Yolanda ne demek istiyordu «kurtuluş şansımız» derken? Neden çoğul konuşmuştu? Dili mi sürçmüştü, yoksa gizlediği bir şey mi vardı?

Öte yandan, geç de olsa hâtırladığı bazı şeyler zihnini açmış, kurt casusu harekete geçirmişti. Ama «nasıl oldu da Küçük Patras'lı ihtiyarla oğlunun anlattıklarını unuttum,» diye hayıflanacak zamanı yoktu. Türk dostu Rum baba-oğul, üzerine basa basa, Kontes de Valera'nın yanında bir yetki belgesi olduğunu açıklamamışlar mıydı? Altında İmparator Aleksis Komnenus'un mührünü taşıyan ve gören her Bizanslı'nın karşısında saygı ile eğileceği, taşıyana hizmet için can atacağı bir belge...

Kadının kadife elbisesini boğaza kadar kapayan sedef düğmelere saldırdı. Direnen birkaç tanesini koparıp attı. Açığa çıkan beyaz, uzun boyun, diri ve dolgun göğüsler hiç mi hiç ilgisini çekmiyordu. İnce bir zincirin ucuna asılı mahfazayı kancasından çıkarıp aldı. Mahfaza, boru biçiminde, baş parmaktan biraz daha kalın, el genişliğinde bir kutuydu. İki ucundan çekip açtı ve içinden kalın, pahalı parşömeni çıkardı. İkiye katlan-

dıktan sonra dürülüp mahfazaya sokulmuş olan belgede neler yazılı olduğunu okuması söz konusu olamazdı, çünkü hem ortalık çok karanlıktı, hem de zamanı yoktu. Ama eğer Bizans devriyesinden kurtulmaları söz konusu ise, bu küçücük kâğıt, o ağır kayık küreklerinden daha çok işe yarayacaktı.

Şimdi bütün mesele, yetki belgesini görevli Bizans subayına uygun biçimde yutturmağa kalıyordu. Kontes, o azametli tavrıyla kendini göstermeli, subaya çıkışmalı, İmparatora dayanan gücünü onaylatmalıydı ama, bunu yaparken ağzından yanlış bir kelime çıkarmamalıydı. Kendini emniyette sanıp da küçük bir îmâda bile bulunsa, ortalık yine karışırdı.

Üstündeki çuvalı sıyırıp atarak bir iki bıçak vuruşuyla kadının el ve ayaklarını bağlayan ipleri kesti. Kolundan tutarak ayağa kaldırmak istedi. Oysa Yolanda doğrulmamak için direniyor, hatta kayığın dibine yapışıp saklanmağa çalışıyordu.

— «Uzun etme be!» diye öfkeyle homurdandı. «Hem kurtuluş yolunu gösteriyor hem de nazlanıyorsun. Kalk ayağa! Konuş şu adamlarla ve gerekiyorsa kâğıdı göster. Yalnız dikkatli ol, kalleşlik edersen bağışlamam.»

Son sözleri söylerken koynundan kamayı çıkarmıştı.

Yolanda büzüldü ve inledi:

— «Bırak beni. Belgeyi sen de göstersen olur. Üzerinde isim yok nasıl olsa. Kimin elindeyse, yetkili kişi odur. Sakın benden Butumites'in adamına söz etme. Yalvarırım... Amiral can düşmanımdır.»

Emir Ahmed, bu sözleri ölçüp tartmak ve anlam çıkarmak için yeterli zamana sahip değildi. Bildiği bir şey vardı, o da Kontes'in numara yapmadığı idi. Kadın Butumites'ten müthiş korkuyordu.

Başını kaldırıp duruma şöyle bir baktı. Bizanslı devriye sandalı gelip Koço'nun yolunu kesmişti. Balıkçı teknesi, sertçe donanma teknesine bodosladı. Dizleri üzerinde duran Emir Mehmed, suya düşmemek için sol eliyle küpeşteye sarıldı. Emir Ahmed, kamayı yerine saklayıp elindeki kâğıtla birlikte baş tarafa yürüdü. Bu sırada bir Bizans eri kancayla balıkçı kayığını yakaladı ve ayakta duran Bizans subayının omuz başında bir meşale parladı. Devriye komutanı öfkeyle bağırdı:

— «Karşı koymağa kalkışmayın, derinizi yüzerim!»

Emir Ahmed'i gözüne kestirmiş olacak ki, ona bakıp emretti:

— «Yaklaş ışığa doğru. Söyle bakalım, neden dur dediğimiz zaman durmadınız? Nereye gidiyorsunuz? Kimsiniz?»

Emir Ahmed, burnunu havaya dikti. Züppece bir gururla, karşısındakiyle eğlenir gibi karşılık verdi:

— «Aferin çocuğum! İyi yetişmişsin... Uyanık davranışını, duruma hızla el koymanı beğendim. Adın ne senin bakayım? Eğer unutmazsam, senden dostum Manuel Butumites'e... hattâ belki bizzat İmparatora söz edebilirim. Bana gelince... Kimliğimi açıklayamam oğlum. Ama elimde şu var.»

Kâğıdı kaldırıp meşale ışığına tuttu. Subayla aralarında en az iki kulaç mesafe bulunduğundan, onun kâğıtta yazılı olanları okuyamayacağını biliyordu. Ama kocaman, kırmızı İmparatorluk mührünü herhalde görebilecekti. Yetki belgesinde ne yazılı olduğunu bilse, ya da Yolanda'nın sözlerine tam anlamıyla inanabilse, sözü hiç uzatmadan devriye sandalına geçer ve dayandığı kozu sorumlu kişinin gözüne sokardı.

Subay öne eğilerek parşömene baktı, baktı. Ya İmparatorluk mührünü ilk kez gördüğünden tanıyamamıştı, ya da omuzlarına yüklendiği görevin hakkını tam

verebilmek için biraz daha ısrarda fayda bulmuştu. Ama ne de olsa sesi çok yumuşamış, saygılı bir tona düşmüştü:

— «Bilmem ki——— Zahmet edip buraya geçer misiniz efendim? Elinizi uzatın da yardım edeyim. Amacım güçlük çıkarmak değil, yalnız——— bildiğim kadarıyla———»

Emîr Ahmed, büyüklük gösteren, sabırlı ve bağışlayıcı bir kişi tavrıyla onun sözünü kesti:

— «Elbette bilmezsin yavrum! Bilemezsin... Çünkü rütben yetersiz. Yalnız şunu aklında tut. Bizzat İmparator tarafından özel bir göreve atanmış olan bir kişi hiç bir ölümlüden emir almaz.»

Subay ezilip büzüldü. Esrarengiz önemli kişinin hemen gerisinde duran ve elindeki küreği bir silah gibi kullanmağa hazır bulunan şişman, çirkin adamı ve sağ küreği ıskarmozdan çıkararak doğrulmağa başlayan balıkçıyı hiç gözü tutmamıştı ama, onlardan çekinmiyordu. Komuta ettiği sandalın sekiz kürekçisi, iyi silahlanmış deniz erleriydi. Ne var ki, yanlışlıkla bir gaf yapmaktan, İmparatora yakın, Amirali iyi tanıyan birinin canını sıkmaktan çok çekiniyordu.

— «Bakın efendim,» dedi. «Görevim, bu bölgeden İznik tarafına gitmek isteyen her tekneyi durdurup aramaktır. Madem ki siz özel yetki sahibisiniz, bari şu buyruğu bana verin de bir gözden geçireyim.»

Tam bu sırada, Bizans deniz erlerinden biri, komutanının dikkatini çekti:

— «Kale tarafından iki ışık yaklaşıyor!»

Bütün gözler işaret edilen yöne döndü. İçindeki kişilerin belli olmadığı iki Türk devriye sandalı çalakürek geliyorlardı. Teknelerin burunlarında yanan meşaleler, gölün yüzeyinde her geçen ân daha geniş bir alanı aydınlatmaktaydı.

Emîr Ahmed kaşlarını çatıp homurdandı:

— «Söndürt şu meşaleyi. Çabuk ol oğlum. Çekin kancayı ve usulca uzaklaşın buradan. Türklerle çatışacak kadar güçlü değilsiniz. Bizi merak etmeyin, gerekli her türlü hazırlığımız var. Zaten buraya bunun için geldik. Haydi, durma...»

Meşaleyi tutan er, komutanından izin almadan, yanar yağlı paçavra tomarını suya soktu. Balıkçı teknesine atılmış bulunan kanca birden kurtarılıp içeri alındı ve Bizans devriye sandalı usul usul açılmağa başladı. Ayakta duran subay, saygı ile Emîr Ahmed'i selamlayarak iki kat eğildi:

— Aziz Petros sizi korusun efendim. Görevinizde üstün başarılar dilerim. Adımı sormuştunuz... Teğmen Yorgo Stavridis. Saygılarımı sunarım efendim.»

Emîr Mehmed, göbeğini hoplata hoplata, fıkır fıkır gülüyordu.

Koço, solundaki karanlık sulara, Bizanslılara doğru kocaman bir balgam attı ve homurdandı:

— «Al işte... Bizans subayı bu!»

Emîr Ahmed içini çekti ve çırağına:

— «Arkaya geç,» dedi. «Tutsağa göz kulak ol. Ellerini yeniden bağla. Ağzını tıkamağa gerek yok artık.»

İki Türk sandalının ışıkları biraz daha yaklaşmıştı. Birinin provasında ince uzun, dal gibi bir gölge yükseldi ve gür bir ses haykırdı:

— «Olduğunuz yerde kalın! Kaçmağa yeltenirseniz, oklatırım.»

ooo— ● —ooo

IV. Kılıç Aslan'ın Zorlu Buyruğu

İşte orada inananlar denenmiş ve çok şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı.

KUR'ANI KERİM, Ahzab Suresi, 11 nci Âyet

Laçin, Tuğra Emareti Nizamiyesinden girer girmez Emir Ayaz'ın ötekilerden en az iki karış yüksekte duran başını görüp tasalanmıştı. «Yine birşeyler karıştırdı bizim kelle devşirici,» diye geçirdi içinden. «Allah vere de bağışlanması güç bir kusur işlemiş olmaya.»

Kuşatma başladı başlayalı huzursuzdu Ayaz. Genç, delişmen ve kabına sığmaz yaratılışta olduğundan hep burnunun dikine gidiyor, zaman zaman buyruklara aykırı davranışlarda bulunuyordu. Ama taşkınlığından hemen pişmanlık duyuyor, işlediği her kabahatin ardından Laçin'e koşup yardım istiyor, akıl danışıyordu.

«Peki... Bu gün öğleye kadar nöbetçi Emîri değil miydi bu?» diye düşündü Laçin. Bildiği kadarıyla Ayaz, nöbet görevi sırasında hiç yaramazlık yapmazdı. O halde bu erken saatte neden gelmişti Tuğra Emîrliğine?

Herkesten önce davranıp atının dizginlerini tutan, saygıyla selamlayarak inmesine yardım eden genç subayın gözlerini aradı. Ayaz'ın başı öne eğikti. Eğer telaş veya heyecanı var idiyse, ya da kızgınsa, bunu yüzündeki demir sükunet maskesinin üstünden okumak mümkün değildi.

— «Hayırlı sabahlar beylm. Benimle bir iki dakika konuşabilir misin?»

— «Elbette,» diye Laçin gülümsedi. «İnşallah yine İlhanı kızdıracak bir şey yapmadın.»

— «Öylesi değil beyim. Nöbetçiyim de... Kulağına değmesi gereken bir haberim var.»

Tuğra Emîri, kapı içindekilerin selamını aldı. Yardımcılarından birine, bir süre yalnız kalmak istediğini işaret etti. Ayaz'ı dirseğinin altından tutup yürüttü.

Birinci kattaki kabul odasına girip kapıyı kapayıncaya kadar hiç biri konuşmadı. Sonra Ayaz, kısaca açıkladı:

— «Bir saat kadar önce Aleko ile Marko döndüler. Potamos'lu bir balıkçı göl yolundan getirmiş. Bir Bizans devriye sandalı yollarını kesmiş ya, surlara yakın olduklarından bizim kıyı devriyeleri yetişip kurtarmışlar.»

Laçin, yüreğinin hızlı hızlı atmağa başladığını hissetti:

— «Herhalde doğru Beylerbeyi Sarayına gittiler,» dedi

Ayaz, evet demeğe gelecek şekilde başını salladı.

— «Göl burcundaki nöbetçi subayının anlattığına göre, bana bile görünmeden gideceklermiş. Duyar duymaz hemen koştum ya, Aleko ile Marko'nun ağızlarından tek kelime alamadım. Dönüp dolaşıp hemen Emir Muhammed'i görmeleri gerektiğini tekrarladılar. Oysa bunlar doğrudan Tuğra Emîrliğinin buyruğunda değiller mi?»

Laçin, kaşlarını hafifçe çatıp cevap verdi:

— «Tuğra Emîrleri de Devlete, devletin şimdiki halde İznik'te en büyük adamı olan Beylerbeyine bağlıdır. Ne demeye sıkıştırdın Aleko'yu?»

Ayaz, sıkıntılı sıkıntılı iki yanına bakındı. Laçin'den istediği yakınlığı görememek düş kırıklığına uğramasına sebep olmuştu.

— «Sultan'dan çok önemli bir buyruk getirdikleri belliydi,» dedi.

— «Çok önemli buyruklar çok da aceledir. En kısa zamanda en baştaki makama yetiştirilir.»

— «Beli. Anlaşılan işin bu yanını ben akıl edememişim. Sandım ki, haberi önce sen duymak istersin. İlhan'a da sen iletmek istersin...»

Laçin, meselenin aslı ile daha fazla ilgileniyordu. Kaç günden beri Kılıç Aslan'dan İznik savunmasının geleceği konusunda yön verici bir buyruk bekleniyordu. Gerçi kuşatılmış olan başkente dışardan haber ve haberci sokmak güç işti ama, isteyen için yenilmeyecek güçlük olmadığı da bilinirdi. İşte şimdi, Kılıç Aslan beklenen buyruğu göndermişti. İlhan, bir saat kadar önce Aleko'dan, Sultanın isteğini öğrenmiş bulunuyordu. Şimdiye kadar Tuğra Emîrine adam salıp yanına çağırtması, olanı biteni duyurması gerekmez miydi?

Ayaz'a baştan savma bir şeyler söylemek gereğini duydu:

— «Yine de doğru olanı yapmışsın. İlle önce Tuğra Emîrini göreceksiniz demiş olsaydın, Emîr Muhammed yaptığını beğenmezdi.»

Ayaz içini çekti.

— «Bana kalsa o iki dönmeyi kulaklarından tutup buraya getirir seni bekletirdim ya...» diye mırıldandı. «Aleko'nun katır inadı tutunca başa çıkılamayacağını biliyordum.»

Tuğra Emîri birden karar verdi. Madem ki İlhan kendisini çığartmak konusunda pek acele etmemişti, o halde onun davetini beklemeden kendisi gidecekti Beylerbeyi sarayına. Kapıyı araladı. Dışarda bekleyen nöbetçi ere emir verdi:

— «Tavlaya koş. Atımı hazır tutsunlar, gideceğim.»

Ayaz, açık kalan kapıya doğruldu:

— «İzin verirsen ben de gideyim beyim,» dedi. «Haa... Az daha unutuyordum. Aleko bir de tutsak teslim etti bana. Bir kadın!»

— «Kadın mı?» diye Laçin suratını buruşturarak sertçe sordu. «O ne biçim iştir bre? Kadından tutsak olur mu?»

Ayaz'ın suratı aydınlandı. Omuzlarını silkerek güldü:

— «Ben de olmaz bilirdim, meğer olurmuş. Bizim Emir Ahmed fukaranın ellerini ayaklarını bağlı teslim etti. Üstüne basa basa da: 'Aman haa! İblisin dişisidir bu, çok iyi mukayyet olmazsan yılan deliğinden kaçabilir. Başından nöbetçi eksik etmeyesin, yadırgıyla konuşturup görüştürmeyesin,' deyi tenbih geçti.»

Ayaz'ın bu sözleri, kendisine akıl öğretilmesinden şikâyet amacını taşımıyordu. Emir Ahmed'in bir kadın tutsak getirmesi bir yana, o tutsağın iyi muhafazası yolunda ısrar etmesi de anlaşılır bir hal değildi ya, Laçin'in Sultan buyruğu ile dolu kafasında hiç biri fazla iz bırakmamıştı. Ne var ki Ayaz, yeterince konuşmamış gibi üsteledi:

— «Ben sizin o gizli kapaklı işlerinizden pek anlamam beyim, ille bana soracak olursan şu zavallı eksik eteğin canavara benzer bir hali yok. Her neyse... Sen gelmeden az önce aşağıda Emir Akbuga ile konuştum, isterse adam gönderip tutsağı buraya aldırmasını söyledim. Burada yeriniz olmadığını, şimdilik nöbet karakolunda kalmasını istedi. Zamanı gelince sorguya çekmek için aldırtacakmış.»

Sözün gelişi gibi konuşmağa çaba harcıyordu. Fakat Laçin, Ayaz'ın son cümlelerinden bir gizli ilgi kokusu alır gibi olmuştu. Merakla genç subayın ince, yakı-

şıklı yüzünü inceledi. İçten içe güldü. Bu kez, Ayaz'ın gözlerindeki heyecanı yakalamıştı.

— «Adı neymiş?» diye biraz kurcaladı.

— «Kimin?»

— «Şimdi başlarım ebenden ha... Kimin olacak bre? Senin günahsız görünüşlü tutsağının adını soruyorum.»

Ayaz kızardı. Kaşlarını çattı, kekeledi:

— «Bilmem. Aleko söylemedi. Ben de sormadım.»

Laçin, kendi kendine «seni yalancı seni!» diye söylenerek başını iki yana salladı. Aleko herhalde kadının kimliği konusunda konuşmamıştı ama, belli ki Emîr Ayaz gereken ilk soruşturmayı yapmıştı. «Çok güzel, çarpıcı bir şey olmalı bu hatun,» diye düşünmesini sürdürdü. Delikanlı Türk subayını öylesine etkilemişti ki, şu ânda Ayaz için, beklenmekte olan Sultan buyruğunun muhtevası bile fazla önemli değildi.

— «Kalsın bakalım şimdilik sizin karakolda,» diye emir verdi. «Öğleden sonraki nöbetçi Emîri kim? Her kimse ona teslim eder, Aleko'nun uyarılarını da tekrar edersin. Sakın ola kendi tahmin ve görüşlerinden bahsetmeyesin.»

Laçin'i yanına kabul ettiğinde, Emîr Muhammed, dirseklerini pencere kenarına dayamış, dalgın dalgın, İznik'in kırmızı kiremitli evlerini seyrediyordu. Başını çevirmeden seslendi:

— «Gel oğul gel... Sultan'ın gönderdiği buyruğu merak ettin değil mi?»

Üzerinde her zamanki gibi zırhı vardı. Çelik başlığı ve kılıç askısı dışında bütün kılık kıyafeti ile az önce savaştan çıkmış veya biraz sonra savaşa gidecekmiş gibiydi. Ne zaman dinleniyor, ne zaman karnını doyuru-

yordu? Bir insanın bünyesi bunca ağır çalışmayı, yorgunluk ve uykusuzluğu, yetersiz beslenmeyi nasıl kaldırabiliyordu?

Laçin, onu hayranlıkla seyretti ve sessizce bekledi.

Yarım gerisinde durduğu için, Emîr Muhammed'in yalnız sağ kulağı ile yüzünün sağ yarısını, kırçıl sakallarını ve dik bıyıklarını görebiliyordu. Yaşlı komutanın bakışları karşıda, belirsiz bir noktaya dikiliydi.

Saniyeler saniyeleri, dakikalar dakikaları kovaladı. Geçen her küçük zaman kırıntısı bile, Laçin'e bir yıl kadar uzun geliyordu. Neden sonra, yüzünü döndürmeden konuştu:

— «İznik düşman eline geçer ve buyruğum altındaki binlerce genç can kaybedilirse sorumlu ben olacağım. Sultanımız, başkentin sonuna kadar savunulması ya da anlaşmayla düşmana teslim edilmesi hakkında karar vermekte beni serbest bıraktı.»

Sesi pürüzsüz ve hatta biraz dikti. Belki de deminden beri konuşmadan beklemesinin sebebi, sesi ile kederini açığa vurmaktan çekinmiş olmasıydı.

Laçin usulca soluk aldı. Birden içine bir ateş düşmüştü. «Demek koca Kılıç Aslan çaresiz kaldı ha?» diye düşündü. Gerçi Sultanın İznik'i kaderine terk etmesi beklenmeyen bir şey değildi ama, yine de acı gerçekle yüzyüze gelmek zor oluyordu. «Tıpkı ölüm gibi... Hep beklenir, ama hiç bir zaman sabırla metanetle karşılanamaz.»

Saçını devlet hizmetinde ağartmış Beylerbeyini teselli etmek için konuştu:

— «Kılıç Aslan'ın böyle bir mes'uliyeti sana yüklemesi haksızlıktır,» diyecek oldu.

Emîr Muhammed hızla geri döndü. Çakır gözleri hafifçe kısılmıştı. Yüzü gergindi ve ak kirpiklerinin uçları nemliydi.

— «Benim gibi binlercesi feda olsun devlete,» diye çıkıştı. «Sultanın buyruğu çok yerindedir. Onun yerinde ben de olsam başka türlü davranamazdım. Beylerbeyime 'Elindeki yiğitlerin son damla kanına kadar harca, ama sen sağken İznik'i düşmana verme' diyemezdim. 'Başkenti teslim et, ama askerimi kurtar ve sağ salim bana yetiştir' de diyemezdim. Doğrusu, sandığımdan da yüce, sandığımdan da bilge bir hükümdarmış genç Kılıç Aslan! Bu mevzuda karar verme hakkının da mes'uliyetinin de bana ait olduğunu kabul etmekle kalmıyor, kendi dokunulmaz varlığını da herhangi bir ters sonucun ağır yükünden kurtarmış oluyor.»

Hafifçe gülümsedi, kollarını göğsünde kavuşturup tekrar pencereye döndü ve devam etti:

— «Sultanlık bunu gerektirir oğul! Tarih belki beni unutacaktır ama, milletimize başbuğluk ve önderlik yapmış olan Kılıç Aslan bin Süleyman bin Kutulmuş'u mutlaka yazacaktır. Gelecek nesiller, yüzlerce, binlerce yıl sonra bile ondan saygıyla, iftiharla söz etmelidirler. Milletlerin ömürlerinin uzunluğu, geçmişlerinde işlenen hataların azlığına bağlıdır.»

Laçin sesini çıkarmadı. Gelecek nesillerin, bu kocamış komutandan da saygı ve takdirle söz edeceğini umuyordu. Kader ona öyle bir oyun oynamıştı ki, en çetin bir zamanda verilmesi en güç olan kararı vermek Emir Muhammed'e düşmüştü. Gerçekten de Kılıç Aslan, İznik'in teslim edilmesi veya savunulması konusunda seçimi Beylerbeyine bırakmakla mes'uliyet yükünden kaçmış değildi. Belki tam tersine, uzaktaki yardımcısına gösterdiği güven bakımından, sorumluluğu kendisi omuzluyordu. Belki de Emir Muhammed'in İznik'teki durumu en iyi bilen kişi olduğunu hesaba katmıştı.

Bir süre bekledi. İlhan, arkası dönük, öylece dimdik duruyor, içine dönük gözlerle dışarıyı seyrediyordu. Bir başkasıyla konuşmak ya da bir başkasından akıl danışmak niyetinde olmadığı belliydi. Bu, onun işiydi ve kimseden ne yardım isteyecekti ne de kimseye yakınacaktı.

— «Bir emrin var mı beyim,» diye sordu. «İzin verirsen işime gideceğim.»

Emîr Muhammed, kuru bir sesle:

— «Yalnız başıma daha iyi düşünürüm,» dedi. «Önemli burçlardaki gözcülere uğra, alışılmamış bir düşman harekâtı varsa bana bildir.»

Beylerbeyi sarayından ayrılırken, Laçin kendi kendine mırıldanıyordu:

— «Gerçekten de çok, çok düşünmesi gerekiyor. Yaratan ne güzel demiş yüce kitabında: *'her kişiye gücünün yeteceği kadar yükleriz'*... Büyük başa büyük dert. Biz, sıradan kişilere ne kolay! Öl derlerse ölecek ama yaşadığımız kadarının hakkını teslim edeceğiz. Ne olursa olsun, alnımız ak çıkacağız Rabbimizin huzuruna.»

Önce sadece bir kaç burcu gezip şöyle bir fikir edinmek niyetindeydi. Ama ilk gördüklerinden ve gözetleyicilerden duyduklarından sonra otuzu bulan bütün yüksek kulelere teker teker tırmandı. Haçlı saflarında dikkati çeken bir canlılık göze çarpıyordu. Özellikle kuşatma birliklerinin geri saflarında yığılmalar vardı. Mancınıkların hepsi menzil yakınına sokulmuş, menzil içine hazırlanan mevzilerde büyük yığınlar halinde taş biriktirilmişti. Hatta gerek İtalyalı Normanların gerekse Aşağı Lorraine birliklerinin mancınıkları için hazırlanan cephane arasında rum ateşi fıçılarına benzer fıçılar da vardı. Surlara yakın yerlere, belirli görevler aldıkları anlaşılan okçular yerleştirilmişti. Saint-Gilles

saflarının hemen gerisinde çok sayıda iyi gizlenmemiş merdiven vardı. Aşağı Lorraine ve Normandiya'lı Norman askerlerinin ikmal hatları hizasında, inşası devam eden üç dev yürüyen kule açıkça görülebiliyordu.

Bütün bunların bir genel taarruz hazırlığı olduğu meydandaydı. Hem de genel taarruz en fazla bir - iki gün içinde beklenmeliydi.

Eğri Burç'tan inmeden Emir Ayaz'ı yanına çağırttı. Durumu onunla birlikte gözden geçirdi ve vardığı kanaati Beylerbeyine duyurmak üzere Ayaz'ı saraya gönderdi.

Tuğra Emaretinde, Emir Akbuga'nın odasında Emir Ahmed ve Emir Mehmed'i kendisinin dönmesini bekler buldu. Kucaklaştılar, hâl hâtır sordular. Laçin'in Emir Akbuga oradayken sorması üzerine, konuşmakta bir sakınca olmayacağını düşünen Emir Ahmed, Sultan haberciliği sıfatının verdiği kurumla açıkladı:

— «Doğudaki Türk illerine özel elçiler gönderildi. Büyük Sultan'dan, Danişmendoğlundan, Halep ve Şam Meliklerinden yardım istendi. Bir aya varmaz, kardeşlerimiz yer götürmez ordularla imdadımıza koşarlar elbet. Yalnız... İznik'in yüz yüze bulunduğu tehlike ay ve gün bir yana dursun saatlerin bile hesaba katılmasını gerektirdiğinden———»

Emir Mehmed dudak büktü ve homurdandı:

— «Hıhh... Bir aya varmazmış... Yer götürmez ordularla imdadımıza koşarlarmış!»

Emir Ahmed, çırağının sözlerine aldırış edilmemesi gerektiğini ifade etmek ister gibi üsteledi:

— «İletmekle görevli bulunduğum haberi açıklıyorum.»

Çopur suratı daha da buruşan Emir Mehmed omuzlarını silkti:

— «O işin bitti artık. İlhan'la görüştün. O da getirdiğin haberin bu bölümüne inanmadığını belli etti.»

İki casus birbirinin yüzüne dik dik baktılar. Akbuga, Tuğra Emîrliğindeki göreve savaşçılıktan geldiği için böylesi konuşma ve tartışmalara alışık değildi. Şaşkınlıkla sordu:

— «Anlamadım... Yani İlhanımız, Sultanımızın saldığı habere inanmadı mı demek istiyorsunuz?»

— «Öyle bir şey yok,» dedi Laçin. «Emîr Muhammed, Kılıç Aslan'ın ne demek istediğini çok iyi anlamış durumda.»

Marko yine ısrar etti:

— «İnanmak başka, anlamak başka.»

Emîr Ahmed yine devreye girdi:

— «Önemli olan, İznik ile ilgili hareket serbestliği meselesidir. Sultan, İznik'in sonuna kadar savunulması ya da anlaşmayla teslim edilerek içindeki askerin orduya kavuşturulması konusunda karar verme yetkisini Beylerbeyine vermiştir. İşte o kadar.»

Laçin, Akbuga'ya hitap etti:

— «Evet. Doğrudur. Bu bilgi, şimdilik gizli tutulacaktır.»

Akbuga, başkentin kaderine terk edilmesini değil, fakat bu arada içindeki askeri kurtarmak amacıyla düşmana terk edilmesinin de mümkün olabileceğini duymaktan hoşlanmamıştı. Rahatsızlığını, oturduğu minderde iğne varmış gibi ayağa fırlayarak belli etti:

— «Teslim olmak mı? Neden?» diye bağırdı.

Laçin, yüzü sapsarı olan yardımcısını kolundan tutup geri oturttu.

— «Teslim olmaktan söz eden yok,» diye onu yatıştırmağa çalıştı. «Bu yolda bir buyruk almadık. Uygun görürsek, yani Emîr Muhammed karar verirse sonuna kadar vuruşacağız. Aksi halde de İznik'i verip

düşmanla uzlaşacağız. Kılıç Aslan'ın istediği, durumu en iyi bilen kişinin bu iki hareket tarzından birine karar vermesi.»

— «O kadarını anladım,» diye Akbuga usulca oturdu. «Ama eğer bu buyruğu almamış olsaydık Emîr Muhammed başkentimizi düşmana vermeyi aklından bile geçirmeyecekti değil mi?»

— «Sanırım.»

— «Peki, ona böyle bir seçim hakkı tanımaya ne gerek vardı?»

— «Çünkü buradaki binlerce yiğit, ordunun asker noksanını bir ölçüde tamamlayabilir.»

— «Ordunun asker ihtiyacı mı? Doğudan yer götürmez ordular geleceğine göre———»

Tuğra Emîri, Emîr Ahmed'e dönüp içini çekti:

— «Sen açıkla,» dedi. «Az önce başlattığınız tartışmanın kaynağını Akbuga bilmiyor.»

Emîr Ahmed, üzgün, ama açık bir yüzle bildiklerini anlattı:

— «Aslında gerçekten Doğu Türk illerine ulaklar salındı ve yardım istendi. Ama Kılıç Aslan dost ve kardeş ülkelere Haçlı tehlikesini enine boyuna anlatmadı. Belki imdat kuvvetleri gelecektir. Fakat bunlar, bizim ordumuzu takviye edecek güçte, on - onbeş bin kişilik birliklerden ibaret olacaktır.»

Akbuga'nın hâlâ pek iyi anlamadığını gören Laçin, bahsi kısaca kapamayı uygun buldu:

— «Sultan bu davranışında haklıdır,» dedi. «Eğer bu topraklar üzerinde yaşamağa devam etmeyi istiyorsak, hakimiyetimizi tehdit eden düşmanları kendi gücümüzle yenmek ve defetmek mecburiyetindeyiz. Doğu Türk illerinden gelecek bir kaç bin kişilik ordular bizim içimizde erir, kaynaşır ve kaybolur, gücümüze güç katarlar. Oysa kudretli Melikler, ünlü Emîrler komutasın-

da büyük Müslüman Türk orduları Anadolu'ya ayak basarsa, ülkemiz başka bir Müslüman Türk devletinin bağlısı olur.»

Emîr Ahmed, Laçin'in sözlerini şöyle tamamladı:

— «Kısacası, Sultanımız, değişik bir ölçü ve tartıda da olsa, Bizans İmparatoru Aleksis'in içine düştüğü çıkmazdan kendini korumak istiyor. Aleksis ne yapmıştı? Bizans sınırlarını bize karşı savunmak gayreti ile batılı din kardeşlerinden yardım istemişti. Amo bu yardımın mutlak gelmesini sağlamak için de Türk milletini elinden geldiğince karalamış, bizi zalim, kalabalık, korkunç istilacılar sürüsü gibi göstermişti. Umuyordu ki, böylece on-onbeş bin zırhlı silahşör gelip Bizans ordusuna katılır! Halbuki sonuç beklemediği gibi oldu. Yüzbinlik yabani ordular harekete geçti. Bizans, yağmurdan kaçayım derken doluya yakalandı. Şimdi Aleksis, bizim ondan aldığımız eski Bizans topraklarından çok, bölgede kalan eski Bizans hakimiyetinin derdine düştü. Eğer Haçlılar bizi ortadan kaldırırlarsa, Bizans bir daha hiç bir zaman Haçlı yumruğu altından kalkamaz.»

Amiral Butumites'in gizli gece ziyaretleri konusunda bilgi sahibi olan Akbuga, bu açıklamadan sonra az önce konuşulanları daha iyi anlamıştı. Üzüntüyle söylendi:

— «Yazık!.. Yani şimdi, bunca yıllık başkentimizi düşmana verip canımızı kurtarmamız mı bekleniyor?»

Laçin atıldı:

— «Bize herhangi bir fedakârlıkta bulunmamız emredilmiş değil. Bütün dünya milletlerinin karşı karşıya geldiği bir yerde, kendi milletimizin çıkarlarını korumamız söz konusu. Emîr Muhammed'e hareket serbestliği tanınmasından maksat, bize en az zarar verecek yolun seçiminde isabet sağlamak.»

Sultanın buyruğu üzerine daha fazla tartışmanın yersiz olacağını farkeden Emîr Ahmed, birden aklına gelmiş gibi:

— «Haa!..» dedi. «Yolumuz üstünde bir de Bizans casusu yakaladık Laçin beyim. Dişi bir meslektaşımız... Sana haber ettiler mi?»

Ayaz'ın anlattıklarını ancak o zaman Amiral Butumites'in sözünü ettiği tehlikeli kadınla bir araya getirebilen Laçin kıpırdandı.

— «Demek o tutsak kadın bir casus ha? Kimin nesi?»

Emîr Ahmed, koynundan Yolanda'nın üstünden çıkan İmparatorluk belgesini çekti, Tuğra Emîrine uzattı:

— «Hele şuna bak bir,» dedi. «Aleksis, her önüne gelene böylesi kâğıtlar verir mi dersin?»

Laçin, belgeyi mahfazasından çıkarıp okudu, bir hayret ıslığı çaldı:

— «Bre... Bre... Bre... Elinde böyle bir buyruk olan Bizans'ta her istediğini yaptırabilir. Üstelik kâğıda isim de yazılmamış.»

Aleko kısık bir kahkaha attı:

— «Bizim için önemli olan yanı da o ya! İlerde bu belge çok işimize yarayabilir.»

Emîr Mehmed söze karıştı:

— «Ama o kahpe bu paçavra yardımıyla bizim topraklarımızda, devletimize bağlı halkımıza zulmediyordu. Kücük Patras köyünde kaç kişinin canına kıydı.»

Emîr Ahmed, Kontes'i nasıl ele geçirdiklerini kısaca hikâye etti ve sözlerini şöyle bağladı:

— «Şimdi, İngiliz John, topukları kıçını döve döve Pelecanum yolunu tutmuştur. Vareng atlarını biz aldık. Rum köylerinde hiç kimse at beslemez. Eğer bir katır bulduysa, buldu. Bulamadıysa yayan yapıldak yollara

düşmüştür. En az bir hafta süreyle, hiç kimse Kontes hazretlerinin nerede bulsunduğunu öğrenemeyecek. Bilmem bu avrat bir işimize yarar mı beyim?»

Laçin, elindeki mühürlü kâğıdı dürüp mahfazasına yerleştirdi ve mahfazayı kuşağının arasına soktu.

«Düşüneceğiz,» dedi. «Akbuga, öğleden sonra getir şu Kontesi sorguya çekelim.»

«Gözleri fıldır fıldır dönüyor. Odanın içinde ne var ne yoksa hafızasına nakşediyor. Her soruya cevap vermeden önce en az üç beş soluk süresince düşünüyor. Vücudunu öyle eğip büküyor ki, karşısında durup da kendi kaderi hakkında hüküm verecek olan kimseler kadınca güzelliklerinin hepsini görsün ve etkilensinler! Aleko hiç abartmamış. Şeytana külahını ters giydirir bu hatun!»

Laçin'in ikinci kez seslenmesi üzerine, Akbuga dalgınlığından uyandı.

— «Hepsini yazdın mı Akbuga?» diyordu Tuğra Emiri.

— «Bağışla beyim, evet, yazdım. Son olarak, tutsak daha önce Türk Devleti aleyhinde hiç bir faaliyeti olmadığını ileri sürdü.»

Laçin, Yolanda'ya döndü. «Nasıl da rahatlıkla yalan söylüyor,» diye düşünüyordu.

— «Peki ya Kalimidis köyündeki yol kesme işine ne diyeceksin?»

Kadın anlamamış gibi boynunu ileri uzattı, gözlerini iri iri açtı. Ellerinin arkasına bağlı olmasından yararlanarak omuzlarını geri çekiyor, iri görüslerini öne çıkarıyor ve ikide bir ayaklarından biri üzerinde ağırlık değiştirerek vücudunun güzelliğine dikkati çekiyordu.

— «Kalimidis mi? Böyle bir köy bilmiyorum.»

Laçin kaşlarını çaütı:

— «İfade vermemekte serbestsin. Ama bana yalan söyleme. İki habercimizin öldürüldüğü ve üzerlerinde bulunan haberin çalındığı köyden söz ediyorum.»

Kontes başını silkeleyip dağınık saçlarını yüzünden uzaklaştırmağa çalıştı. Umursamaz bir tavırla kendini savundu:

— «Ah, evet. İzbe bir han'da bir iki saat dinlenecektim. Dışarda bir takım gürültüler duydum. Pencereden bakınca, yanlarında bir de Haçlı soylusu bulunan Bizanslı askerlerin iki Türk savaşçısına saldırdıklarını gördüm. İmparatorun kesin emri Türklerle ne pahasına olursa olsun bir temas ve anlaşma imkânı aramak olduğundan, muhafızım olan Vareng subayına gidip araya girmesini söyledim. Ama geç kalmıştım. Habercileriniz öldürüldü. Birinin üzerinde bulunan haberi muhafız subayım alıp bana getirdi. Bu olayla uzaktan yakından bir ilgim yoktur.»

Tuğra Emîri, kadının serinkanlılığını ve diline olan hakimiyetini içten içe takdir etmekten kendini alamadı. Valera Kontesinin anasından casus olmak için doğduğu belliydi. Ama daha başka konularda da hesap vermesi gerekiyordu.

Alaylı alaylı gülümseyerek sordu:

— «Peki, Yahudi Nesim olayını nasıl izah edeceksin?»

Yolanda hiç duraklamadan karşılık verdi:

— «Bir Yahudi yazıcım var, ama adı Nesim değil.»

— «Ben ondan değil, bizde Saray kâtipliği yapan ve senin buluşunla İznik'den dışarıya ok'la haber gönderen, Bizans casusu Nesim'den söz ediyorum.»

Kontes ilk kez biraz telaş ve öfke belirtisi gösterdi. Yüzüne düşen saçlarını uzaklaştırmak için tekrar başını silkti ve hırsla:

— «Hiç tanımıyorum onu!» diye bağırdı. «Beni suçlamak için ne uyduracağınızı şaşırdınız. Evet, Bizans sarayına mensubum. Bunu kabul ediyorum. Trakya'da ve Bulgaristan'da İmparatorum hesabına bir takım araştırma ve haber toplama işleri de yaptım. İnkâr etmem. Ama Devletinize karşı bir suç işlemiş değilim. Tam tersine, İmparatorun buyruğu doğrultusunda, sizlerle konuşup anlaşma ve Haçlı felaketini birlikte yüzleme çareleri aramağa taraftarım. Ne istiyorsunuz benim gibi dul bir kadından?»

Laçin dişlerini sıktı.

— «Sakin ol,» dedi. «Ben üstüme düşeni yapıyorum. Yahudi Nesim sorgusu sırasında senden bize bahsetti. Ok teleği içine saklanmış haber kâğıtlarını belli yönlere attırma fikrinin senden kaynaklandığını iyi biliyoruz. Bu durum Başkadının elindeki mahkeme zabıtlarında da kayıtlı. İnkâr etmen faydasız.»

Yolanda bir soluk aldı. İnci gibi dişleriyle alt dudağını ısırdı. Sakinleşmeğe çalıştığı belli oluyordu.

— «Beni uzun uzun sorguya çekerek işkence etmenizin sebebini bir türlü anlayamıyorum,» dedi. «Peşin karar vermişsiniz. Kanıma gireceksiniz. Öldürün bir ân önce de kurtulayım. Nesim'in sorgusu beni hiç ilgilendirmez. Tanımadığım bu kötü kişi, bilmediğim bir sebeple düşmanım olabilir. Kaldı ki, mahkeme tutanakları da kendi yetkili kişilerinizce istendiği gibi yazılıp düzenlenebilir.»

Akbuga öfkeyle yerinde kıpırdandı. Laçin onu dik bir bakışla önleyip sert bir dille konuştu:

— «Bana bak Kontes! Burası Bizans değil. Bizde, hiç bir zanlı hakkında peşin hüküm ve karar verilmez. Seni sorguya çekmek, bunca işimizin arasında bize zevk veriyor sanıyorsan, aldanırsın. Mahkeme kayıtlarına gelince... Bu ülkede Allah'ın buyruğundan sonra değişti-

rilemeyecek tek şey varsa onlardır! Biz, seni ülkemiz aleyhine casusluk suçundan mahkemeye vereceğiz. Bunun için yeterli delil bulamazsak, cezalandırılman bir yana dursun, kadı karşısına bile çıkarılamazsın. Ama biz, adaletin yerini bulması noktasında senin alışık olmadığın kadar titiz davranırız. Hiç kuşkun olmasın, cezalandırılman gerekiyorsa cezalandırılacaksın. Öte yandan, suçluluğun kesinlik kazanmazsa, serbest kalacaksın.»

Dilinin ucuyla dudaklarını ıslattıktan sonra Akbuga'ya döndü:

— «Buraya kadar hepsini yazdın mı?»

— «Belî beyim.»

Laçin tekrar kadına döndü. Bu arada bir kenarda oturup dururken eliyle bir işaret yapan ve dikkatini çekmeğe çalışan Aleko'yu gördü. Yanına çağırdı. Emîr Ahmed usulca yaklaşıp dudaklarını Tuğra Emîrinin kulağına yaklaştırdı. Bir şeyler fısıldadı. Laçin, fısıltıyla ondan bir şey sordu. Aleko aynı yolla kısa bir karşılık verdi. Tuğra Emîri başını öne doğru iki kez salladı:

— «Haklısın,» diye mırıldandı. «Gerekirse bu bilgiden yararlanırız.»

Gerekecekti de... «Aleko cin gibi,» diye geçirdi içinden. «Tam da sırasında, elime güçlü bir silah tutuşturdu. Nasıl oldu da bunu ben akıl edemedim? Şimdi bu canavarı köşeye kıstırabilirim.»

Yolanda burnunu havaya kaldırmış, ilgisiz gözlerle Türkiye Devletinin bu oldukça önemli görevlisini süzüyordu. Kadın gözüyle Laçin'i yakışıklı bulmuştu ama, onun kendisini, güzelliklerini görmezden gelişine müthiş içerliyordu. «Koyun gibi, manda gibi hissiz bir yaratık!» diye düşünüyordu. «Bana hiç alıcı gözle bakmıyor. Keşke bunun yerine öteki, çok uzun boylu, güçlü kuvvetli subay tarafından sorguya çekilseydim...»

Kısa sessizliği Laçin bozdu:

— «Şimdi sen, Küçük Patras'daki cinayetler dışında hiç bir suçu kabul etmiyorsun değil mi?»

Kontes, yüzüne birden hücum eden kanla kıpkırmızı oldu, bağırdı:

— «Sözlerimi değiştirmeyin! Ben hiç bir suçu kabul etmiyorum. En çok, Devletinizin izni olmadan, yanımda silahlı adamlar olduğu halde toprağınıza girmekle suçlanabilirim. Eğer sınırda veya yakınlarında sorumlu ve görevli kişilerinizi bulabilsem, izin almakta da kusur etmezdim.»

— «Yani, Küçük Patras halkı kendi kendine mi öldü? Cinayetleri kim işledi?»

— «Kaç defa anlatacağım? Siyasi görüşleri ayrı olan bir kısım Rumlar, çoğunluğun hücumuna uğradılar. Elimde yeterli kuvvet olsa, saldırganları durdurmağa çalışırdım. Ama üç Vareng'le ne yapılabilir ki?»

Tuğra Emîri kaşlarını çattı, yan gözle bakıp Akbuga'nın bütün bu konuşulanları kayda aldığını gördükten sonra, gözlerini Yolanda'nın gözlerine dikti:

— «Bütün bu söylediklerin teker teker yazıldı,» diye sakin bir sesle konuştu. «Şimdiden sonra söyleyeceklerin de yazılacak. Ama dikkat et! Sakın ola bundan sonra, söylediğine pişman olacağın sözler etmeyesin. Cevap ver... Tamamen suçsuz olduğunu ve serbest bırakılman gerektiğini iddiada ısrar ediyor musun?»

Kadın, kuşkulu kuşkulu kirpiklerini kırpıştırdı. Bir Laçin'e ve Akbuga'ya, bir de odanın bir köşesinde sessizce duran Emîr Mehmed ve Emîr Ahmed'e baktı. Tuzak kokusu almış yabani bir hayvana benziyordu.

Tereddüdü uzun sürmedi. »«Kabul etmediğim suçlarımdan dolayı şimdiye kadar hiç pişmanlık duymadım,» diye düşündü ve karar verdi:

— «Evet. Suçsuz olduğumu iddia ediyorum.»

Laçin üsteledi:

— «Bunun tabiî sonucu olarak serbest bırakılmak ve belki de uğradığın zarar ziyanın ödenmesi isteğinde bulunuyorsun, öyle mi?»

Yolanda, bir ân yine durakladı. Laçin ısrar etti:

— «Dolambaçsız karşılık istiyorum. Sorgu zaptına geçecek.»

— «Evet,» dedi kadın. «Serbest bırakılmak ve uğradığım zarar ziyanın ödenmesini istiyorum.»

Tuğra Emîri, bunların da Akbuga tarafından zabta geçirilmesini bekledi. Oturduğu minderden kalkıp kadının yanına gitti. Soruşturma boyunca devam eden sakin ve ciddî tavrıyla açıkladı:

— «Bu iş sona erdi. Şimdi tanıklar ve ben altını imzalayıp verdiğin ifadeyi Başkadı'ya göndereceğiz.»

Kontes, bıkkın ve sabırsız görünüyordu:

— «Tekrar hapse mi atılacağım? Ne zaman muhakeme edileceğim?»

— «Belki bu gece de konuğumuz olacaksın. Başkadı ya hemen ya da yarın hakkında karar verecektir. Sorguyu yapan kişi olarak zabtın altına kanaatimi yazma yetkim var. Merak etme, elimizde suç delili bulunmadığına göre, serbest bırakılma ve tazminat konusundaki isteklerin kabul edilecektir.»

— «Yani———» dedi kadın şaşkınlıkla. «Yani, siz de——— Başkadı'ya bu yolda mı tavsiyede bulunacaksınız?»

Laçin, başını iki yana salladı:

— «Yanlış anladın,» dedi. «Ben, senin suçsuz olduğunu hiç sanmıyorum. Ama seni suçlayacak bir şey bulamıyorum. Kanaatimi böylece belirteceğim!.. Bizim ülkemizde hukuk, herşeyden üstündür. Başkadı ise, hiç bir hissin tesiri altında kalmadan, vicdanına danışarak karar verecektir. Kurtulacaksın.»

Yolanda, duyduklarına inanamıyordu. Hafifçe kızararak sordu:

— «O halde——— suçlu olduğumun ispat edilemeyişi suçsuzluğum anlamına gelecek. Öyle değil mi?»

— «Tam değil. Hakkında dâva açamayacağız. Böyle olunca da seni gözaltında tutamayacağız. Serbest bırakılacaksın.»

Kadın hâlâ şüphedeydi.

— «İyi ama,» dedi. «İznik gibi yabancı bir yerde serbest bırakılmak ne işime yarar? Dışarda kum gibi Haçlı kaynıyor. Gitmek istesem gidemem. Kalmak istesem, burada ne bir tanıdığım ne de sığınacak bir yerim var.»

Tuğra Emîri, o zaman hafifçe gülümsedi:

— «Seni dışarı çıkarıp Haçlılara vermemizi istemez misin?»

— «Elbette istemem. Biliyorsunuz, Bizans sarayına mensubum. Haçlılarla Bizans her ne kadar müttefik olsalar da, benim İmparatora yakınlığımı öğrenirlerse —ki içlerinde bilenler vardır— başım derde girer.»

— «Bunu tahmin etmiştim,» dedi Laçin. «Ama merak etme. Başkentimizi göl yönünden kuşatan Bizans donanması ile ilişki halindeyiz. Amiral Butumites hazretleri, hiç kuşkusuz İmparator Aleksis'in gözdesi Kontes de Valera'yı teslim alıp Pelecanum'a kadar emniyetle göndermekten zevk duyacaktır.»

Güzel casus birdenbire ölü gibi sarardı. Sanki yer sallanıyor, tavan alçalıyor, duvarlar birbirine yaklaşıyordu. Gözlerini iri iri açarak haykırdı:

— «Butumites mi? Beni ona teslim edemezsiniz!»

Laçin, şaşırmış gibi yaptı:

— «Neden? Sığınabileceğin tek yer Bizans donanması. Butumites'e güvenebilirsin. O da senin gibi, İmparatorun sırdaşı ve gözdesidir.»

Kadın başını iki yana salladı. Suratı hızla renk değiştiriyordu. Bir saniye önce kanı çekilmiş olan yüzüne, bir saniye sonra sağlıksız, mor bir renk yayılmağa başladı. Konuşurken dili dolaşıyordu. Zayıf yanını ele verdiğinin farkında bile değildi:

— «İstemiyorum! Butumites'i istemiyorum!» diye tekrar etti. «En iyisi beni burada idam edin... İpe çekin, ya da başımı kılıçla uçurun. Ömür boyu hapse atın. Ne yaparsanız yapın. Butumites'i istemiyorum.»

Can alıcı yerine yediği darbe yüzünden birdenbire çökmüştü. Az öncesine kadar koruyabildiği o kendinden emîn, dikbaşlı ve mağrur tavrını yitirmişti. Gözlerindeki ışıltı sönmüş, yanakları çukurlaşmıştı. Her birini birer zalim cellad gibi gördüğü dört Türk subayına içten içe yanan, çaresiz bir düşmanlıkla bakıyor, elinden bir şey gelmediği için kahroluyordu.

Yüreğindeki yumuşamadan hiç de hoşlanmadığı halde, Tuğra Emîri, Akbuga'ya işaret etti ve tutsağın ellerini çözdürdü. Kadını elleri arkaya bağlı olarak sorguya çekme fikri Emîr Ahmed'indi. Kurt casus: «avradın korkunç bir gururu ve gülünç denecek kadar güçlü bir kendine güveni var,» demişti. «Burada bir hiç olduğunu kavrayabilmesi için onu tahmininden de beter biçimde aşağılamamız yararlı olur.» Şimdi artık «avrat» pes etmiş sayılırdı. Elleri çözülebilirdi.

Laçin, kadına bir minder gösterip oturttu ve rolüne devam etti:

— «Dediğimi ters anladın sanırım. Sen Bizans sarayına bağlı değil misin? İmparator'un en sadık adamlarından biri olan Butumites'den neden çekiniyorsun?»

Kontes, bu sorudaki tuzağa düşmedi. İşine geldiği gibi cevap verdi:

— «Kimseden çekindiğim yok. Gemiye binmekten, derin sulardan korkarım ben.»

Öteden Emir Ahmed atıldı:

— «Atıyorsun! Ceviz kabuğu kadar bir sandalla koca gölü bir yandan bir yana geçtik gık demedin de, Bizans göl devriyesi karşımıza çıkınca ödün buduna karıştı. Butumites'le aranızda ne var? Onu anlat.»

Yolanda bu sözleri duymamış gibi Tuğra Emirine hitap etti:

— «Devletinizin gücüne inanıyorum. İsterseniz her şeyi yaparsınız... Beni Küçük Patras'dan buraya kaçırarak bunu göstermiş oldunuz. Madem ki suçsuzluğum ortaya çıktı, o halde yanlışınızı düzeltin. Aynı yolla beni aynı köye götürüp bırakın.»

Laçin, kesin bir dille bu dileği reddetti:

— «Suçsuz olduğuna inanan yok. Sana hiç bir şey borçlu değiliz. Sen bizim adaletimize canını borçlusun.»

Kontes, son derece ciddi, duygusuz, görevine kesinlikle bağlı bir adam olarak değerlendirdiği Tuğra Emiri'nin bu sözleri ile son umut kırıntılarının da havaya uçtuğunu kabul etti, başını öne eğdi. Dağınık saçları yüzünü örtüyor, gözlerindeki ifadeyi gizliyordu ama, sesi duygularını açığa vurmaktaydı:

— «Peki öyleyse,» dedi. «İfademi değiştiriyorum. Aslında ben, Türk devletine karşı zararlı faaliyetlerde bulundum. Topraklarınız içinde cinayetler işlettim. Suçluyum. Muhakeme edilmek ve cezalandırılmak dileğindeyim.»

Laçin, sanki bu ağız değişikliğini bekliyormuş gibi, anlayışla karşıladı ve hemen cevapladı:

— «Geç kaldın! Az önce ifade zabtını bağladık. Başkadıya gidecek olan ifaden artık değiştirilemez. Hatırlarsan, seni bu konuda uyarmıştım.»

Kadın boynunu dikip Tuğra Emirinin gözlerinin içine baktı. Şimdi her şeyi anlıyordu. Kin dolu bir sesle mırıldandı:

— «Beni tuzağa düşürdünüz! Her şeyi önceden hazırlamıştınız... Amacınız, bütün kaçış yollarımı kesmekti. Şimdi... Ya Butumites'e teslim edileceğim ya da——— ya da»

Laçin, sakin sakin söze girdi:

— «Ya da'sı filan yok. Butumites'e emanet edileceksin.»

Sözü fazla uzatmak istemediğini göstermek için Emir Ahmed'e dönüp buyurdu:

— «Tutsağın tekrar nöbet karakolu nezarethanesine sevki işiyle ilgilen. Başkadı'nın kararı kesinleşene kadar orada kalacak. Sonra gereğini düşünürüz.»

Yanlarında silahlı bir muhafız olduğu halde Yolanda'yı nezarethaneye götürmekte olan Emir Ahmed, beş on adım sessizce yürüdükten sonra konuştu:

— «Butumites'den neden bu kadar korkuyorsun? Bu işin içinde bir sır var sanırım. Eğer bu sır işimize yarar nitelikteyse belki sana yardım edebiliriz.»

Kadın, omuzunun üstünden küçümseyerek baktı. Öfkeyle konuştu:

— «Bakıyorum ağzımı arıyorsun! Böylece gayrı resmi biçimde sorguya çekilmemi sana efendin mi emretti?»

Emir Ahmed, pişkinlikle güldü:

— «Senden de birşey saklanmıyor ki! Bilmende yarar var sanırım: biz Butumites'i senin kadar bile sevmeyiz. İkinizden birini seçmek gerekirse, seni daha az zararlı sayarız. Şu zor durumunda bizi, yani Tuğra Emiri ile beni yanında mı görmek istersin, yoksa karşında mı?»

Kontes dudak bükerek cevap verdi:

— «Seçim söz konusu olunca ben akrebi bile Butumites'e tercih ederim. Ama ne yazık ki, onunla aramız-

daki mesele bütünüyle özeldir. Devletler arası ilişkilerde size bir yarar sağlamaz.»

Emîr Ahmed, tutsağın belki de ilk defa doğru konuştuğu hisseder gibi oldu. Buna şaşmamak elde değildi. Bizans İmparatorunun bu iki vazgeçilmez yardımcısı arasında ne gibi bir kişisel düşmanlık olabilirdi ki?

Bütünüyle özel bir konu da olsa, böyle bir husumetten yararlanmak mümkündü.

Yan gözle kadını süzdü. Yolanda, bastığı yeri göremeyecek kadar dalgındı. Şu sırada onu daha fazla sıkıştırmak ters tepki yaratabilirdi. En iyisi bu gece, ya da yarın sabah tutsağı nezaret yerinde ziyaret edip konuşmaktı.

ooo— ● —ooo

Gün batışından iki saat sonraydı...

Emîr Muhammed, göl kapısından gelen haberi duyunca isteksizce gülümsedi. Gene Amiral Butumites gelmişti ve görüşme dileğinde bulunuyordu. İlhan bunu bekliyordu. O kadar ki, Butumites geç bile kalmış sayılırdı. Ortalık kararır kararmaz, yani göldeki gidiş gelişlerin Haçlılar tarafından gözetlenmesi körlenir körlenmez harekete geçmesi gerekmez miydi Bizanslı tilkinin? Hiç kuşkusuz, dün geceki göl devriyesi, İznik'e ulaşan balıkçı kayığını zaman geçirmeden üstlerine duyurmuştu. Ve hiç kuşkusuz, Butumites, bu küçük görünen olayın gerçek anlamını kavrayıvermişti.

Yanında Tuğra Emîri olduğu halde karakol binası önüne vardığında, Butumites onları yerlere kadar eğilerek selamladı:

— «Hayırlı akşamlar dilerim saygıdeğer Emîr hazretleri. Size hemen ulaştırmayı istediğim önemli bir ha-

berim var. Onun için rahatsız ettim. Umarım ki kabalığımı hizmetime bağışlarsınız.»

Beylerbeyi, üzerindeki tasalı ve düşünceli havayı elinden geldiğince gizlemeğe kararlıydı. Ama konuğunun bu abartmalı nezaketi ve gülünç alçak gönüllülüğü karşısında sinirleri büsbütün gerildi. Böylesine sahte yapılı insanlarla nasıl konuşulurdu ki? Attığı küçük kahkaha pek kuruydu:

— «Hoş geldiniz Amiral hazretleri. Bizi rahatsız etmediniz. Aksine, bir iki gündür sahbetinizi özlemiştik.»

Türk beyleri atlarından indiler. İlhan, eliyle karakol komutanının odasını gösterip teklifte bulundu:

— «Arzu ederseniz içeriye girelim.»

Butumites, büyük bir iltifata nail olmuş gibi tekrar eğildi. Ama teklifi geri çevirdi:

— «Sizce bir sakınca yoksa burada konuşalım efendim. İzin verirseniz, diyeceklerimi deyip hemen gitmek istiyorum.»

— «Hayırdır inşallah... Bu gün pek acelecisiniz.»

— «Haber önemli Emîr hazretleri.»

İlhan bıyık altından gülerek söze girdi:

— «Çok yakında yeniden bir genel saldırı deneyecekler değil mi?»

Butumites şaşırmış gibi yaptı.

— «Nereden biliyorsunuz?»

— «Dostum Butumites!» diye Emîr Muhammed sitem etti. «Biz dünkü çocuklar değiliz. İznik'in burçlarından kuşatma ordusunun derinliklerini görebiliyor ve gördüklerimizden anlam çıkarıyoruz.»

Meşale ışığında burnunun ucu ve gözleri parıldayan Bizanslıya biraz daha sokuldu ve hafifçe üzerine eğilip:

— «Haydi haydi,» dedi. «Anlaşılan önemli dediği-

niz haber bu değildi. Sanırım diyeceğinizi söyleyip hemen gitmekten bahsediyordunuz.»

Manuel Butumites, yenilgiyi kolay kabul edenlerden değildi.

— «Doğrusu Haçlı ordusunun iki güne kadar kesin sonuçlu bir saldırıya geçeceğini bilmiyorsunuz sanıyordum,» diye takdir dolu bir sesle kendini savundu. «Üstelik bu kez, ellerinde otuz fıçı Rum ateşi de bulunacak.»

Ellerini iki yana açıp dert yandı:

— «Tanrı cezalarını versin... Hani size devretmeyi düşündüğüm Rum ateşi fıçıları var ya... Nakliye kolunun yolunu kesip onları ele geçirmişler.»

Beylerbeyi, Bizans konuşma yöntemini çok iyi biliyordu. Amiral, pek ilgisi olmayan bir konudan söz ederken değişik bir şeyler anlatmak istiyordu: Amacı, İznik'teki Türk birliklerinin Haçlılar karşısında ne kadar çaresiz kaldığını göstermekti. Aslında, ikinci bir kafile Rum ateşiyle kaleyi bir kez daha desteklemeğe baştan beri niyeti yoktu. Şimdi, fıçıların Haçlılar tarafından zaptedildiğini söylemekle minareye kılıf geçirmeğe çalışıyordu. Olup bitenlere üzüldüğünü anlatmak için, üzerine varılsa, kutsal bildiği bütün şeyler üzerine and içebilirdi...

Emîr Muhammed, karşısındaki adamın bu sahte, iki yüzlü davranışına öfkelenmekten kendini alamadığı halde gülümsemeyi becerdi:

— «Aldırmayın canım,» dedi. «Sizin kabahatiniz değil. Üstelik biliyorsunuz, Rum ateşi kuşatma ordusunun pek işine yaramaz. Çünkü daha çok savunma maksadına yararlı bir silahtır.»

Laçin, büyük bir dikkatle, kurnazlığı dillere destan olan Bizanslıyı izliyordu. «Bakalım baklayı ne zaman çıkaracak dilinin altından?» diye merak ediyordu.

— «Öyleyse buraya kadar boşuna gelmişim,» diye önce gidecekmiş gibi yaptı. Sonra birdenbire hâtırlamış gibi elini alnına vurdu. «Haaa!» dedi. «Dün gece bir devriyemiz, İznik'e gitmekte olan bir kayığın yolunu kesmiş, özür dilemek isterim. Biliyorsunuz, göl yolu ile dışarıdan haber almanıza engel olmayacağıma söz vermiştim.»

İlhan sesli sesli içini çekti.

— «Nihayet konuya gelebildiniz,» dedi.

— «Anlamadım efendim. Ne buyurdunuz?»

— «Önemli değil,» dedi Emîr Muhammed. «Evet, dün gece, uzun zamandan beri beklediğimiz haber geldi.»

Butumites, heyecandan titreyen bir sesle sordu:

— «Haber mi? Yüce Sultan'dan mı? Yani bir buyruk, değil mi?»

— «Evet.»

Bu kısa cevap, Manuel Butumites'in bilmek istedikleri yanında o kadar kuru ve yalındı ki, Bizanslı düzenbaz son derece rahatsız oldu. İstiyordu ki, Emîr Muhammed duraklamadan devam etsin, konuşsun, konuşsun ve herşeyi açıklasın. Oysa, İlhan'ın yalnız ve yalnız canı istediği zaman konuşacağını biliyordu.

Derisinin içi kıvıl kıvıl kaynaşan kurtlarla doluymuş gibi yerinde kıpırdandı, boynunu ileri uzatıp geri çekti, yutkundu, kaşlarını çattı, sırıttı.

İlhan onu bekletmekten zevk alıyordu sanki. Korkunç bir serinkanlılıkla öyle duruyor, karşısındakini inceliyordu.

Nihayet, Amiral dayanamadı:

— «Şey——— sormak haddim değil ama... Gerçek bir dostunuz olarak çok merak ettim Emîr hazretleri. Hayırlı bir haber mi?»

Laçin'in içinden gülmek geliyordu. «Gerçek dost», gerçekten de çok, ama pek çok merak ediyordu. İlhan, yüz ifadesinde en küçük bir değişiklik yapmadan konuştu:

— «Sultanımızın her buyruğu devletimiz için hayırlıdır. İznik'in savunulması konusunda yetkiyi bana devrediyor.»

Butumites, ilk adımda bu kadar bile açıklama beklemiyordu. Bir süre, ağzı açık kalakaldı. Laçin, Beylerbeyinin yaptığı küçük kelime oyununu hemen farketmişti. Aslında Sultan, Emîr Muhammed'e İznik'in savunulması konusundan da ötede, İznik'in savunulup savunulmaması kapsamında yetki vermişti. Tuğra Emîri heyecanlandı. Acaba İlhan, Sultan buyruğunu bu derece kısıtlı anlama mı almak niyetindeydi, yoksa sadece Butumites'in öyle bilmesini mi istiyordu?

Öte yandan Butumites, kendi küçük oyununun peşindeydi. Emîr Muhammed'in ne demek istediğini pek âlâ anladığı halde sordu:

— «Bu buyruk bir şeyi değiştiriyor mu?»

— «Pek sayılmaz. Sıfatım ve görevim zaten İznik'in düşman güçlere karşı savunulmasını da ihtiva ederdi.»

— «O halde? Yüce Sultan neden zahmet etti de böyle bir———»

Emîr Muhammed, canı sıkılmış gibi suratını astı.

— «Orasını Sultan, kendisi bilir,» dedi. «Yer yüzünde hiç bir canlı, Kutulmuşoğlu Kılıç Aslan'ı söylediklerinden ya da yaptıklarından dolayı sorumlu tutamaz.»

Manuel Butumites, sahip olduğu ünü boşuna kazanmış bir kişi değildi. Konuyu deşmekte ısrar etti:

— «Kuşkusuz... Yüce Sultan'a benim de, temsil ettiğim Bizans İmaparatorunun da sınırsız saygısı vardır Emîr hazretleri. Merakımı hoş görürseniz, sorabilir

miyim: aldığınız bu son buyruk sizin davranışınız üzerinde etkili olacak mı?»

Beylerbeyi, için için dişlerini gıcırdattı. Ama bir yönden de Bizanslıya minnet duymaktan kendini alamıyordu. Çünkü Butumites, sıkı pazarlıkçı ve takipçi yapışkanlığı ile yardımcı oluyordu. «Sorsun...» diye düşünüyordu Emîr Muhammed. «Varsın araştırsın, çırpınsın... İtin ayağını taş'tan esirgemek bana düşmez. Öyle uğraşsın, öyle çabalasın ki, sonunda benden alacağı cevabı —hiç olmazsa kısmen— kendi çabasına borçlu bulunduğunu sansın. Beni kandırdığına, zorla yola getirdiğine inansın. Böylece belki, o nasıl kendi kendini gerçek olmayan bir başarıdan dolayı mutlu hissetme hakkına sahip olacaksa, ben de kararımdan onu sorumlu tutmak suretiyle yalancı bir avunma imkânına kavuşurum.»

Aklından geçenlerin saçma sapan şeyler olduğunu biliyordu ama, yaşadığı bunalımın içinde en uzak bir teselli sebebinden medet umacak haldeydi.

— «Aldığım her buyruğu yerine getiririm.» dedi.

Butumites kıvranıyordu. Bir yandan Türk beyinin sabrını taşırıp azarlanmaktan çekiniyor, öte yandan da durum açıklanmadan önce mümkün olduğu kadar çok konuşmak, bir şeyler yapmak istiyordu.

— «Bu buyruk———» deyip yutkundu. «Yetkilerinizi genişletiyor mu sayın İlhan?»

Olağan bir durumda böyle bir soru sorması söz konusu olamazdı. Çok sert bir karşılık almaktan ya da düpedüz kovulmaktan korkardı. Yüreği titreyerek bekledi. Emîr Muhammed, rahatlık duyduğunu gizlemeden konuştu:

— «Evet.»

Laçin ürperdi. Gecenin ılıklığında, sanki birden bire buz gibi bir yel esmişti. İlhan'la birlikte buraya ge-

lirlerken, Emîr Muhammed, Tuğra Emirine hiç bir konuda açıklama yapmamıştı. Laçin ne öğrenecekse şimdi, Butumites'le birlikte öğrenecekti.

Bizanslı ise adam akıllı heyecanlanmıştı. Sesi titreyerek sordu:

— «Çok özür dilerim soylu beyim... Bu sorumdan hoşlanmazsanız bile, kerem edin, bu âciz dostunuzu bağışlayın. Size——— İznik'in Bizans'a teslimi konusunda yaptığım teklifi yeni bir açıdan ele alabilecek misiniz aceba?»

Emîr Muhammed'in kır sakallı çenesi havaya kalktı. Dudakları hafifçe kıpırdandı, ama söyledikleri duyulmadı. Belki de o sırada bir dua okuyordu.

Butumites aceleyle atıldı. Az önceki sözlerini tamamlamak istermiş gibi:

— «Burada,» dedi. «İki büyük devletin geleceğine tesir edecek olan kararınızı bekliyorum soylu beyim. İznik'i ya felaketine kadar savunacak, ya da kurtaracaksınız. İnanın bana, şartların, kenti güzel bayrağınız altında kurtarmanıza elverişli olmadığına çok, çok üzgünüm. Söyleyin, Emîr hazretleri... Bu pırıl pırıl kenti, sizin ve bizim medeniyetlerimizin eşsiz sanat eserleriyle dolu bu mamureyi, sırf Bizans'ın eline düşmesin diye, yabani Haçlılara terkedebilir misiniz? Söyleyin... Türk ve Bizans asıllı onbinlerce İzniklinin barbar işkenceleri altında öldürülmesine razı olabilir misiniz? Emrederseniz önünüzde diz çökerek yalvarayım soylu beyim... Lûtfedin, bu güzel, bu medeni diyarı yokluğa mahkûm etmeyin. İyilik adına, insanlık adına ve hatta... gelecekte tekrar sizin olması umudunun canlı tutulması adına... ve nihayet... Yürekten bağlı bulunduğumuz, hepimizi yaratan Tanrı adına... İznik'i kurtarın soylu beyim.»

Dokunaklı nutkunu tamamlarken ellerini bitiştirip

çenesinin altına götürdü ve dizlerinin üstüne çökerek başını eğdi.

İlhan bir süre, gözlerinden kıvılcımlar saçarak o çelimsiz, iki büklüm gövdeye baktı. Kendi aklından geçenlerle Butumites'in söyledikleri ne kadar da benziyordu birbirine! Ama Butumites, inandıklarını mı ifade ediyordu ki?

Son tereddütlerini yenmeğe çalışıyordu. Birazdan söyleyeceği sözler, ömrü boyunca, hattâ ölümünden de sonra, isminin tarifi olacaktı. Hayır dualarla gibi nurla parlayarak mı? Yoksa———.

Verdiği kararın büyüklüğü işte buradaydı: her şeyi göze almıştı!.. Sebepsiz ya da gereksiz yere ölüme göndermekten çekindiği binlerce Türk erinin ve onbinleri bulan kent halkının hâtırı için İznik'i Haçlı eline düşmekten koruyacak ve Bizans'a teslim edecekti. «Yüce Allah tanığımdır ki,» diye düşünüyordu, «beni böyle davranmağa sevkeden şey yaşama tutkusu değil. Hattâ Kılıç Aslan'ın ve ülkemin canlı asker ihtiyacı bile değil. Adımı temize çıkarmak ihtiyacı bir yana dursun, sırf şu beldeye bağlılığım uğruna burçlar üstünde vuruşa vuruşa ölmeyi yeğlerdim. Oysa... Tam tersini yapıyorum. Adıma leke sürülmesine de razı olup savunmasız halkı ve bilhassa herbiri birer evladım olan yiğitlerimi yaşatacağım.»

Hâlâ önünde eğilmiş, iki büklüm duran Butumites'e sükûnetle, ama buyruk verir gibi dik bir sesle hitap etti:

— «Doğrulun Amiral... Doğrulun da, kenti teslim şartlarını konuşalım.»

ooo— ● —ooo

Laçin eve geldiğinde vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Emine'nin uç uca eklenmiş sorularını duymamış, endişe dolu bakışlarını görmemiş gibi hemen abdest aldı ve namaz kıldı. Ama on üç rekât boyunca bir türlü düşüncelerini Allah'a tevcih edemedi. Dudakları kendiliğinden kıpırdıyor, alışkanlıkla rükûa varıyor, secdeye kapanıyor ve ayağa kalkıyordu. İsteği dışında, zihni, üzerinde anlaşmaya varılan ve uygulanmasına başlanan teslim şartlarıyla doluydu.

Onun selam vermesini bekleyen Emine, huzursuz:

— «Bu kadar tasalı olmanın sebebi ne?» diye atıldı. «Neler geçti Bizanslı ile aranızda? Ben de öğrenmeliyim.»

— «Anlaşmaya varıldı,» dedi Laçin, isteksizce. Durumu Emine'ye açıklamanın bu derece güç olacağını biliyordu. Hazırlıklıydı. «Göl kapısından, kaleye sessiz sedasız, arayla Bizans'a hizmet eden Peçenekler doluyor. İznik artık bizim değil. Yarın sabah burçlara ve surlara Bizans bayrakları dikilmiş olacak.»

Emine'nin dili tutulmuş gibiydi. Yüzü sapsarı, ağzı yarı açık donakalmıştı. Laçin devam etti:

— «Bir süre daha —belki bir iki hafta— buralarda kalacağız. Güvenliğimiz için gerekirse, Bizans'a gidip İmparator Aleksis'in konuğu olacağız. Haçlılar bölgeden uzaklaşınca, Sultanımızla irtibat temin edip yanına gideceğiz.»

Seccadeyi katlayıp kaldırdı. Emine'nin yüzüne bakmamak, onunla göz göze gelmemek için ne yapacağını bilemiyordu. Gecelik entarisini giymeğe hazırlanırken, açıklama yapar gibi ekledi:

— «Biliyorsun, Haçlılar, İznik'in bütün zenginliklerini yağma etmek ve halkını toptan kılıca vurmak için bilenmekteydiler. Şimdi biz, el altından Bizans'la anlaşıp da beldeyi onlara barış yoluyla terk edince... bü-

yük bir ihtimalle yabaniler öfkelenecek ve surlara hücum edecekler. Böyle bir durumda, Bizans askerleri ile birlikte İznik'i savunacağız.»

Kocasının soluk alır gibi olmasından yararlanan genç kadın, boğuk bir sesle konuştu:

— «Sözü baştan al hele... İznik artık bizim değil demiştin... Peçeneklerin kente dolmağa başladığını söylemiştin. Orada biraz durmak gerekmez mi?»

Laçin, ürkerek, gözlerini çevirdi. Ateş püsküren o kara, güzel bakışları karşıladı.

«Emine'yi asıl kahreden, şartlar yüzünden yenilgiyi kabul etmek zorunda kalışımız değil,» diye düşündü. «Büyük bir mucize yaratıp düşmanlarımızı defetmiş bile olsaydık Emine yine de sevinemeyecekti. Çünkü o, böyle çaresiz kalmamızı bir türlü kabul edemiyor. Devletimizin gücüne, sarsılmazlığına öyle inanmış ki...»

Başkadı'nın kızı böyle yetişmişti işte. Gökte Allah vardı, yerde de Devlet.

— «Geçici bir üzüntü bu hatunum,» diye mırıldandı. «Kısa bir zaman sonra herşey düzelecek. Durum gerektirdiğinde insanların bazı acıları göze almaları——»

Emine, ellerini iman tahtası üzerinde birleştirmişti. Kuru, iri gözlerle Laçin'i süzüyordu. Dudakları kıpırdadı:

— «Bizans'ın tutsağı olduk! Şunu açık açık söylesene. Bizans'ın tutsağı olduk.»

Tuğra Emiri şiddetle itiraz etti:

— «Yook! Tutsak değil Eminem. Vallahi Tutsak değiliz. Aramızdaki anlaşmada geçen adıyla İmparator'un has konukları sayılacağız. Kılıç Aslan'ın hatunu ve çocukları, bütün Emîrler ve hatunları, çocukları, burada bulunan Türklerin bütünü İmparatorun konuklarıyız. Yükte hafif - pahada ağır bütün eşyamızı yanımıza alacağız.»

Ne yapacağını bilemediğinden, ne diyeceğini şaşırmış olduğundan, sanki bir teselli olur diye düşünüp sesini alçaltti, fısıldadı:

— «İlk iş olarak Emîr Muhammed'le birlikte Saltanat hazinesini gizledik. Öyle bir yere ki... İznik'i baştan aşağı yıkmadan şeytanlar bile arasa bulamaz. Allahın izniyle, yakın bir gelecekte tekrar başkentimizi ele geçirdiğimizde elimizde hazır paramız bulunacak.»

Emine olduğu yere diz çökmüştü. Artık iyice ağırlaşmış bulunan vücudunu taşımakta zorluk çekiyordu. Tekrar mırıldandı:

— «Kötü Bizans'ın tutsağı olduk...»

— «Silahlarımız üzerimizde bulunacak,» diye Laçin, tutsaklığa yakışmayan durumu açıklamak istedi. «İstediğimiz yere girip çıkmakta serbest olacağız. Aslında hemen çıkıp dünyanın beğendiğimiz yerine gidebilirdik ya, çevremizi it sürüsü gibi sarmış olan Haçlı bırakmaz. Yook... Buna tutsaklık denilemez hatunum. Burada kalışımız Bizans'ın isteğiyle olmuyor ki! Biz öyle şart koştuk. Manuel Butumites, peşin olarak, ileri süreceğimiz her şartı kabullenmişti. Emîr Muhammed de her şeyi düşünmüş, ölçüp tartmış. Barış anlaşması bizim istediğimiz gibi oldu.»

Genç kadının bu anlatılanları duyduğu yoktu sanki. Ya da, kocasının söylediği her sözü kendi istediği anlama çekmeğe şartlanmıştı. Sesinde katı bir nefret vardı:

— «Eğer ya hep birlikte ölüp gitmek ya da Bizans'la barış yapıp yaşamaktan başka çare kalmadı idiyse... Beylerbeyi kötüsünü seçmiş.»

Laçin, heyecanla yine itiraz etti:

— «Emîr Muhammed kendini ya da bizi değil, Devletimizi düşünmek zorundaydı. İlhan, içinde bulunduğumuz şartlarda yapılabilecek en iyi şeyi yaptı sanırım.

Düşün bir kere... Haçlılarla Bizans'ın arası zaten pek iyi değildi. Şimdi... Bizans'ın bizimle ayrı bir anlaşma yaptığını ve üstelik İznik'teki bütün Türklerin hayatlarını ve servetlerini korumağa söz verdiğini Haçlılar duyunca ne olacak? Böylece, iki düşmanımız arasındaki ittifak bağı iyice zayıflayacak. Umarım ki kopacak. Böyle bir sonucu sağlamaktan iyi hizmet olur mu? Etraflı düşünmeyen, işin önünü - ardını hesaplamayan bir bey olsa, kendi adına leke sürülecek korkusuyla İznik'i son damla kana kadar savunurdu. Ama bundan Devletin kazancı ne olurdu? Hesap meydanda... Oylumumuzca yer yaksak, kendi sayımızın üç-beş katı düşman öldürsek bile, eninde sonunda yine İznik'i verecektik. Yanlış anlama sakın... Şimdi kârlıyız demek istemem. Ama en azından———.»

Sustu. Emine'nin kulak vermediğini sanmıştı. Boşuna konuşuyordu. İçini çekti. Ellerini iki yana açıp sitem etti:

— «Beni dinlemiyorsun ki!»

— «Kusura bakma,» dedi Emine. «Bana öyle geldi ki, hep aynı şeyleri tekrarlıyorsun. Oysa, üzerinde durulacak bir tek önemli nokta var: şimdi biz, artık bu yerler bizim olmadığı halde buradan gidemiyoruz değil mi?»

— «Böyle bir mecburiyetimiz yok. Hiç yok... Eğer mecburiyet varsa, o Bizans'a ait. İmparator, ne pahasına olursa olsun hayatımızı korumağa söz veriyor.»

— «İmparator yere batsın. Sen bana şunu söyle: istersek başımızı alıp gidebilir miyiz, yoksa gidemez miyiz?»

Laçin, omuzlarını silkerek teminat verdi:

— «Elbette gidebiliriz. Ama istemeyiz ki! Haçlılar gidinceye kadar bu çevrede hiç bir yer, hiç bir yol güvenli değil.»

Emine, ellerine dayanarak doğruldu, öfkeyle soluyarak:

— «Ben güvenden söz etmiyorum Yağan oğlu Laçin bey!» dedi. «Ben serbestlikten, hürriyetten söz ediyorum...»

— «Hürüz... Serbestiz Eminem. Emîr Muhammed———»

— «Bırak şimdi Emîr Muhammed'i. Madem ki serbestiz, hemen yola çıkıp üzerinde milletimizin bayrağı dalgalanan bir yere gitmeliyiz. Anadolu'nun ortalarına, doğusuna... gerekiyorsa uzak Türk illerinden herhangi birine... Çocuğumu Bizans toprağında doğurmak istemiyorum.»

Laçin yutkundu. Yaratılıştan, Emine çok hassastı. Gebeliğin bu ileri devresinde daha bir hassas olmuştu. Kuşatma, kanlı vuruşmalar, İznik üzerinde asılı duran kasvet havası, başkaları gibi onun da sinirlerini germiş, dengesini bozmuştu. Ama şu isteğinde haksız mıydı?

«Üstelik,» diye düşündü. «Bu güne kadar doğmuş ve doğacak bütün çocuklar içinde kendi yavrusunun bir tane olacağına kesinlikle inanmış... Dünyaya bir çocuk getirmenin tehlikeli ve acılı bir iş olduğu aklının ucundan geçmiyor.»

— «Buradan çıkıp———» diye, karısının sözlerini tekrarladı. «Ülkenin bir başka yerine gitmeliyiz ha? Nasıl? Bunu nasıl göze alabiliriz Eminem? Haçlılar kuşatmayı kaldırmadan———»

Emine, eşinin kollarını dirsek hizasından tutup sarstı. Yüzü pembe pembe olmuştu. Heyecanlıydı:

— «Aleko ile Marko için kolay olan bizim için mi zor olacak? Onlar nasıl geldiler gölü kayıkla geçip? Tutsak olmadığımızı söyleyip duruyorsun. Herhalde bizi Bizans gemileri engelleyecek değil.»

— «Dur hele,» dedi Laçin. «Deli olma hatunum. Gö-

lü atlayıp batı yamacına varmak iş değil. Ama ya sonra? Sen, iki canlı halinle deve ya da at sırtında iki konak bile gidemezsin.»

— «Giderim. Allahıma şükür, bin konak bile giderim. Hele bir dene. Ya gidemesem ne olacak? Buradan kurtulmam gerek. Bizans toprağında çocuk doğuracağıma ölsem yeğdir.»

Genç adam karısının ışıl ışıl yanan gözlerine dikkatle baktı. Oradaki kesin kararlılık elle tutulacak kadar belirgindi. Molla Duran'ın kızı, aldığı terbiye gereği böyle bir kadın olmuştu. Ya bildiği gibi yaşar, yaşamaktan tad almağa çalışırdı, ya da...

Kaç zamandır gerektiği gibi kırpamadığı için uzamış olan sakallarını parmaklarının ucuyla kaşıdı. Aslında çoktan karar vermişti. Hafifçe güldü.

— «Varayım gideyim, Beylerbeyi ile görüşeyim,» dedi.

Emine'nin dudakları titremeğe başlamıştı. Güzel gözleri nemliydi. Konuşmadan, uzanıp eşinin ellerini kavradı, öptü. Laçin, onun başını göğsüne dayadı ve mırıldandı:

— «Sen hazırlana dur. Dönüşüm çok sürmez. Gönlünü rahat tut... Bir olurunu bulacağım.»

ooo— ● —ooo

Ey insanlar! Şüphesiz siz, bir durumdan diğerine uğratılacaksınız.

KUR'ANI KERİM, İnşikâk S. 19 ncu Âyet.

Emîr Muhammed ve Amiral Manuel Butumites, göl kapısının hemen iç kısmında bekliyorlardı. Kapı açıktı ve boydan boya iskele, karanlık gölün bir bölümü, yıldızlarla dolu gökyüzü görünüyordu. Butumites, her zamanki saygılı haliyle soluk almadan konuşuyordu:

— «Siz ve biz, doğuların iki medenî milleti olarak, bu güne kadar olduğu gibi bundan sonra da birbirimize insan değeri vererek davranmağa devam edeceğiz beyim. Savaşta da, barışta da... Bir Türk dostu olarak ben, bu günden sonraki bütün ilişkilerimizin barış çerçevesi içinde yürümesini candan dilerim. Ama işte açıkça söylüyorum: Bakire Meryem ve Oğlu üzerine and içerim ki, sizlerle savaşmak beni hiç bir zaman korkutmamıştır ve korkutmayacaktır. Yanlış anlaşılmasın! Şunu demek istiyorum: siz Türkler, düşmanınıza bile insanca davranıyorsunuz. Oysa Avrupa'nın yabanileri———.»

İlhan, avurtlarını dişleyerek esnemesini güçlükle bastırdı. Bir saati aşkın bir süreden beri Butumites'in ardı arkası kesilmez yavelerini dinler görünmekteydi. Adama cevap filan verdiği, heveslendirdiği de yoktu ya, onu susturmanın çaresini bilmiyordu. Çünkü ters bir şey söyleyip Butumites'i sevindirmek niyetinde değildi. Evet, sinirlerine hâkim olmalıydı. Bizans tilkisi, Türk beyini hep sâkin ve vakur görmeli «acaba ne düşünüyor?» diye için için kendi kendini yiyip bitirmeliydi.

Arkalarında, İznik'in elek üstü Emîrleri ile Bizanslı bir kaç komutan sessizce duruyor, bekliyorlardı. Önlerinden, sıra sıra, saf saf Peçenek asıllı Bizans askerleri

geçiyor, sessizce kentin içlerine doğru gidiyorlardı. Alelacele, etkili bir yerleştirme ve düzenleme teşkilatı kurulmuştu. İznik Subaşısı tarafından idare edilen bu teşkilat, Peçenekleri göl kapısında küçük birlikler halinde teslim alıp hemen surlara sevkediyordu. Ertesi sabah erkenden Haçlıların bir kez daha saldırıya geçmesi kuvvetle muhtemeldi. O zamana kadar kentin savunması Bizans'a devredilmiş bulunacaktı. Burçlara asılacak olan Bizans bayraklarına rağmen Kutsal Savaş güçleri İznik'i almağa kalkışırlarsa —Türk - Bizans anlaşmasının en önemli bir maddesi uyarınca— Türk askeri Peçeneklere yardım edecekti.

Emîr Muhammed «keşke Aleksis'in korktuğu başına gelse,» diye düşünüyordu. «Keşke, yağma fırsatı kaçınca Haçlılar öfkelense de artık bir Bizans şehri olan İznik'e saldırsalar... Soyu bozuklar arasında kan çıksa da kıyasıya bir vuruşma olsa... Haçlı-Bizans arasındaki sözde dostluk bir kalemde sona erse...»

İlhan, büyük bir ihtimalle bu umudunun gerçekleşeceğini biliyordu. Zaten Haçlılar ve Bizanslılar arasında gerçek anlamda bir dostluk söz konusu değildi. Biri yabanî, öteki sinsi iki düşman gücün birbirine karşı duymakta oldukları kuşku, birinin diğerine olan ihtiyacın boyunu çoktan aşmıştı. Bu durumda, Aleksis'in kendilerine oynadığı oyuna tahammül edebilmeleri için Haçlıların, şimdilik Bizans'ın düşmanlığını göze almamak gerektiğini anlayacak kadar akıllı olmaları icap ediyordu. Avrupalı yabaniler, henüz Türk ordusunun ezilmemiş olduğunu hesaba katacak derecede zeki olabilir miydiler? Hiç sanmıyordu İznik Beylerbeyi.

Butumites, birden heyecanlandı:

— «Ahh... İşte, Grand Primicerius, İmparatorumuzun sırdaşı, değerli ve soylu Taticius geliyor!»

Emîr Muhammed, Taticius'u hemen hemen aynı an-

da görmüş, yüreğinin burkulduğunu hissetmişti. Bir kaç yıl önce bir çatışma sonunda, yaralı olarak Bizanslılar eline tutsak düşmesinden bu adam sorumluydu. İlhan, o zamanki düşmanına şimdi kin duymuyordu. Bizans'ta tutsak kaldığı süre içinde zamanının çoğunu, bu Türk asıllı generalle birlikte geçirmişti. Taticius, nazik, ağırbaşlı, çok zeki, gözü pek bir askerdi ama asıl büyük özelliği kafasının, yer yüzünü şekillendiren milletler arası siyasi meselelerde mükemmel çalışmasıydı. Bu yüzdendir ki, İmparator Aleksis'in sağ kolu değerinde sayılıyordu. Ama onda, Aleksis'in dehâ seviyesine yükselen kurnaz devlet adamlığı vasfı yoktu. General, mesleğini askerlik olarak benimsemiş, siyasi konulara, yüksek rütbeli bir subay olduğu için ilgi göstermişti. Hiç değilse kendisi, böyle yaptığına samimiyetle inanıyordu. Oysa saraydaki görevi, görünürdeki askerî danışmanlığın çok üstünde, siyasi bir akıl hocalığı, bir müşavirlikti.

Tacitius, biraz gerisinden gelen orta boylu, çok geniş gövdeli Peçenek subayının yanında, olduğundan daha ince ve uzun görünüyordu. Meşale ışıkları altında gülümseyerek, elini dört beş adım mesafeden itibaren ileri uzatıp adımlarını sıklaştırdı. Emîr Muhammed'in kıllı, güçlü elini sıktı. Butumites'inkinden daha tabiî fakat kuzey Türk lehçesi belirli bir dille:

— «İşte yine karşılaştık Muhammed beg,» dedi. «Boşuna dememişler dağ dağa kavuşmaz, adam adama kavuşur diye.»

Birden parmaklarını gevşetti, elini usulca çekti ve yaşlı Emîrin gözlerinin içine katıksız bir samimiyetle bakarak mırıldandı:

— «Umarım, bundan sonra, tekrar yüz yüze geleceksek, senin istediğin şartlarda buluşalım.»

Bütün Bizans'ta bir tek olmasına rağmen, İlhan,

düşman içinde böyle bir kişinin mevcut bulunmasına sevindi. Başını öne doğru hafifçe iki kez salladı. «Şu garip tesadüfe bakmalı ki...» diye düşünüyordu. «Kanımın kaynadığı tek Bizanslı, kaderin bana en acı oyunları ettiği sıralarda çıkıyor karşıma!»

Butumites, bir şeyler söylemek için ağzını açmıştı ki, Taticius onu, elinin bir hareketiyle susturdu:

— «Begim,» dedi. «Burada zamanım çok az. Aslında, Amiral hazretlerini ziyaret etmek ve yarın sabah Kutsal Savaş gönüllülerinin genel bir taarruza girişeceklerini bildirmek için gitmiştim donanmaya. Yani Haçlılar, benim bu maksatla yanlarından ayrıldığımı sanıyorlar. Belki duymamışsınızdır, duyurayım: şimdiki görevim, bir Tümen Bizans askeri ve sekiz güçlü mancınıkla kuşatma ordusunu desteklemektir. Böylece Haçlılar, son âna kadar, İznik'e karşı yapılan harekâtta onlardan yana olduğumuzu zannedecekler. Hemen ayrılmak zorundayım. Sana, buyruğunda çalışacak olan generali tanıtmak istedim.»

İleri çıkan tıknaz, kalın gövdeli Peçenek subayını gösterdi:

— «Adı Aktay'dır. Haçlılar surlar önünden savuşana kadar, daha doğrusu sen İznik'ten ayrılana kadar senden emir alacak. Kentin savunulması yönünde Aktay'dan öğütlerini esirgemezsin umarım.»

Bu arada Peçenek subayı dizini yere vurarak, Türk törelerine uygun biçimde Beylerbeyini selamlamıştı. Emîr Muhammed tekrar başını öne doğru iki kez salladı. «Taticius, bir yandan zor görevimi kolaylaştırmağa, öte yandan, kötüsü gelirse, yani Haçlılarla vuruşmak gerekirse, benim yardımımımı sağlama bağlamak istiyor,» diye düşündü. Hafifçe gülümsedi. Taticius'un kara, derin gözlerini arayıp cevap verdi:

— «Anlıyorum.»

Butumites'den yana bakmaksızın, Taticius:

— «Bir Haçlı hücumu karşısında Amiral hazretleri de senden buyruk alacak begim,» dedi. «Ama bunu belli edemeyeceği için, ancak geceleri, gizlice irtibat kuracaksınız. Düşman içinde yaptığımız nabız yoklaması onu göstermektedir ki, burçlara asılacak olan Bizans bayrakları ve bedenlerde görünecek olan Peçenek askerleri umduğumuz kadar etkili olmayacak.»

İlhan merakla sordu:

— «Peki... Ya öyle bir vuruşma başlayınca senin durumun ne olacak Taticius? Koca Haçlı kalabalığı içinde bir avuç adamla kalacaksın. Bizans'la Haçlı vuruşmağa başlarsa, adamların ilk işi———»

Taticius, endişeyle başını salladı, söze girdi:

— «İşin en zor yanı bu. Haçlılara karşı açıktan açığa cephe alamıyoruz. Belki de işin sonunda bu iki yüzlülüğümüzden pişmanlık duyacağız. Şimdiki halde umudumuz, önce Haçlıları yatıştırabileceğimiz noktasına dayanıyor. Bunu başaramazsak, donanmada görevli Türk asıllı Bizans askerlerinin Amiral hazretlerinin isteği dışında İznik'teki soydaşlarına yardıma gittiğini ileri süreceğiz. Artık duruma göre, Avrupalıları kandırmak için bir şeyler yapacağız. Sanırım, Bizans hazinesinden de bol bol altın harcayacağız.»

«O iki yüzlülük hiç kuşkusuz Aleksis'in dâhi kafasından çıkma bir buluş,» diye geçirdi Emîr Muhammed içinden. «Taticius dalaverenin bu derecesinden pek hoşlanmamış. Ama yine de işin en zorunu, yani bir Tümen askerle Haçlı sürüsünün ortasında bulunup o yabanileri yatıştırmağa çalışma görevini omuzlamış. Anlaşılan, kullanacağı en güçlü silah da altın... Haçlı soylularına verilecek bir cins rüşvet.»

Türk asıllı Bizans generali, eski dostu, yaşlı Emîrin aklından geçenleri okuyormuş gibi hafifçe gülümsedi:

— «Evet... Altının açamayacağı kapı yoktur derler ya, kapayamayacağı kapı da yoktur. Haçlılar, kendi ülkelerinde çok kıt olan sarı, parlak maden karşısında yumuşayacaklardır. Düşün begim: önlerinde, çetin bir savaş var. Sonunda kazanacaklarına inansalar bile, İznik'i kolay alamayacaklarını biliyorlar. Arkalarında ise, zahmetsizce kazanılacak avuç avuç altın ve elmas. Ne kadar yabani de olsalar, Avrupalılar da omuzları üzerinde kafa taşıyorlar. Beni uğraştırsa bile, onlara kârlı seçimin hangisi olduğunu anlatabilirim sanıyorum. Herhalde elimden geleni yapacağım. Tanrı isterse, bu işi bir tek damla kan dökmeden başarmamız mümkündür.»

Aklından «İnşallah Tanrı böyle bir şey istemez,» diye geçirmesine rağmen Emîr Muhammed sesini çıkarmadı. Aleksis'in Taticius'u buralara kadar göndermesi şimdi açıkça anlaşılıyordu. Taticius'un şahsiyeti çok güçlüydü ve karşısındakileri —velev Haçlı bile olsalar— tesir altına alabilecek, büyüleyici bir havası vardı. Haçlı önderleri Bizans'ın kaypaklık ve kalleşliğini bile bile Taticius'a inanabilirlerdi.

İlhan'ın canı sıkılmıştı. İznik önünde Bizans'la Haçlılar arasında bir çatışma çıkmasına gerektiğinden fazla bel bağlamış bulunduğunu kabul etmek zorundaydı.

— «İzin verirsen artık gideyim begim,» dedi Taticius. «Dilerim ki her şey umduğumuz gibi olur.»

Saygıyla eğilerek tekrar Beylerbeyinin elini sıktı, geri geri iki adım çekildi, sonra dönüp hızla, iskelede kendini bekleyen kayığa atladı.

Butumites, kendi kendine konuşur gibi söyleniyordu:

— «Nasıl da hareketli ve sihirleyici bir adam değil mi Emîr hazretleri... Aslında tutsaklıktan yetişmedir,

bilirsiniz. Fakat zekâsı ve basireti sayesinde———»

Peçenek subayı Aktay, İlhan'ın üç adım gerisindeki Türk subayları arasındaki yerinden çıkıp yaklaştı. Umursamaz bir tavırla Amiral'le Emîr Muhammed'in arasında durdu, saygılı bir dille konuştu:

— «Begim, duvarları bir dolaşmama izin verir misin?»

Butumites, Aktay'ın geniş gövdesinden çekinip kenara açılmıştı. Gözlerinden şimşekler çakarak paralı askere bakıyordu. Emîr Muhammed, hiç bir şeyin farkında değilmiş gibi gülümsedi. Genç Emîrlerden birine buyurdu:

— «Aktay beyin yanında git. Öğrenmek istediği her konuda kendisine bilgi ver.»

İki gölge karanlıklara karıştıktan sonra, Bizanslı Amiral tısladı:

— «Yol yordam bilmediğinden değildir... Sırf beni küçük düşürmek için yaptı bunu. Taticius'un yakınıdır ya... Onun için eskiden tutsaktı dememe kızdı. Yalan mı söyledim sanki? Zaten bence bir insanın alt tabakadan gelip yükselmesi, ayıp değil, tam tersine takdire değer———»

Neden sonra Emîr Muhammed'in kendini dinlemediğini farkedip utandı. Beylerbeyi, endişeli bakışlarını, yirmi - otuz adım uzaktan yaklaşan Laçin'e dikmişti. «Evine göndermemiş miydim bunu?» diye düşünüyordu. «Böyle günde, karnı burnunda bulunan Emine'yi yalnız bırakmaması iyi olur dememiş miydim?»

Beklenmeyen bir durumun meydana çıkmış olmasından ve Laçin'in bu sebeple evden ayrılmış bulunmasından endişe etmişti. Aklına, hemen bir Haçlı gece baskını gelmişti nedense...

Omuzu üzerinden tekrar Butumites'e bakıp mırıldandı:

— «Kusura bakmayın Amiral hazretleri. Emir Laçin'in birdenbire ortaya çıkışını pek hayra yoramadım da...»

Bu arada Laçin beş - altı adıma yaklaşmıştı. Dayanamayıp seslendi:

— «Hayrola oğul? Bir şey mi var?»

Tuğra Emiri karşılık vermeden iki adım daha yaklaştı. Saygıyla selamladı, gözlerini İlhan'ınkinden kaçırarak konuştu:

— «En kısa zamanda, göl yolu ile bu kentten ayrılabilmem için destur dilemeğe geldim beyim,» dedi.

Emir Muhammed irkildi. Yanlış mı duymuştu ne?

— «Göl yolu ile...» diye farkına varmadan tekrar etti. «Bu kentten ayrılmak istiyorsun ha?»

Laçin, isteksizce başını dikip gözlerini muhatabının gözlerine çevirdi:

— «Evet. En kısa zamanda.»

Emir Muhammed'in şaşkınlığı geçer gibi olmuştu:

— «Emine kız mı istiyor bunu?»

Tuğra Emiri ibraz tereddütten sonra karşılık verdi:

— «Ben de istiyorum beyim.»

— «Akıl kârı mıdır oğul? Yüklü taze——— dağ taş ne ettiğini bilmez düşmanla dolu.:. Göl yolu ile buradan ayrılmak güç değildir ya, nereye gidilir? Nasıl gidilir? Bu kararınızdan Emine'nin babası haberdar edildi mi? Ne olsa kızı üstünde hakkı vardır. Senin gibi bir hekim, karnı burnuna gelmiş bir kadının... Ne diyeceğimi şaşırdım Laçin.»

Laçin üsteledi:

— «Enine boyuna her şeyi düşündüm beyim. Emine de babasına haber saldı. İlle, Molla Duran ne fikirde olursa olsun, gitmemiz gerek.»

Beylerbeyi derin bir soluk aldı. İlk kez, kendi yetki alanı içinde kalan bölge içinde kesin buyruk vermekle

halledemeyeceği bir meseleyle yüz yüze geliyordu. «Bu bir aile meselesi,» diye düşündü. «Besbelli ki Emine tutturdu artık buralarda kalamam diye. Az önce yanımdan ayrılıraken, Laçin her zamankinden pek farklı değildi. Molla Duran'ın kızını dik başlı bilirdim ya, bu kadar mıydı? Delirdi mi bunlar?»

Laçin, İlhan'ın söze başlamasına fırsat vermeden devam etti:

— «Sanırım Bizans'la yaptığımız anlaşma İznik'ten ayrılmamıza mâni hüküm taşımıyor.»

Butumites hemen atıldı. Emîr Muhammed'in, Tuğra Emîrine direnmek için desteğe ihtiyacı olduğunu sanmıştı. Kasıntılı bir tavırla:

— «Soylu Laçin beyimin iyi bildikleri gibi,» dedi. «Anlaşma gereğince İznik'teki bütün Türklerin sağlık ve güvenliğinden Bizans sorumlu olacaktır. Göl yolu ile kenti terkedip sonucu meçhul bir işe girişilmesi halinde Bizans'ın taahhüt ettiği güvenlikler tehlikeye düşeceğinden, İznik'ten ayrılınması anlaşmaya aykırıdır.»

Laçin, âni bir öfkeyle Butumites'e dönüp ters ters baktı. Birdenbire yüzü öyle değişmiş, dikilen sivri bıyıkları ve ateş saçan gözleriyle öyle dehşet salar olmuştu ki, Butumites usulca iki adım geri çekildi, «gurk» diye ses çıkararak yutkundu ve mırıldandı:

— «Elbette bu sözlerim, kendi yorumumdan ibarettir. Önemli olan ise, İlhan hazretlerinin buyruklarıdır.»

Emîr Muhammed, belki biraz da Butumites'e iyice haddini bildirmek için, yaraya tuz ekti:

— «Amiral hazretlerinin sözleri yerinde. Az önce söylemiş olduğu şeyler, kendi yorumundan ibarettir ve benim fikrime uygun değildir. Hayır Laçin, Bizans'la yaptığımız anlaşma, İznik'ten ayrılmanıza mâni hiç bir hüküm taşımıyor. Bizans, sadece burada kalacak olanla-

rın emniyetinden ve rahatından sorumludur. Bu sorumluluk da Bizans'ın hürriyeti kısıtlamaya gitmesine müsait değildir. Elbette göl yolu ile buradan ayrılabilirsin. Ama ya sonra? Nerede karaya çıkarsın? Dört bir yanı düşman orduları ile dolu olan çevrede nasıl barınırsın?»

Geriden, Emîr Ayaz'ın heyecanla incelmiş sesi yükseldi:

— «Bağışla İlhan'ım' Emîr Laçin'in durumuna kıyasla ben de İznik'ten ayrılmak diliyorum.»

Beylerbeyi topukları üzerinde dönüp geriye baktı. Ayaz'ı görmesi için aramasına gerek yoktu. Koca Emîr, arkadaşlarından bir baş yüksekteydi ve yetersiz ışık altında orta boylu bir selvi gibi duruyordu.

— «Sen ha Ayaz? Sen nereye gideceksin?»

Ayaz sesinin titremesine engel olamadı:

— «Destur verirsen gideceğim beyim. Destur verirsen, ben ve bir kaç arkadaşım, Emîr Laçin'le bile gideceğiz. Dünya hali... Kötü bir zamandayız. Laçin beyimin ve ayalinin yalnız başlarına yola çıkmaları —Allah esirgesin— tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Burada———» hafifçe öksürüp gırtlağını temizledi. «burada dişe dokunur bir hizmet yapmamız şimdilik beklenmediğine göre...» Konuşma sanatının ustalarından değildi ama, şu açıklamaları ile su götürmez bir gerçeği ifade ettiğine güveniyordu.

— «Sen ve bir kaç arkadaşın...» diye İlhan taklitçi bir edayla söylendi. Nedense bu gece, karşısındaki kişilerin sözlerini tekrarlar olmuştu. İçine düştüğü şaşkınlığın, herhalde bunda büyük payı vardı. Bunca zamandır buyruğunda çalışan, bir işareti ile ölüme koşturabileceğine güvendiği yakın adamlarına ne olmuştu böyle?

— «Adları ile belirtmem gerekirse,» diyecek oldu Ayaz.

— «İstemez! Bilirim o nâdanları: Tutak, Savgat ve Taylı... Birlikte Haçlı kellesi devşirdiğin ayakdaşların. Barış haberini duyar duymaz kafa kafaya verdiniz ve sizi zora koşan kocamış Emîr'den kurtulma yolu aradınız. Tam o sırada Laçin çıktı ortaya, akıl almaz isteğiyle. Tamam değil mi?»

Cevap bekliyor gibiydi. Ayaz'dan ses çıkmadı. Dev yapılı savaşçının yüzü pek belli olmuyordu ama, başı hafifçe öne mi eğilmişti ne? Emîr Muhammed üsteledi:

— «Yalan mıyım? Fırsatı ganimet bildin. Başına buyruk olmanın yolu budur diye yekinip sıvandın hemen yol muhafızlığına.»

Ayaz'ın sesi boğuk çıktı:

— «Hâşâ beyim. Tanrı tanığım olsun, şunca yıldır bir tek yalanını duymadık. İlle, kusura bakma ya, yanlışın oldu arada bir beyim. Aramızda senin adın kocamış Emîr'e çıkmış sanırsan, aldanırsın beyim. Ardından seni, zaman zaman Koca Emîr diye konuştuğumuz olursa bu, saygımızın kocamanlığındandır beyim. Yoluna baş komak, ardından at sürmek, buyruğunda bulunmak, şeref sözünün manasını bilen herkese şereftir beyim. Seni babamız biliriz.»

Beylerbeyi, bu sözlerden etkilendiyse bile bunu hiç belli etmedi. Sesi sitemli ve dikenliydi.

— «Bu, dediklerin iyi günler için geçer. Kötüsü gelince bırakıp kaçar gidersiniz.»

Hazır bulunanlardan çıt çıkmıyordu. Yalçın dağlara omuz verse devirip yıkacağına güvenen Ayaz ile onu yetiştiren yaşlı bey ise, birbirlerine başka diyecekleri kalmamış gibi susmuşlardı. Arka sıradan Tutak'ın sesi duyulunca, herkes biraz irkildi:

— «Kötüsü gelince dersin beyim. Neyse kötüsü göster de, Allahın izniyle hakkını uvucuna verelim.»

Meşale ışığında, konuşanın değil yüzü, vücudu bile görülmüyordu.

Emîr Muhammed gürledi:

— «Kendine onca güveniyorsun da ne diye karanlığa sığınıp laf atıyorsun bre akılsız Tutak... Hele öne çık da söze karışmak için destur dile bakalım.»

Sessiz bir dalgalanma oldu ve genç subay, Ayaz'ın yanıbaşında belirdi. Saygıyla selam verdikten sonra:

— «Bağışla beyim,» dedi.

İlhan homurdandı:

— «Senin ömrün hep bağışlanma dilemekle mi geçecek böyle? Bir yol açıkla da öğrenelim kötüsü denince sen ne anlarsın.»

Meşale ışığında Tutağın sağına ve soluna kaçamak bakışlar fırlattığı seçilebiliyordu. Üç beş saniyelik bir tereddütten sonra, her zamanki pervasız, dik sesiyle konuştu:

— «Düşmanın bastırmasını, ölümle yüz yüze kalmayı anlarım beyim.»

— «Ya ölümden kötüsü yok mudur sanırsın?»

Genç subay soluksuz kaldı. Beylerbeyinin ne demek istediğini anlamıştı. Yaşlı Emîr acı acı güldü.

— «Ne denli yanıldığını ölçecek kadar bile düşünemezsin Tutak! Ölümü öyle de büyütmüşsün ki gözünde, ecele meydan okumayı elinden gelebilecek son şey olarak kabullenmiş çıkmışsın. Adam olman için daha, dam dolusu ekmek yemen gerek.»

Yine bir sessizlik oldu. Butumites ve çoğu Türkçe bilen, tartışmayı izleyebilen Bizanslı subaylar soluk almaktan bile çekinir gibi, öyle duruyor, varlıklarını unutturmağa çalışıyorlardı. Emîr Tutak'ın, ağzını açtığına ve açacağına bin pişman olduğu belliydi. Ayaz bey ise, konuşmağa hiç hevesli değildi.

Sözü yine İlhan aldı. Ama, beklenenin tersine, sesinde ne bir öfke belirtisi ne de pürüz vardı:

— «Dinle beni Ayaz! Dileğini kabul etmemin tek sebebi, Emîr Laçin'in doğacak olan çocuğunun gözlerini dünyaya açtığında başı ucunda Bizans bayrağı görmesini istemeyişimdir. Şimdi kent'in dört bir bucağına haber salınsın. Bir iki ay içinde doğum bekleyen bütün Türk kadınları, kocaları ve bütün aileleri ile birlikte, isterlerse, Laçin bey'in göçüne katılabilirler. Yanlarına, yalnız pahada ağır, yükte hafif mallarını alacaklar. Yarın akşam, gün batımında burada, göl kapısında hazır bulunacaklar. Bu işi takip etmekten ve eksiksiz yapmaktan sen ve arkadaşların sorumlusunuz.»

Başını biraz çevirip Butumites'e buyruk verdi:

— «Amiral hazretleri, siz de gereken hazırlıkları yapın.»

Butumites iki kat eğilip:

— «Baş üstüne beyim,» dedi. «İki adet Şayka hazırlatırım. Hani şu, altı düz, içi geniş teknelerden. Kuşkusuz, göç edeceklerin atları da yanlarında bulunacaktır. Şayka'lar böyle hizmetlere uygundur. Tabii, eğer bir tanesi kâfi gelirse, ötekine iş kalmaz. Oturaklara güçlü kürekçiler bağlatır, ambara yeterince kumanya doldurturum. Sanırım kıyıya vardıktan sonra da karadaki bir iki günlük yolculuk için küçük bir muhafız kıtası ayırsam iyi olur. Ayrıca———»

İlhan, artık bu adamın çenebazlığına dayanamaz olmuştu. Elinin itici bir hareketiyle onu susturdu:

— «Evet, evet.» dedi. «İşte gereken bütün hazırlıkları yaparsınız. Yalnız, muhafız ve kumanya istemez. Tekne veya tekneler, serbest bırakılıncaya kadar Emîr Laçin'in buyruğunda olacaklar. Ayrıca, yolculuğa benim adamlarımdan biri katılacak. Dönüşte, her şeyin yolunda gidip gitmediği konusunda bana bilgi getirecek.»

Bir süre sonra, yanına Laçin'i de alıp, Emîr Muhammed, Tuğra Emîrliğine gitti. Hiç de dargın görünmüyordu, ama endişeliydi. Gölün karşı kıyısına varıldıktan sonra Laçin ve yanındakilerin başına gelebilecek bin türlü derdi düşünmekten kendini alamıyordu.

Tuğra Emîri, en yakın yardımcılarından ikisini de çağırarak, yıllardan beri üzerinde taşıdığı görevi Beylerbeyine devretti. Özellikle haber alma şebekesinin ayrıntıları üzerinde bütün bildiklerini teker teker saydı, döktü. Bunları yaparken, konu ile ilgili gizli belgeleri de teslim ediyor, bu belgeler hemen oracıkta, ocakta yakılmış bulunan harlı bir ateşe atılıp yakılıyordu. Haber kaynaklarının kimlikleri, yerleri ve görevleri, bundan böyle yalnız kişilerin hafızasında saklanacaktı. Teşkilatın köklerinden itibaren gövdesinde ve kalın dallarında zaten pek fazla sayıda kişi yoktu. Asıl kalabalık, merkezlerdeki görevlilere bağlı olan ve kısmen geçici olarak yararlanılan haber elemanlarıydı. Şebekenin çalışma düzeni ise, kâğıt üzerine yazılı kalmasa da olurdu, çünkü bu düzen, toplantıya katılan dört kişi tarafından ezbere biliniyordu.

Devir ve teslim işleri boyunca, İlhan, hiç bir zaman zihnini Laçin'in atılmak üzere bulunduğu tehlikeli maceradan kurtaramamıştı. «Kim bilir kaç yüklü kadın, kaç çocuk ve kaç yaşlı katılacak bu yolculuğa,» diye düşünüp tasalanıyordu. «Aceba, yol emniyeti için yanlarına küçük bir kıta katsam mı?»

Aynı şeyleri Laçin de düşünüyordu. «İster misin şimdi, en azından on-onbeş iki canlı bacı, yanlarında ana ve babaları ve ikişer üçer bebeleri ile birlikte bize yoldaş olsunlar? Ne yaparız yol boyunca böyle bir kalabalıkla? Dağları, bayırları, bozkırları nasıl aşarız? Karşılaşılması kaçınılmaz tehlikelerden, canları bize emanet edilecek olan kişileri nasıl koruruz?»

Devir ve teslim işleminin bir yerinde sıra, casusluk

suçundan tutuklu bulunan iki kişiye gelmişti. Yahudi Nesim ve Kontes de Valera...

— «Nesim'in mahkemesi bu sabah,» dedi İlhan. «Sanırım Molla Duran gibi yüksek merhamet sahibi bir Kadı bile çıfıtı bağışlamayacaktır. Öldürülmesi bize bir kazanç sağlamaz ama, hakkın yerini bulması bakımından, hüküm verilir verilmez infaz ederiz. Kadına gelince...»

Laçin, parmaklarının ucuyla sakal diplerini kaşıyan Beylerbeyi'nin ne diyeceğini merak ediyordu.

— «Keşke elimizde, bu dişi canavarın Butumites'le ne alıp veremediğini araştıracak zaman olsaydı,» diye Emîr Muhammed hayıflandı.

— «Büsbütün çaresiz değiliz,» dedi Laçin. «Emîr Ahmed, bu gece Kontes'i hücresinde ziyaret edip ağzını arayacaktı. Eğer bir sonuç alırsa, yarın sabah bize bildirir.»

— «Öyleyse bekleyelim bakalım.» Konu geçici olarak kapanmıştı.

İlhan ve Tuğra Emîri aynı şeyi düşünüyorlardı. Yolanda gibi tehlikeli bir düşmanın serbest bırakılmasına gönülleri razı olmuyordu. Oysa suçu sabit olmadığından, kadını cezalandırmak mümkün değildi. Öte yandan, Kontesin Butumites gibi güçlü ve nüfuzlu biriyle arasının açık olması, üzerinde önemle durulması gereken bir noktaydı. Geniş çerçeveli istihbarat çalışmalarında, önemli kişiler arasındaki ilişkilerin gizli-kapaklı sapmalarından son derece faydalı sonuçlar çıkarmak mümkündü. Bu örnekte, İmparator Aleksis, Kontes de Valera ve Amiral Butumites, belki de Türk devleti için büyük önem taşıyan bir sırrın saçayağını teşkil ediyorlardı. Görünüşe göre, Butumites kadın casustan şiddetle nefret ediyor, kadın da ondan müthiş çekiniyordu ama, Aleksis iki yakın adamı arasındaki düşmanlıktan habersizdi.

V. Göç

İnkâr edenler, asla üstün geldiklerini sanmasınlar. Çünkü onlar, sizi âciz bırakamayacaklardır.

KUR'ANI KERİM, Enfal Sûresi 59. Âyet

Sabah namazından sonra kendini tekrar yatağına bırakmıştı. Canı kalkıp giyinmek, sabah çorbasını içip evden ayrılmak ve işe gitmek istemiyordu. Bunaltıcı bir hasret acısı şimdiden basmıştı yüreğini. Düşünüyordu... «Bu yatakta son yatışım bu... Şu tavana, şu pencereye, dışardaki kestane dallarına, mavi gökyüzüne bu son bakışım. İznik, bu günden sonra benim için bir hâtıra olacak. Belki çocuklarım, belki de torunlarım... Eninde sonunda yine gelecekler buralara. Hem de temelli yerleşmek, dünya durdukça sahip olmak üzere gelecekler. Buna kesinlikle inanıyorum. Ama ben... ve Emine... Emir Muhammed ve daha binlercemiz, kendimizden bir parça haline getirdiğimiz bu güzel beldeyi bir daha görmemek üzere terketmek zorundayız.»

Bütün bunları sükunetle düşünebilmek mümkün değildi. İçindeki yangı, kılıç yarasından beterdi. Hisleri, aşırı acıdan keçeleşmiş gibi olmasa, yüreği zor dayanırdı bu sızıya. Göz pınarları kuru kuru yanıyor. soluğu ciğerlerini kavuruyordu.

Düne kadar İznik, Laçin'in gözünde, yaşadığı öteki yerlerden pek farklı bir yer değildi. O İznik'e, İznik'in

Türkleşmesinden sonra gelmişti. Serhat başkentini umduğundan daha çok sevmiş, ama yine de aklından, İsfahan'da olmayı tercih edeceğini sık sık geçirmişti. Oysa şimdi, İznik birdenbire gözünde büyük bir değer kazanmıştı. Emine'yi burada tanımış, sevmiş, onunla burada birleşip bütünleşmişti. Beş yıl önce Bizans sınırındaki görev yerine gelen Laçin'le, bugün oradan kaçmağa hazırlanan Laçin birbirinden oldukça farklı iki kişiydiler. Şimdi, karısını ve doğmamış çocuğunu kurtarmak isteyen adam, evini, yurdunu ve yuvasını düşmana terk etmek zorunda kalan bir adamdı. Ev, yurt, yuva deyince de aklına hemen Emine ile içinde yaşadıkları köşk gelmiyordu. Ev, yurt, yuva anlayışının içine, İznik'in birbirini dikine kesen iki geniş caddesi, pazar yeri, camiler, Eğriburç'u, ve daha pek çok yerleri ile birlikte İznik çevresindeki Karasu köyü, Kesikkaya geçidi, Xerigordon hisarı, Kibotus, buralara giden yollar, yolların içinden geçtiği ormanlar, dağlar ve dereler de dahildi.

Beş yıl önce Laçin'in dünyası, hekimlik mesleğinin kısıtlı uzantısı ile sınırlıydı. Hastalar, hastalıklar ve hastahaneler.. İlaçlar, eczalar ve eczaneler... Sağlığından şikâyetçi olanların ve onlara deva bulmağa çalışanların çevresi... Oysa şimdi, dünün hekimi bir devlet adamı olmuştu. Millî ve siyasi sahalarda derinliğine görüş sahibiydi. Soyunun, tarihe yön değiştiren büyük hamlesi içinde bir görev sahibiydi. İnsanlığı yakından ilgilendiren, son derece önemli, son derece ürkütücü bir dizi olayın başlangıcına, omuzlarında büyük bir sorumluluk yükü taşıyarak katılmış olduğunun farkındaydı. O önemli ve ürkütücü olayların çok uzun süreler devam edeceğini hissediyordu. Taşıdığı sorumluluk yükü, yürekten bir hekim olan Laçin'e bu yüzden daha da ağır geliyordu. Ama ırkının şeref ve vakarı hatırı için, milletinin refa-

hı ve istikbali için, kendi bünyesinden feda edemeyeceği hiç bir şey yoktu.

Üstelik Laçin, Bizanslı ile başlayarak ve Haçlı ile öğrenimini geliştirerek, düşman kavramını da tanımıştı. Düşman'ın ne demek olduğunu, hem de doğu Türk ellerinde iyi bir komutan'ın bilmesi mümkün olandan çok daha iyi biliyordu o şimdi. Doğulu bir Türk komutanı, düşman sözünü, hasım, yağı, rakip gibi sözlerle eş anlama alırdı. Oysa Kılıç Aslan'ın Tuğra Emîri daha iyisini biliyordu. O, *düşman*'ı, Bizanslı'nın ve Haçlı'nın lugatındaki manası ile öğrenmek fırsatını bulmuştu. Batının bu değişik tip insanları nazarında *düşman*, ezilip çiğnenmesi, bir değil bir kaç kez öldürülmesi, işkence edilmesi, aşağılanması, ırzına geçilmesi, cesedine bile hakaret edilmesi gereken bir cins hasımdı... Bizanslı'nın ve Haçlı'nın düşmanlığı böylesine bağnaz bir düşmanlıktı. İnsanlık anlayışına uysun ya da uymasın, Bizanslı ve Haçlı, düşman bildiklerine sınırsız bir kinle, akıl almaz bir nefretle bakıyordu. Madem ki bu iki ayrı isim altında yaşayan benzer görüşlü topluluk Türk adını *düşman* yerine kullanıyordu, o halde Türk'ün de bu düşmanlarını aynı gözle görmesi gerekmez miydi?

İşte Laçin'in hassas yüreğini sızlatan «gelecek korkusu», düşman hakkındaki bu bilgisinden geliyordu. Varlığını devam ettirebilmek için Türk, Bizanslı ve Haçlı ile mücadele etmek zorundaydı. İleriki yıllar, hatta belki yüzyıllar, savaşla dolu olacaktı. Bundan kaçınmak mümkün değildi. Bu dehşet savaşlarında Türk, hasmına, hasmının ona baktığı gibi mi bakacaktı? Türk'ün de vicdanı kararacak, dişe diş gayretiyle husumette şiddet göstermeğe kalkışacak mıydı? Olabilir miydi bu? Soylu bir milletin kişiliği, düşmanının bozuk yapısına göre değişebilir miydi? İznik kuşatması sırasında Laçin,

öfkeye kapılan bazı genç Türk yiğitlerinin —meselâ Ayaz'ın— intikam hissiyle alışılmadık çılgınlıklara heves edebileceğini sezer gibi olmuştu. Öte yandan, Emîr Muhammed gibi olgun, yetişkin Türklerin de bu gibi taşkınlıklar karşısındaki tutumu vardı. Ne diyordu İlhan: «Bir it bir insanın ayağını ısırabilir. Buna karşılık insanın itin ayağını ısırması gerekmez.»

Laçin, Türk'ün, Emîr Muhammed kişiliğinde kalmasını, insanlığından bir şey yitirmemesini istiyordu. Ama... Üst üste Haçlı ve Bizans tahrikleri devam etmekteydi. Düşmanla karşı karşıya bulunan genç Türk askerlerinin zamanla öfkelerini yenemeyip it ayağı ısırmağa kalkışmalarından korkulabilirdi. Hiç kuşkusuz, başta Kılıç Aslan ve Emîr Muhammed olmak üzere Türk beyleri, bu arada da karınca kararınca kendisi, Türk ahlak ve irfanını korumağa çalışacaklardı.

Kendisi de mi? Nasıl? Ne zaman?

Hemen bu gün, arkada bırakıp da gitmeyecek miydi İznik'i ve İznik'teki arkadaşlarını?

Nereye gideceğini, daha doğrusu nereye kadar kaçacağını daha önce hiç düşünmemiş olduğunu farkedip huzursuzluk duydu. Diyelim bir yerde karar kıldı, oraya varınca ne yapacaktı? Emine ile birlikte yerleşip rahatına mı bakacaktı, yoksa karnı burnunda ayalini selamete eriştirir eriştirmez Allah'a emanet edip geri dönecek, görevinin başına mı geçecekti?

Karar, yavaş yavaş kafasında şekillenmeğe başladı. Henüz nereye yerleşeceğini bilmiyordu ama, Emine'ye güvenilir, rahat bir yuva temin eder etmez Kılıç Aslan'ın yanına dönecekti. Bir ahdi vardı Sultan'la. Genç Devlete borçluydu. Ve Laçin sözünün eriydi. Üstelik, yap-

ması gereken hizmete şimdi, her zaman olduğundan çok daha fazla istekliydi. Büyük Türk irfanının, yüce İslâm inancının, hasım dünya sınırındaki bir uç noktası olan körpe, zinde ve iyi niyetli devletine destek olabilmekten şeref duyacaktı. Bütün bilgisi, bütün sabrı ve bütün gücüyle, bu güne kadar olduğu gibi çalışacaktı. Hem Tuğra Emîri olarak, hem de hekim olarak.

Başı ile yastığının arasında elleri uyuşur gibi olmuştu. Doğrulup başını çevirince, açık oda kapısının içinde, sessizce kendisini seyreden Emine'yi gördü. Soluk yüzünde acıma çizgileri vardı Emine'nin. Laçin, sıçrayıp ayağa kalktı, irileşen karnı ile bile ufak tefek görünen eşini kucakladı, göğsüne bastırdı. Yüreği, tarif edilmez derinlikte şefkatle doluydu.

— «Üzülme,» diye mırıldandı. «Her yokuşun bir de inişi vardır. Allah kerim. Bu çetin günleri yakında unutacak, eskisinden daha mutlu olacağız.»

— «Her şey hazır,» dedi Emine. «Yanımıza alacağımız her şey, bir küçük sandıkla bir denge sığdı. Halide hatun da bizimle geliyor.»

Şehit Emîr Togurdak'ın dul ve yüklü karısı Halide'den söz ediyordu. Laçin'in içi sızladı. O bahtsız kadıncağızın adını duymak bile yüreğinin burkulmasına sebep oluyordu. Emine'nin, şu en buhranlı zamanda bile onu unutmamış olmasından gurur duydu.

— «Sevindim buna,» dedi. «Halide hatunun böyle bir karar verebilmesi, onun yeniden hayata bağlanır gibi olduğuna bir işaret sayılır.»

— «Hep karnındaki yavrudan söz ediyorum,» diye Emine, bir meslekdaşı ile konuşan hekim gibi açıkladı. «Her gün her saat beraberiz ve başka hiç bir şey

düşünmesine fırsat vermiyorum. Allah izin verirse, Halide hatunu, yeni bir Togurdak bey doğuracağına iyice inandıracağım.»

— «Bunu başaracağından hemen hemen eminim,» diye Laçin eşinin çenesini okşadı. «Zaman sana yardımcı olacaktır.»

Avludan konuşma sesleri geliyordu. Laçin, Aleko'nun - yeni ünvanı ve adı ile Emîr Ahmed'in - kambur'a çıkıştığını duydu:

— «Sen üstüne vazife olmayan işlere burnunu sokma! Var git beyine geldiğimi haber ver. Karışmam yoksa, devlet işinin aksamasından sorumlu olursun.»

İhtiyar Tapar homur homur homurdanıyordu. Zaten dün geceden beri fukaranın canı burnundaydı. Laçin, pencereye yürüdü, eğilip seslendi:

— «Konuğumu yanıma sal Tapar emmi.»

— «Doğrusu ben öğrendiklerimi değerlendirmekten aciz kaldım beyim,» dedi Aleko. «Bir bakışa göre önemsiz, hiç bir yararı olmayacak şeyler... Ama kimbilir, belki benim aklımın ermediği bir yerlerden sen fayda sağlayabilirsin.»

— «Kısa kes kendi kanaatini de anlat bakalım. Nasıl oldu?»

— «Önce kör inkâr, hiç bir şey bilmediğini söyleyip durdu.»

— «Nasıl bilmezmiş? Hem bir adamdan ölesiye korkuyor, hem de neden korkuyorsun deyince———»

— «Diyesi ki, Butumites kanıma susamıştır, ille neden olduğunu hiç mi hiç öğrenemedim... Yutmadım elbet. İki sözün birinde, öyleyse teslim edelim seni eline, bakalım nefretinin sebebi neymiş öğrenelim dedim. Daha sonra sözü değiştirip, Butumites'le görüşeceğimizi, ona olan öfkesinin nereden geldiğini açıklamak şartıyla Kontes'i kendisine teslim edeceğimizi söyleyerek göz dağı verdim. Öylesine korkuyordu ki, en sonunda sinirleri dayanamadı. Ağlayarak her şeyi anlattı.»

— «Sakın seni saf bulup———. Önce biraz direnir gibi yapıp, sonra uygun bir yalanla atlatmış olmaya?»

Aleko boynunu büktü, yapmacık bir alçak gönüllülükle:

— «Mümkündür,» dedi. «Hem de muhtemeldir.» Sonra, aslında Laçin'in takılmasına aldırmadığını belli edecek gibi sırıttı ve devam etti. «Öyle bir düzen düşündüyse eğer, bunu bana belli etmediği için alkışlarım kaltağı. Daha önce bin kez uyarılmış bile olsaydım, yine de inanırdım ona. İlle, şaka bir yana beyim, sen yine de biraz kuşkulansan iyi olur.»

— «Âamiin. Hele hele... Ne yalanlar uydurdu bakalım sana.»

— «Beyime diyeyim... Butumites bu şırfıntıya can düşmanı olmuş, zere bu şırfıntı, Butumites cenaplarının oynaşı olacak başka bir şırfıntıyı öldürtmüş. Daha doğrusu öldürtmediği halde, akılsız Butumites öldürtmüş sanırmış. Eyi mi?»

Laçin dikkatle dinlemekteydi. Homurdandı:

— «Keseden gitme. Ayrıntılar gelsin, kelimesi kelimesine.»

— «Gelsin. Amiral hazretlerinin Prenses Despina nam, çok soylu bir hısımı varmış. Yakın geçmişte bu

prenses'in bağlı olduğu hanedan ile şimdiki İmparator Aleksis'in hanedanı arasında taç ve taht anlaşmazlığı olmuşmuş. Ama sonradan iki hanedan sahte bir barış havasına girmişlermiş. İmdi... Bizim Butumites kavatı, nasıl etmişse Prenses Despina'ya hoş görünüp koynuna girmiş. Zaten soylu prenses daha başka pek çok kimselerle de oynaşırmış. İlle Butumites'in oynaşma yanında başka düzenleri de varmış. Despina'nın güzelliğinden yararlanıp onu İmparatorun sayısız yasak aşkları arasına katmak, ve hatta hepsinden çok Aleksis'in Prenses'e bağlanmasını sağlamak dilermiş. Bu yolla kendi nüfuzunu arttıracakmış.»

Tuğra Emîri, Bizans sarayı ve çevrelerinde dönen binbir entrikadan habersiz değildi ve bir iki yıl önce vuku bulan Prenses Despina'nın öldürülmesi olayı konusunda çeşitli tahminlere açık ama esrar dolu haberler aldığını çok iyi hâtırlıyordu. Aleko'nun hikâyesi devam ederken, Laçin'in ilgisi artmaktaydı.

— «Butumites bu tasarısını gerçekleştirememiş. Çünkü bir sabah, güzel prenses yatağında ölü bulunmuş. Hekimler ölüyü inceden inceye muayene etmişlerse de aralarında bir anlaşmaya varamamışlar. Kimisi, bir büyüden söz etmiş, kimisi kadının bir önceki gece Şeytan'la yattığı için öldüğünü iddia etmiş, kimisi de bilinmeyen bir zehir kullanılmış olması ihtimali üzerinde durmuş. Amiral hazretleri bu son teşhisi akla yakın saymışlar. Bu durumda bir suçlu aranmış ve bulunmuş. İmparatorun döşeğine Despina kadar hevesli kim var diye bir araştırınca, akla hemen bizim Kontes de Valera gelmiş. Elindeki güçlü araştırma uzmanları yardımıyla el altından titiz bir tahkikat yürüten Butumites, prensesin oda hizmetçilerinden birini işkence odasına kapatmış ve onun ağzından bir itirafname almış. İmdi, Yolanda der ki, hizmetçinin itirafı işkence altın-

da elde edilmiştir, hükümsüzdür. Yolanda elbet böyle der, çünkü Butumites'in edindiği bilgiye göre hizmetçi, de Valera kontesinden oldukça yüklü bir miktar altın almıştır. Ne var ki altınları bulmak mümkün olmadığı gibi, hizmetçinin bu parayı hangi hizmete karşılık kazandığı da öğrenilememiştir, çünkü———»

— «Sakın işkence sırasında ölmüş olmasın?»

— «Üstüne bastın beyim. Nasıl da bildin?»

— «Bizans'ta sık sık olan şeylerdendir. Sen olsan tahmin edemez miydin perşembenin gelişini.»

— «Ederdim... Laf aramızda, ömrünün büyük kısmını bir Bizanslı olarak yaşadım. Gelelim dün geceki soruşturmaya... Kontes, Despina'nın ölümü ile yakından ya da uzaktan hiç bir ilişiği olmadığını iddia ediyor. Ona kalırsa Butumites, kasıtlı olarak suçu kendi üzerine atmaktadır. Gel gelelim, suçlama yöntemi bir acaiptir. Amiral hazretleri durum hakkında İmparatora bir duyuru yapmamıştır. Belki Aleksis'in Yolanda'ya tutkun olmasından çekinmektedir. Belki de, Kontes'in tahmin ettiği gibi, karşı bir suçlamadan çekinmektedir. Bu yüzden, el altından Kontes'i öldürüp öç alma yolunu seçmiştir. Butumites de Kontes de birbirlerinin can düşmanı olduklarını çok iyi bildikleri halde, bunu Aleksis'e belli etmekten kaçınmaktadırlar.»

— «Dur hele! Kontes ne tahmin ediyor dedin? Butumites bir karşı suçlamadan mı çekiniyormuş?»

Aleko, başını geriye atıp gevrek gevrek güldü.

— «Beeli. Öyle dedim. Dinleyenin aklını karıştırmak için ileri sürülmüş bir şaşırtmaca. Casus karı bana, daha önce çok duymuş olduğum bir masal anlattı sözün burasında. Sözde, Bizans'ta Şeytan'a tapanlar varmış... Bunlar gizli tapınaklarda buluşup âyinler yaparlarmış. Bizim Amiral hazretleri de onlardanmış.»

Laçin, birdenbire kaşlarını çatıp düşündü. Bizans'ta Şeytana tapanlar bulunduğu konusu yeni değildi.

İki yıl önce tanıştığı Euthimius Zigabenus isimli garip bilgini hâtırladı. Adam, Bizans'tan İznik'e gezgin gibi gelmiş, Tuğra Emîrliğinin görevlileri tarafından şüpheli kişi olarak belirlenmiş ve Laçin'in dikkatini çekmişti. O zaman Laçin, bu Zigabenus'la, kimliğini gizleyerek konuşmuş, ahbab olmuş ve ağzından epey bilgi almıştı. Zigabenus, İznik'e Ortodoks Patriği tarafından gönderilmişti. Amacı, Bizans'ta dal budak salan Allahsız —Hristiyan deyimiyle İsa düşmanı— bir dîn'in kaynağını araştırmaktı. Bu dînin mensupları Şeytan'ın Allah'ın rakibi olduğuna, onun da Allah gibi ezeli ve ebedi hayata sahip bulunduğuna inanıyorlardı. Bunlara göre Kabil, Havva'nın şeytan'dan doğurduğu bir piçti ve insan soyu aslında Adem'in değil, Şeytan'ın torunlarıydı! Ortodoks Patrikliği, Bizansta günden güne güç kazanan bu inanışın temellerini doğuda, İranda sanıyorlardı. Zigabenus, belki İznik'te de aynı dînin izlerine rastlanır diye gönderilmişti.

Laçin, Zigabenus'la uzun süre arkadaşlık etmiş ve özellikle Bizans'ta yayılan inanışın gücü ve teşkilatı konusunda birşeyler öğrenmeğe çalışmıştı. Anladığına göre Şeytana tapanlara Lüsiferyan veya Sammael deniyordu. Şeytan, bunların arasında Karanlıkların Prensi adını almıştı. Nice nüfuzlu kişi, prensler, kumandanlar, zenginler ve devlet adamları bu yeni dîne bağlanmıştı. Tapınakları gizliydi. Ayinleri genellikle çok kanlı, ürkütücü, dehşet vericiydi. Dînin önderinin kim olduğu bilinmiyordu. Şeytana tapanların elinde sınırsız para gücü, sayısız cellat ve yoldan çıkarıcı kadın vardı. Öyle ki, kilisenin direği sayılan bir çok ünlü Ortodoks dîn adamı bile, bazan para gücüyle bazan tehditle ve çoğu zaman da aşk yoluyla Şeytana tapanların ağına düş-

müşlerdi. Öte yandan, Lüsiferyan inancına bağlı bir takım sözüm ona bilim adamları da bu yeni dinin değişik bir mezhebi içinde bir araya gelmişlerdi. Bunlar, Şeytana koşum takmak, yani onu kendi iradelerine bağlı kılmak suretiyle sihir ve büyü kuvveti kazanma yolundaydılar.

Zigabenus'un anlattıkları, Laçin'i o zaman çok etkilemişti. Adamın samimi olduğundan kuşku edilemezdi. Bu noktada, Ortodoks Patrikliğinin endişesine de hak vermemek elden gelmiyordu ama, bir bakıma Hristiyanlığa inananlar arasından Şeytan'ın efendiliğini kabul edenlerin çıkmış olmasının vebali de yine Ortodoks Kilisesinin kabahati değil miydi? Çünkü Hristiyanlıkta Tanrı mefhumunu maddeleştiren, Hristiyan din adamlarıydı. Onlar değil miydi Hazreti İsa'yı Allah'ın oğlu diye tanıtan?

Aleko'nun anlattıkları, Kontes de Valera hikâyesinin sonunu uzak bir geleceğe itmişti. Bu kadın, büyük bir ihtimalle cirminden çok büyük işlere karışmıştı.

— «Ne oldu birden beyim?» dedi Aleko. «Daldın gittin... Yoksa farkında olmadan sana önemli bir ip ucu mu verdim?»

— «Bu Şeytan'a tapanlar konusunda başka bir şey anlattı mı sana o kadın?»

— «Oohooo... Ona kalsa başka hiç bir şeyden değil, hep onlardan söz edecekti. Yok efendim, Şeytan'ın oğulları Bizans'ın gerçek hakimleriymiş, yok ellerinde şu kadar kumandan, soylu ve papaz varmış. Yok Kilise temellerinden sarsılıyormuş. Daha neler neler... Güya İmparator, sarayında, bu eğri inançlılar tarafından kuşatılmışmış. Kilise, İmparatoru uyarıyor hatta tehdit ediyormuş. Saraydaki Şeytana tapanlar temizlenmedikten sonra Bizans'ın Şeytan eline düşmesi önlenemezmiş.. Bütün bunları, Bütumites aleyhindeki sözlerini destek-

leme amacıyla uydcurduğunu bildiğim için pek kulak asmadım. Yanlış mı yaptım?»

Yeni doğan güneşin altın ışıklarıyla saçaklanmağa başlayan gökteki küçük bir buluta dalmış olan Laçin:

— «Zararı yok,» dedi. «İşin geçmişi konusunda bilgin yoktu. Yolanda alabildiğine mübalağa etmiş ama, yine de Şeytana tapanların Bizansta oldukça güçlü bir teşkilat olduğu muhakkak. Kilise'nin saray çevresindeki eğri dinliler yüzünden Aleksis'i sıkıştırması üzerinde durulmalı. Kontes herhalde bize daha fazla açıklama yapabilir. Onun için... Gereken hazırlığı yap. Kadın bizimle birlikte gelsin.»

— «Başım üstüne beyim. Şey... Gemilere ne zaman bineceğiz?»

— «Ortalık karardıktan sonra.»

Az ötede duran Tapar ağaya döndü. Kambur uşak, sanki Tuğra Emîri ile Aleko arasındaki konuşmaları hiç dinlememiş gibi yan yan çekilmek üzereydi.

— «Aygırı hemen çıkar Emmi,» dedi Laçin. «Duydun değil mi? Ortalık kararır kararmaz gemiye bineceğiz. Hazırlığını ona göre yap.»

İhtiyar karşılık vermedi. Suratından düşen sinek bin parça olurdu. Ağzını açmadan, yeni yetmelerin yanlış davranışını ancak böylece protesto edebilirdi. Birdenbire ortaya çıkan bu göç mecburiyeti sinirlerini bozmuştu. Koca konağın bütün eşyası ile geride bırakılması bir yana, ardından atlı kovalıyormuş gibi böyle, apar topar kaçmayı da budalaca buluyordu. Ama kime laf anlatacaktı ki?

Söylene söylene uzaklaştı. «Küller başıma... Küller benim garip başıma... Sıçra bahtsız Tapar, sıçra ki nalların parlasın.»

ooo— ● —ooo

Bütün Haçlı kampları ayaktaydı.

Düzinelerle bayrak ve flama ön saflara getirilmiş, on binlerce savaşçı, taarruz düzeninde surlara yaklaşmıştı. Daha önceki tercübelerinden, aşırı sokulmanın ne netameli sonuçlar doğuracağını biliyor ve başları üzerinde yükselen yüksek duvarlara hücum etmek için pek heves duymuyorlardı ya, henüz ilerleme emri verilmemiş olduğuna göre oldukları yerden bağırıp çağırmakta, sövüp saymakta, kılıç-kargı sallayıp tehdit savurmakta bir sakınca görmüyorlardı.

Emir Muhammed, üzerinde bulunduğu burçtan bu muazzam kalabalığa ilgisizlikle bakıyordu. Ucu görünür gibi olan şu savaş, yaşlı savaşçının savaşı değildi. Şu uzun mızraklar, şu parlak kılıçlar, şu ağır balta ve topuzlar sadece birer resim, üçüncü boyutları olmayan birer ışık oyunuydu. Bir şey kırılmıştı içinde. Büyük, karanlık bir boşluk hasıl olmuştu.

Beylerbeyinin sol gerisinde Butumites ile Peçenek kumandanı Aktay, sağ gerisinde ise Tuğra Emiri, İznik subaşısı ve iki Türk Emiri yer almışlardı. Taarruza hazırlanan Haçlı ordusu, Türk ve Bizans komutanlarını işte böyle, yan yana görüyordu.

Haçlılar, Türk ve Bizans komutanlarından başka, hiç kuşkusuz, burç bedenlerinden aşağıya sarkan büyük Bizans bayraklarını da görüyorlardı. Butumites gerçi bayrakların burç doruklarına dikilmesini dilemişti ama, Emir Muhammed, kendisi ve askerleri kenti terk edinceye kadar başı üstünde yabancı bayrak bulundurmayacaktı.

Burç bedenlerinden sarkıtılan bez parçaları, Haçlıların hiç beklenmeyen bir ihanetle yüz yüze bulunduklarını anlamalarına yetmişti zaten.

Kutsal Savaş gönüllülerinin en ön saflarında, Aşağı Lorraine Dükü ile iki kardeşi, İtalyalı Normanların ön-

deri ve yeğeni, Saint-Gilles Kontu, Normandiyalı Normanların lideri, Flanders Kontu ve daha pek çok Haçlı asilzadesi bir araya gelmişlerdi. Otekilerin hepsini Godefroi'nın yakınına toplayan sebep, Bizans'lı general Taticius'un orada bulunmasıydı. Taticius, şu sırada hayatının en tehlikeli ve en önemli görevini yapmaktaydı. Eğer kardeş batılı Hristiyan komutanlarını kandıramazsa, Tanrı bilir ya, derisi yüzülecek, etleri doğranacak, binbir işkenceyle öldürülecekti. Ama Taticius'un elinde güçlü ikna vasıtaları vardı: «İznik, gerekirse Türk ve Bizans kuvvetleri tarafından sonuna kadar savunulacaktı. Çok eski tarihlerden beri Bizans'ın malı olan bu kutsal kent, işte yine eski sahibine dönmüştü. Haçlılar, Türklerden zaptedecekleri bütün eski Bizans topraklarını Bizans'a vereceklerine and içmemişler miydi? Eh... İzmit için tartışma gerekmezdi o halde. Üstelik İmparator Aleksis Komnenus, bütün Haçlı soylularına, İznik'in zaptından elde edebileceklerinden daha fazla altın, gümüş ve mücevherat verecekti.» Yalnız bir tek şeyden mahrum kalıyordu, bu durumda yabani istila kuvvetleri: yakıp yıkmaktan, kan dökmekten ve istedikleri gibi ırza geçmekten.

Heyecandan yüzünün derisi kavrulmuş gibi görünen Butumites, soluk soluğa fısıldadı:

— «Her şey iyi hazırlandı, iyi düzenlendi ama, yine de Taticius'un işi zor. Çok zor.»

Emîr Muhammed, Haçlı asilzadelerinin hücum eder gibi Taticius üzerine yürümelerini, onun ise serinkanlılıkla teker teker hepsine laf yetiştirdiğini uzaktan izlemekteydi. Olması beklenebilecek hiç bir şeyin İznik'in kaderini değiştirmeyeceğini bildiği için, bu sahnelerle ilgilenmiyordu. Onun aklı gelecekteydi. «Günün birinde, bayraklarımız bu surların önünde yine görünecek. Atlarımız şu toprakları yine tozutacak. Ve o zaman, bin dün-

yanın bin Haçlı ordusu gelip Bizans'a yardım etse bile ...Güzel İznik gerçek sahibine dönecek.»

Bu hayal, ak saçlı beyin gözünde bin bir katı gerçekten daha güçlü ve daha geçerliydi.

Gün batımına yakın saatlere kadar, Taticius'la Haçlılar arasındaki tartışmalı pazarlıklar sürdü gitti. Ama iş sadece ağız kavgasından ibaret kalmadı. Surların çeşitli yerlerinden, bir kaç kez, münferit Haçlı birlikleri yürüyüşe geçtiler. Ok menzilinin içine kadar girdiler. Savunma birlikleri gerek Emîr Muhammed'den gerekse Peçenek Aktay beyden, habersiz davranışta bulunmama konusunda sıkı buyruk almışlardı. Buna rağmen, birkaç yerde çatışma önlenemedi. Ama çatışma, Türk ve Peçenek oklarıyla Haçlı zırhları arasında sınırlanabildi. Bir kaç Kutsal Savaş gönüllüsü, gereksiz yere, günahkâr ruhunu İznik duvarları önünde teslim etti. Birkaçı da, yıllar sonra bile zırh delen Türk oklarının izini eşe dosta ve çocuklarına gösterme fırsatı buldu. Haçlıların kendilerine oynanan Bizans oyununa mukabelesi, genellikle sesli itirazlardan, küfürlerden ve beddualardan ibaret kalacaktı.

ooo— ● —ooo

Güneşin son ışıkları batı ufkunun bir mızrak boyu yukarısını kan rengine boyamıştı. İznik kentinin göl kapısı içinde toplanan küçük bir kalabalık, düzenli bir bekleyiş içindeydi. Açık kapının dışında boş iskele görünüyor, tembel dalgacıkların şarıltılı sesi duyuluyordu.

Laçin, hızlı adımlarla yaklaşanlara baktı. Genç bir Türk eri, üç yaşlarındaki kızını kucağına almış iki canlı karısıyla birlikte koşuyordu. Kapı içindeki kalabalığı görünce, yeni gelenler adımlarını yavaşlattılar. Anla-

şılan, geç kalmadıklarını görüp sevinmişlerdi.

— «Bunlar sonuncu,» dedi Tuğra Emîri yanındaki onbaşıya. «Hiç eşyaları yok mu ki?»

— «İki binekle bir yük hayvanı daha önce gelmişti beyim,» dedi onbaşı. Elindeki uzun parşömeni gözlerini kısarak inceledi ve devam etti, «Adı Ali Barlas. Avşar boyundan.»

Laçin, göl yolu ile karaya çıktıktan sonra doğuya doğru kendi sorumluluk ve buyruğu altında götüreceği kişilerin bir toplamını akıldan yaptı. «Sandığım kadar kalabalık değiliz,» dedi, kendi kendine. «Ben, Emine, Tapar ağa ve Emine'nin halayığı dört, Halide Hatun, İranlı bahçıvan ve halayığı üç, eder yedi Ölürüm de yad ellerde Bizans idaresinde yaşamam diye tutturan Kılıç Aslan'ın ihtiyar dadısı Çiçek Hatun sekizincimiz. Aleko, Marko ve casus kadını ekleyeceğiz. Ali Barlas, karısı ve çocuğu da var. Oldcun on dört. Ayaz, Taylı, Tutak ve Savgat... Tam on sekiz.»

İskele gerisindeki hayvanlara bir göz attı. Binek atlarının sayısı, yolcularınkinden biraz daha kabarıktı ama, bunda isabet vardı. Uzun yol boyunca herşeyden fazla taşıyıcıya ihtiyaçları olacaktı. Binek hayvanı ve yük hayvanı olarak toplam mevcut yirmi yediydi. Kafilenin yanında bir günlükten fazla yiyecek yoktu. Gereken erzak, Potamus köyünden itibaren yol boyunca temin edilecekti.

Bakışlarını tekrar bekleşen insanlara çevirdi. Emine ile Halide yanyana, yumuşak bir dengin üzerine oturmuşlardı. Çok seyrek konuşuyor, arada bir gölün durgun sularına bakıyor, fakat genellikle hemen hemen kımıldamadan öyle duruyorlardı. Emine, duyduğu üzüntüyü gizlemek çabasında iken, ayrıca Halide'yi de teselli etme çabasındaydı ya, şu sırada bu konuda gayret göstermesi beklenemezdi. İki genç Hatun'un hala-

yıkları, bir kaç adım gerideydiler. Çiçek Hatun sabırsız ve sinirliydi. Elleri arkasına bağlı, kapı içinden iskeleye kadar gidip gidip geliyordu. Etegini beline bağlamıştı. Boynundan sarkan hamailde yere sürünen ağır bir kılıç asılıydı. Ayaklarına kalın çarıklar giymiş, alacalı yün çoraplar geçirmişti. Başında kadınca süslü bir yeldirme dolak vardı. Yüzü asıktı. Dudakları kıpır kıpır kıpırdanıyordu. Dua mı okuyordu kimbilir? Yoksa kendisini bu göçe zorlayan düşmanların gelmişine geçmişine mi. Yaşlı Hatun çok görmüş geçirmişti. Sırasında taze köpüklü süt gibi yumuşak ve şirindi ama, öfkelendi mi sirkeden beter olurdu. Şehit Togurdak beyin yakın adamı İranlı Bahçıvan, kafilenin en kenarında yere bağdaş kurmuş bekliyordu. Gözleri uyur gibi kapanmıştı. Tasma kayışlarından tuttuğu iki iri, cins köpek de burunlarını bakıcılarının dizlerine dayamış yatıyorlardı. Arada bir içlerinden biri iri sarı gözlerini açıp çevresine bakınıyor, keskin dişlerini göstererek esniyordu. Emîr Ahmed'le Emîr Mehmed, sallıca bir sandığın üstüne yangelmiş, fısıltıyla yarenlik ediyorlardı. Dünya umurlarında değildi sanki. Altlarındaki sandığa, ustaca hava delikleri açılmıştı, çünkü içinde değerli bir mal vardı. Kontes de Valera, İznik'e çuval içinde gelmiş, sandık içinde gidiyordu. Ali Barlas, küçük bir çıkından azık çıkarmış, minik yavrusunu besliyordu. Karısı, nemli gözlerle İznik'in en yakın minaresine bakıyor ve oradan yayılan akşam ezanını dinliyordu. İskele kenarında duran Ayaz ve üç ayakdaşı, fısıltı halinde konuşuyorlardı ama, Çiçek Hatun onlara yaklaşınca seslerini kesip başlarını yere eğiyorlardı. Az önce yaşlı dadı dördünü de bir güzel haşlamış, yüzlerindeki tebessümü kınamıştı. Ve Laçin, o dört genç askeri hâlâ gülünecek bir konu bulabildikleri için kınamıyordu. Onlara göre İznik'in kaybı sanıldığı kadar önemli değildi. Vaktiyle bu güzel

kenti böylesi genç, kellesi koltuğunda delikanlılar almışlardı. Aynı şeyi tekrar yapabileceklerdi. Yaşanmakta olan bozgunun acısını ancak, geleceğe olan güven dağıtabilirdi. İnsanlar geçmişi unutmamalı, günü hakkını vererek yaşamalı ve gelecğe kesinlikle güvenmeliydi.

Emir Muhammed, sürüden ayrılıp göçe gidecek olanları yolcu etmeğe gelmemişti. Bu, onun aynı yol tutanlara küskünlük duymasından değildi. Laçin'i yanına çağırıp vedalaşırken, koca asker ağlayacak gibi olmuştu. Uğur ve hayır dilemiş, devlet akçesinden bir büyük kese altın vermek istemiş ve oldum olası, uzun ayrılıkların başlangıcı olan yolculuklarda veda törenlerine katılmaktan hoşlanmadığını belirtip sanki özür dilemişti.

— «Kafile önce Allah'a sonra sana emanet oğul,» demişti. «Ulu Tanrı yolunuzu açık etsin. Bir daha kimbilir ne zaman görüşürüz. Hakkını helal et. Benim sende ve yanında gidenlerde hakkım varsa hepinize ananızın ak sütü gibi helal olsun. Şunu unutma... Şimdi bir bocalama devri içindeyiz. Yollar emîn değildir. Hırlı hırsız, eşkiya, yolkesen dağa çıkmıştır. Haçlının küçük gruplar halinde yakın çevrede haramilik yaptığını da unutma. Ayrıca kendi buyruğun altında bulunan gençlerin de olur olmaz durumlarda yanınızdan ayrılıp uzaklara gitmesine izin verme. Bilirsin, Ayaz ve üç kelle devşiricisi sırasında yüz kişiye bedeldirler ama, akılları başlarından bir karış yukarda gezer. Hele hele Ayaz'a fazla yüz vereyim demeyesin. Başına buyruk olur.»

Daha bir yığın ayrıntılı öğütten sonra, öz oğlu kadar sevdiği genç Tuğra Emîrini kucaklayıp alnından öpmüş ve göndermişti. Allah bilir şimdi, bütün sorumlulukları ve üzüntüleri arasında bir de Laçin ve kafilesini düşünüp kendi kendini yiyordu. Laçin, İlhan'ın

vermek istediği altın kesesini saygı ve teşekkürle reddetmişti. Kendisi çok varlıklıydı. Öteki yolculardan Halide Hatuna, Çiçek Hatuna, Ayaz'la arkadaşlarına ve Ali Barlas'a yeteri kadar yol harçlığı verildiğini de biliyordu. Ve devletin şu sıralarda her küçük akçeye ihtiyacı olduğuna inanıyordu. Ama ihtiyar beyin öğütleri, yüz kese akçeden daha değerliydi. Özellikle Ayaz hakkında olanlar... Ayaz'ı çok sever ve hatta içten içe onun dünyaya metelik vermeyen, başına buyruk halini biraz kıskanırdı Laçin. Ama bu genç subayı idare etmenin, çizgide tutmanın güç olacağını seziyordu. Doğuya giden göç yolu boyunca kendisini en çok uğraştıracak olan meselenin Ayaz'ın dikbaşlığı olmasın istiyordu.

Beylerbeyi tarafından Potamus köyüne kadar göçe refaket etmeğe ve dönüşte yolculuk konusunda bilgi vermeğe memur edilen yaşlı onbaşı Doğan, iskele üzerinden seslendi:

— «İki tekne yaklaşıyor beyim.»

Laçin, bakışlarını çevirip, artık iyice koyulaşmış olan göl sularını inceledi. Biri önde öteki biraz arkada iki kara gölge usul usul ilerliyordu. Bunlar, Butumites'in söz verdiği şaykalar olmalıydı. Yüreğinde bir gariplik sıkıntısı duydu. Bizans gemilerinin gelmesini bekliyordu. Emineyi alıp doğuya gidebilmesi için onlara ihtiyacı vardı ama... Demek farkında bile olmadan, o teknelerin gelmeyeceğini, yolculuğun başlamadan biteceğini ummuştu. Ve İznikten ayrılmayacağını! Allahtan umut kesilmiyordu hiç. Ulu Yaratan'ın bir sebep yaratıp kötü gidişi durduracağını beklemişti.

Yuvadan ayrılmak bunca mı çetindi? Neden, İsfahan'dan buralara gelirken gurbet acısı hissetmemişti de buradan doğduğu, büyüdüğü yerlere dönerken hissediyordu? Zor'un etkisi vardı bunda. Dünya çok değişmişti şimdi... Gönül kabul etmek istemiyordu ama, ye-

nilmişti Türk. Yuvasından, yurdundan uzaklaşmağa zorlanıyordu.

Emir Muhammed'in, Karasu olayına değinerek savaş ve yenilgi konularında söylediği sözleri kelimesi kelimesine hatırladı:

«... *Çünkü yenilgiyi tatmadın. Oysa ben... Ben tattım onu!*» demişti tecrübeli asker. Sonra devam etmişti. *Yenildim ve düşman ayağı altında kaldım. Yaralanmıştım. Yarı ölü bir haldeydim. Komutam altındaki yiğitlerden en bahtlı olanları ancak benim durumumdaydı. Yenilginin ne olduğunu anlayınca, zaferin tadını hâtırladım birden. Ulu Tanrım seni korusun, sana yenilgi göstermesin oğul. Ulu Tanrım seni, bir yenilginin öcü ardından koşturmasın.*»

Emir Muhammed'in duası kabul olunmamıştı. Yenilginin acısını şimdi Laçin de duyuyordu.

Gemilerden yalnız birisi, küçük göçü almağa yetmişti. Hayvanlar ve eşyalar düzenli bir biçimde bindirilip yüklendikten sonra sıra, yolculara gelmişti. Laçin, Emine'nin durduğu yere baktı. Genç kadın omuzunu taş duvara yaslamış, dalgın dalgın kentin ışıklarına bakıyordu. Babasını düşünüyordu şüphesiz.

Molla Duran rahatsızdı. Sabahın erken saatlerinde son davasına bakmış, Yahudi Nesim'i suçlu bulmuş ve en ağır cezaya çarptırmıştı. Bu, onun hayatı boyunca verdiği sayılı idam cezalarından biriydi. Son derece hassas bir yüreği olduğundan, mahkemeyi bitirince döşeğe düşmüştü. Laçin ve Emine onu evinde ziyaret edip Allaha ısmarlamış, hayır duasını almışlardı.

Diğerleri teker teker gemiye binerken, Laçin karısının yanına gitti. Konuşmadan koluna dokundu. Ayrı-

lık zamanı gelmişti artık. Birlikte, ağır adımlarla iskeleye yürüdüler.

Yarım saat sonra bastıran sis, geride bırakılan Başkent'in bütün karanlığını ve ışığını yutmuştu. Forsa başının inip kalkan tokmağı, küreklerin hep birden suya dalıp çıkmasından hasıl olan hışırtılı ses ve gemi omurgasının gıcırtıları Laçin'in kulağına, güçlükle çevrilen Tarih sayfalarının sesi gibi geliyordu.

Okunup bitmiş sayfalar ağır ağır dönerek geçmişin üzerine doğru kapanıyordu. O sayfalarda Türk'ün ikbal günleri, zaferleri, gelişmeleri yazılıydı. Ya boş sayfalara ne yazılacaktı?

Laçin, kulağına gelen hafif bir gülmeyle irkildi. Yolcuların hepsinin, karanlık düşüncelere dalmış, üzgün ve küskün birer köşeye büzülmüş olduğunu sanıyordu. Bizanslı kaptan ve gemiciler bile göçen düşmanların kederine saygı göstermek için çıt çıkarmıyorlardı. O halde kimdi bu konuşan ve gülüşenler?

Elleri çenelerine dayalı, arpacı kumrusu gibi düşünüp duran Aleko ile Marko'nun yanından geçip baş tarafa doğru ilerledi. Bir kenarda, Ali Barlas'ın karısı, üç yaşındaki kızını ayaklarına yatırmış uyutmağa çalışıyordu. Daha ötede, Emine ile Halide'nin halaylıkları karşılıklı bağdaş kurup oturmuş, önlerine açtıkları bir çıkından karınlarını doyuruyorlardı. Geminin tam burnunda ise Ayaz ve üç genç arkadaşı, dirseklerini küpeşteye dayamış ileriye bakıyorlardı.

Savgat'ın kısık sesi duyuldu:

— «Ben, şaşı gözlü, hörgüçlü, süpürge kuyruklu bir katırı yeğlerim.»

Tutak onu azarladı:

— «Sen hep babadan kalma şeylere bağlısındır zaten. Kör deyneğini beller gibi———»

Savgat omuzlarını silkti:

— «Haltetmişsin sen onu. Ayaklarım ıslanınca karnım ağrır da gölü deryayı ondan sesmem.»

— «Ayaklarını ıslatman şart mı bre akılsız? İşte şimdi gemidesin. Ayakların ıslanıyor mu? Üstelik, herkesin karnı ağrırsa, deryalarda cenk için başka milletten adam mı kiralayacağız?»

Ayaz, az önce Laçin'in duyduğu gibi küçük bir kahkaha attı:

— «Doğmadık oğlana don biçmede sizden iyisi bulunmaz. Hele hele sen Tutaklı Dilersin ki, uykuya dalınca herkes seninle aynı düşü görsün.»

Tutak alındı.

— «Belî. Ben belki öyle dilerim. İlle, gücenme Ayaz ağam, sen dilemekle de kalmaz, çevrendekilere gördüğün düşü gösterirsin.»

Dördü birlikte bu söze fıkır fıkır güldüler. Sonra birden Ayaz, ciddi bir tonla konuştu:

— «Doğrusunu demek gerekirse ben aslında Tutak'dan yanayım. Toprakların hepsi gidip gidip deryalarda sınırlanıyor. Eğer su kıyısına gelince durup olduğumuz yere çakılmak istemezsek, bizim de deryalarda yüzen, bunun gibi, bundan da iyi gemilerimiz olmalı.

Taylı söze karıştı:

— «Haklısın Ayaz ağam. Herkesin ayağı ıslanınca karnı ağrımaz. Sözgelimi ben... Karnım yalnız ve yalnız aç olunca ağrır.»

Yine gülüştüler. Taylı çoktan azık çıkınını açmağa başlamıştı. İçinden çıkardığı bir dürümü ağzına götürdü. Kocaman bir lokma ısırdı. Tıkana tıkana konuştu:

— «Bu gemiler de zaten deryaların atlarıdır. Ne var ki? Oturak yerini eğere alıştırmasını bilen kişi, geminin şu püfür püfür rahatlığına mı uymakta zorluk çekecek? Bu işi üç paralık Rum yapar da biz mi yapamayız? Yaparız ki, ustalığına bile erişiriz.»

Ayaz yine ciddî konuştu:

— «O ki bu fikir bize doğdu, Allahın izniyle büyüklerimize de doğacaktır. Kısmet ola da içinizden birini deryalarda akın sürerken göreyim.»

Tutak, karşılık vereceği yere, Ayaz'a bir dürüm uzattı. Ötekiler de birer dürüm almış yiyorlardı. Durumları değişmemişti. Dirsekleri küpeşteye dayalıydı ve karanlıkları deler gibi bakışlarını ileriye, ileriye dikmişlerdi. Burada, bu gemide bulunuşları, geçmişin ve içinde bulunulan zamanın tesiriyle olmuştu ama bu tesir, onları ileriye bakmaktan menedemiyordu.

«Bu gençler benden daha akıllı,» diye Laçin kendi kendine söylendi. «Benden de, belki birçok öteki büyüklerinden de.»

Bir ferahlık kaplamıştı gönlünü. Birdenbire gurbet sıkıntısından, yenilmişlik acısından sıyrılmış, kurtulmuştu. Ayaz, Savgat, Tutak ve Taylı yenilmiş değillerdi. Ne Ayaz, Savgat, Tutak ve Taylı ne de onları yetiştiren gelenek ve irfan yenilebilirdi.

Hemen koşup bu gençlerin arasına girmek, dirseklerini küpeşteye dayamak ve onların baktığı yere, İleriye, ileriye, daha ileriye bakmak geldi içinden. Güçlükle tuttu kendini. Usul usul eski yerine, Emine'nin yanına giderken mırıldanıyordu:

— «İyi bir ders verdiler bana. Yanlarına gitmeme hiç gerek yok aslında. Nerede bulunursam bulunayım, onların baktığı yöne bakacağım. Ki, kudurmuş deryalar bile beni toprağın bittiği yerde durduramasın.»

B İ T T İ

ISTEME ADRESI

OTAĞ YAYINEVI

Prof. K. Ismail Gürkân Cd No 4
Cağaloğlu - Istanbul
527 55 75

Kemal Kutlu, 1926'da Gaziantep'te doğdu. 1947'de Topçu Subayı olarak Ordu saflarına katıldı. Çeşitli hizmetlerde bulunduktan sonra, 1967'de emekliye ayrıldı. Tercüme, redaksiyon ve senaryo dallarında çalışmaları vardır.

«Öldürmeyeceksin», dünya görüşü, insanlık anlayışı, inançları, menfaatleri zıt iki toplumun bin yıl süren kavgalarından bir kaç sayfa... Halen de devam etmekte olan bu kavganın, ilk yüz yılındaki çok önemli bir kesitin romanı.

Tarihî Romanın değil, kavram olarak romanın bile çözümlenemediği ülkemiz ortamında bu romanıyla Kemal Kutlu, edebiyat gündemimize yeni konular getirecektir umudundayız.

Baskı, Bayrak 528 39 53

209